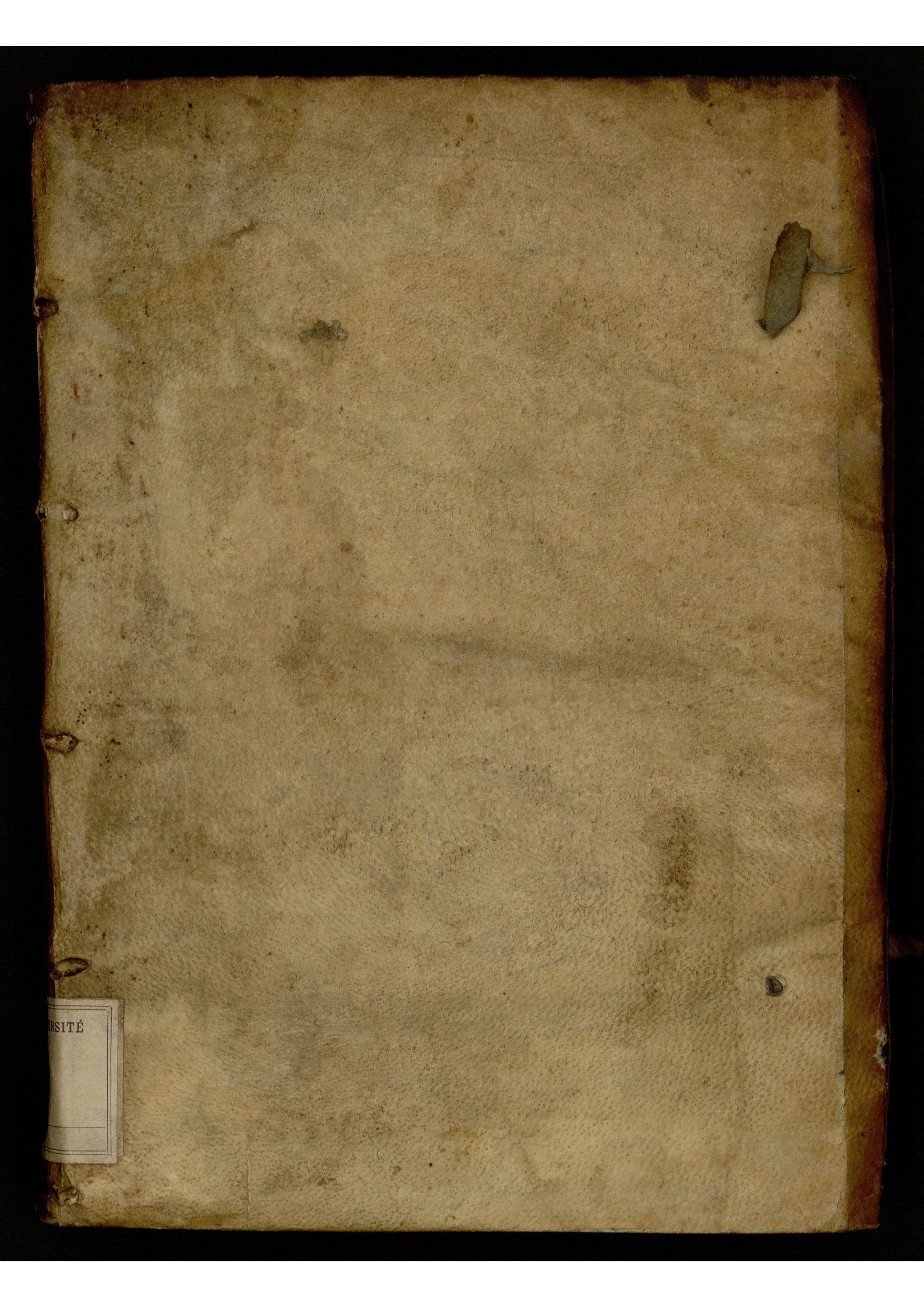
ERSITÉ

X

Bibliothèque de la SORBONNE

INCUNABLES 210

HAIN .....

PROCTOR .....

PELLECHET
et POLAIN .....

Gesamtkatalog .....

Cote ancienne .....

L. 1. 25.

Saluste Commente

I. ~~l. H. f.~~

210

Hain 14232

Ex Collegio Laudunensi

Hoc in volumine hec continentur.

Pōponii Epistola ad Augustinum Mapheum.
C. Crispi Salustii bellum catilinariū cū cōmēto Laurētii vallensis
Portii Latronis declamatio contra. L. Catilinam.
C. Crispi Salustii bellum Jugurthinū cū cōmentariis preclarissimi fratris Johānis chrysostomi Soldi Buxiani.
C. Crispi Salustii varie oratiōes ex libris eiusdē hīstoriarū excerpte.
C. Crispi Salustii vita.

I. l. II. f.

Parisius impressa summaqz cura diligentissime reuisa.

¶Augustino mapheo.rerū Ro.thesaurario ¶Pomponius letus.

Marcus Valerius probus vnice vetustatis amator cū animaduertisset veteres negligi et gloria fraudari: cōtracta multa exēplaria emēdare: distinguere: et annotare curauit. in eoq; se plurimū exercendo laudem non exiguā est assecutus. Ego tanti viri exemplo: impar licet doctrina: et ingenij dotibus idipsum aliqua ex parte facere conatus sum. Eadēq; via ingressus ⁊ tanta vndiq; asperitate confusus vix tuto pedem figere: et e silua egredi potui. Nam cum omnia volumia corrupta sint: que ad nostram venere etatem nemo qui se nouit attingere audet. ¶Probatus ille dicēdi caracter: quia iam multis seculis materia defuit: et dicendi exercitatio Forensis in quandam epidictici generis effigiem vel potius vmbram abiit non amplius (vt credimus) reditura interiit. Vnde fit vt magistrum eloquētie stilum ignoremus: quo ita deprauati sunt codices iam pluribus annis vt non ex sentētia inuenias nisi fuerint nimium amantes sui: et ex falsa scientie persuasione molesti qui se intelligere profiteri velint: ea de causa si quid hoc rudi seculo elaborauī: quod mīme legētibus satisfaciat: non me sed tempora lectores accusent: in quib⁹ non emēdator modo: sed ne interpres quidē bonus in minimis puscorum sentētiis vulgo inueniri potest: quāq; nichil ea re difficilius est. Quis enim nisi mentis inops se omnia tenere confirmet: ideo si glosulas in Virgiliū legeris sub titulo meo. oro ne fidē prestes: neq; temerarius sum: neq; audax: neq; eam expositiōem vnq; tentaui. Ille quisquis est qui falsum epigrāma posuit: sentiet quid profuerit me tanto mendacio ꝓuocasse: semp eius opinionis fui (quod mīme ignoras) parum his fore laudis: qui in aliorum dictis sententias aucupantur. Est enī periculosa interpretatio: nisi cognitio rerum precesserit. non tamen inficior esse qui possunt: sed ipse de me loquor: qui conscius mee imbecillitatis rem arduā et nullius honoris non aggredior. Est ⁊ pernitiosa quoūdam labes et macula: vt plus in fronte ostendāt q̄ in recessu valeāt. ¶Preterea multos precipitat inanis glorie spes: ⁊ libros imprimēdi facultas multis seculis intermissa pauloante reuocata. Deprauant incuria quadā codices: lucroq; potius cuius mortales auidissimi sunt q̄ emēdationi cōsulitur. adeoq; in ea parte peccatur: vt qō existimabatur omnibus esse cōmodo id precipue ad lingue romane iacturam nisi adhibeatur diligentia excogitatum esse videatur. Ex. M. ab hinc annos tris: cum libros Salustij de cōiuratiōe Catiline: et de bello Jugurthino: et conciones quasdā eiusdem librorū qui desiderātur sepius repeterem: contractis antiquis exēplaribus inuenimus multa esse addita: multa prepostere cōmutata. Scripsit ille plusq; requirebat historia numerose: vt ea obseruatione velut carminis lege seriem verborū posteritas tueret. Sed quis de futuris vicis aut virtutibus testari potest? Maiores nostri propter rerum romanarū magnitudinē nūq; existimarunt imperium ita ruiturum: vt ex toto lingua viciaretur. Fallimur certe nisi putemus etates omnis velut hoīem cōsenescere. Emendauimus nichil addendo: detraximus non pauca fide vetustatis admonente. ¶Pleriq; petierūt a me ⁊ prope quotidianis cōuictis efflagitarunt: repugnaui semper: et cōtra meos mores quibusdam sum visus nimis austerus: peruicit tandem iure conturbernalitatis vnius communitas. Itaq; Antonio moretto brixiano bonarū litterarum studioso (nam is sepius instituit) permisi vt impressoribus suis traderet et sub certa cōditione pepigimus: vt infesset qui cognosceret. Homo negocios⁹ et officios⁹ ita faciendū recepit. Scio Augustine pro tua humanitate et eruditione hoc te probaturū. Nam cum soleas diligentiaz presertim in litteris laudare consilium ⁊ institutū meum: sum enim vel vnus e tuis domesticis qui pro tua ingenitate liberalitate et officio erga litteratos tuis facultatibus eque ac meis vtor facile ab omni offensiūcula vindicabis. Vale felicissime.

Laurentii vallensis in. C. Crispi Salustu catilinarium cōmentaria.

Omnis homines. Patritia gente Crispus Salustius rome natꝰ post rēpu. ctuili discordia cōcussam quum nulla illiꝰ administrāde rō bonis supesset amplius se ad scribēdi ocīū cōtulit. In quo genere quintiliani iudicio: qui cū Thucydidi i historia eminentissimo opposuit precipuā inter eos: q̄ res romanas litterarū monumētis tradidere ē laudē adeptꝰ. Etēm quo thucydides ē Herodoto maior: cui secūde tribuūtur ptes: eo certe hic noster liuio prestātior: quē Herodoto ille cō parat. Accedit ꝙ martialis vba nissimi poete carmē. Hic erit vt phibent doctorū corda virorum. Primus romana Crispus i historia: quo haud dubie apparet doctoꝝ hominū iudicio Crispū ceteris romanarū rerū scriptoribus prelatū. Quod si tantorū virorū testimonio primū in historia locū obtinet: summa nos ope niti decet: vt p̄clara eiꝰ monumēta si q̄ adhuc restāt: nō tm̄ ipi studio cōdiscamus. sz si fieri etiā possit q̄plurimis nr̄a īdustria oīi sint ex pte cōspicua: at q̄ idipsuz hoc enixiꝰ p̄stādū: q̄ post tantā nostratiū lr̄arū iactu rā: quātā gotthicis tpibꝰ factaz fuisse cōstat: paucissima q̄dā vestigia (ne fragmenta dicā) ac illa ipa pene euanescentia ex locupletissima Crispi ornatissimaq̄ historia ad hec tpa puene re: et qō intactus ferat aliquis: fuerunt hec pgymnasmata quedā (vt greco verbo) castissime illius minerue: q̄ nobis reliqua cū tēporis tū hoim fecit iniuria. Mā q̄ plenissimā Crispus scripserit historiā: que nō res romanas solū: sed externarū etiā gentiū sit cōplexa abūde cō stat: verū a Catiline cōiuratione quasi ingenij experientiā daturus: eā videri pōt auspicatꝰ q̄ ī ipm̄ operis p̄miū haud dubie demōstrat: cui ad stili cōsummationē credibile ē Jugurthe bellū subiecisse. Sed quāti illa momenti fuerint: q̄ prorsus interiere ex his q̄ hodie extāt facilis ē cōiectura: quippe cū nulla possit virtꝰ in historia elucere: quū nō in hac vel illa meditatione facile recognoscas: sz quo eiꝰ sunt virtutes altiores minusq̄ vulgo ꝓpere: eo maiore nobis studio (vt dixi) est nitēdū: ne ille nr̄a vel inertia vel negligētia diutiꝰ in obscuro sint. Etēm q̄ cognitu sint difficiles: vel ex eo pōt itelligi: q̄ nō pauci (vt video) in ꝓhemiū fronte allucinati dāt illi vicio qō nephariū Catiline scelus scripturus: inde potissimū sit exorsus: vt dixerit animū corpi: q̄ ingeniū viribꝰ p̄stare: velut nihil magis ab eo qō dicturus erat altenū dici potuisse: sz accurate oīa ac magis erudite q̄ ꝓbis explicari possit: redditurꝰ nāq̄ sui cōsiliꝰ rōnē q̄ a republica digressus se ad historiā scribēdā otulisset: nulla potuit honestior cā demōstrari: q̄ eo se cōsilio id feciſſe ostēderet: vt ea parte corpis vterē: q̄ potissima i hoie eēt: nec ita multo post nō magis se rōne q̄ necessitate: vt id cōsiliꝰ caperet: adduci oportuisse demōstrat: q̄m ābitiōe malisq̄ artib⁹ ciuitate corrupta: nullꝰ videreꝰ inocētie locus huic q̄ ad eā capiēdā accederet relictꝰ. vcꝝ quia p̄clara īgenia aut domi cōsulēdo: suorū q̄ facta illustrādo aut foris rēpublicā administrādo patrie videri p̄nt vtilia: sublata optima tiū administratione omniq̄ recte viuendi ratione mutata: merito vnū hoc scribēdi officiuz quod reliquū erat: qr̄ potuit et debuit nō minori īgenio q̄ pietate patrie ciuibusq̄ suis optime de ea bene meritis p̄stitit Crispus. ¶ Prestare datiuo ꝙ accusatiuo iūgit: vt p̄sto illi: ꝙ presto illū. Prestare. excellere. Ceteris animantib⁹: sz brutis aialibus. Sūma ope. summa possibilitate ꝙ viribꝰ summis. Mā opis significat possibilitatē. Virg. eneidos libro primo Brates psoluere dignas. Mō opis ē nostre dido: idest possibilitatis. Veluti pecora. q̄ silētio vitā trāseūt. Prona. pcliua. Obediētia vētri. q̄ aialia suos appetitꝰ sequūt: ꝙ tm̄ pns tps cōsiderāt: nō aūt futurū nec p̄teritū vident. Finxit. formauit. Sed ōnis nostra. q̄m igitur

C. Crispi Salustij liber de cōiuratiōe. L. Ser. catiline.

Omnis hoīes qui sese studēt
p̄stare ceteris animātibus
sūma ope niti decet: ne vitā
silētio trāseāt veluti pecora:
que natura prona atq̄ vētri obedientia finxit. Sed nostra omnis vis in animo et corpe

nos dissimiles ceteris animãtibus esse debemus: videam⁹ quibus in reb⁹ occupati esse debeamus. Due aũt res sũt quib⁹ clari esse possumus: scz vel viribus ingenij vel virib⁹ corpis: sed videamus vtrũ magis prepõderet. Nostra vis: scz humana. Sita. posita. In animo et corpe. id est virib⁹ animi et corpis cõtinetur. Magis ꝫ seruitio. animus quidẽ iperat: corpus autẽ seruit. Alterũ: imperium animi. Alterũ: videlz seruitiũ corpis. Dijs: Nam meõria ⁊ ĩtelligẽtia et puidẽtia diuine vtutes sunt: ⁊ diuino ꝗdã numine tradite sũt. Cõmune cum beluis Nam quẽadmodũ sentiunt et appetunt belue: ita hoies ⁊ sentire ⁊ appetere pñt: sed hoies et meminerũt ⁊ intelligũt ⁊ ceteris prouidẽt: qꝫ animãtibus ꝓtinus negat. Ergo cõstat aĩm quidẽ cum diis esse cõem: corpus vero cum beluis cõitatem habere. Quo michi recti⁹: Ecce ipse suã ponit sententiã. Quo mihi rectius. Cũ igit possumus magnaz nobis gloriã cõparare aut corpis viribus aut ingenij: sine dubio debemus ad gloriam inniti viribus animi potius ꝫ corpis: ⁊ videt michi recti⁹. Opibus. auxilijs Ingenij. scilz viribus. Qua fruimur. nõ sine rõne dixit qua fruimur: qr etiã si vita qua vtimur longa sit: tñ vita qua fruimur ẽ breuis. qr vtimur rebus vsu: fruimur vo fructu, sed in fructu oz esse cũ aliqd egregiũ facimus: ergo ille vita fruitur qui viuẽdo fructũ ex vita capit. Ille vo vita vtitur qui viuit: nec aliquid pulchrũ facit: itaqꝫ vita qua fruimur breuis esse solet. Fruimur: cum aliquid dignũ virtute efficim⁹: ex quo fructum capimus bene geste rei. Efficere longam: si aliquod egregium facinus suscipiamus: vt apud posteros memoria nostri porrigat. Nam diuitiarũ ẽt quia dubitare posset aliqs quomõ meõria nostri longa fieri possit: declarat ipse dicẽs. Fluxa. labilis. et ꝓpea non debent homines in his elaborare nec gloriã querere. in diuitiis inquit et forma nichil diuturnum. ideo nichil immortale cõsequi possunt atqꝫ perpetuum. Virtus clara. Virtus aũt clarũ nomen efficere potest: ergo immortale. Sed diu magnũ. nunc aliam ponit dubitationẽ dubitasse inquit ⁊ ceta. Certamen. cõtentio. Me pro an. Viribus corpis. Nõnulli dicebãt vires corpis victoriam cõparare. Alij dicebant ingenium victoriam facere. Nam pius. et reddit ratiõez cur homines ita dubitauerint: nam sine cõsilio factum nichil valet. nec consilium sine facto multũ prodesse potest. et consilium ad vires pertinet: et factum ad corpus. Consulto: pro cõsulte: ita dicit Cerutus apud historicos participiũ preteriti tẽpis pro infinito poni solere. Facto: ad corpus. Cõsulto: ad consiliũ. Indigens: non plenũ est: nec consilium sine facto sequit: qr alterũ auxilio alterius indigeat. Eget cõsilio alterius: ⁊ qr factũ consiliũ ⁊ consiliũ desiderat: nec alterũ sine altero esse potest. Igitur initio. supius vidimus quomõ dixerat magnam contẽtionem inter homines fuisse. Utrũ res militaris magis augeat viribus corpis: an virtute animi: ⁊ cõcluſit vtrũqꝫ per se imperfectum esse: alterũ alterius auxilio indigere. Nunc dicit quid ex ea re securũ fuerit. Nam dicit hoies certasse viribus corpi et vtute animi gloriã cõparare. ideo in ꝑmiis tpibus alij corpus: alij

sita est: animi imperio: corporis seruitio magis vtimur. Alterũ nobis cum dijs: alterum cum beluis cõmune est. Quo michi rectius esse videtur ingenij quã virium: opibus gloriam ꝗrere. Et quoniã vita ipsa qua fruimur breuis est: memoriam nostri ꝫ maxime longam efficere. Nam diuitiarum et forme gloria fluxa atqꝫ fragilis est. Virtus clara eternaqꝫ habetur. Sed diu magnũ inter mortales certamen fuit: vi ne corporis an virtute animi res militaris magis ꝓcederet. Maz et ꝓius ꝫ incipias consulto ⁊ vbi consulueris mature opus est facto. Ita vtrunqꝫ per se indigẽs alterũ alteri⁹ auxilio eget. Igit ĩitio

ingeniū exercebant. Igit:quia dubitabat plus ne valeret res militaris viribus corpis ꝙ ingenij ⁊tute. Igit.a supiori referat. Jam in terris. ꝙbꝝ dicis reges. Cū iam i terris. et est parēthesis.id ē inpositio. Primū nomen imperij.qꝝ pmo oēs qui imperabāt/reges appellabant. Sz postea appellati sunt puncipes:satrape:cōsules:imperatores:et tribuni. Imperij.dñationis. Primū fuit.qꝝ reges oēs appellabāt. Diuersi.pulchra plepsis.reges diuersi est totū: pars ⁊ alij sunt ptes ⁊c. Diuersi:varia opione

reges cū iam in terris nomē imperij id pmū fuit diuersi:pars ingenium:alij corpus exercebāt. Etiam tum vita hoim sine cupiditate agitabat. Sua cuiqꝝ satis placebāt. Postea vero ꝙ in Asia Cyrus: in grecia Lacedemonij:et Atheniēses ceperevrbes atqꝝ natiōes subigere libidine dominādi causam belli habere:maximam gloriam in maximo imperio putare. Tum demuz periculo atqꝝ negocijs compertum est in bello plurimum ingenium posse. Quod si regū atqꝝ imperatorū animi virtus in pace ita vt bello váleret:equabili⁹ atqꝝ constantius sese res humane haberent. Neqꝝ aliud alio ferri:neqꝝ mutari ac misceri ocia cerneres. Nam imperium facile his artibus

Etiā tum: eo ⁊qꝝ tpe ⁊ reges appellabant: oēs qui imperitabant:id ē illis etiā tpibus nōdū libido animos hoiz inuaserat: vt cupiditatem regnādi satiare non possent. Cupiditate.scilicz regnandi: vel rerum alienarū. Agitabat.exercebat: ducebat. Sua cuiqꝝ satis placebāt.i.suis quisqꝝ cōtētus erat: nec aliena appetebat. Postea vero ꝙ. Primo quidē cū nusqꝝ gentes bella gererēt:certabāt homies vtrum ingeniū plus valeret ꝙ vires corpis: sz postqꝝ bella florere ceperūt in grecia et i asia. tum vero expertū: ⁊ experiētia magistra cognituz ē vires animi prestare corpis viribus. Vero. ꝙ sed. Cepere subigere.ē alia prolepsis. Ceperc. scz homies cyrus in asia ⁊c. Subigē.vincere et expugnare. Nationes. gētes. Libidine dñandi causaz belli.hꝭe: vt ꝙ nulla alia causa belli nisi ꝙ regnare cupiebant quia etiā si nulle intercessissent iniurie libido dñandi homies ad bellū incitabat. Libidinem. cupiditatē. Maximā gloriā.in maxio imperio.videlicz si quis maximū imperium haberet:hūc apud oēs gliosissimū esse atqꝝ clarum. Tum demū:tum deniqꝝ. Periculo:belli. Negocijs:rerū gerēdarū. Compertū est.inuentū ⁊ exploratū est. Mō si regū.si inquit ea modestia cēnt reges atqꝝ imperatores in pace qua fūt in bello: res tutiores cēnt:⁊ ppꝛea firmiores:sed cū in bello ptinētes parci inedie sitis frigoris atqꝝ caloris:et oīs deniqꝝ laboris patiētissimi sint. Postqꝝ tranqllis iam rebus in pace viuere ceperunt molliores atqꝝ effeminatiores prodigi atqꝝ impatiētissimi efficiunt:hinc est ꝙ mutatis moribus regna etiā mutant. Hinc est illō Valerij. libro septimo. Appium Claudiū crebro solitū dicere accepimus. Negociū populo Romano melius ꝙ ocium pmitti. nō ꝙ ignoraret ꝙ tucūdus trāqllitatis status eēt: sz ꝙ aiaduerteret pre potētia imperia agitatiōe rerum ad ⁊tutē capessandā exercitari:nimia quiete i desidiā resoluti:⁊ sane negociū noie horrēdū ciuitatis nre mores in suo statu cōtinuit blāde appellatiōis quies plurimis vicijs respersit.

Virtus animi.iperia regū.i.virtꝰ animi:quā reges ⁊ iperatores hūt bello. Valerēt. valida et firma eēnt. Eqbilitꝰ.tutius. Cōstātius.firmiꝰ et valtius:stabiliꝰ.et vnū seqꝝ ex reliqꝭ Nā qꝝ tutiora eēnt hūana:ideo eēnt firmiora. Hūana.hoim. Haberēt se.regerent. Neqꝝ cerneres.i.nō videres. Aliud alio ferri.i.nō videres modo i hūc locū: mō in illū trāsferri imperiū. Neqꝝ mutari atqꝝ misceri.non videres mutatiōem atqꝝ ptūrbationē oīm rerū fieri Misceri.cōfundi. Nā imperiū. ꝙbꝝ non mutarent imperia.qꝝ ⁊c. His artibus.nō mode

ratis artibus.vt sunt labor.continentia.equitas.et cetera. Quibus artibus.quia honestis modestisq; artibus paratur imperium. Artibus.moribus. nam artes in plurali numero pro moribus sepe ponũtur. Initio.id ẽ in principio. Partum.adeptum est.acquisitum. Verũ vbi pro labore.tantam vocabulorũ proprietatẽ hic Salustius ponit: vt nullus scriptor alius melius ponere videat: nec possit. Facile hic cognoscit quid sit desidia.quid libido ꝛc.

Laborem hoc loco opponit desidie.ergo labor ꝛ desidia sibi cõtraria sunt. Pro continẽtia et equitate libido atq; superbia. hoc loco ponit libidinem cõtinẽtie ꝛ equitatem. Superbia ergo proculdubio cognoscitur quid sit libido: quid cõtinẽtia: quid equitas. ꝛ quid superbia.

Pro labore.belli. Desidia.pacis. Pro labore.metus atq; periculorum. Superbia licentie est. Licentia in pace generat superbiam principibus: vt quisq; faciat pro libidine qõ voluerit.

Pro labore desidia. postq; in locũ laboris desidia: in locum continentie libido incesserunt.

Inuasere.incessere.ingruere. Fortuna simul.fortuna regnandi. Nam qui p bonis moribus ꝛ labore regnũ ceperant.postea desides facti regnũ amiserunt. et hec est causa mutationis.

bus retinẽt quib⁹ in initio partũ est. Verũ vbi pro labore desidia: pro cõtinẽtia ꝛ equitate libido atq; supbia inuasere: fortũa simul immutatur cum moribus. Itaq; imperium semper ab optimo quoq; ad minus bonum transfertur. Que homines arant: nauigãt: edificant: virtuti omnia parent. Sed multi mortales dediti ventri atq; somno: indocti: iculticq; vitam sicuti peregrinãtes trãsierũt Quibus pfecto cõtra naturã corpus volup tati: aia oneri fuit. Eorũ ego vitam mortẽq;

Itaq; imperium amittit et ad aliũ meliorẽ seipm transferẽ imperium. Virtuti oia parent.id est virtuti omnia subiecta sunt. Que homines arant ꝛ cetera.id est virtus dominatur terre: dominat ꝛ mari. Que hoies arant.edificant.id ẽterra. Nauigant maria.nichil aliud voluit dicere nisi virtutem omnibus rebus domiari. Sed multi mortales.supius vidistis quomõ Salustius dicebat imperiũ semp a minus bono ad quosq; optimos transferri: et ob eam rem plerũq; mutari regna: nec in eodem statu permanere. et quia bonis artibus comparatum sit regnum: ideo eisdem manere perpetuũ. si vero mutate fuerint: impertum facile amitti. Hũc dicit: Quis oia virtuti subiecta sint: tamen multos homines esse qui ptẽpta virtute: se ocio ꝛ voluptati dederũt ꝛ ceca Sed, aduersatiua est ꝛ aduersat hoc modo: queq; dixi omnia virtuti subiecta sint sed rẽ. Multi mortales. multi homines. Dediti ventri atq; somno. i. qui oẽs suas curas in cibo et somno posuerũt. Nam hi vẽtri dediti dicũtur esse: qui suos oẽs appetitus sequũtur: vel edendi vel bibendi vel alterius voluptatis cõparande. Indocti. sine aliqua bona arte. Inculti. i. sine exercitio nõ exercitati. Indocti ad aĩm: inculti ad corpus trãsferre potes. quia nec aĩm: nec corpus aliq; pacto exercuerũt. Peregrinãtes. sicut hoies incogniti. nam quẽadmodũ peregrini ignoti sunt: ita et hi qui ventri indulgent ꝛ somno: incogniti efficiũtur. Nam peregrinantes dicũtur qui in alienis ciuitatibus versanꝫ. et qꝛ in alienis: ideo ignoti. et qꝛ ignoti: ideo obscuri. Et ita hoies qui tantũ voluptatibus dedti sunt: in obscuritate ppetua manẽt: et obscurã ignotãq; vitam cõsequũtur: sicuti peregrinãtiũ nomen ignotũ ꝛ obscurũ est. Cõtra naturã. quia supius dixit animi imperio: corporis seruitio magis vtimur: ergo isti mutata natura rerũ non pmittũt vt animus corpori imperitet: sed ipsi corpori obediũt. Corpus voluptati: non aĩe seruiũt. Anima fuit oneri: quia aĩam quasi seruã habuere. i. fecerũt aĩam corpori seruire. Iuxta. sikter. Vitam. mortem. i. tãti vitam eor estimo quãti mortẽ: sed mortẽ nullius precij estimo: ergo nec vitã alicuius precij facio

Quoniã de vtraq;. et reddit causam: id ẽ tam viui q̃ mortui in ppetuo silentio permanẽt.

Verum enĩuero. pro sed. Est enim cõiũcto expletiua; ꝛ ornatus causa ponitur; valet aũt

tantum ꝑtū sed. Quasi dicat huiusmōi homines omittamus qui voluptatibus dediti sunt Sed ad hos veniamus: qui egregium aliquod facinus gerunt. Hi demum probādi sunt quos aut corpore aut animo egregium quid facere delectat. Preclari facinoris: ꝑtum ad corpus. id est alicuius egregij facti quod corpore gerat. Bone artis. scientie ꝛ eruditiōis. vnum ad res gestas: alterū ad eruditionis scientiam referas. Sed in magna copia rerum ꝛ cetera. Sed cū multe sint res quibus homines sibi laudem possunt cōparare: aut vi corporis aut ꝛtute animi sibi gloriā querere debēt. Sunt item nōnulli qui valent viribus corporis: alij animi ꝛtute. Ergo qui valent animi viribus egregiū gerant facinꝰ: qui vero viribus animi prestant hi sciētie indulgeant: atq optimis artibus se dedant. Copia. multitudinē. Bñfacere reipublice. ecce ꝑtū ad res gestas. benedicere ꝑtuz ad bonas artes. quia de aliqua re scribere: quam aliquis gesserit: laudabile est atq probatū Absurdum. incōueniens. Vel pace. scilicet benedicendo. Vel bello. benefaciendo. Fecere. in bello. Scripsere. in pace. At michi quidez. Nunc captat beniuolentiā ab incōmodis suis. Nam vt ait cicero: a nostra persona beniuolentiā colligimus: si nostra incōmoda proferem⁹. incōmodū suum exponit: cum dicit scriptorē qualē se magnū laborem suscipere: parum aūt glorie cōsequi eo q ꝛ ceka sedē scriptorē ꝛ autorem: quia plus glorie consequunt qui faciunt res: ꝙ qui scripserint easdem. Arduuz. difficile. In primis. ante omnia. Facta dictis. id est tam illustri oratione res scribende sunt ꝙ illustres fuerūt.

iuxta estimo. quoniā de vtraq; silet. Verū enīuero is demū viuere atq; frui aīa videt: qui aliq̄ negocio intētus: preclari facinoris: aut artis bone famā querit. Sz in magna copia rerū aliōs alij natura iter oīdit. Pulchrū est bñfacere reipublice Etiā bñdicere haud absurdū ē: vel pace vel bello clarū fieri licet et qui fecere: et q̄ facta alioꝝ scripsere: multi laudātur. At michi quidē tametsi haud q̄q̄ par gloria sequatur scriptorem ꝛ auctorem: tamen in primis arduum videtur res gestas scribere Primum q̄ facta dictis exequenda sunt. Deinc q̄a plericq; delicta q̄ reprehēderis: maliuolētia ꝛ iuidia dicta putāt Vbi de magna virtute atq; gloria bonorū memores que sibi q̄sq; facilia factu putat equo aīo accipit. Supra ea veluti ficta ꝓ falsis ducit. Sz

Nam si res fuerint illustres: et illustri et preclara orōe erūt notāde. i. pro q̄litate rerū verba sunt accōmodāda. Deiñ: q̄ duas alias incōmoditates exponit: q̄ scriptori accidūt. nam ꝛc. id est laudant vel reprehendunt ꝛ cetera. Vbi. pro postq̄. vel qñ. Supra ea. supra ea q̄ facilia factu putat. Ficta. simulata. Pro falsis. in loco falsitatis falsa existimant nonnulli: cum plus laudaueris ꝙ ipse se facere posse existiment. Sed ego adolescentulus: vide quemadmodum per inductionem ad id peruenit Salustius quod intenderat. scilicet q̄ omissa reipublice administratione recte se ad scribendum cōtulerat. Primo quidem dixit apud mortales contētionem fuisse vtrum res militaris magis precelleret viribus corporis an virtute animi Deinde cum bella geri cepissent cognitum esse vires ingenio prestare. Postea vero duobus modis homines claros fieri posse. videlicet vel in bene gerenda republica vel in bene dicendo que gesta sunt. Deinde ostendit difficile esse bene dicere: eo q̄ scriptores aut inuidia et maliuolentia damnari solent: aut falsitate. Nunc ergo redit ad seipsum dicēs: q̄q̄ difficillimum sit res gestas scribere: statui tamen bene dicēdo reipubli-

ce prodesse ⁊ eo clarū fieri. Adolescentulus. ad modū adolescēs: adhuc tenere etatis. Initio. i. in p̄ncipio. A studio. litterarū. q̄ vsq̄ ad quartūdecimū annū litteris operā dabāt: et mirāda ē industria romanoꝝ adolescentiū: q̄ anteq̄ ad decimūquintū ānū ꝑuenirēt oīa bonarū artiū studia ꝑcurrebāt: tātū studij ac diligētie adhibebant. Plerique. s. adolescētes sūt delati. Ibi. s. in republica. Multa fuerūt aduersa. Pro pudore ⁊c. Ecce q̄ diligenter vocabuloꝝ ꝓp̄etates seruat Salustius: vt legētib⁹ multū ꝓdesse videat: si ꝓp̄etates verboꝝ īspicere voluerint. nā singula singulis opponēda sunt. Nā audacia opponit pudori: largitio opponit abstinentie: auaritia opponit virtuti: ⁊ nō sine causa auaritia opposita ē virtuti. Nā qui auarus ē: nullā vnq̄ virtutē cōsequit. Auaritia ꝓ virtute. virtus ē generale nomē ad oēs virtutes: ergo ꝓ virtute. i. liberalitate. Uigebāt. florebāt: ⁊ erāt ī vigore. Que. vicia. Aspernabat. remot⁹ ⁊ alien⁹ erat. Insolens malarū artiū. īsuet⁹ nō solens: ⁊ ē cōstructio qua vtimur sicut dicim⁹ amās virtutis: ⁊ insolens malarū artiū. Tamē inter tanta vitia. excusat se Salustius hoc loco duobus modis. Primo cū tāta eēnt mala: q̄b⁹ occupata et corrupta respublica eēt: nec me quoq̄ poterā seruare. Preterea iuuenilis etas erat imbecilla: vt facile corrūpi posset malis artibus. Nā iuuenes ꝓcliuiores sunt ī vitia q̄ viri aut senes. Tamē q̄uis eēt insolens malarū artiū tanta vitia q̄b⁹ occupata erat ciuitas. Corrupta ābitiōe: q̄ ego quoq̄ mihi q̄rebā honores quēadmodū ceteri. Me cuz. due ꝑtes sunt

ego adolescētulus initio sicuti plerique mortaliū a studio ad rēpu. delatus suz: ibique multa aduersa fuere. Nā ꝓ pudore: ꝓ abstinētia: ꝓ v̄tute: audacia: largitio: auaritia vigebant. Que tametsi anim⁹ aspernabat: īsolēs malarū artiū: tñ īter tāta vitia ībecilla etas ābitione corrupta tenebat. At me cū ab reliquis malis morib⁹ dissentirē: nihilomin⁹ honoris cupido eadē q̄ ceteros fama atq̄ īuidia vexabat. Igit vbi anim⁹ ex multis miserijs atq̄ ꝑiculis reqeuit: ⁊ mihi reliquā etatē a republica ꝓcul habēdā decreui: nō fuit cōsiliū secordia atq̄ desidia bonū ociū ꝯterere. Neq̄ v̄o agrū colēdo: aut venādo: seruilib⁹ officijs intētū etatē agere. Sed a quo īcepto studio me ābitio mala detinuerat: eodē regressus:

Reliquis malis moribus. videlicet ab auaritia: largitione ab audacia. Honoris. cupido. Ordo ē eadē cupiditas honoris: q̄ vexabat ceteros fama: īuidia vexabat me. Fama. ꝓpter famā: q̄ fama mea ꝓ īuidia sepe laborauit. Inuidia. q̄ querebāt mihi famā: odiū ⁊ īuidiā populi fugiebā: vt suffragijs ei⁹ possez ad hūc honorē ꝑuenire quē ego querebā. Igit vbi quando quidē videbāt tot vitijs rēpublicā esse corruptā. Ubi. postq̄. Anim⁹ requieuit. i. postq̄ animus liberat⁹ ē his miserijs: quas in reipublice administratione ferebā: q̄ ego ābiendo me subijciebā populo: vt ei⁹ beniuolētiā captarē: ⁊ inde mihi suffragia p̄staret: ⁊ bñ miserijs dixit: q̄ nihil miseri⁹ ē cupiditate honoris: infimos quosq̄ p̄cib⁹ rogare. Nō fuit consiliū. nō cepi hoc cōsiliū. Secordia. s. animi. Desidia. s. corporis. Nā secordia ē inertia animi: desidia ē inertia corporis. Terere. cōsumere. Seruilib⁹ officijs. q̄ sunt illa seruilia officia: scz colendo agrū ⁊ venando: ⁊ q̄ venari officiū dicunt esse liberale magnopere fallūtur. Nam officiū appellatur a Salustio. Sed a quo incepto. cū me prius reipublice administratio a studio remouerit: nūc ita reipubli. corruptio me ad studiuz regredi coegit. Eodem. idē studiū. Regressus. cū redijssem. Ambitio detinuerat. q̄ ambitione detētus eram Ambitio: cupiditas honoris. Ambire ꝓprie est illud q̄d vulgo dicit practicare. īde ambitio

idest practica honoris. Carptim.mẽbratim nõ perpetuã hiſtoriã ſcribere: ſz mẽbratim. Molui inquit ab vrbe cõdita hiſtoriã ſumere ⁊ perpetuã ſcribere hiſtoriã: ſed ea tm̃modo excipere: q̃ mihi memoratu digna viderẽtur. Eo.magis.ideo magis: vel tãto magis ſtatui facere hꝰ. A ſpe.nõ ſperabã honores. Metu.nõ timebã ignominiaz. Spe.honoꝝ. Metu ignominie: qꝛ animꝰ me⁹ liber erat ⁊ nulla egritudine afficiebaꝫ. Spe ⁊ metu.appoſitiue.

ſtatui res geſtas populi Ro. carptim vt q̃q̃ memoria digna videbaꝫ pſcribere: eo magis q̃ mihi a ſpe: metu partibus reipub. animus liber erat. Igiꝫ de catiline cõiuratõe q̃ verriſſime potero paucis abſoluã. Mã id facinus ĩ primis ego memorabile exiſtimo ſceleriz nouitate atqz piculi. De cuiꝰ hoĩs moribus pauca p̃us explanãda ſũt q̃ initiũ narrandi faciam.

Partibꝰ reipu. vel ĩ partibꝰ reipubli.ſ.ſpe ⁊ metu. nã ſpe et metu continẽt oĩs reſpu. vel qꝛ nec huic nec illi factioni fauebam. Igiꝫ.q̃ ĩdẽ expoſui cauſas quibꝰ adductꝰ me a repub. ad ſtudiũ litterarũ cõtuli ĩcipiã Catiline ſeditiones pſcribere.

Abſoluã paucis. hiſtoriã Catiline perficiã paucis verbis: ⁊ attentionẽ captat ab auditoribꝰ qꝛ dicit breuiter hiſtoriã Catiline eẽ pacturũ: et etiã qꝛ dicit ſe de re magna ⁊ ingẽti eẽ dicturũ exponit etiã quibꝰ de rebus dicturus ſit. Nouitate.magnitudine. Mã nouꝰ dicit magnꝰ: ide nouitas i.magnitudo. Pauca explanãda. pauca p̃us explanãda ſunt: q̃ ptinẽt ad vitã eius

Initiũ narrãdi.priuſq̃ ĩcipiã narrare hiſtoriã eius. Explananda .declaranda.

Tcius Catilina nobili genere fuit: magna vi animi ⁊ corpis: ſed ĩgenio malo p̃auoq̃. Huic ab adoleſcentia bella inteſtina: cedes: rapine: diſcordia ciuilis grata fuere: ibiq̃ iuuẽtutẽ exercuit. Corpꝰ patiẽs inedie

Tcius Catilina. Vidimꝰ in fine.phemũ q̃ modo nos docuit Saluſtiꝰ quidnam hoc opere ſcripturus eſſet: videlicet Catiline ſeditionẽ: q̃ in primis memoratu digna eſt. eo q̃ nouũ fuit piculum: ⁊ tã ingens fuit ſcelus q̃ nũq̃ a natura fuerit. Sed anteq̃ de ipſa ſeditione tractare incipiat dicit q̃ mores antea fuerint: ⁊ qui ĩ etate ſua in vrbe vigeant: vt oſtendat quo genere ⁊ qua oportunitate Catilina ductus tantã rẽ aggredi nõ dubitauerit: ⁊ primo de genere: vita et moribus Catiline narrat: vt oſtendat quibus de cauſis ad vſurpationẽ reipub. animũ intenderit: deinde digreſſionẽ facit: ⁊ de antiquis vrbis.Ro.moribus diſſerit. Nobili genere patricio genere: quia patricius fuit Catilina videlicet de gente Cornelia. Vi corporis ⁊ animi. Fuit magna fortitudine ⁊ animi ⁊ corporis. nam vis tam animi q̃ corporis recte dicitur.

Ingenio malo. ⁊ quia animo ⁊ corpore plurimũ pollebat Catilina: ideo malo animo fuit

Malo.naturaliter qꝛ a natura malus erat. Prauo.accidẽtaliter: quia preterq̃ q malus erat naturaliter etiã conſuetudine peruerterat ingeniũ. Ab adoleſcentia. ab ineunte etate

Inteſtina.domeſtica bella. Diſcordia ciuilis. differentia eſt inter bellũ domeſticũ ⁊ diſcordiã ciuilẽ. Nã bellũ ciuile pertinet ad vniuerſam ciuitatẽ videlicet cũ vniuerſa ciuitas ĩter ſe diſcors eſt. Diſcordia vero ad priuatos pertinet: itaq̃ cum vniuerſa ciuitas diſcrepat non diſcordia: ſed bellũ ciuile appellatur: hic autẽ Catilina et bello domeſtico et diſcordia ciuili plurimũ gaudebat. Cedes: occiſiones que ex bello ſequũtur. Rapine. victoruz qui victos bonis expoliant. Ciuilis diſcor. diſcordia ciuiuz. Ibi. in his ſupradictis. Exercuit. non ſolum grata fuere: verũetiã in illis omnẽ etatẽ ſuã duxit. Inedie. idest famis: ⁊ dicit ab in

et edo: quasi nõ edia eo ꝙ nõ edat: ⁊ qui nõ comedit sine dubio famẽ suscipit. Algoris. frigoris. Uigilie. qꝛ insomnes noctes agebat. Inedie. qꝛ sine cibo diu ꝑmanebat: nec multũ detrimenti patiebat̃ ob illud. Algoris. qꝛ frigus etiã facile tolerabat. Uigilie. qꝛ se nõ nimis somno dabat: sꝫ parũ admodũ. Supraq̃ cuiq̃ credibile ẽ: multo plusq̃ quisq̃ credere posset: ⁊ ẽ honestus dicẽdi modus. Animꝰ audax. qꝛ hactenꝰ de corpe dixit nũc demũ de animo dicere incipit. Animꝰ audax. vt magna q̃q; ꝑicula aggredi nõ dubitaret. Subdolus qꝛ facile vnũquẽq; fallere poterat. Subdolus latine: grece appellat̃ ipodolos: q̃ nõ aperte decipit: sꝫ latẽter. Uarius. qꝛ nũq̃ ĩ eodẽ ꝓposito manebat: nũc hoc: nũc illud volebat. Simulator ⁊ dissimulator. declarat qđ dixit subdolus ⁊ variꝰ. Simulator q̃a ostẽdit id eẽ qđ nõ ẽ. Dissimulator: qꝛ ostẽdit id nõ eẽ qđ ẽ. Appetẽs alieni sui ꝓfusus id est q̃ aliena desideraret. ⁊ sua ꝓdigus ꝓfunderet. sed nõ videt̃ posse fieri. sed necesse ẽ ita fieri si quis hoc diligẽter cõsideraue rit. nã qꝛ sua ꝓfundit: iõ aliena appetit. Nã ꝓdigus quia sua sibi nõ sufficiunt: aliena appetat necesse est. Ardens. vehemẽs. Cupiditatibꝰ. qꝛ qđ semel cupere ceperat: tãto ardore inuadebat: vt a nullo coerceri posset. Satis eloquẽtie. quia eloquẽtissimus erat. Parũ sapiẽtie. quia non valde sapiens erat: ⁊ hoc addidit: quia nũq̃ sine sapientia eloquentia ꝓfuit: sepius autẽ obfuit: quod etiã Cicero in arte veteri prolixius ostendit. Uastus ĩmoderatus. ⁊ plus est q̃ si dixisset magnus aut ingens. Nã vastum dicit̃ quod nulla mensura terminari possit: idest sine modo terminatũ. Immoderata. que modũ non haberent. Incredibilia. q̃ nulla rõne consequi posset. Nimis alta. que ciuilez modum transgrederentur nõ querebant dignitatẽ principis romani: sed potius dignitatẽ tyrãni: q̃ vrbi Roma. pro arbitrio ĩperare non posset: vel talẽ qualẽ supra memoraui. Uirgilius Mecentius hic ẽ. i. talis. Nũc catilinã. Dominationẽ. L. Sylle: q̃ motis partibꝰ reipubli. aduersarijs perpetuã dictaturã assecutus ẽ: q̃ magistratꝰ quasi regnũ erat. nã quẽadmodũ rex imperat subditis: ⁊ oĩa provolũtate facit: ita dictator oĩnia ꝓ arbitrio exequebatur. Nã cũ vocabulũ regis in vrbe Roma. mitius reddere vellent: ad dictature nomen confugerũt nã eius magistratꝰ regia potestas erat. Primus fuit hic. L. Sylla: q̃ postea sylla felix ẽ appellatus: ⁊ demũ pediculari morbo consumptus. Secundus autẽ iulius Cesar qui multis vulneribus tandẽ a senatoribus est interfectus. Libido: cupiditas. ⁊ dicit̃ a libendo tã et si consuetudo inoleuit: vt libido in malã partẽ accipiat̃. Nã Salustius libidinẽ accipit in bonã partẽ. Capiunde. pro capiende. i. occupande: tertie cõiugationis verba possunt habere participia futuri tẽporis tã in undus q̃ in endus: vt legendus vel legũdus capiũdus vel capiendus: sed cauendũ est ne id licenter in oĩnibus participijs faciamus: qꝛ viciosum eẽt in verbis quarte cõiugationis idẽ facere: qꝛ non dici põt audiundus audiunda audiundũ ⁊c.

algoris: vigilie: supra q̃q; cuiq̃ credibile est. Animus audax subdolus: varius: cuiuslibet rei simulator ac dissimulator: alieni appetẽs sui profusus: ardens in cupiditatibus: satis loquentie: sapientie parum: vastus animus immoderata: incredibilia nimis alta semper cupiebat. Hunc post dominationem. L. Sylle libido maxima inuaserat Reipubli. capiunde: neq; id quibꝰ modis assequeretur: dũ sibi regnum pararet: quicq̃ pensi habebat.

Id. s. capere rẽpublicã. Pararet. equitaret. Nihil pensi. nihil cõsiderati. nihil cõsiderationis: translatio sumpta a pensantibus: q̃ diligenter inspiciũt in quã partẽ vel aurũ vel argentũ ĩclinet: nõ ponderabat ipse quomodo rẽpubli. caperet dũmodo cupiditatẽ suã explere posset. Agitabatur. rationes aũt erant innumere: quibꝰ Catilina adductus rẽ hanc tãtam capessere volebat. ⁊ qꝛ magnificus erat et pauper: et multa scelera perpetrauerat. In dies. quotidie. Ferox. scilicet natura: indomitus animus Catiline. Agitabatur. incitabatur. impellebat̃. Inopia rei. nam cũ magnificus esset et inopia premeret̃: quia suis rebus

non poterat tueri magnificentiã: alienis necesse erat conseruaret: et ob hanc causam ad rei publi. vsurpationẽ intendebat animũ. Conscientia sceleris. quia sibi conscius erat scelerũ que cõmisit: hec autẽ paulo post videre licebit hoc eodẽ libro. Mã inter cetera sua scelera hoc potissimũ narrat. Que vtraq;. scilicet inopiã ⁊ scelera. Auxerat. cumulauerat. His artib⁹. videlicet aliena appetendo: sua pfundendo: cupiditatibus iminendo. Preterea. pterq; q ferocitas animi inopia scelera perpetrata incitabũt illum: hoc etiã accidebat scilicet q ⁊c. Corrupti mores. in tanta corruptione morũ facilis videbatur accessus ad vsurpationẽ reipu. quos mores: idest artes.

Agitabatur magis magisq; in dies animus ferox inopia rei familiaris et conscientia scelerum. Que vtraq; his artib⁹ auxerat quas supra memorau. Incitabant preterea corrupti ciuitatis mores: quos pessima: ac diuersa inter se mala: luxuria atq; auaritia vexabant. Res ipsa hortari videtur: quoniã de moribus ciuitatis tẽpus admonuit supra repetere: ac paucis instituta maiorũ domi militiaeq; quomodo rempu. habuerint: quantãq; reliquerint: vtq; paulatim imutata ex pulcherrima et optima: pessima ac flagitiosissima facta sit disserere

Luxuria et auaritia. apposite malã. Diuersa inter se. bene dicit Nam luxuria opes profundit: auaritia opes cõseruat. Luxuria vitiosa est superfluitate nimia: auaritia vitiosa est nimia parcitate: ergo pculdubio diuersa sunt inter se: sed tamẽ qui luxurie inseruire voluerit necesse est vt et auarus sit: quia nisi auarus fuerit nõ poterit cõparare diuitias: quibus ad patrandã luxuriam vtatur. Res ipsa hortari. sicut apud Ciceronem est. Tria sunt genera narrationuz de quib⁹ orator sumit rationẽ sue cause. Primũ oratoriũ quo oratores vtuntur vincendi causa. Secundũ digressoriũ. Tertiũ poeticũ. Sz digressorio secũdo genere narratiõis vtitur Salustius quod itercurrit nonnũq; aut fidei: aut criminationis: aut laudationis: aut alicuius apparationis causa. Nam digreditur Salustius ab historia quã superius ceperat seditionem: scilicet Catiline: et ad mores ciuitatis narrandos peruenit. Fit autẽ hec digressio laudationis: vituperationis: ⁊ apparationis causa. laudationis vt maiores et priscos illos laudibus exornet qui rem publicam non conseruarunt modo moribus optimis: verumetiaz conseruatam auxerunt. Vituperationis causa: vt homines etatis sue vituperet: qui non virtutibus: sed malis moribus dediti sunt: et rempublicam a maioribus stabilitam ac firmatam labi: et ad interituz peruenire patiantur. apparationis causa fit: vt se preparet ad id quod dicturus est. Mã de corruptione ciuitatis et ab initio vrbis Rome narrare incipit: quomodo populus Roma. se domi militiaeq; habuerit: et in presenti habeat vt his cognitis verisimile fiat in tanta morũ corruptione animũ ad Rempublicam capiendam intendisse Catilinam. Res ipsa. videlicet quia de corruptione morum mentionem fecerat: propterea videtur non incongruũ esse si perstrinxerit ea que ante Catiline seditionez fuerũt in vrbe Romana. Instituta maiorũ domi militiaeq; idest institutiones que domi militiaeq; a maioribus conseruate sunt. Domi. in pace. Militie. in bello. Habuerunt. comparauerunt. Reliquerunt. scilicet posteris suis immutata paulatim: scilicet labente disciplina premiſ. Pulcherrima. idest honestissima: pulcher et honestus sibi inuicem cedunt. Ergo pulcherrima. idest honestissima

Flagitiosissima. idest vitiosissima: et singula singulis opposuit pulcherrima. Flagitiosissima pessima optima.

Cõiuratio

Vrbem romã: hic eoꝝ opinionẽ sequit qui dicũt ab enea cõditã fuisse vrbem ro. Plutarchus in vita Romuli multas affert sentẽtias: nã dixerũt nõnulli Eneã fuisse ꝓditorẽ. alij euãdrũ Arcadem. alij mulierẽ arcadicam: q̃ fuerat secuta Euãdrũ in italiã: cui nomen erat Romin: et a nole suo vrbi ipositum nomen nũcvt roma appellaret. Alij dicũt non Eneam neq; euãdrum neq; mulierẽ arcadicã: sed Romulũ ⁊ Remũ cõdidisse menia vrbis ro. cuius sententie Ti. Liuius testis est: hic vero eorũ sequit opinionẽ: qui dicũt Eneam profugũ a delecta troia vna cum troianis Romã cõdidisse. Cõdidere. pro cõdiderũt. edificauerũt. Habuere. tenuere. habitauere. et sepe primitiuꝰ pro deriuatiuo ⁊ ecõuerso. nam dicimus habito hãc domũ. id ẽ habeo. Accepi. audiui intellexi. Profugi. pcul fugati a domo sua. Incertis sedib⁹. quia certa loca nõ habebãt: in quib⁹ se firmare possent: donec menia cõdiderũt: sed huc atq; illuc errabãt. Aborigenes. scilz tenuere vrbem. Cum his. scz troianis. aborigenes ppli dicti sunt latini prisci. qui italiam ab initio tenuere. et dicti sunt aborigenes: q̃ diu aberrarũt añq̃ certas sedes haberẽt. Sine legibus: q̃ ipsi licenter viuebãt: nec vlla lex erat quevetaret q̃n ꝓ arbitrio facerẽt q̃ voluissent.

Sine imperio. et dicit democratia: quia nemo regebat eos Liberum atq; solutũ. declarat quod dixit sine legibus. Sine imperio. monarchia: liberũ q̃a sine legibus. solutum quia sine imperio. Hi postq̃ ⁊c. et hi troiani et aborigenes ãtiqui italie populi: cuz in vna menia vrbis rome cõuenissent: credi nõ põt q̃ facile creuerint. Dispari genere. q̃a hi quidẽ troiani: hi vo latini. Dissimili. nã quia genus dispar erat: lingua q̃q; dissimilis fuit. Mã sicuti videmus aliud idioma hñt teucri: aliꝰ greci: aliꝰ latini. Alio more. alio ritu. et hũano et diuino. nam mos vtrũq; ꝓplectit ⁊ diuinũ et humanũ. Incredibile meõratu. id ẽ credi nõ potest si meõrarẽt. Coaluerint. i. simul creuerint. Nam coalescere: crescere significat Ciuibus. ⁊ qr populus ille in maximam breui peruenit multitudinẽ. Moribus. et quia multitudo populi creuerat: mores etiã impositi sunt ciuibus. Agris. nã cum vicissent Romani ppl̃os finitimos agroꝝ suoꝝ fines ꝓtẽderũt. Satis pollẽs. satis potẽs. Pleraq; mortaliũ habẽt. in quo maior ps hũanaꝝ rerum inuidiose possidet. et ideo qr diuitie ingẽtes possidebant a Romanis: inuidia repẽte orta est ꝑ eos. Ex opulẽtia. ex diuitijs et opibus rerũ. Igit qr inuidiã opulẽtia peperit romanis. Tentare ꝓ tẽtabãt Romãos. Pauci ex aicis: vt fuerẽt albani sp ꝓtecti erãt Romãis. Ceteri. ꝓter paucos aicos. Domi militieq; intẽti. i. bello et pace diligẽtes. Festiare. ꝓ festiabãt ad ea q̃ sibi ⁊ reipublice vtilia eẽnt se ad oia ꝓ iperio augẽdo. Hortari. ꝓ hortabãt. Tegere id ẽ defendere. Armis. armoꝝ virtute. Postubi. ꝓ postq̃ vna pars cõposita est postubi.

Vrbem romam sicuti ego accepi cõdidere atq; habuẽ initio Troiani: qui Enea duce profugi sedibus vagabãtur incertis. Cũq; his aborigenes genus hoim agreste sine legibus: sine imperio: liberũ atq; solutũ. Hi postq̃ in vna menia cõuenere dispari gñe: dissimili lĩgua alij alio more viuẽtes ĩcredibile est meõratu q̃ facile coaluerit. Sz postq̃ res eoꝝ ciuib⁹ moꝛib⁹: agris aucta satis ꝓspera satisq; polles videbat: sicuti pleraq; mortaliũ hñt iuidia ex opulẽtia orta ẽ. Igit reges ppliq; finitimi bello tẽtat: pauci ex aicis auxilio eẽ: nã ceteri metu pculsi: a piculis aberãt. At Romãi domi: militieq; intẽti festiare: pare: alij aliũ hortari: hostib⁹ obuiã ire: libtatẽ: patriã pa-

Propulerāt. procul pepulerāt. Uirtute. fortitudīe animi ⁊ corpis. Sociis atq; amicis. postea vbi se defenderāt amicos atq; socios defendebāt. Parabāt amicitias .i. magis suo beneficio q̄ alieno sibi tradito amicitias parabant sibi prisci romani. Habebant: romani. Imperiū regium. dñationē cui rex vnus preerat. Legitimū imperiū. i. imperiū ꝑm leges cōstitutū. nā qui p̄erat sūme rerū rex appellabat. Delecti. id ē seniores: qui per etatē militare non poterant. Ingenium sapīa. i. qui ingenio pollebant. Sapīa: etate ⁊ experiētia rer. Hi vel etate. nūc dicit quō appellabātur senatores: ⁊ ita dicerētur q̄ cōsilio preerāt ⁊ reipu. augēde et q̄bus ingeniū firmū ingeniū aūt validū erat. Etate. quia senes erāt: quēadmodum solēt esse patres. Uel similitudine cure. quia ipsi reipu. vtilitatem curabāt. quēadmodum patres curant vtilitatē filiorū. Postubi. postq̄. Initio. ab initio id est a primordio vrbis. Cōseruande libertatis causa: fuerāt reges vt libertas cōseruaret. quia pepulerant hostes qui romanis libertatē eripere volebāt: ⁊ suo īperio subigere. Augēde rei. q̄a preerat vnus summe rerū: qui omnia suo ordine regeret. et si quid mali cōmissum fuisset: rex vīdicaret. et hoc pacto oēs ciues vna erant cōcordes: quia propter res puro. vehemēter augebatur. In superbiā et domiatiōem: quia non secundū leges et secundū instituta maiorū reges nouissimi populū ro. tractabāt. Sed pro arbitrio et volūtate sua oībus dominari: omnesq; opprimere seu recte seu perperā studebāt. Binos imperatores .i. duos cōsules .i. cōsulatū regnū regiū ꝯstituere romani priores Annua imperia. i. que tm̄mō anno vno ꝑmanerēt. nā ꝯsules vno tm̄ anno ꝑmanebāt in imperio. Eo mō. s. tātūmō annua esse īperia. Insolescere. in supbiā ⁊ in insolētiā posse recidere: eo q̄ īperiū breue erat. Ea tēpestate. eo tpe in libertatē vīdicata est ciuitas. Quisq;. s. q̄sq; ꝑ virib⁹ suis. Extollere. magnificare se. In prōptu. in parato ⁊ maīfesto. nā non timebant ne virtus sua displicere posset regibus sicut prius cum reges vrbē hēbant. Nā regibus. ratio est cur quisq; v̄tutē suā aperire studebat: q̄r boni magis sunt suspecti q̄ viles ⁊ ignaui. nam regū tpe etiā si q̄s ingeniū maximū habuisset: ondē nō audebat: ne se suspectū faceret regib⁹. Suspectiores magis suspecti. q̄ mali: q̄ viles et ignobiles: nec dicas q̄ mali q̄ improbi ⁊ praui: sed q̄ viles ⁊ ignaui: et ita boni prudētes et p̄clari viri. His. s. regib⁹. Incredibile meōratu. i. credi nō potest si meōraret. Adepta: parta: et est vsus adepta in passiua significatiōe. Incesserat.

rētesq; armis tegere. Postubi ꝑicula v̄tute ꝓpulerāt: sociis atq; aīcis auxilia portabāt magisq; dādis q̄ accipiēdis bñficiis aīcitias ꝑabant. Imperiū legitimū nomen regiū hēbat. Delecti q̄bus corpus annis infirmū: ingeniū sapiētia validū erat: reipu. cōsultabant: hi vel etate vel cure sīlitudine patres appellabātur Postubi regiū imperiū: quod initio cōseruāde libtatis atq; causa augēde reipu. fuerat: in supbiā domīationēq; se cōuertit. īmutato more: annua īperia binosq; īperatores sibi fecere Eo mō mīme posse putabāt ꝑ licentiā insolescere aīm hūanū. Sed ea tēpestate cepere se quisq; magis extollē: magisq; ingeniū in prōptu hr̄e. Nā regibus boni q̄ mali suspectiores sūt: spq; bis aliena v̄tus formidolosa est. Sz ciuitas īscredibile mēoratu ē adepta libtate q̄tū breui creuerit tāta cupido glie incesserat. Iā p̄mū iuuētus

inuaserat romanos postq̃ ipsi in libertatẽ peruenerũt. Simulac belli patiens: quia assuefacta erat bellis gerẽdis. Per laborem vsu militiã.i. laborãdo ⁊ militãdo militiã gerere: et laborem pati assueti erant.q; per laborẽ ⁊ cõtinuũ vsum fiebant belli pertitores. Vsu. cõsuetudine. Magis in decoris armis .i. magis cupiditatẽ suã ponebãt in his q̃ ad rem militarẽ ptinẽt: q̃ in his q̃ ad voluptatẽ seu luxũ attinere videmus. Decoris: ornatis insignibus. Militarib⁹: bellatoribus bello accommodatis. Scortis: meretricibus. Cõuiuijs: superfluitatib⁹ ciborũ. Igitur: narrare cepit Salu. mores ppli ro. ⁊ instituta ei⁹: quib⁹ ad tantam magnitudinẽ imperij facile se prouexerat: quid etiã hic facit. igitur quia summo labore se exercuerant in bello: ⁊ suas oĩs cupiditates posuerũt in ẋtute. Talibus viris. qui cõtinentia ⁊ labore se exercuerãt. Mõ lo. vl. asper aut arduus: editus: ⁊ eleuatus: ḋa q̃ locus editus eẽt vel inuius: tamen virtute sua superabãt. Non ar. ho fo. et q; in bello diu se exercuerãt: tõ armatos hostes non metuebant. Oĩa domuerat. s. locos ⁊ hoies vi ẋtute sua domuerãt romani.

Certamen: contentio. Inter ipsos. scilz romanos quisq; properabat. Ferire. nõ expectabãt alij alios vt hostes inuaderẽt: sed vnusquisq; primus esse volebat: vt eam laudem adipisci posset. Murũ ascẽdere. ppera bat vnusquisq; in oppugnãdis vrbib⁹. p̃mus esse volebat qui murũ ascẽderet ⁊ muralẽ coronam asseq̃ret. Mã coroa murali dabat his qui p̃mũ murũ ascẽdissent. Tale facin⁹ faceret. scz dum p̃mus ferret hostẽ: dum primus murum ascẽderet. Tãdiu ea scilz vincẽdo hostes: ⁊ expugnãdo vrbes. Diuitias bonas magnãq;. in hostibus vincendis et vrbibus expugnandis famam nobilitatẽ: suasq; omnes diuitias ponebant. Laudis auidi: auari quidẽ erant glorie. pecunie aũt munificentissimi. Laudis. quã discrimine vite gerebãt. Pecunie liberales: quã suis amicis p̃fundere non dubitabãt. Gloriã ingentem. q̃tũ quidẽ ad gloriã pertinebat nichil moderatum fuit q̃tumq; ad diuitias moderatis gaudebãt. Ingẽtem: plusq̃ mediocrem. Honestas: mediocris. Memorare possem: his de causis hoc sepe cõsecuti sunt romani: vt ipsi pauci ingentẽ hostium multitudinẽ fuderint atq; fugauerint: sepe vrbes inexpugnabiles tandem vicerũt. Maximas hostiũ copias parua manu: vt Lucullus qui aduersus tigranẽ armenie regẽ centũ miliũ exercitũ: duodecĩ milibus militũ fudit atq; fugauit in q̃ prelio tigranis filius ipsius tigranis capt⁹ est: atq; in triũpho ductus. Quas vrbes nata munitas: sicuti fuit carthago noua in hispania: que q̃ natura loci ⁊ a terra ⁊ a mari munita eẽt: tñ ppls romanus ẋtute sua eam cepit ductu ⁊ auspitio publij Scipionis Aphricani superioris. Ea res. scilz predicta in medium adducere. Ab incepto. a proposi: ouidelz a descriptiõe seditionis catiline. Sed forasse. hoc pertinet ad id quod sequitur. et hoc dicit q̃ romani plura

simulac belli patiens erat. In castris per labozem vsu miliciam discebant. Aba giscz in decozis armis: ⁊ militaribus equis q̃ in scoztis atq; in cõuiuiis libidinẽ habebãt. Igitur talibus viris non labor insolitus: non locus vllus asper: aut arduus erat: non armat⁹ hostis formidolosus. Virtus omĩa domuerat. Sed glozie maximum certamen inter ipsos erat. Sicq; quisq; hostem ferit. e: murũ ascendere: circũspici: dũ tale facinus faceret: properare: ea diuitias: ea bonã famã: magnãq; nobilitatẽ putabant. Laudis auidi: pecunie liberales erant. Gloziam ingẽtem: diuitias honestas volebant. Memozare possem quibus in locis maximas hostium copias Po. romanus parua manu fuderit: quas vrbes

gesserũt domi atq; militie egregia facinora q̃ alius in orbe terrarũ populus: tñ fortũa fecit vt ceteri terraruz populi fama p̃starent. Nã q̃uis multa gesserint: nõ tñ fuerũt scriptores q̃ ea memorie traderẽt. Ceteri aũt ppl̃i aut athenienses quãq̃ nõ tãta fecerint tamẽ qr scriptores ea illustrarũt clariores habẽtur fama. Sed fortuna in om̃i re. i. res om̃s humanas sub ea imperio tenet. Ea res oẽs. i. fortuna res hominũ ꝓ suo arbitrio huc atq; illuc v̄sat vt si obscure fuerint eas clariores reddere possit: si v̄o p̃clare obscuras faciat. Celebrat. illustrat. Obscuras. ignobl̃es reddit ex libidine ꝓ sua volũtate ⁊ arbitrio q̃ atheniẽsium celebrauit romanoꝝ aũt obscurauit nõ v̄itate. Atheniẽsiuz res: q̃ fortuna in oĩbus reb⁹ valet. ⁊ hic ꝓbari põt. Ferunt̃ ꝓferunt̃. i. extollũtur a scriptoribus. ibi. s. athenis. Prouenere. nati sũt ꝓgeniti sunt. Per terrarũ orbem. i. in vniuerso terrarũ orbe illustrant̃ ⁊ clarificant̃ tãq̃ maxima fuerit. Itaq; eoꝝ q̃ ea fecere. ob hãc cãz tãta habet̃ imperatoꝝ virt⁹ quãtũ virtutẽ eorũ suis scriptis illustrare potuerũt scriptores. Tãta. tãte magnitudĩs. Ea. s. res gestas ath. Negociosus maxĩe. se dederãt negocijs aut militãdo aut reipu. cõsultãdo. Ingeniũ nemo sine corpe. nemo se dederat studijs litterarũ sine exercitatione corporis. Malebat. poti⁹ volebat. Et sua ab alijs. volebat de se alios dicere potiusq̃ se aliorũ gesta narrare. Igit̃ superi⁹ exposuit Sa. rõnes cur res geste atheniẽsium maiores fuere fama q̃ re. Sz nõ ita euenit Roma. eo q̃ in vrbe romana raritas scriptoꝝ fuerat. Nã q̃sq; romanus dedit⁹ erat negocijs et sua ab alijs poti⁹ celebrari q̃ se alioꝝ gestas res p̃dicare malebat. Igit̃. qr om̃s negocijs et gerẽdis reb⁹ dediti erant. Domi. ĩ pace. Militie. ĩ bello Cõcordia maxi. auari. nã vnũ seq̃t̃ ex reliquo. nã qr nõ erant auari ideo erãt ꝯcordes. nota ergo ex auaritia nasci discordiam: ius equũq;. idest ius ex bono ⁊ eq̃. Nã ius ex bono ⁊ equo cõstare dicit̃ qd̃ om̃ib⁹ cõuenit. Nõ legibus magis q̃. qr etiã sine legibus quã ipsi naturaliter boni erant ⁊ equi. Jurgia. v̄borũ sunt. Discordias. discẽsiões ⁊ ĩimicitias. Simultates. i. odia. Cũ ciuib⁹. vnũ certamen

natura munitas pugnãdo ceperit: ni ea res longius nos ab incepto traheret. Sed profecto fortuna in omni re dominat̃. Ea res cunctas ex libidine magisq̃ ex vero celebrat obscuratq;. Atheniẽsiuz res geste sicut ego existimo satis ample magnificeq; fuere. Verũ aliquanto minores q̃ fama ferũtur. Sed qr prouenere ibi scriptorũ magna ingenia per terraruz orbem Atheniensium facta pro maximis celebrãtur. Ita eorũ qui ea fecere virtus tanta habetur: quantũ ea verbis potuere extollere p̃clara ĩgenia. Sed populo Ro. nũq̃ ea copia fuit qr prudentissimus quisqz maxime negociosus erat. Ingeniũ nemo sine corpore exercebat: optimus quisq; facere q̃ dicere: et sua ab aliis benefacta laudari: q̃ ipse aliorum narrare malebat. Igitur domi militieq; boni mores colebantur. Cõcordia maxima: minima auaritia erat. Ius bonumq; apud eos non legibus magis q̃ natura valebat. Jurgia: discordias: simultates cũ hostibus exercebant: ciues cũ ciuib⁹ de vir=

erat vt prestarēt virtute alij alijs. Supplicijs. Nota q̄ suppliciū supplicatio dicit̄: eo q̄ pri scis tempori⁹ ex dānatorū pecunia dijs sacrificia exhibebant̄. nā q̄z soluere pecunia ex maleficio cōmisso suppliciū erat reo: cōsuetudo inoleuit vt suppliciū supplicatio dicat̄: nā apd̄ antiquos om̄is pena pecuniaria fuit notatū ꝑm delicti quātitatē. In supplicijs. in sacrificijs nō dubitabant hecatombē facere. i. sacrificiū in quo centū boues mactabant̄. Parci moderati. nā ide fit parsimōia.

His duab⁹ artib⁹ audacia: audacia q̄ in ꝑiculis se exponere nō dubitabant. Ubi bello pax euenerat. i. pacis tp̄e. Eq̄tate q̄z equo iure oēs virebāt. Quarū. rerū videlicet q̄z ip̄i ⁊ i bello audaces et domi eq̄ eēnt. Hec documēta. exēpla. s. q̄ sequūtur

Uidicatū. sepe vidicta facta ē cōtra eos. Cōtra imperiū pugna. sicut Lucius manlius torquatus qui filiuz suum eo q̄ in iussu eius ꝯtra hostē pugnauerat ⁊ etiā victoriā ex hoste reportauerat p̄mū virgis cedi: deide securi ꝑcuti iussit. idē papirius cursor fecisset i magistrū eq̄tuz nisi populus rogasset vt sibi donaret̄. Cōtra ip̄iū. cōtra iussuz imperatoris. Qui signa reliq̄rant: q̄z paucos ad modū hmōi iuuenes. In pace ꝓbauit audacia Romanos se suāq̄z rēpu. in bello cōseruasse nūc ꝓbat in pace iure equitatis id fuisse cōsecutos. Bn̄ficio magis q̄ metu. i. magꝭ bn̄ficio socijs suis q̄ premēdo ip̄erio suos subditos regnabant Romani. i. parebāt subditi ppl̄o Ro. magis sponte q̄ metu. Agitabant. regebant

Ignoscere magis q̄ ꝑ se. siq̄s defecisset a populo Romano simul ac penituisz eo ꝑcebat eis ppl̄s Roma. Ubi. ꝓ postq̄. Respu. i. postq̄ oīa ip̄erio suo subegit Roma. popul⁹ nec cū aliq̄ gente sibi bellū suꝑfuit fortuna oīa miscuit: ita vt arma i seip̄os cōuerterunt. Fere. seue. videlz barbare vt sithe: vt Tracēses: vt Parthi. Emula ip̄erij Ro. q̄ semꝑ ē ausa cū romanis de imꝑio cōtēdere. A stirpe iterijt. fundit⁹ cōuersa est. Cūcta maria. postq̄ q̄cq̄d mari q̄cq̄d ꝯra regnabat ppl̄i romani: ip̄erio subiectū erat. Miscē. ꝑturbare. Labores. ferēdē militiā. Pericula. exponere se oīb⁹ extremis. Dubias. icertas. Atq̄z aspas. difficiles: ⁊ singulas res singulis opposuit: aspera cōtra labores. nā qd̄ asperū ē cū labore cōseq̄mur. Dubias. ꝯtra ꝑicula. Nā q̄cūq̄z res dubias agiti maximo ꝑiculo versat̄. Optāde alijs. nō optāde populo romano sz orbi terrarū p̄ncipi sz alijs gētib⁹ q̄ seruiebant imperio suo. nā cū populus ro. p̄nceps oīm eēt multo magis impare debebat diuitias possidētib⁹ q̄ ip̄e diuitias possidere vellet. Onerīq̄z miserie. q̄z ꝓpter hec in perniciē sui ip̄erij simul ꝑuenere eo q̄

tute certabant: in supplicijs deorū magnifici: domi parci: in amicos fideles erant. Duabus his artib⁹ audacia in bello: vbi pax euenerat equitate seq̄z ⁊ rempu. curabāt. Quartum rerū ego maxima documēta hec habeo: quod in bello sepius vindicatū est i eos q̄ cōtra imperiū in hostē pugnauerant: quiq̄z tardius reuocati prelio excesserant: quā qui signa reliq̄rāt: aut pulsi loco cedere ausi erāt In pace vero beneficijs magis q̄ metu imperiū agitabāt: et accepta iniuria ignoscere q̄ persequi malebāt. Sed vbi labore atq̄z iustitia respu. creuit: reges magni domiti bello nationes fere: ⁊ populi ingētes vi subacti Carthago emula ip̄erij Romani a stirpe interijt: cuncta maria terreq̄z patebant: seruire fortūa: ac miscere oīa cepit. Qui labores ꝑicula dubias atq̄z asperas res facile tolerauerant: his ociū diuitie optande alijs oneri

diuitiis non recte vti sunt, nã qui possidet diuitias: possidet ab his. nisi hic ipsis moderate vtatur. ille ergo qui vtitur diuitijs: diues est. qui vero diuitijs abutit: pauper est. ¶ Igitur primo. supius ostẽdit Salustius quõ paulatim mutati sũt mores ciuitatis: et qui antea bello exercitati fuerãt postq̃ oĩa suo imperio subigere diuitiis et ceteris voluptatibus animũ suum dederũt. quia ex repu. quidẽ pecuniam: postea regnum cupere ceperũt. ¶ obrem oẽs auari atq; ãbitiosi redditi sunt

mikieq; fuere. Igr̃ prio cupido pecunie deiñ imperij creuit ꝛ ea q̃si materies oĩm malorũ fuere. Nãq; auaritia fidem: probitatẽ: ceteraſq; artis bonas subuertit, ¶ pro his supbiã crudelitatẽ deos negligere: oĩa venalia hfe docuit. Ambitio mitos mortalis falsos fieri subegit. Aliõ clausũ in pectore: aliud i lĩgua prõptũ hfe: amicitias inimicitiasq; nõ ex re: sed ex cõmodo estimare: magisq; vultũ q̃ ingeniũ bonũ hfe. Hec vtraq; primo paulatim crescere. interdũ vẽdicari. ¶ postubi cõtagio quasi pestilentia inuasit: ciuitas imutata est imperiũ ex iustissimo atq; optio crudele itolerãdũq; factũ. Sed ꝑmo magis ambitio q̃ auaritia: aios hoĩm exercebat. Nõ tñ viciũ propius virtuti erat. Nã gloriã: honorẽ: imperiũ: bonꝰ ꝫ ignauus eq̃ sibi exoptãt. Sed

Igitur qui diuitias. s. optare ceperũt. Et oĩm pecunie deiñ imperij. vnum sequit ex altero nam qui magnã pecuniã possidet: hic sibi imoderata ĩperia querit. Ea. videlz pecunia ꝛ imperij cupido oĩm malorũ. quia deinde origo oĩm malorũ nata est. Naz auaritia. id ẽ hi qui ex auaritia ꝛ ĩperij cupiditate mala: oĩa esse secuta. q; fides, pbitas, ꝛ cetere bone artes: repẽte ex vrbe abierũt. Auaritia. ve dicit auaritiaz subuertisse has oẽs virtutes. q; auarus. i. auẽs id ẽ desiderãs aurũ: ꝛ auro deditus. quicũq; aũt auaritie deditus fuerit: perfidus ꝛ ĩprobus esse cõsueuit. ¶ probitatẽ. integritatem. Subuertit. euertit. Edocuit. auaritia. Supbiam. cõtra fidem. qa ex supbia nascitur perfidia. Crudelitatem: q̃ probitatẽ. nam qui probus est: humanus est. et qui improbus fuerit: crudelis efficit. Negligendos: vt tureiurãdo falsitate sũpto causa pecunie. Habere oĩa venalia. facere oĩa propter pecuniã. ille dicit habere oĩa venalia: q̃ oĩa pecuniarũ causa facit. Falsos. fallaces ꝛ mendaces. Subegit. coegit. Aliud clausum. ecce quõ falsos ostendit esse factos. Aliud cla. id ẽ odiũ ꝛ simultates. ¶ prõptum Existiare coegit. non ex re: quia in lingua videlz benignitatẽ: mãsuetudinẽ: et comitatem. si bonus ciuis eẽt: et amari dignꝰ tñ ego ipsum cõtendã si michi nullo erit emolumẽto. nã vis amicitie seruatur: cum eum amamus: qui amari dignus est. non aũt qui nobis aliquo erit emolumẽto: etiã si indignꝰ erit qui amat. Ex re. non ex natura ipsaꝝ amicitiaꝝ. nam qui sibi erãt vtilitati diligebãt etiã si indigni essent amari. qui vero nulli sibi erãt cõmodo: odio hẽbãt etiam si digni eẽnt amicitijs: q̃ ingeniũ q̃ naturã simulabãt bonos cẽ: et naturaliter malas hẽbant naturas: naturalit mali erãt. Interdũ vendicari. pro vendicabant. i. puniebant. q: puniebant qui ppm corrũpebãt. ¶ postubi. postq̃. Cõtagio. s. huiꝰ similatiõis ciuitas est imu. q: nõ puniebãtur qui ppm corrupissent: eo q̃ oẽs eodẽ crimine tenebãtur. nam qõ a multis peccat inultũ est: sed ꝑmo quidẽ ambitiõe magis tenebant corrupti ciues q̃ auaritia. eo q̃ honoris cupidi erãt. qõ tñ vicium minus erat auaritia. Nõ viciũ scz ambitionis. ¶ propius. ppinquius. nãq; et q̃ ambitio sit ppinquior virtuti ex hoc pbat: q̃ tam boni q̃ mali sibi honores cupiunt ꝛ gliaz. auari aũt nullã virtutẽ habere possunt. Sed ille

niti. ille. s. bonus. Vera via. s. v̄tutis. Bone artes. boni mores. Dolis atq; falla. simulatione ⁊ falsitate. Studiū. desideriū ⁊ voluptatē. Quā. s. pecuniā. Nemo sapiēs. s. si oēs mortales pecuniā cupiūt. relinq̄t ḡ oēs stultos eē. Effemīat. effemīatū reddit. Ea. s. auaritia Sēp infinita. ꝓpt̄ea ꝙ hoīes facit effemīatos. etiā si viles fuerint. hoc etiā accidit ꝙ īfinita sit. Insatiabilis. nā quāto plures cōparat diuitias auarus: tāto plures desiderat. Vñ iuue. Crescit amor nūmi q̄tum pecunia crescit. Minuit̄. d̄crescit Sz postq̄ L. Sylla. oñdit supi⁹ auaritiā deteriorē ābitiōe: ꝓpt̄ ea ꝙ ābitiosi hoīes tam boni q̄ mali īuenirēt̄: eo ꝙ ferme oēs laudis glorie et imperij cupidi eēnt. in hoc tñ differre videt̄ ꝙ bon⁹ vera v̄tutis via ad honorē accedit: mal⁹ aūt dolis ⁊ fraudibus honores ꝯseq̄t̄. nūc āt dicit multo ꝑniciosiorē rempublicaz euasisse tēpe Caij Marij et L. Sylle. Luci⁹ sylla. hic L. sylla fuit q̄ bellū ciuile ꝯ Mariū gessit: in q̄ q̄dē bello mltas clades ꝓpt̄o romāo vterq; edidit: sicut apd̄ Valeriū ⁊ alibi hēt̄ pleni⁹. Recepta rep. occupata rep. factione sua. Bonis īitijs. p̄mo q̄dē v̄tutē suā ꝓpt̄o Ro. p̄stitit. et reipublice rōe multū ꝓfuit. Malos euētus. qr suas opes in reipu. ꝑnitiē ꝯuertit. Rapere. ꝓ rapiebāt. Oēs. milites syllani. Trahē. ꝓ trahebāt Cupē. ꝓ cupiebāt. Ali⁹ domū alt̄ius id ē nō ꝯtēti suis aliēa petebāt. Victores. s. milites sylle. Modū. q̄tū ad q̄titatē. Modestiā. q̄tū ad ꝯtinētiā. nunq̄ tātas diuitias surripuerāt ꝙ mlto plures hr̄e nō q̄rerēt. nō moderati erāt ī ciues: sed eoꝝ bōa diripiebāt: et nōnūq̄ eos int̄ficiebāt.

ille vera nititur via: hic ꝙ bone artes desunt dolis atq; fallacijs contendit. Auaricia studium pecunie habet: quā nemo sapiens concupiuit. Ea quasi venenis malis imbuta: corpus animumq; virilem effeminat. Semp̄ infinita et insatiabilis est. Neq; copia: neq; inopia minuitur. Sed postq̄. L. Sylla armis recepta respu. ex bonis initijs malos euentus habuit: rapere omēs: trahere: domum alius: alius agros cupere: neq; modum: neq; modestiam victores habere: feda crudeliaq; facinora in ciues facere: huc accedebat quod. L. Sylla exercitum quem in Asia ductauerat: quo sibi fidum acceptumq; faceret contra morem maiorū luxuriose nimisq; liberaliter habuerat. Loca amena: voluptaria facile in ocio feroces militū animos molliuerāt. Ibi primū insueuit exercitus populi Ro. amare: potare: signa

Feda. turpia ⁊ sordida. Huc accedebat: ꝓpt̄ victoriā: accedebat ꝯsuetudo quā habuerāt: tūc cū sylla cū eis p̄fuerat in asia vbi oīa ꝓ arbitrio suo fecerāt ip̄o sylla ꝯcedēte. Huc. s. ad victoriā. Accedebat huc. adibat ad hoc. Exercitū quē ductauerat. i. exercitū cui ip̄e p̄fuerat in asia. in asia sūt oīa amena ⁊ voluptatis plēa tum q̄litate loci: tū clemētia aeris: q̄ clemētia facit eā fertiliorē: ⁊ ꝓpt̄ea etiā amentiorē. Quo. i. vt. Fidū. ꝓ fidelē. More maioꝝ. ꝯ cōsuetudinē ⁊ disciplinā Romanorū militū: qui sp̄ ꝯtinētes ⁊ parci militauerāt vsq; ad hoc tp̄s. Luxuriose. abūdāter ⁊ supflue. Liberalit̄. licēter. qr oīa q̄cūq; libuissent: cōmittē patiebat̄ Sylla siue honesta siue turpia fuissent. Amena. delectabilia: ⁊ sine fructu. int̄ amenū ⁊ iucūdū hoc interest: qr amena loca sunt sine munē. et a munio dicta sūt: eo ꝙ munere careāt Jucūdū aūt vtilitatis rōem habet. amena loca sunt vmbris arborū ⁊ floribus pratorū suauia. hec. n. grece tēpe dicūt̄. Volupta. i. plēa. voluptatis. et vnū seq̄t̄ ex alto. nā ex amenitate seq̄t̄ voluptas. Molliuerāt. molliores ⁊ effemīatiores reddiderāt. Amare. s. mulieres. Potare vinū. cum antea sp̄ sobrij fuissent ⁊ ꝯtinētes. nūc amenis locis corrupti. et mulieres amare: ⁊ vinū supfluū nimis luxuriose sumere ceperūt. Signa. tabulas pictas. ātea sp̄ a voluptatibus alieni fuerāt. nec de gētibus victis aliq̄d abstulerant: sed se tm̄ eoꝝ dños dici: ⁊ aurū

possidētibus dñari volebāt. nūc vo ea sibi placē ceperūt: q̄ ātea neglexerāt. Signa. statuas. Nā signū statuā dicim⁹. Tabulas pictas. i. tabulas in q̄b⁹ artificiose q̄dā depicta erāt: q̄b⁹ maiores nr̄i plimū delectabant. Tabulas pictas. imagines tabulis p̄ciosis depictas aureas vel argēteas. Vasa celata. i. fabricata. Nā celare fabricare dicim⁹. Mirari. p mirabāt. id ē laudabāt. nā q̄ miramur: ea laudam⁹. Rapere. p rapiebāt. nō solū mirabāt: sz mirata rapiebāt. Delubra. tēpla deoꝝ

tabulas pictas: vasa celata mirari: ea priuatim et publice rapere: delubra deorū spoliare: sacra pfanaq̄ omia polluere. Igitur hi milites postq̄ victoriā adepti sunt: nihil reliqui victis fecere. Quippe secūde res sapientiū animos fatigāt: nedum illi corruptis moribus victorie tēperarēt. Postq̄ diuitie honori esse cepere: et eas gloria: īperiū: potētia seq̄bātur: hebescere virtus: paupertas pbro haberi. Innocētia p maliuolētia duci cepit: Igit ex diuitijs iuuētutē luxuria atq̄ auaritia vna cū supbia īuasere: rapere: consumere: sua paruipēdere: aliena cupere: pudorē: pudicitiā: diuīa atq̄ hūana pmiscua: nihil pensi: nihilq̄ moderati habere.

Opere p̄ciū est cū domos atq̄ villas cognouerī in vrbiū modū edificatas visere tēpla

Polluē. p polluebāt milites romani: sacra pphana. i. sacra et nō sacra. Igr̄ hi mi. q̄nq̄dē tanta aīm cupiditas incesserat vt et priuata ⁊ publica raperēt: sacra et non sacra violarent. Nichil reliq̄ fecere. i. nichil reliq̄rūt. et ē honestissim⁹ dicendi mod⁹. nichil reliq̄ michi fecisti i. nihil michi reliq̄sti. Quippe scelere. et pbat euidēti rōe hoc ita fecisse romāos milites. Fatigāt aīos. scz vt vix sapiētes se abstinē possint a reb⁹ illicitis faciūt res scd̄e. Nedū illi. i. nō illi obtēperarēt victorie. i. nō vterēt victoria in q̄ oīa pvolūtate fieri solēt. Corruptī moribus. viciatī morib⁹. Hebescere vtus. ⁊ vnū sequit ex alto. Nā cū diuitie in honore hñt: vtutes negligūt. Et eas gl̄ia potētia hoc est post q̄ qui diuitijs abūdant: hi gloriosi atq̄ potētes erāt. Probro dedecori. Innocētia p ma. q̄ innocens erat: hic ab oībus odio hēbat: qui vo nocētes erāt: in maxīo honore ab oīb⁹ hēbāt. q̄ vo īnocētes fuissēt: hi ab oīb⁹ odio habebāt atq̄ maliuolētia Igit ex diuitijs. ergo q̄ ocio et ignauie se dedē: ⁊ diuitias possidere cepert ingētes: id effectū ē ex diuitijs postea luxuriosi seq̄rent supbia ⁊ auaritia. Igr̄ luxuria ⁊c. i. diuitie cā fuerūt: vt iuuenes luxuriosi auari atq̄ supbi efficerēt. Auaritia. nā cū bōa tua pfuderis explēde cupiditatī cā necesse vt diuitias ꝯgregare studeas. ⁊ ita nascit auaritia. Supbia: nā q̄ diuites sūt: oīa sibi licere arbitrāt. Rape. p rapiebāt. suaq̄ rapuerant sua puipēdebāt. declarat qd̄ dixit puipēdere q̄ ꝯsumebāt aliēa. Cōsumere. p ꝯsumebāt. Aliēa cupe. q̄ rapiebāt. Pudorē ⁊ pudicitiā. Int pudorē ⁊ pudicitiā hoc int est: q̄ pudicitia est ipa virtus. Pudor est effectus pudicitie. Promiscua. cōfusa/ pxīa. Nichil pensi. nichil ꝯsideratōis hēbāt. Quicq̄ mo. nec moderationē nec ꝯsideratiōez habebāt: dūmodo suam cōmoditatem perficerēt. Pretea nec pudorē nec pudicitiā diuina magnifaciebāt.

Opere p̄ciū. i. vtile. nā p̄ciū laborī ē vtilitas. vtile erit inq̄t q̄ cognosci poterit q̄ta dr̄ia esset int maiores nr̄os: q̄ hāc rēpublicā nobis ceperūt. et hoīes nr̄e etatis ignauissimos. Domos. ī vrbe. Et villas. ī agris. Int villā ⁊ domū hoc int est: q̄ dom⁹ in vrbe dr̄. villa aūt in agris appellat. Visere tēpla deoꝝ. tēpla deoꝝ solēt sūptuosiorib⁹ edificijs ꝯstrui q̄ dom⁹ p̄uatoꝝ. ⁊ tñ ad eā libidinē puenerūt hoīes etatis nr̄e: vt nūc sibi edes edificēt q̄ sūt mlto sūptuosiores q̄ deoꝝ tēpla: pietate q̄ dijs īmortalib⁹ hēt: q̄ oīs hō pietatē dz deo īmortali. i corde ⁊ fide deoꝝ tēpla hōestabāt: domos suas gl̄a nō magīficabāt. domos edificijs sz vtute. res. n.

magnas domi militieq gerebant: quibus domos ꝛ familias suas decorabant. Decorabāt. honestabant. Neq victis quicq̄.cū nationes ꝛ populos subegissent nihil eis faciebāt: nisi q̄ postea iurias facere nō possent. Et iurie licentiā. nē iuriā facere possent auferebāt. n. arma: equos: naues ꝛc. q̄ libertatē faciunt iurie. Contra. cōtrario. Ignauissimi. vilissimi hoies. s. milites syllani. Adimere. p adimebāt. fortissimi viri. s. maiores nostri. Perinde ac quasi. i. tanq̄. Demū deniq̄ hoc est tanq̄ illi faciēdo iuriā viderētur esse imperatores: alit priuati hoies. Mā quid ea me morē. vere inq̄ nostre etatis homines domos suas sumptuosiores habuisse q̄ maiores nri tē pla deorū: q̄ mōtes euertere et maria psternere nō dubitarūt q̄q̄ priuati essent ꝛ non reges. A priuatis cōpluribus. s. hoib⁹ subuersos. Maria conster. sicut etiā Lucul. dicit fecisse nea poli. vbi p̄dia sua habebat: dicitur. n. fecisse edificia ingentia ꝛ amenitate oib⁹ prestātia: q̄ vsq̄ in mediū mare porrigebāt: ita vt vbi maria fuerant: ibi stratū erat solū veluti in terra ptinēti fabricasset. Quib⁹ diuitie ꝛc. idest q̄ hoies vident illusisse diuitias. ille deridet diuitias q̄ p fundit eas i reb⁹ minime necessarijs. vt hi q̄ montes subuertebant: ꝛ maria sternebant fecisse vidētur. Quib⁹ mihi. q̄ hoies vidētur mihi illusisse diuitias.

Habere. possidere. Honeste. modeste. Abuti. vitiose vti. vi delicet in reb⁹ supfluis ꝛ minime necessarijs. Pro turpitudine: q̄ turpe erat eis vt vitiū nō paruū: ita diuitijs quas honeste habere poterāt abuti. Sz libido ꝛc. Sup̄ri⁹ dixit quō Romani ciues corrupti dediti erāt magnificētie edificior: ꝛ diuitias quasi ludibrio habebāt: cū eis in rebus minime necessarijs abuterētur nūc dicit. nō solū hac supfluitate edificior Romanos esse captos verūetiā q̄ō deterius erat luxuriā eos iuasisse cū nec viri mulierbria pati dubitarent: ꝛ mulieres pudicitiā in aperto haberent. Stupri. adulterij. Libido. ganee. i. meretricis: ganeū veteres dicebant locū abditū et quasi sub terra defossum. i. lupanar. inde gance mulieres q̄ ibi habitabāt. Ceteri cultus. nō solū libido edificior sed etiā vestiū. Jncesserat. inuaserat Romanos ꝛ libido superincesserat viros pati mulierbria: viros pati mulierbria tangit rē obscenā ꝛc. Mulieres habere pudicitiā ꝛc. i. paruifaciebāt pudicitiā hoc ē fiebāt meretrices. Jn propatulo. in aperto. Exquirere. p exquirebāt. Vel libido incesserat ꝛc. dicito etiā i ceteris ifinitis vt volueris: eā vesce. i. comedendi: vnū seq̄t ex reliquo: q̄ luxuria semp cibos lautos habere cupit: vt se diu sustentare possint: ꝛ cū hoies luxurie dediti fuerint: etiā vitio gule laborāt. Terra. vt sunt aues ꝛ silueſtres fere q̄b⁹ solēt vesci luxurioſi hoies Mari. vt diuersi generꝫ pisces exq̄rerēt: q̄b⁹ iguuiē vēteris satiarēt. Dormire. p dormiebāt. Nec opiri. p opiebāt. i. nō expectabāt. ꝛ sic de

ceteris. Lassitudinē. q̄ nō laborabāt tm̄ vt lassarent: sz op⁹ ītermittebāt anteq̄ lassitudo eos iuasisset. Ante capere. ꝓ añcapiebāt. i. occupabāt: āticipabāt. Luxu. i. luxuria ⁊ supfluitate rerū. Hec. vitia supra memorata. Incedebāt. īcitabāt facinora facienda. Opes fa. i. opes sue ⁊ ꝓpe. Malis artib⁹ malis morib⁹. Eo. ideo. Perfusi⁹. īmodesti⁹. intēperāti⁹. Deditus. anim⁹ eoꝝ. Om̄ib⁹ modis. quacūq̄ rōne iuste. s. ⁊ īiuste ꝯ fas ⁊ nephas. Id qd̄ erat facilimū. s. posse vsurpare rēpublicā. Tanta. tāte magnitudinis. Flagitiosorū. i. oīm vitiosoꝝ rep̄hēsione dignoꝝ. Facinorosoꝝ. q̄ facinora cōmiserāt. Stipatoꝝ. satellitū. Satellites dicunt̄ stipati eo q̄ latera p̄ncipū stipare. i. ꝯdēsare solēt. Adulter. q̄ alienas vxores viciauerāt. Ganeo. in lupanari. nā vt pauloāte diximꝰ ganeū dixerūt locū abditū ⁊c. Alea. ludo alee ⁊ taxillis. Manu. ꝓdigaliter ꝓfundēdo: vel īterfecerat aliquē ꝓpt̄ qd̄ cōdēnat⁹ fuisset. Uētre gula. i. īplēdo vētrē suū ꝓ libidine et voluptate. Pene. mēbro virili. ⁊ notat obscenā voluptatem. Penis em̄ ē mēbrū virile.

Alienuz es g. q. pecuniā mutuo acceperat: ⁊ ē pulchra ⁊ honesta locutio: grāde es alienuz ꝯflaui significat pecunias mutuo accepi: valde sum obligat⁹. i. debit⁹. et ē naturalis locutio quēadmodū honesta. naz q̄ es alienū hz multā pecuniā debet ḡ q̄ multā pecuniā hēbant mutuo grāde es ꝯflauerāt. Quo. i. vt. Redimeret aut fa. vulgo payer la cōdēnatiō de son mal fait. differt īter flagitiū ⁊ facin⁹ qz flagitiū ī dictis: facin⁹ magis ī factis cōsiderat: nā ꝑiuriū facere etiā flagitiū nō aūt facin⁹: facin⁹ ille cōmitteret q̄ hoīem pulsaret aut etiam interficeret Parricide. q̄ parētes īterfecerūt: sacrilegi q̄ tēpla diripuerāt Cōuicti iudicio. q̄ ꝯdēnati fuerāt. Timētes ludi. q̄ facin⁹ aliqd̄ cōmiserant ꝓpt̄ qd̄ timebāt cōdēnari. Quos hoīes man⁹ īterficiēdo hoīes vel fures etiā ītelligat ⁊ īterfectores. Līgua ꝑiurio faciēdo. Periurio referas ad līguā sanguīe referas ad manū: flagitiū si ñ facin⁹ cōmiserat. flagitiū. i. rē aliquā rep̄hēsiōe dignā ꝓpetrauerat. Egestas. qz res familiares sibi defecerāt vel nūq̄ etiā possederāt. Itaq̄ ī tāta. ad ꝓpositū suū redit Sa. Anim⁹ cōsci⁹. s. alicui⁹ sceleris. nā q̄ sibi īgēt⁹ facinoris ꝯsci⁹ ē nūq̄ reqescit ni scel⁹ sceleri addiderit. Proximi. ꝓpīq̄. Uacu⁹. a culpa. i. īnocēs. Inciderat. casu aliq̄ ī amicitiā ei⁹ venerat. Quotidiano vsu. q̄tidiana ꝯsuetudīe. Catuas. comitiuas. Stipatoꝝ. suoꝝ. Illecebris. voluptatib⁹: q̄s catua sibi afferebat vt

frigus neq̄ lassitudinez operiri. Sed ea oīa luxu antecapere. Hec omnia iuuentutez vbi familiares opes defecerant ad facinora incedebāt. Animus imbut⁹ malis artibus haud facile libidinibus carebat. Eo profusius oībus modis questui atq̄ sumptui dedit⁹ erat In tanta itaq̄ et tam corrupta ciuitate Ca. raptus id quod factu facilimū erat: oīm flagitiosorū ⁊ facinorosorū circū se tanq̄ stipatorū cateruas habebat. Nā q̄cūq̄ īpudicus adult: ganeo: alea: manu: ventre: pene bona patria lacerauerat q̄cūq̄ alienū es grāde cōflauerat q̄ flagitiū aut facin⁹ redimeret. Preterea oēs vndiq̄ ꝑricide: sacrilegi: cōuicti iudicijs: aut ꝓ factis iudiciū timētes ad hoc q̄s man⁹ atq̄ līgua ꝑiurio: aut sanguīe ciuili alebat. Postremo oēs q̄s flagitiū egestas ꝯsci⁹ animus exagitabat: hi Ca. ꝓximi ⁊ familiares erāt. Qd̄ si q̄s ēt a culpa vacu⁹ ī amicitiā eius īciderat quotidiano vsu atq̄ illecebris

infra patebit. Par. magitudīe scelerꝝ. Silis. maioribꝰ. ḡ par ad magitudinē. silis ad mores ptiet. par q̄titate efficiebat. silis q̄litate. ¶ Sz maxīe adolescētiū. Supius dclarauit Salu. quō Catilīe domū frequētabāt scelerati hoīes cuiuscūq; flagitij cōscij fuissēt aut etiā: sz nūc dt faīliaritates adolescētiū maxīe placuisse Catilīe: eo q̄ eoꝝ animi teneri ac īstabiles capi possēt: sz maxīe appetebat q̄dē oīm sceleratoꝝ aīos: sz maxīe adolescētuloꝝ. Eoꝝ aīmi. cur adolescētiū magꝭ q̄ alioꝝ aīos appeteret: dclarat ipe qꝛ facile erat hāc etatē decipi. Molles. teneri. fluxi. i. labiles ꝛ icōstātes Haud diffi. i. facile. nā ꝛ quō caperent aī adolescētiū: dclarat. Prebē. i. p̄bebat. Ut cuiusq; adolescētes cupiditatibꝰ ardēt: et alij alia flagitia cupiūt. eo q̄ vniuscuiusq; libidīe eis satisfaciebat catilina. Nā ꝛc. Scorta. mētrices. Mercari. ꝓ mercabat. Canes atq; eq̄s. si q̄ erāt venatu gaudētes. Ut cuiꝰ q; stu. sicut cuiusq; volūtas. Flagra. ardebat. Neq; sūptui. i. nō parcebat pecunijs: vt obseq̄ret libidinibꝰ adolescētiū. Siue modesti. nō habebāt moderatiōis rōez: dū voluptatibus eoꝝ satisfacēt. Dū. dūmō. Obnoxios. subiectos ꝛ obligatos. et rctē dt obnoxios. qꝛ obnoxius ꝓpe dr ille q̄ ob noxā. i. ob culpā obligatus est: et isti adolescētes ob aliquā culpā Catiline obligati erāt. Scio inq̄t Salustiꝰ. Frequētabat. ibat sepe. Paꝝ ho. pudi. i. obscenis vicijs deditos fuisse. Sz ex alijs rebꝰ magꝭ ex alia añ acta Catilīe vita hoīes id suspicabant q̄q̄ res ipa alicui nota eēt. Sz ex alijs rebꝰ. ex alijs Catilīe vicijs. id. s. iuuētutē obscene voluptati deditā fuisse. Cōpertū. maīfestū. Jā p̄mū. oñdit eū credebant hoīes ex alijs catilīe vicijs ipz Catilinā īpudicos habuisse adolescētes. Fecerat. ꝯmiserat. Nobili. nobili loco nata: cū qua ꝯmiserat stuprū. Virgīe ve. i. cū v̄gīe vestali. i. v̄gīe dee veste: cui tēplū rome nobilissimū fuit: et v̄gīes huic dee ꝯsecrate: eternū ignē in tēplo ꝯseruabāt ꝛ v̄gītatē ꝑpetuā. cū vna ex his incestū Catilīa ꝯmisit. Alia hmōi. respexit ad obsceītatē: de q̄ añ loq̄bat. Jus ꝛ fas. q̄ cū mulieribꝰ stuprū aut īcestū ꝯmiserat: hoc fortasse tolerādū fuit: sz q̄ cū adolescētibus delectaret: hoc deteriꝰ est. Jus. ꝯ ius hūanū. Fas. ꝯ ius diuinū. Nā ius hoīz fas deoꝝ dr. Jus leserat. stuprū ꝯmittēdo cū v̄gīe nobili ꝛ etiā adolescētibus delectādo. fas aūt deoꝝ ius offenderat: q̄ cū vestali virgīe stuprū ꝯmiserat. Cuiꝰ. aurelie Orestille. Preter formā. forā q̄dē bōa erat: sed ipa aurelia oībus vicijs erat referta. Bonꝰ. s. hō. Qd. ꝓ qꝛ ea Aurelia Orestilla. Illi catilīe. Priuignū. s. filiū catiline qui p̄uignꝰ eius erat futurꝰ. Pro certo credit. hēt ꝓ certo. Necato. veneno intfecto. Vacuā. expeditā. Scelestis. sceleratis nuptijs ipiꝰ Aurelie. Que res. s. filij ce-

facile par silisq; ceteris efficiebat. Sed maxīe adolescentiū familiaritates appetebat eorū aīmi molles ꝛ etate fluxi dolis haud difficulter capiebāt. Nā vt cuiusq; studiū ex etate flagrabat: alijs scorta p̄bere: alijs canes atq; equos mercari: postremo neq; sūptui: neq; modestie sue ꝑcere dū illos obnoxios fidos sibi faceret. Scio fuisse nōnullos q̄ ita existimarēt iuuētutē q̄ domū Ca. frequētabat: parum honeste pudicitiā habuisse: sed ex aliis rebus magis q̄q̄ cuiq̄q̄ id cōpertū foret hec fama valebat: iam p̄mū adolescēs Ca. mlta nefāda stupra fecerat cū v̄gīe nobli: cū sacerdote veste ꝛ alia huiuscemōi ꝯtra ius fasq;. Postremo captꝰ amore Aurelie Orestille: cuius p̄ter formā nihil vnq̄q̄ bonꝰ laudauit q̄ ea nubere illi dubitabat timēs p̄uignū adultū etate ꝓ certo credit necato filio domū scelestis

des. Facinoris ma. et ipse aĩ̃q̃ tm̃ facin⁹ indicarek: aliqꝺ maius scelus aggrederek. Im purus. vicios. Infestus. iuisus. Neqz vigilijs. scz vigilãdo: quietib⁹ q̃escẽdo Sedari. i. q̃escẽ. Ita. hoc mõ. Cõscia. s. patrati sceleris. Excitam. ꝓexcitatã ꝓmotã. Uexabat. ꝑturbabat. Eius. Catilie. Exãguis. pallid⁹. nã cũ e vultu sanguis effugerit: pallor faciẽ occupat. Fedi. cruẽti. sanguie pleni. Citus. velox icessus catilie. In facie. naĩali. In vultu ac cidẽtali. facies ẽ foꝛa naĩalis q̃ difficulẽ mutari põt. vult⁹ q̃ pro voluntate aĩ mutaĩ. ꝛ ꝺr a volẽ do: eo q̃ habitu vultus indicaĩ aĩ volũtas. nã si mẽs aut anim⁹ aliq̃d letũ cõceperit aut letitiã vult⁹ oñdit: q̃ si aĩm⁹ timuerit vultus quoqz metũ sigificabit. In facie. ꝓ ꝑturbatiõe naĩalis forme. Vultu. ꝓ ꝑturbatõe volũtaĩ aĩ. Uecordia. ĩsania inerat: cõprehẽdẽ poĩat hitudine mẽtĩ ꝛ vultus. ¶ Sz iuuẽtutẽ. supi⁹ oñdit quõ iuuenũ marie failiaritates appetebat catilia: eo q̃ etas illa facilime ad oĩa faciora ĩpellebaĩ. nũc dicit quõ sceleratiores reddebat Catilia.

nuptijs vacuã fuisse. Que q̃dẽ res mihi i pri mis videĩ cã fuisse faciois maturãdi. Nãq̃ aĩmus ĩpurus dijs hoĩbusq̃ infest⁹ neq̃ vigi lijs neq̃ q̃etib⁹ sedari poterat ita ꝓscia mẽtẽ excitã vexabat. ig̃ color exãguis: fedi oculi citus mõ: mõ tard⁹ icessus: ꝓsus i facie vul tuq̃ vecordia inerat. Sz iuuẽtutẽ quãvt supĩ dixim⁹ illexerat: multis mõis: mala faciora e doccebat ex illis testes signatoresq̃ falsos cõ modare: fidẽ: fortũas: picula vilia hr̃ c. Post ubi eoꝝ famã atq̃ pudorẽ attriuerat maiora alia ĩperabat. Si cã peccãdi in pñs min⁹ sup petebat: nichilomin⁹ iõtes sicuti õtes circũ ueire: iugulare. s. ne ꝓ ociũ torpescerẽt man⁹ aut aĩm⁹ g̃tuito poti⁹ mal⁹ atq̃ crudeĩ erat.

Mã illexerat. i. traxerat in sui beiuolẽtiã ꝛ aĩcitiã. Multi mo. vt cutuscq̃ studiũ ꝑbebat ex eta te meretrices ꝑbẽdo alijs eq̃ ꝛ canes emẽdo. Mala fa. i. maleficia. Ex illis. et q̃ maleficia doceret: ỏclarat ipe. Cõmoda re. ꝓ ꝓmodabat ex illis iuueni bus testes falsos. Falsos signa. falsos sigillatores testamẽti. cõ suetudo fuit apud maiores: vt testõꝝ tabulas signarent signo suo hoies ad min⁹ septẽ: nec a perieb̃ testamẽta: nisi ꝓ octo dies post mortẽ testatorĩ. Hr̃e. edocebat eos. Filia. nulli⁹ cure nulli⁹ existiatiõis. nulli⁹ ꝓsideratiõis. Postubi. i. postq̃. Eoꝝ f. a. ꝛc. postq̃ eos infames atq̃ oẽz pudorẽ exuẽ fecerat ad sce lera maiora icitabat. nam ꝑmo

Is amicis socijsq̃ ꝓfisus Catili na sil̃q̃ es alienũ ꝓ oñs terras ingens erat. et qꝺ pleriq̃ Syl-

hoies q̃ bonã hñt famã metuũt ne illã amittãt: cũ vo eã amiserit: ad oĩa scelera ꝓcliues sũt atq̃ ꝓptiores. Fac. ac. pu. attri. q̃ aiserãt bonã existiatõez ꝛ oẽz vecũdiã. Inimõtes. inocẽtes q̃ nichil offenderãt eũ. Sicut õtes. sicut nocẽtes. sicut eos q̃ sibi nocuerãt. hoc ẽ aĩcos sicut iimicos. Min⁹ sup. i. min⁹ accidebat offerebaĩ. Circũueire ꝓ circũueiebat. i. ỏcipiebat ꝛ ostẽ debat. Jugulaĩ. ꝓ iugulabat ipe catilia. Manus aĩm⁹ illoꝝ iuuenũ. Torpescerẽt. pigresce rent. Gratuito. sine premio. ꝛ ẽ aduerbiũ. Mal⁹: prau⁹ est ipe aĩm⁹ iuuenũ.

Is, talibus amicis ꝛ socijs quos supra memorani simul cõfisus ingens es alienũ. id ẽ oẽs ciuitates erant obnoxie alieno ere. i. oẽs finitime ciuitates feneratorib⁹ ingentẽ pecuniã debebãt ꝓpter assidua bella quibus oppisse fuerãt. nam belli tpe non solũ hoies: sed etiã ciuitates alieno ingẽti ere so lent eẽ obligate. Et cõfisus largius suo vsui qui ꝓfuꝺis suis reb⁹ vsi fuerãt

Rapinaꝝ. quas fecerãt cũ sylla militãtes. In Ita. nul. alia q̃q̃ accedebat ꝯmoditas ad eã rem in extremis terris. i. in india ꝯ Tigranẽ ⁊ mitridatẽ. Ipsi. s. catiline nichil sane. Intẽtus. s. erat qꝛ nihil tale metuebat senatus. et tũc periculũ iminet. nam cũ hostes vel inimicos nr̃os nõ metuimus: tũc v̄o periculũ maximũ nobis instat. Tute erant. i. oẽs res ita ociose rome erãt ⁊ quiescebãt tanq̃ si tute ⁊ trãquille fussent. Oportuna. valde accõmodata ad id qđ catilina exoptabat. Calen. Januarias. i. circa p̃ncipiũ mẽsis febr. nã calẽde vniuscuiusq̃ mẽsis intelligũt̃ posite in mẽse p̃cedẽti. ⁊ sunt accipiẽde sp̃ pro mẽse sequẽti. Cõsulibus. s. existẽtib⁹ his ꝯsulatũ gerẽtibus. Appellare. ꝓ appellabat. incepit alloq̃ alios eoꝝ si nõ respõdissent callide: ⁊ dubitassẽt vtrũ tantam rem aggredi deberẽt. Suas opes. videre quid facere possũ: mltos habeo viros mihi obnoxios: ꝓp̃tea multi ex ciuitatibus finitimis aliẽo ere obligati sunt: q̃ ptes nr̃as sequũt̃. postremo oẽs syllani milites q̃ ad pauptatẽ redacti sũt: erẽt nobis auxilio. ⁊ alia hmõi dicebat q̃b⁹ eos ad hãc rẽ adhortaret̃. Imparatã rem. qꝛ nullus exercitus sit ĩ Italia: ⁊ senat⁹ negligẽs sit: eo q̃ oms̃ res ociose sint in vrbe. Magna. qꝛ vrbem ro. omibus rebus ⁊ imperiũ orbis terraꝝ conseq̃mini: si vna mecũ arma ꝯ rẽp. sumere nõ dubitaueritis. Maxima necessitudo. maxĩa necessitas. Rerũ suaꝝ. i. qui extrema erãt pauptate. Et plu. au. duo solẽt hoĩes ad vnã rem ꝯmittendã adhortari: ⁊ oẽ scelus mĩmũ facere vt videat̃. Eo. ad eum locũ vbi consiliũ habuit catilĩa de republica occupãda. Propt̃ea. ꝯuenere ad hoc p̃terea. i. ꝯuenere colonijs ⁊ municipijs. Inter colonũ ⁊ municipium hoc int̃est: qꝛ colonia d̃r cuz de nobili ciuitate: ad ignobilẽ mittunt̃ ciues. vt si de Venetijs mitterentur ciues ad habitandã vincentiam. colonia venetoꝝ dicẽt̃ vĩcentia. sz municipium eẽt si ex hac ciuitate vĩcentie mitterent̃ ciues ad habitãdum venetias: ⁊ efficerẽtur

lani milites largi⁹ suo vsi rapinaꝝ ⁊ victorie veteris meõres ciuile bellũ exoptabãt: opp̃mẽde reipublice ꝯsiliũ accepit. In italia nullus exercit⁹ erat Cn. põpei⁹ ĩ extremis t̃ris bellũ gerebat. Ipsi ꝯsulatũ petendi magna spes senat⁹ nihil sane intẽtus: tute trãq̃lleq̃ res oẽs. Sz ea p̃rsus oportũa Cati. erãt Igr̃ circit̃ kalendas Junij. L. Cesare. C. Figulo cõsulib⁹ p̃mo singl̃os appellare: hortari alios: alios tentare: opes ĩparatã rempublicã magna p̃mia ꝯiuratiõis docẽ. Ubi satis explorata sũt q̃ voluit in vnũ oẽs ꝯuocat quib⁹ magna necessitudo ⁊ plurimũ audacie ĩerat eo ꝯuenẽ senatorij ordĩs P. L. P. F. Sura. P. Antoni⁹. L. Crassus. L. F. L. M. Cethegus. P. Serui⁹. Sylle. S. fili⁹. L. Vargũteius. Q. Anni⁹. M. Porti⁹. M. F. Leca. L. Calphurni⁹. L. F. Bestia. Q. Curi⁹. Pret̃ea ex eq̃stri ordĩe. M. Fului⁹. Nobilior. L. Statili⁹. P. Sabinus. P. Fului⁹. Capito. Ca. Corneli⁹. ad hoc mlti ex colonijs ⁊ municipijs q̃ domi nobiles erãt: p̃terea cõplures

ciues venetiaꝝ: et vterent̃ ea dignitate qua vtunt̃ nobiles ⁊ patricij p̃ncipes venetorũ. hec ciuitas appellaret̃ municipiũ venetoꝝ. Paulo occul. paulo secretius q̃ supra meõrati. Magis spes dñatiõis. inter q̃s creditũ est fuisse Publiũ Crassum diuitem: qꝛ dñatio eũ ad

hãc rem adhortabat. non aũt ãgustia rei familiaris cũ diues eẽt. aliq̃ necessitudo aliq̃ necessitas: sicut necessariaꝝ rerum suaꝝ cogebat illos quos supra meõrauim⁹. ¶ Ceterũ. supius ondit quõ eos oẽs allocutus est catilina: precipue eorũ quoꝝ magis erat audacia nõ minor erat inopia. dixit etiã fuisse nõnullos q̃ potius dñatiõis spe q̃ vlla necessitate coacti ad hãc ꝓiuratiõez se cõtulisse. nũc aũt dicit eos maxie catiline fauisse q̃ nobilissimi erãt: ⁊ molliter atq̃ magnifice vixerãt: qui q̃re bãt alienas opes: cũ sue nõ sibi suppeterẽt. ¶ Pleraq̃ iuuẽ. ps maior iuuenum. Sed. no. oẽs inq̃t iuuenes fauebãt catiline. sed p̃cipue nobiles. q̃bus ⁊ reddit causam. In ocio vl mol. et tõ cupiebãt aliquẽ regẽ: q̃ suis cupiditatib⁹ cõcederet. Incerta pro certis: qr non licebat sibi p̃ sua libidine viuere. cupiebãt nouitatẽ fieri: vt ipi dñi rerum cũ catilina efficerent. Bellũ: q̃ pacem. discordiã malebãt q̃ ꝓcordiã. Non ignarũ. i. cõsciũ ꝓsilij. ꝓscius q̃dẽ erat sz occulte nõ aliqua necessitate coact⁹: sz dñatiõez cõsiderãs. ¶ Ꝑpi. crasso. Ductabat. in indiã vel in põto aduersus mithridatẽ voluisse fuere q̃ crederẽt ipz crassũ illi⁹ ¶ Põ. iuidia duct⁹ crassus cupiebat potẽtiã catilie effici magnã vt supior aliquis eẽt in ciuitate põpeia. Opes. cuiuscũq̃ potẽtiã sic credebãt illũ cõsisum ⁊c. ¶ Principem fore. qa credebant suis diuitijs inter cõiuratores p̃ncipatũ obtinere: si mõ ꝓiuratio cõsecuta fuisset effectũ. Antea. luisset. si cõiuratio processisset. Antea. ante hãc cõiuratiõem. In q̃b⁹ cati. fu. nõdũ fuerat ipe cõiuratus p̃nceps sz soci⁹. De qua. cõiuratione. Designati. i. creati ꝓsules. illi quidẽ cõsules erãt Lu. Tul. ⁊ M. Lepi. sz hi. scz ¶ P. An. et ¶ P. Sylla creati erãt vt succederẽt illis cũ se magistratu abdicassent. Ambit⁹. lex ambitus erat vt qui ꝓsulatũ vel magistratũ quẽpiã vel largitiõibus corrupto pplo cõsecuti eẽnt ipsi punirent. Legib⁹ eius ambitus. ¶ Pecuniaꝝ. qr. putnciã pecunia expoliasset: ille dicebat reus pecuniaꝝ q̃ prouinciã ꝗ magistratũ gereret: pecunia spoliasse diceret. ¶ Prohibitus petere cõsu. nã nemo reus magistratus cãdidatus petere poterat: dum lis ⁊ iudiciũ penderet. Legitimos dies. s. comitioꝝ. i. inẽ legitios dies q̃ ex lege habent. ¶ Profiteri. i. dare suũ nomen eo q̃ reus erat et reus quicũq̃ petere magistratũ nequibat. Eodẽ tpe. quo ¶ P. A. ⁊ ¶ P. Sylla dãnati sunt ãbitus ⁊ catilina pecuniaꝝ repetũdaꝝ ẽ accusat⁹. Nobilis. patricie gẽtis. Intellige factiosus vulgo ptialis vel ptisano ẽ: quẽ ad rẽpu. s. pisonẽ. Inopiã ⁊c. qr sibi sua displicebãt: tõ aliena appetebat. Mali mores. qr semp cõsueuerat flagitijs ⁊ facinoribus se dedere. ⁊ideo

cõsuetudine mala ad rẽpu. occupãdã icitabãt. Hoc piſone. catilia q̃ repetũdarũ reus fuerat accuſat⁹. Ant. qr dãnat⁹ fuerat ãbit⁹. hoc faciebat vt iiurias ſuas vindicarẽt. Circiter. i. circa i capitolio: cũ ſenat⁹ eos ꝓuocaſſent cõſules. Correp. raptĩ captis. Facib⁹. iſignib⁹ cõſulũ. Piſonẽ. quẽ ſupra dixi egeſtate r audacia patũ eẽ ad oĩa facinꝛa. Ea re cognita. ea re explorata. ſ. q̃ ſtruxiſſent cõſulũ cedẽ. Cõſiliũ ce. de cede cõſulũ eo q̃ i capitoliũ nõ veniſſent re cognita. Tã. peſ. fa. q̃ interfecti fuiſſent cõſules et pars magna ſenat⁹. Pro cu. añ curiã. Signo da. ſignũ cõuenerat: q̃ dato oẽs cõcurrerẽt ad cedẽ. Patratũ. cõmiſſuz. Socijs: cõiuratorib⁹. ſ. Poſt cõ. vr. ex qua vrbs ro. cõdita fuerat. Diremit diſſoluit cõſiliũ. Ea res. ſ. q̃ nõ cõuenerãt. Poſtea Piſo. vidimus ſupi⁹ quõ res fieri nõ potuit eo q̃ catilina ꝓpaſſet ſignũ añ curiã dare ꝓiuratorib⁹ cũ armati hoĩes nondũ cõueniſſent: itaq̃ vt ꝓſiliũ illõ diſſolutũ fuiſſet piſo q̃ ei⁹ ꝓiuratiõis ꝑnceps erat q̃ſtor miſſus ẽ i hiſpaniã ꝑ ꝓtore. Poſtea. poſtq̃ diſſolutũ ẽ cõſiliũ cõiuratiõis: qr i tpe nõ cõuenerãt armati cũ catilina ſignũ dedit piſo ei⁹ cõiurationis ꝑnceps. Citerioꝛẽ hiſ. duplex ẽ hiſpania. ſ. hiſpãia citra hibeꝛ fluuiũ q̃ citerioꝛ appellaꝝ: r hiſpania vltra hibeꝛ q̃ vlterioꝛ appellaꝝ. hic añt piſo i citerioꝛẽ hiſpaniã miſſus ẽ ꝑ ꝓtore: cũq̃ q̃ſtoꝛ eẽt i vrbe. Pro ꝓtore. loco ꝓtoris. Mitẽ. vt hec ſibi ꝓuicia dareꝝ. Q. ꝑ qr. Infeſtũ. ꝛiũ r aduerſuz Gn. Põ. cui⁹ opes nimiũ pluſq̃ vellet creſcere videbat. Neq̃ tñ. ꝑ q̃ vis craſſus niſus fuiſſet vt i ꝓuiciã mitteretꝝ piſo tñ ſenat⁹ nõ ꝛ volũtatẽ ſuã ꝓceſſerat Inuit⁹. ꝛ volũtatẽ ſuã Fe. ꝓnitioſum r crudelẽ. Pro cul a repu. remotũ a rep. põpeĩ a q̃ aliq̃d ꝓnitioſum metuebat reipu. potẽtia: nãq̃ põpei vltra opes ciuitas exercuiſſe videbaꝝ itaq̃ timebaꝝ ne ꝓiculuz aliq̃ reipu. ĩferret. i eo: piſone. Etiã tũ tã. tũ vſq̃ eo tpe. Erat formidi. timebaꝝ. r iõ ſibi aduerſariũ pari volebãt. Quos ductabat: ſummę audatię egens factioſus. Quem ad perturbãdum rẽp. inopia atq̃ mali mores ſtimulabant. Cum hoc catilina r antronius circiter nonas decẽbꝛis conſilio communicato parabant in Capitolio Kalendis Januarij. L. cotam et. L. torquatum cõſules interficere. Ipſi faſcibus correptis Piſonem cũ exercitu ad obtinendas duas Hiſpanias mittere. Ea re cognita rurſus in nonas febꝛuarij cõſilium cedis tranſtulerũt iam tũ non ꝓſulibus modo: ſed pleriſq̃ ſenatoꝛibus ꝑmittẽ machinabanꝝ: qõ catilina niſi maturaſſet pro curia ſignũ ſocijs dare. Eo die poſt cõditam vrbẽ Romã peſſimũ facinus paratũ foꝛet: quia nondũ frequẽtes armati cõueneꝛant. Ea res cõſiliũ diremit. poſtea piſo in citerioꝛẽ Hiſpaniã ꝑ ꝓtore miſſus adnitẽte. Ad. Craſſo: q̃ eũ infeſtũ inimicũ. Gn. põpeio cognouerat. Neq̃ tã ſenatus ꝓuinciã inuitus dederat: quippe fedũ hoiem a republica procul eſſe volebat. ſimul q̃a boni cõplures preſidiũ in eo putabãt. Etiã tũ potẽtia Põpei foꝛmidoloſa erat. Sed is piſo in proũinciã ab eq̃tib⁹ Hiſpanis quos in exercitu ductabat iter faciẽs occiſus eſt. Sũt qui ita dicunt ꝑcuſſoꝛes ſuos ꝛ ſuoꝛum ꝓcerum ꝓ ſua ꝛ ꝓ ſenatus ꝓuincia ab hoſtib⁹ interfectos. Sed ſi ita eſt: ſatis apparet piſonem ſine cauſa bellum ciuile concitaſſe. Sũt qui dicant:

peij: q̃ milites illi cõmoti q̃ quõdã sub põpeij militauerãt volũtate ip̃i⁹ põpeij pisonẽ ĩterfe cerũt. Veteres. ãtiquos. Fidos. fideles. Cliẽtes. q̃ sub cliẽtela põ. añ fuerãt ⁊ hec cã ẽ cur dicãt hoc facin⁹ cã põpeij factũ fuisse. Nũq̃ hispanos. hispani aũt nũq̃ hoc facin⁹ cõmise rũt. vt imp̃atores suos ĩterficerẽt. ḡ credẽdũ ẽ nec nũc ausos fuisse nisi vt põpeio obsequerẽt̃ p̃terea. p̃terq̃ q̃ pisonẽ ĩterficerẽt. Seua imp. ãtea p̃pes. ḡ arguit auctoritate põpeij eũ fuisse vt piso ĩterficeret̃. Eam rẽ ĩ me. re. hoc alioꝝ volum⁹ eẽ iudiciũ. Supiori. cõiuratiõe. cui⁹ princeps erat piso. Tametsi. idest q̃uis.

ei⁹ iniusta: sup̃ba: crudelia barbaros neq̃ssime pati: alij aũt eq̃tes illos: Gn. Põpeio veteres fidosq̃ cli entes ex volũtate ei⁹ Pisonẽ aggressos: nũq̃ Hispanos p̃terea tale facin⁹ fecisse: sz ĩperia seua multa antea p̃pessos. Nos eã rẽ in medio relinquim⁹. De superiori cõiuratione satis dictum est.

Catilina vbi eos quos pauloante memor aui cõuenisse videt: tãetsi cũ singulis multa sepe egerat tamen in rẽ fore credes vniuersos appellare cohortari: ⁊ in abditã p̃tẽ ediũ secessit: atq̃ ibi oĩb⁹ arbitris p̃cul amotis orõem huiuscemõi habuit. Ni virt⁹ fidesq̃ vr̃a spectata mihi forẽt neq̃q̃ opportuna res cecidisset. Spes magna dñationis ĩ manib⁹ frustra fuisset. neq̃ ego p̃ ignauiã: aut vana ingenia incerta p̃ certis captarẽ. Sz q̃ multis ⁊ magnis tẽpestatib⁹ vos cognoui fortes fidosq̃ mihi: eo aĩus ausus ẽ maxĩm ⁊ pulcherrimũ facin⁹ ĩcip̃e: simul q̃ vobis eadẽ q̃ mihi bona malaq̃ ĩtellexi. Nã idẽ velle idẽ nolle: ea res demũ firma amicitia ẽ. Sz ego q̃

Catilina vbi eos quos. s. senatorij ordinis ⁊ eq̃stris hoĩes. Cũ singulis multa q̃uis singulos sepe allocutus fuerat. In rẽ fore. i. ĩ vtilitate rei fore. Uniuersos appe. allo q̃ simul oẽs. Cohortari. s. vniuersos. In abditã p̃tẽ. i. ĩ secretã p̃tẽ ne sua v̄ba p̃cipi possent nisi ab istis q̃ sil̃ cũ eo conuenerãt. Ibi. in ea p̃te eoꝝ secreta. Arbitris. i. oĩb⁹ expulsis p̃ter eos q̃ secũ cõsenserãt. arbitri p̃prie dicũt̃ q̃ aliene rei q̃si testes ĩtersũt. Nisi vr̃a v̄t⁹. In hac or̃one captat beniuolẽtiã ab auditorib⁹ laudat. n. eos a fortitudine atq̃ fidelitate: captat. n. beniuolẽtiã a reip̃a: sz p̃ ĩsinuationẽ. Nã cũ rẽ sceleratã aggressurus sit dicit se facin⁹ pulcherrimũ atq̃ honestissimũ factuꝝ eẽ Nisi vr̃a. Cepit beniuolẽtiã ab auditorib⁹ q̃rũ v̄tutẽ ⁊ fidẽ laudat. fides fortitudo animi Expectata sa. fore. sat̃ p̃bata. Neq̃q̃ frustra neq̃ ego si vos ignauos ⁊ vani ĩgenij hoĩes eẽ cognoscerem⁹: ego nõ relinq̃rẽ certa p̃ ĩ certis: ignauiã vulgo d̃r vilta d̃ aĩo. Vana ĩgenia. leua ⁊ ĩcõstãtia. Sz q̃ multis magnis. eccerẽ p̃ re: dicit. n. ɔiurationẽ quã tractare cepit facin⁹ maximuz atq̃ pulcherrimũ eẽ. Tẽpestatib⁹. p̃iculis. tẽpestas hoc loco significat p̃iculũ. Fortes fideles. fortitudĩe ⁊ fidelitate p̃stãtes ei: iõ maximũ ad q̃ntitatẽ: pulcherrimũ ad q̃litatez referas. Vult. n. nõ solũ magnũ: sz etiã honestũ eẽ hoc facin⁹ q̃d ĩcepit: vt ĩ sequẽtib⁹ oñdit: sil̃ q̃ alias rões affert catilina cur his iuuenib⁹ ɔfisus fuerit: dicit. n. p̃terea vob̃ ɔfisus suz: q̃ nihil mihi vtile ẽ neq̃ p̃nitiosũ q̃d nõ vob̃ q̃z sit. Simul. q̃ ausus tãtũ ⁊ tã honestũ facin⁹ aggredi Nã idẽ velle. p̃terea fidẽ maximã vob̃ adhibui: q̃ q̃d vob̃ vtile atq̃ p̃nitiosuz ẽ mihi quoq̃ ⁊ ob eã rẽ sequit̃: vt id velitis q̃d ego: sz q̃ idẽ velle atq̃ nolle firma ẽ amicitia: relinquitur vt vobis fidẽ maximã adhibeã: quibus eadẽ sunt sunt bona atq̃ mala q̃ mihi esse videtis.

Coniuratio.

Agitaui. cōcepi. Accēdit. ad ea q̄ vobis singulis apui. Uēdicem⁹. asserim⁹ nosmetip̄os Nā postq̄. ⁊ icipit ondere q̄nā sit eoꝝ futura ꝯditio: nisi se liberarīt a potētia paucoꝝ ⁊ arguit a iusticia: iustū ē vt nos cū ceteris iusto iure esse velim⁹: qꝛ nobis sua supbia supiores sūt. Paucoꝝ. s. ciuiū romanoꝝ. Jus. potestatē. Ditionē. dñationē. Cōcessit: redacta ē illis paucis. s. Reges q̄ multas ꝓuīcias hñt. tetrarche dicūt q̄ quattuor ꝓuīcijs p̄sunt. i. q̄ quattuor ꝓuinciarū hñt īperiū. Esse. ꝓ erāt. Populi. s. ciuitatū Nationes. s. ꝓuīciarū vt natio italica: natio germanica: natio asiatica. Pēdere. ꝓ pēdebāt. Ceteri om̄s. s. strēnui ⁊c. Fuimus vulg reputati fuim⁹ q̄si vulg⁹ ignobile. Obnoxij subiecti. His. paucis potētib⁹. Formidini. terrori. Si respu. si respu. suū ius suāq̄ potestatē obtineret: subiecti his sum⁹ q̄b⁹ terrorē īcuterem⁹. Potētia. qꝛ si donare voluerīt honores aut fauorē id ipi ꝓ suo arbitrio faciunt Diuitie. opes. Copie. qꝛ donāt honores atq̄ diuitias: q̄ sūt reipublice munera q̄buscunq̄ ip̄i voluerīt. Pericula. s. bellorū: qꝛ cū bella ppl̄o Romano inferūt nos arma ꝓ reipu. defensione capim⁹ ī q̄b⁹ sepe trucidamur. Repulsas. s. dignitatē vl̄ magistratū qꝛ si vel ꝯsulatū vel edilitatē petim⁹: repulsa nobis ꝑata ē. Judicia: cōdēnatiōes: qꝛ ābit⁹ alij rerū repetūdarū pēas dederūt. Egestatē. qꝛ ad extremū nos redigūt iudicia nobis īferēdo ⁊ dignitates nobis negādo. Que. s. ꝑicula. iudicia repulsas ⁊ egestatē. Quousq̄. ad qd̄ tp̄s patiemini qꝛ: q̄si dicat vlteri⁹ pati nullo mō debetis. Nōne emori. argumētū facit. arguit em̄ ab honesto: si duarū ꝯditionū. s. vl̄ strēnue mori vl̄ vituperose viuere potior ē strēnue mori q̄ illa q̄ ignauiā afferūt: multo magis expgisci debem⁹: eo q̄ nihil tale timēdū nob̄ ē. nā nob̄ victoria ꝑata ē. Prestat. meli⁹ ē. Inhonestā. turpē ⁊ vituperosaꝫ. Aliene supbie. his q̄ potētiores sūt ⁊ ꝓp̄tea supbissimi. Per dedec⁹. ꝑ vituꝑationē. Uerū n. v̄o. supi⁹ vidistis quō argumētabat̄ ēt si moriēdū sit poti⁹ eē ꝑ v̄tutē vitā amittere q̄ differre vt ꝑ dedec⁹ postea amittat̄: nūc v̄o argumētū suū corroborat dicēs nō mō vob̄ nō ē moriēdū veꝝ ēt victoria vob̄ ꝑata ē ī manib⁹ ⁊c. Uerꝝ. n. superi⁹ argumētū sūpsit ab honesto: argumētabat̄. n. a iusticia q̄ ē ꝑs honesti. nūc argumētat̄ a tuto. i. ab alt̄a ꝑte delib̄atōis q̄ tuta d̄r. hec aūt diuidit̄ ī vī ⁊ dolū. Dolovti se dic̄ catilīa ꝯ īcautos: vt ꝯ īferiores. Ueꝝ. n. v̄o: sꝫ ꝓfecto ⁊ ē ꝯpletīe positū rarissimū ē apd̄ oēs idoneos: q̄ si q̄s ī epl̄a vs⁹ fuerit vēia rep̄hēsiōis ꝓfecto carē ñ dꝫ. Sꝫ ē v̄bū historiog̃phoꝝ. ꝓh deū atq̄ hoīz dixi nob̄ moriēdū eē poti⁹ ꝑ v̄tutē q̄ mori ꝑ d̄dec⁹ sꝫ ñ ē moriēdū qꝛ victoria iā nob̄ ꝑata ē. Proh deū ⁊c. exclāmātis ē Proh deū atq̄ hoīm fidē. s. testor. i. testē facio. Uiget vob̄ qꝛ iu-

(uenes estis.

mēte agitaui oēs iā ātea diuersi audistis Ceterū mihi īdies magis animus accēdit̄ cū cōsidero q̄ ꝯditio vite futura sit ni nosmetip̄os vēdicemus in libertatē. Nā postq̄ respu. in paucorū potentiū ius atq̄ ditionem concessit semꝑ illis reges: tetrarche: vectigales eē populi: nationes: stipendia pendere: ceteri omnes strēnui: boni: nobiles atq̄ ignobiles vulgus fuim⁹ sine gr̄a: sine auctoritate his obnoxij: q̄bus si resp. valeret formidini essemus: itaq̄ oīs gr̄a: potētia / honos / diuitie apud illos sūt: aut vbi illi volūt repulsas nob̄ reliq̄re ꝑicula iudicia egestatē. Que q̄usq̄ tādē patiemī o fortissimi viri? nōne emori ꝑ v̄tutē p̄stat: q̄ vitā miserā atq̄ īhonestā (vbi aliene superbie ludibrio fueritis) ꝑ dedecus amittere. Uerū enimuero testor ꝑ deū atq̄ hoīz fidē victoria ī manu nobis ē: viget etas

Animus valet vobis: qr excitati estis in rebꝰ gerendis interficiẽdo hoĩes sacra atq; fana spoliãdo. Cõtra illis. ecce puidẽtiã ponit. illis. s. aduersarijs nostris: annis atq; diuitijs. nã qr senes sunt r diuites cõsequit imbelles esse atq; imbecillos: nũc hec duo solẽt hoĩes effeminare atq; molliores reddere. Annis. qr senes sunt. Diuitijs. quarũ copiã nimiã habent quibꝰ hoĩes sunt negligentiores. Incepto. p incipere. Res. negociũ ipsum. Expediet. p ficiet sine nostro labore. Eteñ quis Rursus ad iusticiã redit: cũ tuti partes iterposuerit r honeste etiam a fortitudine argumentũ facit dicit. n. strẽnuũ hominẽ ista nullo modo posse pati. Cui virile ingeniũ. q naturalẽ habent intellectũ. Superare. abundare. p fundũt quas ipsi pdigaliter cõsumunt. Extruendo mari. i edificandis edificijs in ipo mari: qr sicut suprius dictũ ẽ i ipso mari edificia cõdita sunt. Mõtibꝰ coequandis. explanãdis mõtibus: vt ibi edificia faciãt amenitate plena

anim⁹ valet: contra illis ãnis atq; diuitijs oĩa cõsenuerũt. Tantũmodo incepto opus ẽ cẽa res expediet: eteñ qs mortaliũ cui viri le ingeniũ ẽ tolerare illis põt diuitias supare quas p fundũt in extruẽdo mari r in mõtibus coequã dis: nobis rem familiarẽ etiã ad necessaria ẽsse: illos binas aut ãpliꝰ domos ptinuare: nobis larẽ familiarẽ nusq; vllũ eẽ tabulas: signa lozeumata emũt: vetꝰ negligunt: noua dirimũt: alia edificãt. Postremo oibꝰ modis pecuniã trahũt: vexãt tñ summa libidine: diuitias suas vincere neq̃unt. At nobis ẽ domi ĩopia foris es alienũ. Mala res: spes multo aspioz deniq; q̃d reliq̃ habemꝰ p ter miserã aiaz. Quin igit expgiscimi. En ẽ illa quã sepe optastis libertas. Pret ea diuitie: decꝰ: gl̃ia i oculis sita sũt. Fortuna oĩa ea victoribꝰ pmia posuit. Res tps picula egestas belli spolia magnifica magis q̃ oratio mea vos hortẽt: vl ipatoze vl militse me vti

Ad necessaria. ad victũ nostrũ r vestitũ. Nam hec duo necessaria sunt homini victus. s. r vestitus. Et nobis quis põt tolerare: cõtinuare. Continue. iugiter. Edificare. duas aut plures domos cum vna tantũ egeant Larẽ famt lar proprie deus foci appellat: sed hic pro foco accipitur: videlicet pro foculo vbi familia stat. Tabulas pictas. tabule proprie dicuntur picture in tabulis artificiose formate: quibus maiores plurimũ delectanbantur. Signa. statuas marmoreas vel eburneas vel argenteas vel aureas. Toreumata. vasa torno facta vt sũt patere pulcherrima cathedre: r alia hmõi. Cetera dirimũt. non cõtenti maiorũ edificijs ea solo equant: alij edificãt. Vexãt. frequẽter vehunt. nã vero frequẽtatiuũ ẽ ỏ veho. i. p laccro. Virgilius. Vulichias vexasse rates.

Summa libidine. summa luxuria r superfluitate. Inopia. paupta. Res mala. ẽ domi nr̃e r res familiaris nr̃a adũsa ẽ: qr paupes sumꝰ. Spes multo aspioz. qr efficiemur paupiores: ad extremũ eñ pueturi sumꝰ: quin p q nõ capescite rẽpublicã: qñ i medio posita ẽ nullo defẽdẽte. Oĩa pmia. libertatẽ diuitias decꝰ gl̃ias. Res tẽpus picula rẽ. cõcludit p enumerationẽ: qr breuit enumeratis q̃ suprius diffuse dixerat vel qõ itẽdit pcludit. Res misera. Tẽpus. opportunũ. Pericula. qr spes nobis aspioz ẽ ne i discrimina puenianus maiora. Egestas. qr summa necessitas nobis est. Magnifica. q̃ dixi.

Vobiscum. quia eodem furore incitati estis ad rempublicam occupandam: quo ego sum.

Animꝰ.s.vester. Postq̄ accepere. Uisum ē superiꝰ quō adhortatꝰ ē Catilina ꝯiuratores ad rēpublicā occupādā. Nūc aūt dicit quō se habuerūt q̄ Catiline orationē audiuerāt. Accepere. ītellexere ea q̄ supra dicta sunt a Catilina. Oēs. ꝯiuratores. Quibꝰ abūde mala. q̄ abūdabāt oībꝰ malis. ⁊ īopia rei familiaris stricti erāt: ⁊ grāde es debebāt: nec q̄modo soluerēt vlla spes suppetebat. Supflue. abūde plusq̄ satis. Sz neq̄ res. i. q̄ īopes erant. nō sibi erāt opes. Mala spes. nihil habebant: et nihil sperabāt qđ deterius est. Magna merces. videbat̄ tā ⁊ si loco mercedis ponebant ociū ⁊ quietē reipublice perturbare. Quietā rēpublicā. tranquillū ⁊ ociosuz statū ciuitatis. Pleriq̄. cōiuratores Que cōditio belli foret: si victores euaserimꝰ q̄nā nostra erit cōditio. Que premia. q̄d p̄mū cōsecuturi sumus: ex hoc q̄ ī rēpublicā arma capimꝰ. Quod vbiq̄. quibꝰ nos ꝑiculis exponimus spei: q̄bus aūt viribꝰ freti tātū facinus aggredimur. Tū Catilina. Polliceri. ad id qđ dixerat pleriq̄ cōiuratores q̄ cōditio belli foret: q̄ premia peterēt. Nouas tabulas. admirandas tabulas q̄ possidebant̄ a diuitibus: sicut apud autores cōprehēdi pōt erāt preciose hmōi tabule ī quibꝰ artificiose pingebātur imagines ere vel argēto ⁊ auro redimite. Proscriptionez locupletū. publicationē bonorū hominū diuitū. nā ꝓscribere nomen ciuis romanus nomen eius in tabula scriptū ī publicū extollere: vt quisq̄ legere posset: ⁊ quicūq̄ legisset ius habebat in corpus etiā in bona illius q̄ in tabula ꝓscriptus erat Proscriptionē locupletū. publicationē bonorū q̄ possidebāt̄ a diuitibꝰ. Magistratꝰ. p̄mus ⁊ summꝰ magistratꝰ ī vrbe Roma erat ꝯsulatꝰ. secūdus magistratus erat p̄tura: tertius edilitas: quartꝰ tribunatꝰ plebis: quintꝰ questura: sz censura erat īter maiores magistratꝰ enumeranda. Sacerdotia. i. sacerdotū bn̄ficia ⁊ honores: ī q̄bꝰ sacerdotes honorati p̄mo afficiebāt̄. Alia oīa ⁊c. vtputa alienas stuprare vxores: v̄gines quas p̄us dilexerāt violare. Fert. cupit. Preterea. dicebat ad illud qđ vbiq̄ opis aut spei haberet. Pisonē ī citeriore Hispania. Superiꝰ dixit hunc Pisonē īterfectū: sz anteq̄ īterficeret̄ hec oīa facta sunt. Adhuc. p̄terea dicebat. Fore. futurū esse Speraret Catilina hoīem familiarē: hoīem sibi familiaritate cōiunctū. Om̄ibꝰ necessitudinibꝰ: om̄ibꝰ necessitatibus. Circūuētū. obsessuz. Necessitudinibꝰ. q̄ rē familiarē inopē

mini. Neq̄ animꝰ: neq̄ corpꝰ a vobis aberit. Hec ipsa vt spero vobiscū vna consul agam. nisi forte animꝰ me fallit; nisi vos seruire magis q̄ imperare parati estis. Postq̄ accepere ea homines q̄bus mala abunde oīa erant sed neq̄ res: neq̄ spes bona vlla: tametsi illis quietā rempublicā mouere magna merces videbat̄: tamē postulauere pleriq̄ vt ꝓponeret q̄ ꝯditio belli foret: q̄ premia armis peterent: quid vbiq̄ opis: aut spei haberent. Tūc Catilina polliceri tabulas nouas ꝓscriptionem locupletū: magistratus: sacerdotia rapinas: ⁊ alia oīa q̄ bellū atq̄ libido victorū fert. Preterea cē ī Hispania citeriore Pisonē in Mauritania cū exercitu. P. Siccinū Nucerinū cōsilij sui participes. At hoc petere cōsulatū. C. Antoniū quē sibi collegā fore speraret hoīem familiarē ⁊ om̄ibus necessitudinibus circūuentum cū eo se consule initiū agēdi belli facturū. ad hec maledictis in

domi habebat: multũ p̃terea es alienũ debet multa nefanda cõmisit flagitia ĩfamis ẽ apud oẽs: q̃ oẽs necessitudines ĩpulerãt ip̃m obseq̃ mihi ad q̃d sua opa vti voluero. Agẽdi. s. ciuilis belli. Increpat bonos oẽs. Nã mali semp ĩfensi sũt bonis. Unũquẽq; suoꝝ noĩatim appellabat oẽs suos nomĩe Luci vargũtei parat⁹ sis vt hec oĩa facias q̃ mihi pollicit⁹ es: ⁊ tu publi Antoni cũ tu illũ ĩterfecisti animi tui documẽta maxima dedisti. Egestatis. vide ĩ quãta egestate positus sis si me seq̃ volueris ab hac egestate expediã teq; ditissimũ breui faciã

crepabat omnes bonos. Suorum vnumquẽq; nominans laudare admonere: alium egestatis: alium sue cupiditatis complures periculi: aut ignominie multos victorie Syllane quibus ea prede fuerat. Postq̃ omniũ animos alacres videt cohortatus vt petitionez suã cure haberent conuentuz dimisit. Fuere ea tempestate qui dicerent Catilinã oratione habita cum ad iusiurandum populatores sceleris sui addiceret hũani corporis sãguinem vino permixtum in pateris circuntulisse. Inde cum post execrationem omnes degustassent. sicuti in solennibus sacris fieri cõsueuit aperuisse consilium suuz atq; eo dictãte fecisse quo inter se fidi magis forent alius alij tanti facinoris cõscij. Nonnulli ficta hec et multa preter ea existimabant ab his qui

Cupiditatis sue: scis te amorẽ v̄ginis illi⁹ deperire alio mõ ꝯseq̃ nõ potes nisi mecũ vna rei publice statũ ꝑturbem⁹ ceteris socijs adiuuantib⁹. Periculi. scis te aliẽo ere astrictũ eẽ multas p̃terea cedes ⁊ nefanda stupra cõmisisse: ⁊ nisi hec ꝯiuratio fiat: penas criminis tui eẽ daturũ: relĩquat̃ ḡ vt prõpt⁹ sis atq; parat⁹ ad hãc rẽ aggrediẽdã eẽ nõ dubites. Atq; ignominie. si opus ẽ vt timeas famã bonã amittere: adeo. n. es ĩfamis: vt iã cõstet apd̃ oẽs ĩfamiã tuã eẽ nõ mediocrẽ. Multos victorie syllane vobis notũ ẽ viri fortissimi q̃tũ pecunie ꝯsecuti fueritis: tũc cũ vobis data sunt bona eoꝝ q̃s bello vicistis duce sylla: ita si h⁹ tp̃e viri fueritis bonoꝝ oĩz vos dños faciã. Ea. s. victoria. Alacres. i. postq̃ videt letos et prõptos eẽ ad id agẽdũ qd̃ ꝓmiserãt. Petitionẽ suã. s. ꝯsulat⁹ vt suffragia vr̃a sint mihi parata. Dimisit. licẽtiauit: missionẽ dedit his q̃ ꝯuenerãt Fuere ea tẽpestate. Nũc ponit quãdã opinionẽ vt cũ sup̃iorẽ habuissz orõnẽ ĩter oẽs q̃ aderãt: ibi paterã vino plenã sanguĩe ꝑmixto catilina: vt quẽadmodũ fed⁹ victimarũ sanguĩe sanciri solet: ita ip̃i fide astrigerent̃ sanguine hũano sancita. Ea tẽpestate. eo tp̃e q̃ hec gesta sunt. Orõnẽ. quã superi⁹ vidistis. Addiceret. astringeret ĩde addicti astricti. Populatores. fautores et cõscios sui sceleris. In pateris ꝑmixtũ. Infundit pateris sanguine humano ꝑmixtũ. deĩde circũtulit oĩb⁹ execrãdo: vt ita suus sanguis hauriret̃ si nõ fecissent q̃ ꝓmiserãt. quẽadmodum sanguinẽ illũ hoĩs hausissent. Inde dicit̃ Catilina aperuisse ⁊c. Post execrationẽ ⁊c. post maledictionẽ q̃ execrati sunt multa mala ĩ seip̃os v̄tere si nõ effecti essent fidelit̃ ea q̃ ꝓmiserãt. In solẽnitatib⁹ sacris. q̃ solẽnia sacra solẽt fieri cũ fedus sancit̃ sanguine victime Aperuisse. manifestasse. Atq; eo dictãte fecisse. Superi⁹ vidistis quõ humanũ sanguinez iureiurãdo cũ se addicerẽt ꝯiuratores hauserũt. nũc dicit causaz cur execrationẽ illã ĩter se fecerint videlicet vt hui⁹ sceleris cõscij alij alijs fideliores essent. Atq; dicit̃. Eo. i. ideo. Dictare. frequẽter dicere execrationẽ illã. Quo. i. vt tanti facinoris idest tãte cõiuratõis vel q̃ sanguinẽ humanũ hausissent. Nõnulli hanc habent opinionẽ q̃ sanguinẽ humanũ pateris infusum hauserint. alij autẽ falsum esse dicunt: et hi erant qui volebãt odiũ minui

Ciceronis.qb postea in ipsa ortum est:eo q̃ ciues Romani interfici iussisset cõtra leges. Atrocitate.crudelitate eorum qui interfecti fuerant.nam si hec scelera cõmiserant:minuebatur odium Ciceronis q̃ eos interfici iusserat. Inuidiam.in odium. Atrocitate scelerũ. q̃ diceret meruisse huiusmodi sceleratos ciues tale et deterius supplicium pendere:eo q̃ tam atrum scelus ꝓmiserãt: vtputa humanum sanguinem haurire. Nobis ea res. nunc dicit Salustius opinionẽ suã.

Ꝓro magnitudine.id est scõm rei magnitudinem. Ꝑarum cõperta. parũ explorata. Nam cum tanta esset rei magnitudo profecto esset nobis manifesta. quapropter comprehẽdi potest mẽdacem et falsum esse in cõiuratiõe Catiline. Haud obscurum.nõ ignobile. Coopertus. oppressus. Flagitijs.id est sceleribus.nam flagitium dicitur viciũ flagitione.i.reprehẽsione dignum:seu inverbis seu in factis.sed in factis semp facinus dicit. Ꝓprobri.vitupij. Amouerãt.remouerãt. q̃ indignus erat senatorũ ordinis. Nõ minor vanitas q̃ audacia quidez sibi erat:sed sil vanus. Neq; respõdit quomõ vanus erat ob scelera ab alijs. Ꝑensi.cõsiderati sine vlla ꝓsideratõe. Ꝑensatione.id est cõsideratiõe:et dicebat ꝛ agebat curio. Cõsuetudo. familiaritas. Nobilis.famosa et clara.dicit nõ solũ virtute insignis sedvicio cognitus:ille qui vel virtutib⁹ vel vicijs ingẽtibus omnibus cognitus est nobilis appellat. vnde nobile scortũ: quia multis cognitũ est

Cui cũ minus gratus.hec est cõsuetudo meretricũ:quũ multum pecuniã ab aĩco receperit diligũt:cũ vero minã pecuniã acceperit/minuit amor. Quia minus inopia consequit. nam cum frequenter ad eam iter faceret: et semper ei aliquid largiretur : ad extremã necessitatem redactus erat :vt non posset explere eius auaritiam. quapropter minus gratus erat. Repente.ex improuiso. Gloriãs.q̃a iam ꝓiuratiõis sperabat euentũ: ideo gliabat. Maria ꝛ mõtes.puerbiũ est q̃ cum de ingenti alicuius pollicitatiõe agimus: cum irrisiõe quadã dicere solemus.dicebat:eni michi maxima est facultas diuitiarũ: quas paulopost polliceri licebit. Obnoxia.subiecta ꝛ morigera. Agitare.vexare ꝛ perterrefacere. At fuluia.fuluia vt erat femina astutissima se obnoxiam dixit futurã curio:ꝛ ita pedetentĩ interrogauit die michi cur tantã facultatem habeas diuitiarũ. nam et si hoc michi cõticueris: ego tecũ simul bonis letabor.ꝛ ita cum illa simulasset se sibi fore obsecuturam: extorsit ab eo vt coniurationẽ aperiret. Insolẽtia.supbia ꝛ arrogãtia:causa cur adeo ferox factus eẽt. Sublato

Ciceronis inuidiam:q̃ postea orta est:leniri credebãt atrocitate sceleris eorũ qui penas dederant. Nobis autẽ ea res pro magnitudine parũ comperta est. Sed in ea coniuratione fuit. Q. Curius nat⁹ haud obscuro loco facinoribus atq; flagitijs coopert⁹: quem censores senatu probri gra amouerãt. Huic homini nõ minor vanitas inerat q̃ audatia: neq; reticere que audierat:neq; suamet ipse scelera occultare. Prorsus neq; dicere neq; facere quicq; pensi habebat. Erat ei cum fulvia muliere nobili stupri vetus consuetudo: cui cum minus gratus esset:quia inopia minus largiri poterat:repente glorians maria mõtisq; polliceri cepit:minari interdum ferro ni sibi obnoxia foret postremo ferocius agitare q̃ solitus erat. At fuluia insolentia Curij causa cognita tale periculum reipublice haud occultũ habuit. Sz sublato auctore

autore. discedēte autore ꝓiuratiōis: q̄ autor fuerat aperiūde cōiuratiōis. scz curi⁹. Que. s. verba. Quomō. scz ꝑ astutiā suā curius sibi aperuerat. Cum plurib⁹. cū multis ꝟbis. vel cū plurib⁹. s. hoībus. Ea res. scz quā de ꝓiuratiōe catiline aperuerat. Accēdit. incitault. Mandādū. ad tradēdū M. Cicero. qr solus ex oībus ciuibus romāis videbaf idoneus. qui de ꝓnicioſis ciuibus rēpublicā eripere poſſet quā marcus Tullius. et eſt maxīa Ciceronis laus: qui vnus ex oībus vtilis fuerit ad rempublicā recuperā dam idoneus. Pleraqz nobilitas. maior pars nobiliū. Eſtuabat. ardebat. ꝛ ſtimulabaf odio quia quodāmō. Pollui. maculari et ſordidari. Eū. cōſulatū nouus homo. Nou⁹ homo ꝺr qui pauloāte ab infimo gradu ad ſummū officium aſcēderit: vt tribunatus et conſulatus. vt cicero fuit. Nam dicūt nōnulli fabri ferrarij fuiſſe filium: fuit autē qđ cōſtat ex municipio arpinati. vñ dictus eſt arpīas Cicero. ſed cuz patre ſimf perueīt in vrbem Romam: ꝛ ibi factus eſt ciuis et cum ipſe prudentia ſimul et eloquētia refertiſſim⁹ eadē prīceps romanus euaſit: ꝙ nouus erat. Sz vbi periculū: ita quidē antea credebāt cōſulatum maculari ſi Cicero eum adeptus eſſet. ſed vbi periculū cōiuratiōis aduenit: oblitī ſūt luidie atqz ſupbie. Poſtfuere. poſthabita ſūt. ¶ Igit. ſupius oſtēdit quomō pleriqz nobiles antea exiſtimauerāt pollui conſulatū: ſi nou hoieſ q̄uis egregij eū adepti fuiſſent poſtq̄ periculū oēs metuebāt libenter ꝛ prompte ꝟſulatū Marco Ciceroni mādauerūt: cui collegam adiunxerūt Caium antonium: qđ nūc dicit. Igitur. ergo qñ quidē tam ob inuidiam hoies nobiles nolebāt nouos hoies cōſulatū adipiſci: et intelligebant periculū qđ inſtaret: omēs curabant patrocinū ciuitatis habere. Igit. quia poſtpoſuerāt inuidiā atqz ſupbiā. Habitis comitijs. congregatōibus populi factis ad creādos cōſules. et dicit comitiū a coꝛ itū. eoꝛq̄ ſimul iret populus ad magiſtratū aliquē creandū: vel aliud peragendum. ꝛ in campo martio cōueniebāt. et ſignificat comitiū populi cōgregatiōem. vel populi electionis magiſtratuū locuz ꝛ tempus ipſaꝝ electionū. Populares. fautores. Primo. in principio. Cō euſſerat. metu terruerat. Meqz tñ. ceteri aūt metuebāt: ſed Catilīa magis incitabaf. Agitare. pro agitabat. i. cogitabat. Opportunis. bello ſua fide. Amicoꝝ. qui pro eo ſpopōderant fenceratoribus. Feſulas. feſule oppidū eſt nunc diruptū: diſtans florentia duobus milibus paſſuū. cuius manlius fuit prīceps. ſicut videbimus. Tēpeſtate ea. i. eo tpe. Cuiuſcqz generis. cuiuſcunqz cōditiōis: vel ſumme vel mediocris. et infime: hoc eſt liberos et ſeruos. Mulieres. etiā non ſolū dicit ſibi adiūxiſſe viros: ſed etiā mulieres q̄ ſibi videbanf idonee ad hanc rem. Que. mulieres. Stupro. corpis. quia nobiles erāt: ꝛ forma inſignes. ideo

multis petebātur. quapropter multam lucrabātur pecuniā. Etas.s. senilis. Questu.scz lucro. Neqz luxurie.cadē volūtas libidinis inerat ets:que in iuuētute fuerat:sed non erat idem questus qui fuerat in iuuētute.quia tam grandiotis etatis facte: formose eē desistūt. Modū.finē. Sollicitare.posse precibus flectere:vt cōiurationi fauerēt. Urbē incēdere. hoc est potissimū in capiundis vrbibus. Mā cū incendiū fuerit inceptū:oēs eo concurrūt:et ita menia armatj deserta haud difficile capiuntur. Interficere.si voluissēt cōiurationi fauere. Facinora audacie virilis.i. q̄ multa facinora sepe perpetrauerat non ad mulieres: sed ad viros pertinētia. Asciuisse.cōiunxisse. Mā asciscere coniungere significat. Genere:qz nobili qz patricio genere fuit. Forma. qz pulcherrime. Uiro.qz senatorio viro cōiuncta erat. Liberis.qz virilē stirpē pcreauerat.

Satis fortunata. satis felix.

Docta.perita:erudita. Psallere.canere vnū psalteriū: qz est psallere ppriē fidib⁹:canere voce cantilenas dicere.nā psallere est fidib⁹ canere vo voce. Saltare ē in chorets saltationes hominū imitari. Elegantius. excellentius prestātius. Quā.pbe. q̄ pulcherrime conueniret.

Necesse est.opus est.pbe honeste qz pudice mulieri. Instrumenta luxurie.instrumēta sunt luxurie canere:psallere qz saltare:q̄bus adolescentū animi ad libidinē incitant. Probe mulieri.qz nō est dedecus mulieri: si qz saltare: qz fidib⁹ psallere:atq̄ voce canere didicerit: dūmodo id mediocriter faciat.sz si pstantius fecerit hec oīa iā dedecori sibi esse incipiūt. Dec⁹.honor. Pudicitia.castitas qz pudor

Haud facile discerneres.non facile iudicares vel dignoscēres. An pecunie parceret magis q̄ fame.i. vtrū minoris precij extimaret famaz an pecunie consumptionē. Antehac.ante hāc coniurationē. Prodiderat. qz sepe pmiserat aliq̄d se facturā q̄ postea nō fecerat. Prodiderat fidē.i. perfida fuerat nō seruando fidē suā. Obturauerat.declarat quomodo fidē pdiderat. Creditū abiurauerat.depositā qz cōmendataz ei rē iureiurando negauerat. Mā abiurare est rē creditā periurio negare. Cedis.conscia.sibi cōmunicata fuerat cedes hominū. Luxuria atq̄ inopia.nā qz luxurie qz voluptati operā dederat:ideo ad inopiā redacta erat:vt suas cupiditates expleret. Abiecerat preceps.fuerat in ruinam. Haud absurdū.non inconueniens vt comparet versus. Locū mouere.i.ridicula verba pponere qz iactare quibus ad risum sodales mouerentur. Modesto.moderato. Molli.suaui. Procaci.lasciuo. Multe facetie.multa faceta verba. Et lepos.inter

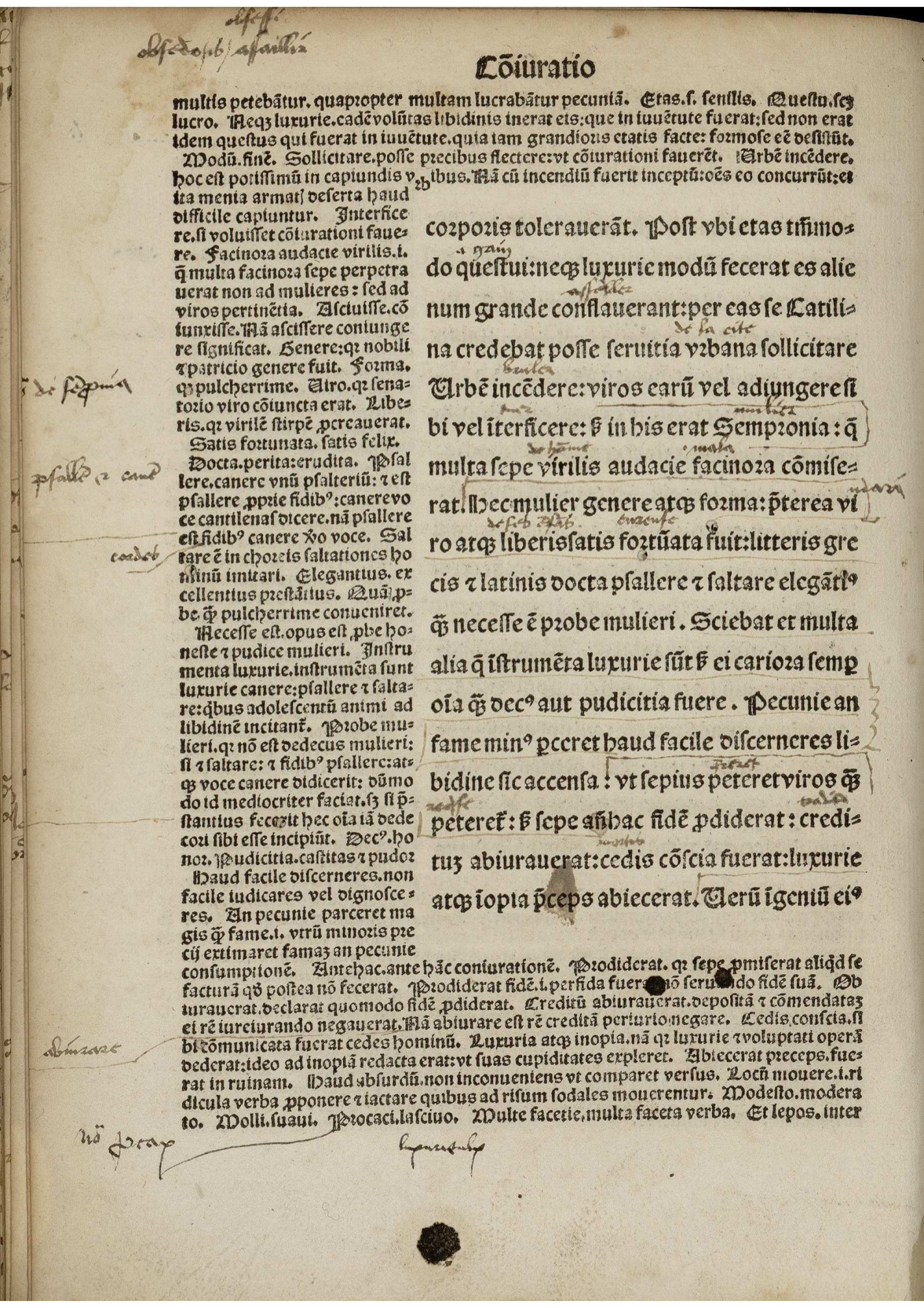

facetias ⁊ leporem hoc interest: qꝛ facetie sunt breuia quedã eloquia quibus animi auditorũ delectantur: lepos dicit̃ sermonis expolitio ⁊ leticia quedã. Nihilominus. q̃uis omnia haberet sibi parata ad regnũ. In proximum. in sequentẽ annũ. Nã Cicero ⁊ Antonius eo anno consules erant. Antonio. naꝫ antonius multis egestatibus oppressus erat. q̃ propter credebat catilina obsecuturum sibi si consul designatus foret potius q̃ si priuatus desisteret

haud absurdũ posse v̄sus facere: iocos mouere: sermone vti vel modesto: vel molli vel ꝓcaci Prorsus multe facetie multusq̃ lepos lerat. His rebꝰ cõparatis Catilina nihilominus ĩ ꝓximũ ãnũ cõsulatũ petebat: sperãs si designatꝰ foret facile se ex volũtate Antonio vsurũ: neq̃ ĩterea q̃etꝰ erat: ꝑ oĩbꝰ modis ĩsidias ꝑabat Ciceroni. Neq̃ illi ad cauẽdũ dolus aut astutie deerãt. Nãq̃ a p̃ncipio ꝯsulatus sui multa pollicẽdo: ꝑ Fuluiã effecerat: vt Quintꝰ Curiꝰ (de q̃ ꝑauloãte memoraui) ꝯsilia Catiline sibi ꝓderet. Ad hoc collegaꝫ suũ Antoniũ pactiõe ꝓuĩcie ꝓpulerat: ne cõtra rẽp. dissẽtiret: circũ se p̃sidia amicoꝝ atq̃ cliẽtũ occulte hẽbat. Postq̃ dies comitiorũ venit: ⁊ Catilĩe neq̃ petitiões neq̃ ĩsidie q̃s ꝯsulibꝰ fecerat ꝓspe cessẽ: ꝯstituit bellũ facẽ ⁊ extrema oĩa expiri: qm̃ q̃ occulte tẽtauerat aspa fedaq̃ euenerãt. igit̃. C. Mãliũ. Fesulas: atq̃ ĩ eã ꝑtẽ hetrurie. L. Septimũ q̃ndã

Ex voluntate. in suã volũtatẽ tractaturũ antoniũ. Interea. donec ad consulatũ perueniret Quietus erat. nõ torpescebat ocio. Om̃ibus modis. ⁊ foris ⁊ domi parabat insidias consuli Ciceroni. Et q̃uis ille om̃ibꝰ modis sibi pararet insidias. Illi. Ciceroni consuli. Ad euitãdum. ad euitãdas insidias. Dolus. est mali ingenij cogitatio. Astutie. astutie dicũtur astuti ingenij presentia consilia: ⁊ ab astu oppido dicunt̃ vbi erãt homines versuti callidi et astuti: A principio. sui cõsul. Cũ primũ creatus eẽt consul Cicero. Effecerat per fuluiã. i. ĩtercessione Fuluie: cuiꝰ illecebris captus tenebatur: ⁊ ob eã rem nihil ĩpi Fuluie: occultũ eẽ poterat. Propulerat. ĩpulerat. Pactione ꝓuincie. nã conuenerat inter eos vt prouincia extrema contingeret Antonio q̃ nobilior erat: hoc autẽ fecit Cicero vt volũtati Antonij morẽ gereret ⁊ ipe vrbis Ro. periculũ coniurationis ĩminebat. Nam mos erat vt consules inter se ꝓuincias sortirent̃. Circũ se. oĩa exponit q̃ faciebat ad euitãdas catiline insidias. Circum se. ad tutelam sui. Amicorũ. ⁊ maiorũ ⁊ parium. Clientum. minorũ. Nam clientes dicuntur qui sub maioris imperio sunt constituti. Dies comitiorũ. dies vt noui cõsules declararent̃. Petitiones. Nã cũ ipse cãdidatꝰ in cãpũ martiũ venisset cõsulatuꝫ q̃uis suffragãtibꝰ cõscijs cõiuratiõis adipisci nõ potuit: ⁊ passus ẽ repulsam. Neq̃ insidie. i. cũ nihil ꝯ Ci. moliri posset ad ipiꝰ Ci. ꝑniciẽ: cũ Ci. oĩa discuteret astutia sua. Bellũ fu. nõ dolis aut ĩsidijs rẽpu. occupare: sꝫ vi. Oĩa extrema. ephexegesis ẽ. i. expositio. i. bellũ q̃d in oĩbꝰ extremis gerit̃. Aspa. iniq̃: ⁊ ẽ tractũ a mõtibꝰ. hꝰ aũt ꝑtinet ad facta. Feda. absurda ⁊ ꝯ volũtatẽ ꝑueniẽtia: ⁊ hꝰ referẽ ad nomẽ suũ. i. ad famã. Igit̃. qꝛ occulte tẽtata paꝝ successerãt: ⁊ catilina bellũ facere: ⁊ oĩa extrema expiri ꝯstituerat. Fesulas. oppidũ nõ lõge florẽtia: a q̃ originẽ habuisse dicit̃ florentia. In eã partẽ hetrurie. q̃ fesule etiã in hetruria sunt

Camertē. de camertino oppido. In agrū picenum. in marchiam anconitanā. Preterea. s. dimisit. Oportunū. idoneū ⁊ ꝯueientē ad vim faciendā: scz in rēpublicā romanā. Interea. dum missi ī ꝓuincias imposita sibi exequūt̄. Cōsuli. ciceroni

Incendia. nā duodecim nobilissima loca Romāe vrbis incēdio delē ꝯstituerat ipe catilīa. Cū telo. in manibus idē: scz cū telo in maībus esse. Intēti. diligentes parati. vt si occasio offerret̄: cōsulē inf̄ficerent. In somnijs. i. vigilijs. et declinat̄ hec insomnia nie. Agitanti. i. cogitanti. Rursus cōuocatus. quia supius vt dictū est ⁊ antea cōuocauerat. Intēpesta nocte. media nocte. Per marcū porcū lecam. hic hoc tpe preconis fecit officiū. Ibi. ī cōcione eoꝝ

Igit̄. qñquidē maturabāt cōiurationē ad exituz perducere Catilina: vt solus ei erat: q̄ sibi et suis consilijs officeret. Ceteris cōiuratorib⁹. Potestatis. q̄ necesse esset cōsulem virum tante dignitatis esse tollēdū de medio. Dubitatiōibus. q̄ dubitabat cōsulem interficere: cū eum astutissimū ad cauendum cognoscerēt. Eques. qꝛ eq̄stris ordinis ciuis erat. Operā pollicitus. se suscepturū hanc prouinciam de inf̄ficiendo cōsule.

Ea nocte. qua hec acta fuerūt a catilina cū cōiuratorib⁹ paulopost. scilz aduētante die. quia nocte intēpesta habituz fuerat cōsiliū. Salutatum. qꝛ visitādi gratia. Cōfodere. trucidare. Introire. ītra domū Ciceronis ire. Imparatū. īprouisum: qui nichil tale verebat̄: et ob eam rem facile cōfodi poterat. De improuiso. ex arbitrato. Quintus curius. prīceps cōiuratiōis

Quātū periculū. qꝛ periculū capitis qd̄ paratū fuerat. Per fuluiam. quia fuluiaz misit ad Ciceronē q̄ referret q̄d paratum esset aduersus eū. Enūciat. nā declarauit cōsiliū ꝯiuratiōis curius. Prohibiti. remoti. Tm̄ facinus. scz cōsulē interficere.

Camertem in agrum picenum. C. Julium in Apuliam misit. preterea alium alio quem vbiqz oportunum sibi fore credebat. Interea rome multa simul moliri: ꝯsulib⁹ insidias tendere: parare incēdia: opportuna loca armatis hoībus obsidere. ipse cum telo esse. Item alios iubere: hortari: vti semper intēti: patiqz essent dies noctesqz festīare: vigilare: neqz insomnijs neqz labore fatigari. Postremo vbi multa agitāti nichil procedit: rursus intempesta nocte cōiuratiōis principes cōuocat per. M. Portium Lecā: ibiqz multū de eorū ignauia q̄stus docet se Manliū premisisse ad eam multitudinem: quā ad capienda arma parauerat. Item alios in alia loca oportuna: qui initiū belli facerēt: seqz ad exercitū proficisci cupere si prius Ciceronē oppressisset: cū suis consilijs multum officere. Igitur perterritis ac dubitantibus. C. Cornelius eques. R. operam suā pollicitus: et cum eo. L. Uuargūteius senator ꝯstituere ea nocte paulopost cum armatis hoībus sicuti salutatū introire ad Ciceronem: ac de improuiso domi sue imparatū cōfodere. Curius vbi intelligit q̄ntum periculum cōsuli impendeat: propere per Fuluiam ciceroni dolum qui paratur enūciat: ita illi ianua ꝓhibiti tm̄ facinus frustra susceperāt.

Interea. dū catilina ea Rome ꝓsequit̄. Plebē. hetrurie. Sollicitabat. ad ꝯiurationē cōtra rēpu. romanā. Nouarū rerū. i. cupidā nouare res. Egestas. egestas solet hoīes ad īgē-

tia scelera facilius īducere. Amiserūt.s.hetrusci. Quod sylle:ostēdit q̄nā eēt iuria hetruscoꝝ a romanis. Bona.cū iā rēpu.teneret sylla ꝓscriptiones fecit locupletū militib⁹ suis: ꝫ p̄cipue bona hetruscoꝝ ꝓscripsit:itaq; agros ꝛ bona eoꝝ militib⁹ diripiēda dedit. Ꝓterea.p̄ter hos. Cuiusq; gn̄is.cuiuscūq; cōditiōis siue serui siue liberi essent. Latrones.q̄ latrocinio viuebāt. Magna copia.eo q̄ hetrusci assueti erāt pp syllanā victoriā. Ex syllanis colonis. ex illis q̄ amici fuissent sylle. Nā sylla victores incolas oppidoꝝ hetrurie expulit: ꝛ romanos q̄ suis ꝓtib⁹ fauerāt in ea oppida misit. Colonia aūt dr cū maiores ciuitatis ciues īminorē habitādā mittūt. Quib⁹ li.oñdit etiā hos fuisse opportunos:q̄ ad p̄turationē facile incitarēt. Quib⁹.s.colonis. Libido.hic libido ꝓ aliarū rerū voluptate ꝛ cibi ꝛ vestit⁹. Luxuria hic ponit luxuria ꝓ icōtinētia ꝛ ipudicitia corpis. Nihil re.i.cō sumpsit cūcta. Nā.s.catilinā īcēdia vrbis ꝛ ip̄i⁹ ciceronis cedeꝫ parasse: et Mālīū oī rōe copias p̄turatōis auxisse. Ancipiti.i. duplici.nā āceps duaꝝ rex dr qr ꝛ vrbi ꝛ p̄uicie succurrēdū erat qđ ip̄e declarat ꝓuato sui ip̄ius ꝓsilio ciceronis. Ad h⁹ tp̄s. rē pu.tm̄ ꝓsilio tutat⁹ fuerat:ꝫ vl teri⁹ tutari eā poterat nā ī pei⁹ vigebat. Lōgi⁹.diuturni⁹. q̄t⁹ eēt:q̄tas copias hēret Manli⁹

Quo ꝓsilio.an ip̄i oēs eēnt tra ti po.ro.videlꝫ an ip̄i vellēt rēp. suadere: aut aliō q̄ppiā facere.

Exagitatā.diuulgatā. Rumoribus:qr oēs hoc ali⁹ alij referebat. Itaq;.cū hec retulissent cō suli ī senatu de rep. Atroci negocio.i. vt aliq̄d periculū maximū īminet reip. Darēt operā. laborarēt. Ne q̄d detri.oīa curarēt ꝓsules q̄ vtilia eēnt reipublice. Ea ptās. quā statī dicaꝫ.

Moze romano.sm̄ ꝓsuetudinē ro.magistratū consulib⁹ vel alijs īperatoribus. Bellū gerē.i dicere bellū q̄b⁹ libuerat. Coercere.i bella ad noia p̄dā q̄ functi eēnt militia vt alia rōe. Iudiciū sumere.capitalē penā cuꝫ essent ī castris īperatores licebat eis quēq; noxiū capite vel alio supplicio efficere:ꝫ īvrbe nihil tale p̄mittebat: nisi hoc decretū factū fuisset. Earuꝫ rerū.q̄ hec suprascripta facere possent. Sine iussu bene dixit sine iussu populi:qr decernebat senatus:populus postea iubebat. Post paucos.nūc respōdet q̄ modo cōiuratio sit patefacta post paucos dies:q̄bus hec decreta sūt a senatu ꝛ iussu a pp̄o

Interea Mālius ī hetruriā plebē sollicitare egestate simul ac dolore iniurie nouarū rerū cupidā: q̄ sylle dñatiōe agros bona q; omia amiserat. Ꝓterea latrones cuiusq; gn̄is:q̄rū in ea regiōe magna copia erat: nōnullos ex syllanis colonis:q̄bus libido atq; luxuria ex magnis rapinis nihil relicq facerāt. Ea cū Ciceroni nūciarent ancipiti malo p̄mot⁹:q̄ neq; vrbē ab īsidijs p̄uato ꝓsilio lōgius tueri poterat:neq; exercit⁹ Mālij quāt⁹ aut quo ꝓsilio foret satis cōpertū hēbat:rē ad senatū refert iā ātea vulgi rumoribus exagitatā. Itaq; (q̄ plerūq; i atroci negocio solet) senat⁹ decreuit:vt darēt operā ꝓsules ne q̄d respu.detrimenti caperet. Ea ptās p senatū more romano magistratui maxia p̄mittit: exercituz parare:bellū gerere: coercere oīb⁹ modis socios:ac ciues. Domi militieq; īperiū atq; iudiciū summū habere:aliter sine pp̄li iussu nulli earū rerū ꝓsulius ē. Post paucos dies. L. Seruil⁹ senator ī senatu litteras recitauit:q̄s

Gesta q̄ agun de catilina

dupli / utili / dubiū

Exagito ab enamoꝝ

rumoꝝ

Fesulis.hẽbat luci⁹ senni⁹ aliquos fesulis vl̃ hospitio vel affinitate cõiũctos.q̃ ipz monuerũt lr̃is oĩa q̃ pauerat.C.Mãli⁹. Cepisse.pus fecerat cõuẽt⁹ pnitiosoz hoĩm:nũc xvo oẽs armis ĩstruxerat:vt iã exercitũ haberẽt. Cal.nouẽbris añ sextũ diẽ pncipiũ nouẽbris. Por tẽta ꝛ pdigia.differẽtia ẽ ĩter portẽtũ ꝛ pdigiũ.Mã portẽtũ vr q̃sĩ porro tẽdẽs:ꝛ ẽ illud qđ rẽ futurã significat:sz pdigiũ vr q̃sĩ pcul ad agẽdũ:qđ rẽ pseñtẽ demõstrat:ꝛ statim explãdũ ẽ.

Cõuent⁹.congregatiões hoĩm fieri.s.capue ĩ vrbe cãpana. Igitur qñ q̃dẽ tot ꝛ tãta ĩfesa reipublice ro.gerebãt:ꝛ piuratõcs ñ solũ rome:sz ĩ oĩ puincia parabãtur.Marti⁹ rex:post exactos reges ifestũ ꝛ odiosuz regiũ nomẽ erat:ꝛ nullũ regiũ nomẽ ĩ vrbe remãserat:sz Numa q̃dã sacra ĩstituerat q̃ a regib⁹ tm̃mõ celebrarẽt:ꝝ neviderenꝯ ea numia ledi si ab aliq̃ q̃ rex nõ eẽt sibi sacrificia fierẽt romani pstituerũt sacerdotiũ cui q̃ preerãt:reges appellarẽt:ꝛ sacra celebrarẽt ea q̃ solebãt fieri a regib⁹ añq̃ expellerẽt. Igit̃ reges erãt noĩe nõ aũt ptãte.ꝛ hic Marti⁹ huic sacerdotio pẽrat cũ fesulis mis sus eẽt regio decore. Cretic⁹ cognomẽ ẽ.ꝛ b̃ ẽ pulchra plepsis. ꝛ dict⁹ ẽ creticus ab cuẽtu eo q̃ cretẽ deuicerat. Ea loca.videlz ĩ lucanos ꝛ ĩ brutios. Mã vterq̃.ꝛ q̃ posset dicẽ aliq̃s cur mittebãt priuatos hoĩes in hec loca nõne cõueniẽti⁹ erat mittere põres ĩpatores:dicit q̃ ĩpatores deuictis ꝛ debellatis puicijs suis ĩpedtebãt falsis accusatorib⁹ ne triũpharent aliq̃ q̃ ꝯ ius ꝛ fas oĩa venalia habebãt q̃obrẽ ad hec loca missi nõ sũt. Utriq̃.i. vterq̃ ĩpatorũ pluralẽ ponit p singlari p figurã synthesiz. Impatores.s.Cn.Põpei⁹ q̃ idtã debellauerat ac deuicerat ꝛ cupidi suaꝝ rex ꝺserebãt rẽp. Erãt ad vrbẽ.i.ĩ vrbe. Calũnia.falsa accusatione. Inde calũniatores:

Mos.psuetudo. Oĩa honesta.ĩ hoĩe:q̃ p fas ꝛ nefas volebãt pfeq̃ largitões:sz põres sũt missi. Hisq̃ pmissuz ĩpatores sp exercitib⁹ recedebãt ab vrbe ro.sz qꝛ necessitas piculi festinationẽ optabat pcessuz ẽ vt exercitũ quẽadmodũ tps atq̃ bellũ sibi exigere videreꝯ. Pro tpe.p q̃litate tpis. Pro piculo.fm exigẽtiã belli: Indicasset.manifestasset. Sestertia.sestertiũ gen⁹ ẽ põderis:q̃ vtebãt Rõmani.Sestertiũ vr q̃sĩ semis tertiũ. Dipõdi⁹.n.ꝛ semis ãtiquũ ẽ sestertiũ:dipõdi xvo a duob⁹ põderib⁹ dictũ ẽ.Põdus ẽ aũt vnũ assipõdiũ aut ẽ vni⁹ libre põdus seq̃ꝯ vt sestertiũ sit duarũ librarꝫ cũ dimidia. Gladiatore familie.i.q̃ gladijs dimicabãt ĩ ludis. Distribuerẽt.i.oẽs illi⁹ familie q̃ gladiature operã dabãt mitterẽt exvrbe. Municipia.nã hmõi hoĩes solẽt facile ad q̃q̃ facinora ipelli tũ pp egestatẽ:tũ q̃ pui vitã suã facere solẽt. Pro

fesulis allatas sibi dicebat:ĩ qb⁹ scriptũ erat C.Mãliũ cepisse arma cũ magna multitudine añ diẽ.vi.kal.Mouẽb.sil̃ (id qđ ĩ tali re solet) alij portẽta atq̃ pdigia nũciabãt: alij cõuẽt⁹ fieri:arma parari:capue atq̃ ĩ Apuleia fuile bellũ moueri. Igit̃ Senat⁹ ꝺcreto. Q. Marti⁹ rex fesulas. Q. Metell⁹ Cretic⁹ in Apuleiã: circũq̃ ea loca sunt missi:vtriq̃.n. advrbẽ ipatores erãt ipediti ne triũpharẽt calũnia paucoꝝ: qb⁹ oĩa hõesta atq̃ ihõesta vẽdere mos erat:b̃ põres. Q.põpei⁹ ruffus capuã. Q. Metell⁹ celer ĩ agrũ picenũ. Hisq̃ pmissuz ẽ vti p tpe atq̃ piculo:exercitũ cõparẽt. Adb̃ siq̃s ĩdicauisset ꝺ piuratõe (q̃ cõtra rẽp. facta erat) põia ꝺcreuerũt: suo cẽtũ sestertia:ꝛ libtatẽ:ꝛ libo ipunitatẽ eius rei ꝛ cc.milia sestertia. Itẽq̃ decreuere vti gladiatozie familie capuãi ceꝛa mũicipia distribuerẽt p cui⁹q̃z opib⁹. Rome p totã vrbẽ vigi-

lias.i.custodias. Ne qđ ꝺtingeret. Ne qđ ꝺturbaret

opib⁹ cuiusq; ꝓ facultate vniuscuiusq; ꝑm sensuꝫ. Minores.s.q̄stores ⁊ ediles his nocturnis vigilijs. Que.quas res.s.lasciuiā ⁊ leticiā. Immutat⁹.q; stat⁹ ciuitatis ē ꝑmot⁹. Ex sua.declarat quō sit mutata ciuitas. Repēte.subito. Inuasit.īcessit aggressa ē. Diuturna q̄ es.lōgū ociū. Festinare.ꝓ festinabāt romani.i.celebrabāt. Trepidare ꝓ trepidabāt.trepidatiōe plena ciuitas erat. Cuiq̄.q; nesciebāt an ille eēt ī cōiurationib⁹ gerere bellū: q; nesciebāt q̄ ꝯsilio gererēt.nō a bello cessabant. Habere pacē.nā q̄uis bellū nō gererent:tamen videbāt copias hostiles aduersus rēpublicā parari quapropt̄ pacē non habebant. Suo metu.ꝑm naturalez metū. Nā qui timidior erat maiora pericula ī stare credebat. Mulieres.que naturalit̄ timidiores sunt q̄ viri. Magnitudinē reipu. ad eā magnitudinē īperiū Ro.ascēderat: vt multe gētes sibi bellū inferre auderēt. Timor īsolit⁹: q̄to magis īsolit⁹ erat timor tāto magꝭ mulieres timebāt. Incesserat.i.q̄s mulieres timor īuaserat. Afflictare.i.cruciabāt Supplices. ipse mulieres qd̄ ē supplicātis signū. Miserari. ꝓ miserabāt̄. ⁊ differt īter miseror aris:⁊ misereor misererꝭ.q; miseror aris:sꝑ cōstruit̄ cuꝫ accusatiuo vt hoc loco:⁊ alibi causam miserat⁹ acerbā. Misereor aūt ꝯstruit̄ cū genitiuo vl̄ datiuo. Rogitare.s.deos p̄cibus vt vellēt patriā seruare. Pauere.ꝓ pauebant.i.timebant:⁊ ꝓ prie dixit.Nā pauere est subito casu trepidare. Omissis. zeuma est. Sibi patrieq; diffidere idest desperabant de salute sua patrieq; sue. Eadē illa. q̄ inceperat p̄us. Presidia parabant̄ aduersus cōiurationē suā. Lege Plautia.i.lege plautij: q̄ legem tulit aduersus coniuratores vt ipsi responderent si quis coniurationis accusatus fuissꝫ om̄ib⁹ q̄ sibi obijcerēt̄ a Lucio plau.scilicet tribuno plebis. Postremo.deniq; detinebat̄ ne responderet̄ lege plautia his criminibus q̄ sibi obijciebāt̄:sed tandē coact⁹ ī senatū venit. Dissimula.dissimulare ē tegē quod ē.sicut catilina q̄ tegere volebat coniurationem quā parauerat. Sicut iurgio. quasi foret ꝓuocatus conuitio quod sibi Mar.Ci.iniuste obiecisset. Tum. cū in senatū venisset catilina. Eius presentia. timens ne sua vitia atq; flagitia patribus conscriptis incognita essent:⁊ ipsi catiline postea prestaret̄ opportunitas:vt ip̄m cice.grauis consuleret. Luculētam.splendidā et magnificā. Perutilem.que multū profuit reipu.que in maximo discrimine versabat̄ eo tēpore. Quā postea.primo quidē eā recitauit corā senatoribus:sed postea eā scriptam edidit vt omnes legere possent. Sed vbi ille mos erat vt cum de aliqua re

lie haberent̄:ijsq; mīores mgr̄atus p̄essent. Quibus rebus ꝑmota ciuitas atq; īmutata vrb̄ facies erat:ex sūma leticia atq; lasciuia quā diuturna quies peperat:repēte oīs tristitia inuasit/festinare/trepidare/neq; loco neq; homī cuiq̄ satis credere: neq; bellū gerer̄:neq; pacē hr̄e:suo q̄sq; metu ꝑicl̄a metiri Ad h̄ mlieres q̄bus reip. ꝓ magnitudīe bellitior īsolit⁹ īcesserat: afflictare sese:man⁹ supplices ad celū tēdere:mis̄ari ꝑuos liberos: rogitar̄ deos:oīa pauere sup̄bia atq; delicijs omissis:sibi p̄rieq; diffidere. At catiline crudel̄ anim⁹ eadē illa mouebat:tāetsi p̄sidia ꝑabant̄. Et ip̄e lege plautia īterrogat⁹ erat ab L.plautio: Postremo dissimulādi cā ⁊ sui expurgādi sicut iurgio lacessit⁹ foret in senatū venit. Tū. M. Tulli⁹ ꝯsul:siue p̄sentiā ei⁹ timēs siue ira ꝯmot⁹ orōez hūit luculētā: atq; vtilē reip.quā postea scp̄tā edidit. sꝫ vbi ille

cõsulẽdũ eẽt vn⁹ ĩterrogaret. ⁊ ita ille p̃m⁹ sentẽtiã suã diceret. deĩde dicta sn̄ia sedebat: post ea scd̃us idẽ faciebat ⁊ oẽs illi ꝑ ordinẽ respõdebãt deinde sedebãt: ita Ci. ꝑorata oꝛone sedit. Ille. M. T. ci. Ad oĩa. dixi q̃ venerat parat⁹ vt oĩa dissimularet q̃ sibi obijcerent. Voce sup. oꝛone plena cõmiseratiõis. Temere. ĩcõsulte sine cã. Vitã ĩsti. bonis ĩstitutionib⁹ vitã suã ꝓuexisse: vt de ip̃o bona oĩa spare possent. Patricio. nobili. Cui⁹ ip̃i⁹. catiline op⁹ eẽ ꝓ vtile sibi fore rẽpu. ꝓdi. Inq̃lin⁹. ꝑegrin⁹. nã inq̃lin⁹ ciuis dicit̃ q̃ d̃ ꝑegrina ciuitate ĩ aliã vrbẽ ascit⁹ fuerit sicuti de arpino municipio ĩ vrbẽ ro. ascitus fuerat. M. T. Cicero ad h⁰ qd̃ dixerat ciuẽ eẽ ꝑegrinũ ciceronẽ: sz mihi magꝭ placet vt legatur hõ nou⁹. Adderet. his supradictis. Maledicta. ĩ ciceronẽ. Obstrepere. cõclamabãt. s. catiline. Parricidã. q̃ patriã ꝑderevellet. Furibũdus. furore plen⁹. Agor. agitor. Incẽdiũ meũ. i. vos ruere faciã: ⁊ ita odium ⁊ ĩcitationẽ quã d̃ me suscepistis deponere cogã: ⁊ ẽ trãslatio sumpta ab edib⁹. nã cũ edes accẽsa fuerit si fuerit ꝯtinuo incendiũ extinguitur. Ibi. domi sue. Voluẽs. cogitãs. Cõsuli scz facte quẽ ĩterficere ꝑauerat Munitã. defensaz. Vigilijs. custodijs nocturnis. Optimũ factu. optimũ ẽ ꝯsiliũ. Exercitũ. Mãlij. Legiones. milites. nã legio ꝯtinet sex milia sexcẽtos ⁊ sexagĩta sex milites. Scriberent̃. a romanis cã supplẽdi suos exercit⁹. Antecape. ꝑuenire p̃occupare. Vsui. vtilitati multa consilia cõicare volebat Mãlio ⁊ postea decernere q̃ rõne potissimũ gererẽt bellũ. Nocte ĩtẽpesta. ĩ media nocte: nox ĩ tẽpesta d̃r media noctis ꝑs q̃ tẽpore nihil gerit̃ eo tꝑe occiso iõ sine tꝑe eẽ videt̃: q̃ propt̃ intẽpesta sine tꝑe dicta ẽ. Mãliana. i. mãlij. nã a mãlio fit mãlian⁹ mãliana mãlianum possessiuũ. Sz anteq̃ recederet ex vrbe cethego Lẽtulo: cõiuratiõis hui⁹ cõscius. Ceteris. q̃rũ ceteris q̃ audatiores erãt. Mãdat. cõmittit. Opes. vires. Cõfirmẽt. corroborẽt. Maturẽt. ꝓperẽt festinẽt accelerẽt. Cedẽ. s. senatoꝝ.

absedit: catilina vt erat parat⁹ ad dissimulãda oĩa demisso vultu voce supplici postulare a p̃rib⁹ cepit: ne q̃d de se temere crederẽt ex ea familia ortũ: ita se ab adolescẽtia vitã ĩstituisse: vt oĩa bona ĩ spe haberẽt Ne existimarẽt sibi patricio hoĩ: cui⁹ ip̃i⁹ atq̃ maioꝝ plurima bñficia ĩ plebẽ Ro. eẽnt: ꝑdita rep. op⁹ eẽ: cuz eã ꝑuaret. M. Tulli⁹ hõ nou⁹: ad hec maledicta alia cũ adderet: obstrepe oẽs: hostẽ ⁊ ꝑricidã vocare. Tũ ille furibũd⁹. Qm̃ q̃dẽ circũuẽt⁹ ab ĩimicis preceps agor ĩcẽdiũ meũ ruina vr̃a extinguã. Deĩde se e tẽplo domũ ꝓripuit. Ibi multa secũ voluẽs qd̃ neq̃ ĩsidie ꝯsuli ꝓcedebãt: ⁊ ab ĩcẽdio ĩtelligebat vrbẽ vigilijs munitã optimũ factu credẽs exercitũ augere: ac p̃us q̃ legioẽs scriberent̃: multa añcape ea q̃ bello vsui forẽt Nocte ĩtẽpesta cũ paucis in Mãliana castra ꝓfect⁹ ẽ. Sz cethego: atq̃ Lẽtulo ceterisq̃ q̃rũ cognouerat promptã audaciã mãdat: q̃b⁹ reb⁹ possent opes factionis ꝯfirmẽt: ĩsidias ꝯsuli maturẽt: cedẽ: ĩcẽdia: aliaq̃ belli faciora parẽt

Incẽdia. s. vrbis. Alia faci. s. rapinas adulteria stupra ꝓscriptiões ciuiũ. Gerũt̃. s. a catilina ⁊ etiã a ꝯsule. Ex suo nũero. ex hoĩb⁹ sui exercit⁹. Martiũ regẽ. q̃ ĩpator erat ĩ agro pi-

ceno. Regē,sacroꝝ sacerdos.q̄ sacrificij reges appellabant. Deos hoīes,hec ē epla quā p legatos misit Manliꝰ ad martiū sacroꝝ regē:sz tūc erat iperator. Per deos testor.p deos ꝛ hoīes iuramꝰ. Neqꝫ quo alijs.vt nos alioꝝ salutē ipugnarem⁹:sz vt nos iniuria eriperemꝰ Nostra.i.nostrū q̄ ꝛc. Miseri.calamitate. Egētes.rebꝰ oibꝰ necessarijs carētes. Patria nota cōstructionē: qꝛ dicere solemꝰ expers huiꝰ rei. Salu.hoc loco apte dixit exptes patria fortunis ꝛc. Fama p fortuna. qꝛ infames habiti sumꝰ ꝛ rebus nīis expoliati. Cuiꝫ nīm. nō licuit vt causaꝫ nostrā dicerem⁹ apō iudices. Pīmonio amisso.amissis rebꝰ nīis: nā pīmonium ōꝛ ea pecunia q̄ a patre filijs tradit. vñ a patre patrimoniuꝫ ē appellatū. Sepe maiores. pbat exēplis se id petere a patribꝰ qō supioꝝ tpe plebi cōcessuꝫ fuerat. Miserti.ecce miſereoꝝ cuꝫ genitiuo. Decretis suis cōsultis. nā decretū ꝛ cōsultū senatus idē sunt. Opitulati sunt. subuenerūt. Ac nouissime nīa memoria hꝰ factū ē.qō iste dixit. Maꝫ ppē bella ciuilia Marij Sylle plebs ro. adeo pecunia exhausta erat: ꝛ ere alieno grauata vt feneratoribꝰ satisfacere nō posset: Igit senatores miserti iopie eiꝰ decreuerūt vt ex erario publico soluerēt feneratoribꝰ. Nouissime.paulo ante. Ex cōi ere. ex erario solutū.s.feneratoribꝰ. Oibꝰ bonis exvolūtate oīm bonoꝝ argētuꝫ qō solui nō poterat a ꝑuat hoībus. Sepe ipa.facit argumētū si plebs a patribꝰ secessit vt iperiū ipa haberet sīl cū pribus cur id q̄ꝫ nobis facere nō lz libe reviuēdi cā. Superbia magistratuū. qꝛ ipi insolētiā ꝛ cōsulū pati nō poterāt. Secessit.sicut i sacruꝫ mōtē qō habet plane apō Tiliuiū lib.i. At nos.ecce argumētuꝫ.si plebs dulcedine iperij a patribꝰ secessit:idē nobis facere causa libertatis licebit. Quarum rerū.s.diuitiarū ꝛ imperij.

Bella.q̄ publice iter ppos et ciuitates. Certamia.q̄ iter ciues suscitant:q̄ bellū ppī iglīū: certamia pp diuitias.vt sūt certamina fori q̄ petim⁹. Memo bonꝰ.nēo strēnuꝰ patiet libtate carē nisi vitā amiserit. Te.martiū regē iperatorē. Obtestamur.

et sese ppe diē cū magno exercitu accessurū adv2bē. Dū hec Rome gerunt. C. Mālius ex suo nūero legatos ad. Q. Martiū regē mittit: cū mādatis huiuscemodi. Deos hoiesq̄ testamur ipatoꝝ nos arma neqꝫ ꝓtra patriā cepisse:neqꝫ quo pīculū alijs facerem⁹:sz vti corpa nīa ab iniuria tuta foꝛēt:q̄ miseri egentes violētia atqꝫ crudelitate feneratoꝝ: pleriqꝫ patria sed oēs fama atqꝫ fortunis exptes sumus. Neqꝫ cuiꝰ nostrū licuit more maiorū lege vti:neqꝫ amisso patrimonio liberū corpus habere: tanta feneratorū seuitia atqꝫ pretoris fuit. Sepe maiores nostri miserti plebis Romane decretis suis inopie eius opitulati sunt ac nouissime memoria nostra ꝓpter magnitudinē eris alieni: volentibus oīibus bonis argentū cōmuni ere solutū ē. Sepe ipsa plebs aut dominandi studio permota: aut superbia magistratuum armata a patribus secessit. At nos non imperiuꝫ neqꝫ diuitias petimus:quarū rerū causa bella atqꝫ certamina oīa inter mortales sunt: sed libertatem quā nemo bonus nisi cum anima simul amittit. Te atqꝫ senatuꝫ obtestamur: vt

rogam⁹. Cõsulatis. ꝓuideatis.
Legis p̄sidiũ: vt possim⁹ causaꝫ nostrã agere vindicte dãde erãt ſm libertatẽ: hoc mõ fideiussionẽ facio huic: ita vt liber sit donec visum fuerit an ille soluere debeat an nõ. Quonãmõ. Cũ multis ãtea exitio fuim⁹ postea ꝑeam⁹. Ab armis disciplĩa. deponite arma: deĩde supplices senatũ petite. Ut nemo. vt nũq̃ ĩcassum auxiliũ et opẽ a senatu ꝓpl̄oq̃ ro. q̃sq̃ petierit. Ex itinere. Cũ iret ad Mãliũ. lr̄as. q̃ ꝯtinebãt hoc qd̄ seq̃t. Criminib⁹. accusatorib⁹. Circũuẽtũ oppressum: obsessum. Factiõi. potẽtie ⁊ opibus. Non. ꝑ ⁊ ne.
Cõtẽtiõe seditio. si ego cõtẽdere vellẽ cõtra meos ĩimicos fortasse aliqua seditio oriret ĩ ciuitate. Lõge diuersas. valde alienas. Ab his. q̃s supra memoraui. Quas sibi noĩe. q̃s a catilina sibi nũcius attulerat. Earũ lr̄ꝝ exẽplũ. qd̄ nõnulli ĩnodiũ dicũt idonei exẽplũ appellabãt Luci⁹ ⁊c. Et hec sũt ꝓp̄a v̄ba catiline. Egregia. i. p̄stãs. Re factis. nõ v̄bis. Cognita. exp̄ta. In eis. ĩ q̃b⁹ nũc v̄sor. Fiduciã. facit vt ꝯsiderẽ ea tibi cõmẽdare: qꝛ tua fides satis mihi exp̄ta. In nouo cõsilio: qd̄ ego nũc susceperim defendere miseros. Statui. decreui. Defensionẽ. vt ego meũ ꝯsiliũ defendã apud te an sit bonũ an sit malũ. Satisfactionẽ. excusatõnẽ purgationẽ vnde satisfecisti mihi. i. purgasti: excusasti te. Ex nulla conscĩa: qꝛ nulli⁹ mihi errati suꝫ cõscius. De culpa. quã mihi hoĩes obijciũt. Medi⁹ fi. ita me adiuuet diusfidi⁹. i. iouis fi. s. Mer. Quã. purgationem.
Iniurijs. etiã v̄bis. Cõtumelijs. ĩ factis: vñ facile patior ĩiuriã q̃ caret cõtumelia. Cõcitatus. i. qꝛ re ⁊ v̄bis me offenderũt ĩimici. Statũ di. i. ñ poterã mea ex dignitate viuere. Pro cõ. i. ſm meã ꝯsue. Meũ. s. sumptũ. i. debiti q̃ ego feci. Alienũ. s.

ꝯsulatis miſis ciuib⁹: legis p̄sidiũ (qd̄ ĩiq̃tas p̄toris eripuit) restituatis: neue eã nob̄ necessitudinẽ ĩponatis: vt q̃ram⁹ q̃nãmõ maxime vlti sãguinẽ nr̄ꝫ ꝑeam⁹. Ad hec. Q. Marti⁹ rñdit si q̃d ab senatu petere vellẽt ab armis discedãt: romã supplices ꝓficiscãt. Ea mãsuetudine atqꝫ mĩa Senatũ. P. Q. R. sꝑ fuisse: vt nẽo vnq̃ ab eo frustra auxiliũ petiuerit At catilĩa ex itinere plerisqꝫ ꝯsularib⁹: p̄ter ea optĩo cuiqꝫ lr̄as mittit: se falsis criminib⁹ circũuẽtũ: qm̄ factõi ĩimicoꝝ resistere nequerit: fortune cedere. Massiliã ĩ exiliũ ꝓficisci: nõ q̃ sibi tãti sceleris ꝯsci⁹ eẽt: ſ vti respu. q̃eta foret: neue ex sua ꝯtentiõe seditio oriret. Ab his lõge diuersas lr̄as. Q. Catul⁹ ĩ senatu recitauit q̃s sibi noĩe catiline redditas dicebat: eaꝝ exẽplũ ĩfra scriptũ ẽ. L. Catilina Q. catulo. Salutẽ. Egregia tua fides (re cognita) g̃ta mihi magnis ĩ meis ꝑiculis: fiduciã cõmẽdatõi mee tribuit. Quãobrẽ defensionẽ ĩ nouo ꝯsilio nõ statui ꝑare: satisfactionẽ ex nulla ꝯsciẽtia de culpa ꝓponere decreui quã mediusfidi⁹ verã lꝫ cognoscas ĩiurijs ꝯtumelijsqꝫ ꝯcitat⁹ q̃ fructu laboris ĩdustrieqꝫ mee p̄uat⁹ statũ dignitatis nõ obtinebã: publicã miſoꝝ cãꝫ ꝓ mea ꝯsuetudĩe suscepi.

Nõ ꝙ es alienũ meis sumptũ noĩbꝰ ex posses
sionibꝰ soluẽ nõ possez: cũ ⁊ alienis noĩbꝰ libe
ralitas Orestille suis filieq̃ copijs ꝑsolueret
ꝫ ꝙ nõ dignos hoĩes honore hõestatos vide
bã: neq̃ falsa suspitõe alienatũ eẽ sentiebã: h̃
noĩe satis hõestas ꝓ meo casu spes reliq̃ di=
gnitatis ꝯſuãde sũ secutꝰ Plura cũ vellẽ scri
bere nũciatũ ẽ mihi vĩ ꝑari. Nũc orestillã cõ
mẽdo: tueq̃ fidei trado: eã ab ĩiuria defẽdas
ꝑ libos tuos rogatꝰ aueto. Sz ipe paucos di
es cõmoratꝰ apd̃. C. Flaminiũ ĩ agro Areti=
no dũ ciuitatẽ ãtea sollicitatã armis exornat
cũ fascibꝰ atq̃ alijs ĩperij ĩsignibꝰ ĩ castra ad
Mãliũ ꝯtẽdit. Hec vbi Rome cõpta sũt: Se
natꝰ Catilinã: ⁊ Mãliũ hostes iudicat: cete=
re mltitudini, diẽ statuit añq̃ liceret sine frau
de ab ar mis discedẽ ꝑterq̃ reꝝ capitaliũ cõ=
dẽnatis: ꝑterea decreuit vti Cõsules delectũ
hẽant. C. Anto. cũ exercitu catilinã ꝑseq̃ ma
turet Cicero vrbi ꝑsidiũ sit. Ea tẽpestate mi
hi ĩpiũ. P. romani mlto ma xĩe miſabile visũ
ẽ. cui cũ vsq̃ ad occasuz ab ortu sol' oĩa domi
ta armis ꝑerẽt: dõi ociũ atq̃ dĩti e q̃ ꝑma mor
tales putãt affluerẽt: fuẽ tñ ciues: q̃ sese rẽp.
obstĩatis aĩs ꝑditũ irẽt Nãq̃ duobꝰ sẽatꝰ de
cretis ex tãta mltitudĩe neq̃ ꝑmio ĩductꝰ cõ
iurationẽ patefecerat: neq̃ ex castris catilĩe

sumptũ. Sz feci ĩdignos: hoc dicebat ꝑꝑ ciceronẽ. Honestatos. ãplificatos. Alienatũ. s. a ppl'o ro. Hoc noĩe. vl' suscipiẽ de cãe miseroꝝ. Satis ho. satis honorificas sic mihi vr̃. Meo cãu. q̃ a ppl'o alienatꝰ erã. Reliq̃ dignitatis. dignitatis q̃ adhuc mihi restabat. Parari. ꝓ parabãt hoĩes q̃ mihi vim ĩferrẽt. Aueto. i. vale saluꝰ sis. sollicitatã: ad seditionẽ. Exornat ĩstruit. Fascibꝰ. i. lictoribꝰ. naz fasces erãt secures: q̃bꝰ fasciculi virgarũ erãt alligati q̃s secures: lictores ĩpatoribꝰ ꝑferebãt Ceteris ĩsignibꝰ. videlz cũ ꝑtexta: q̃ erat vestis ĩpatoria. Iudicat hostẽ. iudicare hostẽ ẽ qd̃ vulgo d̃r el bãdizado ꝑ rebello. Statuit. deliberat añq̃ dicat. Sine frau. sine pena. Cõdẽnatis rerũ. ꝑter eos q̃ cõdẽnati erãt anteq̃ ĩirẽt ꝯiurationẽ. ⁊ ꝑscianus adducit hũc locũ libro de cõstructione. cũ ostẽdit ꝑter: interdũ cũ abltõ cõiũgi. Ea tẽpestate. hic patrie casum miſatus Sa. Cui. vi. i. po. ro. Ab or. solis. i. ab occidẽte ad orientẽ. i. vniuersus orbis ab eo subactus ẽ. Domita. victa. Parerẽt. obedirẽt. Affluerẽt. abũdarẽt. Que. s. ociũ ⁊ diuitie. Prima. i. ꝑcipua ⁊ excellẽtia. Perditũ. ad perdẽdũ se. Nãq̃. reddit rõnẽ cur miserabile sibi visum fuerit ĩperiũ ppl'i ro. ea tẽpestate.

Duo. s. factis duobꝰ decretis q̃ supra mẽorauit: vnũ si quis cõiurationẽ indicasset maxĩa sumpturũ eẽ premia. Alterũ ꝙ ĩtra certũ diẽ qui in exercitu Mãlij et Catiline erat impune ab armis discedere liceret. Tanta vis. causa erat cur neq̃ quisq̃ coniurationẽ patefaceret neq̃ ab armis discederet.

Coniuratio.

Tãta vis.tant⁹ ipet⁹. Ut ta.veluti q̃dã ꝓfectio atq; ꝓtaglo. Pleroſq; ci.i.aĩos multoꝝ ci utlũ. Aliena.alieni erãt a reip.ſtatu q̃ ꝓſcũ ꝓiuratiõis fuerũt cati. Cũcta p. oĩs ſine exceptione. Probabat.laudabat. Jncepta.ꝓpoſita cati. Studio.n.re.voluntate nouaꝝ rerũ. Adeo.i.certe qꝝ ſibi ſue diſplicẽt. Bonis i.qꝝ boni nullo ſibi malis adiumẽto ſũt ſperãt ex magnificẽtia maloꝝ aliq̃d boni ꝓſeq̃. Uete.q̃ ſũt ꝑter vtilitatẽ eoꝝ. Noua.qꝝ ſperãt ſibi cõ moda foꝛe. Tur.turbatõe. Seditõib⁹. diſcoꝛdĩs. Alũt.nutriunt. Sine cur.cura rerũ ſuaꝝ q̃ppe qꝝ nihil pñt ꝓdere. Facile.qꝝ facile ẽ pauperẽ fieri. Habẽt.poſſidet. Sine dã.qꝝ q̃ nihil hꝫ nihil amittere põt. Urbana pl.erat p̃ceps. Uero. p ſꝫ ea erat p̃ceps. Ubiq;.i oĩb⁹ ita lie locis. Preſtabãt vicebãt.excellẽtioꝛes erãt ꝓbꝛo obſcenitate. Rẽ obſcenã itelligit vt ſũt ſtupra adulteria iceſt⁹. Petulãtia ſupfluitate. Mã petulãtia ꝓpe ẽ loq̃citas.i.ſupfluitas ĩ ẋbis: ſed ꝓuenit vt nõ ſolũ ẋboꝝ ſupfluitas dicaĩ: ſꝫ etiã ſupfluitas bibẽdi edẽdi ꝛ ceterarũ rerũ q̃ luxurie ſũt. Jtẽ alĩ ꝓfluxerãt ro.q̃ p̃ ſtabãt pa.i. q̃ rẽ a patrib⁹ relictã amiſerãt vl̃ ꝓuiuĩs ſumptuoſis vl̃ amoꝛib⁹ illicitis vl̃ etiã ꝓdẽnationib⁹: cũ penas pecuniarias ſoluẽ coacti eẽnt ꝓp ſcel⁹ aliq̃ ꝓpetratũ. Amiſſis. perditis diuitĩs: q̃s eoꝝ pr̃es teſtõ reliq̃rãt. Per dede.p vitupia ꝛ obꝓbꝛia. Flagitiũ a.f. Flagitiũ ꝺr oĩe vitiũ flagitatiõe.i. repꝛẽhẽſiõe dignũ.ꝛ põt ĩ ẋbis cõſiderari. Mã flagitiũ eẽt ſi q̃s p̃iurũ fecerit. hoc.n. ꝓſtituit ẋbo nõ re.facin⁹ aũt ẽ vitiũ q̃ ĩ facto ꝓſiſtit: vt ẽt furtũ homicidiũ adulteriũ cõmittẽ. Ihi ro. ſi.i ſẽ. quẽadmoꝺ aq̃ vitiosa p rimas ĩ fundo nauis igredit: ita vitioſi hoĩes ꝓditi ſe ro.cõtulerãt. Sẽti.ſentĩa ẽ aq̃ vitiosa p rimas ĩ fundo nauis igreſſa putrida q̃dẽ ꝛ mali odoꝛis: vñ ſentina ẽt ꝺr a ſentiẽdo eo q̃ odoꝛe ſuo.i. narib⁹ nautaꝝ ſẽtiaĩ ꝛ pp malũ odoꝛẽ ꝺr nauſeã facẽ.i. vomitũ. Meꝛes ſyl. meminerãt q̃tũ ex meꝛoꝛia ſylle ꝓq̃ſti eẽnt q̃ ꝓpꝛ eã dẽ vtilitatẽ ſe ꝓſecuturos putabãt: ſi noue res fierẽt. Ex gre. mi.i. ex igẽbilib⁹. nã gregarĩj milites dicũt ignobiles q̃ſi ex grege vt ſũt q̃ militib⁹ fuitia p̃ſtãt q̃s appellam⁹ agaſones lixas calõesvl̃ q̃ pabꝛatũ vl̃ ligtũ eũt. Uictu re.epul̃ regĩjs cultib⁹ veſtib⁹ regĩjs. Alis fo. .i. ſi ille p̃ſtãtioꝛ eẽt ꝛ foꝛtioꝛ ĩ armis. Qui me.h. hoĩes appellabãt ope.ĩ epꝛis ci. ad atticũ verũtũ ĩ ſa. pagi. iuẽit miſit opꝛarios ĩ vineã ſuã ꝛ itellig⁹ ꝺ hoĩb⁹. Mer. vt ligõizare agros pu-

ſq; oĩz diſceſſerat Tãta vis moꝛbi vti tabes pleroſq; ciuiũ aĩos ĩuaſerat. Neq; ſolũ illĩ alienа mẽs erat: q̃ ꝓſcũ ꝓiuratõis fuerãt Sꝫ oĩo cũcta plebs nouaꝝ reꝝ ſtudio ca. cepta ꝓbabat: id adeo moꝛe ſuo videbaĩ facẽ Mã ſp ĩ ciuitate: qb⁹ opes nulle ſũt bõis ĩuidẽt: malos extollũt: vetꝛa odere: noua exoptãt: odio ſuarũ reꝝ mutari oĩa ſtudẽt. Turba atq; ſeditionib⁹ ſine cura alũt: q̃ĩ egeſtas facile hr̃ ſine dãno. Sꝫ vꝛbana plebs eaꝛo p̃ceps erat multis ꝺ cãis: ꝑmũ q̃ oĩz vbiq; ꝓbꝛo atq; petulãtia maxie p̃ſtabãt. itẽ q̃ p ꝺ decoꝛa pr̃imonĩjs amiſſis vagabãĩ. Poſtrẽo q̃s flagitiũ aut facin⁹ domo expulerat: hi romam ſic ĩ ſẽtinã cõfluxerãt. Deide mlti meꝛes ſyllane victoꝛie q; ex gregarĩjs militib⁹ alios ſenatoꝛes videbãt: alios ita diuites: vt regio victu atq; cultu etatẽ agerent: ſibi q̃ſq; ſi in armis foꝛet ex victoꝛia talia ſperabat. Preterea iuuentus quã ĩ agris manuũ mercede copiã toleraueꝛat p̃iuatis atq; publicis largitionib⁹ exci-

tare vites. Pri. q̃s fieri videbat ⁊ supiori tpe factas eē audiuerat. Ingra. mol. nō placido sibi Eas. agrestes opas. Quo. pp qd. Egē. paupes ī maxīa spe vtilitatꝭ ꝓposita. Sibi ac rei pu. iux̄ qd sibi vtile eēt id ēt reip. vtile videret. Pre. q. alios cōmemorat Sal. q̄ pati erāt ad rēp. pturbādā q̄rū oēs erāt ciues ro. Victo. pp victoriā sylle. Parē. q̄ fuerāt secuti ptes caū marij ꝓscripti: capite dānati a sylla Bo. ar. p. qr q̄cūq; ꝓscripti fuissent vnusq̄sq; bona eorū diripe poterat. Jus li. vnū seq̄tur ex reliq̄: nā q̄tomagꝭ oppssi fuerāt: tāto minꝰ libtatꝭ erat eis Alio aīo. q̄ illo q̄s supra mēoraui. Euē. b. s. vt respu. pderet aliaꝝ di. q̄ ptes seq̄bāt senatui adūsas q̄ ipi vellēt. Semi. na. s. ceterꝭ q̄ senatꝰ plꝰ valebat ipsi vo optabāt rēpublicā pturbari eo q̄ nemo vellet alios auc̄te plꝰ valē q̄ seipos. Jd malū qd tribunatꝰ restitutꝰ fuerat: ⁊ recte malū dic̄ nā vt etiā Titꝰ Li. dicit ptās tribunitij īfensa erat senatui. Reuer. ī ci. nā ītermissa fuerat tribunitia ptās cū senatꝰ vires suas auxissꝫ: tribunatū pl. ꝯposuisset. Cn. pō. q̄ bellū ciuile ꝯ gessit: sꝫ nōdū tps huiꝰ belli ciuil' euenerat. Cū. tri. p. vrbe reuertit tribunitia po. pō. vt sibi fauorē ppl'i ꝯciliaret: rogationē ad ppl'm tulit: vt iterū tri. plebis crearēt q̄ magistratꝰ semp īfensus erat ordini sena. Etas. qr iuuenis. Animꝰ. qr īcitati erāt adūsus pr̄es. Cri. criminādo senatū. Largiēdo. legimus ce. popl'o fecisse cōuiuiū. Fi. ꝓfiebāt. Ple. maior ps. Ope possibilitate. sic Vir. non opis ē nr̄e dido. nos adolescentes. Sub sp. i. simulātes se defendere sen. auctoritate: sꝫ tñ hꝰ faciebāt vt magꝭ se. defenderēt q̄ vt suas opes augerēt ꝓ s. ma. i. ꝓ defendēda sua magnitudine. Quicūq;. i. oēs ciues. Alij cer. ⁊ declarat quō hōestis noībus: ps certabāt. modestia: vt se ꝯtinerēt. Modꝰ. finis vtriq; et plebei ⁊ patricij: Cn. em̄ q̄ sp popularꝭ. i. ppl'o gratꝰ fuerat ⁊ plebē q̄buscūq; potuerat rōnibꝰ sibi vēdicauerat. Bellū ma. ꝯ piratas: q̄ itinera obsiderēt: ⁊ trāseuntibꝰ bona diripuerāt. mithridatic. nā deuictꝭ piratꝭ missus ē ꝯ mithridatē regē pōti quē pō. tandē coegit ad mortē.

ta vrbanū ociuꝫ īgrato labori p̄tulerat. Eos atq; alios oēs malū publicū alebat. Quo minus mirāduꝫ ē hoīes egētes malis moribus maxima spe reipu. iux̄ ac sibi ꝯsuluisse. Pret ea quoꝝ victoria ꝓscripti Sylle parētes bona erepta: ius libertatis īminutū erat haud sane alio aīo belli euētū expectabāt. Ad hoc q̄cūq; aliarū q̄ senatꝰ ptiū erāt cōturbati rēpu. q̄ minꝰ valere ipi malebāt: id adeo malū multos pꝰ ānos ī ciuitatē reuerterat. Nā postq̄. G. Pō. Cōsulibꝰ tribūitia ptās restituta ē: hoīes adolescētes sūmā ptātē nacti q̄bus etas aīusq; ferox erat cepe senatū criminādo plebē exagitare: deinde largiēdo atq; pollicēdo magis īcēdere: ita ipi clari potētesq; fieri. Cōtra eos sūma ope nitebat pleraq; nobilitas sub senatꝰ spē ꝓ sua magnitudine. Nāq; vti paucis veꝝ absoluā: pꝰ illa tpa q̄cūq; rēp. agitauere hōestis noībꝰ alij sicuti iura ppl'i defēderēt: ps quo sēatꝰ auctoritas maxima foret bonū publicū simulātes ꝓ sua q̄sq; potētia certare Neq; illis modestia: neq; modꝰ ꝯtētiōis erat: vtriq; victoriā crudelit exercebāt. Sꝫ postq̄ cn. pō. ad bellū mariti-

Plebis opes. duce amisso pō. videlz plebis ī peius euenit. Paucoꝝ. s. nobiliū. paucoꝝ dixit qꝛ plebs maiori ī numero ēq̄ nobilitas. Hi. s. nobiles. Innoxij. inoxius dicit nō solū q̄ nemini nocet: sz etiā q̄ a nullo nocet: sicut hoc loco accipiēdū ē. Florētes opib⁹. Sine metu. a plebe. Iudi. ꝯdēnationib⁹. Terrere. ipi q̄ ī magistratu erāt alios nobiles terrebāt iudicijs: vt placidi⁹ tractarent plebē: vt si plebs subiecta teneret. ipa facilius ferret cū videret alios iudicijs terreri. Dubijs. cū res dubie eēnt. Nouis re. i. nouitate reꝝ. Uet⁹ cer. qd̄ īter nobiles et plebē fuerat. Primo p̄lio. qd̄ gestū ē īter catilinā ⁊ Anto. consulē. Equa manu. equo marte. Clades. ꝑnicies. Calamitas. miseria. Qui ꝓ vt nō. Defessis. s. victorib⁹ detrimētis belli lassis. Exāguib⁹ lāguidis vulnerib⁹ acceptis in bello. Extorq̄ret. vi auferret. Qui pl⁹ posset. significat aūt magnū Pōpeiū siue crassuz: q̄rū opes maxime erāt ī vrbe ro. Extra cōiurationē. q̄ cōiurationis cōscij nō erāt. In q̄b⁹. s. q̄ cōiuratiōis ignari ad catilinaz ꝓficiscerent. Quē. s. fuluiū retractū ex itinere domū reductū Necari. suffocari sine vllo iudicio: eo ꝙ ad cōiuratores patriese cōferre voluisset. Hisdē tpibus. nōnulli extra cōiurationē ꝓfecti sunt ī castra ad catilinā. Sicut ea p̄ce. nā vt superi⁹ dixi: cuz discessit catilina tradidit negociū Lētulo: vt oīa diligenter ageret: q̄ ad ꝯiuratōis opes ꝑtinerēt. Idoneos. aptos. Nouis reb⁹. ad nouādas res. Morib⁹. qꝛ malis morib⁹ viuebāt ⁊ vixerāt: ⁊ iō ꝑditiores erant ad flagitia. Fortuna. qꝛ pauperes erāt ⁊ iopes. Per alios. ꝑ īter nuntios. Cuiusq̄ mō. g. ho. i. om̄e gen⁹ hoīz. Usui: vtilitati Bello: ad bellū. Igit̄ qꝛ p̄ter ciues roma. etiā cuiusq̄ generis hoīes sollicitabant q̄ bello vsui forēt. Allobrogū. sūt ppl̄i gallie transalpine. Ad societatē. neq̄ cōtra patriā publico: neq̄ ꝓpter solutū tributū ro. po. priuatim ꝑ singulas ꝑsonas q̄ alieno ere erāt obstricte. Bellicosa. qꝛ semꝑ galli delectant̄ bellis. Negociat⁹ erat. i. negociationē fecerat in gallia nouerat eos īuicē sicuti ipi eū noscebāt.

mū atq̄z mithridaticū miss⁹ ē: pleb̄ opes īminute: paucorū potētia creuit. Hi mgr̄atus ꝓuīcias: aliaq̄z oīa tenere ipi īnoxij florētes sine metu etatē agere ceterosq̄z iudicijs terrē quo plebē in mgr̄atu placidi⁹ tractarēt. sed vbi primū dubijs reb⁹ nouādis spes oblata est: vetus certamē aīos eorū arrexit. Qd̄ si p̄mo prelio catilina supior aut equa manu discessisset: ꝓfecto magna clades atq̄z calamitas rēpu. opp̄ssisset. Neq̄z illis q̄ victoriā adepti forēt diutius ea vti licuisset: q̄n defessis ⁊ exāguibus: q̄ plus posset libertatē atq̄z imperiū extorq̄ret: fuere tñ extra ꝯiuratōez cōplures q̄ ad catilinā in īitio profecti sunt. In his erat Fuluius senatoris filius: quē retractū ex itinere parēs necari iussit. Iisdē tp̄ibus rome Lētulus sicuti catilina p̄cepat q̄scūq̄z morib⁹ aut fortuna nouis rebus idoneos credebat: aut ꝑ se: aut ꝑ alios sollicitabat Neq̄z solū ciues: sz cuiuscūq̄z mōi gen⁹ hoīm qd̄ mō bello vsui foret. Igit̄. P. Umbreno cuidā negociū dat vti legatos Allobrogū requirat: eos si possit īpellat ad societatē belli existimās publice priuatīq̄z ere alieno opp̄s

Sine mora.quasi dicat nō opus fuit longa salutatione cū ipe legatis eēt notus: t ipe eos nouisset. Dolens.dicebat scio vos vsq adeo oppressos: vt soluere non possitis tributuz qđ populus ro.imposuit ciuitatibus atq priuatis hominibus. Magistratū.videlicet consulū pretorū prefectorū pūnciarū t ceteroq qui imperiū populi haberent. Accusare senatū.qz cō questi ad senatū ipe nec qđē sibi quicq opis attulisz. Et me in eā necessitatē adductos eē dicebat: vt calamitatib⁹ suis nullū sibi remediū relinquat pter mortē. Dixit.vmbren⁹. Aspe rū.durū. Ea res.quā facerent Decij Bruti.hic erat vir sem pronie quā dixit cōiuratiōis cō sciam esse: ideo in domū ipsius duxit legatos q ipse cōiurationis conscius ē eo q amātissim⁹ erat reipu. sed Sempronia el⁹ vxor in coniuratione erat. Tuz eo tempore. Preterea.preterq q i domū bruti deduxit: q.s. domus coniurationis erat conscia ppter semproniam. Habitū.nā gabin⁹ senator erat Eo. gabino. Socios.potētissimos ac nobilissimos huius coniurationis conscios. Cuiusq.tam ordinis senatorij q equestris: vt erat cesar.po.cras. Innocuos. inocentes qui nihil penit⁹ de coniuratione sciebant. Applicuisset. vt alacriori aīo rē aggrederētur legati. Pollicitos qz permiserunt se quoq coniurationis partes adiuturos esse. Incerto.in dubio.i ambiguo. Quidnam consilij.quid nam consilij potissimū sequerent an coniurationē an reipubli.statū iuuarent. In altera parte. videlicet vt sequerentur coniurationis partes. Studiū belli.qz gens illa bellicosissima fuit.

sos:pterea q natura gēs gallica bellicosa esset:facile eos ad tale ꝓsiliū adduci posse. vmbren⁹ q i gallia negociat⁹ erat plerisq prīcipib⁹ ciuitatū not⁹ erat:atq eos nouerat.ita q sine mora vbi pmū legatos i foro ꝓspexit ꝓcūctat⁹ pauca de statu cītatis:t q̄si dolens ei⁹ casū:req̄rere cepit quē exitū tātis malis sparēt. Postq illos vidz q̄ri ō auaricia mgra tuū:accusare senatū q in eo auxilij nihil eēt: miserūs suis remediuz morte expectare. At ego inq vob (si mō viri eē vultis) rōez ostē dā q tāta ista mala effugiatis. Hec vbi dixit allobroges i maximā spē adducti vmbrenuz orare: vt sui miserēt: nihil tā asperū neq iā difficile eē q̄n cupidissime facturi eēnt Dū ea res ciuitatē ere alieno liberaret:ille eos i domū. D. Bruti ꝓduxit: q foro ppinq erat neq aliena ꝓsilij pp Sēproniā. Nā tū brut⁹ abroma aberat. Preterea gabiniū arcessit q maior auctoritas pmōi ineēt:eo pīte ꝓiuratōez apit:noīat socios:pterea mltos cuiusq gnis inoxios q legatis animo⁹ āplior eēt. Deinde eos pollicitos operā suā domū dimittit. Sz allobroges diu in īcerto habuere q̄dnā ꝓsilij capēt. In alta pte erat es alienū:studiū belli

Magna merces ī spe.qr si obtinuerim⁹ ipi ciuitati dñabimur. Jn altera pte.ī fauēdo rei publice ꝯ ꝯiuratores. Mag.opes. Mā pl⁹ posse videbāt vniuersus reipu. stat⁹ q̄ pauci ꝯ rēpublicā ꝯiurassent. Tuta ꝯsilia.qr nihil erat piculi ꝯiuratiōz patefacere. Cetera p̄mia. Mā senatusc̄sultū factū ē q̄ p̄mia dabāt̄ his q ꝯiurationē vidicassent. Jllis.allobrogibus.

Fortuna reipu.vt reip.magꝭ foueret̄ q̄ ꝯiuratorib⁹. Cui⁹.qu.fabij. Ciuitas.eoꝝ allobro gū.nā vt videm⁹ fieri: vnaq̄q ciuitas suū habet patronū. Studiū.volūtatē ꝯiuratiōis. Ceteros.socios p̄ter hūc. Umbrenū ⁊ gabinū. Bñ pollicēt. videlz se paratos ee ad iuuādū ꝯiurationē. Quāmaxie. vt ita ab eis ꝯiuratiōis ꝯsilia excipiāt vt ipi postea negare nō possint Hisdē tēporib⁹:qb⁹ illa gerebāt̄ i vrbe citeriore:q̄ ē citra alpes. Ulteriore.q̄ ē vltra alpes. Agro piceno, quē nunc anconitanū appellam⁹. Dimiserat.ī oiuersas ptes miserat vt cū opus eēt sibi p̄sto essent. Jncōsulto.qr harū rerū erāt iperiti.tō nesciebāt occulte ꝯiurationē seq. Jncōsulte. icōsiderate simul tali tpe nō ordine agebāt:sicuti catilina p̄ceperat. Nocturnis cō. qr nocturno tpe cet⁹ cōgregabāt ⁊ ī ter se de cōiuratiōe cōsilia agebāt. Portationib⁹.ar moꝝ. Mā arma portabāt nūc huc nunc illuc. Timor q̄ peri.oīa timore cōpleuerant cū tñ nullū piculū eēt. Ex eo numero. q̄ met⁹ fecerāt. Et socijs catiline.nō causa ex socijs sz rō plures ex socijs ex eo numero cōiecerat ī vincula. Cōplures.multos. Jnvincula.ī carcerē. Itē simili quē admodū ille fecerat ī gallia vlteriore: ita iste ī gallia citeriore multos ī vicula cōiecit. Gaius multos.s.coniecerat in carcerē

magna merces ī spe victorie. At ī alta maiores opes tuta ꝯsilia: p̄ certa spe certa p̄mia Hec illis voluētib⁹ tādē vicit fortuna reipu. Jtaq̄. Q. Fabio zāge: cui⁹ pfocinio ciuitas plurimū vtebāt oēm rē vti cognouerāt aperiūt. Cicero p zangā cognito cōsilio legatis p̄cepit: vt studiū ꝯiuratiōis vehemēter simulēt: ceteros adeāt: bñ polliceāt. Deniq̄ operam vti eos q̄ maxime manifestos habeant. Hisdem fere temporibus in gallia citeriore atq̄ vlteriore. Jtem in agro piceno Brutio q̄ ⁊ appulia notus erat. Hanc illi quos antea catilina dimiserat inconsulte ac veluti p dementiam cuncta simul agebant nocturnis consilijs armoꝝ atq̄ telorum portationibus festinādo: agitando: oīa plus timoris q̄ periculi effecerāt. Ex eo numero cōplures. Q Metellus celer p̄tor ex socijs causa cognita in vicula ꝯiecerat. Itē in citeriore gallia. L. murena: q̄ ei ꝓuincie legat⁹ p̄erat. At Rome lētul⁹ cū ceteris: q̄ p̄ncipes ꝯiuratiōis erant Paratis vt videbāt magnis copijs cōstituerat vti cū catilina ī agr̄ fesulanū cū exercitu veniss̄et. L. Bestia. Tribu. Ple. ꝯcione hīta

At rome.nunc dicit q̄d fecerit lentul⁹ i vrbe cū ceteris cōiuratoribus videlz cū vmbreno gabino et ceteris senatorib⁹ q̄ hui⁹ cōiurationis consciꝰ ⁊ p̄ncipes erāt. Paratis a catilina.fesulanū q̄ ē ciuitas hetrurie. Lētulus, q ⁊ ipe hui⁹ cōiurationis erat socius. Contione habita, congregato populo.

Quererek. ꝓ cõq̃rerek. Grauis. summã iuidiã belli. Odiũ maximũ. ꝙ diceret cice. sui asperitate et ĩhũanitate fuisse ĩ catilinã: ꝙ ipe coact⁹ fuerit arma ꝯ patriã sumere. ⁊ hec oĩa mala causa Ciceronis ꝑuenisse. Optimo ꝯsuli. i. ciceroni hec maxĩa ẽ laus Salustij: ꝙ ver⁹ fuerit hystorie scriptor nec q̃cq̃ mẽtit⁹ fuerit. Nã vbiq̃ laudat ciceronẽ: cũ tñ cõstet ĩter eos maximas fuisse ĩimicitias. Eo signo. videlicet cõcionis habite a lucio Bestia. qꝛ ita constituerãt vt cũ die quo lu. bestia cõquestus ẽ de actibus cicero. sequẽti nocte oĩa q̃ sibi cõmissa fuissent impigre exequerẽt.

cũ quererek de actiõibus Ciceronis: belliq̃ grauissimã inuidiã optimo ꝯsuli imponeret Eo signo dato ꝓxima nocte cetera multitudo ꝯiuratiõis suũ q̃sq̃ negociũ exeq̃rek: sed ea diuisa h̃ mõ dicebank. Statili⁹ ⁊ Gabini⁹ viri cũ magna manu duodecĩ simul opportuna loca vrb̃ incẽderẽt: q̃ tumultu facilior aditus ad ꝯsulẽ/ceterosq̃ (q̃bus insidie ꝑabãk) fieret: cethegꝰ ciceronis ianuã obsideret. eũq̃ vi aggrederek. Ali⁹ aũt aliũ. Sꝫ filij familiarũ (quoꝝ ex ea nobilitate maxĩa ꝑs erat) parẽtes ĩterficerẽt sil' cede ⁊ incẽdio ꝑculsis oĩb⁹ ad catilinã erũperẽt. Inter hec ꝑata atq̃ decreta cethegꝰ sꝑ q̃rebak de ignauia sociorũ illos dubitãdo: ⁊ dies ꝓlatãdo magnas opportunitates corrũpe: facto nõ ꝯsulto ĩ tali ꝑiculo opus eẽ: seq̃ si pauci adiuuarẽt languẽtib⁹ alijs ĩpetũ in curiã factuꝝ. Natura ferox: aĩo vehemẽs: manu ꝓmpt⁹ erat: maximũ bonũ ĩ celeritate putabat. Sꝫ allobroges ex ꝑcepto Ciceronis ꝑ Gabiniũ ceteros ꝯueniũt. Ab Lẽtulo cethego Statilio: itẽ cassio postulãt iusiurãdũ: ꝙ signatũ ad ciues perferãt. alit̃ haud facile ad tãtũ negociũ eos im-

Proxima. sequẽti. Ea. negocia. Magna manu. magnis copijs. Opportuna ad rẽ gerendaꝫ: nã cũ in parte vrbis incendium factũ esset omnes mediã vrbẽ reliquissent ad extinguendũ ignem cõcurrerent. Itaq̃ cicero consul ⁊ ceteri boni ciues in media vrbe destituerenk quo facto nos maxime ocio et cõsulem et ceteros reipubli. amantissimos trucidare poterimus. Ingrederetur. contenderet vi intra edes: et ad eũ obtruncandum veniret. Alium. scꝫ senatorem. Parentes. reipu. amãtissimos. Cede senatorum. cõsulis et parentũ. Incendio. vrbis. Hec parata. scꝫ incẽdia cedes ⁊ rapinas. prolatando: ꝓferendo. Cor. destruere. Facto. ꝓ facere. Consulto. ꝓ cõsulere. Pau. admodũ. pauci ex socijs. Lang. torpescentib⁹ Ferox. indomit⁹ natura. Vehemẽs. acer. Prõpt⁹. ad lacessendũ ⁊ pulsandũ. Ex ꝑcepto ciceronis. qꝛ cicero cõsul ꝑceperat ĩtroductionẽ habere ꝑ ĩtercessionẽ gabinij: qꝛ q̃ venerũt ⁊ petierũt a gabinio vt sibi copia fieret colloquẽdi ceteros ꝯiuratores. Postulat ius. ⁊ ita gabini⁹ eos duxit ad ceteros ꝯiuratores. Lẽtulo cethego. s. cas. q̃ omẽs erãt ꝯiuratores. Iusiurãdũ. s. societatis facte ĩter allobrogas ⁊ ꝯiuratores. Quod signatũ ad suos videlꝫ vt possim⁹ fed⁹ iureiurã. factũ ostẽdere ciuib⁹ nostris vt scripto appeat iureiu. facto: nos ĩ hac ꝯiuratõe eos accipe. dicebãt. n. alr̃ suos ciues sibi fidẽ ñ eẽ daturos. Q̃d. iusiurãdũ. Sig̃tũ. sigillatũ. nã scripta rata ⁊ firma solẽt sigilla hr̃e q̃b⁹

magna fides adhibeak.nā aliter scripta corrūpi possent. Eos ciues suos allobroges. dicebant n.nisi nobis iusturādū sigillatū dederitis nō facile psuadere poterim⁹ ciuib⁹ nr̄is hoc verū eē. Mihil eis.credebāt.n.hoc vere nō simulate dici a legatis. Eo. neq; ad allobroges Breui tēpore.quapropt nō ē op⁹ iureurādo meo. Lētulus.alter piuratiōis pnceps. His. allobrogib⁹. Crotoniēsem.de crotona ciuitate. Domū pgerēt. priusq; domū cōuerterētur

Volturcio dat:cetera.i.lras cō mittit volturcio: qs ad catilinā deferat:r ēvsitatus dicendi modus:do tibi litteras ad antoniū .i. cōmitto tibi litteras qs deferas ad ātoniū. Qui sim⁊c. Noluit ponere nomē suū ne si forte littere ītercepte fuissent nomē suū scriptuz cognosceret. Vir. fortis. Etiā infimorū.nō solū a ciuib⁹ sz etiā a seruis si forte ita opus eē videbit. Propt⁹ manu.vulgo ꝺr becca leto dele mā

Jusurādū.scriptū ītellige aliter nisi dent iusurādū. Ad hec nūc psequit mādata que dedit his q̄ litteras portabāt. Ad hec .i. ptērea.i. pter has. Dat lētulo r volturcio et legatis. Quo psilio ⁊c. qr catilina repudiabat seruos ne videret cōtra dignitatē facere si vellet seruos ciuibus ro.īmiscere. Cū ab senatu hostis. ob quā causam tā nō potes tuā dignitatē tueri. Seruitia.i. seruos.nā seruitia p seruis poni sepe videm⁹. Propi⁹ videlicet ad vrbez. His rebus actis.nūc dicit quo cōsilio vsus fuerit cōsul cū hec omnia sibi nūciata eēnt. His reb⁹. supra memoratis actis gestis. Cōstituta determiata diffinita nocte eūdi ad catilinā Et cuncta: qr allobroges cuncta patefecerāt Ci. Pretorib⁹ nobis. Miluio pōs ē in vrbe. Per insidias. videlicet ipi delitescerēt isidijs comitatus societatem allobrogum.

Aperit. declarat manifestat p torib⁹. Cetera pcepit. vt agant ptores. Facto.i. facere. Permittit. r vt hoc facē possent das sibi milites qui sibi parati eēnt ad imperiū. Sine tu. sine motu ne hoc cognosceret: per aliaz viam proficiscerenē. Collatis dispositis in ponte miluio. Occulte. latēter ne sentirent. Obsidunt. occupant. dicim⁹ r obsi-

pelli posse. Ceteri nichil suspicātes dāt Cassius semet eo breui vētuꝝ pollicet: ac paulo ante legatos ex vrbe proficiscit Lētulus cū his Titū volturciū quēdā crotoniēsez mittit vt Allobroges priusq; domū pgerēt cū Catilina data atq; accepta fide societatē confirmarēt. Ipe Volturcio litteras ad catilinam dat: quaꝝ exēplū īfra scriptū ē. Qui sim scies ex eo quē ad te misi: cura vt vir sis: et cogita quē i locū sis progressus: r vide quid iaz tibi sit necesse: cura vt oīm tibi auxilia adiūgas etiā infimoꝝ. Ad hec mādataꝝ bis dat: cū ab Senatu hostis iudicatus sit: quo psilio seruitia repudiet. In vrbe parata eē oīa q̄ iusserit ne cūctet ipe propius accedere. His reb⁹ ita actis cōstituta nocte q̄ proficiscerētur: Cicero plegatos cūcta edoct⁹. L. Valerio Flacco: r. C. Prōptino ptorubus impat: vt i pōte miluio p insidias allobrogū comitat⁹ depḥē dāt. Rē oēm aperit cui⁹ gtia mittebātur: cetera vti facto op⁹ sit: ita agāt: et pmittit illis homines militares sine tumultu: psidijs collocatis: sicuti pceptū erat: occulte pōtē obsidunt. Postq; ad id loci legati cuz Volturcio

venerunt: et simul vtrinq; clamor exortus ē galli cito cognito consilio sine mora pretoribus se tradūt volturcius primo cohortat⁹ ceteros gladio se a multitudine defēdit: deīde vbi a legatis desertus est prius multa de salute sua promptinū obtestatus ē: q; ei notus erat: postremo timidus acvite diffidens velut hostibus sese pretoribus dedit. Quibus rebus confectis: omnia propere p nūcios cōsuli declarantur. At illū ingens cura atq; letitia simul occupauere: Nam letabatur intelligens patefacta coniuratione ciuitatem periculis ereptam esse. Porro autez anxius erat dubitans in maximo scelere tantis ciuib⁹ deprehensis quid facto opus esset: penā illorū sibi oneri impunitatem perdende reipu. fore credebat. Igitur confirmato animo vocari ad se iubet Lentulum: cethegum Statil. Gabiniū. Itē quēdā Lepariū Terracinēsez. qui in Apuliā ad ꝯcitāda seruitia pficisci pabat: ceteri sine mora veniūt. cepi⁹ pauloaū domo egress⁹ cognito īdicio ex vrbe pfugerat. Cōsul Lētulū (q; ptor ipe erat) manu tenēs pducit: reliqs cū custodib⁹ i edē ꝯcordie vēire iubet. Eo senatū aduocat: magq; freqntia ei⁹ ordīs volturciū cū legat⁹ introducit. Flaccū p torē scriniū cū lr̄is q̄s a legatis accepat: eoꝝ dent ⁊ obsidūt: obsidēt ex ob ⁊ sedeo: obsidunt ex ob ⁊ sido sidis. Sicut erat p̄ceptū a ci. cū Volturcio q; duxerat eos ad catilinā. Utriq;. s. a dextera ⁊ sinistra

Cohortat⁹ ce. videlz ne timeāt sz ⁊ ipi fortit dimicēt cū hostiuz multitudine q̄ obsederat eos.

Prōptinuz. hic prōptin⁹ p̄tor cognit⁹ erat huic volturcio: iō sperabat ab eo posse īpetrare salutē. Obtestat⁹. cū dep̄cat⁹ eēt multa. Qō ei erat not⁹. q; cognoscebat eū diffidēs vite. q; diffidebat se posse vitā seruare i tā ta multitudine: ⁊ etiā q; tā cōtu ratio de tecta erat. Prope. ex tēplo cōfestim. cōsuli. ciceroni. Mā letabat. declarat ereptā libertatē. Anxius erat. sollicit⁹ ⁊ cura plen⁹. Tātis ciuib⁹. i. deprehēsis optimatib⁹ ciuib⁹. In maximo scelere. videlz i cōiuratione. Impunitatē. coz. Pro dēde reip. ad ꝑdendā rēpu. spectare. Igit. quādoq; dē ābigu⁹ ⁊ anxius erat cicero q̄d faceret vtrū penā ex pdit⁹ ciuib⁹ sumeret: an eos īpunitos relinq̄ret.

Cōfirmato aīo. bene cōfirmato. nā primo incert⁹ erat anim⁹ ciceronis: vtr̄ puniret an nō: sz tādē animū cōfirmauit punien dos eē cōiuratores. Animo. s. puniēdi eos. Qui. cepart⁹. Ad cōcitāda seruitia. i. ad cōmouēdos suos vt cati. aduersus rēp. seq̄rent. Ceteri vocati. s. a cōsule. s. lentulus cethegus Statili. Gabinius. Sed cepartus rebus suis fuga consuluit. Consilio. ciceronis. Consul lentulum. consul cicero honoris gratia q; pretor erat manu cepit lētulū ⁊ ipz i curiā introduxit. Custodibus. i. cuz militibus armatis qui custodirent ne e manib⁹ elaberētur. Edē. tēplū Eo. s. in ede ꝯcordie. Frequētia. multitudine. Eius ordinis. s. senatorij. Legatis. allobrogū. Prētorē. vrbanū. Scriniū. capsam vasculum vbi erant littere recōdite. Litteris. ex quibus coniuratio patefiebat. nā i his cōti-

nebat quō catilina admonebat ꝙ oīb⁹ q̄ iusserat ī vrbe pactis ipe ꝓpius cū exercitu ad vrbē ꝓficisceret. De itinere. qꝛ ex vrbe hoc tpe ꝓficiscerēt q̄dnā cū legatis haberet. De lr̄is. et q̄nā sibi lr̄as dedisset. Aut q̄ de cā. s. habuisset id ꝯsiliū. Primo fingere. falso dicebat se iturū q̄dē fuisse extra vrbē ad catilinā: nō vt q̄cq̄ ꝯ rēpu. ageret sꝫ vt videret q̄dnā catilina ibi facere cōstituisset. Alia. alias res de cōiuratiōe q̄ false erāt. Postubi. ꝓ postq̄. Data fide. ꝑ hoc ē cū polliciti eēnt id sibi īpune futurū siverū apuisset

Apit. admonet oñdit. Accitū vocatū. Eadē Ca. q̄ vlteri⁹ dicebat. Coarguūt. cōuīcūt galli. dissimulātē: negātē ea q̄ erāt v̄a p̄ter litteras q̄s dederat ad catilinā. Portēdi. p̄dici: significari. Trib⁹ cornelijs. de gente cornelia. s. cīne ⁊ sylle. Sibi. lētulo. nā ipe quoq̄ de gēte cornelia erat. Hi duo. s. cīna ⁊ sylla āte fuerāt īpio vrbis potiti se aūt nūc tertiū eē q̄ vrbis īpio potirēt. Fatatū. destinatū. Se. Lētulū. Preterea aliā rōnē dicere solebat q̄ ostēdebat īpiū Ro. h⁰ tpe sibi deberi. Ab īcēso capitolio. quēadmodū cicero ī libro d̄ diuinatiōe dicit īcēsuꝫ ē capitoliū ex illo incēdio cognitū eē ab aruspicibus post vigesimū ānū bellū ciuile futurū cū maxīa ciuiū ꝑnitie: ⁊ h̄ iā erat vigesim⁹ ann⁹ ex q̄ capitoliū incēsum fuerat. Quē. vigesimū ānū. Ex ꝓdigijs. q̄ īcēdio capitolij viderāt cruēti fore: cruētari oportere bello ciuili. Litteris lectis. q̄s lētu. mittebat ad catilinam.

Sua signa. sua sigilla ipi⁹ lētuli. Oēs. senatores. Abdicatus ma. sit p̄uat⁹ pretura. nā abdicare p̄uare sig. magistratu: hoc aūt fec̄ senat⁹: qꝛ ꝯ dignitatē. p. ro. erat nec etiā licebat ī magistratu quēpiā aīaduertē. Itē. p̄terea cēsuit senat⁹. Ceteri. ꝯiuratores cū ipo Lē. In liberꝭ cu. ī custodijs ī q̄b⁹ ꝟuabant liberi hoīes: ⁊ dixᵗ h⁰ ad dr̄iaꝫ custodie ꝟuilis. nā ꝟuilis custodia ē carcer: in cu. li. i. ī custodijs q̄ cōueniāt liberꝭ hoīb⁹ ⁊ nō ꝟuis: hoc ē domi ꝟuarēt ap̄d ciues rom̄.

Lētulus. tradit. Spintheri. ē cognomē: qꝛ lētulus spinther vocat⁹ ē. Tūc. eo tpe. Cethegus. tradit. Statilius. tradit. Gabinius. tradit. Nam is paulo ⁊c. parenthesis est: nam is paulo ante: quia ex vrbe fugerat vt ad catilinaꝫ se conferret ⁊ ex itinere tractus fuit Romā.

afferre iubet. Volturci⁹ īterrogat⁹ de itinē: ⁊ de lr̄is: postremo q̄d aut q̄ d̄ cā ꝯsilij habuisset. Prīo fingere: alia oīa dissimulare de ꝯiuratiōe. Post vbi fide publica dicere iussus ē oīa vti gesta erant apit docetqꝫ se paucis añ dieb⁹ a Gabinio ⁊ Cepario sociū accitū nihil āpli⁹ scire q̄ꝫ legatos tm̄mō audire solitū ex gabinio. P. Antroniū Seruiū syllā. L. Vargūteiū: multos p̄terea ī ea ꝯiuratōe eē. Eadē Galli fatēt. At lētulū dissimulātē coarguunt p̄ter lr̄as ꝟmonib⁹ q̄s ille hēre solit⁹ erat ex libris Sybillinis regnū Rome trib⁹ cornelijs portēdi: Cīnā atqꝫ Syllā ātea: t̄tiū se dicebat cui fatatū foret vrbe potiri Preterea ab īcēso capitolio illū eē. xx. ānū quē sepe ex ꝓdigijs aruspices respōdissent bello ciuili cruentū fore. Igit̄ ꝑlectis lr̄is cū p̄us oēs signa sua cognouissent: senat⁹ decreuit vti abdicatus eēt a magistratu lētulus: itēqꝫ ceteri ī liberis custodijs haberent. Itaqꝫ lētulus. P. Lentulo Spinteri: q̄ tū edilis erat. Cetheg⁹ Q. Cornificio: Statili⁹. C. Cesari. Gabini⁹

Interea plebs. nūc vulgi mobilitatē ostendit q̄ p̄us letabat̄ q̄ catilina bellū pararet eo q̄ res nouas optaret: nūc v̄o q̄ catiline res nō ꝓcesserāt ex sn̄ia: auctorē belli execrabāt̄: ⁊ p̄cipue q̄ īcēdere vrbē ꝯstituerāt ꝯiuratores. Nimis. valde. Mutata mēte. mutato ꝓposito. Tollere. ꝓextollebat. i. efferebat. s. laudib⁹ Erepta. liberata. Gaudiū. mētis Leticiā. corpis. Alia facinora vt sūt rapīe: cedes: ciuiū ꝓscriptiōes. Prede. s. ad p̄dā. Detrimēto. i. ad detrimētū. i. ad dānū. Fore. futura eē. Cui. s. plebi. Oēs copie. oēs facultates. In vsu q̄tidiano. q̄ ī dies ope manuū suaꝝ viuūt. Cultu corporis. s. īvestib⁹. Post eū diē. q̄ ꝯiuratores sūt traditi ciuib⁹ in custodijs ꝯuādi. Quē Lu. tarq̄niū. Aiebāt. dicebāt. Fides pu. eēt data: si ꝑmissuz fuisset pub. id sibi fraudi nō eē: q̄d de ꝯiuratiōe sciret ī iussus ē. De pat̄ īcēdijs. vt ī duodecī p̄cipuis loc̄ vrbis ro. īcēdiū parēt̄. Cede bonoꝝ. vt cice. ⁊ ceteri ciues īterficerēt̄. De itinere. hostiū: vt catilina cū hostib⁹ ad vrbē veniret Preterea. edocet. Terrerēt. a ꝓposito remouerēt: eo q̄ dep̄hēsi eēnt. Eo. tātomaḡ q̄ erāt dep̄hēsi. Quo. i. vt reficeret. q̄ ꝑterriti erāt cū illi p̄ncipes ꝯiurationis capti eēnt. A ꝑiculo eri. vt Lētul⁹ ⁊ cetheg⁹ ⁊ ceteri dep̄hēsi q̄ erāt a ꝑiculo cedis liberarētur ab eo ꝑiculo q̄ dep̄hēsi ī custodijs habebāt̄. Sz vbi tarq̄nius. ꝓlepsis ē ordo erit h⁹ mō oēs cōclamabāt indicē eē falsuz Ubi. postq̄ tarq̄ni⁹. Alij rati conclamabāt indicē eē falsum. Pars ꝯclamat īdicē eē falsuz Noīauit crassum. crassi nomē dixit. Hoīem no. nobili genere nat⁹ erat: nā patrici⁹ fuit crassus. Maximis diuitijs. q̄ ditissim⁹ fuit crassus adeo vt diues crass⁹ appellat⁹ sit. Potētia sūma. q̄ potēs fuit crassus: nā eo tp̄e tres potētissimi fuerūt ī vrbe Ro. s. crassus Pom. ⁊ Cesar Rati. arbitrati. Et si. q̄uis. In tali tp̄e. tā ꝑiculoso. Tāta

M. Crasso. Cepari⁹ (naz is pauloante exfuga retractus erat) Cn. Terētio senatori traditur. Interea plebs cōiuratione patefacta que primo cupida nouarū reruz bello nimis fauebat mutata mēte Catilīe ꝯsilia execrari Ciceronē ad celū tollere: veluti ex seruitute eēt erepta gaudiū atq̄ letitiā agitabāt. Nā q̄ alia bellifacinora p̄de magis q̄ detrimento fore. Incēdiū v̄o crudele īmoderatū ac sibi maxīe calamitosuz putabat: q̄ppe cui oēs copie in vsu quotidiano ⁊ cultu corpis erāt. Post eum diē quidā. L. Tarq̄ni⁹ ad senatū adductus erat: quē ad catilinā ꝓficiscētē ex itinere retractū aiebāt. Is cū diceret se indicaturū de cōiuratione: si fides publica data eēt iussus a ꝯsule q̄ sciret edicere: eadē fere q̄ Volturci⁹ de paratis incēdijs: de cede bonorū itinere hostiū senatū docet. Preterea se missū a. M. crasso: q̄ catiline nūciaret: ne eū Lētul⁹ ⁊ Cetheg⁹: alijq̄ ex cōiuratiōe dep̄hēsi terrerēt: eoq̄ magis ꝓperaret ad vrbē accedere: quo cet̄oꝝ aīos reficeret: ⁊ illi facilius a periculo eriperētur. Sz vbi Tarq̄ni⁹ Crassū noīauit hoīez nobilē maxīs diuitijs sūma potētia: alij rē īcredibl̄ez rati: ꝑs tametsi veꝝ existimabāt: tamē q̄ ī tali tēp̄e tāta vis hoīs

vis. tāta potētia. Exagitanda. exacerbāda de falsitate huius indicis. Obnoxij. obligati. Referat. referre ī senatu ē qd veneti dicūt partē ponere. Cōsulente. consultāte. Referēte. de ea re cicerone. Frequens. ex maiori pte. Potestate. s. dicēdi. Indicaret. aperiret: et mētit⁹ falso dixisset. Erant eo tpe. superi⁹ scripsit Sal. quō decretū est Tarquiniū falsum eē indicē ꝙ crassum nobilissimū virū maxima potētia atq; maximis copijs p̄stātē nominasset: nūc aūt dicit causam cur nominauerit ī cōiuratiōe crassuz Tarquinius eo tpe quo ista gesta sunt. Indiciū illud. s. Tarq̄nij. Machinatū eē. fictū inuectū atq; fabricatū. Apud Antroniū. q̄ fauebat cōiurationi. Nā Antroni⁹ volebat saluos eē cōiuratores. Quo facili⁹. vt facili⁹ Appellato crasso. noīato crasso cōiurationis cōscio. Societatē periculi. cuz in eodē piculo eēt crassus quo ceteri cōiuratores. Tegeret. defenderet. Reliq̄s. ceteros cōiuratores. Potentia illi⁹. crassi. Aiebāt. dicebant. Patrocinio. defensione ꝯtulerit rēpu. īmo nominari fecit Ci. ip̄m crassum: ⁊ hui⁹ sentētie etiā fuit crassus ꝙ hāc īuidiam cōtra se factā eē crederet. Ego. salusti⁹. Predicantē. dicentē. Cōtumeliā. īiuriā. Sz ijsdem tēporib⁹. videt hoc loco q̄si defendere cice. sa. dicit. n. nō videt verisile falso a cicerōe accusatū fuisse cū nobilissimi romani ciues eū nulla cōditiōe īducere potuerint vt cesarē ī cōiuratione falso nominari facerent. Qu. catu. C. Piso nobilissimi romani. Precib⁹. supplicit agēdo. Gratia. videlz fauore q̄ plurimū valebāt. Precio. videlz oñdēdo p̄mia. Aliū īdicē. vel volturciū vel Tarq̄niū Uterq;. s. piso ⁊ catull⁹. Piso ostēdit īiurias q̄b⁹ affecti erāt a cesare. Oppugnat⁹ ē. dānat⁹ ē a cesare pecuniarū repetūdarū Ea verba q̄ ptinēt ad accusationē vel defensionē vl absolutionē: cū gtō cōstruūt vel cū abltō vt dānat⁹ furto: oppugnat⁹ repetūdarū: absolutus adulterij. Propt cuiusdā trāspadāi suppliciū: qr piso cū p̄fect⁹ eēt ī gallia trāspadana q̄ndā gallū trāspadanū iudicio īiusto ꝯdēnauit ⁊ accusat⁹ ē postq̄ magistratu se abdicauit: vt re⁹ q̄ satisfacere deberet īiurijs sibi illatis īiuste ab eo. Cesar indicio pisonē oppugnauit ⁊ obtinuit vt ꝯuī

magis leniēda q̄ exagitāda videbat. Pleriq; Crasso ex negocijs p̄uatis obnoxij: cōclamāt indicē falsū esse: deq; ea re: postulāt vti referat. Itaq; cōsulēte cicerone frequēs senat⁹ decreuit Tarq̄ni indiciū falsum videri. Eūq; ī vīculis retinēdū: neq; āpli⁹ potestatē faciūdā: nisi de eo īdicaret cui⁹ cōsilio tantā rē esset mētit⁹. Erāt eo tpe q̄ existimarēt indiciū illud a. P. Antronio machinatū q̄ facilius appellato Crasso p societatē piculi reliquos illi⁹ potētia tegeret. alij Tarq̄niū a Cicerone īmissū aiebāt: ne Crassus more suo suscepto malorum patrocinio rempu. cōturbaret. Ipsū Crassū ego postea predicantē audiui tantā illam cōtumeliam sibi a Cicerone impositā. Sed ijsdez temporibus. Q. Catulus: et. C. Piso: neq; precib⁹: neq; gratia: neq; precio Ciceronē impellere potuere vti per allobroges: aut alium indicē Cesar falso noīaret. Nāq; vterq; cū illo graues inimicitias exercebāt. Piso oppugnat⁹ ī iudicio repetūdaꝝ ꝓpt cuiusdā trāspadani suppliciū ī

cerek̄ ĩiurijs illi⁹ satisfacere sz re⁹ ꝓpe pecuniarũ repetũdaꝝ dicebat̄ ille q̄ socioꝝ pecunias expilasset: ⁊ accusat⁹ satisfacere debebat qđ ĩiuriose surripuissz sz abusiue tñ re⁹ ĩiuriarũ đr q̄ accusat⁹ satisfacere dz ĩiurijs vt hoc loco. Incẽsus. s. erat. Põtificat⁹. s. maxim⁹: cũ Catul. ⁊ cesar cõpetitores eẽnt ĩ põtificatu maxĩo q̄ p̄erat oĩb⁹ tẽplis sacris ⁊ etiã oĩb⁹ sacerdotibus: catull⁹ aũt iã grãdi etate auctoritate maxĩa reb⁹ gestis p̄ualẽs supat⁹ ẽ a cesare adolescẽtulo qđ catullo fuit molestissimũ. Naz cesar adeo ãbiuerat ppl̄m Ro. largitiõib⁹ ⁊ p̄cib⁹ q̄ die petitiõis domo discedẽs matri dixerat: vel me pontificẽ hodie videbis vl̄ mortuũ. Maximis honorib⁹. edilis. Pretor. cõsul fuerat Ca. Discesse. ex cãpo martio. Opportuna. cõmoda ad ꝑsuadẽdũ hũc ꝑticipẽ cõiuratõis. Is. cesar Egregia. excellẽti q̄dã lib̄alitate ani muneribꝰ maxis q̄ ppl̄o distribuerat Nã ꝯstat cesarẽ ppl̄m Ro. accepisse cõuiuio. Ip̄i. s. piso ⁊ catull⁹. Cõflauerãt. fecerãt. Iniuriã. odiũ. Illi cesari. Circuẽdo sigillatĩ quõ ꝯflauerãt. s. Circuẽdo. ãbiẽdo. Singulatĩ. ꝑ singulos. Mentiẽdo. falso dicẽdo videlz facinora cesarĩ. Quo audisse dico. Nã falso dicebãt cuz Volturci⁹ ⁊ allobroges de ꝯiuratõe narrarẽt dixerũt ⁊ hui⁹ cõiuratõis ꝑticipẽ eẽ cesarẽ. Impellere. ꝯ cesarẽ. Edẽ. tẽplũ cõcordie vbi senat⁹ frequẽs hẽbat̄ Circũ locũ stabant armati. ne vis aliq̄ senatui ⁊ ꝯsul. iferret̄. Nã qꝛ ci. timebat ne ꝯiuratores ĩ se atq̄ ĩ senatũ ĩpetũ facerẽt armatos milites sꝑ secũ habebat Seu. impulso. Periculi magnitudine. qꝛ viderãt ĩ q̄to ꝑiculo respu. eẽt ꝑ hos cõiuratores. Nobilitate. leuitate q̄dã animi. Quo. i. vt. Studiũ. voluntas. Clari⁹. manifesti⁹ ⁊ nobilius. Gladio. cũ gladijs. Egrediẽti e sena. ⁊ ita fuit. Nã cũ cesar egrederet̄ hi eq̄tes q̄ credebãt eũ ꝯiuratiõis eẽ ꝑticipẽ ꝓpt̄ ꝟba pisonis ⁊ catuli irruerũt ĩ eũ ⁊ Ci. ꝑiculũ vidẽs saluti cesarĩ cõplex⁹ ẽ eũ: ita vt eq̄tes cesarẽ vulnerare ñ possent: nisi ciceronẽ p̄us trãsfixissent ⁊ h⁹ mõ eũ ex curia đduxit ĩcolumẽ. Hec q̄ supra dicta sũt. Volturcio. eo q̄ data sibi fide publica đ ꝯiuratõe patefaceret q̄ sciret. Cõprobato in. vz q̄ verũ eẽt. Lib̄ti. i. ſui lẽtuli: q̄ ab eo facti fuerãt lib̄i: ⁊ iõ ob tale bñficiũ pietate ꝯmoti studebãt hez ex ꝑiculo eripe. Ex cliẽ. cliẽtes sũt q̄ ĩ đfensiõis tutela ꝯstituũt̄: pr̄oni sũt q̄ đfendũt. Diũsis itine. ĩ vias qꝛ ⁊ lib̄ti ⁊ cliẽtes: alij ĩ alios vicos diuisi ibãt sollicitãdo opifices ac ſuos vt lẽtulus ĩpetu facto ex custodijs eripet̄. Sollicitabãt. s. p̄mijs ⁊ pollicitatiõib⁹. Opifices. dicũt̄ illi q̄ ope manuũ suaꝝ vitã sustẽtãt: ⁊ ab ope faciẽdo dicti sũt opifices

iustũ. Catulus ex petitione pontificat⁹ odio incẽsus q̄ extrema etate vsus maxĩs honoribus ab adolescẽtulo cesare vict⁹ discesserat: res aũt opportuna videbat̄: q̄ is p̄uatĩ egregia liberalitate: publice maxĩs mũerib⁹ grãdẽ pecuniã dederat. Sz vbi ꝯsulẽ ad tãtũ facin⁹ ĩpellere neq̄ũt: singulatĩ circũeũdo atq̄ mentiendo q̄ se ex Volturcio aut allobrogibus audisse dicerẽt: magnã illi inuidiam conflauerant: vsq̄ adeo vt nõnulli eq̄tes Romani q̄ p̄sidij cã cũ telis erant circũ edẽ concordie seu ꝑiculi magnitudĩe seu aĩ nobl̄itate ĩpulsi quo studiũ suũ ĩ rempu. clarius eẽt. Egrediẽti ex senatu Cesari gladio minitarẽt̄ Dum hec ĩ Senatu agũtur ⁊ dũ legatis allobrogum: et. T. Volturcio comprobato eorũ indicio p̄mia decernũtur: liberti et pauci ex cliẽtib⁹ Lẽtuli diuersis itineribus opifices atq̄ ſuitia ĩ vicis ad eũ eripiẽdũ sollicitabãt

Eripiēdū.liberādū. Precio.p̄mijs ⁊ qꝛ ita cōsueuerāt liberti eos idoneos eē ad hāc rē ingēs p̄miū pollicebant̄ hmōi facinorosis ⁊ p̄nitiosis hoīb⁹ si hez suū de custodia liberassent. Cetheg.illi sua spōte mouebāt̄ ad eripiēdū lētulū dn̄m suū:sz cethegus se aliter habebat nā ⁊c. Exercitatos.ī hmōi reb⁹ Grege fac.i.multitudīe facta. Irrūpi.i. vi īgrederēt̄ ad eū ⁊ eo mō e custodijs eriperēt. Ea pari.videlz vī pari a lētulo ⁊ cethego vt liberarent̄ a custodia. Dispositis p̄sidijs.dispositis militibus armatis circa edes vbi erāt ɔiuratores. Mouebat.postulare videbat̄. Refert.rogat senatū. Sz eos.sz q̄uis refert q̄d videret̄ faciūdū eē de his tn̄ senat⁹ decreuerat añ eos ɔ̄ rēp. fecisse. Qd̄ eo.ꝙ ꝓ qꝛ. De lucio Crasso. q̄ nō ī vrbe nec ī custodijs erat sz ip̄i ex vrbe ꝓfugauerāt ḡ hac ɔditione ɔsultabat̄ q̄d faciundū eēt si dep̄hēsi fuissent. Or̄one Cesaris q̄ seq̄t̄.s. q̄ īcipit oēs hoīes ⁊c. Iturū pedib⁹ ī sn̄iam. qꝛ dicebat p̄nceps senat⁹ cū due erant sn̄ie vz vna suadēs.alia dissuadēs q̄ hāc suadētē sequit̄ eat ī dexterā:q̄ illā dissuadētē seq̄t̄ ī sinistrā.⁊ illi q̄ in dexterā:aut ī sinistrā iuissent pedib⁹ ire ī sn̄iam dicebāt̄. Nā qꝛ erat maxīa multitudo senatoꝝ magnū spaciū ɔsumptū eēt si singuli sn̄iam suā dixissent sz eo mō breuiter explebatur cōsultatio. Abditis p̄sidijs.s.ī locis opportunis ne aliq̄ tīeri possent.s.vis ⁊ ꝑturbatio. Sz ce.sz qꝛ dixit d̄ or̄one cesaris oñdit q̄ nā fuerit eius oratio.

Omnis homines. Ab odio.nā odiū qd̄ hr̄ ɔ̄ reū nō sinit v̄itatem discernere: ⁊ qꝛ odio hētis cōiuratores nō recte iudicabitis de his.igit̄ cauēdū ē ne ꝑꝑ odiū iudicetis:sz ꝑꝑ iusticiā Amicitia. Nā gr̄a moti hoīes ⁊ fauore iudicare solēt ɔ̄ iusticiā ⁊ rectū. Ira. referas ad odiū. Mīa.referas ad amicitiā naz odio irascimur. Verū. v̄itatē. illa supra memorata.s.odiū: ira: amicitia:atq̄ mīa. Officiūt.nocēt.ī iudicādo. Quisq̄ oīz.nēo Libidini.voluptati sue. Vsui

Partī exquirebāt duces multitudinū:q̄ precio rempu.vexare soliti erāt. Cethegus aūt ꝑ nūcios familiā atq̄ libertos:suos electos ⁊ exercitatos orabat ī audaciā:vt grege facto cū telis ad sese irrūperēt. Cōsul vbi ea parari cognouit dispositis p̄sidijs: vt res ac tēp⁹ monebat ɔuocato senatu refert q̄d de his fieri placeat:q̄ in custodiā traditi erāt. Sz pauloāte frequēs senat⁹ iudicauerat eos ɔtra rēpu.fecisse. Tūc D. Iuni⁹ Syllan⁹ p̄m⁹ sn̄iaz rogat⁹ ꝙ eo tēpore cōsul designat⁹ erat. De his q̄ in custodijs tenebātur:⁊ p̄terea de. L. Cassio. P. Furio. P. Umbrēo. Q. Annio si dep̄hēsi forēt suppliciū sumēdū decreuerat. Isq̄ postea ꝑmot⁹ or̄one. C. Cesaris pedib⁹ in sn̄iam Tiberij Neronis se iturū dixerat:ꝙ de ea re presidijs abditis referēdū cēsuerat. Sz Cesar vbi ad eū vētū ē rogat⁹ a Consule sentētiā huiuscemodi verba locutus est.

Omnis homines. P. C. q̄ de reb⁹ dubijs ɔsultāt ab odio: amicitia ira atq̄ misericordia vacuos eē decet. Haud facile aīus vex ꝓuidet vbi illa officiunt: neq̄ hominū quisq̄ libidini simul et vsui paret: vbi intenderis in-

vtilitati: nemo ē q̄ aīo suo morē gerere possit: ⁊ vtilitatē publicā sequat̄. Ubi. qñ intēderis īgeniū ad odiū: valet ad dānādū. si v̄o īgeniū ītēderis ad mīam valet ad absolutionē. Intēderis. intētū habebis: vbi qñ ītēderis ad aliquā rē qr intēsum fuerit ⁊ nō erit inflexū ab aliq̄ passione: videlz neq; ab odio neq; a mīa. Ua. suas ꝓprias habet vires nec sibi ab hmōi auferūtur ⁊ ob eā rē recte iudicare poterit. sz si remissum fuerit īgeniū ⁊ īflexū aliq̄ passione raro recte iudicabit. Possidet. īgeniū. Ea li. i. appetitꝰ animi.

Animꝰ. īgeniū. Magna copia. nūc īcipit vti īsinuatiōe: qr rē ꝓ re ponit ꝓ ꝯiuratiōe ponit externarū ciuitatū defectionez.

Recte. iuste ⁊ honeste. Ordine. modesto qr ordo p̄cipue v̄satur ī modestia. Bello mace. ꝑ exēpla ꝓbat qd̄ dixerat: neq; nō posse simul eos parere libidini ⁊ vtilitati sue: dixit em̄ ⁊c. Bello macedonico v̄e īq̄ omissis q̄ alij reges ⁊ ppl̄i īcōsulte fecerīt ea dicā q̄ maiores nostri modeste ⁊ ordinate fecerūt. Ma. bel. qd̄ cōtra macedones gestū est.

Cū rege ꝑsa. Scimus quō extra ordinē paulꝰ emiliꝰ ī eā ꝓuīciā īpator missus debilitauit hostes ⁊ regē ip̄m ꝑsam ī triūpho romā duxit. Rhodioꝝ. rhodos īsula ē ⁊ ī ea ciuitas eiusdē noīs magna: ampla: magnifica: p̄potēs. Infida ꝑfida. diuersa: ꝯria

Bello. s. macedone rege ꝑse victo. Cōsultum de rho. q̄dnā placeret fieri de rhodijs q̄ defecerāt ad hostes. Bell̄. p. sicut videri pōt apd̄ Li. Per īducias cū īducie eēnt int̄ romanos ⁊ penos: carthaginēses classem romanā īuasere. ⁊ ꝑtē eiꝰ marj sūmiserūt: ꝑtē aūt aliā traxerūt: ⁊ romanos legatos v̄beribꝰ cedē ausi sūt: tñ cū legati carthaginēses venissent ad Scipionē eos reliq̄t ītactos: sz cū legatj romanorū eos romā misit: senatꝰ sil̄ romanꝰ eos carthaginē tutos remisit. Qd̄ etiā Ualeriꝰ li. vi. de fide pub. tāgit. Speciosa illa q̄z romana fides īgēti penoꝝ classe circa siciliā deducta: duces eiꝰ fractis aīs ꝯsilia petēde pacj agitabāt. Quoꝝ hāmilcal ire se ad cōsulē negabat audere ne eodē mō cathene sibi īijcerēt̄ q̄ ab ip̄is cornelio asine fuerāt iniecte. Hāno aūt certior romani animi existimatio: nihil tale timēdū ratꝰ maxīa cū fiducia ad colloquiū eoꝝ tetendit: apd̄ q̄s cū de fide belli ageret ⁊ tribunꝰ militū ei dixisse possz illi merito euenire qd̄ cornelio accidisset: vterq; ꝯsul tribuno tacere iussit: isto īquit metu Hāno fides ciuitatj nr̄e te liberat claro fecerat tm̄ hostiū ducē vīcere potuisse: sz multo clariores fec̄ voluisse. Aduersus eosdē hostes parē fidē īiurie legatōis tuēdo. P. C. exhibuere. Occasionē. ꝑ opportunitatē: quā ꝑfidia hostiū sibi dederat. Quid se dignū fa. qr ad dignitatē suā ꝑtineret hoc itē videlz vt sitis

geniū valet. Si libido possidet ea dñatur aīmus nichil valet: magna michi copia est memorādi. P. C. q̄ reges atq; populi ira aut misericordia īpulsi male ꝯsuluerīt. Sz ea malo dicere q̄ maiores nostri cōtra libidinez aī sui recte atq; ordinate fecere. Bello macedonico: qd̄ cū rege Perse gessimꝰ Rhodioꝝ ciuitas magna atq; magnifica: q̄ populi Ro. opibus creuerat: infida atq; aduersa nobis fuit. Sed postq̄ bello cōfecto de Rhodijs ꝯsultū est maiores nostri ne q̄s diuitiaꝝ magis q̄ iniurie cā bellū ceptū diceret: īpunitos eos dimiserūt. Itē bellis punicis oībꝰ: cū sepe carthaginēses ī pace ⁊ ꝑ īducias mlta nefaria facinora fecissent: nūq̄ tñ ipsi ꝑ occasionē talia fecē: magis qd̄ foret dignū se q̄ qd̄ ī illos iure fieri possz q̄rebāt Hoc itē vob̄ ꝓuidēdū ē. P. C. ne plus apd̄ vos valeat. P. Lētuli ⁊ ceterorum scelus q̄ vestra dignitas: neu magis

attētiores ad salutē ꝯiuratoꝝ q̄ ad obseruādū q̄d ipi cōmiserīt.
Ire vr̄e ꝯsulatis. ne magꝭ irā vr̄az expleatꝭ. Nā si. i. si tāta pena reperirek̄ quāta fuit magnitudo scelerū suoꝝ. Nouū cō. s. vt nō stek̄ legib⁹: sz alia maiora supplicia īueniāk̄. His. cōsiliis.
Parua sūt legi. nā leges nō ꝑmittebāt ciuē romanū virgis cedi nec capite puniri. sz si dep̄hēsus eēt: ꝑpetuo carcere tenerek̄ sinautez extra vrbē fuisset ita vt dep̄hēdi nō posset exularet Rapi. i. stuprari Pati. s. stupra ⁊ adulteria sed ꝑ deos obsecro vos o. p. c. Quo. i. ad q̄d illa oro ē in qua crimina ⁊ scelera cōiuratorū nonnulli exaggerare voluerūt an vti: an illa oratio āplificās scelera cōiuratiōis ꝑtinuit.
Ad infestos. iratos ⁊ infensos
Tāta res atq̄ tā atrox. cū ironia legendū ē qui re nō mouek̄ multo minus v̄bis mouebitur Atrox. seua. Sue īiurie. ꝓprie erant iniurie omniū senatoruz eo q̄ contra rēpublicā sua coniuratio facta erat. Eas. iniurias suas. scilicet graui⁹ passi sūt iniurias q̄ equū fuerat. Aliis a li. vlciscendi iniurias naz priuati homines possunt iniurias grauius vlcisci q̄d potentes facere nō possunt nisi cū ignominia maxima. Demissi in ob. i. humiles homines in humili ⁊ ignobili loco positi. Si q̄d iracun. de. idest per iracundiā aliquod crimen fecerūt. Agūt vi. viuūt. Fama atq̄ for. pares. fortuna ē humilis: ergo fama ē obscura ⁊ ignobilis. In maxi. for. p̄positi. exornati magno īperio idest in locupleti ⁊ nobili p̄stantissimoq̄ fortūe statu positi possunt pauca licenter facere ip̄is nāq̄ neq̄ odio quicq̄ facere licet. Studere. quātuz ad gr̄as.
Odisse. quātū ad odiū. Equidē ego sic existimo: ⁊ q̄r occurrebat quod senatores dicere possent: ꝯ o cesar existimas hos ꝑuo supplicio esse afficiendos ne crudeliores existimemur poti⁹

ire vr̄e q̄ fame cōsulatis. Nā si digna pena ꝓfactis eoꝝ reperirek̄: nouū cōsiliū approbo. Si magnitudo sceleris oīm īgenia exuperat his vtēdū cēseo: q̄ legib⁹ cōparata sunt. Pleriq̄ eoꝝ q̄ āte me sentētias dixerūt cōposite ac magnifice casuz reip. miserati sunt: q̄ belli seuitia eēt: q̄ victis acciderēt enūerauere: rapi v̄gines: pueros diuelli lib̄os a parētū complexu: matres familiaꝝ pati q̄ victoribus collibuissent. Phana atq̄ domos spoliari: cedē incēdia fieri. Postremo armis: cadaueribus cruore atq̄ luctu oīa ꝯpleri: sz ꝑ deos īmortales: q̄ illa oro ꝑtinuit. An vti vos īfestos ꝯiuratiōi faceret? scilicet quē res tāta atq̄ tā atrox ñ ꝑmouet: eū oro accēdet? nō ita ē: neq̄ cuiq̄ mortaliū īiurie sue ꝑue videk̄: mlti eas graui⁹ eq̄ habuere. Sz alia aliis licentia. P. C. Qui demissi ī obscuro vitā agūt: si q̄d iracūdia deliq̄re pauci sciūt: fama atq̄ fortuna eorū pares sūt: q̄ magno īpio p̄diti ī excelso etatē agūt. Eorū facta cūcti mortales nouere Ita ī maxīa fortūa mīma licētia ē: neq̄ studē: neq̄ odisse: sz mīme irasci decz. Que apd̄ illos iracūdia dr̄ ea ī īpio supbia atq̄ crudelitas appellak̄. Eq̄dē ego sic existimo. P. C. oīs cruciat⁹ mīores q̄ faciora illoꝝ eē. Sz pleriq̄ mortales postrēa meīnere ⁊ ī hoīb⁹ īpiis

q̄ iusti: confutat illud cesar. Postrema co. qr nō tā scelera eorū cōsiderauere quātū penaz exaggerauerunt. postrema: idest penas. nā primo dicit̄ de crimine: deinde de supplicio agit̄ In hoībus impijs. idest omnibus contra patriā arma ferentibus quia impius dicitur in deos: parentes: in patriā paulo seui q̄ esse decebat. Decium sillanū. et quia multi clari viri de pena disseruerunt: vult se beniuolū reddere his qui de pena disputauerunt: ⁊ in p̄mis

sceleris eoꝝ obliti disserūt de pena: si ea paulo seuerior fuit. D. Syllanū virū fortez atq; strēnuuz certe scio que dixerit studio reipu. dixisse: neq; illum in tanta re gratiaz: aut inimicitiam exercere: eos mores atq; modestiā viri cognoui. Uerum sententia eius non mihi crudelis (Quid enim in tales hoīes crudele fieri potest) sed aliena a republi. nostra sententia videtur. Nam profecto aut metus aut iniuria te subegit Syllane consulem designatum genus pene nouum decernere. De timore aūt superuacaneū est disserere: cū p̄sertim diligentia clarissimi viri consulis tāta sint p̄sidia ī armis. De pena possuz eq̄dē dicere id qd̄ res habet ī luctu atq; miſijs mortē erūnaꝝ req̄ez nō cruciatū eē. Eam cuncta mortaliū mala dissoluere: vltra neq; cure: neq; gaudio locū eē. Sz p deos īmortales: quā obrem ī sniaz nō addidisti vti prius verberib⁹ ī eos aīaduerteretur: an qr lex Porcia vetat/aut alie leges? Itē de ꝯdēnatis ciuibus

Decio sillano qui acerrim⁹ fuerat ī hoc. Fortē. animo. Strēnuū. corpore. Tanta re. idest tāti momenti re. Gratiā. quantū ad studere. Aut īimicitiā. quātū ad odisse. Eos. i. tales. Eā modestiā. i. talē vt nihil gratie: nihil amicitie cā faciat. Quid in tales homines. ⁊ cetera p parenthesim lege. Naz ꝓfecto. superi⁹ excusabat sillanū q̄ diceret talē virū tāq; modestū aut odio aut gratia sententiā dixisse: vt supplicio capitali aīaduerteret̄ in coniuratores ḡ nūc dicit: si neq; odio neq; gratia dixisti: aut met⁹ aut iniuria te dicere coegit. Nāvere inq̄. neq; odio: neq; iniuria dixisti: q̄ hec duo te dicere coegerunt vt metus ⁊ iniuria. Nouū genus pene. de nouo genere supplicij iudicare vt neq; capite puniātur. De timore. neq; timebas ne si dimittant̄ hi aliqd̄ periculū immineat. Iniuria. quā in republica facere voluerūt. Superuacaneū. superfluū nō est opus vt metuas. Diligentia clarissimi. beniuolētiā captat ab auditore: videlicet a cōsule quē prudentissimū fuisse dicit in defendenda republica: nā vt ait cicero quotienscūq; datū fuerit vt beniuolentie aliq̄d cōparemus ab auditorib⁹ qd̄ facit hoc loco cesar. Uiri. s. Ciceronis cōsulis. De pena possum. quod ꝑtinet ad iniuriā cōiurationis vt quēadmodū magna flagitia cōmiserunt ita magno supplicio afficiāt̄. Erūnarū. miseriarū. Requiē. finē. Nō cruciatū. nō penā eē mortē causa inuentā et possum dicere eā mortez. Dissoluere. delere. Ultra. vlterius scilicet post mortem. Cure. videlicet tristicie: nā cura generatur ex tristicia. Ut prius verberibus: vt prius ipsi verberibus cederentur. deinde cesi necarentur. Animaduerteretur in eos. vt prius punirentur: nam animaduertere in aliquē est punire aliquē. An non addidisti. Lex portia. lex quā Portius Cato tulerat. ne liceret ciuē Romanū verberib⁹ cedi.

An nõ addidisti vt cederent verberib⁹. In hoies. cõtra hoies. Sin. pro sed si non addidisti vt verberarentur prius. In minore negocio. seruasti legem in hoc q̃ censuisti. ciues romanos nõ esse verberib⁹ cedendos. ſz fecisti cõtra legẽ q̃ censuisti eẽ necandos qđ cõtra leges est. In minori neg. ſ. in verberãdo. In maiore. ſ. in necãdo. Patricidas. in eos q̃ rẽp. q̃derevoluerũt. Tẽpus. reꝑhendet. ⁊ tẽpus significat statuz tẽporis. Fortuna. casus: quia aliquis ĩcidet casus in quo hoc reprehendi poterit. Dies. cuz femini generis est: significat lõgitudinẽ temporis. Libido. voluntas. Moderaꝝ libido gentibus. ĩ. gentes regit atq̃ gubernat. Illis. ſ. cõiuratis. Quid in alios. bonũ ẽ suppliciũ ex cõiuratis sumere: sed cauendũ ẽ: ne malũ exemplũ inde oriatur.

Ignaros. legũ et iudiciorum. Minus bonos. nõ bonos. Nouum exẽplũ: quod cõtra leges factũ fuerit. Lacedemonij. superi⁹ narrauit quõ cesar ad cõfirmationem sue orationis veniret: nũc dicit oĩa mala ex bonis pricipijs veniſſe. hoc idẽ cauendũ esse hoc tẽpore dicit. vt si cõsul dãnatos necauerit ciues ad exẽpla hutusmodi rei cũ imperiũ ad malos puenerit ciues bonos et reipublice amantissimos videbũt necari ꝑ arbitrio suo. Lacedemonij. nũc ꝟo exẽ pluz ponit ciues qõ supra dixerat. videlicet a bonis initijs mala exempla semp ꝓfecta fuiſſe.

Deuictis athenienſib⁹. diu bellũ fuit ĩter athenienſes ⁊ lacedemonios ⁊ magne clades vltro citroq̃ accepte sunt: tãdẽ lacedemonij superauerũt athenienſes quibus deuictis triginta pretores crearũt q̃ reipublice administrationẽ haberẽt. q̃ postea in totidẽ tyrãnos versi sunt. Tractarent. ſ. triginta viri. Oĩnib⁹ iuisum: qui odio totius ciuitatis erat persequẽdus. In dãnatum. ĩ. in dicta causa: ãteq̃ cause dictio darek: ⁊ ille indẽnatus dicebaꝝ. Ea. ſ. re q̃ pessimi ciues ⁊ iuiſi oĩb⁹ tollerẽt. Paulatiz. sensim. Licẽtia. ĩ. q̃ firmato ĩperio iã sibi oĩa licere ĩtellexerũt. Juxta bonos ⁊ malos. ĩ. sine discrimine bonos et malos interficiebãt. Juxta. equalit. Libidinose. ꝑ libidine ⁊ volũtate sua. nã libido volũtas dicit

Ciuitas. lacede. Oppreſſa seruitute. hoc est subiecta ⁊ obnoxia his triginta pretoribus.

nõ aĩaz eripi: sed exiliũ permitti iubẽt: an q: grauius est verberari q̃z necari? Quid autez acerbum aut nimis graue est in homines tãti facinoris conuictos? Sin quia leuius est: qui conuenit in minore negocio legez timere cũ eam in maiore neglexeris? At enĩ q̃s reꝑhendat id quod in patricidas Reip. decretũ erit? tẽpus. dies. fortuna. cui⁹ libido gẽtib⁹ moderaꝝ: illis merito accidet quicq̃d euenerit. Ceterum vos. P. C. q̃ in alios statuatis cõsiderate. Omnia mala exẽpla ex bonis rebus orta sunt. Sed vbi imperiũ ad ignaros aut min⁹ bonos puenit nouũ illud exẽplũ ab dignis ⁊ idoneis ad ĩdignos ⁊ non idoneos transfertur Lacedemonij deuictis Athenienſibus triginta viros imposuere qui rempu. tractarent. Hi primo cepere pessimuz quẽq̃ et omnibus inuisum indãnatum necare. Ea lege populus letari: et merito dicere fieri. Post vbi licentia paulatim creuit iuxta bonos et malos libidinose interficere: ceteros metu terrere. Jta ciuitas seruitute oppreſſa

Stulte leticie. qz stulte letata fuerat ppessa ẽ penas. Nostra memoria. nũc ꝓbat exẽplis domesticis qũ supi⁹ ꝓposuit: nota ẽ discordia ppli roma. q̃ fuit ĩter Syllã ⁊ mariũ q̃ fauore ꝑdictoꝝ ciuiũ fact⁹ ẽ cõsul ⁊ Syllã cũ suis cõplicib⁹ ex vrbe pepulit ⁊ hui⁹ marij ptes fouebat. Damasippus q̃dã roman⁹ ciuis ꝓdit⁹. sz postq̃ Sylla recuperatis viribꝰ in vrbẽ redijt hũc Damasippũ ⁊ alios seditiosos ciues ĩterfici iussit ⁊ hec oĩa ppls roman⁹ laudabat: sz ⁊c.

Quis nõ factũ ⁊c. q. d. laudabãt oẽs. Nostra mẽoria. nr̃a eta te qũ meminisse possum⁹ ⁊ alios hmõi seditiosos q̃ secuti fuerãt marij ptes. Sceleſtos. sceleratos ⁊ factiosos: q̃ ꝓspirauerãt ĩ rẽpublicã ⁊ ẽ factio malo⁹ cõspiratio. Seditiõib⁹. discordijs. Exagitauerãt. turbauerãt. Magne cladis ĩitiũ. nã a seditiosis ⁊ ꝓdit⁹ ciuib⁹ ad bonos ⁊ reipublice amãtissimos vr̃studiosos sylla transiuit. Dabat operã. s. sylla. Ut is. roman⁹ ciuis q̃ possederat aut domũ: aut villã: aut vas: aut vestimentuz.

Jn nũero ꝓscriptoꝝ. ꝓscr̃ti ciues erãt hi q̃ cũ noia eoꝝ ĩ foro exposita eẽnt interfici poterãt a q̃cũq̃. Jlli q̃b⁹ mors damasippi ⁊c. i. q̃ morte damasippi letati fuerãt eadẽ morte poulopost ipi peribãt. ꝑdit⁹ finis iugulãdi. nõ ꝓus fact⁹ ẽ mod⁹ ciuiũ interficiẽdoꝝ q̃ oẽs syllani militꝫ sunt locupletati. Repleuit. replere est pluſq̃ satiare. Atq̃ ego hec nõ in marco. rñdet Cesar obiectiõi: qz dicere posset aliq̃s sub eo ꝓsule res gerĩ vt nihil taleverẽdũ sit. cõfirmat illõ cesar: sz certe poterit eẽ ꝓspicĩẽ dũ. Multa ⁊ varia ĩgenia: cuz diuersoꝝ ingeniorũ natura sint hoĩes i vrbe romana. Ubi hoc ex. s. q̃ Mar. Tu. C. gadio ciues necare ꝺ legẽ etiã si seditiosi fuerũt p decretũ senat⁹: qz decreto senat⁹ hoc sibi cõmissum fuerat. Eduxerit. pstrinxerit.

Statuet. modũ q̃s ĩponere poterit ꝓdito ciui q̃ ad ĩperiũ puenerit. Quis moderabit: q̃s gubernabit vi ⁊ ptãtẽ ei⁹ ꝓsul hominis ꝓditi. Maiores nr̃i. pgit Cesar suã or̃onez expedire vbi ꝓbare ĩtẽdit nõ eẽ nouũ cõsiliũ de ĩtegro faciẽdũ. videlz vt iusta supplicia sumãt de noxijs: ⁊ ꝓbat ꝓsuetudine maiorꝝ dicit. n. ⁊c. Maiores nr̃i. quũ hãc rẽpu. pstituere. Neq̃ cõsilij. ⁊ ppkea si hoc vidissent reip. vtile eẽ illõ pstituissent. Neq̃ illis

ſtulte leticie graues penas dedit Noſtra memoria victor Sylla cũ Damaſippũ ⁊ alios huiuſcemodi q̃ malo reip. creuerãt iugulari iuſſit. Quis nõ factũ eiꝰ laudabat: hoĩes ſceleſtos factioſos q̃ ſeditionibꝰ rẽpu. exagitauerant: merito necatos aiebãt. Sed ea res magne initiũ cladis fuit. Nã vti q̃ſq̃: aut domũ aut villã: poſtremo aut vas aut veſtimentuz alicuius concupiuerat: dabat operã vt is in proſcriptoꝝ numero eẽt. Jta illi quibꝰ Damaſippi mors letice fuerat: paulopoſt ipſi trahebãtur: neq̃ ꝓus iugulandi finis fuit: q̃ Sylla oñis ſuos diuitijs expleuit. Atq̃ ego hec in Mar. Tullio: neq̃ his tẽporibus fieri vereor. Sed ĩ magna ciuitate multa ⁊ varia ĩgenia ſũt. Põt alio tẽpore alio ꝓſule: cui itẽ exercitꝰ in manu ſit aliquid falſuz ꝓ vero credi: vbi hoc exemplo ꝓ ſenatus decretũ conſul gladiũ eduxerit: quis illi finẽ ſtatuet: aut quis moderabitur. Maiores noſtri Patres cõſcrip. neq̃ cõſilij neq̃ audacie vnq̃ egere: neq̃ illis ſupbia obſtabat: q̃minus aliena

tata ſupplicia ſumãt de noxijs: ⁊ ꝓbat ꝓſuetudine maiorꝝ dicit. n. ⁊c. Maiores nr̃i. quũ hãc rẽpu. pſtituere. Neq̃ cõſilij. ⁊ ppkea ſi hoc vidiſſent reip. vtile eẽ illõ pſtituiſſent. Neq̃ illis

sup. ob. quo minus nō hac supbia atq; arrogātia īducti sunt maiores nostri q̄ aliena cōstitu ta spernerēt: si modo ꝓbauissent. Quomin⁹. i. vt nō. Proba. optima. Arma atq; tela. pro bat illd exēplis. A samnitib⁹. eodē genere armoꝝ vtebātur romani quo samnites. Plera q; īsignia a tuscis. videlz sellā currulē: lictores duodecīq; fasces. Ubi. i. ī q̄cūq; loco. Idoneū. aptū ad cōseruationē reipublice seu socij seu hostes id īstitutū habuissent: illi cōtinuo sumebāt si mō dignū imitatiōe visuz fuisset. Studio. diligētia Imitari. s. bonos. Bonis. illis Malebāt. mag/ volebāt. Eodez illo tpe. quo supra mēorata sumpserunt ab alijs. Aīaduertebāt in ciues. i. puniebāt ciues v̄gis tm̄modo: nō capitali pena. Cōdēnatis. s. capitali crimine. Summū suppliciū. qd erat vt virgis cederent̄. Factiones cōspirationes maloꝝ. Cepere circūuenire. i. fraude opprimere: qꝛ circūuenire ē fraude ⁊ dolis aliquē accipere. Innocētes. i. bonos: q̄ nullo crimine erant dānādi. Tūc lex porcia. qꝛ īprobi ciues plerūq; puniebāt bonū cōtra ius ⁊ fas. Quib⁹ exiliū. ergo ꝓhibitū ē ciues roma. virgis cedi ⁊ multomagis securi. In p̄mis. p̄cipue potissimum Quomin⁹. vt nō. Nō mō cō. videlz ne iubeas cōiuratores q̄ ciues sunt necari. Hāc causaz videlicet qꝛ ī potestate erāt ꝑnitiosi ciues aīaduertebāt in bonos ciues. Profecto virt⁹. alia rō est. In illis. s. iunioꝛib⁹. Qui ex paruis. nā cū nihil p̄ter menia romana haberēt: q̄ Romulus cōdiderat īperiū toti⁹ orbis terraꝝ peꝑrerūt. Bn̄ parta. bn̄ acq̄sita: bn̄ cōparata. Placet. dicet aliq̄s placet tibi o iuli cesar ⁊c. Minime. ꝓ nō placet h⁰ Pecunias. ꝓ oīb⁹ bonis accipit qꝛ in pecudib⁹ oīs substātia fuit apud maiores. In vinculis. ī cōpedib⁹ eē tenēdos. Per municipia. ꝑ ciuitates q̄ ī ciuitatē romanā accepte sunt. Ne referat. nullā relationē faciat d̄ his coniuratoribus in senatu. Agat cū ppl̄o. pulchrā posuit differētiā īter referre ī senatū: ⁊ cū populo agere. nā refert̄ ī senatu tūc cū ꝓponit̄ aliquid deliberādū senatui. agit̄ cū populo tūc cū aliq̄d ꝓponit̄ populo. Aliter. videlz q̄ in senatu retulerit: vel cū pop. egerit. Ver-

instituta: si modo proba erant imitarent̄. Arma atq; tela militaria a samnitib⁹ īsignia magistratuum ab Tuscis pleraq; sumpserūt: postremo q̄d vbiq; apud socios: aut hostes idoneum videbatur cū summo studio domi exeq̄bantur. Imitari q̄ inuidere bonos malebāt. Sed eodē illo tpe maiores nostri grecie morē imitati verberib⁹ animaduertebāt ī ciues de condemnatis sūmum suppliciū sumebant postq̄. R. P. adoleuit: ⁊ multitudiue ciuiuz factiones valuere: circūuenire īnocētes: alia huiuscemodi fieri cepe: tūc lex Porcia: alieq; leges parate sūt quib⁹ exiliū dānatis ꝑmissū est: hanc ergo causam. P. C. quominus nouum consilium capiam⁹: in p̄mis magnā puto. Profecto virtus atq; sapientia maior in illis fuit: qui ex paruis copijs tantum imperium fecere: q̄ in nobis qui ea bene parta vix retinemus: placet igitur eos dimitti ⁊ augeri exercitū Catiline? Minime. Sed ita censeo: publicandas eorum pecunias: ipsos in vinculis habēdos per municipia: que maxime opibus valent. Ne quis de his postea

bo.qꝛ ⁊ pedib⁹ assentit. Rogat⁹.s.vt diceret q̄dnā sentiret de hac re.

LOnge alie. Vidim⁹ superi⁹ quō cesar suaꝫ sniam porauit: videlicet vt diuisi de opib⁹ in vinculis seruarētur cōiurati. nūc vero ponit q̄ cato respōderit: dicit.n. cato se multo aliter sentire q̄ cesarē. Lōge aliēa. ita q̄dē se dicit sentire cesar: ego aūt valde aliter sentio. Lōge alia. valde aliena a sentētia cesaris. Reputo

ad senatum referat: neue cum populo agat. Qui aliter fecerit senatum existimare eū cōtra rempu. et salutem omniuꝫ factuꝝ. postq̄ Cesar dicendi finem fecit: ceteri verbo eius alius varie assentiebant At. M. porcius Cato rogat⁹ sniam: huiuscemodi habuit orōnē.

LOnge aliena mihi mens est patres cōscripti cū res atq̄ pericula nostra cōsidero: ⁊ cū sentētiā nōnullorū ip̄e mecū reputo. Illi mihi disseruisse videntur de pena eorū qui patrie: parentibus armis atq̄ focis bellum parauere. Res autē mouet cauere ab illis magis q̄ quid in illos statuamus consultare. Nā cetera maleficia tu persequare vbi facta sunt. Hoc nisi ꝓuideris: ne accidat: vbi euenerit iudicia frustra implores. Capta vrbe nihil sit relinqui victis. Sed per deos immortales vos ego appello qui semp̄ domos villas: signa: tabulas vestras pluris q̄ rēpublicā fecistis: si ista cuiuscūq̄ modi sint q̄ amplexamini: retinere: si voluptatib⁹ vr̄is ociū p̄bere vultis: expergiscimini aliquādo: ⁊ capessite rēpu. Nā nūc nō agit̄ de vectigalib⁹

mecū ip̄e voluo ⁊ cogito. Illi.s. q̄ añ me dixerūt. De pena eoꝝ q̄si id ī dubio sit nūq̄d hi puniendi eē videāt. Patrie parētibus. ⁊ hoc fecerūt nō dubiū est quin puniendi sint. Res aūt.i. cōditio rei. Cauere magis. videlicet ne q̄d ip̄i ꝯtra rēpublicā faciāt. Cōsul q̄d stas. q̄si dicat q̄s nescit cōiuratores quos ī vīculis tenem⁹ eē necādos: ⁊ eos q̄ adhuc sunt ī potestate sua videlicet ī exercitu catiline simili supplicio eē afficiēdos. Persequare. ꝓ ꝑseq̄ possis cetera maleficia sunt eiusdē generis: vt cū ꝑpetrata fuerīt puniāt. sꝫ maleficiū q̄d ꝑtinet ad ꝑdēdā patriā p̄us puniēdū q̄ factū sit. Hoc. scilicet q̄d ꝑtinet ad ꝑnitiē p̄rie videlicet cōiuratio. Prouideas.i. diligenter ꝓuidebis. Implores. ꝓ īplorabis. Euenerit. acciderit. Nihil reliq̄ fit. nihil relinq̄tur victis. sed ꝑ deos immortales: nolo inquit bonos ciues ⁊ reipublice amantissimos alloq̄: sed vos qui voluptatib⁹ ⁊ luxuriis dediti estis. et ea tātū bona esse putatis: cur nō expergiscimini vt rēpublicā defendatis a coniuratis: vt vestris voluptatib⁹ diu satisfacere possitis.

Domos. in vrbe. Villas. ī agris. Signa. statuas picturas vestras. Ista. scilicet dom⁹ villas signa ⁊ tabellas. Cuiuscūq̄ modi. seu bonas seu quouis alio modo et loquitur cato s̄m stoicos. Namq̄ et ipse cato stoicus erat: et stoici hec externa nullo modo bona esse appellāda putabant nisi quod ad virtutem animi pertinent. Amplexamini. maxima cupiditate cōprehendatis. Ociuꝫ prebere.i. pacē querere ꝑ quā vestris voluptatibus vti possitis. Expergiscimini. excitamī. De vectigalib⁹. qꝛ si vectigalia expilarēt

si socij etiã expilarẽt tñ respublica maneret: sz nõ ita ẽ de ꝯiuratõe. Luxuria ⁊ auaritia. hec duo mala ĩter se ꝯria eẽ videt: ⁊ tñ habẽt cõiũctionẽ inter se. Nã luxuria fere eẽ nõ põt sine auaritia: ⁊ tñ luxurie auaritia videt eẽ aliena. Sz qr q̃ luxuriosi sũt multas pecunias ꝓfundũ: ꝯ vt pecunie suis voluptatib⁹ satisfaciãt auari efficiũt. Aduersos. ꝯrios ⁊ ĩfensos. Qui mihi. sz ẽ cur mihi ipi ventã p̃stare debeãt q̃ grauit ĩuect⁹ sum ĩ eoꝝ libidinẽ. Nũq̃ delicti .i. nũq̃ vlli⁹ delicti veniã dedisse mihi neq̃ aĩo meo. ⁊ ẽ honestus dicẽdi mod⁹: gratiã tibi facio hui⁹ delicti. i. veniã tibi do hui⁹ delicti. Haud facile ꝯdonabã. nõ facile remittebã. Sz ea tametsi: supi⁹ ꝑ ãplificationẽ cepit detestari ꝯiurationẽ ⁊ allocut⁹ ẽ q̃ voluptatib⁹ dediti ociũ sibi ꝑpetuũ fore existimarẽt hãc ꝯiurationẽ ĩpunitã nullo mõ ꝑmitterẽt: nũc ꝓbat illud: dic. n. ea neq̃ d̃ peculatorib⁹ erarij neq̃ d̃ ĩiurijs socioꝝ. Opulẽtia negligentiã tolerabat: qr adeo negligẽtes eẽ poteram⁹ vt copias ⁊ opes reipublice assumerem⁹ Nam opes reipublice maiores erãt q̃ negligẽtia nostra. Bonis an malis moribus. vtrũ castas man⁹ ab erario vtrũ modesti sim⁹ in socios nr̃os. Futura nr̃a .i. sint futura tm̃modo possessionis nr̃e. Hostiũ iura. videlz vt nõ nr̃a solũ sed cõia hostiũ nobiscuz sint futura. Qr boni alij. ⁊ qr corrupt⁹ vocabul⁹ res appellat. Audacia malarũ. i. q̃ audẽt diripe alioꝝ bona: vel ĩterficere inimicos suos vel stuprare mulieres fortes vocãt: ⁊ hec talis audacia malarũ rerũ istis tẽporib⁹ fortitudo appellat. Eo. iõ. In extremo sita. ĩ extremo ⁊ vltimo sita ẽ. Ita mores se habẽt: qr ita viuit. Ex fortunis socioꝝ. i. fortunas atq̃ diuitias sociorũ largiant ⁊ se liberales appellẽt. Furib⁹. i. veniã p̃stẽt de peculatorib⁹ reipublice. Ne illis sanguinẽ. s. ⁊ fortunas sociorũ largiãt: ⁊ peculatorib⁹ reipublice veniã p̃stẽt nõ largiãt sanguinẽ nr̃m. Ne ꝑditũ eãt. i. nõ dẽt: ⁊ ẽ honestus dicẽdi mod⁹.

Bene et composite. hactenus suã confirmauit orationẽ: nunc incipit cõfutare argumenta aduersarij: scilicet .C. Julij Cesaris.

neq̃ de socioꝝ ĩiurijs: libertas ⁊ aĩa nostra ĩ dubio ẽ. Sepenũero. P. C. multa v̄ba ĩ hoc ordine feci: sepe de luxuria atq̃ auaricia nostrorũ ciuiũ q̃stus sum: multosq̃ mortalis ea cã aduersos habeo: q̃ michi atq̃ aĩo meo nullius vnq̃ delicti gartiam fecisse: haud facile alterius libidini malefacta condonabã. Sed ea tãetsi ꝑuipẽdebatis: tñ respu. firma erat: opulẽtia negligentiã tolerabat. Nũc v̄o nõ id agitur bonis an malis moribus viuamus neq̃ quantũ aut q̃ magnificum imperiũ romani populi sit. Sed hec cuiuscũq̃ modi videntur nostra an nobiscum vna hostium futura sint: hic michi quisq̃ mansuetudinẽ et misericordiam nominat. Jampridem equidem nos vera vocabula reruz amisimus: quia bona aliena largiri liberalitas. malarum reruz audacia fortitudo vocatur: eo respublica in extremo sita est. Sint sane (quoniã ita se mores habent) liberales ex sociorum fortunis: sint misericordes in furibus erarij. Ne illis sanguinem nostrum largiantur: et dum paucis sceleratis parcunt: bonos perdituz eant. Bene ⁊ composite. C. Cesar pauloante hoc

De vita ⁊ morte. Cum dixit mortē miseriarū finē non cruciatū esse. Falsa existimans disseruit. Diuerso itinere. qꝛ alij itinere camporū elisiorū possidēt amena loca. alij itinere tartari ingentia supplicia proferunt. Tetra. obscura. Inculta. siluestria. Feda. turpia. deformia ⁊ fetida. Formidolosa. horrore ⁊ formidine plena. Videlꝫ cēsuit. Popularib⁹. fautorib⁹ coniurationis. Conducta. s. p̄cio. Audacia pl⁹. quasi pl⁹ audacie nō in municipijs q̄ in vrbe vbi maiores sunt opes ad defendendū ne eripiātur per vim

C. Cesar pauloāte hoc ordīe de vita ⁊ morte disseruit: credo falsa existimās: ea q̄ de īferis mēorātur: diuerso itinere malos a bonis loca tetra: īculta: feda atq; forīdolosa habere Itaq; cēsuit pecunias eoꝝ publicādas: ip̄os ꝑ municipia ī custodijs habēdos: videlicet timēs ne si Rome sint: aut a popularib⁹ cōiuratiōis: aut a multitudīe ꝯducta ꝑ vī eripiāt̄ Quasi v̄o mali atq; scelesti tātūmō ī vrbe et nō ꝑ totā Italiaꝫ sint aut q̄si nō ibi pl⁹ possit audacia vbi ad defēdēdū opes miōres sunt. Quare vanū eq̄dē h̄ ꝯsiliū ē si ꝑiculū ex illis metuit: si ī tāto oīꝫ metu sol⁹ nō timet: eo magis ꝯuenit me mihi atq; vob̄ timere: q̄re cuꝫ d̄. P. Lētulo ceterisq; statuet ꝓ certo habe tote vos sil̄ de exercitu cati. ⁊ de oībus ꝯiuratis decernē. Quāto vos attēti⁹ ea agetis tāto illis aī⁹ īfirmior erit. Si paululū lāguere vos viderīt oēs iā feroces aderūt. Nolite existimare maiores nr̄os Rēp. ex ꝑua armis magnā fecisse: si ita eēt multo pulcherrimaꝫ eā haberem⁹: q̄ppe socioꝝ atq; ciuiū p̄terea armoꝝ atq; eq̄rū maior copia nob̄ q̄ꝫ illis est. Sed alia fuere q̄ illos magnos fecere: q̄ nob̄ nulla sūt domi īdustria: foris īꝑiū iustū: aīus

Si ī tāto oīꝫ. supi⁹ vidim⁹ quō argumentari cepit cato aduersus Cesarē: videlicet q̄ censuisset in custodijs habēdos ꝑ municipia cōiuratos. ⁊ confutauit illud Cato: qꝛ dixit tutius seruari rome q̄ in municipijs si vim eorū timeret. nūc respōdet ad illā partē si nō timet dicens si ille non timet p. c. nec me vosq; sil̄ magis timere decet. Si ī tanto est pulchra cōplexio aut timet: aut si nō timet vanū ē ꝯsiliū suū videlꝫ q̄ ꝑ municipia distribuant̄. si nō timet nobis multo magis timēdū ē: ⁊ hic latēter īnuit eū hui⁹ cōiurationis cōsciū eē. Eo magis. tāto magis. Refert ad rē ꝑtinet. Mihi atq; vo. i. timere mei causa ⁊ causa vestri Statue. sententiam tuleritis. Pro c. certum hoc sit ⁊ exploratum vobis. Decer. iudicare et sententiam afferre. Illi. scilicet ca. ⁊ cōplicibus suis. Infirmior. imbecillior. Languescere. torpescere ad vindictā eorū q̄ capti sunt. Omēs Ca. cū suis miliib⁹ quos ī exercitu hꝫ feroces vrbē ferocius īuadent. Armis. i. tm̄modo armis. Si res ita eēt. videlꝫ vt armis tātūmō auctū eēt īperiū nr̄ꝫ. Quippe socioꝝ. v̄e inq̄ si respublica tm̄mō armis aucta fuisset: nos eā multo maiorē atq; ampliorē haberemus. Illis. scilicet maioribus nostris. Industria. videlicet retinendi ea que ipsi pepererant foris. Iustum imperium. videlicet nullis iniurijs afficiendo socios. Animus. non gratia. non metu non misericordia: cōmouebāt̄ sꝫ v̄itatē

c

tātūmodo sequebant̄. Obnoxi⁹. subiect⁹. Libidini. nā q̄ sibi cōscius ē alicui⁹ delicti vel libidinis nō audet liberā habere sentētiā. Pro his. videlz ꝓ īdustria ꝓ iudicio iusto ꝓ ꝯsilio ꝓ libertate ꝯsulēdi. Publice egest. qꝛ rēpublicā nihil oīno curam⁹. Priuatī opulētiā. qꝛ dū modo nos diuites sim⁹ parū curam⁹ quō se respu. hēat. Laudam⁹ diuitias. vnū seq̄t̄ ex reliq̄. nā qꝛ diuitie nobis placēt. iō ocio torpescim⁹. Inter bo. ⁊ ma. qꝛ nulla dr̄a fit seu bon⁹ seu mal⁹ fuerit. Ambitio. ābire ē blāditijs circūire: vz singulos blāditijs allicere. Neqꝫ mirū. nūc rōes adducit cato qꝛ ad eo corrupti sūt mores ciuitatis vt nullū discrimē sit īter bonos ⁊ malos. Sz. scz qꝛ q̄ p̄mia v̄tutis sunt oīa ābitio seq̄t̄. Neqꝫ mir̄. s. ē ñ discrepare bonū a malo: ⁊ p̄mia v̄tutis ābitiōe possidere. Separatī. vbi nō ī cōmune cōsulitis: sz p̄uatim sibi q̄sqꝫ ꝓuidet. Ubi domi. ⁊ nō ē mirū Ubi. qñ voluptatib⁹: edēdi bibendi vestiēdi exornādi domos vr̄as ⁊ edificādi eas. Hic pecunie et gr̄e seruitis. videlz pecunia ⁊ gr̄a oīa cōceditis: si q̄s pecuniā vobis tradiderit: ille ī senatu cōsequit̄ qd̄ optauerit: ⁊ si q̄s pl⁹ gr̄a apd̄ vos valuerit: facile quicq̄d voluerit obtinebit. Eo. i. ideo. Uacuā. desertā. qꝛ respublica defensorib⁹ nuda inuaditur a sceleratis hoīb⁹. Cōiurauere. rē oēm añ oculos ponit: vt ꝑiculosior videat̄. Nobilissimi. q. d. si hoīes hūilis ꝯditionis h° fecissent: fortasse veniā dādā eē cēserem. Infestissimā scitis gallos sp̄ pop. romano infestissimos fuisse: ⁊ supatis alpibus ī italiā transitū fecisse. eāqꝫ armis plurimū vastasse. Dux. cati. sup. eminet nob̄ q̄ iā occupauerat alpes. Uos cūcta. cuz tm̄ ꝑiculū īmineat tergiuersamini. Miseramī. irridet. Cai Ce. orationē ꝑ ironiā. Adolescentuli. valde iuuenes. Per āb. nō spe regni sz ābitiōe q̄dā. Res ip̄a. dicet aliq̄s. o cato nō est qd̄ mereris: qꝛ res q̄dez ꝑ se aspa ē: sz nō timet̄. Immo. n. s. timetis. Inertia. īertiā corpis mollitiē aī eē vult. Inertia. ībecillitate corpis. Mollitie. effeminatiōe aī. Cūctamini. moramini. In maxīs ꝑiculis. s. bellis gallicis oīb⁹ bellis punic⁹ p̄mo ⁊ secūdo ⁊ tertio. Supplicijs. i. p̄cib⁹ qꝛ nō solū suppliciū penā dicit: sz etiā p̄ces significat qꝛ apd̄ maiores omīs pena

in consulendo liber: neqꝫ delicto: neqꝫ libidini obnoxius. Pro his habemus luxuriam: ⁊ auariciā publice egestatē: p̄uatiz opulētiaz laudam⁹ diuitias seq̄mur inertiā. Inter bonos ⁊ malos discrimē nullū ē: oīa virtutis p̄mia ābitio possidet: neqꝫ mir̄ vbi vos sepatī sibi q̄sqꝫ ꝯsiliū capitis: vbi domi voluptatib⁹ hic pecunie aut gr̄e seruitis. eo fit: vt īpet⁹ fiat ī vacuā rēp. Sz ego hec omitto. Cōiurauere nobl̄issimi ciues p̄riā īcēdere: Gallorū gētē īfestissimā nomini Romano ad bellū accersiuerūt: dux hostiū cū exercitu supra caput ē. Uos cūctamī ēt nūc ac dubitatis: q̄d ītra meīa dep̄ hēsis hostib⁹ statuatis. Miseramī cēseo: deliq̄re hoīes iuuenes: adolescētuli ꝑ ābitiōez atqꝫ etiā armatos dimittatis Uereor ne ista nob̄ māsuetudo ⁊ mīa (si illi arma ceperīt) ī miseriā ꝯuertat̄. s. res ip̄a aspa ē: sz vos nō timetis eā: īmo vero maxīe: sed īertia atqꝫ mollitia aī ali⁹ aliū expectantes cūctamī velut dijs īmortalib⁹ ꝯfisi: q̄ hāc rēpu. sepe ī maxīs ꝑicl̄is s̄uauere. Nō votis

neq; supplicijs mulierib⁹ auxilia deoꝝ parā-
tur: vigilādo / agēdo / bene ꝯsulendo ꝓspere
oīa cedunt. Ubi secordie atq; ignauie tradi
deris ne q̄cq̄ deos īplores irati īfestiq; sunt.
Apd maiores nr̄os. A. Mālī⁹ Torq̄t⁹ bello
gallico filiū suū (q̄ is ꝯtra īpiū ī hostē pugna
uerat) necari iussit: Atq; ille egregi⁹ adole-
scēs īmoderate fortitudīs morte penas de-
dit: vos d crudelissimis parricidis q̄d statua
tis cūctamī? videlz cetera vita eoꝝ huic scele
ri obstat. Ueꝝ ꝑcite dignitati lētuli: si ip̄e pu
dicitie: si fame sue: si dijs aut hoīb⁹ vnq̄ vlis
pepcit. Ignoscite adolescentie cethegi: nisi
iteꝝ iā pr̄ie bellū ītulit: nā q̄d ego de Gabi-
nio: Statilio: Cepio loq̄r? q̄b⁹ si q̄cq̄ vnq̄ pē
si fuisset: nō ea cōsilia de repu. habuissēt. Po
stremo. P. C. si me hercl'e pctō loc⁹ eēt: faci
le paterer vos ip̄a re corrigi: qm̄ mea verba
cōtēnitis sed vndiq; circūuēti sum⁹. Catilīa
cū exercitu faucib⁹ italiā vrget. Alij ītra me
nia ī sinu vrb sūt hostes neq; parari: neq; cō-
suli q̄cq̄ pōt occulte. quo magis ꝓperādū ē:
q̄re ego ita cēseo cū nefario ꝯsilio sceleratoꝝ
ciuiū resp. ī maxīa ꝑicl'a venerit: Hiq; īdicio
volturcij ⁊ legatoꝝ allobrogū ꝯuicti ꝯfessiq;
sūt: cedē: īcēdia: alia feda atq; crudelia faci
nora in ciues pr̄iāq; ꝑauisse: de ꝯfessis sicuti

erat pecuniaria: etiā q̄ īterfecis
set pecuniaz soluebat: sz multo
maiorē: qꝛ hec pecunia mulcta
ticia q̄ soluebat̄ ꝓpt̄ suppliciū
emebātur hostie q̄ dijs īmorta-
libus īmolarent̄ inde cōsuetu-
do inoleuit vt suppliciū p̄ces si
gnificaret. Uigilādo. ꝓcuran-
do res. Agēdo. tractādo. Ce-
dunt. eueniunt. Secordie atq;
ignauie. secordie animi: ⁊ īertie
corpis te tradideris. Sūt. s. dij
ī hostē. cōtra hostē. Egregius
adolescēs. egregij animi iuue-
nis īmoderate fortitudinis: qꝛ
p̄ter modū fortis fuit. Morte
. i. capitali pena affectus ē. Ce-
tera vi. i. ip̄ter hoc scel⁹ ī oī reli
qua vita modestissimi ac tēpe-
rātes fuerīt. Cetera. reliq̄. Di
stat huic. vt. s. ꝓpt̄ reliq̄ añ actā
vitā hoc scelus remitti debet.
Dijs. vz ne deieraret ꝑ deos
Hominib⁹. videlꝛ ne hoīes in
iurijs afficeret Iterū secundo
Nā q̄d ego. ac si diceret eoruz
flagitia satis nota sunt nobis.
Quicq̄ pēsi. aliq̄d cōsideratio
nis habuerunt. Me Hercule
peccato loc⁹ eēt: vt peccari pos-
set sine exitio reipublice: vt pes
simis coniuratoribus experimi
ni quāta pernities vobis īstaret
In faucibus italie. videlz ī al-
pibus. In sinu. in gremio. Ui
delicet parari neq; consuli. naz
si quid occulte facere volueri-
mus cōtinuo cōiuratores in vr
be sunt qui consilia nostra palā
faciāt Catilīe. Quare ergo. ec
ce nunc sententiā suam conclu
dit Nefario: scelerato: nō dicē-
do cōtra deorū iura facto: qꝛ ne
fas pertinet ad deos ⁊ cōtra de-
os facit qui patrie nocere ma-
chinatur. In magna. videlicz
ne īperiū amitteret. Titi Uol
turcij. qꝛ facta fide publica di-
xit de coniuratione. Conuicti
sunt. argumentis confessi sua
sponte. nam cōuincimur argu-
mentis confitemur sponte no-
stra. Feda. cruēta. Confessis.
nam si confessi sunt: ideo mani-
festi.

More maioꝝ. añq̄ lex porcia ferret. nā lex fuit vt ciues q̄ cōtra rēpu. q̄cq̄ patrauissent: capite punirēt: sicut brut⁹ duos filios virgis cedi: ⁊ securi ꝑcuti iussit ꝙ cōsilia ꝓdēde vrbis sumpserāt. Ualeri⁹ li. v. ca. viij. de seueritate parētū ī liberos. Brut⁹ quoq̄ gl̄ia par romulo: q̄ ille vrbē hic libertatē romanā ꝯdidit. filios suos dñationē tarq̄nij a se expulsam reducentes summū imperiū obtinēs cōp̄hēsos proq̄ tribunali virgis cesos: ⁊ ad palū religatos securi ꝑcuti iussit ⁊ patrē vt cōsulē ageret: orbusq̄ viuere q̄ publice vī dicte deesse maluit. Postq̄ cato assedit: nūc dicit q̄d fecerīt senatores perorata orōne. Assedit. s. perorata orōe. Oēs c. oēs cōsulares q̄ cōsulatū gesserant. Ferūt. efferūt extollūt. Sz mihi. m. le. digressionē facit ī q̄ oñdit q̄nā res fuerit ꝙ a ꝑuulo īitio res popu. ro. ad īperiū toti⁹ orbis terrarū ꝑuenerit. Multa. le. ꝑ me. s. multas historias. Audiēti. a maiorib⁹ a senatoribus. Domi. ī pace. Mari atq̄ ter. bello terrestri atq̄ nauali. Attēdere. diligēter cōsiderare. Que res. s. bello paceq̄ gesta. Par. ma. ꝑua turba. Magnis le. ho. nā duab⁹ legionib⁹ Lucul. cōtra mitridatē ⁊ tigranē pugnauit q̄ in exercitu q̄nq̄gīta milia hoīm habuisse dicūt vñ cice. ī orōne ꝓ archia poeta cū lucullū laudaret vt popl̄i romani exercit⁹ nō cū magna manu īnumerabiles armatoꝝ copias fudit. violētiā vt aduersus hānibalē aduersus gallos. Facūdia grecos. q̄ greci semꝑ roma. eloquētia galli ijsdē romanis bellicis reb⁹ supiores extiterūt. Fuisse añ romā. i. supiores fuisse romanis: ⁊ ē idoneus dicēdi mod⁹ petr⁹ ē añ iohānē v̄tute. i. petr⁹ p̄stat iohānē v̄tute. Agitāti. cogitāti. Cōstabat manifestū erat. Patrauisse cōfecisse cuncta q̄ ad augēdū īpiū ppl̄i romani ꝑtinuissent. Eoq̄ factū ē. q̄ egregia virt⁹ paucoꝝ oīa cōparauerat ppl̄o romano sequit̄ illud vt pauꝑtas diuitias ⁊ paucitas suꝑaret multitudinē. Postq̄ luxu. q̄ occurrebat si pauꝑtas diuitias ⁊ paucitas multitudinē. quō ḡ tm̄ īperiū ꝑmāsit cū nec v̄t⁹ nec parsimonia remāserit ī vrbe. Respōdet Sal. Luxu. luxuria suꝑfluitate. Desidia. īertia. Nā deses d̄r q̄ a labore desistit. Sustētabat. q̄ ad eā magnitudinē ꝑuenerat vt euerti nō posset vitijs īpatoꝝ. Sicuti effeta. diu inquit ciuitas parētib⁹ q̄si orba sine magne v̄tutis ciuib⁹ fuit. Effeta sicut si respublica eēt ꝑua

de manifestis reꝝ capitaliū more maioꝝ suppliciū sumēdū. Postq̄ cato assedit oēs ꝯsulares: itēq̄ senat⁹ magna ꝑs sniaz ei⁹ laudāt v̄tutē aī ad celū ferūt. Alij alios īcrepātes timidos vocāt. Ca. clar⁹ atq̄ magn⁹ habet: senat⁹ decretū fit sicuti ille cēsuerat. Sz michi multa legēti multaq̄ audiēti q̄ ppl̄us ro. domi militieq̄ mari atq̄ t̄ra p̄clara faciora fec̄ forte libuit attēdere q̄ res maxīe tāta negocia sustinuissent: sciebā sepenumero populū ro. parua manu cū magnis legioīb⁹ hostiuz ꝯtēdisse: cognouerā paruis copijs bella gesta cuz opulētis regib⁹: ad hoc sepe fortune violētiam tolerauisse facūdia grecos gloria belli gallos añ romanos fuisse. At mihi multa agitāti ꝯstabat paucoruz ciuiuz egregiā v̄tutē cūcta patrauisse: eoq̄ factū ē vti diuitias pauꝑtas: multitudinē paucitas suꝑaret. Sed postq̄ luxu atq̄ d̄sidia ciuitas corrupta ē: rursus Respu. magnitudīe sua īpatoꝝ atq̄ mgr̄atuū vitia sustētabat. Ac sicuti effeta pa

ta ꝛ cruciata parẽtib⁹.nã mulier dicit effeta cũ partũ ediderit aut effecta casus ablatiui est: vt sit effecta.s.cristẽte. Sed memoria mea.post magnũ tẽporis interuallũ etate mea inquit Salu.duo prestãtissimi viri in vrbe ro.inuẽti sunt.C.Cesar ꝛ Mar.Cato.et vide quõ post digressionẽ ad id puenerit qõ intẽdebat.videlicet vt de virtutib⁹ Caij iulij ce.ꝛ mar.cato.diceret. Res obtulerat.s.dicendo de orationibus quas vterq; in senatu habuerit. Non fuit cõsiliũ.non placuit. Preterire silentio.nihil de virtute eorũ predicare. Maturam.ingentum. Mores. consuetudines vite. Quantũ ingenio possez.quãtum viribus ingenij valerem. Genus etas eloquentia.quia ambo erant etate florentes: eloquentia insignes:genere nobiles. Alia alij.notãdũ est q; ali⁹ cũ de plurib⁹ dicat hic de duobus tantũ dicitur. Beneficijs. merẽdo. Munificentia. largiendo. Ille.cesar. Mansuetudine.et mia. Ignoscendo. nocentibus. Seueritas dignitatem.nemini parcendo:q; q̃dem aliquid deliquisset. Dando.beneficia pauperibus. Subleuãdo.miseros.Ignoscendo.nocẽtibus. Nihil largiẽdo.nec pecuntas nec penas remittebat cato. Pernities.exitium. Facilitas. quia facilis erat ad ignoscendum. Constantia. quia cõstans erat ꝛ a iusticia nullo modo deterreri potuerat. Postremo. pergit mores et ingenium Cesaris et catonis: psequi ostẽdens q̃nam inter eos differentia esset. dicit.n. vt omnia cõplectar Cesar vir nobilissim⁹ fuit cato autẽ seuerissimus ꝛ molestissimus. Lab.eñ laboribus et vigilijs operã dare ꝛ intẽtũ esse Sua negligere. paruipẽdebat res suas ꝓuatas: dũmõ sociorũ negocia ꝓcuraret. Qõ dono. nihil qõ donari posset vnq̃ negabat. Mouũ. magnũ qõ tãdẽ obtinuit cũ i Galliã missus est. Ubi.in q̃. Studiũ.exercitatio. Decor.s.bẽtie ꝛ ornamẽti ne q̃d faceret ꝺ honestatẽ. Seueritatis.tusticie adeo eñ seuer⁹ erat vt pcãti ignoscere nollet. Diuitie.vt ceteris diuitijs prestaret. Factiõe.factio ꝺr maloꝝ spiratio. Factiões iterdũ dicũtur opes et diuitie. Cũ strẽnuo.vt

rentum multis tempestatibus haud sane q̃l quam Rome virtute magnus fuit sed memoria mea ingẽti virtute diuersis moribus fuere duo viri. M. Cato. ꝛ. C. Cesar. Quod q̃m res obtulit silentio ꝓterire nõ fuit consilium quin vtriusq; naturã ꝛ mores quãtũ ingenio possez aperirẽ. Igit his duob⁹ genus etas: eloquẽtia ꝓpe eq̃lia fuere. Magnitudo aĩmi par: itẽ gloria: sed alia alij. Cesar beneficijs ꝛ munificẽtia magn⁹ hẽbat. Integritate vite Cato ille mãsuetudie ꝛ mia clar⁹ fact⁹. Huic seueritas dignitatẽ addiderat. Cesar dãdo: subleuãdo: ignoscẽdo. Cato nichil largiẽdo gloriã adept⁹. In altero mis pfugiũ: ĩ altero malis pnities: illi⁹ facilitas hui⁹ ꝓstãtia laudabat. Postremo Cesar ĩ aĩm induxerat laborare: vigilare. negocijs aĩcoꝝ ĩtẽt⁹: sua negligẽ: nihil denegare: qõ dono dignũ eẽt: sibi magnũ ĩpiũ: exercitũ: bellũ nouũ exoptabat: vbi ꝛt⁹ enitescere posset. At Catõi studiũ modestie: ꝺcoris: ꝺ maxie seueritatis erat: ñ diuitijs cuz diuite: neq; factõe cum factioso: sed cũ strẽnuo virtute: cuz modesto pudore cũ innocẽte abstinẽtia certabat

strēnuū ⁊ tute: modestū pudore: innocentem abstinentia superaret. Esse postꝫ. ad propositum redit dicēs duo tanta virtute viri sententiam suam dixerāt. Senatus in catonis sententiā discessit. senatus omnis laudauit catonis sententiam.

Antecapere. preuenire anticipare. Triumuiros. iudices rerum capitaliū. Dispositis pfidijs. i locis opportunis ne quis p vim lentulū eriperet. Mā potentissimus erat in vrbe: fuerat eñ ante consul: nunc vero pretor. Quod postulabat. videlicz laqueum ⁊c. huiusmodi quib⁹ noxij necātur. Quod tullianū. quotienscunꝫ relatiuum inter duo substantiua diuersoruz generū ponitur cuicūꝫ voluerīs addere potes: dummodo vtrūꝫ sit appellatiuum. ꝙ si eorum alterum proprium est concordatur cum proprio non cū appellatiuo. Parietes. muri. differentia est inter menia muruz et parietem Mā menia sunt vrbis: murus publicorum edificiorum: paries priuatorum. Camera arcus incuruus. differentia ē inter camerā et fornicem. Nam camera est totum edificium coniunctum: fornix est quilibet ex quattuor arcub⁹ camere super quib⁹ edificata est ipsa camera. Inculta. deformis. Lapideis fornicibus. i. iuncta fornicibus ex lapide factis. Feda sordida. Terribilis. formidolosa. In eum locum. descripsit locum in quo demissi sunt nocentes: nūc dicit quomodo supplicium sumptum est de his. Demissus. ō superiori loco missus in inferiorem. Judices reruz. hos maleficiorum iudices appellamus.

Um ea rome. nunc redit ad Catilinam dicens quomodo se habuerit postꝫ audiuit ea q̄ fa-

esse ꝙ videri bonus malebat. Itaqꝫ quo minus petebat gloriaz eo magis assequebatur. Postꝫ vt dixi senatus in Catonis sentētiaz discessit: consul optimum factuz ratus noctē que instabat añcapere: ne quid eo spacio noctis per pretores. Est locus in carcere eq̄ appellatur Tullianum: vbi paululum ascenderis ad leuaz circiter. xij. pedes depressus humi: eum muniunt vndiqꝫ parietes: atqꝫ insuper camera lapideis fornicibus vincta: sed īculta tenebris: odore feda atqꝫ terribilis facies eius est: in eum locum postꝫ demissus ē Lentulus iudices reruz capitalium: quibus preceptum erat laqueo gulaz fregere. Itaqꝫ ille lentulus patricius ex clarissima gēte coz nelioꝝ: q̄ cōsulare imperiū Rome habuerat dignū moꝛib⁹ factisqꝫ suis exitū vite inuenit De cethego: Statilio: Gabino: Lepario eodem modo sumptum supplicium est.

Um ea Rome gerūt Catilina ex oī copia quā ipe abduxerat et Mālis habuerat duas legiones instituit: cohoꝛtis p nūero militū pplet: deīde vt q̄sqꝫ volūtari⁹ aut ex socijs ī castra

venerat: equalit distribuerat: ac breui spacio legiones numero hominũ expleuerat: cũ in initio non amplius duobus milib⁹ habuisset. Sed ex omni copia circiter quarta pars erat militaribus armis ĩstructa: ceteri vt quẽq; casus armauerat: sparos aut lanceas: alij preacutas sudes portabant. Sed postq̃ Anthonius cum exercitu aduentabat: Catilina per montis iter facere: modo ad vrbem: modo Galliam versus castra mouere: hostibus occasionẽ pugnãdi nõ dare. sperabat propediem magnas copias sese habituꝝ: si Rome socij ĩcepta patrauissent. Interea seruitia repudiabat: cuius rei initio ad eum magne copie concurrebãt: opibus coniurationis fretus sil' alienuꝫ suis ratiõib⁹ existimãs videri causam ciuiũ cuꝫ seruis fugitiuis cõicasse: ꝑ postq̃ ĩ castra nũci⁹ ꝑuenit Rome cõiuratione patefacta: de lẽtulo et cethego ceterisq; (q̃s sup̃ mẽoraui) suppliciũ sũptũ: pleriq; q̃s ad bellũ spes rapinaꝝ aut nouaꝝ reꝝ studiũ illexerat dilabũt: reliq̃s catilĩa ꝑ mõt ꝑsos magnis itinerib⁹ ĩ agꝝ pistorieñ adducit eo ꝯsilio vti ꝑ trãites occl'te ꝓfugerꝫ ĩ galliã trãs alpinã. at. Q. Metell⁹ celer cũ trib⁹ legiõib⁹ ĩ agro picẽo p̃sidebat ex difficl'tate reꝝ eadẽ illa existimãs q̃ sup̃ diximꝰ: catili. exagitare

cta fuerãt. Abduxerat. tũc quũ ab vrbe ꝓfectus est. Instituit. ordinauit. Cohortes ꝑ numero. nam legio sex cohortes continet vnaqueq; cohors sexcentos milites continet. Equaliter. per omnes cohortes. Sed ex omni. hoc plurimuꝫ catiline nocuit: pauci admodum arma militaria habebant. Casus. sicut casu vnicuiq; ad manus arma peruenerãt. Sparus est genus teli quo vtuntur rustici ad putandas arbores: et est oblongum et in extremo incuruuꝫ in modum pedis. Galliam v̄sus notandum est hanc prepositionem versus: siue in compositione siue in appositiõe semꝑ postponi debere: in compositiõe vt dextrorsum leuorsum: in appositione vt hic galliam versus.

Incepta. ĩcẽdia rapinas. Seruitia. idest seruos quorum magna copia cõfluxerat libertatis cupiditate. Alienum. inconueniens ne extimaretur malo potius q̃ bono ciuium id facere.

Dilabuntur. in diuersas partes fugiunt. Magnis itineribus. longis itineribus. Pistoriensem. pistoriũ ciuitas est hetrurie. Tramites. dicuntur ãgustiores semite. Presidebat. erat ĩquit in agro piceno. Qu. metellus: qui cũ videret in maximis angustijs catilinam estimauit catilinam eadem illa cogitare que proposuerat Salu.

Ex difficultate reruꝫ. ex angustijs quibus obsitus erat catilina. Sub radicibus. in faucib⁹ alpium. Qua descensus. qua parte descenderet Catilina vt iret in galliam.

Neq; tamen antonius. superius scripsit quomodo Metellus celer existimans id qd̃ erat. scilicet in Galliam transire statuisse catilinã: alpiũ fauces oc-

strēnuū ꝟtute: modestū pudore: innocentem abstinentia superaret. Esse postq̄. ad propositum redit dicēs duo tanta virtute viri sententiam suam dixerāt. Senatus in catonis sententiā discessit. senatus omnis laudauit catonis sententiam.

Antecapere. preuenire antici pare. Triumuiros. iudices rerum capitaliū. Dispositis presidijs. ī locis oportunis ne quis ꝑ vim lentulū eriperet. Nā potentissimus erat in vrbe: fuerat em̄ ante consul: nunc vero pretor. Quod postulabat. videlicz laqueum ꝛc. huiusmodi quib⁹ noxij necātur. Quod tullianū. quotienscunq̄ relatiuum inter duo substantiua diuersoruz generū ponitur cuicūq̄ volueris addere potes: dummodo vtrūq̄ sit appellatiuum. ꝙ si eorum alterum proprium est concordatur cum proprio non cū appellatiuo. Parietes. muri. differentia est inter menia muruz et parietem Nā menia sunt vrbis: murus publicorum edificiorum: paries priuatorum. Camera arcus incuruus. differentia ē inter camerā et fornicem. Nam camera est totum edificium coniunctum: fornix est quilibet ex quattuor arcub⁹ camere super quib⁹ edificata est ipsa camera. Inculta. deformis. Lapideis fornicibus. i. iuncta fornicibus ex lapide factis. Feda sordida. Terribilis. formidolosa. In eum locum. descripsit locum in quo demissi sunt nocentes: nūc dicit quomodo supplicium sumptum est de his. Demissus. ꝺ superiori loco missus in inferiorem. Iudices reruz. hos maleficiorum iudices appellamus.

Um ea rome. nunc redit ad Catilinam dicens quomodo se habuerit postq̄ audiuit ea q̄ fa-

esse q̄ videri bonus malebat. Itaq̄ quo minus petebat gloriaz eo magis assequebatur. Postq̄ vt dixi senatus in Catonis sentētiaz discessit: consul optimum factuz ratus noctē que instabat añcapere: ne quid eo spacio nouaretur triumuiros que ad supplicium postulabat parare iubet: ipse dispositis p̄sidijs Lentulum in carcerem deducit. idem fit ceteris per pretores. Est locus in carcere qd̄ appellatur Tullianum: vbi paululum ascenderis ad leuaz circiter. xij. pedes depressus humi: eum muniunt vndiq̄ parietes: atq̄ insuper camera lapideis fornicibus vincta: sed ī culta tenebris: odore feda atq̄ terribilis facies eius est: in eum locum postq̄ demissus ē Lentulus iudices reruz capitalium: quibus preceptum erat laqueo gulaz fregere. Itaq̄ ille lentulus patricius ex clarissima gēte cornelioꝝ: q̄ cōsulare imperiū Rome habuerat dignū morib⁹ factisq̄ suis exitū vite inuenit De cethego: Statilio: Gabino: Cepario eodem modo sumptum supplicium est.

Um ea Rome gerūt Catilina ex oī copia quā ꝛip̄e abduxerat et Māli⁹ habuerat duas legiones instituit: cohortis ꝓ nūero militū ꝯplet: deīde vt q̄sq̄ volūtari⁹ aut ex socijs ī castra

venerat: equaliter distribuerat: ac breui spacio legiones numero hominũ expleuerat: cũ in initio non amplius duobus milib⁹ habuisset. Sed ex omni copia circiter quarta pars erat militaribus armis ĩstructa: ceteri vt quẽq; casus armauerat: sparos aut lanceas: alij preacutas sudes portabant. Sed postq̃ Anthonius cum exercitu aduentabat: Catilina per montis iter facere: modo ad vrbem: modo Galliam versus castra mouere: hostibus occasionẽ pugnãdi nõ dare. sperabat propediem magnas copias sese habituꝝ: si Rome socij ĩcepta patrauissent. Interea seruitia repudiabat: cuius rei initio ad eum magne copie concurrebãt: opibus coniurationis fretus sil' alienuꝫ suis ratiõib⁹ existimãs videri causam ciuiũ cuꝫ seruis fugitiuis cõicasse: ꝑ postq̃ ĩ castra nũci⁹ ꝑuenit Rome cõiuratione patefacta: de lẽtulo et cethego ceterisq; (q̃s sup̃ mẽoraui) suppliciũ sũptũ: pleriq; q̃s ad bellũ spes rapinaꝝ aut nouaꝝ reꝝ studiũ illexerat dilabũt̃: reliq̃s catilĩa ꝑ mõt̃ sp̃sos magnis itinerib⁹ ĩ agꝝ pistorieñ adducit eo ꝯsilio vti ꝑ trãites occl'te ꝓfugerꝫ ĩ galliã trãs alpinã. at. Q. Metell⁹ celer cũ trib⁹ legiõib⁹ ĩ agro picẽo p̃sidebat ex difficl'tate reꝝ eadẽ illa existimãs q̃ sup̃ diximꝰ: catili. exagitare

cta fuerãt. Abduxerat. tũc quũ ab vrbe ꝓfectus est. Instituit. ordinauit. Cohortes ꝑ numero. nam legio sex cohortes continet vnaqueq; cohors sexcentos milites continet. Equaliter. per omnes cohortes. Sed ex omni. hoc plurimuꝫ catiline nocuit: pauci admodum arma militaria habebant. Casus. sicut casu vnicuiq; ad manus arma peruenerãt. Sparus est genus teli quo vtuntur rustici ad putandas arbores: et est oblongum et in extremo incuruuꝫ in modum pedis. Galliam v̄sus notandum est hanc prepositionem versus: siue in compositione siue in appositiõe semꝑ postponi debere: in compositiõe vt dextrorsum leuorsum: in appositione vt hic galliam versus.

Incepta. ĩcẽdia rapinas. Seruitia. idest seruos quorum magna copia cõfluxerat libertatis cupiditate. Alienum. inconueniens ne extimaretur malo potius q̃ bono ciuium id facere.

Dilabuntur. in diuersas partes fugiunt. Magnis itineribus. longis itineribus. Pistoriensem. pistoriũ ciuitas est hetrurie. Tramites. dicuntur ãgustiores semite. Presidebat. erat ĩquit in agro piceno. Qu. metellus: qui cũ videret in maximis angustijs catilinam estimauit catilinam eadem illa cogitare que proposuerat Salu.

Ex difficultate reruꝫ. ex angustijs quibus obsitus erat catilina. Sub radicibus. in faucib⁹ alpium. Qua descensus. qua parte descenderet Catilina vt iret in galliam.

Neq; tamen antonius. superius scripsit quomodo Metellus celer existimans id q̃d erat. scilicet in Galliam transire statuisse catilinã: alpiũ fauces oc-

cupauit:nec interea eum perse qui desistebat Anto.et nõ valde erat aptior catilina ad fugiẽdũ q̃ ad persequendum An. nam si catilina erat cum suis expedi tior ad fugam. Anto. locis eq̃o ribus iter faciebat: igitur quã tum iuuabat spes fuge Catili. tantũ Anto. equiora tamen: q̃ uis Metellus celer catiline de scendenti ex alpibus oppositus esset. Tentare.experiri. Equi oribus.planioribus. Montib⁹ obiectis. Clausuz.hinc Anto nius p̃mebat: hinc mõtes asta bant. Fortunam.seu prosperã seu aduersam. Contione.mul titudine. Ex timido.si natura liter fuerit imbellis non põt fir mior fieri corpe ꝛ si timidus fu erit non põt audaciam ꝛ fortitu dinem animi capere. Ignauo ad corpus. Timido.ad animũ Natura.ad strẽnuum. Mori bus.ad fortitudinẽ. sed cũ hinc pericula sint: hic gloria videtis strennuos ꝛ fortes esse oportere Patere. apparere. Sed ego vos. quia occurrebat si nihil p ficit oratio imperatoris ad mil tes adhortandos cur nos aduo casti. Secordia. ignauia. Cla dem.calamitatem. Meq̃.quia se nobis obiicit Metell⁹ nũc ve ro pergit catilina quod superi⁹ ceperat vt ostẽdat in qua neces sitate sint milites sui vt fortiter sibi pugnandum intelligant.

Juxta.pariter.loco statu. Ab vrbe. scilicet exercitus antonij. A gallia. scilicet exercit⁹ me telli.

Cõiuratio

Igitur vbi eius iter ex perfugis cognouit: castra propere mouit: ac sub ipsis radicibus montiũ consedit: qua illi descẽsus erat in Gal liam properãti: neq̃ tamen Antonius pcul aberat vtpote qui magno exercitu locis eq̃o ribus expeditos in fugã sequereꝝ. Sed post q̃ videt catilina mõtibus atq̃ copijs hostiũ sese clausum: in vrbe res aduersas: neq̃ fuge neq̃ presidij vllã spez: optimũ factu ratus in tali re fortunã belli tentare: statuit cũ Anto nio q̃primũ cõfligere. Itaq̃ concione aduocata huiuscemodi oratione habuit.

Compertũ ego habeo milites ver baꝝtutẽ nõ addere: neq̃ exigna uo strẽnuũ: neq̃ fortẽ ex timido exercitũ impatoris in ore fieri: q̃ta cuiusq̃ aio audacia natura aut moribꝰ ineſt: tanta in bello patere solet: quem neq̃ gloria: neq̃ pericula excitant ne quicq̃ hor rere: timor animi aurib⁹ officit: sed ego vos quo pauca memorẽ aduocaui: sil vti causam mei ꝓsilij apirẽ: scitis eq̃dẽ milites secordia atq̃ ignauia lẽtuli q̃tã ipi nobisq̃ cladẽ attu lerit: quoq̃ mõ (dũ ex vrbe p̃sidia oppior) i Galliã ꝓficisci nequerĩ. Nũc vo q̃ loco res nr̃e sint iuxta mecũ oẽs itelligit: exercit⁹ ho stium duo: vn⁹ ab vrbe alter a gallia obstant

Diuti⁹ ī his locis eē (si aīus maxīe ferat) frumēti atq; aliaꝝ rez egestas phibet. q̄cūq; ire placet ferro iter apiēdū ē. qua ppt vos moneo vti forti atq; pato aīo sitis: t cū plīū inibitis memineritis vos diuitias: dec⁹: gliaz: p̄terea libertatē atq; pr̄iā ī dextris vr̄is portare: si vicerimus omnia nobis tuta erunt: cō meatus abunde municipia atq; colonie patebunt: si metu cesserimus eadem illa aduersa fient: neq; locus: neq; amic⁹ quisq; teget: quē arma nō texerint. Preterea milites nō eadē nob t illis necessitudo ipēdet: nos p patria p libtate: p vita certam⁹. Illis supuacaneū est p potētia paucoꝝ pugnare: quo audaci⁹ aggrediamini meōres pstine virtutis: licuit vob cū sūma turpitudīe ī exilio etatē agere. Potuistis nōnulli Rome (amissis bois) alienas opes spectare: qz illa feda atq; itolerāda viris videbāt: hec seq decreuistis si hec relī q̄re vultis audacia op⁹ ē: Nemo nisi victor p pace bellū mutauit. Nā ī fuga salutē spare cū arma: qb⁹ corp⁹ tegit ab hoste auerteris ea xo demētia ē: sp ī plio his ē maxīm piculū qui maxīe timēt. audacia p muro habet. cuz vos psidero milites t cū fctā vr̄a estimo: magna me spes victorie tenet: anim⁹: etas: virtus vr̄a me hortantur. Preterea necessitu-

Parato. prōpto. Dextris. nā dextre nostre pñt nobis hoc parare. Texerunt. defenderunt. Mobis t illis. non eadē necessitate bellū geritis: qua illi nos pro nobis illi pro alijs pugnant Superuacaneū. superfluū et minime necessariū. Potentia paucoꝝ. et ob eā rem parui faciunt vtervincant. Licuit. ecce necessitas maxima. Amissis. perditis vestris bonis. Hec. arma. Misi victor. cui semel bellum placuerit si pacem voluerit necesse est vt victor euadat. Auerteris. abieceris. Ea vero ideſt certe. Maximum periculum. quia maximo timore afficiuntur qui periculis subiacēt Mam. respondet obiectioni: multitudo: non vindicati sicut pecora: quia quēadmodum pecora iugulantur: ita vos cuz in eorum manibus peruenerit is iugulabimini.

do q̄ etiā timidos fortes facit: nā multitudo hostiū ne circūuenire q̄at: ꝓhibēt āgustie loci. Qd̄ si v̄tuti vr̄e fortuna inuiderit: cauete ne multi aīaz amittatis: neu capti potiꝰ sicuti pecora trucidemī q̄ꝫ viroꝝ more pugnātes cruētā atq̄ luctuosaz victoriā hostibꝰ relinq̄tis. Hec vbi dixit paululū ꝯmoratꝰ signa cauere iubet atq̄ īstructos ordines ī locū equū deducit. Deīde remotis oīz eq̄s q̄ peditibus exeq̄to ꝑiclo aīus āplior eēt: ip̄e pedes exercitū ꝓ loco atq̄ copijs īstruxit: nā vti planities erat int̄ sinistros mōtis: ⁊ a dextera rupes aspa: octo cohortis ī frōte ꝯstituit. Reliq̄ꝝ signa ī subsidijs artiꝰ collocat: ab his cēturiones oīs lectos euocatos p̄terea ex gregarijs militibꝰ optimū quēq̄ armatū ī p̄mā aciē subducit. C. Māliū ī dextera: fesulanū quēdā ī sinistra ꝑte curare iubet. Ip̄e cū liberis ⁊ colonis ꝓpe aq̄lā assistit: quā bello Cībrico. C. Mariꝰ ī exercitu hūisse dicebat̄. At ex altera ꝑte. C. Antoniꝰ pedibꝰ eger: q̄ p̄lio adesse neq̄bat. M. petreio legato exercitū ꝑmittit. Ille cohortis vet̄anas: q̄s tumultꝰ causa ꝯscripserat ī frōte: post eas ceteꝝ exercituz ī subsidijs collocat: ip̄e eq̄ circumiēs vnūquēq̄ noīans appellat: hortat̄ rogat vt meīnerīt se ꝯtra latrōes īermes ꝓ p̄ria: ꝓ libis ꝓ aris

Ordines instituit. tociꝰ aciei centuriones tribuni militū manipuli legati. Legati. qui legioni sex milium sexcentorum et sexagintasex hominū preerant. Pedes. cum descendisset ex equo. Pro loco. pro qualitate Aspera rupe. aspero saxo reliquarum cohortum. In subsidijs. si forte prima acies cessisset Ab his centuriones. pergit dicere quo pacto instruxit exercitum suū dicit cm̄ cum a dextra in rupe aspera posuisset aciem subsidijs manipulos collocassz ex his delegit centuriones ⁊c. Ab his. subsidijs. Centuriones. qui preerant manipulis. Euocatos. euocati dicebātur qui scripti erant ex diuersis vrbibus sociorūz populi romani. Ex gregarijs. gregarij milites dicuntur de grege: qui nullum ordinem habent. Curare curaz habere. Aquilam. idest prope vexillum: eo q̄ aquilas signa romana scimꝰ fuisse. Cimbrico. qd̄ gessit contra cimbros. Eger pedibus. podagra laborās. Veteranas cohortes. idest veteranoruz militum cohortes veterani milites dicebātur qui diu militiam gesserant: et propterea rei militaris erant peritissimi. Tumultus causa. veterani milites subiti periculi causa conscripti erant. Post eos post veteranos milites: q̄s subiti periculi causa conscripserat.

In subsidijs. subsidia dicta sunt a subscendo: eo q̄ post primas acies subsideant: idest stēt ⁊ cum prima acies victa vel tabefacta fuerit milites qui subsidijs erant: in primo loco ponebantur: vnde prima acies pedē retulerat. Nominās. nominatim. Ipse. petreius. Pro aris et focis. pro templis et focis.

atq; focis certare. Homo militaris q̄ āplius trigīta ānos tribun⁹ aut p̄fect⁹: aut legatus aut pretor cū magna gloria ī exercitu fuerat pleroſq; ipſos factaq; eorum fortia nouerat ea cōmemorando militū animos accēdebat ſed vbi oībus rebus exploratis Petreius tuba ſignū dat: cohortis paulatim incedere iubet: idem facit hoſtiū exercitus: poſtq; eo vē tum eſt: vnde ab ferentarijs preliū committi poſſet: maximo clamore cum infeſtis ſignis vtrinq; concurrūt: pila omittūt: gladijs res agīt. veteranī p̄ſtine virtutis memores quo minus acrit instare: illi haud timidi reſiſtunt maxima vi certat. Interea Catilina cū expeditis ī p̄ma acie verſari laborātibus ſuccurrere: integros p ſaucijs accerſire: oīa prouidere: multuz pugnare: ſepe hoſtē ferire: strēnui militis⁊ boni impatoris officia ſimul exequebat. Petreius vbi videt Catilinā cōtra ac ratus erat magna vi cōtēdere: cohortē p̄toriā in medios hoſtes īducit: eoſq; pturbatos atq; alios alibi reſiſtētes iterficit. Deiſi vtrinq; ex laterib⁹ ceteros aggredit. Mālius et Fesulan⁹ ī p̄mis pugnātes cadūt. Poſtq; fuſas copias ſeq; cū paucis relictū videt Catilina memor gnis atq; p̄ſtine ſue dignitatis in p̄fertiſſimos hoſtes īcurrit: ibiq; pugnās

Prefectus. qui princeps exercitum ductauerat. Pretor. imperator idēq; facit quo tempore motus eſt exercitus Antonij et eodem Catil. motus eſt exercitus. A ferentarijs. ferentarij dicuntur milites leuis armature eo q̄ arma tantūmodo ferebant: que manibus geruntur.

Pretoria. cuius cohortis imperatoria tutela erat: hi ex robuſtiſſimis toti⁹ exercitus erāt delecti. Expeditis. leuis armature. Ex laterib⁹. non in fronte vbi Catilina verſabāt. In p̄mis. iter primos. Catilina poſt q̄ catilina vbi alios vidit fuſos meminit ſue nobilitatis: et ne turpiter caperetur ī hoſtes cōfertiſſimos prorupit vbi confoſſus eſt. Fuſas. Proſtratas. ceſas.

confodit. Sed confecto prelio tunc vero cer neres quanta audacia quantaq; vis animi fuisset in exercitu Catiline. Nam fere quem quisq; pugnando locu; viuus ceperat: eum amissa anima corpore tegebat. Pauci autez quos medios cohors ptoria diſiecerat: pau lo diuerſius iacebant. ſed omnes tamen ad uerſis vulneribus conciderant. Catilina ve ro longe a ſuis inter hoſtiū cadauera reper tuseſt. Paululū etiā ſpirās: ferociāq; animi quā habuerat viuus in vultu retinens. Po ſtremo ex oñi copia: neq; ī prelio: neq; in fu ga quiſq; ciuis ingenuus captus ē: ita cun cti ſue hoſtiūq; vite iuxta pepercerant: neq; tamen exercitus populi Ro. letā: aut incruē tam victoriā adeptus eſt: nā ſtrennuiſſimus quiſq; : aut occiderat in prelio : aut grauiter vulneratus diſceſſerat. Multi aūt qui de ca ſtris viſendi : aut ſpoliandi gratia proceſſe rant : voluentes hoſtilia cadauera amicum alū: pars hoſpitem : aut cognatum reperie bant. Fuere item q inimicos ſuos cognoſce rent: ita varie per omnē exercitū leticia: me roz: luctus: atq; gaudia agitabantur.

¶ Finis.

Confoditur. tranſfigitur. Sz confecto. nunc dicit Saluſtius qualiter ſe habuerunt romani fuſo exercitu hoſtium. Confe cto. pfecto. Vis. conatꝰ. Amiſ ſa anima .i. vita. Diuerſius. a ſuis. Catilina vero longe. Ca tilina nō modo contentus fuit non fugere: verūetiā romanos trrūpere voluit: ne inultus mo reretur. Ingenuus. libere na tus eſſet. Juxta. ſimiliter. Ta men . q̄uis ceſus eſſet exercitꝰ catiline. Voluentes. vt ſpolia rent. Leticia. eoruz qui inimi cos reperiebant. Merez. luctꝰ eorū qui amicos cognatos aut hoſpites inuenerant.

¶ Finis.

Ohānes chrysostom⁹ Bartholomeo soldo fratri salutē. Dedi opā mi frat vt Salustij de bello Jugurthino iterptationē icoharē: vt haberes qō ꝛ vti liter legeres: ꝛ cōmode doceres. Cū opus absoluero: curabo illō ad te trās mittere. Tu iterea da operā vt memoria teneas q̄ pcepta dederim tibi cuz a te discederē. Scholasticos assiduo studio atq; labore ꝓsequere: eosq; oīni di ligētia custodi: plura scriberē: nisi sceleritas nūcij ꝓhiberet. Vale. Ex mo nasterio sancti Leonardi quinto Januarij. M.cccc.lxx. extra Veronam.

Ohānes chrysostom⁹ Bartholomeo Soldo fratri salutē. Mitto ad te ex positionē i Salustiū de bello Jugurthino sicuti erā pollicit⁹: op⁹ summo la bore ꝓfectū. Qua i re tō maiorē a me labor suscept⁹: q̄ ñ solū sine resq; ipe mihi fuerūt explicāde, sed ordo q̄z vbiq; multis i locis ē demōstrat⁹: vt ꝛ tu ipe melius itelligeres: ꝛ alios facilius doceres. Tu si Salustiū ꝛ iterptationez atq; expositionē nraz diligēter ituit⁹ fueris: aditū itelligētie tibi multas ad res aptū eē cognosces. Te rogo: vt des operā: ne tantus labor frustra a me suscept⁹: ne ve exidustria mea ignauia tibi pta eē videat. q̄ si te hoc ope nro delectatū cē i tellexero: ad alia maiora aggrediēda studiū meū excitab. Quātū. n. tibi ꝓdesse scis: ego etiā quātū possim itelligo. Nemo em̄ ē q̄ te mihi i hac luce carior sit: vel cui pl⁹ ingeniū meū de sudare cupiat. Sz fac te dignū pstes: in quē talia a fratre officia cōferāt. Cū epām legeris. Brixiā te ꝓferes ad sanctū Saluatorē: ꝛ fratrē Stephaninū ꝓuenies: cui op⁹ tibi assignādū tradidi. Curabisq; vt textū correctissimū habeas: atq; ita legere: ꝛ meo labore ꝓficere icipias Vale. ꝛ pasinū tuū cura diligent/ Uxorē ceteroq; meo nōie saluta. Datū Patauij. xv. kalē. Julias. M.cccc.lxx.

¶ Salustij vita.

Alustius ciuis Roman⁹ Senatorij ordinis fuit. Hic ꝑmo se ad rēpublicaz cōtulit: ꝛ i ea aliquādiu vsat⁹ ē: postea cū ei i senatu (vt tradit Acron) a cē soribus obiectū. eēt: q̄ libertinarū sectator eēt: tū ille nō se matronarū sz liber tinarū sectatorē eē testat⁹ ē: atq; ideo senatu repulsus ē: qō ꝛ i ꝑncipio belli Catilinarij: ꝛ in ꝑti exordio excusat. Dicit em̄ aliā fuisse causam: quāobrē se ab administratiōe reipublice remoueret. q̄ videlz vtuti honos nō darek sed ābitio oīa vtutis ꝑmia possideret. Sz reuera cōstat Salustiū infamia circa feminas laborasse. Maz vt idē Acron refert in Fauste Sylle filie ꝛ Milonis vxoris ad ulterio deꝑhēsus ab ipo Tito Anio Milone flagellis cesus ē. Igit Salust⁹ ob eiusmodi flagitia a senatu remot⁹: cū itelligeret sibi ob tātā ignominiā aditū ad honores penit⁹ iter clusum: omissa cura reipublice se ad historiā scribēdā cōtulit. In q̄ re ita claruit: vt oīb⁹ q̄ hi storiā scripserūt oīm iudicio añponak. Et quēadmodū apō Grecos Thucydides Herodotū ceteroq; q̄ historiā scripserūt: nobilitate ꝛ artificio dicēdi supauit: sic apud Latinos Salu stius Liuiū ceteroq; historicos facile vicit. Ait Quintilian⁹ Thucydidi Salustiū cōparat: Liuiū Herodoto. Porro tā i Thucydide q̄ in Salustio mira breuitas q̄dā ꝛ affectata reruz vbertas cōmēdak. Nā vteq; ita rerū frequētia creber ē: vt vbiq; ꝓpe numerū sentētiarum numero cōsequak: gen⁹ aūt dicēdi pressum ꝛ nitidū: ꝛ oīno reb⁹ magis q̄ vbis rēdūdās. In hoc aūt ope bellū qō Romani cū Jugurtha rege Numidie gesserūt cōscribit. Sz añ ꝑmit tit exordiū i quo causaz (vt dixim⁹) ostēdit: q̄obrē se ab administratiōe reipublice ad histo riā scribēdā cōtulit: ne forte ignauie darek si vel tedio laboris vel metu piculi potiusq; iusto iudicio animi rēpu. reliquisse videret. Dicit em̄ sic. Cū multa sint studia ꝛ exercitia animi q̄ bus summa laus ꝛ claritudo cōparari possit. Veluti cōsilio rēpu. regere: dare operā litteris ꝛ alia hmōi. Hoc tēpore mihi nō placuit: ꝑ administrationē reipu. laudē ꝛ gloriā cōparare: q̄ videbā hoc tpe iperia ꝛ honores ꝛ magistrat⁹ dari hoīb⁹ idignis et nō vtute ꝑditis: sz ā bitione coruptis. Et ꝓpterea aliud studiū atq; aliud exercitiū animi q̄rendū cē putaui: i q̄ laudē ꝛ gloriā cōparare possem. Sz ex oīb⁹ studijs q̄ exercenk aio atq; igenio: vtilissimū vt sum ē historiā scribere: ꝛ memorie mādare res gestas. Et iō ad hoc studiū atq; exercitiū me cōtuli: omissa cura reipu. Sed videam⁹ quō paulatim ventat ad exponēdā hanc causam atq; ad hunc sensum explicandum.

¶ Sequūtur cōmentaria Jobis chrysostomi Soldi Brixiani i bellū Jugurthinū.

Alſo querit. Iniuſte (inquit) hoīes cōquerunt de natura ſua: dicētes q̄ natura ſua imbecilla ſit et viribus infirma. ⁊ breui tempore duret: ⁊ q̄ fortuna potius q̄ conſilio regat. ſed male faciunt q̄ ſic cōquerunt. Mā ego cōtrariū exiſtimo. Nihil em̄ eſſe puto maius aut preſtabili⁹ natura hoīs. homo em̄ cunctis animantibus preſtat et excellit: Nam homo capax eſt rationis ⁊c. omnia animantia p̄ter hoīes carent ratiōe. Eſt aūt ratio aſpectus animi qui per ſeipſum verum non per corpus intuetur. Et ratio eſt per quā verū a falſo diſcernitur. Et hac ratiōe carent cetera animantia p̄ter hominem. Falſo. ordo eſt genus humanū falſo queritur .i. conquerit de natura ſua: q̄ imbecilla ſcilicz ipa natura: atq̄ eui breuis regatur potius forte q̄ virtute. Falſo. i. falſe. eſt aduerbiū ideſt iuſte. Genus humanum. i. homines. Quod imbecilla. ideſt viribus infirma. Ecce cauſas quare hoīes conquerūtur de natura ſua. Tres ſūt cauſe. primā cauſam eſſe dicunt: q̄ natura hominis infirma ſit viribus. Mā multa ſunt animalia fortiora hominib⁹ quātū ad vtros: vt bos/leo/ ⁊ multa alia Secundā cauſam eſſe dicunt: q̄ natura hominis breuis etatis eſt. Mā etas hoīs breuis admodū ē: pauci em̄ ſunt qui centeſimū annū attingāt: multi inter ipſa infantie p̄mordia intereunt: deniq̄ cōmunis hoīm natura: vix ſexageſimū ānū attingit. Tertia cauſa quare conq̄runtur de natura ſua eſt: quia dicunt hominem magis regi ⁊ gubernari a fortuna q̄ a conſilio: ꝓpterea quia dicunt hoīem multis caſibus fortune eſſe ſubtectū: qui nō poſſunt humana rōne neq̄ cōſilio euitari. Sed has omēs rationes inferius confutat: ⁊ eas falſas eē oſtendit. Eui. i. etatis tēporis. Forte. hoc eſt fortuna: et eſt caſus ablatiui noīatiuus eſt fors. Terentius Quod fors ferat ferā. Quā virtute. i. conſilio ⁊ iudicio animi. Nam contra reputando. Ordo ē. Mā reputādo ↄtra. neq̄ inuenies aliud mai⁹ neq̄ p̄ſtabili⁹. ſ. ipa natura hoīs Et magis ſcilicet inuenies induſtriā hominū deeſſe nature q̄ vim aut tempus. Nam contra. vere dico q̄ genus hominum falſo cōqueritur: quia econtrario exiſtimando nihil inuenitur p̄ſtabilius humana natura. Et reddit cauſam quare dixit q̄ genus humanū falſo cōqueritur. Et confutat eas rationes propter quas homines cōqueruntur de natura ſua. Dicit. n. ſi diligēter inſpicere volumus: nō vires aut tempus deeſt nature hominū: ſed idūſtria quia ſi homines vellent exercere animū ⁊ ingeniū: ſatis viribus fortes ⁊ validi eſſe viderent ⁊ vbi breuis vite eſſe videntur. Exercendo virtutem animi et ingenij imortales efficerent: quia memoria eorum nunq̄ periret ſi preclaruz aliquod monumentū ingenij ſui relinquerent. Et certe verum eſt quod dicit. Ecce q̄is Saluſtius ipſe ſm naturam humanā breui tempore durauerit. tamē quia preclarum ingenij ſui monumētū reliquit: memoria ei⁹ eterna manebit. Et hoc eſt qđ dicit. Nam. pro quia. Contra reputando. i. contra exiſtimando preſtabilius. i. excellentius. Induſtriam. ideſt exercitationē animi ⁊ ingenij. Quā vim refertur ad id quod dixit imbecilla: aut tempus: ad id quod dixit eui breuis. Sed dux. Ordo eſt. Sed animus eſt dux atq̄ imperator vte mortaliū: qui. ſ. animus eſt abunde pollens potens ⁊ clarus neq̄ eget fortuna. Vbi. i. quando graſſatur. ſ. ille animus ad gloriā via virtutis. Sed dux. Ac ſi diceret. ita quidē hoīes conquerunt de natura ſua: dicentes illā eē infirmam: et breuis etatis ⁊ fortune eſſe ſubtectā. Sed ego oſtendam illos falſum exiſtimare ⁊ iniuſte conqueri. Et hic incipit confutare opinionē eorū: qui exiſtimant et conquerunt: q̄ natura hoīs ſit infirma et breuis etatis: ⁊ q̄ fortuna potius q̄ conſilio regat. Dicit. n. ſi homo

C. Criſpi Saluſtii liber de bello Jugurthino.

Alſo queritur de natura ſua genus humanū: q̄ etas imbecilla: atq̄ eui breuis forte potius q̄ virtute regatur. Nam cōtra reputādo neq̄ maius aliud: neq̄ preſtabili⁹ inuenies: magiſq̄ nature induſtriam hominuz q̄ vim aut tempus deeſſe: ſed dux atq̄ impe

compositus est ex anima ⁊ corpore. Anima est a deo: corpus a terra. Animus siue anima dominari debet: corpus seruire. Si igitur homo animū teneat corpori imperantē: neq; pmittat illū vinci et pessundari a voluptatibus corporis: sed illū ad virtutes exerceat: sine dubio satis viribus potens erit: neq; a fortuna regetur sed ipse reget fortunā ⁊ eas res geret: quarum memoria eterna erit: vt cū ipse homo mortuus fuerit: tamen facta eius viuant. Et ita ostēdit quēadmodū homo possit etatez suā que natura breuis est: memoria excellentiū factor̄ q̄ lōgissimā facere. ¶ Sed dux idest rector: quia animus regit corpus. Imperator .i. dominā animus dominatur: corpus autē seruit. vnde ipse Salusti⁹ in Catilinario. animi ꝑperio corporis fuitio magis vtimur. Alterū nobis cum dīs alterū cuz beluis cōmune est. Mortaliū. idest hominū. Qui. cū inquit animus tēdit ad gloriā per viā virtutis: satis potens est ⁊ viribus valet neq; fortuna indiget. ꝯ opinionē eor̄ qui dicunt q̄ natura hominis .i. homo sit imbecillis: ⁊ a fortuna regatur. Ad gloriā. gloria est frequēs fama cuz laude. Virtutis via .i. per viam virtutis. Crassat .i. tendit vadit ⁊ grassari venit ab eo quod est gradior: ⁊ grassari ſm Nonīū Marcellū duo significat. aliquando grassari est supra modū seuire: aliquādo significat ambulare: vt hoc loco. ¶ Potēs. i. valens. s. virtute. potens. s. viribus. Clarus. nobilis.

Neq; fortuna eget. q; anim⁹ ꝓuidet sibi ea q̄ sunt necessaria ad gloriā cōparandā sine adminiculo ⁊ presidio fortune. Quippe. i. quia q̄. s. fortuna: vere dico q̄ animus non indiget fortuna: quia anim⁹ per se sibi parat ⁊ acquirit ꝓbitatē ⁊ industriā: ⁊ alias bonas artes quibus tēdit ad gloriā: quas res fortuna nec dare cuiq̄ nec tollere pōt. Bonas artes. i. bonos mores ⁊ virtutes. Nā artes in numero plurali mores significant. Sin captus. Ordo est: sed infirmitas nature accusat: ⁊ quicq̄ auctores transferunt suā culpā ad negocia. Ubi. i. qñ vel postq̄ vires tēpus ⁊ ingeniū defluxere per secordiā. Si animus captus prauis cupiditatib⁹ est pessundatus ad inertiā ⁊ voluptatē corporis: vsus pauliſper pernitiosa libidine. Sin captus. ita quidē animus satis est potens ⁊ clarus: neq; fortuna indiget qñ per virtutē exercetur ad gloriā: imperū retinens supra corpus: sed est cōtrarto. Si animus vincat a voluptatibus corporis ignaue ⁊ libidini deditus. Cū homo ad finē vite sue peruenerit: etate cōsumpta in luxu ⁊ inertia: ⁊ nihil preclarū ⁊ memoria dignū in tota sua vita gesserit: cōtinuo naturā culpat humanā: cū reuera non naturā sed vitia sua culpare debeat. Captus. irretit⁹ ¶ Prauis. peruersis. ¶ Pessundatus ē. i. calcatus. Ad inertiā. pigritiā: vt nihil agere velit memoria ⁊ laude dignū. Voluptatē corporis. veluti ad luxuriā ⁊ gulā. his cñ vitijs vigor animi eneruatur. ¶ Pernitiosa. mala ⁊ dānosa. Ubi per secordiā. i. ignauiā ⁊ negligentiaz.

Secordia ꝓpe ē negligētia animi. Inertia ē negligētia corpis: secordia dicta q̄si seorsuz a corde. Defluxere. i. trāsiere. Nature infirmitas accusat. i. culpat: q; dicūt naturā infirmā eē et imbecillā: vt pati nō possit tot labores. Nā cū videt in vita sua nihil p̄clarū ⁊ memoria dignum gessisse: dicūt hoc euenisse ꝓpter imbecillitatē humane nature: q̄ tot labores pati nō pōt. Atq; ita culpāt naturā cū potius se ipos culpare deberēt: q̄ se totos voluptatib⁹ corpis dederūt: ⁊ luxurie atq; ignaue seruierūt. Suā q̄q; culpā auctores ad negotia trāsferūt. i. aut culpā in naturā trāsferūt aut i aliq̄ aliud negociū: cū poti⁹ i seipsos culpā trāsferre deberēt. Culpā. s. q; nihil i vita sua p̄clarū ⁊ memoria dignū gesserint. Ad negotia. i. ad res q̄ in huma-

rator vite mortalium animus est qui vbi ad gloriaz virtutis via grassatur: abunde pollēs potensq; et clarus ē: neq; fortuna eget: quippe que probitatem: industriaz: aliasq; bonas artis: neq; dare: neq; eripere cuiq; potest. Sin captus prauis cupidinibus ad inertiaz et voluptates corporis pessundat⁹ ē: pnitiosa libidīe pauliſper vsus vbi p secordiā vires etas: ingeniū defluxere: nature infirmitas accusat: suaz quicq; culpā auctores ad negocia

na vita cōtingunt. Multa em̄ cōtingere possunt homini q̄ illū impediant ne preclarū aliq̄d gerere possit vt egritudo. inopia. Sed reuera seip̄os potius q̄ aliud aliquid culpare deberent: qr animū virtutibus excolere noluerunt: sed illū prauis cupiditatib⁹ ac voluptatibus corrūpi permiserunt. Quod si hominib⁹. Ordo est: hoīes neq̄ regerent̄ magis a casib⁹ q̄ regerent casus: ⁊ ꝓcederent eo magnitudinis vbi ꝓ mortalibus fierent eterni gloria: si tanta cura bonaꝝ rerū eēt ip̄is hominib⁹: q̄to studio petūt aliēa ac nihil ꝓfutura: ⁊ multū etiaz ꝑiculosa. Docet quomodo possint homines facere ne regant̄ a fortuna: sed ipsi regant fortunā. ⁊ quomodo possint ex mortalibus īmortales fieri nō natura sed eternitate glorie. Et ita prestat in ꝓposito: vt ostēdat falso cōqueri homines q̄ natura humana sit breuis ⁊ q̄ a fortuna regat̄. Dicit em̄ si hoīes tanto studio bonis artibus ⁊ virtutibus operā darēt: quāto studio caduca ⁊ nihil ꝓfutura q̄rūt: ꝓfecto nō magis regerent̄ a fortuna q̄ ip̄i fortunā regerent: ⁊ ad eā magnitudinē ꝑuenirent: vt ꝓ mortalib⁹ gl̄ia īmortales fierēt. Bonarū rerū. Oīno tria sunt gn̄a bonoꝝ videlz bona animi: bona corpis: bona fortune. bona aī sūt v̄tutes: videlz iusticia: prudētia/fortitudo: tēperātia. iusticia aūt diuidit̄ ī has ꝑtes. s. religionē/pietatē/gr̄am/vindicationē/obs̄uātiā/ et v̄itatē. Prudētie ꝑtes sūt mēoria/ītelligētia/ꝓuidētia. Partes fortitudinis/ magnificētia/ fidētia/patiētia/ꝑseuerātia Tēperātie ꝑtes/cōtinētia/clemētia/modestia. he igit̄ v̄tutes: earūq̄ ꝑtes bona aī dicūt̄ q̄ stabilia sūt: nec a possidēte pn̄t auferri. Bona corpis sunt īcolumitas/sanitas/velocitas/vires/pulchritudo: ⁊ hec īstabilia sūt ⁊ breui tp̄e dilabūt̄. Bona vero fortune sūt diuitie/honores/dignitates. Et hec q̄z bona nequaq̄ stabilia sunt: sz ꝓ arbitrio fortune ferunt̄. licet xp̄iana religio fortunā tollat ⁊ cūcta nutu diuino regi atq̄ euenire cōfirmet. Dicit ꝯ Sal. si hoīes bona aī tāto studio atq̄ sollicitudine q̄rerēt q̄to studio q̄rūt bona corpis atq̄ fortune q̄ sunt caduca ⁊ īstabilia: ꝓfecto nō magis regerēt̄ a fortuna q̄ ip̄i regerēt fortunā ⁊ ex mortalib⁹ gl̄ia eterni fierēt. Bonarū rerū. s. bonorū animi q̄ sūt v̄tutes quas supra posuim⁹. Aliena. i. extranea a nobis. i. bona fortune sicuti sūt diuitie q̄ bona externa dicūt̄: qr sūt extra nos. Ac nihil ꝓfutura. q̄ nihil ꝓdesse pn̄t īmo plerūq̄ obsūt. Periculosa. q̄s nescit diuitias multas sepe ꝑiculo ⁊ exitio fuisse. Petūt. appetūt q̄rūt. Neq̄ regerēt̄ magis a casib⁹. Causa q̄re hoīes putāt naturā humanā casib⁹ fortune eē subiectaz hec ē: qr sequūt̄ ea bona q̄ reuera fortune subiecta sūt: sicuti sūt diuitie q̄ cū ab eis auferūt̄ dicūt naturā humanā fortune eē subiectā. Sz sequāt̄ bona aī. sequāt̄ v̄tutes q̄ ab eis auferri nō pn̄t: ⁊ tūc ītelligēt id qd̄ ē verū. videlz naturā humanā casib⁹ fortune nō eē subiectam

Et eo magnitudinis ꝓcederēt. i. ad eā magnitudinē ꝑuenirēt. Gloria et̄ni. vbi sūt mortales efficerēt̄ īmortales: nō qr n̄ morerēt̄ sz qr post mortē facta eoꝝ viuerēt. Nā vti. Ordo ita res cūcte ⁊ oīa studia nr̄a sequūt̄: alia naturā animi: alia naturā corpis: vti ꝓ sicut gen⁹ humanū cōpositū ē ex corpe ⁊ aīa. Nā vti. oñdit quō fieri possit id qd̄ dixit. s. vt hoīes ex mortalib⁹: gl̄ia īmortales ⁊ et̄ni fieri possint. Dicit. n. sicut hō cōposit⁹ ē ex aīa ⁊ corpe: aīa aūt īmortal̄ ē corp⁹ v̄o mortale: sic ēt oēs res ⁊ oīa q̄ facim⁹: alia sūt mortalia: alia v̄o īmortalia. Mortalia sūt ea q̄ ꝑtinēt ad corp⁹: sicuti ē pulchritudo: dītie. Nā ista ꝑtinēt ad corp⁹ ⁊ ad tēp⁹ ꝑeūt Immortalia v̄o sūt ea q̄ ꝑtinēt ad animū siue ad aīaz. sicuti sūt ea q̄ exercēt̄ ꝯsilio/ prudētia ⁊ īgenio. ⁊ hoc breuiter dicit: bona animi īmortalia sunt sicut ip̄a aīa. bona corporis ⁊ fortune sunt mortalia sicuti corpus. si ergo ex mortalibus īmortales effici cupim⁹ sequamur bona animi: ⁊ omittamus ac cōtēnamus bona corporis ⁊ fortune: quia illa sunt eterna ⁊ īmortalia: hec vero mortalia: ⁊ corruptibilia. Studiaq̄ om̄ia. i. oīa exercitia om̄ia q̄ facimus et

transferunt. Quod si hominibus bonarum rerum tanta cura essz: quanto studio aliena ac nichil profutura multumq̄ etiam periculosa petunt: neq̄ magis regerentur casibus q̄ regerent casus: et eo magnitudinis procederent: vbi pro mortalibus gloria eterni fierent. nam vti genus hominum compositū ex corpore et aīa est: ita res cuncte studiaq̄ oīa

exercemus. Alia sequũtur naturã corporis.sicuti sunt bona corporis ꝛ fortune q̃ sunt mortalia ꝛ corruptibilia sicuti corpus:alia sequũtur naturã animi:ꝛ hec sunt bona animi: q̃ sũt immortalia sicut ipsa anima. Igitur preclara facies.ostendit q̃ sint ea q̃ sequũtur naturaz corporis:ꝛ q̃ sint illa q̃ sequũtur naturã animi.dicit ergo pulchritudo corporis:magne diuitie: preterea vis corporis ꝛ cetera hmõi q̃ ponũtur in numero bonorũ corporis vel fortune sequũtur naturã corporis:quia sunt mortalia sicuti corp⁹ ꝛ breui tempore pereunt. Ad hoc.i. preterea. Dilabuntur.cadunt ꝛ pereunt sicuti corpus. At ingenij. Nunc ostendit q̃ sint illa q̃ sequũtur naturã animi: ꝛ immortalia sunt sicuti aia. Ingenij egregia facinora.idest p̃clara facta ingenij sicuti ẽ dare operã philosophie:res gestas mandare memorie:causas forenses oratoria facultate tractare: et eas scriptis ac memorie cõmendare: consilio iuuare rẽpu. hec ꝛ hmõi preclara ingenij ac virtutis opera immortalia sunt sicuti aia. Postremo corporis. ordo est postremo sic est finis bonorũ corporis ꝛ bonorũ fortune vt.i.sicut est initiũ : ac si diceret quid opus est multa, dicere bona corporis ꝛ fortune sicuti habent principiũ sic ꝛ habent finẽ qz necesse est vt oñe qõ oriẽ aliquãdo moriaẽ:ꝛ oñe qõ crescit aliquãdo senescat:ꝛ ad finẽ aliquãdo perducaẽ. Sz alia est rõ animi:qz animꝰ eternus ẽ:ꝛ p-

alia corporis:alia aĩ naturaz sequũtur. Igiẽ p̃clara facies:magne diuitie:ad hoc vis corporis et alia huiuscemodi omnia breui dilabũtur. At ingenij egregia facinora sicuti aia immortalia sunt. Postremo corporis ꝛ fortune bonoꝝ vt initiũ sic finis est. Oriaq; orta occidũt ꝛaucta senescũt. Aius icorruptꝰ eternꝰ rector hũani gñis agit:atq; habz cũcta neq; ipe habeẽ. Quo magis prauitas eoꝝ ẽ admirãda q̃ corporis dediti gaudijs p luxũ ignauiã etatẽ agũt. Ceteꝝ ingeniũ (q̃ neq; melius neq; ãplius aliud ẽ ĩ natura mortaliuz) inscultu atq; secordia torpescere sinũt:cuz p̃sertim

pterea opa eiꝰ eterna sũt.sikr eternũ dicimꝰ qõ ẽ sine p̃ncipio ꝛ fine:sicuti ẽ deꝰ q̃ nec p̃ncipiũ habet nec finẽ,sz aia licet finẽ nõ habeat tñ habet p̃nciptiũ:qz a deo creata ẽ. Oriaq; orta occidũt.i.oĩa q̃ sunt nata aliqñ moriũẽ.Et occido media correpta significat morior:media vo producta significat iterficio.pmũ a cado:secũdũ a cedo cõpositũ ẽ. Aucta.q̃ crescunt. Animꝰ ĩcorruptus.i.incorruptibilis ꝛ imortalis. Eternus.i.q̃ finẽ nõ habet. Rector humani generis.quia animo ꝛ virtute eius cuncta gubernantur. Agit.i. regit. Virgiliꝰ in primo eneidos.Tros tyrioq; mihi nullo discrimine agetur.idest regetur. Habet.id est tenet ꝛ intelligit.Nam habere significat intelligere:vt ait Donatus in Terentiũ.quod eñ tenemus corpore habemus quoq; cõmune animo:quod habemus intelligimꝰ. Neq; ipse habetur.ipe animus non intelligitur. Quo.idest propter quod.nunc concludit dicens.Cuz hec ita sint reprehendendi sunt magnopere illi:qui in vita sua tantũmodo:curam corporis habent:animum autẽ atq; ingenium incultum ꝛ inexercitatum reliquũt:cum multe sint artes ac multa studia in quibus si animũ.et ingenium exercere vellent:summam laudem et gloriam cõparare possent:et hoc est quod dicit. Prauitas.idest peruersitas. Corporis gaudijs.i.voluptatibus. Per luxum atq; ignauiam etatem agunt.idest viuunt in luxuria et ignauia.

Ceterum.idest sed. Amplius.idest maius. nihil enim est melius aut maius ingenio in natura hominis: quia per exercitationem ingenij summa queq; claritudo comparatur.

Jncultu.id est ignauia inexercitatione: quia non exercendo ingenium torpescit. Secordia.idest negligentia. Torpescere.marcescere.corrumpi. Sinunt.permittũt. Cum presertim tam multe.paulatim descendit ad id quod supra diximus:videlicet vt ostendat rationem consilij sui quare omissa cura et administratione reipu.se ad hystoriam scribendam

contulerit. Tam multe varieq̄ sint artes animi.multa em̄ sunt studia ac multe artes in q̄
bus animū et ingeniū exercere licet ad gloriā cōparandā:veluti dare operā philosophie in
administratione reipu.versari:causas forenses tractare:hystoriaz conscribere: he omēs ar-
tes animo atq̄ ingenio exercentur:ex quibus summa claritudo cōparatur. Claritudo.glo
ria:fama. Paratur .i. cōparatur ꝛ acquirit. Verū ex his artibus.supra generaliter do-
cuit quēadmodū hoīes possint ad summā gloriā peruenire: si videlicet cōnēre velint bona
corporis ꝛ fortune:ꝛ āplecti bo-
na animi videlz virtutes:ꝛ si nō
patiantur animū ꝛ ingeniū suū
ocio ꝛ ignauia torpescere: pre-
sertim cuz multa sint studia ac
multe artes in quibus illud va
leant exercere. Hunc specialit
ad causam suā descēdit:vt ostē-
dat in qua arte potissimū inge-
niū suū exercere voluerit. Di-
cit em̄ cuz administratio reipu.
vna illarū artiū sit in quibus si
animus ꝛ ingeniū exerceantur:summa gloria cōparari pōt:nō placuit mihi hoc tēpore: in
hac arte ingeniū meū exercere:ꝛ ꝓpterea me ad aliā artē atq̄ ad aliud studiū cōtuli: videlz
ad hystoriā scribendā:quoniā inter cetera studia hoc maxime vtilissimū est:memorie māda
re res gestas. Et ita honesto nomine factū suū excusat. Mā cū ꝓpter flagitia sua turpiter a
senatu repulsus:administrationē reipu.relinq̄re coactus sit. Dicit se nō coactū:sed sponte et
certo iudicio rēpu.reliquisse:q; videlicet honores ꝛ magistrat⁹ darent nō virtute p̄ditis:
sz ābitione corruptis:ꝛ hac de causa relicta repu.se ad hystoriā scribendā cōtulisse. Verū ex
his artib⁹.multe ꝛ varie sunt artes ani:ex q̄b⁹ summa glia cōparat:sz ex his artib⁹ admini
stratio reipu.hoc tpe mihi nō videt eē cupiēda. Verū.i.sed. Magistrat⁹ officia publica.
vt p̄tura edilitas tribunat⁹. Imperia.vt erāt cōsules ꝛ ꝓcōsules ac etiā p̄tores. Mā erant
p̄tores vrbani ꝛ p̄tores ꝓuinciarū. Hac tēpestate.i.hoc tpe. Cum neq̄ virtuti honos dat
reddit causaz quare administratio reipu.hoc tpe sibi nō placeat. Dicit em̄ hoc tpe nemo p
virtutē ad honores aspirat.i.nemo p virtutē honores assequi pōt. Et q; occurrebat illud. Si
nō potes Salusti p virtutē honores adipisci:adipiscare p fraudē ꝛ ābitionē: sicut multi
faciūt.sz hoc quoq̄ ostēdit nō eē faciēdū. Dicit em̄ illi q̄ p latrocinia ꝛ vim ꝛ fraudē ꝛ ābitio
nē honores ꝛ magistrat⁹ assequūtur:in magno piculo versant. valde em̄ piculosum ē velle
p vim patriā regere ꝛ rēpu.administrare: etiā si delicta ꝛ peccata corrigas: q; si postea reruz
cōditio mutet:iminēt tibi hec mala ab his quorū delicta correxisti:videlz cedes:exiliuz:di-
reptio bonoꝝ tuorū:ꝛ alia hmōi mala. Si aūt delicta ꝛ peccata nō corrigas demētia summa
est velle regere ꝛ nihil ꝓficere. Cum neq̄ virtuti honos dat. Aut p virtutē puenit ad ho-
nores ꝛ magistrat⁹:aut p fraudē ꝛ vim ꝛ ābitionē. Sz hoc tpe p virtutē nō puenit:p fraudē
vero ꝛ ābitionē puenit quidē: sz cū magno piculo ꝛ hec ē causa q̄re hoc tēpore administra-
tio reipu.mihi nō placet. Neq̄ virtuti honos dat.i.q; hoīb⁹ virtute p̄ditis hoc tēpore nō
dāt honores ꝛ magistrat⁹ sicut cōsulat⁹:p̄tura:censura edilitas. Tribunat⁹.imperia:impiū
dicitur ꝓprie pretura et consulatus(quando aliquis in prouinciā mittitur cū officio publi-
co ꝛ exercitu.sicuti quando Cesar missus est in gallias cum quattuor legionibus proconsul
hic dicebatur esse cū imperio. Virtuti.id est homini virtute predito ꝛ ornato. Neq̄ illi q̄
bus per fraudem ius fuit vtiq̄ tuti.aut eo magis honesti sunt:id est neq̄ illi qui assequunt
magistratus ꝛ honores per vim ꝛ fraudem et ambitionē sunt tuti: quia in magno periculo
versantur:et quomodo versantur in magno periculo.ipse subdit causam:quia periculosuz
valde est per vim patriam regere velle etiaz si possis ꝛ delicta corrigas sicuti iustū est. Sed
quare periculosum est per vim patriā regere. quia si postea status rerū mutetur hec omnia
mala iminent tibi ab his quorū delicta correxisti:et qui nolebant te regere rempu.videlicz
cedes exiliū: direptio bonorū tuorū: ꝛ alia mala his similiā.ꝛ hoc est quod dicit. Per frau
dem.id est per ambitionez per vim.ambire est blanditijs circūuenire. Qui ergo per ambi-

tam multe varieq̄ artes animi sint: quibus
summa claritudo paratur. Verū ex his ma-
gistratus et īperia. Postremo oīs cura rerū
publicaruz mīme mihi hac tēpestate cupien
da vidētur; qm̄ neq̄ virtuti honos dat: neq̄

tionem magistratus obtinere volebant populū largitione pecuniarū ⁊ munerū corrumpebant: aliquando cōuiuia populo exhibebant: et eo modo fauorem populi sibi conciliabant.

Jus fuit. id est potestas publica fuit: id est illi qui magistratū assecuti sunt per fraudem.

Utiq; tuti. non sunt tuti quia in magno periculo versantur: ⁊ statim causam ipse subiungit. Aut eo. id est propter id: videlicet quia assecuti sunt magistratū. Magis honesti sūt. id est propter euz magistratum quem per fraudē assecuti sunt non sunt magis honorati: quia magistratus sic acquisitus non tam illis honori est q̄ dedecori: vel quidem melius est nō sunt magis honesti: id est non sunt magis boni non sunt meliores neq; em̄ honor homini virtutē aut bonitatem addit. Nā vi q̄dem regere. Quare dixi q̄ illi non sunt tuti qui honores assequuntur per fraudem et vim. Quia periculosum est per vim patriam regere velle. ⁊ hoc est quod dicit. Regere vi parentes. hoc quod dicit de parentibus: ideo dicit vt ostendat tam turpe esse per vim patriam regere velle: q̄ etiaz esset turpe si quis per vim parentes suos regere vellet. Ostendit ergo esse et turpe et periculosum patriā regere velle per vim. Nam p quidem. Ordo est. nam regere vi parentes aut patriam tamen est importunum quāq̄ possis id ⁊ quāq̄ delicta corrigas presertim cum omnes mutationes rerū portendant cedem: fugam: et alia hostilia. Quāq̄ id possis. scilicet facere. ac si diceret etiā si possis per vim patriā regere et eius delicta corrigere: tamen non debes quia et turpe est et periculosum. Importunum. id est incommodum et periculosum. Importunum quasi sine portu. Mare autem quod caret portu valde incommodum est et periculosum. Omnes rerum mutationes. quia si mutetur status rerum vt qui tui erant inimici in republi. obtineant postea principatum: imminent tibi hec mala: cedes: exilium: et alia huiusmodi mala. Fugam. id est exiliū. Aliaq; hostilia. alia mala que hostes facere solent: vt est direptio bonorum. Portendant. id est denuncient.

illi quibus per fraudem ius fuit: vtiq; eo magis tuti aut honesti sunt. Nam vi quidem regere patriam aut parentes quanquaz et possis: et delicta corrigas: tamen importunum est: quum presertim omnes rerum mutationes: cedem fugam aliaq; hostilia portendāt: frustra autem niti: neq; aliud se fatigando: nisi odium querere extreme demētie est: nisi forte quem inhonesta et perniciosa libido tenet: potētie paucoꝝ: decus atq; libertatez

Frustra autē niti. Uide quid dicat. Uelle regere patriam per vim etiam si possis: tamen est turpe et periculosum. Uelle aūt regere per vim et non posse hec est summa stulticia. Et hoc est quod dicit. Frustra autem niti. Ordo. autem id est sed est extreme dementie frustra niti: neq; querere aliud nisi odium fatigando se. Et hoc dico nisi forte quem inhonesta et perniciosa libido tenet gratificari suum decus atq; libertatem suam potentie paucorum.

Frustra autem niti. id est contendere vt per vim regas patriam et nihil proficere nisi acquirere odium est summa stulticia: nisi forte aliquis sit qui cupiat gratum reddere magistratum suum et honorem ac libertatem potentie paucorum. Odium querere. id est acquirere. Extreme dementie. id est summe stulticie. Nisi forte quem libido pernitiosa tenet. dico q̄ est extreme dementie aliquem niti frustra: nisi illum quem inhonesta: id est turpis et pernitiosa libido: id est pernitiosa cupiditas. gratificari: id est pernitiosa libido et cupiditas gratificandi tenet. Potentie paucorum. veluti potentie Cesaris et Pompei: qui rempu. pro arbitrio suo versabant. Salustius em̄ floruit temporibus Cesaris et Pompei. Multi ergo ambitiosi erant: qui omnia pericula subire non dubitabant: vt se gratos redderēt Pōpeio vel Cesari: qm̄ dec⁹ ⁊ libertatē suā i his positā esse volebāt. Decus. honorē

Gratificari.gratiã facere. Quid ẽ gratificari libertatẽ suã ⁊ dec⁹ potẽtie paucoꝝ nisi libertatẽ suã ⁊ decus potẽtie paucoꝝ gratis cõcedere ⁊ libertatẽ ac decus suũ ꝓ potẽtia paucoruꝫ periculis exponere vt se eis gratos faciant. Ceterũ.ordo est.Ceterũ memoria rerũ gestarũ in primis ẽ magno vsui:ex alijs negocijs q̃ exercẽtur ingenio.Supra monstrauit quare sibi non placeat administratio reipu.Nũc dicit quẽadmodũ ex oĩb⁹ alijs artib⁹ ⁊ studijs q̃ ingenio ⁊ aĩo exercẽtur maxime vtile sibi visuꝫ sit historiã cõscribere. Ex alijs negocijs.i.ex alijs studijs ⁊ artib⁹.Multe em̃ sunt artes animi quib⁹ gloria cõparatur: sicuti supra diximꝰ. dare operã philosophie:in administratione reipu.versari. causas tractare forẽses.historiã cõscribere ⁊ multa alia.excepta ḡ administratiõe reipu. q̃ mihi hoc tẽpore nõ placet:ex oĩb⁹ alijs artibus maxime vtilis visa est historia.⁊ ꝓpterea me ad hãc scribendã cõtuli. In primis. precipue: maxime. Magno vsui.i. magne vtilitati.dicim⁹ em̃ hec res magne vtilitati ẽ mihi.Memoria rerũ gestarũ.i.historia.ĩter ãnales ⁊ historia hoc ĩterest qꝛ ãnales dicunt̃ eorũ tẽporũ q̃ etas nostra nõ nouit. historia ẽ eorũ ãnorũ vel tẽporũ q̃ vel vidimus vel videre potuimus. dicta. idest a videndo:tñ ista licent̃ ꝯfũdit auctoritas:vt Virgili⁹.Et vacet ãnales nostrorũ audire laborũ.Annales posuit ꝓ historia. Cui⁹ de v̄tute.Nolo inquit laudare historiã:qꝛ multi scriptores eã laudauerũt:⁊ etiã ne videar ꝑ superbiã laudare studiũ meũ.et hoc ẽ qd̃ dicit.Ordo ẽ.puto eẽ pretereũdũ:qꝛ multi dixerũt de v̄tute cui⁹.i.illi⁹ historie:simul.i.⁊ ne quis existimet:me extollere laudãdo memet ⁊ studiũ meũ ꝑ insolẽtiã. Pretereundũ.i.trãseundũ.s. esse ne dicã aliquid de laude historie:videlicet q̃ vtilis sit. Simul.i.et. Per insolentiã.arrogãtiã ⁊ suꝑbiã. Nã arrogãs videt̃ q̃ facta sua laudat. Atq; ego.Ordo ẽ.Atq; ego credo fore.s.aliquos q̃ ĩponãt nomẽ inertie tãto ⁊ tã vtili labori meo:qꝛ decreui agere etatẽ ꝓcul a rep.Credo(inquit) fore nõnullos:q̃ vocabũt ⁊ appellabũt me inertẽ ⁊ ignauũ:qꝛ subtraxi me ab administratiõe reipu.⁊ me ad historiã scribendã cõtuli. Agere etatẽ ꝓcul a republica.i.viuere ꝓcul ab administratiõe ⁊ cura reipublice. Labori meo.scꝫ scribendi historiã. Certe quib⁹.Scis qui erunt illi qui me inertẽ vocabũt?Ambitiosi.qui blãdis salutationibus splendidisq; cõuiuijs aurã popularẽ sibi conciliare conãtur: vt qui ꝑ virtutẽ ad honores aspirare nõ possunt:ad eos populo corrupto ꝑ ãbitionẽ accedant. Certe.Ordo est.Certe.subaudi illi imponẽt nomẽ inertie quib⁹ videtur maxima industria salutare plebẽ:⁊ querere gratiã cõuiuijs. Salutare.vulgo dicit̃ visitare. Plebem.plebeios homines.vt eos fautores habeant in petitione magistratuuꝫ. Tres ordines erant Rome.Ordo Senatorius.Ordo equestris.Ordo plebeius.Senatus ꝓuincias regebat.Ordo equestris vectigalia reipublice administrabat: plebs bella gerebat. Ex his tribus ordinibus populus Romanus constabat. Et conuiuijs.per conuiuia. Solebant enim qui ad honores inhiabant:⁊ paulo potentiores erant:ingentia conuiuia populo exhibere:vt hac liberalitate sibi fauorẽ populi conciliarẽt. Quod super omnes effuso sumptu fecisse Cesarem legimus. Gratiam querere. gratiam et fauorem acquirere. Qui si reputauerint.Ordo est.profecto illi existimabunt me mutauisse iudicium animi magis merito q̃ ignauia ⁊ maius cõmodum venturum reipublice ex ocio meo q̃ negocio aliorum:

gratificari suam. Ceterum ex alijs negocijs que ĩgenio exercentur ĩ primis magno vsui est memoria rerum gestarum:cuius de virtute quia multi dixere puto pretereundũ simul ne per insolentiaꝫ quis existimet memet studium meum laudando extollere. Atq; ego credo fore qui (quia decreui procul a repu. etatem agere) tanto tamq; vtili labori meo nomen inertie imponant. Certe quibus maxima industria videtur salutare plebem ⁊ cõuiuijs gratiã querere. Qui si reputauerint

si qui:id est illi reputauerint et quibus temporibus ego sum adeptus magistratum:ꝛ quales viri nequiuerint assequi idem:scilicet quod eo adeptus sum: videlicet magistratum et postea que genera hominū peruenerint in senatum. Illi(inquit)intelligent me non ꝓpter ignauiam:sed iustis de causis subtraxisse ab administratione reipublice et me ad historiaz scribendam contulisse si considerare voluerint quibus ego temporibus sum adeptus magistratum:et quales viri nō potuerint assequi illum magistratum: et si considerabūt que genera hominuz peruenerunt in senatum. Nam hoc tempore ve nerunt in senatū homines sordidi et ignobiles:qui maiestatē senatus ignobilitate sua polluunt. Et ꝓpterea ego pati nō potui versari ī administratione reipublice cū viderem senatuz electum non ex nobilibus ꝛ sapientibus ac prestantibus viris sed ex omni fece hominū commixtum atq; pollutuz. Et ideo mutaui consilium ꝛ iudiciū animi mei:vt nollem diutius versari in administratione reipublice: sed potius historiam conscribere presertim cuz ego iam perfunctus essem honoribus in republica:ꝛ cum magistratum essem assecutus quem summi et prestantes viri assequi non potuerunt. Et hoc est quod dicit. Qui si reputauerint.id est considerauerint. Quibus ego temporibus.videlicet cum adhuc iuuenis essem. Magistratum adeptus sum. Hoc ideo dicit:quia posset dicere aliquis.o Salusti. Tu ideo nōvis in administratione reipublice versari:quia non speras te posse aliquem magistratum consequi. Respondet hec non est causa:quia cum essem iuuenis eū magistratum sum consecutus:quem summi et excellentes viri assequi non potuerunt. Nunc in hac etate iam matura multomagis me posse assequi magistratus sperare licet. Quales viri. videlicet prestātes et excellentes. Idem.scilicet quod ego sum assecutus videlicet talem magistratum. Cicero in inuectiua contra Salustium obūcit ei: ꝙ questor et pretor prouinciam Africam expilauerit:ergo Salustius hunc magistratum est assecutus: quia pretor prouinciam Africā rexit. Quem magistratum Salustius sit assecutus non legimus: sed intelligere possumus aliquem ex minoribus magistratibus. vt questuram :edilitatem vel fortasse etiā preturam Sed in hoc nihil temere affirmamus. Que genera hominū. videlicet homines sordidi ꝛ ignobiles qui nō erant digni vt in senatum admitterentur. Magis merito. id est iusta de causa. Ignauiam.id est propter ignauiam ꝙ laborem subterfugerē administrāde reipu.

Iudicium animi mei mutauisse. vt existimarem melius esse historiam conscribere q̄ administrare rempublicam. Maius cōmodum.id est maiorem vtilitatez. Ex ocio meo. Duplex est ocium. honestum ociū et turpe ocium. Ocium honestum dicitur eorum qui subtrahunt se a rebus gerēdis et in aliquo honesto studio occupantur sicutt multi philosophi fecisse leguntur:qui nequaq̄ se ad rempublicam conferebant: sed se totos ad contēplandam rerum naturaz tradebant. sicut ꝓplato fecisse legitur qui rempublicam non attigit:sed totum tempus in philosophia consumpsit. Ocium turpe dicitur eorū qui laborez prorsus fugiunt et se ignaue dedunt nec ingenium nec corpus exercentes. Ex ocio meo. scilicet scribendi historiam. Quā ex aliorum negocio. qui rempublicam administrant. Ocium ꝓprie est illorum qui ingenium in aliquo studio contēplationis exercent: vt philosophi: vt historici: vt poete faciunt. Negocium est illorū qui in rebus gerendis occupantur: vt sunt illi qui in administratione reipublice versantur: in foro causas agunt: qui bella gerūt. et cetera huiusmodi faciunt. Ex negocio. id est ex occupatione et labore administrande reipublice.

Reipublice. id est in rempublicam. Nam sepe ego audiui. Reddit rationem quare vtilius sit historiaz scribere q̄ administrare rēpublicā. et hoc dicit. Historia est imago quedam et figura atq; pictura rerum gestarum: quā viri glorie cupidi intuentes accenduntur: ꝛ de-

f tij

et in quib⁹ ego temporibus magistratus adeptus sim: et quales viri idem assequi nequiuerint: ꝛ que genera hominum postea in senatū peruenerint: profecto existimabūt me magis merito q̄ ignauia iudiciū aī mei mutauisse: maiusq̄ cōmodum ex ocio meo q̄ ex alioꝝ negocijs reipublice vētuꝝ. Nam sepe

sideriō quodam inflammantur vt ea facta imitentur: que in ipsa imagine historie depicta intuentur. Si em̄ (inquit) audiui Quintū Maximū ⁊ P. Scipionem et alios claros viros solitos dicere vehemēter sibi accēdi aīm cū imagines maiorū intuerentur: quia in ipsa imagine gesta preclara maiorum animo cernerent que imitari cupiebant. q̄ si imago vel pictura tantā habet vim: vt animos intuentium accendat: quia in ipsa imagine quodāmodo cernant facta illius cuius effigiez intuentur: quāto magis hoc facit historia q̄ multo clarī⁹ multoq; expressius q̄ statua vel pictura non solum facta sed etiā dicta et consilia ⁊ animos virorum excellentium ante oculos ponat. Nam sepe ego audiui. vere dico q̄ matus cōmodū vēturuz est in rēpublicam ex ocio meo scribendi historiam q̄ ex aliorū negocio: quia animi hominū accenduntur per historiā Nam cuz legunt in historia excellentiū virorum facta accenduntur ⁊ inflammantur animi eorū vt imitentur ea facta que legunt. Sic em̄ audiui Quintum Maximū ⁊ P. Scipionez solere dicere: q̄ eorū animi magnopere accenderentur cū excellentium virorum imagines intuerentur: quia tunc in memoriam veniebant facta virorum illorum quorum imagines intuebantur: ⁊ sic animi eorum accendebantur vt facta illorum imitarentur. q̄ si per imaginem vel picturam tantopere accenduntur animi: quanto magis accendentur per historiam que est imago multo expressior atq; politior. Naz imago vel pictura tantummodo exprimit corporis effigiem. sed historia exprimit effigiem animi: consiliȳ: mentis et habitus. vt Cicero pro archia pocta. An cum statuas et imagines non animorum simulachra: sed corporum studiose multi summi homines reliquerunt consiliorum relinquere et virtutum nostrarum effigiem nōne multo malle debemus summis ingenijs expressam atq; politam. Nam sepe. Ordo est. nam ego sepe audiui Quintum Maximum ⁊ Publium Scipionem ⁊ preterea preclaros viros nostre ciuitatis solitos dicere ita videlicet animū vehementissime accendi sibi ad virtutem cum intuerentur imagines maiorum. Et etiam dicere scilicet id est certe: non illam ceram neq; illam figuram habere tantam vim in sese: sed eam flammam crescere in pectore viris egregijs memoria rerum gestarum. neq; illam flammam: scilicet prius sedari q̄ virtus eorum adequauerit famaz atq; gloriam eorū. Audiui. scilicet a maioribus natu. Quid est hoc q̄ audiui? hoc q̄ sequitur Quin. Maximū. hic est q̄ Hānibalē iuuenliter exultantē patientia sua vicit: cui⁹ nō dimicare vincere fuit. De hoc Ennius vnus q̄ nobis cunctando restituit rē. P. Scipionē. hic ē qui Hannibalē prelio fudit atq; fugauit: ⁊ Carthaginem tributariam po. Ro. fecit. Preterea. id est preter hos. Preclaros viros. vt Catonem senem. Paulum Emilū et alios. Maiorum. id est antiquorū. Imagines vel statuas. vel picturas. Ceram. id est statuaz ceream. Neq; figuram. id est picturam. Tantā vim in sese habere. quia animi non accendebantur propter statuam illā vel picturam: sed propter memoriā rerū gestarum ab eo cuius imaginem intuebantur. Memoria. propter memoriam. Eam flāmmā. id est eam cupiditatez illud desiderium. Sedari. id est comprimi et extingui: cessare quiescere. Sedari. scilicet illam flammam id est illā cupiditatem non prius conquiescere et cessare: q̄ virtus adequaret famam ⁊ gloriam: id est priuſq̄ virtus pertingeret et peruenirēt ad equalem gloriam.

Atqui. ita q̄ maiores nostri virtute conabantur maiorum suorum gloriam adequare. sed

audiui ego Quin. Maximum. Pu. Scipionem. Preterea ciuitatis nostre preclaros viros solitos ita dicere: quum imagines maiorum intuerentur vehementissime sibi animum ad virtutem accendi {scilicet non ceram illam: neq; figuram tantam vim in sese habere: sed memoria rerum gestarum eam flammam egregijs viris in pectore crescere: neq; prius sedari: q̄ virtus eorum famam atq; gloriam adequauerit. Atqui contra

econtrario: homines huius nostre etatis faciunt. Nam non famam neq; gloriaz aut probitatem vel industriam maiorũ suorũ: sed sumptus et diuitias qdequare contendunt. Atqui id est sed certe. Contra. id est econtrario. Ordo est. Atqui contra. id est econtrario. quis oĩm est existens his moribus qui non contendat cum suis maioribus diuitijs ꝛ sumptibus: non autem scilicet probitate neq; industria. hoc dicit: homes nostri temporis contendunt cum suis maioribus cum diuitijs et sumptibus non cum probitate et industria: quia conantur superare maiores suos in diuitijs et sumptibus: non autem invirtutibus. Quis est omniũ quasi dicat nemo est qui nõ faciat hoc. His moribus. id est talibus moribus. quales scilicet sunt mores nostri temporis.

quis omnium est his moribus qui nõ de diuitijs et sumptibus non probitate: neq; industria cum maioribus suis contendat: etiam homines noui qui per virtutem soliti erant nobilitatem anteuenire: furtim et per latrocinia potius q̃ ex bonis artibus adimperia et honores nituntur. Perinde quasi pretura et consulatus atq; omnia alia huiuscemodi per seipsa clara et magnifica sint:

Diuitijs et sumptibus. per hoc duo vitia notat contraria: auaritiam et prodigalitatem. Auariciam in accumulandis diuitijs: prodigalitatem in expendendis. Sumptibus. id est expensis. Probitate. id est bonitate. Contendat. id est certet. Etiam homines. Carpit mores sui temporis ꝛ supra q̃ luxuriam et auariciam notauit: nunc carpit ambitionem dicẽs. Antea quod noui homines erant: qui nullis maiorũ suorũz imaginibus adiuti propria virtute honores asseq̃bantur: nunc autem p latrocinia et ambitionem eos assequũtur quasi claruudo in magistratib⁹ sit: ac non potius tales sint magistratus qualis ẽ eorũ virtus qui eos administrant. ꝛ hoc est quod dicit. Homines noui. homines noui dicunt qui nulla maiorũ suorũ nobilitate aut gloria sed propria virtute ad honores accedunt: sicuti fuit Marius et Cicero: qui cum maiores sui nulla gloria aut fama rerum gestarum claruissent: facti sunt consules. alter septies. alter semel. Hi nobilitatem non acceperunt: sed virtute sibi pepererunt. Ergo noui homines dicuntur ignobiles genere qui virtute sibi nobilitatem ꝛ gloriam acquirunt. Etiam homines noui. Ordo est. Etiam homines noui nituntur ad imperia et ad honores furtim et per latrocinia potius q̃ bonis artibus qui soliti erant anteuenire nobilitatem per virtutem. Anteuenire nobilitatem. cum essent ignobiles virtute nobiles superabant in petendis honoribus. Nunc autem non virtute sed per ambitionem ad honores accedunt. Anteuenire. vincere superare. Furtim. et per latrocinia. id est per ambitionem: quia populum largitione pecunijsq; corrumpunt. Potius q̃ bonis artibus. id ẽ bonis moribus et virtutibus. Ad imperia. videlicet ad consulatum et preturam. Nam hi duo magistratus proprie dicuntur imperia: quia his fasces conceduntur. Consul duodecim fasces habet. id est duodecim lictores: pretor sex. Lictores autem dicuntur ministri a ligando. hi consulem vel pretorem precedunt: fasces virgarum securibus alligatos portantes que sunt insignia magistratus. Virgis autem reos pro qualitate criminis cedebant: securi autem percutiebant ꝛ occidebant. Nituntur id est grassantur et tendunt. perinde id est similiter. Quasi. id est sicut. Perinde quasi. Ordo pendet a superiori: dico q̃ noui homines per ambitionem nituntur ad honores perinde quasi consulatus et pretura atq; alia huiusmodi sint clara et magnifica per se ac non habeantur perinde vt est virtus eorum qui sustinent ea. id est hi noui homines tendunt ad honores per ambitionez: quia credunt se per honores nobilitatem et gloriam acquirere sed decipiuntur. Nam honores et magistratus per se non habent nobilitatem aut claritudinem: sed clari et magnifici videntur: si illi virtute prediti sunt qui eos magistratus administrant. Et hoc est quod dicit. Atq; alia huiusmodi. id est ceteri magistratus vt tribunatus: censura: edilitas: questura.

Ac non perinde habeantur. id est ꝛ non reputentur talia qualis est virtus eorũ qui ea administrãt. Sustinent. administrant. Et bene dixit sustinent: quia honores semper sunt cuz onere. Uerum. paulo inquit longius processi dum mores ciuitatis reprehendo: quia mihi displicent. Nam tota ciuitas auaritia: luxuria: et ambitione corrupta est. Hec eñ tria vitia et hic et in Catilinario carpsit. Liberius. quia licenter carpsi mores ciuitatis. Altius. id est longius. Processi. progressus suz. Nunc ad inceptũ redeo. id est nũc reuertor ad id quod inceperã: videlicet vt scribam res gestas populi romani Ante eñ bellũ Catiline scripserat: sed digressus erat ab incepto: interponens hoc exordiuz.

Ac nõ perinde habeantur: vt eorũ qui ea sustinẽt: virtus est. Ueruz ego liberiꝰ altiusqꝫ processi: dum me ciuitatis morum piget tedetqz. nunc ad inceptum opus redeo.

¶ Finis exordij.

BEllum. Exordio ꝓmisso rẽ ipsam aggreditur. Dicit se scripturũ esse bellum qꝫ populus romanus gessit cum Jugurtha rege numidaruz. Numidia est pars affrice in qua regnauit Massinissa rex socius ꝛ amicus populi romani. Hic Massinissa tres habuit filios: Micipsam: Manastabalẽ: ꝛ Hulussam. Sz mortuo Manastabale ꝛ Hulussa Micipsa solus regnũ obtinuit: q̃ Aderbalẽ ꝛ Hiempsalẽ filios ex sese genuit. Jugurthã aũt filiũ fratris sui Manastabalis educauit vt filiũ quẽ Massinissa auus priuatũ reliquerat: qꝛ ex cõcubina natus erat. Sz iugurtha virtute ꝛ virib⁹ multũ valebat: ingenio maxime excellens: maioꝛ natu Aderbale ꝛ Hiempsale. Micipsa igit̃ timẽs ne post mortẽ suã iugurtha paruis liberis Aderbale ꝛ Hiẽpsale existẽtib⁹ regnũ sibi vsurparet: statuit eũ obtectare piculis ꝛ eo modo tẽptare: si q̃ mõ Jugurtha perire posset. Cũ igit̃ populus roman⁹ Numãtiã ciuitatẽ hispanie duce Scipione obsideret. Micipsa auxilia peditũꝫ equitũ ad id bellũ populo romano misit: quib⁹ iugurthã ꝓfecit: sperãs illũ in eo bello posse iterire: sz lõge aliter euenit. Nã virtus iugurthe i eo bello plurimũ enituit ac multa ꝓclara facinora gessit: ob q̃ Scipio iugurthã in cõtione laudatũ: ac donis militarib⁹ insigne donatũ finito bello ꝛ capta ac deleta Numantia ad Micipsam remisit cũ litteris: i quib⁹ virtutẽ iugurthe miris laudib⁹ extollebat. Quo factũ ẽ vt Micipsa mutato cõsilio atqꝫ aĩo quẽ antea iterire cupiebat: hũc maxime incolumẽ eẽ vellet Micipsa igitur iugurthã sibi in filiũ adoptat: ꝛ paulopost moriens fortunas suas oẽs ac regnũ ipsum ei cũ liberis cõmune relinquit. Mortuo Micipsa cũ tres reguli Aderbal Hiempsal ꝛ Jugurtha regnũ inter se diuidere cõstituissent, loco ꝛ tẽpore ad id faciendũ cõstituto: Jugurtha Hiempsalẽ natu minorẽ ꝓ insidias iterficit. Quo extincto cũ ad occupandũ vniuersum regnũ iecisset animũ contra Aderbalẽ exercitũ parat: ꝛ ꝓlio facto illũ victũ fundit fugatqz. Aderbal victus ac regno spoliat⁹ Romam venit expositaqꝫ nefanda crudelitate iugurthe i se fratrẽqꝫ suũ Hiempsalẽ extinctũ a senatu petit auxiliũ cõtra illũ. Senat⁹ decreto fit vt mittãtur decẽ legati q̃ regnũ inter Aderbal ꝛ Jugurthã diuiderẽt. Diuiso itaqꝫ regno cũ legati romani ex Affrica discessissent rursus Jugurtha animũ intẽdit ad occupãdũ regnũ Aderbalis. Igit̃ exercitu cõparato regnũ ei⁹ inuadit. Aderbal necessitate coactus et ipe copias parat ꝛ iugurthe obuiã ꝓficiscit. mox ꝓlio cõmisso iugurtha aderbalis exercitũ fundit: atqꝫ ipm Aderbalẽ cũ paucis equitib⁹ in Cirthã oppidũ fugere cõpellit Jugurtha oppidũ obsidet. Interea Aderbal ꝓ litteras Senatũ monet: quo in statu fortune sue sint posite: regno spoliatũ a iugurtha eẽ: fame ac ferro ad extrema eẽ deductũ: nec ãplius obsidionẽ posse sustinere. Jugurthã decreta senat⁹ quifacere. petere vt sibi auxiliũ mittat. his lr̃is

ī senatu recitatis fuerūt q̄ censerēt statim Aderbali subueniēdū eē ꝛ exercitū in Affricā ꝓtra Jugurthā eē mittēdū. Sz resistētib⁹ amicis iugurthe quos sibi pecunijs parauerat ne q̄d tale fieret. Legati ad iugurthā mittūt q̄ ꝟbis senat⁹ eū ab incepto desistere cogerēt. Jugurtha legatis ꝟba dedit quoadusq̄ discessere. Quo facto illi q̄ cū Aderbale ītra oppidū obsidebātur psuadēt ei: vt oppidū iugurthe tradat: tātū ab eo vitā petat. Deditione igit̄ facta iugurtha statim cōtra fidē datam Aderbalē excruciatū interficit Que cuz Rome nūciata essent grauiter a senatu sunt habita. Jgit̄ L. Calphurni⁹ Bestia cōsul cū exercitu cōtra iugurthā mittit̄ a quo cōsul pecunia corruptus turpiter cū eo fedus fecit: quā rē Senat⁹ populusq̄ romanus grauit̄ tulit. Post Calphurnū Albin⁹ cōsul mittit̄ ꝯ Jugurthā: a quo diu ludificatiōib⁹ tract⁹ cū ei rex spem deditionis faceret: tādē re ifecta qr tps comitioꝝ istabat Romā redijt: Aulo fratre suo ꝓ ꝓtore relicto: qui exercitui ꝛ puīcie ꝓesset. Hic seu belli cōficiēdi cupidus seu vtꝛa rege pecunia acciperet mense ianuario aspera hyeme exercitū ex tabernaculis ī expeditionē vocat. Jugurtha cognita impitia ei⁹ velut pauidus ad eū supplices legatos mittit. Jpe exercitū p loca saltuosa velut fugiēs ducit. Aul⁹ hoc magis īsect̄. Vbi Jugurtha videt se traxisse romanos ī locū sibi cōmodū ad pugnādū plīū cōmittit: ī q̄ romanos fundit ac fugat. Postero die cū Aul⁹ ꝛ Jugurtha ī colloquz venissent fed⁹ iter eos ita factū ē: vt oēs romani icolumes sub iugū mitterēt: ꝛ post vt decē diebus extra Numidiā decederēt. Que cū Rome nūciata eēnt dolor ac timor oēs īuasit. Post Auli fed⁹ ꝛ romani exercit⁹ fugā: Metello ꝯsuli puīcia Numidia p sortē euenit. Hic optimi ipatoris artib⁹ vsus cū exercitū vicio supioꝝ ducū licētia solutū accepisset: ad normā veteris disciplīne reduxit. Atq̄ ita iugurthā aggressus aliquot grauib⁹ plijs opes ei⁹ attriuit Postremo. C. Mari⁹ post Metellū ꝯsul creat⁹ cū ei Numidia puīcia decreta eēt. Jugurthā bello psequēs tādē illū ad extrema cōpulit: ꝛ p deditionē sibi traditū ī triūphū duxit. hoc ē toti⁹ opis argumētū. ¶ Primū. qr magnū. i. aspꝛz ꝛ difficile. Variaq̄ victoria. qr aliq̄n romani vicere aliq̄n sunt victi: vt supꝛa mōstrauim⁹. Ergo varia victoria: qr aliq̄n vicerūt romani: aliq̄n Jugurtha. Superbie nobilitatis obuiatū ē. Sepe certamina erāt ꝛ seditiōes int partes. i. inter senatū ꝛ plebē: qr senat⁹ magna exꝑte cūcta p arbitrio suo gerebat. Jn hoc ꝝ bello plebs maxime nobilitati et partib⁹ restitit: sicuti ifra videbit̄. Mā magna ps nobilitatis iugurthe fauebat ꝓtra honestatē: qr ab eo pecunia acceperat q̄s plebs moleste ferebat. Sz quō plebs restiterit nobilitati videbit̄ ifra. Mā. C. Mariū nouū hoīez ꝛ ignobilē ꝯ factionez nobilitatis creauit. Et hinc p̄mū factiones ī vrbe romana pullulare ceperūt: qr ciuitas quodāmodo ī duas ꝑtes diuisa ē. vna factio ꝛ vna ps erat nobiliū: altera ps plebis. Nec he ꝑtes p̄us destiterūt q̄ tota ciuitas atq̄ vniuersa Jtalia vastata ē: ꝛ cede ac sanguine ciuū repleta ē. Cōtētio. certamē. s. ptiū. Diuina ꝛ hūana cūcta pmiscuit. Hoc ideo dixit: qr ex his partib⁹ bellū ciuile ītер Mariū ꝛ Syllā ortū ē: dū plebs Mariū: nobilitas Syllā sibi ducē assumit: quo bello oīa iura diuina ꝛ hūana violata sūt: nec. n. leges humane aut diuine ī eo bello valuerūt: sz put libido victoris erat ita fiebat. Permiscuit. pturbauit. Eoq̄ vecordie ꝓcessit. i. ad eā īsaniā puenit. Studijs ciuilib⁹. i. ptib⁹ ꝛ factionib⁹. Bellū atq̄ vastitas Jtalie finē faceret. nō p̄ius inquit partiū ꝛ factionū certamen cessauit q̄ bello ꝛ vastitate finiretur Jtalie. Mā tota Jtalia bello ciuili Marij ꝛ Sylle implicata est. Que cōtentio. Ordo est q̄ cōtentio pmiscuit cuncta diuina ꝛ humana. ꝛ ꝓcessit: scilicet ea contentio eo vecordie: vt bellū atq̄ vastitas Jtalie faceret finē studijs ciuilibus: id est factionibus ꝛ partibus ciuū: quia non p̄ius cessauerunt partes ꝛ factiones ciuitatis q̄ finirentur bello et vastitate ac clade totius Jtalie. Sed p̄iusq̄. Ordo. Sed ego repetaz pauca p̄iusq̄ expediam initium huiuscemodi rei. Quo. id est vt oīa sint magis illustria ad cognoscendū ꝛ sint magis in aperto. Sed p̄ius. Ante (inquit) q̄ incipiam narrare bellum Jugurthe: pauca que antea gesta sunt exponam: vt omnia clarius intelligantur et facilius. Priusq̄ expediam initium huiuscemodi rei. id est p̄iusq̄ exponam et explicem initium belli Jugurthini.

Pauca repetam. pauca ante gesta narrabo et exponam. Nam repetere hoc loco non significat rem antedictam replicare: sed rem antea gestam narrare. quia bellum punicū fm gestum est ante bellum Jugurthinū. Illustriora. clariora. Bello punico secundo. Terra romani cū carthaginensibus bella gesserunt. Primū punicum bellū confecit. Q. Luctatius consul. Secūdum Scipio affricanus maior victo Hannibale: et carthagine tributaria facta populi romani. Tertium Scipio Affricanus minor: deleta prorsus et extincta carthagine.

Bello punico secundo. Ordo est. Massinissa rex numidarum est receptus in amicitiā a Publio Scipiōe: cui postea fuit cognomen Affrican⁹ ex virtute. dico q̄ est recept⁹ in amicitiā bello punico secūdo quo Hānibal dux Carthaginēsium maxime attriuerat opes Jtalie post magnitudinē nois romani. ⁊ fecerat. s. Massinissa multa p̄clara facinora rei militaris: ob q̄ populus roman⁹ dedit dono regi quascūq; vbes ⁊ agros ceperat manu: victis carthaginensib⁹ ⁊ capto Siphace: imperiū cui⁹ magnū atq; late valuit in Affrica. Bello punico secūdo. Primo punico bello finito. Q. Luctatio ⁊ M. Manlio cōsulib⁹ pax carthaginensib⁹ ānis. xl. data ē. viginti tribus ānis post inceptū ē scōm bellū punicū: ⁊ vigesimo septimo āno finituz. Hoc aūt ordine gestū est. Hānibal hamilcaris fili⁹ post mortē patris dux carthaginēsium creat⁹ quinto mēse post q̄ a Carthagine discesserat in Jtaliā puenit cū. lxxx. milib⁹ peditū. x. milib⁹ equitū. Consules. P. Cornelius ⁊ T. Sempronius inter se prouincias partiti sunt. Cornelio Hispania: Sēpronio Sicilia cū Affrica sorte cuenit. Copias ita inter se diuiserūt. Sēpronio date sunt legiones due q̄ octo milia militū cōtinebāt. Nā singule legiones quaterna milia militū habebāt. Post. ccc. equites. Et hic numerus ex romanis erat. Sociorū aūt populi romani data sunt sexdecim milia peditū: equites mille octingēti. Naues lōge. clx. veloces. xū. Cū his terrestrib⁹ maritimisq; copijs in Siciliā p̄fect⁹ ē Sēproni⁹ vbi feliciter p̄tra carthaginēses dimicauit. vij. nauib⁹ captis: ceteris in fugā vsis. Cornelio minores copie date sūt. Legiones due cū suo iusto equitatu: ⁊ quattuordecim milib⁹ peditū. equitib⁹ mille ducētis ex socijs. Corneli⁹ igit cū his copijs obuiā p̄ficisci Hānibali in Jtaliā trāseūti. In trāsitu Rodani p̄ mū p̄liū cōmissum ē: haud grāde sz atrox in quo supiores romani fuerūt. cc. ex hostib⁹ ceciderūt i eo p̄lio ex romanis. clx. Secūdū apud Ticinū flumē haud lōge a Placētia p̄liū ab Hānibale ⁊ Scipione cōmissum ē cū oib⁹ copijs: in quo Hānibal supior fuit grauiter p̄sule vulnerato quē e periculo liberauit virt⁹ pubescētis filij: cui postea cognomē Affricani fuit. Et cū. P. Corneli⁹ Scipio viribus ⁊ numero copiarū Hānibali par nō eēt: iussu senat⁹ Semproni⁹ relicta Sicilia se Scipioni cōiunxit: ⁊ apud Trebiā castra locauit. Vbi cū cōsilio vel potius temeritate Sēpronij retinēte Scipione p̄liū cū Hānibale eēt cōmissum: ingēti clade fusi fugatiq; sūt romani. Deinde cū alpes Hānibal trāsisset: apud lacū trāsimenū Flamini cōsule duce exercitū romanū p̄lio fudit: in quo p̄lio cesa sunt romanorū. xv. milia. decē milia sparsa, fuga p oēz etruriā diūsis itinerib⁹ romā petiere. Trāsato deide i Apuliā bello apō cānas cōsulib⁹ Emilio Paulo ac Terētio Varrone Hānibal p̄lio cōmisso temeritate Terētij iuito collega ac retnitēte exercitū romanū fusuz ad iteritionē occidit. In hoc p̄lio romanorū. xl. milia peditū cesa sunt. Equites duo milia ducenti ⁊ tāta ppe ciuiū sociorūq; ps cesi tradūt. In his paul⁹ Emili⁹ p̄sul cecidit. hac clade ita res romana afflicta ē: vt de summa rerū ppe desperatū sit. Cū Mago frater Hānibalis nūcius hui⁹ victorie carthaginem missus de reb⁹ a fratre gestis i Jtalia apud senatū loqueret: dicit occidisse illū supra ducēta milia: supra quīquaginta milia hostiū cepisse. Ad fidem deide tāte felicitatis effundi iussit i vestibulo curie anulos aureos q̄ vt q̄dā tradūt tres modij cū dimidio fuerūt. Ceriorē fama ē modiū nō excessisse. Hac victoria multe ciuitates ad eū defecerūt: iter quas capua ciuitas opulētissima. Mario deide cuētu cū Marcello apō Molā pugnauit. Sz tādē Marcellus cū speculatū exisset ilidijs insidijs intercept⁹ occidit. Dū i Italia hec ab Hānibale gerūt. P. Cornelius Scipio i Affricā mittit. Ibi Siphacē regē Massesulorū q̄ cū carthaginēsib⁹ fedus habebat ad amicitiā romanorū traxit. Massesuli gēs affinis mauris ē i regione Hispanie maxime q̄ sita noua carthago ē: spertās. Quo facto i Hispaniā trāsit vbi seditio militaris orta cōprimit: deide cōpositis reb⁹ hispanie cū rediret Massinissa q̄ cū carthaginēsib⁹ erat ad

diā pauca supra repetā: quo ad cognoscēduz oia illustriora magis magisq; i apto sit. Bel

Scipionē venit: cūq; alloquit: gratias agit ei de fratris filio remisso. Ex eo tēpore affirmat eā se quesisse accasionē quā oblatā deoꝝ bñficio non omiserit. Cupere se illi populoq; romano operā nauare: ita vt nemo vnꝰ magis enixe adiuuerit rē romanā. Letus eū Scipio vidit audiuitq; cū caput rerū ī omī hostiū equitatu Massinissam sciret: fide data acceptaq; firmataq; amicitia Massinissa digreditur: ꝑmissuq; Scipionis populat agros vicinos ne sine cā ex Gadis vbi erat in cōtinētem transisse videret: sicq; Gadis redijt. Deinde cū romā Scipio redijsset ⁊ ī senatu extra vrbē res a se in Hispania gestas narrasset: quot oppida ex hostibus vicepisset: quotiens acie dimicasset: senatu misso vrbem est ingressus. statimq; summo oīm consensu ante ānos consul creatus est cum. P. Licinio Crasso pontifice maximo statimq; ingenti classe atq; exercitu in Siciliā traiecit premisso in Affricaz Lelio ad quē predas ex agro iermi agentē Massinissa cū paucis equitibꝰ venit querit q; ī Sicilia Scipio cunctet. Cuz igit hec ꝑ Leliū Scipioni nūciata eēnt ⁊ ī alterū ānū ei ꝓrogatū esset īperiū cū exercitu ī Affricā traiecit. Ac ꝑmo vticā ciuitatē obsidere parat. Carthaginēses Hasdrubalē ex Hispania accersunt: vt patrie ꝓpe circūsesse opē ferat. Siphacē q̄ iā hasdrubalis filiā vxorē accepat: orat vt Carthagini: vt vniūse affrice subueniat. Hasdrubal cū triginta milia peditū tria milia equitū cōfecisset: Siphaci se ꝯiūxit q̄ exercitū q̄nq̄gīta milia peditū cū multo eq̄tatu ꝯpauerat: q̄rū aduētu Scipio ab obsidiōe vtice discessit. Sextodecimo āno belli punici Seruilio Scipione ⁊ Seruilio geminio ꝯsulibꝰ Scipioni ꝓrogatū ē īperiū donec ī Affrica debellatū foret. Scipio igit castra Siphacis ⁊ Hasdrubalis instructo exercitu nocturno tēpore aggressus īcēdit. Cesa sūt aut flāmis consumpta quadraginta milia hominū. Capta supra quīq; milia. vndecim senatores nobiles Carthaginēsium. clxxxiiij. signa militaria capta. Carthaginēses tāta clade accepta cū quid agēdū eēt cōsulerēt decernūt exercitū reparandū. Siphacēq; orandū ne bello absisteret. Igitur nouo exercitu cōparato q̄ fuit ad trigīta milia armatorū. Scipionē ab vtice oppugnatione depellūt cōmissoq; ī cāpos magnos (sic vocāt) ꝑlio peni numideq; fundūtur Romanis. ibi Siphax grauiter equo vulnerato dū obequitat si aciē nutantē sistere posset: effusus in terrā opprimit ac viuus capit. Qua clade Carthaginenses coacti sunt Hannibalē ex Italia reuocare. Cum igitur Hannibal in Affricam traiecisset: ac contra Scipionem castra locasset duces primo in colloquiū venerunt si forte de pace inuicē conuenirent cum de pace nihil agere potuissent vterq; exercitum ad preliū instruit. Dato vtrinq; ad pugnam signo concurritur summa vi vtrinq; pugnatum: est tandē peni funduntur. Carthaginensium sociorūq; ea die cesa sunt supra viginti milia: totidem ferme capta cum centuz triginta duobus signis militaribus Elephanti vndecim capti quos ad. lxxx. Hannibal in acie locauerat. non tamen romanis incruenta victoria fuit. Nam decem milia ex romanis ceciderunt. Post hec verminam Siphacis filium Carthaginensibus auxilium ferentem missa exercitus parte Scipio fudit. cesa eo prelio. xv. milia hominū. Deinde victis Carthaginensibus pax data est his conditionibus. vt liberi legibꝰ suis viuerent: populandi eo die finem romani facerent. Perfugas fugitiuosq; et captiuos: vt Carthaginenses redderent romanis. bellum ne in Affricam neve extra Affricam inuisu populi Ro. facerent. Naues ꝓstratas traderent. Massinisse res redderent: et fedus cū eo facerent decem milia Talenta argenti descripta equis pensionibus in annos quinquaginta soluerent. centum obsides arbitratu Scipionis darent. Atq; ita finis secundo punico bello a Scipione impositus est: his ita gestis Romam reuersus clarissimum omniū egit triumphū. ¶ Bello secundo punico. Peni dicuntur Carthaginēses quasi phoeni. Nam de Tito phoenicis regionis parte venerunt qui Carthaginem condiderunt. inde punicus Carthaginensis. Dido nāq; de Tiro que est pars phoenicis regionis venit que Carthaginem condidit. Post magnitudinē nominis Romani. Nā iā tunc nomen Romanorū magnū erat per totū orbē terrarū: ꝓpter magnitudinē īperij. Italie opes maxime attriuerat. q̄r multas ⁊ clarissimas victorias ī italia ex ducibꝰ atq; imꝑatoribꝰ romanis assecutꝰ fuerat. xvij. ānis q̄bꝰ ī italia fuit: sicuti su

lo punico secundo: quo dux Carthaginensiū
Hānibal post magnitudinem noīs Romani
Italie opes maxīe attriuerat Massinissa rex

pra monstrauimus. In amicitiam receptus est a. P. Scipione eo modo quo diximus.
Multa militaris rei et preclara facinora fecerat. quia vna cum Scipione bis hasdrubalē
et Siphacem prelio atq; acie vicit et postremo ipsum hānibalem. Victis carthaginēsib⁹
scilicet hasdrubale et Siphace bis prelio victis ac postremū ipso hānibale acie superato a
Scipione: qui postea ob eam victoriā dictus est Africanus. Capto Siphace. eo prelio quo
ipse et hasdrubal victi sunt in campos magnos apud Uticaz africe ciuitatem: vt supra mon
strauimus. Regi dono dedit. s. Massinisse: refert Liuius Scipionem: parta victoria de has-
drubale duce carthaginem siue et Siphace rege septro et corona atq; alijs regnis insignibus Massinissaz donasse: ac p̄sente exercitu regem appellasse. postea Senatus decreto q̄cquid vrbiū et agri bello acquisierant in affrica Romani Massinisse dono datū est. Bona. id est vtilis. Honesta. honorifica
Imperiū viteq; eius idem finis fuit: quia finitū est imperiū quādo vita Massinisse finita est Deinde. videlicet post mortem Massinisse. Js. scilz Micipsa.
Quod ort⁹ ex cōcubina. Massinissa auus iugurthe ipsuz iugurthaz priuatū reliquit: q; nō erat natus legitime sed ex concubina. Nā qui sunt illegitime nati non succedunt in hereditatem: sicuti etiā hoc tempore fit.
Priuatū. videlicet sine regno non dedit ei partē aliquā regni
Eodem cultu. videlicet quantū ad victum et vestitum tractauit iugurtham sicuti filios propios quantū ad victum et vestitum. Eodem cultu. i. victu et vestitu. Habuit. id est tractauit.
Qui. scilicet iugurtha. Adoleuit. id est creuit. Pollens. i. potens. Decora facie. id ē pulchra. facies dicitur tota species que apparet et cernitur ſm Donatum in Terentiū. Validus. id est potens. Luxui. id est luxurie et delicijs. Inertie. id est ignaue corporis. Uti mos est gentis illius. sicuti est consuetudo Numidarum: quia Numide vbi ad adolescentiam venerunt exercent corpus: equitando: iaculando: currendo: venando. Nam per hec exercitia vires corporis roborantur. Equitare. pro equitabat consuetudo historicorum est: vt infinitiuum ponant frequenter pro preterito imperfecto indicatiui. Jaculari. pro iaculabatur.
Cum equalibus. id est socijs et cocuis: id est qui eiusdem etatis sunt. Certare. pro cer-

Numidaz i amicitiā receptus a. P. Scipione (cui postea affricano cognomē ex virtute fuit) multa et p̄clara rei militaris facinora fecerat: ob que victis carthaginēsibus et capto siphace: cuius in affrica magnū atq; latū imperiuz valuit: populus Roman⁹ quascunq; vrbis et agros manu ceperat: regi dono dedit. Jgit amicitia Massinisse bona atq; honesta nob pmānsit sed iperij viteq; ei⁹ finis idez fuit: deide Micipsa filius regnū solus obtinuit. Manastabale et Gulussa fratrib⁹ morbo absumptis. Js Adherbalē et Hiēpsalem ex se genuit. Jugurthamq; filium Manastabalis: quem Massinissa q; ortus ex cōcubina erat priuatum reliquerat eodez cultu q̄ liberos suos domi habuit. Qui vbi p̄mū adoleuit pollēs virib⁹ decora facie: sed multo maxime ingenio validⁿ: nō se luxui neq; inertie corrūpendū dedit: sed vti mos illius est gentis equitare: iaculari: cursu cū eq̄lib⁹ certare

tabat. Cum omēs anteiret.i.superaret. Gloria.i. fama ⁊ laude. Tamen omnib⁹ carus esse.pro erat.hoc ideo dicit:quia ferme semp virtuti comes est inuidia:sed in iugurtha alit erat.Nam q̄uis oēs virtute superaret: tamen nemo ei inuidebat sed omnibus carus erat: ⁊ ab omnibus amabatur. Ad hoc.i.preterea. Pleraq; tempora.i. multa tempora.hoc ē multū tēporis. Agere.pro agebat.i.consumebat. Ferire.pro feriebat.⁊ hoc virtutē ⁊ exercitationē iugurthe ostēdit: qui non dedit se luxurie ⁊ ignauie: sed virtuti et exercitationi corporis. Facere.p faciebat. Loqui.pro loquebatur.non ostentabat virtutem suā verbis: sed cum multa faceret nihil de seipso dicebat. Quibus rebus Micipsa.Ordo est. Micipsa tamen permotus vehementer eo negocio voluebat multa cū suo animo: postq̄ intelligit hominem adolescentē magis ac magis crescere:exacta sua etate et paruis liberis:sc̄z existentibus tametsi ille Micipsa fuerat let⁹ in initio.quibus.i.illis reb⁹ existimans virtutem iugurthe fore glorie suo regno a principio Micipsa gaudebat: q̄ iugurthe virtus ī dies crescebat:credens ⁊ existimans iugurthā futurū glorie regno suo:sed postea timere cepit cū videret illum nimiū crescere. Timebat.n.ne si ipe moreretur vel etiā adhuc ipso viuēte iugurtha regnū occuparet:q; filij sui Adherbal ⁊ hiempsal adhuc parui erant et ipse erat senex. Quibus reb⁹. videlicet q; iugurtha ita se dederat ad exercendas vires corporis. Affore.i.futuram esse.

et cum gloria ante omnis iret:omībus tamē carus esse.ad hoc pleraq; tempora in venādo agere: leonem atq; alias feras prim⁹ aut in primis ferire;plurimum faceret;⁊ minimū de se ipse loqui;quib⁹ rebus Micipsa tamet si initio letus fuerat existimans virtutez Jugurthe regno suo;glorie affore:tamen postq̄ hominem adolescentem exacta etate sua et puis liberis magis magisq; crescere intelligit:vehemēt eo negocio pmot⁹ multa ī aio suo voluebat. Terrebat eū natura mortaliū auida iperij ⁊ pceps ad explēdā animi cupidinē. Preterea opportunitas sue liberorūq; etatis:q̄ ēt mediocres viros spe pde trāsuersos agit. Ad h̄ studia numidaq; in Jugurthā

Gloriē.i. ad gloriā. Exacta ideſt finita:qr iā Micipsa ad extremā senectutē venerat. Paruis liberis .i. filijs suis Adherbale ⁊ hiempsale. Eo negotio.i.ea re videlicet qr crescebat nimiū virt⁹ ⁊ potētia iugurthe. Voluebat.i.agitabat.cōsiderabat. Terrebat eū:Micipsa iō timebat qr videbat naturā hoīm eē pcliuē ⁊ cupidā ad impiū.Nā naturaliter hoīes magis cupiūt īperare q̄ seruire.Et ppterea timebat ne si moreret iugurtha capta occasione filios suos iterficeret ⁊ regnū vsurparet:sicuti etiā fecit. Terrebat.i.pauefaciebat. Mortaliū.i.hoīm. Auida.cupida. Et preceps.i.prona pcliuis ⁊ iclinata: qr naturaliter hō nitit̄ explere cupiditatē animi sui. Opportunitas.i.occasio.s.terrebat. Sue etatis.qr senex erat. Liberor.i.filiorū qr adhuc parui erant. Que etiā mediocres viros spe prede trāsuersos agit.opportunitas(inq̄t) facit vt hi q̄ a natura boni sūt:spe alicui⁹ cōmodi data mali ⁊ puersi efficiant. Nā sepe hoc euenire solet:vt hō q̄ a natura bon⁹ ē:oblata sibi occasione ad aliquod facin⁹ ppetrādū ducat̄ qō nō fecisset nec excogitasset nisi occasio sibi oblata eēt:⁊ hoc ē qō dicit. Que.s.opportunitas. Etiā mediocres.nō solū malos sz etiā moderatos ⁊ modestos. Spe pde.i. spe lucri ⁊ cōmodi. Trāsuersos agit.i.puertit ⁊ puersos facit: vt ex bonis malos faciat. Ad hoc id ē ppterea. Studia.i.fauor ⁊ beniuolētia: qr numide oēs miro quodā amore iugurthā diligebant⁹ ppter virtutez eius et ei fauebant. In iugurthā.i. erga et in fauorem iugurthe.

Ex quibus.scz studijs. ꝓpter studia numidarũ in iugurthã Micipsa timebat ne si iugurtham dolo vel vi interfecisset: seditionez populi contra se vel bellum concitaret. Ordo est. ex quibus anxius erat: scz Micipsa: ne qua seditio aut bellũ oriretur: si interfecisset talem virum dolis. Talem virũ. scz iugurtham. ac si diceret tam gratũ omnibus. Ne qua seditio. id est ne aliqua discordia. ⁊ seditio proprie dicit̃ populi discordia. neqꝫ em̃ recte diceretur seditio inter duos. et dicitur seditio quasi seorsuz itio. Anxi⁹ erat. id est timebat. His. id est talibus. Circũuẽtus. id est circũdatus ⁊ pressus: scz Micipsa. Acceptũ popularibus. i. tam gratũ populo. popularis dicit̃ ſm Donatũ in Terentiũ: qui a populo amatus est: et hoc loco hanc significationẽ non habet. popularis etiã dicitur ciuis popularis humilis: popularis vilis. ⁊ he significationes hoc loco cõueniunt: vt popularib⁹ dicat hominibus populi. Manu promptus. id est strẽnuus ⁊ fortis manu. Obiectare. id est obijcere: exponere. Periculis vt quẽ aperte interficere nõ audebat: exponẽdo illũ periculis faceret interire. Fortunã tentare. id est experiri fortunaz. s. si aliquo mõ iugurtha ꝑire possz Numantino. numantia ciuitas ẽ hispanie: quã Scipio africanus minor diu obsessam tandem cepit atqꝫ deleuit. Ad hoc belluz Micipsa auxilia peditũ et equitũ misit populo ro. quia amicus erat et soci⁹ populi ro. his igitur peditibus et equitibus quos mittebat in hispaniã Micipsa ducem p̃posuit iugurtham: sperans illuz in eo bello posse interire vel duz virtutem suam ostentare vult: vel ꝓpter seuitiã hostiũ. Seuitia. crudelitate. Occasurũ. id est periturũ: moriturũ. Prefecit. p̃posuit. Res longe aliter ac rat⁹ erat euenit. i. res multo aliter euenit q̃ putabat. Longe. id ẽ valde. Ac. ꝓ q̃. Ratus erat. i. putauerat. Nã iugurtha. Ordo est. nã iugurtha breui tẽpore ꝑuenerat in tantã claritatẽ: vt cẽt vehementer carus nostris: ⁊ esset maximo terrori numantis multo labore ⁊ multa cura. preterea parendo modestissime ⁊ sepe eundo obuiã periculis: vbi ꝓ postq̃ cognouit naturã. P. Scipionis: q̃ tũ erat impator romanus ⁊ postq̃ cognouit morẽ hostiũ. dico fecit hec oĩa vt. i. sicut erat. s. hõ impigro atqꝫ acri ingenio. Nã iugurtha. reddit causaz quare res alit̃ euenit q̃ putabat Micipsa. qꝛ micipsa putabat iugurthã in eo bello periturũ: ipse aũt clarior euasit. Ut erat. ac si diceret facile cognouit naturã. P. Scipionis ⁊ cõsuetudinẽ hostiũ tãq̃ hõ acuti ⁊ acris ingenij. Impigro. dicim⁹ Ce-

accensa: ex quibus si talem virum dolis interfecisset: ne qua seditio: aut bellũ oriretur anxius erat. His difficultatib⁹ circũuentus vbi videt neqꝫ ꝑ vi neqꝫ insidijs opprimi posse hoĩez tã acceptũ popularib⁹ q̃ erat Iugurtha manu prõpt⁹ ⁊ appetẽs glorie militaris statuit eũ obiectare ꝑicl̃is ⁊ eo mõ fortunã tẽtare. Igit̃ bello Numãtino Micipsa cuz populo ro. eq̃tũ atqꝫ peditũ auxilia mitterz sperãs vl̃ ostẽtãdo ꝟtutẽ: vl̃ hostiũ seuitia facile eũ occasuꝝ p̃fecit Numidis q̃s ĩ hispaniã mittebat: ſ ea res lõge alit̃ ac ratus erat euenit Nã Iugurtha (vt erat ĩpigro atqꝫ acri ĩgenio) vbi naturã. P. Scipionis: q̃ tũ Romanus ĩpator erat: ⁊ mores hostiũ cognouit: mlto labore multaqꝫ cura. Preterea modestissime parẽdo sepe obuiã eũdo ꝑiculis ĩ tãtã claritudinez breui ꝑuenerat: vt nr̃is vehement̃ carus Numãtinis maxĩo terrori esset. At sa

sar vir acer ingenio ⁊ vir acri ingenio ⁊ vir acris ingenij. Impigro.veloci. Acri.i.vehemẽti. Impatoꝛ.i.dux. Moꝛẽ.cõsuetudinẽ. Parẽdo.obediẽdo.s.impatoꝛi. Claritudinẽ.i. famã gloriã. Nostris.i.romanis. At sane.i.⁊ certe. Quod difficillimũ in pmis.i.q̃ res maxime difficillima ẽ: vt iueniat i vno ⁊ eodẽ hoie ⁊ cõsiliũ animi ⁊ fortitudo coꝛpis. Strẽnuus.fortis. Quoꝝ alterũ.s.eẽ bonũ cõsilio hoc dicit euenire solet: vt hi q̃ valent consilio plerũq; sint timidi: qꝛ puidẽt ⁊ intelligũt ea q̃ cõtingere pñt: ⁊ hi q̃ valẽt viribꝰ temerarij sint ⁊ se iprudẽter piculis obijciant ꝓpter audaciã quã habẽt exviribus. Dicit ergo eẽ bonũ cõsilio solet afferre timoꝛẽ ex prouidentia.eẽ strẽnuũ plio solet afferre temeritatem ex audacia.

nec qꝫ difficillimũ i pmis ẽ: ⁊ plio strẽnuꝰ erat et bonus cõsilio: Quoꝝ alterũ ex puidẽtia timoꝛẽ: alterũ ex audacia temeritatẽ afferre plerũq; solet. Igitur impatoꝛ omẽs fere res asperas p Jugurthã agere: i amicis habere magis magisq; eũ i dies ãplecti. Quippe cuius neq; cõsiliũ neq; iceptũ vllũ frustra erat: huc accedebat munificẽtia aĩ: ingenij solertia Quibꝰ rebꝰ Jugurtha multos ex romanis sibi familiari amicitia ꝓiũxerat. Ea tẽpestate i exercitu nr̃o fuere plures noui atq; nobiles qbꝰ diuitie bono atq; honesto potiores erãt.

Ex prouidẽtia.i. ꝓpter puidẽtiã. nã qꝛ puidẽt etiã aduersa sibi posse cõtigere plerũq; timẽt: ⁊ ꝓpterea dixit rẽ eẽ difficillimã: vt hec duo i vno iueniant: qꝛ cõtraria sunt puidẽtia ⁊ temeritas: ⁊ duo ꝓtraria nõ pñt stare simul in vno subiecto. vna esti ⁊ eadẽ res nõ põt eẽ alba simul ⁊ nigra. Igit qꝛ iugurtha erat strẽnuus plio ⁊ bonꝰ ꝓsilio. Agere. pro agebat: ferme oia difficilia ⁊ aspera Scipio p iugurthã faciebat. Amplecti p ãplectabat. Quippe. qꝛ iugurtha nihil pcogitabat cõsilio aut opere icipiebat sine cã

Erat frustra.i. inutiliter sine causa. Huc accedebat.i.ad hꝰ addebatur: adiungebatur. nam accedere est addi et adiungi. vnde accessio est additio ⁊ incrementum. Munificentia. id est liberalitas: quia iugurtha liberalis erat. Solertia. industria. Est autẽ industria proprie vis quedã ingenij exercitata: cui contrarta est ignauia: id ẽ toꝛpoꝛ ingenij quando ingeniũ non exercetur: sed toꝛpoꝛe languescit. Quibus rebꝰ. his inquit rebus multos ex romanis sibi fecerat amicos. Ea tẽpestate. id est eo tẽpoꝛe. Moui atq; nobiles. id est ignobiles ⁊ nobiles. Eo tempoꝛe inquit multi fuerunt tam nobiles q̃ ignobiles qui iugurtham incitabant dicentes: foꝛe vt ipse totius numidie occuparet imperium: si Micipsa patruus eius interijsset. Et dicebant iugurtham hoc facile assequi posse: qꝛ in eo magna virtꝰ erat ⁊ rome oia vẽdebant: videlz puincie: regna: ⁊ iperia. Qui aũt ita iugurthã icitabãt erãt hoies factiosi: auari: potẽtes. ⁊ hoc ẽ qꝫ dicit. Cõplures. i. valde multi. Quibꝰ diuitie bono honestoq; potiores erãt. i. qbꝰ diuitie cariores erãt q̃ honestas ⁊ iusticia. Mã eiusmodi hoies ꝓpt diuitias iusticia ⁊ honestate calcata: vnũqꝫq; facinꝰ ppetrassent. Bono ⁊ honesto. i. vtili ⁊ honesto. Nihil aũt vtile eẽ põt qꝫ iusticia vacat: ꝑm stoicos. ⁊ hoc Licero tractat. ⁊ ꝓpterea dixim⁹ p bonũ iusticiã itelligi: aut certe bono ⁊ hõesto dixit vtili ⁊ honesto ꝑm Ciceronẽ q̃ i arte veteri honestatis duas ptes eẽ dicit honestatẽ simplicẽ ⁊ honestatẽ iunctã. honestas simplex ꝺr q̃ appetit ꝓpt se. honestas iuncta ꝺr q̃ appetit ptim ꝓpt se: ptim ꝓpt aliud. i. ꝓpt vtilitatẽ. honestas simplex ẽ virtꝰ. Est aũt virtꝰ habitꝰ anĩ: nature mõ rõni cõsentaneꝰ. hec diuidit i iusticiã: prudẽtiã: fortitudinẽ: ⁊ tẽperãtiã. iusticia ẽ habitꝰ animi cõi vtilitate ꝓseruata suã cuiq; tribuẽs dignitatẽ. prudẽtia ẽ rerũ bonarũ ⁊ malarũ et vtrarũq; sciẽtia. fortitudo ẽ cõsiderata piculoꝝ susceptio: ⁊ laboꝝ cũ vtilitatis rõne ꝓpessio Tẽperãtia ẽ rõnis in libidinẽ atq; i allos nõ rectos impetus animi: firma ⁊ moderata dñatio. hẽ virtutes in eas ptes diuidũt quas supra nominauim⁹: q̃ ad simplicẽ ptinẽt honesta-

tem: honestas aũt iuncta est q̃ ĩ se honestatis habet ⁊ vtilitatis cõsiderationẽ. Sunt em̃ multa q̃ nos cũ dignitate: tũ quo q̃ fructu suo ducunt: vt gloria: dignitas. Amplitudo. amicitia gloria est frequens de aliquo fama cũ laude. Dignitas est alicuius honesta ⁊ honore ⁊ verecũdia digna auctoritas. Amplitudo ẽ potentie aut maiestatis: aut aliquarũ copiarũ magna abundantia. Amicitia est volũtas erga aliquẽ rerũ bonarũ illi⁹ ipsius causa quẽ diligit cũ pari eius volũtate. Bonũ ergo Salustius appellat hanc honestatis ꝑtẽ: quã habet cũ hõestate cõiunctã cõsiderationẽ vtilitatis. honestũ aũt appellat supiorẽ illã simplicẽ partẽ honestatis. Sz diuitie quas illi q̃ iugurtham accendebãt bono ⁊ honesto cariores habebãt: neq; supiorẽ illã neq; hanc postremã ꝑtẽ honestatis attigũt. Potiores .i. cariores. Factiosi. factio dicitur maloruz hoĩm conspiratio.

Factiosi domi potẽtes: apd socios clari magis q̃ hõesti: q̃ iugurthe ñ mediocrẽ aĩz pollicitãdo accẽdebãt: si Micipsa rex occidisset fore vti sol⁹ ĩpio numidie potiret̃: ĩ ip̃o maximã v̄tutẽ Rome oĩa venalia esse: ꝑ postq̃ numãtia deleta. P. Scipio dimittẽ auxilia ⁊ ip̃e reuerti domũ decreuit: donatũ atq; laudatũ magnifice ꝓ ꝯcione Iugurthã ĩ p̃toriũ adduxit: ibiq; secreto monuit vt poti⁹ publice q̃ p̃uatiz aĩcitiã Populi Ro. coleret: neu aliq̃b⁹ largiri ĩsuesceret: Periculose a pau-

Domi potentes. videlz rome Apud socios. socij populi romani dicebant̃ q̃ erãt cũ populo romano ꝯfederati sicuti erãt latini sicuti fuit Massinissa: et Micipsa. Nã quotiẽs populus roman⁹ bellũ gerebat: socij auxilia mittebant: ⁊ vicissim si socijs bellũ ab aliquo ppl̃o illatũ eẽt populus ro. eis auxilia mittebat ⁊ eos tuebat̃. Clari. hoc est fama ĩsignes. Quã honesti. i. q̃ virtute p̃diti. Clarus aũt ⁊ nobilis in bonã ⁊ ĩ malã ꝑtẽ accipit̃. Pollicitãdo. i. ꝓmittendo. Accendebant. i. incitabant. s. dicentes. Occidisset. i. mortuus esset ⁊ interiret. In ipso. ⁊ dicebant in ipso esse virtutẽ. Rome oĩa venalia .i. rome oĩa vendi ⁊ oĩa esse vendibilia si dici posset. Ecce occasiones ad obtinẽdũ imperiũ numidie. In te o iugurtha ẽ virtus ⁊ roma oĩa vendunt̃: hoc aũt ideo dicũt q̃ iugurtha dicere potuisset. Senat⁹ populusq; ro. nõ patiet̃ socios suos: videlz filios Micipse regno spoliari: respondent ad hoc. Tu oĩa pecunijs obtinebis. Quod etiã postea fecit. venalia dicunt̃ q̃ ad vẽdendũ exponũtur a veneo venis. i. vendo. Sed postq̃ numantia. ac si diceret ita quidẽ hoĩes corrupti iugurthã incitabant. Sed Scipio impator aliter ipsum admonuit: cũ delata numãtia ip̃m ⁊ donatũ ⁊ laudatũ domũ remisit. Ordo est. sed. p. Scipio adducit in p̃toriũ iugurthã donatũ atq; laudatũ magnifice pro contione. postq̃ ipse Scipio decreuit dimittere auxilia ⁊ ipse decreuit reuerti domũ deleta numantia. Deleta. idest excisa destructa. Dimittere. vulgo dicitur licentiare. Auxilia. proprie dicuntur copie que a socijs mittuntur in auxiliũ belli. Ipse. scilicet Scipio. Reuerti domuz. scilicet Romam. Donatum. scilicet donis militaribus. Atq; laudatum. quia miris laudibus Scipio in contione virtutem iugurthe et facta illi⁹ laudauit. Pro contione. idest in contione. Contio est multitudo populi vel exercitus conuocata. Pretorium. pretorium dicitur tabernaculum imperatoris. Ibiq;. scilicet in pretorio. Coleret. idest seruaret: custodiret. Neu. idest ⁊ ne. Largiri. vel pecuniam vel mun⁹ Insuesceret. consuesceret. Periculose. a paucis emi quod multorum esset Scipio sciebat et ipse q̃ Rome per pecuniã omnia fiebant: sed tamen monebat iugurthã ne pecunijs sibi regnum parare vellet: quia cum periculo emitur a paucis: quod est cõmune omnium. Periculose. subaudi dicebat. Nam omnia pendent ab eo quod dixit monuit: et monere non potuit nisi dicendo. Periculose a paucis emi. et dicebat Scipio q̃ si quis velit emere a paucis hominibus id quod est omniũ: valde periculose hoc facit: quia omnes non patiuntur q̃ pauci vendant ea que sunt communia tam sibi q̃ his qui ea vendunt. Si per-

manere vellet. subaudiꝫ ꝛ dicebat Scipio (inquit) dicebat ad iugurthã: o iugurtha si perseueraueris in virtutibus: et gloriã ꝛ regnũ habebis. Sed si ante tẽpus per largitionem pecuniarũ imperitũ tibi parare volueris: ꝛ pecunia tua ꝛ tuipse peribis. Suis artib⁹. suis moribus ꝛ virtutibus. Vltro. i. etiã si non quesieris. Venturũ. s. esse. Properantius. i. festinãtius. Pergeret. i. tenderet: iret. Casurũ. i. rutturũ. Sic locutus. Cũ hec (inquit) Scipio dixisset iugurthã dimisit ꝛ ei litteras dedit quas Micipse redderet. Earũ. scz litterarũ. Jugurthe. hec fuit sententia litterarũ Scipionis ad Micipsam.

cis emi: qõ multoꝝ cẽt. Si pmanere vellet i suis artib⁹ vltro ꝛ illi gloriã et regnũ vẽturũ sin pperantius pergeret suã pecuniã et ipm precipitem casurum: sic locutus cuꝫ litteris eum quas micipse redderet dimisit: carũ sententia hec erat. Jugurthe tui i bello Numãtino longe maxima virtus fuit. Quã reꝫ tibi certe gaudio eẽ scio: nobis ob merita sua carus ẽ: vt idez senatui et Populo Ro. sit summa ope nitemur. Tibi quidẽ p nostra amicitia gratuloꝝ: en habes virũ dignũ te: atq; auo suo massinissa. Jgiꝭ rex vbi ea q̃ fama acceperat ex litteris impatoris esse ita cognouit: tuꝫ virtute: tuꝫ gratia viri pmotus flexit animũ suũ: ꝛ Jugurthã beneficijs vincere aggressus ẽ: statiq; eũ adoptauit: ꝛ testamento pariꝭ cũ filijs heredẽ instituit: sed ipe paucos post ãnos morbo atq; etate ꝛfect⁹ cũ sibi finẽ vite adesse itelligeret coram amicis ꝛ cognatis itemq; Adherbale ꝛ hiempsale filijs dicitur huiuscemodi verba cũ Jugurtha habuisse.

Longe. id est valde. Summa ope. i. summa vi. En. pro ecce. Virum. scilicet iugurtham. Dignuꝫ. quia non degenerat a moribus tuis ꝛ aui sui Massinisse. Igitur rex. Cũ (inquit) rex per litteras Scipionis itellexisset id quod antea p famaꝫ cognouerat: mutauit animuꝫ suũ vt Jugurtham maxime in columem esse vellet quẽ paulo ante interire cupiebat. Ordo ẽ. igiꝭ rex. scz Micipsa pmot⁹ tũ virtute iugurthe: tũ gratia viri flexit animũ suũ ꝛ est aggressus vincere iugurtham beneficijs.

Et statim eũ adoptauit. ꝛ instituit heredẽ pariter cũ filijs testamento. Vbi. id est postq; ipe rex cognouit ex litterꝭ impatoris ea cẽ ita que accepat fama. Fama. per famã. Accepat. i. audiuerat itellexerat. Tum. i. partim. Gratia viri. s. Scipionis ꝛ virt⁹ iugurthe mouit eũ: ꝛ gratia Scipionis q̃ ad eũ scripserat. Flexit. i. mutauit. Aggressus est. i. conatus est ꝛ cepit Eũ adoptauit. i. filiũ fecit. Secũdũ Vulũ gelliũ cũ extranei sumunt in locũ liberoꝝ: aut p pretorẽ fit aut p populũ. Quod p pretorẽ fit adoptatio dicit. qõ p pplm arrogatio. Ergo adoptare ẽ extraneuꝫ in locum liberorum sumere. Jnstituit. ordinauit. Sed ipse. scilicet Micipsa Cum Micipsa ad extremũ dicit vite venisset: coram amicis et cognatis ꝛ filijs ppꝛijs Adherbale ꝛ Hiempsale: ita cũ iugurtha locut⁹ ꝛ. Morbo. egritudine. Etate. s. senectute. Confect⁹. cõsumpt⁹ macerat⁹. Adesse. i. iminere. ordo ẽ. Sz ipe post paucos ãnos cõfect⁹ morbo atq; etate ꝛ habuisse huiuscemodi ẽba cũ iugurtha coram amicis ꝛ cognatis. ꝛ itẽ coram Adherbale ꝛ hiempsale filijs suis ꝛ uelligit finẽ vite adesse sibi. Huiuscemodi verba. i. talia verba. Est aũt huiuscemodi in-

declinabile ꝛ generis omnis: sicut illiusmodi.

DAruũ ego. In exordio hui⁹ orationis captat benuolẽtiaz Micipsa a psona sua cũ ostendit qualis fuerit in Jugurthã. Sine spe. sine opibus: qz Massinissa auus vt supra dixi Jugurthã priuatũ reliquit: qz natus erat ex cõcubina. Si genuissem. qñ Micipsa iugurthã paruũ accepit in domũ suã: nõdũ filios genuerat ꝛ iõ dicit quãdo te puũ accepi i domũ meam existimaui me ita cax tibi fore sicuti filjs si filios genuissem. Necꝫ ea res falsuz me habuit. i. necꝫ ea res me decepit qz semp me carũ habuisti ꝛ nõ fefellisti opinionẽ meã. Et nũc captat benuolẽtiã a psona auditoris .i. a psona iugurthe cũ quo loquit: qz pietatẽ ei⁹ erga se cõmemorat ꝛ ꝑclara facta ei⁹. Mã vt alia. ecce cãm reddit quare iugurtha nõ fefellit opinionẽ suã: qz semp eũ mirifice coluit vt patrẽ ꝛ ei⁹ honori non defuit. nã iugurtha magno honori Micipse fuit: tũ alijs i rebus: tũ ꝑcipue in bello Numãtino. In hispania nomẽ familie nostre renouatũ ẽ. sicuti supra monstrauimus Massinissa amicitiã cũ Scipione cõtraxit. cuz Scipio ipe ex hispania discederet: vel certe qz Massinissa anteꝙ se cũ romanis cõiũgeret multa cuz hasdrubale duce carthaginẽsi uz bella i hispania gesserat ꝓtra romanos ꝛ nomẽ ei⁹ in hispania ꝓpt hoc celebre erat: qõ post multos ãnos Jugurtha bello Numãtino insigni ⁊tute ac gloria renouauit. In hispania. in q̃ ẽ Numãtia. Renouatũ ẽ. qõ erat iam vetustate detritũ ꝛ ppe memoria extinctũ.

Postremo. ordo. postremo vicisti iuidiã gloria qõ ẽ difficillimũ inter mortales. i. q̃ res difficillima ẽ inter hoies: hoqiõ dicit qz vt dixim⁹ supra ⁊tuti sp comes ẽ iuidia. nã q̃ ⁊tute prediti sunt sp eis iuidet. sz iugurtha ⁊tute supauit iuidiã: qz ⁊tus ei nõ iuidiã pepit: sz benuolẽtiã cõciliauit. Mã ꝓpt ⁊tutẽ iugurtha ab oĩb⁹ amabat: sicuti supra mõstrauit. Hꝛia. i. ⁊tute. Nũc. postꝙ benuolẽtiã cõparauit ꝛ a psona sua ꝛ a psona auditoris descẽdit ad cãm vt oñdat q̃d velit ab eo. Per hãc dexterã. itelligim⁹ Micipsã hec dicẽtẽ dexterã iugurthe apꝑhẽdisse. Hos dicticos. i. demõstratie dixit oñdẽs Adherbalẽ ꝛ hiẽpsalẽ q̃ aderãt. Sũe. sanguinis ꝑiũctione. Mã Micipsa ꝛ pr iugurthe frẽs erãt. Bñ

DAruũ ego Jugurtha te amisso pre sine spe: sine opibus: i meũ regnum suscepi: existimans nõ minus me tibi cꝫ liberis si genuissez ob beneficia carum fore: necꝫ ea res falsum me habuit: nam vt alia magna ꝛ egregia tua facta omittam: nouissime tu rediens Numantia necꝫ regnumꝫ meum gloria decorasti: tuacꝫ virtute nobis romanos ex amicis amicissimos fecisti: in hispania nomen familie nostre renouatum est. Postremo quod difficillimum inter mortales est gloria inuidiam vicisti: nunc quoniam michi natura finem vite facit per hanc dextram: per regni fidem moneo: obtestorꝫ te vti hos qui genere tibi ꝓpinqui beneficio meo fratres sunt: caros habeas: neu malis alienos adiũgẽ: cꝫ sanguine ꝓiũctos retinere. Nõ exercit⁹ necꝫ thesauri ꝑsidia regni sunt. Uex aĩci q̃s necꝫ armis cogẽ: necꝫ auro pare q̃as: officio ꝛ fide pariũt.

ficio meo. qꝛ te adoptaui ĩ filiũ ⁊ nũc ꝑ adoptionẽ frater eoꝝ es. Malis. i. magꝭ velis. Nõ exercitꝰ. sñie gñales pulcherrime. Armis. i. vi. Cogere. i. cõpare acq̃rere. Auro. i. pecuniis Parare. i. acq̃rere. Officio. officiũ dꝛ cũ hõ fac̃ q̃ ex hõestate facẽ dꝫ. Pariũt̃ vl̃ parãt̃. i. acq̃rũt̃. Quis aũt. Micipsa ꝑ rõcinationẽ hoc cõcludere ĩtẽdit vt si regnũ ĩcolume ſuare volũt ꝯcordes sint. ⁊ ꝓpõ ẽ tal̃. Si regnũ o filij ĩcolume ſuare vultis vos opꝫ eẽ ꝯcordes ⁊ amore ꝯiũctos. rõ ꝓpõnis. Nã amici magꝭ q̃ exercitꝰ aut pecunie p̃sidio regni sũt. Nẽo aũt amicitior ẽ q̃ frat̃ fratri. Ergo vos q̃ frẽs estis oꝫ eẽ ꝯcordes ⁊ amore ꝯiũctos. Fidũ. i. fidelẽ. Imbecillũ. i. ĩfirmũ. Boni eritis. i. cõcordes ⁊ vnanimes. Maxĩe. scꝫ res. Ceteꝝ añ hos. s. Adherbalẽ ⁊ hiẽpsalẽ. Ante hos. i. magis q̃ hos. s. decet. Decet (inq̃t) vt tu magꝭ q̃ hi ꝓuideas ne int̃ vos discordia oriat̃: qꝛ tu ⁊ etate ⁊ sapiẽtia añcedis eos. Nã ĩ oĩ certamine. reddit cãm ⁊ rõnẽ q̃re iugurthã magis q̃ adherbalẽ ⁊ hiẽpsalẽ ꝓuidere deceat ne discordia ĩter eos oriat̃: qꝛ si int̃ vos discordia ⁊ ꝯtẽtio orirẽt oẽs tibi hãc culpã ascriberẽt et attribuerẽt: qꝛ tu es potẽtior ⁊ ꝑꝑ etatẽ ⁊ ꝓpt̃ sapiẽtiã ⁊ ꝓpt̃ vires qꝛ ĩ oĩ certamine ⁊ ĩ oĩ dissensiõe ille q̃ plꝰ p̃t videt̃ facere ĩiuriã ⁊ eẽ cã totiꝰ discordie. pari rõne si int̃ vos discordia oriat̃ oẽs existimabunt o Jugurtha cãm discordie a te ꝓficisci: qꝛ tu plꝰ potes. Et ꝓpt̃ea magꝭ te q̃ illos ꝓuidere decet ne ĩter vos discordia ⁊ certamẽ oriat̃. Ne aliter q̃d eueniat. s. discordia aliqua. Nã ĩ oĩ certamĩe. i. oĩ ꝯtẽtiõe ⁊ discordia. Opulentior. i. ditior potẽtior. Vos aũt o Adherbal Nũc Micipsa ꝯuertit ſmonez ad filios Adherbalẽ ⁊ hiẽpsalẽ Colite. amate ⁊ honorate. hũc talẽ virũ. s. iugurthã: ac si diceret tãta v̄tute ⁊ gl̃ia p̃ditũ. Nitimini. conamini ⁊ date operã ne melior sit filiꝰ iugurtha quẽ adoptaui q̃ vos quos genui. Meliores liberos. Notandũ liberos numero plurali dici etiã de vno. Meliores liberos sumpsisse. scꝫ iugurthã. Quã genuisse. scꝫ vos. Ad ea iugurtha. Quãuis (inquit) iugurtha ĩtelligeret Micipsam ficta locutũ fuisse: et aliud habuisse ĩ aĩo aliud dixisse: tñ benigne respõdit: sicuti tẽpus postulabat. Et ip̃e. scꝫ iugurtha. Agitabat. i. versabat cogitabat ĩ aĩo suo. nõ em̃ respondit sicuti cogitabat in animo: sed sicuti tẽpus postulabat. Postq̃. mortuo inquit rege: cũ exequias magnifice celebrassent: in vnũ reguli conuenerunt vt de omnibus rebus inter se dissererent ⁊ disputarent. Illi. scilicet Micipse mortuo. More regio. scd̃m regiam consuetudinem. magna em̃ ambitione et pompa exequie regum celebrantur. Iusta. id est exequias funebres. Et tantummodo plurali numero declinatur. Reguli. scilicet

Quis autem amicitior q̃ frater fratri? Aut quem alienum fidum inuenies: si tuis hostis fueris? Equidẽ ego vobis regnum trado firmum si boni eritis: sin mali: imbecillum. Naꝫ cõcordia parue res crescunt: discordia maxime dilabuntur. Ceteruꝫ Jugurtha ante hos te (quia etate et sapientia prior es) ne aliter quid eueniat prouidere decet: nã in oĩ certamine: qui opulentior est: etiam si accipit iniuriam: tamen qꝛ plus potest facere videtur: vos autem Adherbal et hiẽpsal colite et obseruate hũc talem virũ: imitamini virtutẽ ⁊ enitimini: ne ego meliores liberos sumpsisse videar q̃ genuisse. Ad ea Jugurtha tametsi regẽ ficta locutũ ĩtelligebat: ⁊ ip̃e lõge alit̃ ĩ aĩo agitabat: tñ ꝓ tp̃e benigne respõdit. Micipsa paucis post diebꝰ moritur. Postq̃ illi regio more iusta magnifice fecerant: reguli

iugurtha Adherbal ⁊ hiempsal. Disceptarēt. discuterent ⁊ disputarēt. Sz hiēpsal. Cū in vnū reguli cōueniſſent: vt de oīb⁹ reb⁹ inter ſe colloq̄rent inter ſedendū hiempsal ita cōſedit: vt fratrē Adherbalē īter tres mediū cōſtitueret: q̄uis etate iugurtha p̄or cēt. nō eſſ ferē poterat vt iugurtha honore eēt ſuperior q̄ genere erat inferior. nā ex cōcubina nat⁹ erat vt dictū ē ante. Adherbalē aſſedit. i. iuxta adherbalē ſedit. Deinde tū vt etati cōcederet. i. vt locū daret iugurthe q̄ etate maior erat. Vix. i. cū labore difficulter. Ibi cū multa. Oſtēdit i hoc p̄mo colloquio: qō īter ſe reges habuerūt: cauſaz diſcordiarū et certaminis exortā eſſe. Mā cū iugurtha dixiſſet oīa oportere reſcidi q̄ Micipſa ſtatuerat et decreuerat q̄nq̄ ānis añ mortē ſuā: q⁹ ppt etatē ⁊ ſenectutē nō ſatſ aīo valebat: hiēpſal rīndit id ſibi placere. Mā in eo quinquēnio dicebat iugurthā a Micipſa i filiū adoptatū. Quod dictū ex aīo et memoria iugurthe nō diſceſſit. poſtq̄ illud ſp cogitauit iugurtha quo pacto hiēpſalē īterficeret. Cōſulta. i. ſtatuta. Decreta. q̄cq̄d decreuiſſet Micipſa p q̄nq̄ annos añ mortē. Reſcindi. i. irritari vt eſſent irrita q̄cūq̄ decreuiſſet ⁊ nihil valerēt nullā vim haberēt. Mā. ſ. dicebat. Cōfectū. conſumptū. Parū aīo valuiſſe. i. nō ſatis itellectu valuiſſe. Mā ipz. ſ. dicebat. Alter⁹ id ē iter⁹. Quā quiſq̄ erat ratus. q̄ q̄ſq̄ putauerat. Anxi⁹ ſolliciť. Moliri. p molebat id ē parabat atq̄ ea modo. i. tm modo. Habere. p habebat in aīo. Que vbi tardi⁹ pcedunt Cūz (inquit) iugurtha videret hiēpſalē p dolū facile capi non poſſe: ſz eā rē tardius pficī: ⁊ in lōgius tēpus ire q̄ volebat decreuit quoquo mō. i. vel p vim vel p inſidias facere qō ſtatuerat. Que. ſ. vt p dolū hiēpſal caperet. Que. i. q̄ res. Ubi. p poſtq̄. Tardi⁹ pcedūt. i. i longius tēpus vadūt. Neq̄ lenit id ē mitigat. Animus ferox. i. indomitus animus ſcilicet iugurthe. Quouis modo. id eſt quoquo modo: quolibet modo videlicet vt ſi non poſſet per inſidias interficere hiempſalē: vi aperta eū occideret. Inceptū. id eſt propoſitum animi ſui. Perficere. adimplere complere. Primo conuentū. in primo colloquio quod fecerunt

in vnum conuenerunt: vt inter ſe de cunctis negocijs diſceptarent. Sed hiempſal q̄ minimus ex illis erat: natura ferox etiaz ante ignobilitatez Jugurthe q̄a materno genere impar erat/ deſpiciens: dextra Adherbalem aſſedit: ne medius ex tribus (quod apud numidas honori ducit) Jugurtha foret. Deinde tamē vt etati p̄cederet fatigatus a fratre vix in partē alterā traduct⁹ eſt: ibi quū multa de adminiſtrando imperio diſſererent: Jugurtha inter alias res ait: oportere quinquē nij conſulta et decreta oīa reſcindi. Maz per ea tempora confectū annis Micipſam parū animo valuiſſe. Tum idez hiēpſal placere ſibi reſpondit: nam ipſuz illū his trib⁹ primis ānis adoptione ī regnū p̄ueniſſe: qō vbuz in pectus Jugurthe altius q̄ q̄ſq̄ rat⁹ deſcēdit Itaq̄ ex eo tpeira ⁊ metu āxius moliri: parare: atq̄ ea mō ī aīo habere: quib⁹ hiēpſal per dolum caperetur. Que vbi tardius procedunt: neq̄ lenitur animus ferox. Statuit quouis modo inceptū perficere: primo con-

ſilio interficere hiempſalē: vi aperta eū occideret. Inceptū. id eſt propoſitum animi ſui. Perficere. adimplere complere. Primo conuentū. in primo colloquio quod fecerunt

inter se reguli: decreuerant diuidere thesauros ⁊ oēs pecunias ⁊ assignare vniculq; ptē suā impij vtvnusquisq; sciret qō suū eēt. Primo cōuētu. i. quādo pmū cōuenerūt. Ad vtrāq; rē. s. ad diuidēdū impiū ⁊ ad diuidēdos thesauros. Maturi⁹. i. ꝑus celerius. Distribuēdā. i. diuidēdā. Alius alio. i. alius i aliū locū. Cōcessere. i. iuere ꝑfecti sunt. Sz hiēpsal. s. cōcessit ⁊ ꝑfect⁹ est. Oppidū. i. in ciuitatē tirmidū. Forte ei⁹. Hūc dicit quo cōsilio iugurtha vsus fuerit: vt p insidias hiēpsalem captum interficeret. Dicit eñ iugurtha ministrū quendā habebat carū admodū ⁊ gratū sibi qui familiariter vtebat domo hiempsalis. Nam domum habebat propriā in ea ciuitate in quā hiempsal se contulerat. Jugurtha igitur hūc ministrū ad se vocat multa ⁊ magna premia ei promittit: si fecerit hoc quod ei proponit. Tandē illuz inducit vt ad eam ciuitatez vadat in qua erat hiempsal: ⁊ claues portarū adulterinas ⁊ falsas faciat: et certo ac statuto tēpore portas aperiat ⁊ iugurthe milites introducat. Minister ille oīa sicuti dixerat iugurtha breui tempore facit et per noctez iugurthe milites introducit. Atq; ita hiempsal qui audito tumultu in tugurio cuiusdā ācille confugerat. capitur ⁊ obtruncatur: caputq; eius ad iugurtham defertur. Eius domo. scz hiempsalis. Lictor. id est minister. Nam lictores dicūtur ministri qui magistratū vel regez precedunt. Qui erat ꝑximus iugurthe. ex multis lictoribus iste de quo loquit ꝓximus erat iugurthe: quia magis prope iugurthā incedebat.

Utebatur. quia hic lictor familiariter versabatur in domo hiempsalis. Accept⁹. id ē gratus. Ei. scz Jugurthe. Quez ille. Ordo est. quē ministruz casu oblatū ille onerat promissis et impellit vti eat tanq; visens domū suā ⁊ paret claues adulterinas. Mā ve. s. claues referebāt ad hiēpsalē. Ille. s. iugurtha. Onerat ꝑmissis. q; multa ⁊ magna p̄mia ꝑmittit. Impellit. i. inducit. Visens. i. visitās. Claues adulterinas. i. falsas. Mā vere. s. claues: ac si diceret veras claues habere nō potuisset q; cū clause eēnt porte ciuitatis claues reportabāt ad hiēpsalē. Ceterū vbi res postularet. i. qñ oia pata eēnt. Seipsuz vēturū. s. dicebat. Magna manu. i. multitudine. Numida. s. minister ille. Breui. s. tpe. Doct⁹. istruct⁹. Introducit. vel i ciuitatē vel certe i domū hiēpsalis. Qui. s. milites. In edes. i. i domū. Irrupere. i. vi itroiere. Diuersi. videlicet alius alia via. Querere. p q̄rebāt. Occursantes. obuiā factos. Interficere. p iterficiebāt. Scrutari. p scrutabantur. i. inquirebāt. Abdita. i. secreta. Clausa. q̄ clausa erant

uentu: ab regulis factum supra memoraui propter dissensionem placuerat diuidi thesauros: finesq; imperij singulis constitui: ita q; tēpus ad vtrāq; rem decernitur: sed maturius ad pecuniā distribuēdā reguli iterea in loca ꝓpinqua thesauris alius alio cōcesserе: sed hiēpsal i oppidū Thirmida forte ei⁹ domo vtebat quidaz proximus lictor iugurthe: qui carus acceptusq; ei semp fuerat: quē ille casu ministrū oblatū ꝑmissis onerat: impellitq; vti tanq; suā visens domuz eat: portaz claues adulterinas paret: naz vē claues ad hiēpsalem referebantur. Ceterū vbi res postularet seipm cum magna manu venturū Numida mandata breui confecit. Atq; vti doctus erat noctu Jugurthe milites introducit: qui postq; i edes irrupere: diuersi regē q̄rebāt: dormiētes alios: alios occursātes interficere. Scrutari loca abdita: clausa effrīgere

frangebāt. Miscere.p miscebāt.i.turbabāt. Tugurio.tugurīū est domus vilis ꝙ ablecta a tegēdo dictū. Quo.i.in quod tugurīū. Referunt.reportant. Tanti facinoris.i.tanti sceleris.facinus in bonā ⁊ in malā partē accipi pōt. Mā ⁊ bonū ⁊ malū facinus dicim⁹. Diuulgatur.i.spargit. Adherbalē.ordo.met⁹ iuadit Adherbalē ⁊ oēs qui fuerāt sub imperio Micipse. Numide.Tota ꝓuincia numidarū in duas ptes diuisa:vna pars adherbalē: altera iugurthā sequebāt:sed plures tm̄ sequūtur adherbalē:ꝙ meliores erāt bello sequūtur iugurtham. Copias.exercitū. Qui senatū docerent.qui senatui exponerēt. Profugit in ꝓuinciā. Romani partes terraruz quas bello subiugabāt ꝓuincias appellabāt:ad quas vel ꝓtores vl ꝓcōsules cuz officio mittebāt ꝙ eas regerēt. Multa ergo oppida in Affrica popul⁹ romanus habebat q̄ p magistrat⁹ administrabat. Hec ergo loca q̄ ppls roman⁹ habebat dicebāt ꝓuincia. in hanc ꝓuinciā rex adherbal victus a iugurtha ꝓfugit: deinde romā venit. Cōtēdit.i. vadit ꝓficiscit. Tūc iugurtha cū iugurtha hiēpsalē occidisset ⁊ adherbalem regno spoliasset scelus suū in aīo pertractās timere cepit populū ro. nec aliquā spez habebat aduersus irā eius:nisi in auaritia nobiliū romanorū ⁊ ī pecunia sua. Ordo est. Tunc iugurtha reputās facinus suū cū aīo suo. timere ꝓ timebat populū ro. neq̄ habere ꝓ habebat spem vsq̄ aduersus irā eius nisi in auaricia nobilitatis ⁊ in sua pecunia postq̄ potiebāt omni numidia in ocio patratis cōsilijs. Patratis cōsilijs.i.perfectis.consilijs.i. cuz ꝓfecisset id quod facere decreuerat: videlicet cū hiēpsalē interfecisset ⁊ alterū fratrē adherbalē regno expulisset: ⁊ totū regnū Numidie vsurpasset: sicuti facere cogitauerat. In ocio. in quiete ⁊ pace qz nemo ei impedimentū afferebat. Reputās. considerās ptractans. Populum romanū timere. Timebat popl̄m ro. qz sciebat illū nō esse passurū socios suos tā indigne ⁊ crudeliter fuisse veratos a iugurtha. Usq̄ .i. ī aliq̄ re. Nisi ī auaricia nobilitatis:qz spabat strepitu et tumultu oīa miscere. Quū interi Hiempsal reperitur occultans se in tugurio mulieris ancille:quo ī initio pauidus et loci ignar⁹ ꝓfugerat. Numide caput ei⁹ vti iussi erāt ad Jugurthā referūt. Ceterū fama tāti facinoris ꝓ oēm affricā breui diuulgāt. Adherbalē oēsq̄ ꝙ sub imperio Micipse fuerāt metus īuadit:in duas ptes numide discedūt plures Adherbalē sequūtur:sz illū alterz bello meliores. Jgit̄ iugurtha q̄maxīas pōt copias parat:vrbes partim vi: alias volūtate impio suo adiūgere, oī Numidie imperare. Adherbal tāetsi legatos Romā mittat:ꝙ senatū docerēt de cede fratris ⁊ fortunis suis tñ fretus multitudīe militū parat armis cōtēdere. Sz vbi rex ad certamē venit: victus ex ꝓlio ꝓfugit in ꝓuinciam:ac debīc Romā cōtendit. tū Jugurtha pactis ꝯsilijs postq̄ oī Numidia potiebāt ī ocio facinus suū in aīo reputās tīere populū ro. neq̄ aduersus irā ei⁹ vsq̄:nisi ī auaricia nobilitatis et pecunia sua spē hīe. Jtaq̄ paucis diebus post cū auro ⁊ argēto multo romā legatos mittit.ꝙ bus p̄cipit primū vti veteres amicos mune

nobiles senatores rome auaros a se posse pecunia corrũpi: ne paterẽt aliq̃d decerni ꝯtra se ĩ senatu qd̃ etiã fecit. In auaricia nobilitatis. i. nobiliũ ciuiũ romanoꝝ. Et pecunia sua. q̃ spabat nobiles rome ciues posse corrũpere. Quib⁹ p̃cipit ne cũctẽt. i. ne morẽt ne dubitẽt Sz vbi romani legati. Ostẽdit quãta mutatio aĩoꝝ rome facta sit: postq̃ legati iugurthe romã missi ciues muneribꝰ ⁊ pecunia corruperũt. Dicit. n. iugurthã facta largitiõe ĩ gr̃am oĩm venisse quẽ ãtea oĩs odio habebãt. Sz vbi. Ordo ẽ. sz tãta cõmutatio incessit vt iugurtha veniret ĩ gr̃am ⁊ fauorẽ nobilitatis ex maxĩa inuidia. Vbi ꝓ postq̃ legati romã venere: et misere magna mũera hospitibus ⁊ alijs auctoritas quoꝝ pollebat ĩ senatu ea tẽpestate. dico misere magna munera: ex p̃cepto regis. i. ſm preceptũ regis. Quoꝝ ꝑs ĩducti spe. alij inducti p̃mio nitebãt ãbiẽdo singulos ex senatu ne cõsuleret grauius ĩ eũ. Hospitib⁹. vl̃q̃ susceperãt legatos hospitio: vl̃q̃ aliqñ suscepti fuerãt hospitio a iugurtha ĩ ꝓuĩcia Numidie. Ea tẽpestate. eo tp̃e. Pollebat. i. potẽs erat. Incessit. i. inuasit. Vt ex maxĩa ĩuidia. i. odio. Ecce ꝯmutatio. quẽ p̃mo maxime oderãt ei postea maxĩe fauebãt eũq̃ summe diligebãt. Quoꝝ. s. nobiliũ. Nã nobilitas collectiuũ nomẽ ẽ. Pars spe. q̃dã ĩducti spe quã legati faciebãt. ꝓmittebãt. n. ĩ futuꝝ magna munera. Alij p̃mio. alij ĩducti p̃mio. q̃ iã muneravel pecunias acceperãt. Ambiendo. i. blãdicijs circũueniẽdo ⁊ blãdiẽdo: qꝛ q̃ corrupti erãt alios senatores sigillati alloq̃bant blãdicijs rogãtes: ne ĩ iugurthã graue aliq̃d decernerent. In euz. scz iugurthã. Consuleret. i. decerneretur ⁊ deliberaret determinaretur. Igit̃ legati. postq̃ legati nisi sunt muneribus ⁊ pecunijs satis sibi ꝓpicios reddidisse senatores: vt iã confidere possent: dies statuit̃: in quo ⁊ rex ⁊ adherbal ⁊ ip̃i legati in senatũ vẽirẽt. Locutũ. s. ĩ senatu. Accepim⁹. i. audiuim⁹ ĩtellexim⁹. Vtrisq̃. s. ⁊ regi ⁊ legat̃. Senat⁹ dat̃. vt senat⁹ eos audiat. ¶ Oro Adherbal̃ reg̃ Numidie ĩ senatu Rome habita

ribus repleãt: deinde nouos exquirãt. Postremo quecũq̃ possint largiẽdo ꝑare: ne cũctẽtur. Sed vbi legati Ro. venere: ⁊ ex p̃cepto regis hospitibus alijsq̃ quoꝝ ea tempestate in senatu auctoritas pollebat: magna munera misere. Tãta ꝯmutatio ĩcessit: vt ex maxima inuidia ⁊ maliuolẽtia in gr̃am et fauorẽ nobilitatis iugurtha veniret. Quoruz ꝑs spe: alij p̃mio inducti: singulos ex senatu ambiendo nitebãtur ne grauius in eũ cõsuleretur. Igit̃ vbi legati satis ꝯfidunt die cõstituto senatus vtrisq̃ dat̃: tum adherbalẽ hoc modo locutũ accepimus.

Patres. C. Micipsa pat̃ meus moriẽs mihi p̃cepit vti regni numidie tantũmodo ꝓcurationez

Patres cõscripti. Romul⁹ q̃ p̃m⁹ rome regnauit cẽtũ senatores elegit: q̃s a sil̃itudine cure p̃res appellauit. Postea cẽtũ alij vt refert Liui⁹ additi sunt: q̃ qꝛ sil̃ cũ p̃mis ĩ sẽatu scp̃ti sũt sil̃ dẽs p̃res cõscp̃ti sũt appellati q̃i sil̃ scp̃ti. p̃res aũt iõ dicti sũt vl̃ ab etate qꝛ cẽtũ illi p̃mi a Romulo senes electi sũt: vñ ⁊ senatores dicti vl̃ vt dic̃ Salu. a sil̃itudĩe cure: qꝛ velut p̃res filios suos ⁊ familiã: sic illi rẽp. curarẽt ⁊ admĩstrarẽt Qui ab his p̃rib⁹ descẽderũt p̃ricij sunt vocati. Hec aũt oro ĩ gñe delib̃atio posita ẽ. Est aũt gen⁹ deliberatiuũ qd̃ positũ ĩ ꝯsultatõe hz in se suasionẽ ⁊ dissuasionẽ. Suadet. n. senatui vt sibi contra iugurthã auxiliũ ferat. Huius autẽ generis finis est vtilitas. Nã qui suadet aliquid oportet vt ostendat id esse vtile. Vtile aũt diuidit̃ in tutũ ⁊ honestũ. Tutũ est quod cõficit instãtia vt cõsequẽtis ꝑiculi vitationẽ qualibet rõne: honestũ diuidit̃ ĩ rectũ ⁊ laudabile

Bellum.

Rectū est qđ cū virtute ꝛ officio fit. id diuidit in prudētiā: iusticiā: fortitudinē: ꝛ modestiā. In hac igit oratiōe ab his ptib⁹ maxime argumētat ꝛ a iusticia pſertim. Nā vt ait Cicero. Iusticie partib⁹ vtemur: si aut inocētū aut suppliciū miserert dicim⁹ opouere: si ostēdem⁹ bene merētib⁹ gratiā referri cōuenire. si demōstrabim⁹ vlcisci malemeritos opouere: si societates atq; amicitias studiose coli cōuenire dicem⁹. Ab his ptib⁹ in tota oratiōe arguit. Est aūt oratio cōposita ad eliciendā misericordiā senat⁹ in se ꝛ ad indignationē cōcitandā cōtra iugurthā. Oratio diuidit in exordiū: narrationē: diuisionē: cōfirmationē: cōfutationē: ꝛ cōclusionem. In hac oratione oēs he partes tractātur excepta diuisione q̄ necessaria nō erat. In exordio beniuolētiā captat a pſona sua ꝛ a pſona aduersariorū. A persona sua beniuolētiā captat cū q̄ incōmoda sibi acciderīt exponit. dicit. n. se expulsum regno ꝛ oīnibus fortunis spoliatū: simul etiā beniuolentiā captat cū obsecratione humilit ac supplici vtit. A pſona aduersariorū beniuolētiā captat cū crudelitatē iugurthe in se ꝛ fratrē suū ostēdit. dicit. n. se crudeliter ab ipso regno expulsuz. Attentos facit auditores cum ostēdit hoc de quo agit ad ipos q̄ auditū ptinere. Dicit. n. se ex toto regno pulsum cui⁹ administratio tm̄modo nō sua fuerit: sz ius regni ipi⁹ ppli ro. sit. Hec ī exordio facit. Nā exordiū ē oratio p quā nobis beniuolū: attētū ꝛ docilē reddim⁹ auditorē. Patres pscripti. Alloquit Senatores. Ordo ptz ꝛ sensus. Dicit. n. pater me⁹ moriēs p̄cepit mihi vt existimarē administrationē regni Numidie tm̄modo eē meā: sz regnū ipm eē ppli ro. Procurationē. i. administrationē. Eius. s. regni. Penes vos. apud vos eē. i. regnū ipm eē vestrū. Et ita attētos facit auditores cū ostēdit hoc de quo loquit ad eos ptinere. Eniterer. conarer. Simul. i. et p̄cepit vt darē operā vt essem maxime vtilis ppło ro. Usui. i. vtilitati. Vos mihi cognatorū et affinū. cognati gen⁹ paternū respiciunt: affines gen⁹ maternū. Ducerē. i. existimarē

Si ea fecissem. pēdet a suptori. hoc. n. respicit illud qđ dicit p̄cepit. sz p̄cipere nō potuit nisi dicēdo. Ergo subaudit ꝛ dicebat me hīturū exercitū: dītias mūimēta regni ī vra amicitia: si ea fecissez. Si ea fecissem. i. si ita existimassez: sicuti mihi p̄cipiebat. In vestra amicitia. q; vestra amicitia erit mihi exercit⁹: erūt diuitie: erit munimētū regni. Et ex his vbis sibi beniuolētiā cōciliat auditor: cū ī nulla re nisi ī amicitia ppli ro. spē habuisse ostēdit. Que cū p̄cepta. Hūc aduersariū ī odiū adducit cū supbiā ei⁹ ꝛ crudelitatē ostēdit q̄ cōtēpto ꝛ neglecto impio popli ro. se regno crudeliter expulit. Agitarē. i. seruarē. Ex hoc sibi beniuolētiā cōparat: cū laudat officiū suū sine arrogātia. Cōtēpto impio vestro. Ex hoc īdignationē senat⁹ cōtra iugurthā cōcitat. Massinisse me nepotē. pſonā massinisse noīat artificiose: q; hic ꝛ amicitiā instituit cū ppło ro. ꝛ eā dū vixit officiosissime coluit. Expulit. vi eiecit. Atq; ego exordio premisso transit ad narrationē in qua breuiter exponit quid velit. Petit em̄ auxiliū a senatu contra iugurthā. licet ꝛ illa potuerit esse narratio in qua rem gestam breuiter aperuit: videlicet quēadmodū regno expulsus sit a iugurtha. Atq; ego. P. C. vide quid dicat Utinā (inquit) ita mihi euenisset: vt si aliquādo in meis necessitatib⁹ opus esset auxiliū petere a vobis id facere auderē magis ꝓpter beneficia mea erga populū ro. q̄ ꝓpter beneficia maiorū meorū. Ac si diceret doleo q̄ cū a me nullū beneficiū accepitis cogor a vobis beneficium petere. Nam si aliquādo vobis aliquod beneficiū prestitissem iusta causa esset cur in meis necessitatibus: ego quoq; a vobis beneficiū ꝛ auxiliū peterē. Nunc autē nullū meum

erga vos bñficiũ: sed tm̃modo bñficia maiorũ meorũ audaciã p̃stãt ad petẽdũ a vobis auxiliũ. Sed vellẽ potiꝰ vt mea erga vos bñficia q̃ bñficia maiorũ meorũ hãc p̃starẽt audaciã. Et hoc est qđ dicit. Ordo est. Atq; ego. O patres con. Uellẽ potiꝰ me posse petere a vobis auxiliũ ob bñficia mea q̃ ob bñficia maiorũ meorũ: qm̃ ego erã vẽturus eo miseriaꝝ: ac scꝫ vellẽ maxĩe bñficia deberi michi a po. ro. q̃bꝰ nõ egerẽ sed vti vterer debitis: si ea erãt desiderãda. Eo miseriaꝝ. i. ad eas hoc est tãtas miſias. s. ad q̃tas pueni. Ob mea. i. pp mea. s. bñficia. Meoꝝ maioꝝ. In hac p te latẽter tãgit ppl'm ro. mẽorẽ esse debere bñficioꝝ maioꝝ suorũ. s. massinisse aui et Micipse p̃ris sui. Nã vt supra mõstrauimus Massinissa ĩ Affrica ꝯtra Carthaginẽses mlta p̃clara facinora gessit. Micipsa etiã bello numãtino populũ ro. iuuit.

ego. P. C. quoniam eo miseriarum vẽturus eram: vellem potius ob mea q̃ ob maiorum beneficia meorum posse me auxiliuꝫ a vobis petere: ac maxĩa deberi michi beneficia a populo ro. quibus vtinam non egerem: sed si ea desideranda erant vti debitis vterer. Sed quoniam parum tuta per seipsam probitas est: neq; mihi in manu fuit qualis foret iugurtha: ad vos cõfugi. P. C. q̃bus (qđ mihi miserrimũ est) cogor p̃us oneri q̃ vsui esse. Ceteri reges aut bello victi in amicitiã recepti sunt: aut ĩ suis dubijs rebꝰ societatẽ vr̃aꝫ appetiuer̃t. Familia nr̃a cũ popu. ro. bello car-

Ac maxĩe. Uide q̃d dicat. Uellẽ (inq̃t) vt ppl'us ro. michi bñficia deberet: sed nollẽ eis ĩdigere. ⁊ si bñficijs ppl'i ro. ĩdigerẽ. vellẽ posse vti debitis: ⁊ nõ gratuitis: bñficia debita dicũtur q̃ alij nobis debẽt ex merito nr̃o: gratuita dñr bñficia: q̃ alij nobis p̃stãt: nõ ex merito nr̃o: sed ex gr̃a sua et liberalitate: cũ nichil nobis debeãt. Deberi michi bñficia a ppl'o ro. Quomõ ppl's ro. deberet Adherbali bñficia? Si ppl's ro. accepisset aliq̃ beneficia ab Adherbale: tũc ei deberet bñficia. Vti debitis vterer. i. vt vterer his bñficijs q̃ michi deberẽtur ex merito meo a ppl'o ro. Sed qm̃. Ac si diceret: nollẽ vt michi esset necesse petere auxiliũ a ppl'o ro. Sed qm̃ necessitas incũbit ꝓpterea ad vos cõfugi: neq; enĩ per me tutus esse possum. Et hoc est qđ dicit. Sed qm̃. Ipsa ꝓbitas. i. ipsa bonitas: ac si diceret. qm̃ bonitas mea et innocẽtia p se tuta esse nõ potest: neq; iugurthã cognoscere potui qualis esset: ad vos cõfugi. Neq; michi in manu fuit Jugurtha. i. neq; michi cognitus est iugurtha qualis esset. Et est modus notandus. Ea in manu esse dicunt̃ q̃ palã cognoscũtur. Nã id qđ in manu habemꝰ nobis est notũ. Cõfugi. i. recurri. Quibꝰ (qđ michi miserrimũ est) cogor prius oneri q̃ vsui. doleo (inq̃t) q̃ prius vobis sũ oneri q̃ vtilitati: qꝛ a vobis beneficiũ peto anteq̃ aliq̃d vtilitatis vobis attulerim. Vsui. i. vtilitati. Ceteri reges: per narrationẽ exposita causa: trãsit ad cõfirmationẽ. Nã tota spes vincẽdi ratioq; ꝑsuadẽdi in cõfirmatiõe ⁊ cõfutatione posita est. Est autẽ cõfirmatio: p quã argumẽtãdo nostre cause fidẽ et auctoritatẽ ⁊ firmamẽtũ adiũgit oratio. Oẽs aũt argumẽtationes sumũtur: aut ex his q̃ attributa sũt ꝑsonis: aut ex his q̃ attributa sũt negotijs: ꝑsonis attributa sũt nomẽ: natura: victus: fortuna: habitꝰ: affectio: studia: cõsilia: facta: casus: or̃ones. Hoc loco arguit a factis. Dicit enĩ q̃d fecerint maiores sui ꝓ ppl'o ro. Simul a partibꝰ iusticie arguit: vt antea diximꝰ. Nã iustũ est benemerẽtibꝰ gratiam referre: et in hoc argumẽto maxime prestat: vt meminerint beneficioruꝫ aui sui Massinisse et patris Micipse. Dicit ergo. Ceteri reges in vestrã amicitiã venerũt necessitate coacti: cũ sibi magis q̃ vobis ꝓdesse quererẽt. Sed massinissa auus meus vobiscũ amicitiã cõtraxit eo tempore: quo vobis se maxime vtilem esse intelligebat: fidei magis q̃ fortune ratione. Ceteri reges. Familia nostra videlicet Massinissa. Bello Carthaginensi: scilicet bello punico secundo. hoc supra monstrauimus.

Instituit: incepit: inchoauit. Fides eiꝰ magis q̃ fortuna: qꝛ tũc Massinissa pauper erat. Unde Liuius refert eũ ad romanos trãsisse tm̃modo cũ ducẽtis eq̃tibꝰ. Ergo fides eiꝰ magis q̃ fortuna erat petẽda: qꝛ potẽtia eiꝰ erat parua: vtpote q̃ spoliatꝰ erat a carthaginẽsibus ⁊ cũ his postea fedus fecerat. Petẽda. i. expetẽda: desiderãda. Quoꝝ ꝓgeniẽ: ad familiã referꝛ: sed familia nomẽ collectiuũ: ⁊ ĩ nũero singulari plures significat. Uñ nũc dicit. i. q̃rũ filios scꝫ me nepotẽ Massinisse nolite pati frustra petẽ auxiliũ a vobis. Si nichil aliud. Nũc vtiꝛ locis ad eliciẽdã mĩam ac cõmodatis: plures locos Cicero tractat: q̃bꝰ mĩa captaꝛ: q̃rũ primꝰ est: ꝑ quẽ q̃bꝰ ĩ bonis fuerimꝰ: et nũc q̃bꝰ in malis simꝰ oñdimꝰ. Hoc loco nũc vtiꝛ Adherbal. Dicit enĩ. Si nichil haberẽ aliud: qđ vos moueret ad prestandũ auxiliũ: fortuna mea vos mouere deberet: qꝛ pauloante erã rex potens gñe: fama: exercitu: fortunisq̃ oĩbus: nũc inops: calamitatibꝰ et miserijs plenꝰ: omnibus rebus spoliatus alienas opes mẽdicare cõpellor. Hic locꝰ diligẽter tractatus sine dubio multuꝫ valet ad aĩos flectẽdos ad mĩam. Si nichil aliud. Ordo est. tñ erat maiestatis ppl̃i ro. ꝓhibere ĩiuriã neq̃ pati regnũ cuiusq̃ crescere ꝑ scelus. Si nõ aliud cause haberẽ ad ĩpetrandũ p̃ter miserandã fortunã: q̃ ꝓ qꝛ: ego pauloante rex potẽs genere: fama: atq̃ copijs. nũc deformatꝰ erũnis et inops expecto opes alienas. Ac si diceret. Si nullã cãm societatis et amicitie haberẽ cũ ppl̃o ro. tñ maiestatis ppl̃i ro. esset: miserabili fortune mee subuenire et nõ pati: vt aliq̃s vsurparet regnũ alteriꝰ ꝑ scelus: sicut fecit iugurtha. Genere. sãguĩs nobilitate. Nũc deformatꝰ. i. deturpatꝰ. Erũnis. i. ꝑ erũnas. Erũne ꝓprie dicunꝛ labores onerosi: dicte ab erũnulis q̃ scđm plautũ sũt furcille: q̃bꝰ religatas sarcinas viatores gerebãt scđm festũ Pompeiũ. Alienas opes: aliena p̃sidia: vel opes facultates. Tñ maiestatis erat ppl̃i ro. Arguit hoc loco a partibꝰ fortitudinis: q̃ res magnas ⁊ celsas seq̃ꝛ: et a partibꝰ iusticie q̃ qđ suũ est cuiq̃ reddit. Per scelꝰ crescere: sicuti crescit regnũ iugurthe ꝑ scelus q̃ Hiẽpsalẽ dolo ĩterfecit: et adherbalẽ regno expulit. Uerũ ego his. Uide q̃d dicat: et quõ hoc cũ supiore sẽsu ꝯiũgit. Si nõ haberẽ aliã cãm p̃ter miserandã fortunã: tñ ꝑꝑ maiestatẽ vestrã deberetis michi subuenire. Sed p̃ter fortunã miserabilẽ: habeo alias cãs: videlꝫ amicitiã ⁊ societatẽ antiquã qꝛ po. ro. ꝓpter societatẽ et amicitiã donauit maioribus meis hoc regnũ de q̃ sũ expulsus: ⁊ de q̃ auus meꝰ ⁊ pater meꝰ vna vobiscũ expulerũt Siphacẽ ⁊ carthaginẽses. et hoc est qđ dicit. Uerũ. i. sed. His finibꝰ. i. eo regno. Po. Ro. dedit: hoc est supra dixit: qꝛ victis carthaginẽsibꝰ ⁊ capto Syphace: ppl̃s ro. dono dedit massinisse quascũq̃ ciuitates et loca bello acq̃siuerat in affrica. Unde auus meꝰ. s. Massinissa ⁊ pater. s. Micipsa: et ex hoc oñdit societatẽ antiquã q̃ fuit inter suã familiã. et po. ro. Uestra bñficia michi erepta sũt. i. nõ possũ vti vestro bñficio: qꝛ id qđ vos dedistis aliq̃ñ maioribus meis michi abstulit iugurtha. Uos in mea ĩiuria despecti. dũ iugurtha michi facit ĩiuriã vos despicit. Et ita indignationẽ senatꝰ ꝯtra iugurthã cõcitat. Heu miserum me: huccine

thaginẽsi amicitiã ĩstituit: q̃ tẽpore magis fides eiꝰ q̃ fortuna petẽda erat. Quoꝝ progeniẽ vos. P. C. nolite pati me nepotẽ Massinisse frustra auxiliũ petere: ꝑ si ad ĩpetrãduꝫ nihil cause haberẽ p̃ter miserãdã fortunã qđ pauloante ego rex gñe: fama: atq̃ copijs potẽs: nũc deformatꝰ erũnis: inops alias opes expeto: tñ erat maiestatis po. ro. ꝓhibere iniuriã: neq̃ pati cuiusq̃ regnũ ꝑ scelus crescere. verũ ego his finibus eiectus sũ: q̃s maioribus meis po. ro. dedit: vñ pater ⁊ auus meus vna vobiscũ expulere syphacẽ ⁊ carthaginẽses. Uẽra bñficia mihi erepta sũt. P. C. in mea ĩiuria despecti estis. heu miserũ me: huc

Micipsa pater. Exclamatio est: q̄ fit ad significationē doloris aut alicui⁹ indignationis per hoīs: aut vrbis: aut loci: aut rei cuiuspiā cōpellationē. Loc⁹ etiā vn⁹ est ex his ex q̄bus et in nos mīa et captat̄: et odiū atq; indignatio in aduersariū cōcitat̄: qd̄ fit quotiēs cū idignatione ꝯq̄rimur ꝙ ab his a q̄b⁹ mīme ꝯueniat male tractemur: amicis ꝓpīquis q̄b⁹ bñfecerimus: q̄s adiutores fore putauerim⁹. Huccine: huc inq̄t: o pat̄ Micipsa tua bñficia ꝑuenerūt: vt quē tu ī filiū adoptasti: hic filioꝝ tuoꝝ īterfector existat. Micipsa ꝑmōez ad pr̄ez mortuū ꝯuertit. Iure oīa seua patiebamur: dū carthaginēses in īperio fuerūt merito oīa mala patiebamur. Nā iustuz erat: vt eos hostes haberem⁹ q̄ erāt hostes ppl̄i ro. Hostes a latere. s. carthaginēses. Nā et carthaginēses et numide in affrica sūt. A latere. i. est vicino. Eiecta Nā hoc tpe quo adherbal hec dicebat carthago d̄leta erat ab affricano minore. Intoleranda audacia: iugurthā ī odiū adducit: sup̄biā ei⁹ arrogātiā ⁊ crudelitatē exponēs. Regnū eius sceleris sui p̄dā fecit: q: iugurtha post scel⁹ suū: quo hiēpsalē īterfecit: regnum eius rapuit. Post vbi: ordo. p⁹ ille iugurtha efficit me extorrē sicuti videtis: dico me nihil min⁹ expectātē q̄ vī aut bellū: ⁊ efficit me īopē patria: domo: ⁊ coop̄tū miseriis ita s. vt essē tuti⁹ vbiuis q̄ ī meo regno. Eisdē dolis. s. q̄b⁹ cepat fr̄ez meū. Nihil min⁹: q: nihil erat qd̄ min⁹ timerē q̄ belluz a iugurtha. In īpio vr̄o. Nā vt a p̄ncipio dixit regnū ⁊ īpiū numidie vult eē romāoꝝ: sz admīstrationē tm̄mō suā. Ego sic: ī tota orōe h⁹ agit: vt oñdat ī nulla respez hr̄e voluisse: aut p̄sidia regni sui collocasse nisi ī aīcitia ⁊ societate po. ro. Ceteꝝ. i. sz existimabā q̄d̄ eos mlt̄ū laborē suscipe: q̄ vr̄az tenerēt aīcitiā: sz sr̄ oēs eē tutos. Qd̄ ī familia nr̄a fuit. Arguit a ptib⁹ iusticie. vz a gr̄a. Nā ptes iusticie sūt: religio: pietas: gr̄a: vīdicatio: obs̄uātia: ⁊ v̄itas. Est āt gr̄a ī q̄ aīcitiaꝝ ⁊ officioꝝ alt̄i⁹ mēoria: ⁊ alteri⁹ remūerādi volūtas ꝯtinet̄. Dicit ḡ familia nr̄a sp̄ vob̄ auxilio fuit ī oīb⁹ bell̄. Iustū ē igr̄ si grati ⁊ mēores bñficioꝝ eē vult̄ vt ⁊ vos mihi vr̄z ī tāta nc̄citate p̄stetis auxiliū. Qd̄ ī familia.

cine Micipsa pr̄ bñficia tua euasere? vt quē tu parē cū liberis tuis regniq; ꝑticipē fecisti: is potissimū stirpis tue extīctor sit? nūq̄ ne ḡ familia nr̄a q̄eta erit? Sēp ne in sanguīe: ferro: fuga v̄sabimur? Dū carthaginēses īcolumes fuere: iure oīa seua patiebamur: hostes a latere: vos amici ꝓcul. Spes oīs īerat ī armis. Postq̄ illa pestis ex affrica eiecta ē: leti pacē agitabam⁹: q̄ppe q̄bus null⁹ hostis erat: nisi ille forte quez vos iussissetis. Ecce aūt ex īprouiso iugurtha ītolerāda audacia scelere atq; sup̄bia: sese efferēs fratre meo atq; eodē ꝓpīquo suo īterfecto p̄mū regnū ei⁹ sceleris sui p̄dā fecit. Post vbi in eisdē dolis me nequit cape: nihil minus q̄ vī aut bellū expectātē in īperio vestro (sicut videtis) extorrē patria: domo inopē ⁊ coop̄tuz miseriis effecit: vt vbiuis tutius q̄ in meo regno eēm ego sic existimabā. P. C. (vti p̄dicantē audiuerā patrē meū) q̄ diligēt̄ colerēt vr̄am amicitiā: eos multū laborē suscipere: ceteꝝ ex oībus maxime tutos eē. Qd̄ in familia nr̄a fuit: p̄stitit vti in omībus bellis adesset vobis

Ordo est: nostra familia pstitit. s. hoc vt adesset vobis in oibus bellis: qs in nra familia fuit .i. ẽtũ familia nra potuit: vobis auxilio fuit in oibus bellis. Mos: Ordo est. in vra manu vti nos simus tuti p ociũ. Ac si diceret. Parũ est qd peto. Mã sine bello vos facere potestis: vt tutus sim in regno. Pater nos duos fratres reliqt. Rẽ ponit ãte oculos: itavt magis geri ẽ narrari videak. Alter eor. Hiepsal. Alteri⁹: iugurthe. Propinqu⁹. s. iugurtha. Op pssit. Quid agã: aut quo potissimũ infelix accedã? Color est q appellak subiectio. Est aũt subiectio: cũ inkrogam⁹ aut q̃rim⁹ qd otra nos dici possit. Deinde subjcim⁹ id qs oportet dici aut nõ oportet: aut nobis adiumẽto futur sit: aut aduersarijs ob futurũ. Dicit ergo. Quid agã? aut quo potissimũ infelix accedã? ac si diceret: a quo psidium petã? A metis. At hi extincti sũt An ab affinib⁹ ppiquis amicis At hi alius alia clade a iugurtha sũt opssi. An ab alijs regibus ꝛ natiõib⁹? At oẽs infesti ꝛ inimici sũt mihi ppẽ societatẽ et amicitiã q̃ mihi ẽ cũ po. ro. Cũ igit ꝛ familie nre ꝛ ppiquorũ ꝛ amicorũ et affinũ et regũ ꝛ nationũ ac gẽtiũ oim psidia mihi sublata sint: relinquit vt ad vos cõfugiã et a vobis psidiu petã pres cõscripti: ꝛ a po. ro. in cui⁹ amicitia ꝛ societate familia nostra regni sui psidia semp voluit esse collocata: ꝛ hoc est qs dicit. Utit autẽ color q dicit cõmoratio: q fit cũ in loco firmissimo manet diuti⁹: et eodẽ sepi⁹ reditur. Sicut facit Adherbal:

nos vti per ocium tuti simus in manu vestra est. P. C. pater nos duos fratres reliquit: tertium iugurtham beneficijs suis ratus est coniunctuz nobis fore: alter eorum necatus est: alterius ipse ego manus impias vix effugi. Quid agam aut quo potissimũ infelix accedaz? gñis oia psidia extincta sunt? Pfvti necesse erat nature ꝯcessit: fratri quẽ mime dcuit ppiqu⁹ p scel⁹ vitã eripuit: affines: amicos ceteros meos ppinqs: aliũ alia clade oppssit capti a iugurtha ps i crucẽ acti: ps bestiis abiecti sunt: pauci qbus relicta ẽ aia clausi i tenebris: cũ merore ꝛ luctu morte gnioꝛẽ vitã exigũt. ẽt si q aut amisi: ãt q ex nccarijs

q p totã oronẽ hoc tractat: ꝛ ad hãc sniam sepius recurrit: vt dicat maiores suos spem oẽm pseruãdi regni sui i fide ac societate po. ro. posita esse voluisse: nec ad psidiũ regni sui allarũ gentiũ aut regũ societates aut federa q̃siuisse. Pauci. Mirã crudelitatẽ iugurthe ondit: q supplicia morte grauiora iuenit. In tenebris. i. in carcere. Sed si oia. Ordo est. O patres cõscripti. tñ ego iplorarẽ vos: quib⁹ decet ius ꝛ iiurtas oẽs esse cure p magnitudine iperij si qd aduersi accidisset ex iprouiso: si oia manerẽt icolumia q aut amisi aut facta sũt adũsa necessarijs. Supra dixit: psidia generis amicorũ affinũ ꝛ ppinquor esse sublata: nec ab eis posse psidiũ petere: qr eor pars extincti sũt: ps in carcere clausi. Nũc dicit. Si pater ꝛ frater et amici et ppinqui ꝛ oẽs supradicti viuerẽt et incolumes essent: tñ si qd mihi aduersi accidisset ad vos cõfugissem: et a vobis auxiliũ iplorarẽ: nũc vero cũ eorũ michi psidia sublata sint: et exul patria in tãta calamitate positus sum: ad quos alios confugiã nisi ad vos. quasi dicat. nemo michi relictus est a quo psidiũ petã: nisi a vobis. Et qr alijs obijcere potuisset. Sũt et alie nationes atq alij reges: a qbus potes auxiliũ petere. Respõdet Adherbal. Nõ possum: qr oẽs mihi et familie nostre sunt aduersi ppter societatẽ et amicitiã vestrã. Sed si ertã posse ab alijs ẽ a vobis auxiliũ petere: nõ facerẽ: qr massinissa auus nos ita docuit atq istruxit: ne cũ aliq ppio aut rege vel gẽte societatẽ ꝛ amicitiã haberem⁹ nisi cũ po. ro. In eo magna nobis ꝛ ampla psidia ad tuẽdũ regnũ nr fuka dicebat. Et hoc ẽ qs dicit. Que aut amisi: h⁹ ptinet ad patrẽ ꝛ fratrẽ extictũ. Aut q nccarijs adũsa facta sũt: h⁹ ptinet ad affines ppiqs ꝛ alios. Mã nccarij dñr nõ solũ sãguie sz ꝛ familiaritate ꝛ amicitia nobis ꝓiũcti.

Aduersa facta sūt: nō solū q̄tum ad eos q̄ necati sunt: sed etiā ad eos q̄ carcere afflicti sūt. Incolumia manerēt .i. salua atq; ītegra: et q̄tū ad vitā ⁊ q̄tū ad fortunas atq; ad dignitatē. Nā ille dr̄ īcolumis de cui⁹ salute ac dignitate nichil diminutū est. Pro magnitudine īperij Arguit a fortitudine: cui⁹ ꝑtes sunt magnificētia/fidētia/patiētia/ꝑseuerātia. Nunc ab ea parte que dicit magnificētia arguit. Est autē magnificētia rerū magnarū ⁊ excelsarū cū aī ampla quadā et splēdida ꝓpositione agitatio: atq; administratio. Dicit ergo ꝓ magnitudine imperij vestri vos decet dare operā: vt vnusq̄sq; ius suum habeat: et iniurias illatas vindicetis atq; puniatis. An quoq̄ .i. aliq̄ ad aliquez locum Quo inq̄t ire possū vbi non appareat quēadmodum maiores mei hostes fuerunt illi⁹ loci ꝓpter vos? Nā q̄cūq; fuerūt hostes vestri: fuerūt et familie nostre ꝓpt societatē. Postremo ac si diceret. Etiā si haberē ꝑter vos vnde ꝑsidiū petere possem nō peterē: q̄ auus noster massinissa ita nos docuit: ne cū aliq̄ ꝓpl̄o societatē haberem⁹: nisi cū po. ro. Dicebat īcolumi īperio ro. nos quoq; futuros īcolumes. Et econtra ruēte ⁊ cadēte īpio Ro. nos etiā occasuros eē.

Ac dijs volētib⁹: ac si diceret: benignitate deorū. Et arguit a possibili. Nā q̄ petit: ea petere debet: q̄ eis ꝑstare possit a quo petit. Virtute scz vestra. Dijs volētibus .i. benignitate deoꝝ. Magni. scz nomine: ac fama. Opulēti. s. īperio .i. potentes ⁊ diuites: ac si diceret. Date operā: vt intelligā Massinissam vera nobis ꝑdixisse de vobis. Dixit enī īcolumi hoc īperio nos quoq; futuros īcolumes. Nūc vestrū īperiū īcolume est: ⁊ magnū atq; amplū. Curate igit̄ vt ego ꝓpter vestrā societatē incolumis sim. Et ita cōcludit argumēta sue ꝯfirmatōis. Oīa scd̄a .i. ꝓspa. Sociorū ꝯfederatoꝝ: q̄s nūc vulgo colligatos vocāt. Iniurias: sicuti est īiuria quā michi iugurtha intulit. Tātū illud vereor. Nūc trāsit ad ꝯfutationē: ꝯfutatio ē ꝑ quā adūsarioꝝ argumēta dissoluim⁹. Quosdā (īq̄t) ītelligo ꝑuata amicitia fauere iugurthe: ⁊ ambire vnūquēq; vr̄m ne ipso absēte aliq̄d ꝯ ip̄m statuatis. Et dicere me fingere v̄ba ⁊ simulare fugā cū ī regno manere potuerī: q̄d falsū ē. Ne q̄s .i. aliq̄s Trāsuersos agat .i. peruertat: et a recto deducat. Maxima ope .i. maxima vi. Niti .i. conari

aduersa facta sunt incolumia manerēt: tamē si quid ex īprouiso mali accidisset vos īplorarem. P. C. q̄bus ꝓ magnitudine īperij eius iniurias oīs cure esse decet. Nunc vero exul pr̄ia domo sol⁹: atq; oīm honestaꝝ reꝝ egēs quo accedā: aut quos appellē? Nationes ne an reges? Qui oēs familie nostre ob vestrā amicitiā infesti sunt: an quoq̄ michi adire licet: vbi nō meoꝝ maiorū monumēta hostilia plurima sint? an q̄sq̄ nostri misereri pōt q̄ aliquādo nobis hostis fuit? Postremo Micipsa ita nos instituit. P. C. ne quē colerem⁹ nisi po ro. ne societatem: neq; federa noua acciperem⁹: abūde magna ꝑsidia nobis in vestra amicitia fore. Sed si huic īperio fortuna mutaret̄ vna occidēdū nobis esse (v̄tute ac dijs volētib⁹) magni et opulēti estis oīa secūda ⁊ obediētia sunt. Quo facilius sociorū iniurias curare licet. tantum illud vereor: ne quos ꝑuata amicitia Jugurthe parū cognita trāsuersos agat: quos ego audio sūma ope niti

Ambire: blādicijs circūuenire. Absente. s. iugurtha. Fingere me verba: subaudit: ⁊ audio illos dicere: me fingere verba. Quod vtinā. ꝑ impcationē vertit in iugurthā hoc qđ de se dicūt aduersarij sui amici iugurthe: amici iugurthe dicūt me fingere. Sed vtinā inquit aliquādo videā iugurthā sceleratū ita fingentē et simulantē quēadmodū ego fingo: vt sic penas meritas luat scelerū suorū: q̄ in patrē meū et fratrē ⁊ meip̄m ausus est ꝑpetrare

Quod vtinā. i. sed vtinā. ordo est. q̄. i. sed vtinā videā illū simulantē hec eadē. illū dico: īpio facinore cui⁹ sū ꝓiect⁹ in has miserias. Et aliqñ oriat̄ cura rerū humanarū: aut apud vos: aut apud deos īmortales: vt ille q̄ nūc est ferox atq; p̄clarus suis facinorib⁹: excruciat⁹ oīb⁹ malis: reddat graues penas īpietatis in parentē nr̄m: et penas necis fratris mei ⁊ penas miseriarū meaꝝ. Scelerib⁹ suis ferox. i. indomit⁹ et īmanis ꝓpter scelera sua. Preclar⁹. nobilis ꝑ hironiā dictū. Impietatis ī parentē: q̄ a quo adoptat⁹ erat in filiū: ei⁹ filios īpie ꝑsecut⁹ est

Jā iam aīo meo carissime frater. Hic īcipit ꝯclusio q̄ tripliciter tractat̄: aut ꝑ enumeratōez aut ꝑ īdignationē: aut ꝑ cōquestionē: hic cōcludit ꝑ cōquestionē. Est autē cōquestio oro audi torū mīam captās. In hac ꝯq̄stione ex plurib⁹ locis mīam captat. ex primo loco: cū oñdit ex regno ad tātas miserias eē deductū: ex loco sexto: cū ostēdit p̄ter spem in tātas calamitates incidisse: ex q̄rtodecimo: cū humili et supplici orone obsecrat auditores vt sui misereātur: ⁊ sibi opē ferāt. Jā iā: color est q̄ d̄r cōduplicatio: q̄ fit cū ratiōe amplificationis: aut cōmiserationis eiusdē vnius: aut plurium verboꝝ iteratio fit. Nūc vnius v̄bi iteratio est: et orōnē ad fratrē extinctū vertit: vt nece indigna fratris cōmemorata animi oīm magis ad misericordiā cōmoueant̄. Animo meo charissime: affectū suū erga fratrē ostēdit. Immaturo: idest iuueni. Et vnde: idest a quo. scz a iugurtha propinquo tuo: et fratre adoptiuo. Unde minime decuit: captat mīam ex eo loco: per quē cū indignatione cōquerimur: q̄ male tractemur ab his a q̄bus minime cōueniat: ꝓpinquis: amicis: q̄b⁹ bene fecim⁹. Minime decuit. scz eripi: ordo est: o frater charissime aīo meo. Jā iam. tñ puto esse letandū magis casuz tuū q̄ dolendū: q̄q̄ vita sit erepta tibi īmaturo: ⁊ scz erepta sit ab eo vnde. i. a quo mīme decuit. s. eripi. Casū tuū. i. ꝓpter mortē tuā. Nō enī. reddit causā q̄re magis letādū sit ex morte ei⁹ q̄ dolendū. Melius fuit mori q̄ viuere sicuti ego viuo. scz in exilio: in egestate: in erūnis. hec oīa mala cū vita simul amisisti. Fugā: declarat q̄d sit fuga. i. exiliū. Premūt: affligunt. Erūnas: idest miserias/⁊ labores. Anima: idest vita. Precipitat⁹: idest deiectus.

ambire fatigare vos singulos ne quid de absente incognita causa statuatis: fingere me verba et fugam simulare cui licuerit in regno manere? Quod vtinam illum cuius impio facinore in has miserias proiectus sum eadem hec simulantem videam: et aliquādo aut apud vos aut deos immortales rerum humanarum cura oriatur. vt ille qui nunc sceleribus suis ferox atq; preclarus est omnibus malis ipse excruciatus impietatis in parentem nostrum fratris mei necis mearūq; miseriarum graues penas reddat: iā iā frater aīo in meo carissime quāq̄ tibi īmaturo: ⁊ vnde mīme decuit vita erepta ē: tñ letādū magis q̄ dolēdū casum tuū puto. Nō em̄ tm̄ regnū ꝑ fugā: exiliū: egestatē ⁊ oēs has erūnas q̄ me p̄mūt cū aīa sil̄ amisisti. at ego infelix in tanta mala p̄cipitatus ex patrio regno

Rerū humanarū ſpectaculū p̄beo. Sine dubio ingēti artificio hāc cōcluſionē tractat: paulo ante (inq̄t) rex erā: nūc in tāta mala deductus ſū: vt rerū humanarū ſpectaculū et exēplū ſim: q̄ qui me aſpiciūt: diſcūt ex me q̄ mutabilis ſit rerū humanarū natura: q̄ cū pauloante rex fuerim: nūc autē tam inops et infelix: doceo rerū humanarū naturā inſtabilē eſſe atq̄ volubilē. Incertus. i. dubius. Quid agā. Subiectio: quē colorem etiā ſupra tractauit.

rerum humanarum ſpectaculum prebeo? incertus ſum quid agam. Tuas ne iniurias p=ſequar? ipe auxilij egens: an regno conſulā? cuius vite neciſq̄ poteſtas ex opibus alie=nis pendet: vtinam poſſem emori fortunis meis honeſtus exitus eſſet: ne viuere contē ptus viderer: ſi defeſſus malis iniurie cōceſ ſiſſez. Nūc neq̄ viuere libz mihi neq̄ mori li cet ſine dedecore. P. C. obteſtor vos p libe=ros atq̄ parentes veſtros: p maieſtatē po. ro. ſubuenite michi miſero. Ite obuiam iniu rie nolite pati regnum numidie quod veſtrū eſt per ſcelus et ſanguinē familie nre: tabeſce re. poſtq̄ rex loquēdi finē fecit: legati iugur the largitiōe freti magis q̄ cā paucis rndēt.

Tuas ne iniurias pſequar ipe auxilij egens: q̄ſi dicat non. ad huc pſeuerat fratrē extictū plā gēdo. Aut regno cōſulā. i. put debo: q̄ſi dicat; nō poſſū: cū vita mea et mors in poteſtate alioꝝ ſit poſita. Tuas ne iniurias p ſequar ipſe auxilij egēs. O frater an pſequar eū q̄ tibi iniuriā attulit: cū ego indigeā auxilio: quaſi dicat nō poſſū: nō eni poſ ſum tibi ad vindicādas iniurias auxiliū afferre: cum egoipſe egeā auxilio. Aut regno. ſcilz meo. Cuius. ſcz mei. ordo. aut ego cōſulā regno poteſtas vite et necis cuius pēdet ex alienis opibus: vita (inq̄t) mea ꝛ mors ex aliorū pēdet auxilio. Nam ſi mihi afferē auxiliū: viuā. ſi negaē auxiliū: moriar. Ex opib⁹ alienis. i. ex p̄ſidio alio. Utinā emori fortunis meis honeſtus exitus eſſet: ne viuere contētus viderer: ſi defeſſus malis iniurie p̄ceſſiſſem. Utinā (inq̄t), p dignitate mea honeſte mori poſſem: ne turpiter et cū dedecore viuere videar: ſi malis defatigatus iniuriā, phibere et ſupare nō valēs: in regnū nō rediero. Atq̄ ita neq̄ michi viuere placet: neq̄ mori poſſuz ſine dedecore. Adherbal in eo ſtatu quo nec erat: nec mori: nec viuere honeſte poterat: quia regno ꝛ dignitate et fortunis oīb⁹ ſpoliatus tanq̄ homo priuat⁹ turpiter et cū dedecore et virtus ſet et mortuus eſſet. Quia ergo neutrū honeſte facere poterat: mediū quoddā petit a ſenatu populoq̄ romano: vt preſidio et⁹ reſtituat in regnū. Utinā emori. i. vtinā mors eſſet honeſtus finis ſtatui meo: et hoc eſt q̄ dicit. Contēptus. i. neglectus: ſpretus. Iniurie cōceſſiſſem. i. locū dediſſem iniurie: q̄d eſt locū dare iniurie niſi vinci ab iniuria: ꝛ iniuriā ſuperare nō poſſe? Nūc neq̄ viuere libet. quia regno pulſus et fortunis oīb⁹ ſpoliat⁹ cū dedecore viuo. Neq̄ mori licet. i. nec mori poſſum ſine dedecore cadē ratione. ſcz quia ſcōm dignitatē generis mei regno amiſſo et fortunis oīb⁹ priuatus mori nō poſſem. Subuenite michi miſero. Ite obuiā iniurie. diſſolutio eſt: q̄ fit cū oratio cōiunctionib⁹ ex medio ſublatis ſeparatis partib⁹ effert. Ite obuiā iniurie. i. iniuriā, phibete: arcete repellite. Regnū numidie q̄ veſtrū eſt: q̄ eſt validiſſimū argumentū et primū et vltimum ponit: vult enim hoc inherere animis auditorū: regnū Numidie eſſe nō ſuū ſed populi Romani. Per ſceluſ et ſanguinē. Eedem fratris ſui a Jugurtha perpetratā notat: vt animi auditorū cōtra Jugurthā ad indignationē et odium concitentur. Tabeſcere: idest corrūpi. Poſtq̄ finita oratione Adherbalis: dicit q̄d ex altera parte legati reſpōderit. Largitiōe: quā fecerāt: vt ſupra dixit. Quā cauſa: q̄ cauſa eoꝝ turpis erat. Freti. cōfiſi. Paucis. i. cū paucis ꝛbis.

Hiempsalē:hoc falsū est:vltro bellū infernntē.Et hoc quoqꝫ est falsū. Vltro.i.sponte cuꝫ puocatꝰ nō esset. Queri:ꝑ ꝓqueri. Adherbalē:ꝑ oīa subaudiť rūdēt.vel dicūt.nā respō dent dicebāt. Ac Numātie cognitꝰ esset:ꝝtutē iugurthe in bello Numātino monstratā in mēoriā reducūt. Ac.ꝑ ꝙ. Vtriqꝫ:et rex et legati Curia.i.ex senatu. Consuliť:rogať.Nā qui senatū vocabat:ꝓposita re:de qua deliberandū esset:vnūquēqꝫ senatorem rogabat: vt sniam suā diceret. Deinde cuꝫ sup ea re satis dictū videretur: senatores in sniam mittebanť. Nā ab vna parte curie in alterā partē trāsferebātur. Et hoc erat ire pedibꝰ in sniam ꝙcꝙd maior pars decreuisset scriptis notabať.Et id dicebať senatus consultū: vel decretū senatus. Deprauata.i. corrupta.gra.i.ꝑ gratiā. Cōtemnere:ꝑ cōtemnebāt. Extollere:ꝑ extollebāt idest laudabāt. Nitebantur.i. certabāt. ꝓpro alieno scelere.s. Jugurthe Jta cōtēdebāt ꝑ scelere iugurthe.vt scelus iugurthe defenderēt ꝙ et Hiempsalē interfecerat ꝛ Adherbalem regno spoliauerat. At cōtra:bonum et equū.i.honestū ꝛ iustū: idest honestas et iusticia. Seuere.i. iuste et ꝑ merito vindicandā.i.puniēdam. Cēsebant iudicabant. Sed ex oībus maxime Emilius Scaurus.s. censebat.Sup oēs Emilius Scaurus censebat Adherbali eē subueniendū: et iugurthā esse puniēdū qui Scaurus q̄uis auarus et diuitiarū cupidus esset: tñ non pmisit se a legatis pecunia corrūpi: qꝛ videbat eā largitionē tā aperte ꝛ impudēter fieri: vt inuidiā in eos ꝙ corrupti essent:accēdere posset. Mores aūt scauri describit: hac de causa:qꝛ cū diuitiarū et potētie cupidus esset:mirū videť:ꝙ ꝛ ipse non fuerit a legatis largitione corruptus:sed Salustius cām ostēdit:quare nō pmiserit se corrūpi: et dicit:Scaurius ꝙ dē erat potētie cupidus et diuitiarū:sed sua vitia callide et astute occultabat. Nolebat enī vt omēs vitia sua intelligerēt.Et ideo cū videret eā largitionē quā legati iugurthe faciebāt esse nimis apertā et impudentē:ita vt inuidiā accendere posset:cōtinuit seipm:et nichil pecuniarū a legatis iugurthe accipere voluit: et ꝓpterea libere cōtra iugurthā in senatu locutus est.Et hoc est qō dicit. Homo nobilis ex gēte patricia. Impiger:in laboribꝰ exercitatus. Factiosus:quia factiones amabat. Auidus:cupidus. Callide:astute:malicioseJs postꝙ.Ordo est:is veritus.s.id qō solet fieri in tali re:videlicet ne polluta licētia accenderet inuidiā:cōtinuit aīum a cōsueta libidine:postꝙ ille videt famosam ꝛ impudentē largitionē regis. Regis.s.iugurthe: quam faciebant legati eius. Famosam.idest infamē et turpem. Impudentem:quia nimis aperte et impudēter eam largitionem faciebāt legati

Hiempsalem ob seuiciam suam a numidis interfectum. Adherbalē vltro bellū inferētem postꝙ supatus sit:q̄ri ꝙ iniuriā facere neꝙsset:iugurthā ab senatu petere ne se aliū putarēt ac numātie cognitus eēt:neu ꝝba inimici ante fctā sua ponerēt:deindevtriqꝫ a curia digrediunť.Senatꝰ statī ꝙsulitur:Fautores legatorū ꝑterea senatus deprauata gra magna ꝑs adherbalis dicta cōtēnere:iugurthevirtutē extollere:laudibꝰ:gra:voce. Deniqꝫ oībus modis ꝑ alieno scelere ꝛ flagitio sua q̄si ꝑ gloria nitebāť.At cōtra pauci qbꝰ bonū ꝛ equū cariꝰ diuitiꝫs erat: subueniēdū adherbali:ꝛ hiēpsalis mortē seuere vīdicādā cēsebāt: ꝑ exoībꝰ maxie Emiliꝰ scaurꝰ ipiger:factiosus:auidꝰ potētie: honoris:diuitiaꝝ: Cetꝝ vitia callide sua occultās. Js postꝙ videt regis largitiōeꝫ famosaꝫ īpudē

Veritus.timẽs. Quod i tali re fieri solet. Sic.n. euenire soletvt eiusmodi largitiões odiũ ⁊ inuidiã pariant: qr corrũpunt verũ animi iudiciũ. Maz cũ homo vel pecunijs vel munere aliquo vel gratia coꝛruptus ẽ nõ dicit id qõ sentit: ⁊ plerũqꝫ nõ sentit id qõ sentire dz. Ne polluta licẽtia. i. ne turpis ⁊ ihonesta largitio. Accenderet. cõcitaret. Animũ a cõsueta libidine cõtinuit. qr nihil a legatis accipere voluit. A cõsueta libidine. nã supra dixit eũ fuisse cupidũ diuitiarũ. Vicit tñ. ꝙuis pauci senatoꝛes et maxie Scaurus cuiꝰ magna erat i senatu auctoꝛitas censerẽt iugurtham eẽ puniẽdũ ⁊ Adherbali subueniẽdũ: tñ fautoꝛes iugurthe vicerũt. s. ne qd ꝺ ipz decerneret: vz ne ꝑ tãtis sceleribus puniret. Mã mercbaꝝ et regno ⁊ vita spoliari quẽadmodũ ipe hiempsalẽ iterfecerat ⁊ Adherbalẽ regno ꝓsauerat. ps illa videlicet fautoꝛes iugurthe qui coꝛrupti erant pecunia ⁊ q ꝓponebãt pecuniã ⁊ gratiã veritati

tẽqꝫ: veritus qõ i tali re fieri solet ne polluta licẽtia iuidiã accẽderet. aĩm a ꝙsueta libidie cõtinuit. Vicit tñ in senatu pars illa q̃ vero ꝓciũ aut gr̃az anteferebat: decretũ fit vti de eez legati regnũ qõ Micipsa obtinuerat inter Jugurtham et adherbalem diuiderent. cuius legatiõis princeps fuit. L. Opimius

Quevero ꝓciũ aut gratiã afferebat. i. q̃ ꝓponebat pecuniã ⁊ gratiã veritati. Vero. i. veritati. Decretũ fit. Dicit qd decreuerit senatꝰ. Decreuit senatꝰ vt eligerent decẽ legati ex romanis q diuiderẽt regnũ totũ: qõ Micipsa tenuerat iter Adherbalẽ ⁊ Iugurthã. Qui cõsul. Caio gracchо ⁊ M. Fulvio Flacco iterfectis: acerrime victoriã nobilitatis i plebẽ exercuerat. Dicit quãobrẽ. L. Opimius princeps illiꝰ legatõis eo tpe fuerit potẽs i senatu: qr hic. L. Opimius accerrime ꝑ dignitate ⁊ partibꝰ senatꝰ ꝑtra plebẽ ⁊. C. gracchũ tribunũ plebis dimicauerat: cũ eẽt cõsul. Res aũt ita gesta ẽ. Caius gracchus tribunꝰ plebis plures leges ad minuẽdã nobilitatis potẽtiã ⁊ ad cõciliãdã sibi populi beniuolẽtiã tulit. Veluti de colonijs deducẽdis. de vestib⁹ publice militib⁹ dandis sine stipẽdioꝝ diminutiõe. de minoꝛib⁹ decẽ ⁊ septẽ ãnis ad militiã nõ cogẽdis tulit. ⁊ de suffragijs socioꝝ: pares italos ⁊ ciues cõstituẽs. Tulit ⁊ frumẽtariã legẽ de ãnona pauperib⁹ assignãda. Tulit de iudicib⁹ deligẽdis. Mã cũ soli ãtea senatoꝛes iudicarẽt: ob eãqꝫ rẽ a plebe timerẽt trecẽtos ex equestri oꝛdine iudices adiecit: parẽ senatoꝛib⁹ numerũ statuẽs. hec lex potẽtiã senatus magna ex pte ꝓcidit: ac minuit vias lapide laborato ⁊ arena summa diligẽtia muniuit. Ob hec cũ se summe gratũ ꝑpl̃o reddidisset. Caiũ Fanĩũ amicũ suũ ad cõsulatũ gratia ⁊ fauoꝛe suo ꝓduxit. Ipse tribunꝰ plebis scõo creatꝰ ẽ plebe id iubẽte sine vlla ipiꝰ petitiõe Qz cũ senatũ sibi infestũ aĩaduerteret. Fanĩũ xvo cõsulẽ ob id ipm minꝰ potẽtẽ: qr sibi amicꝰ erat. rursus alijs legib⁹ ꝓmulgatis aios pleb suscitauit. Colonias Terẽtiũ atqꝫ capuã mittas ex legib⁹ a. C. gracchо latis abrogare decerneret (erat. n. ei ĩimicꝰ: qꝫ gracchо fanĩũ amicũ suũ in comitijs ꝓferente repulsam cõsulatꝰ antea acceperat) Gracchus multitudine collecta aduersus consulẽ resistere statuit: amicis eiꝰ ⁊ maxime fulvio flacco viro cõsulari familiari suo ⁊ in diuisione agroꝝ collega cohoꝛtante eũ atqꝫ incitãte. Quo die Opimius de abrogãdis legibus Gracchianis erat laturus prima luce abvtrisqꝫ Capitoliũ occupat. Ibi dũ consul sacra fecisset: minister quidã antillus noĩe intestina asportãs illis q̃ circa Fulviũ erant: dixit cedite bonis ciuibus mali ciues: quo dicto minister a Fulvianis statim occidit. Ea de re Caius gracchus quidẽ indoluit. At. L. Opimius consul quasi data occasione ad vlciscendũ suos hoꝛtatus ẽ. Imber ea die certamen diremit: postero die consul senatũ summo mane in curiã vocat. Ibi dum de repu. ageretur corpus antilli cũ planctu secus curiã defertur: simulante consule id se mirari senatus egreditur: ⁊ ad indignationẽ concitatꝰ decernit vt Opimius consul videat. ne quid respub. detrimenti capiat. ille statim iubet vt senatus arma capiatatqꝫ equites romani singuli binos seruos cũ armis postridie adducant. At fulvius contra se parare ⁊ plebez colligere cepit. igitur postero die fulvius cum armatis hominibus montem Aventinum occupat. hunc secutus est Gracchus tristis: nec ar-

matus sed velut in forũ iturus togatus: paruo dũtaxat gladio accinctus: vbi Gracchus cuꝫ sua multitudine se fuluio cõiunxit cõmuni cõsensu miserũt iuniorẽ filiũ fuluij cũ caduceo ad senatũ ⁊ consulẽ qui de concordia ageret. consul opimius respondit si de concordia agere vellent de auentino descenderent ⁊ se iudicio senatus permitterent ac veniã postularent Quod cũ adolescens graccho ⁊ pater rettulisset: ferunt Caiũ gracchũ voluisse ad senatum descendere. Sed ceteris nõ probantsb⁹ iterũ remissus est adolescens cũ mandatis similibus At opimius pugnandi cupid⁹ puero in custodiã tradito ꝯtra gracchũ ⁊ fuluiũ cũ multitudine armatoꝝ ac sagittariorũ cretensiuꝫ: profectus aduersarios prelio cõmisso perturbat ⁊ i fugã vertit Fuluius in quoddam balneũ se cõiecit: ac paulopost deprehensus cũ maiore filio occidit. gracchus fugiẽs cũ in tẽplũ diane se cõtulisset: ⁊ sibi ipe vim inferre vellet a Licinio et Pompo. fidelissimis familiaribus ꝓhibitus est. Itaqꝫ in fugaꝫ cohortatũ cũ aduersarij iuxta pontẽ ligneũ illũ iã assequerent Licinius et Põpo. amici se obijciẽtes: nõ ꝑus quẽq̃ trãsire permiserũt q̃ ipi pugnãtes occisi sunt. Cum Caio graccho seruus vnus aufugerat philocrates: ac cũ vniuersi certatim eũ hortarent. nemo tñ auxiliuꝫ prestaret nec petenti equũ q̃sqꝫ concederet ⁊ iã aduersarij adessent: se in sacrũ dearũ nemus ꝓripuit. Ibiqꝫ a philocrate suo occidit: qui primo dñm: deide seipm ꝑemit. Caput eius abcissum ⁊ a septumuleo quodã relatũ. statera deinde impositũ librarũ. x. ⁊. vij. ac dimidie pondus traxit detracto cerebro: ⁊ ꝓ eo plumbo infuso a Septumuleo vt equũ pondus auri de publico vt erat promissum acciperet. in eo certamine cesa sunt circiter tria milia hominuꝫ ex plebe. corpora Cai Gracchi ⁊ Fuluij ⁊ aliorũ omniũ in tiberim proiecta sunt bonaqꝫ eorũ publicata: edictũ est mulieribus ne lugerent. Acerrime victoriã nobilitatis in plebẽ exercuerat. Nã vt supra apparet. Opimius consul victor cũ tota nobilitate tria milia hominuꝫ ex plebe occidit: ⁊ quod crudelissimũ fuit occisos sepultura spoliauit cadaueribus in tiberĩ proiectis. Eũ iugurtha. opimius princeps legationis cũ ad iugurthã venisset splendide susceptus est a rege: atqꝫ ab eo pecunia corrupt⁹ cõmodũ regis fame ⁊ fidei sue anteposuit ob quã rem cũ romã redijsset: cũ summo dedecore in iudicio dãnatus est: vt tradit Plutarchus in vita gracchorũ. Accuratissime. diligentissime. Perfecit. obtinuit. Fame fidei. qꝛ pecunia corruptus opimius pluris faciebat cõmodũ regis q̃ famã suã ⁊ fidem. Nã in diuisione regni meliorem partẽ iugurthe assignauit. Eadẽ via. i. eadẽ rõne. s. largitione pecuniarũ. Plerosqꝫ. maiorẽ partẽ legatorũ pecunia corrupit. pauci tñ ex ipis corrumpi nõ potuerunt. In diuisione. dicit meliorẽ partẽ regni ꝑ legatos iugurthe fuisse assignatã: pulchriorem vero Adherbali. Que pars. subaudit. ea. s. pars. Mauritaniã. in qua habitant mauri. Illã alterã. ordo est. Adherbal possedit illã alterã partẽ. Potiorẽ specie. i. pulchriorem q̃ vtiliorẽ. Specie. i. pulchritudine. Quã vsu. i. vtilitate. Que portuosior. qꝛ hec ꝑs plures port⁹ habebat. Res. i. ꝓpositũ. Postulare. exigere. Sꝫ q̃ loca. ordo ẽ. sꝫ ego haud facile narrauerĩ cõpertũ de his. s. locis ⁊ nationib⁹ q̃ loca ⁊ natiões sunt minus frequẽtata

homo clarus et tum in senatu potens: qui cõsulibus. E. Graccho et. M. Fuluio Flacco interfectis acerrime victoriam nobilitatis in plebem exercuerat: eum iugurtha tametsi rome in inimicis habuerat: tamẽ accuratissime accepit. Dando et pollicendo multa perfecit vti fame: fidei postremo omnibus suis rebus cõmoduꝫ regis anteferret: Reliquos legatos eadẽ via aggressus ẽ: plerosqꝫ capit paucis carior fides q̃ꝫ pecunia fuit. in diuisione regni que pars numidie mauritaniam attingit agris virisqꝫ opulentior iugurthe traditur: illam alteraꝫ specie potiorẽ q̃ꝫ vsu: que

aut asperitate: aut solitudine ob calorē. De situ affrice totiꝰ videt̄ eē dicendū: sz qm̄ in affrica loca sunt ⁊ nationes ad quas hoīes accedere nō pñt ꝓpter asperitatē ⁊ solitudinē ipsorū locoꝝ que ē in eis locis ꝓpter solis calorē: iō de his locis nō dicā qꝛ de his verā nō habemꝰ cognitionē. Ob calorē. nā affrica in Meridie posita ē: ⁊ circa eā calor solis vehementer exestuat: adeo vt multa loca habitari nō possint ꝓpter solis calorē: de quibꝰ locis se facile dicere non posse affirmat. Aut asperitate aut solitudine minꝰ frequētata. cōceptio generis ē. nā neutrū genus concipit masculinū ⁊ femininū vt hoc loco. Cū dixisset loca ⁊ nationes ītulit frequentata: ⁊ neutro respōdit. Dicit ea loca nō eē frequētata ⁊ celebrata ꝓpter asperitatē ⁊ solitudinē q̄ est in eis locis ꝓpter nimiū solis calorē. Et iō ad ea loca raro hoīes accedunt ⁊ ꝓpterea de his perfecta ⁊ v̄ra cognitio haberi nō pōt: ⁊ cū vera nō possit haberi cognitio de his dicit se nō esse scripturum. Comperta. cognituz. Cetera q̄ paucissimis absoluā. id est reliqua loca videlicet q̄ sunt frequentata: ⁊ de quibus pōt haberi certa noticia paucis v̄bis exponaz. Quā paucissimis .i. valde paucis verbis. Absoluā id est perfecte exponā. Naz absoluere est perficere ita vt nihil desit. Absoluā. i. dicā ⁊ exponā

portuosior: et edificijs magis exornata erat Adherbal possedit. Res postulare situ affrice videt̄ paucis exponere: ⁊ eas gētis quibꝰ cū nobis bellū aut amicitia fuit attīgere. Sz que loca ⁊ natiōes ob calorē ⁊ asperitatē int̄ solitudīes minꝰ frequētata sūt: his haud facile compertum narrauerim. Cetera q̄ paucissimis absoluam.

In diuisiōe orbis terre pleriq; ī parte t̄tia aphricā posuere. pauci tantūmodo asiam ⁊ europam esse sed aphricā ī europa. Ea fines habet ab occidēte fretū nostri maris et oceani: ab ortu solis decliuē latitudīez. Quē locū Cathabathmō īcole appellāt mare seuū īportuosuz: ager frugū fertil̄: bonꝰ pecori

In diuisiōe. dicit cōmunē eē opinionē scriptorū q̄ orbis terraꝝ in tres ꝑtes diuisus sit. s. Asiā: Europā: ⁊ Aphricā. Fuerūt tñ q̄ dicerent orbē terrarū tm̄ in duas ꝑtes eē diuisum. s. ī asiā ⁊ europam. Et huiusmodi aphricā in parte europe posuerūt. Pleriq;. id est maior pars scriptorū. Posuere. id est scripsere. Nam ponere significat scribere. horatius. scriptor honoratuz si forte reponis Achillem. Juuenalis. semper ego auditor tantum: nūq̄ ne reponam. id est rescribā Persius. scis ponere lucū. Pauci tātū. subaudi posuere. Sed aphricā. in europa esse subaudi posuere. Ea fines. Describit aphricā ⁊ ei dat terminos ab oriente ⁊ ab occidente. Ea. scilicet aphrica. Fretū nostri maris. id est aquā nostri maris. Nam fretū licet mare significet: proprie tamen dicitur aqua maris mobilis abvndarum feruore nominatū. Et oceani. oceanuz est mare magnum quod vniuersam terrā ambit. Ab ortu solis decliuem latitudinē. scilicet habet. Ab oriente (inquit) aphrica habet fines latitudinem quandā decliuem. i. pendentem. Quem locū cathabathmon incole appellant. habitatores eū locū lingua punica appellant cathabathmon. Mare seuū. s. est. i. ad nauigandū difficile et periculosum. Ager fertilis frugum. per omnia subauditur est. Terra inquit fecunda est ⁊ fructifera. Bonus pecori. ager aphrice bonus est ⁊ vtilis pecori: quia pascua habet latissima pecoris autē appellatione omnia aīalia grandiora intelligūtur: vt sunt armenta ⁊ greges.

Arbori infecũdus.sterilis est arboribꝰ.Mã ibi arbores nõ nascunt.ratio autẽ subinfert statim qꝛ ibi neqꝫ de celo pluit aqua:neqꝫ de terra manat. ℙenuria.i.inopia Genus hominũ salubri corpore.Mõ potuit breuius ꝛ perfectiꝰ cuncta describere.In aphrica(inquit) homines corpora habẽt sana:ꝛ raro morbis ꝛ infirmitatibꝰ obnoxia.ꝛ ideo maiori ex parte homines vsqꝫ ad senectutẽ viuũt. Velox.quãtũ ad cursus celeritatẽ. ℙleroſqꝫ.i.maiorẽ partem. Senectus dissoluit. dicit hoies ibi ꝓ maiori pte nõ mori nisi senectute. Dissoluit.i.interimit. Ferro.videlicet in pugna dimicando: aut in aliquo ꝑuato certamine. Bestijs. videlicet vel leonibus vel alijs feris. Mã morbꝰ.vere dico qꝛ ꝓ maiore parte hoies intereũt vel senectute vel ferro aut bestijs:qꝛ ex morbo raro moriũt. Superat.occidit interimit. Virgi.primo ene.Clam ferro incautũ superat.i.interficit. Ad hoc.i.ꝓterea. Malefici generis plura animalia.s.sunt vt leones ꝛ serpentes. Sz q̃ mortales. descripsimus aphricã ꝛ fines eius:et qualitatẽ terre atqꝫ hoim.Nũc dicemꝰ q̃ hõmines ꝓmo habitauerint aphricã. Deinde q̃ ad tuncti cũ prioribꝰ se cõmiscuerint.Et hoc qõ dicã licet dissentiat a fama multorũ tñ ita nobis interpretatũ ẽ ex libris punicis q̃ fuerũt hiempsalis : et ita etiaz res se habet sicuti habitatores aphrice putant.Ordo est. Sed tñ ego ꝯ pauciſſimis dicã qui mortales habuerint aphricã in initio ꝛ q̃ postea accesserit aut quomodo sint permixti inter se.Vti est nobis interpretatũ ex libris punicis qui dicebantur.s. esse regis hiempsalis et vti cultores eius terre putant rez sese habere: quãꝯ est diuersum ab ea fama que obtinet pleroſqꝫ. Mortales.homines. Aphricã habuerint.i.habitauerint. Quiqꝫ.ꝛ qui homines postea superuenerint:ꝛ additi sint ꝛ adiuncti. Inter se permixti.videlicet posteriores cum prioribus. Quãꝯ ab ea.fama q̃ pleroſqꝫ obtinet diuersum est.i.quãꝯ hoc qõ dicã dissentiat a fama multorũ.Mã multi dicunt rem non ita sese habere. Diuersum.differens. Tamen vti ex libris punicis qui regis hiempsalis dicebant nobis interpretatũ est. Salustius libros lingua punica conscriptos habebat qui aliquãdo regis hiempsalis fuerant. Eos cũ nõ intelligeret ꝓpter diuersitatẽ lingue sibi fecit interpretari:ex quibꝰ libris accepit q̃ primi homines fuerint q̃ aphricã habitauerint. Cultores.i.habitatores. Eius terre.s.aphrice. opinio eoꝝ qui nũc habitãt aphricã conuenit cũ his q̃ accepi ex libris punicis. Rem se se habere.i.rem ita esse ꝛ veritatẽ ita esse. Ceterũ fides eius rei penes auctores erit: sz hoc (inquit) credet auctoribus punicis nõ mihi:quia auctores punici hoc ꝓbe nosse poterunt:

arbori infecũdus: celi terreqꝫ penuria aquarum:genus hominum salubri corpore: velox patiens laborum pleroſqꝫ senectus dissoluit nisi qui ferro aut bestijs interiere. Mã haud morbus sepe quẽquam superat:ad hoc malefici generis plura animalia: sed q̃ mortales in initio Affricam habuerint: quiqꝫ postea accesserint: aut quomodo inter se permixti sunt:quanquam ab ea fama que pleroſqꝫ obtinet diuersum est: tñ vti ex libris punicis q̃ regis hiẽpsalis dicebant:iterptatũ nobis ẽ vtiqꝫ rẽ sese hꝛe cultores eius terre putãt:qꝫ pauciſſimis dicã. Ceterꝫ fides eius rei penes auctores erit Affricã habuere in itio getuli

Aphricam in initio.ℙrimi qui habitauerunt Aphricam fuerunt Getulꝛ Lybies.qui ritu ferarũ sine legibus;ꝛ sine vllo rectore viuentes sparsi vagabãtur.Deinde mortuo hercule gentes;diuerse q̃ erant in exercitu eius ex hiſpania per mare in aphricã transierunt; he autẽ gentes erant Medi perse Armenij. Sed perse cõiunxerunt se Getulis ꝛ cõubia miscuerũt Medi ꝛ armenij adiunxerũt se ad Lybies.Et ita paulatĩ in aphrica creuit numerꝰ

incolarũ. Urbesq; edificari cepte sũt ab his q̃ antea in Tugurijs habitabãt. Postea etiam phenices venerũt in Affricã: et multas vrbes cõdiderũt: q̃s Salustius inferius cõmẽorat. Habuere. i. habitauere. Asperi. i. duri et rigidi q̃tũ ad victũ. nã carnib⁹ ferinis et pabulo vescebãtur: trãq; pecora. Inculti: q̃tũ ad vestitũ. Atq; humi. i. ex terra. Moribus neq; legib⁹ inter mores ⁊ leges hoc interest. Mos est cõis cõsensus oim simul habitãtiũ q̃ inueterat⁹ cõsuetudinẽ facit. Lex est q̃ aliq̃d fieri nõ fieri ve p̃cipit: aut vetat

asperi incultiq; quibus cibus erat caro ferina atq; humi pabulum vti pecoribus. Hi neq; moribus: neq; lege aut imperio cuiusq̃ regebantur: vagi palantes quo nox coegerat sedes habebant. sed postq̃ in Hispania Hercules sicuti aphri putant interijt: exercitus eius compositus ex varijs gentibus amisso duce: ac passim multis sibi imperium petentibus breui dilabitur: ex eo numero Medi: perse ⁊ armeni nauib⁹ i aphricã trãsuecti p̃ximos nr̃o mari locos occupauere. Sed pse intra magis oceanum hiq; alueos nauiũ inuersos p tugurijs habuere. Quia neq; materia i agris: neq; ab hispanis emẽdi: aut mutuãdi copia erat: mare magnũ et ignara: linguaq; mertia phibebãt. Hi paulati p̃ nubia Getulos secũ miscuere: ⁊ q̃ sepe tentantes agros: alia deinde loca partiuerant: semet-

Palãtes. i. sparsi et vagãtes Qua subaudiẽ ea pte: certas et stabiles sedes aut domicilia nõ habebãt. Sed vbicunq; nox eos inuenisset: ibi habitabant.

Sed postq̃. Cũ inq̃t hercules in Hispania mortu⁹ esset: exercitus ei⁹ q̃ mixtus erat ex diuersis gẽtibus: statim dissipat⁹ est: q̃ cũ essent diuerse nationes p gẽtes simul stare nõ potuerũt: amisso duce. Et ideo pars eorũ ex Hispania p mare trãsluit in Affricã. Exercitus eis cõpositus. i. mixt⁹. Ex varijs gẽtib⁹. Mã alij erãt Medi: alij Perse alij Armeni. Amisso duce. s. hercule. Passim. i. vbicq; per oẽs. Impiũ petẽtib⁹: q̃ vnusq̃sq; sibi q̃rebat iperiũ: q̃rebat vnusq̃sq; p̃cipatũ in exercitu.

Breui dilabit̃. i. dissipat̃: ⁊ ruit. Proximos. i. vicinos. Nostro mari. i. affrico mari. i. romano: idest mari p q̃ nos romani nauigam⁹ et sub iperio nr̃o tenem⁹. Sed Perse iter oceanũ magis. s. occupauere locos. Nam hi retrahẽtes se lõgius a nostro mari mediterraneo: magis oceanũ versus habitauere.

Hi alueos nauiũ inuersos. aluei nauium inuersi fuerũt eis tuguria: quia sub fundis nauium inuersis habitauerũt. Et cãm ostẽdit: quare sibi aliter domos edificare nõ potuerũt: q̃

nec in affrica materies lignor erat. nec ab Hispanis emere poterãt: aut cõmutare. Mã iter affricã ⁊ hispaniã mediũ est mare: ⁊ p̃terea cũ liguã hispanie ignorarẽt: nõ satis cõmode negociatiões exercere poterãt. Materies: videlz ligna. Mã supra dixit frã affrice eẽ infecũdã arbori: pp nimiũ caloris estũ. Copia. i. facultas. et declarat q̃re nõ poterãt emere ab hispanis aut cõmutare: q̃ mare et ignara lingua phibebãt. Mare magnũ. i. mare oceanũ qõ ẽ iter affricã ⁊ hispaniã. Ignara. i. ignota: icognita. s. lingua hispana ignota ipsis persis: vel ignara lingua. s. sua. i. ignorãs. Cõmertia. i. negociatiões. Hi. s. perse. Et q̃ sepe tẽptãtes agros: dicit q̃re hi perse cũ getulis adiũcti Numide sint appellati: hi ab initio q̃litatẽ agrorũ tẽptãtes sepius: vt terrã fertilẽ: et fecundã iuentrẽt. multa loca diuiserũt: et a diuidẽdo semetipos Numidas appellauerũt: a greco vocabulo. Mã significat diuido. Partiuerãt. ãtiq̃ ptio ⁊ ptior dicebãt: vt h⁹ loco ptiuerãt: dixit. Nos ãt tm̃ ptior dicim⁹. Tẽtãtes

agros.id est qualitatē agroꝝ ꝓbantes an fecunda eēt i eis terra an nō ex hoc eueniebat: vt multa loca diuiderēt: qꝝ agros quos steriles ꝛ infecundos ꝓbabant eos deserebāt ꝛ relinq̄bant: atq; alios temptabant. Ceterū. Dicit Salustius vsq; ad sua tempora edificia domorū agrestiū Numidaꝝ modo cartnarū eē facta: qꝝ sic a ꝓncipio alueos nauiū inuersos ꝑ tugurijs habuere. Mapalia. Ex hoc loco aperte colligit quid significent mapalia. nā mapalia sunt domus agrestiuꝫ in agris.

Incuruis. id est flexis ꝛ incuruatis. Nauiuꝫ carine. Carina est pars nauis inferior. Medi aūt ꝛ armenij accessere lybies. Ita quidē perse coniunxerūt se getulis. Sꝫ medi ꝛ armeni adiunxerūt se ad lybies populos.

Accessere lybies .i. cessere ad Lybies. i. peruenerūt ad Lybies ꝛ se eis cōiunxerūt. Lybies aūt magis ꝓpe mare affricū roma versus habitabant. Getuli vero i meridiē magis versi nō ꝓcul a solis ardoribus habitabant. Mare ꝓpius affricū. id est magis ꝓpe affricū. Agitabant. i. habitabant ꝛ viuebant.

Sub sole magis. in plagā australē magis descēdētes. Qui mature oppida habuere. Medi ꝛ Armenij celerit vrbes habuerūt: qꝝ ꝑ mare affricū in hispaniā nauigare: ꝛ mercaturā exercere poterāt. Qui. s. Medi ꝛ armenij: nec quēq; mouere debet ꝙ relatiuū hoc ab ātecedente tā longe distet: qꝝ hec oīa ꝑ parēthesim iterposita sunt: videlꝫ Mā hi lybies mare ꝓpius affricū agitabāt. Getuli sub sole magis haud ꝓcul ab ardoribꝰ. Mature. i. celerit. Oppida. vrbes. Freto. i. mari. Diuisi ab hispania. qꝝ vt dictū ē mare diuidit Affricā ab hispania. Mutare res iter se instituerāt. hac de cā (inquit) Medi ꝛ armenij celeriter vrbes cōdiderūt: qꝝ ꝑ mare in hispaniā nauigare poterant: ꝛ mercaturā exercere. vnde cito facti sunt opulēti. Sꝫ mirū videt ꝙ supra dixit ꝓsas qui postea numide sūt appellati: tō alueos nauiū inuersos ꝑ tugurijs habuisse: ꝓpterea ꝙ domos ꝛ vrbes edificare nō poterāt: qꝝ ab hispanis materiā edificādi emere nō poterāt. nec res cōmutare: qꝝ mare ꝓhibebat qđ mediū erat. Nūc aūt dicit Medos ꝛ Armenios celerit vrbes edificasse: opportunitate maris ꝑ qđ i hispaniā nauigabāt iteruenietē. Ergo mare ꝓsas erat impedimēto: ꝛ medis atq; armenijs adiumēto ad nauigādū i hispaniā. hoc certe mirū videt: sꝫ maria erāt diuersa. Oceanuꝫ. n. mare magnū ꝓsas ab hispanis diuidebat: ꝛ ꝑ oceanū nauigare nō poterāt. Medi autē ꝛ Armenij cōmode ꝑ mare affricū i hispaniā nauigabāt. Instituerāt. i. iceperāt. Mutare res. i. mercaturā exercere q̄ fit ꝑ cōmutatiōnē rerū. Nomē eoꝝ paulatim lybies corrūpere. subaudit instituerāt. Ceperāt inquit Lybies populi paulatim corrūpere nomē medorū: ꝑ medis mauros vocātes. Lybies. cū his se cōiunxerant Medi ꝛ armenij vt pauloante dixit. Sꝫ res persarū. Dicit quēadmodū hegentes i affrica creuerint ꝛ imperiū auxerint. s. Medi ꝛ Armenij: Perse. Et medos q̄dē atq; Armenios dixit celeriter vrbes edificasse: qꝝ cōmode i hispaniā nauigare poterāt ꝛ mercaturā exercere. Nūc dicit quomodo creuerint Perse: q̄ numide sunt appellati: sicut supra dixit. Sꝫ res persarū. i. imperiū. Virg. iij. eneidos. Postq̄ res Asie priamiq; euertere gētē. Breui. s. tpe. Adoleuit. i. creuit. Ac si diceret. Ita q̄dē Medi ꝛ armenij nauigādo ꝛ mercaturā exercēdo cito vrbes cōdiderūt. ꝛ opulēti facti sunt. Sꝫ ꝛ Perse breuiter imperiū suū

ipsi numidas appellauere: ceterum adhuc edificia numidarum que agrestium mapalia illi vocāt oblōga curuis laterib⁹ tecta quasi nauiū carine sunt. Medi autem ꝛ armeni accessere lybies. Nam hi mare ꝓpius aphrī cum agitabant. Getuli sub sole magis haud ꝓcul ab ardoribꝰ: hiq; mature oppida habuere. nam freto diuisi ab hispania mutare res inter se constituerant. Nomen eoꝝ paulatim lybes corrūpere barbara lingua maurōs ꝓ medis appellantes. Sed res persarum breui adoleuit: ac postea nomine numi-

aurerũt nõ mercaturã exercẽdo: ʒ bella gerẽdo. Mã Perse q̃ numide sunt dicti finitimos ppos bello supatos impio suo subegerũt: atq; ita gloria belli magni facti sunt. Ac postea Numide noie ꝓpter multitudinẽ a parẽtib⁹ digressi possedere ea loca q̃ ꝓxime carthaginẽ numidia appellat. Dicit q; hi Perse q̃ postea dicti sunt numide: cũ multũ numero ꝛ multitudine creuissent a parẽtib⁹ suis discesserũt. ꝛ ea loca q̃ sunt ꝓpe carthaginẽ possederũt: q̃ loca postea dicta sunt Numidia.

de ꝓpter multitudinẽ a parentib⁹ digressi possedere ea loca que ꝓxime carthaginez numidia appellatur. Deinde vtriq; alteris freti finitimos armis: aut metu sub imperiuz suum coegere: nomen gloriamq; sibi addidere: magis hi qui ad nostrum mare processerant: quia lybes: q̃ getuli minus erãt bellicosi. Deniq; affrice pars iferioz pleraq; a numidis possessa est victi omẽs in gentẽ nomẽ q; imperantiuz concessere: postea phenices

Ac postea numide nomine. ac si diceret hi perse prius post ea numide appellati nomĩe: digressi a parẽtibus ꝓpter multitudinem possederunt ea loca que ꝓxime carthaginem appellatur Numidia. Digressi. id est cum discessissent. Ꝓxime carthaginem. id est valde ꝓpe Carthaginem. Deinde vtriq;. Dicit hi Numide q̃uis in duas partes essent diuisi: tamen ad bella gerenda sibi inuicem auxilio erant. et ita populos vicinos imperio suo subiugabãt. Deide vtriq;. videlicet et hi qui in pristinis sedibus remanserant: et hi qui sedes nouas ꝛ loca ꝓpe carthaginem occupauerant. Freti. cõfisi: qr vbi opus erat sibi inuicem auxilia prestabant. Finitimos. id est populos vicinos et proximos. Armis. id est bello. Nomen. id ẽ famã. Magiſq; hi qui ad nostrum mare processerant. quia lybies q̃ getuli minus sunt bellicosi. Dicit numidas qui perse prius dicebantur: maiorem famam et gloriam bello sibi comparasse q̃ medos et armenios. Et hec fuit ratio: quia getuli cũ quibus se numide conũxerant magis bellicosi fuerunt q̃ Lybies: cum quibus medi et armenij conũxerant. Et hoc est quod dicit. Qui ad nostrum mare processerant. scilicet medi et armenij Nam supra dixit Medos ꝛ armenios se ad Lybies adiunxisse: qui mare propius affricum agitabant. Dicit ergo numide nomen et gloriam sibi addidere magis q̃ medi et armenij q̃ ad nostruz mare processerant. id est iuxta mare nostrũ habitauerant. Et hec fuit ratio: quia Lybies quibus admixti sunt medi et armenij minus sunt bellicosi q̃ Getuli quibus se admiscuerunt Perse qui postea numide sunt dicti. Ad nostrum mare. scilicet mare affricũ hoc tempore dicitur mare leo. Deniq; affrice pars inferior pleraq; a numidis possessa est. Ac si diceret Vis videre quomodo verum est quod dico: videlicet q; numide maiorem belli gloriam adepti sunt q̃ medi et armenij qui postea dicti sunt Mauri. Ecce maiori ex parte gentes omnes que in inferiori parte affrice posite sunt a Numidis bello victe sunt: et in gentem nomenq; cessere victorum. Pars inferior. videlicet pars illa que magis in plagaz australem descendens meridiem respicit. Pleraq;. id est ꝓ maiori parte. Victi omnes in gentem nomenq; imperantium concessere. Consuetudo fuit apud antiquos vt victi nomen acciperent eorum qui vicissent. vnde gentes et populi qui fuerant a numidis victi bello nomen ꝓprium amiserunt: et omnes numide sunt appellati. Et hoc est quod dicit.

Imperantium. scilicet numidarum. Concessere. id est peruenere. Postea phenices. huc vsq; dixit quomodo Getuli et Lybies primi populi fuerint qui affricam habitauerint deinde quemadmodum Perse: Medi: et Armenij his adiuncti imperium suum in affrica auxerint. mutato nomine vt Perse Numide vocarentur. Medi et armenij appellarentur Mauri. Hunc dicit quemadmodum de phenice regione multi in affricam transierint imperij cupiditate ducti: ꝛ rerum nouarum auidi: qui multas in affrica vrbes condiderunt

Alij multitudinis minuēde gratia. varias causas ostēdit quare de phenice in affricā multi venerint. Gratia. i. cā multi discedebāt vt multitudinē domi minuerēt: qr regio tātā multitudinē cōmode capere nō poterat ⁊ pascere. Pars impij cupidine sollicita plebe. Multi imperiū affectabāt cū essent potētes: ⁊ plebē minutāq; turbā ⁊ īopē inducebāt: vt secū ꝓficiscerent ad nouū imperiū q̄rendū. Sollicitata. Vbis ⁊ pollicitationib⁹ inducta. Hippona Adrimentū. Leptim. Hec sunt noīa ciuitatū. In ora. in regione maritima videlz circa mare He. s. vrbes. Originib⁹ suis p̄sidio. alique harū ciuitatū p̄sidio fuerūt phenicib⁹ vnde originē ducebāt: alie fuerūt honori ⁊ ornamēto. Nā de Carthagine. Dixi quēadmodū Hipponi: Adrimentū: ⁊ Leptis originē ducāt a phenicib⁹: qr de carthagine nolo dicere qr meli⁹ est de ip̄a tacere q̄ parū dicere Nā et ip̄a Carthago a phenicibus originē ducit. Sz qr Carthago amplissima ciuitas erat ⁊ caput toti⁹ Affrice maluit tacere de ip̄a q̄ tantūmodo dicere a q̄b⁹ cōdita eēt: nisi etiā totā explicaret historiaz. A phenicibus aūt hoc modo originē ducit. Dido cū fratrē suū Pigmalionē qui maritū ei⁹ Sicheū īterfecerat: fugeret: collecta īgēti multitudine de Tyro q̄ pars ē Phenicis regiōis: classe in Affricā venit. Vñ cū ab Hiarba rege pellerēt callide petijt: vt ei vēderet tm̄ terre quātū posset coriū bouis tenere: qd cū ille ꝓmisisset coriū ī tenuissimas corrigias sectū tetēdit: occupauitq; stadia vigītitria q̄ tria miliaria cōficiūt. Atq; ita vrbē cōdidit q̄ p̄mo Byrsa appellata ē a corio bouis. nā significat bouis coriū. postea Tyros dicta est: postremo Carthago vocata a carta oppido vñ fuit Dido. Hec ciuitas postea aucta ad eam magnitudinē venit: vt vigintiquattuor miliaria ī circuitu pateret: tūc cū capta ⁊ euersa ē a Scipione Emiliano q̄ ob eā victoriā Affrican⁹ postea dict⁹ ē. Alio. i. ad aliud videlz ad historiā ꝓpositā iugurthini belli ꝑsequēdā. Monet. i. adhortat. Igit. ꝗ succincte ⁊ breuit dicamus de alijs ciuitatib⁹ Affrice: qñquidē de Carthagine nūc dicere nolum⁹: qm̄ lōgā explicare oporteret historiā qd nūc facere nō possum⁹: qr ad aliud tēdim⁹. Igit. Describit ciuitates q̄ sūt citra fines affrice q̄ oriētē respiciūt. Nā ātea dicit affricā ab oriēte habere fines Cathabathmō: q̄ locus diuidit Affricā ab Egypto. Ad Cathabathmō. i. apud. videlz citra Cathabathmō. Nā vltra hūc locū affrica nō ꝓcedit. Prima cyrene ē. p̄ma ciuitas q̄ īuenit apud Cathabathmō ē cyrene: hec ciuitas Cyrene dicta a regina Cyrene q̄ eā cōdidit et de suo noīe eā appellauit: vt dicit Serui⁹. Tolonia Tercon: noīa ciuitatū sūt. Due Syrtes. ip̄e Salusti⁹ inferi⁹ describit has Syrtes. sunt aūt loca ī mari ꝑiculosa: qr sūt arenosa. Interq; eas Leptis. hec ciuitas īter duas syrtes ē posita: nō q̄ ī mari sit fundata sz extra mare posita īter duas syrtes. Deīde Philenorū are. s. sūt. Quare hic loc⁹ dict⁹ sit philenorū are historia ē cōsiderāda. Nā cū Carthaginēses ⁊ Cyrenēses de finib⁹ diu īter se bello decertassent: tādē defatigati ita īter se cōuenerūt: vt certo die legati vtriusq; ciuitatis domo discederēt: ⁊ q̄ ī loco obuij īter se fuissent: is locus cōis vtriusq; ciuitatis finis haberet. Igit a Carthagine duo fratres missi sunt q̄ filenes vocabāt: ibi celeriter iter suū ꝑegerūt. Cyrenēses tardius iuerūt. Hi igit domi penas ītuētes: qr tardi⁹ iuerāt criminabāt Carthaginēses: dicētes eos añ tēpus cōstitutū domo discessisse: ⁊ ꝓpterea celeri⁹ venisse: se nō passuros vt victi domū abeant. Igitur cū Carthaginēses aliā aliquā cōditionē equā ꝑcterēt. Cyrenēses hāc

alij multitudīs domi minuēde gr̄a: ꝑs cupidine īperij sollicitata plebe: et alij nouaꝝ rerū auidi hipponez adrimētū: leptim aliasq; vrbes in ora maritima cōdidere: heq; breui multū aucte: pars originibus suis p̄sidio alij decori fuere: nā de Carthagine silere melius puto q̄ parū dicere: qm̄ alio ꝓperare tp̄s monet: igit a Cathabathmo: q̄ loc⁹ egiptuz ab affrica diuidit scdo mari p̄ma habitatio Cirene ē. tolonia Thercon ac deiñ due sunt syrtes inter quas leptis deinde philenorū are:

eis obtulerũt: vt quo in loco fines populo suo peterẽt. ibi viui obruerentur se quoq; tãdẽ cõditionẽ subire paratos. Fileni ꝓbata conditione se vitãq; suã reipu. condonauerũt: atq; vbi fines patrie eẽ volebãt: ibi viui sepulti sunt: ob eã rẽ Carthaginẽses filenis fratrib⁹ aras cõsecrauerũt in eo loco: vbi viui obruti sunt. Filenorũ are. est locus vbi finis fuit ĩperij Carthaginensium versus egyptũ. Quẽ locũ. Ordo. quẽ locũ Carthaginẽses habuere finẽ imperij versus egyptũ. Post alie punice vrbes. scilicet sunt post loca ⁊ ciuitates quas supra descripsit sũt alie punice vrbes. i. vrbes Carthaginensium. Cetera loca. apparet magnũ fuisse numidarũ imperiũ. Super numidiã. id est vltra numidiã. Ordo ẽ. Nos accepimus getulos vagos agitare partim in tugurijs: alios incultius. Supra numidiã. vltra numidiã inq̃t) habitãt getuli partim in tugurijs: alij etiã incultius vagantes. Et vltra getulos habitant ethiopes. Post ethiopes loca sunt deserta exusta calorib⁹ solis. Accepimus. id est audiuimus intellexim⁹. Tuguria sũt villa edificia in agris paleis tecta a tegendo dicta. Inculti⁹. id est asperius: qꝛ multi ex Getulis sub diuo hoc est sub aere degunt sine tecto. Agitare. id est viuere habitare. Post eos ethiopes esse. scilicet accepim⁹ Ethiopes sunt qui ob solis calorem cui sunt vicini carnẽ nigrã habent. dicti quod est ardere. Nã etho grece latine significat ardeo. id est a vultu. Deinde. subaudi accepim⁹ esse loca exusta solis ardorib⁹: scz ꝓpter solis vicinitatẽ. Igit̃ bello iugurthino. ordo est. igit̃ populus Ro. administrabat ꝑ magistratus pleraq; oppida ex punicis ⁊ fines carthaginẽsiũ quos nouissime habuerat. dico administrabat bello iugurthino. i. tẽpore belli iugurthini. Postq̃ totã affricã descripsit. Nũc ꝯcludit ostẽdẽs q̃ eã ĩperio regebãt. Nã ãtea toti Affrice ĩperabãt: Carthaginẽses: Numide: mauri: Getuli: ethiopes. totũ ĩperiũ affrice int̃ hos erat diuisuz. Sz tꝑe iugurthini belli fere totã eã ꝑtẽ quã carthaginẽses tenuerãt: ppl̃s roman⁹ ꝑ magistrat⁹ regebat: iã a Scipione affricano minore deleta carthagine: ⁊ ĩpio ei⁹ ferme toto ĩditionẽ ⁊ potestatẽ ppl̃i romani redacto. Magna ꝑs getuloꝝ ⁊ numidie sub ĩpio iugurthe erat. Bochus rex mauris ĩpabat. Quos nouissime hũerat. i. q̃s nuꝑrime subegerat duce ⁊ ĩpatore. P. Scipiõe Emiliano q̃ affrican⁹ ẽ dict⁹: qꝛ ĩpiũ carthaginis qd̃ erat ĩ affrica romano subegit ĩpio: ĩpa carthagine prorsus deleta ⁊ exticta. Per magistrat⁹. videlz ꝑ cõsules vel ꝑtores vel ꝓcõsules. Preter nomẽ cetera ignar⁹ ppl̃o ro. Bochus rex maurorũ ignot⁹ erat ppl̃o ro. ꝑ oĩa excepto noĩe: qꝛ nullã amicitiã aut societatẽ cũ ppl̃o ro. hũerat. Et iõ ꝑter nomẽ ei⁹ ĩ ceteris reb⁹ erat ppl̃o ro. ꝓrsus incognit⁹. Ceta. i. deinceps. i. ꝑ ceta ĩ cetis reb⁹. Ignar⁹. i. ignot⁹ ĩcognit⁹. ignar⁹ d̃r ⁊ q̃ ig̃rat ⁊ q̃ ignorat̃. Incol̃. hĩtatorib⁹. Ad neces

quem locum egyptum versus finez imperij habuere carthaginenses: post alie punice vrbes: cetera loca vsq; ad mauritaniam numide tenent: proxime hispaniã mauri sunt: sup numidiam Getulos accipimus partim in tugurijs: alios incultius vagos agitare. Post eos ethiopas esse: deinde loca exusta solis ardoribus. Igitur bello Jugurthino pleraq; ex punicis oppida ⁊ fines carthaginẽsiuz q̃s nouissime habuerãt. P. R. ꝑ magistrat⁹ admĩstrabat getuloꝝ magna ꝑs et numidie vsq; ad flumẽ muluchã sub iugurtha erant. Mauris oĩb⁹ ĩpitabat rex boch⁹ ꝑter nomẽ ꝑ cetera ignar⁹ po. ro. itẽq; nob̃ neq; pace, neq; bello añ cognit⁹ erat. de aphrica ⁊ de eiusdem ĩcolis ad necessitudinem rei satis dictũ

stitudinē.i.ad necessitatē. Salustiꝰ digressione facta ad describendā Affricā: dicit se nūc ad ꝓ positū redire: quādoquidē de Affrica id qđ erat necessariū dixit. ¶Postꝙ diuiso: nūc redit ad ꝓpositū: vt ostēdat qđ fecerit iugurtha: postꝙ legati romani diuiserūt regnū Numidie inter ipm ⁊ Adherbalē. Ordo est. Jugurtha ratꝰ esse certū. s. id qđ acceperat ex amicis suis apud Rumātiā: videlz oīa esse venalia Rome: et accēsus pollicitationibꝰ illoꝝ: quos pauloante mūeribꝰ expleuerat. Jn tēdit aīum in regnū Adherbalis: postꝙ legati discessere affrica diuiso regno: et postꝙ videret se eē adeptū ꝑmia sceleris ꝓtra timorē animi. Cū (inqt) legati romani diuiso regno ex affrica discessissēt: statī iugurtha cogitare cepit: quō regnū Adherbalis iuadere posset: quādo quidē cognouit id esse verū qđ audiuerat ab amicis suis cum apud Rumātiā esset: videlz ꝙ oīa erāt venalia rome. Cōtra timorē animi ꝑmia sceleris adeptū sese videt. i. postꝙ videt se eē ꝓsecutū impunitatē sceleris sui cōtra id qđ timebat in aīo suo. Nā Jugurtha semp timuerat ne senatꝰ scelus suū puniret: qꝛ Hiēpsalē interfecerat: ⁊ Adherbalem regno expulerat. ¶Premia sceleris. i. impunitatē: qꝛ senatus nō puniuit scelus Iugurthe imo decreuit: vt dimidiū regni Numidie haberet. Apud numātiā accepat. i. audiuerat: hoc supra monstratū est. Oīa rome venalia esse. i. oīa rome ꝑ pecuniā vēdi: qđ iugurtha nūc exptus erat. Nā pecunijs impunitatē sui sceleris emerat a senatoribꝰ rome. ¶Pollicitationibꝰ. i. ꝑmissionibꝰ: qꝛ legati q̄ pecuniā et munera pauloante ab eo acceperāt: ꝑmiserāt ei suum auxiliū: si forte accideret vt de eo aliqđ tractaret rome i senatu. Jn regnū: vt regnū Adherbalis inuadat. Intēdit: dirigit. Ipse acer. Ecce occasiones q̄ accēdebāt iugurthā vt regnū adherbalis iuaderet. Ipe scz iugurtha. Acer. i. fortis Bellicosus: bello assuetꝰ. belli pitus. At is. scz adherbal. ¶Petebat. i. iuadebat. Quietus. i. pacificꝰ. ¶Placido. i. miti. Opportunꝰ iniurie. i. ad iniuriā cōmodus: videlz cui cōmode inferri posset iniuria. Fines eiꝰ: ipertium adherbalis. Magna manu. id est cum magna multitudine. Vindicaturum: id est viturū. At ille scilz Adherbal. Armis: idest bello. Questū: idest ad conquerendū. Cōtumeliosa dicta: quia Jugurtha cām belli querebat legatis adherbalis cōtumeliose respōdit: vt Adherbal et iniurijs simul et cōtumelijs cōcitatus bellū cōtra eū susciperet. Sed adherbal oīa potius pati volebat ꝙ belū sumere cōtra Jugurthā: quontā bello pauloante ab eo victus fuerat. Rettulerāt: reportauerant.

est. Postꝙ aūt diuiso regno legati ab affrica discessere: ⁊ Jugurtha ꝓtra animi timorē ꝑmia sceleris adeptū sese videt certū eē ratus qđ ex amicis apd numātiā accepat: oīa Ro. venalia eē: simul ⁊ illoꝝ pollicitatiōibꝰ accēsus: qs pauloañ mūeribꝰ expleuerat: i regnū adherbal aīm itēdit: ipe acer bellicosus. At is quē petebat qetus: ibellis: placido igenio opportunꝰ: iniurie metuēs magꝭ q̄ metuendꝰ Jgit ex iprouiso eiꝰ fines cū magna manu i uadit: mltos mortalis cū pecore atq; alia ꝑda capit: edificia icēdit: pleraq; loca hostilit cū eqtatu petit. Deiñ cū oī multitudie in regnū suū ꝓuertit: existimāꝭ adherbalē doloze ꝑmotū iniurias suas manu vindicaturꝝ: eāq; rē belli cāz fore. At ille ꝙ neq; se parē armis existimabat: ⁊ amicitia po. ro. magꝭ q̄ numidis fretus erat: legatos ad iugurthā de iniurijs questū misit: q̄ tāetsi ꝓtumelioſa dicta rettu

Prius.i.potius. Decreuit scz Adherbal. Secus cesserat.i.male euenerat. Nā vt supra visū est:a iugurtha p̄lio victus est adherbal. Neq; eo.i. ꝓpter id.i. qꝛ adherbal de īiurijs sibi a iugurtha illatis vindictā n̄ faciebat:sed tolerabat:nō tñ ꝓpter id iugurthe cupiditas minuebat. Manu.i.multitudine. Comparato.i.cōtracto: collecto. Petere.i. inuadere. Qua pergebat.subauditur ea parte. Vastare: ꝓ vastabat. Agere:pro agebat:idest pellebat:vel ducebat. Augere ꝓ augebat. Ubi.i. postq̄. Eo processum: idest ad id est peruentum. Copias:idest exercitum. Diei extremum:idest extrema pars diei. Plerūq; noctis: idest magna pars noctis. Processit: idest pertransijt. Obscuro lumine.scilicet existente. Signo dato: videlicet cum buccina: tuba. Inuadūt idest aggrediūtur. Et ni multitudo togatoruz. Nisi(inquit) ciues iugurthinos milites a menib⁹ vrbis repulissēt eo die finitū esset belluz quo īceptum erat. Nā vrbem Cirthā introissent: ⁊ regē adherbalē cepissēt. sed ciues ꝓhibuerunt. Et ni: pro nisi. Togatorum: idest oppidanorum ⁊ ciuiū: q̄ nō erant armati vt milites:sed togati vt ciues esse solent.i. toga induti. Patratū.i.ꝑfectū et finitum Igit: quādoquidē in oppidū adherbal īgressus est fugatusq; victus. Oppidū:ciuitatem Cirthā. Circūsedit.i. obsedit. Vineis. Vinea est genus machine in modū vitis ab vna parte tectuz: sub qua milites tecti pugnant. Unde scd̄m Festum Pompeiū sub vite p̄liari dicūtur milites: qui sub vinea militari pugnant. Sub vinea iacere dicūtur milites cū centurionibus astantibus sudes iacere coguntur. Hoc genus Machine in vrbium expugnatiōe menibus admoueri solitum erat. Turribusq;. Turres sūt edificia alta atq; munita extra menia ab hoste obsidente constructa: de quibus cōmode et tute pugnat. Maxime festinans. Jugurtha festinabat: vt si posset vrbem expugnaret anteq̄ legati Adherbalis Romā peruenirent. Nā Adherbal legatos romā miserat āte bellū in-

lerūt: p̄us tñ oīa pati decreuit: q̄ bellū sumē qꝛ tentatū ante secus cesserat. Neq; eo magis cupido iugurthe minuebat. Quippe q̄ totū regnū eius aīo iā īuaserat. itaq; nō vti añ cū p̄datoria manu: sz magno exercitu cōparato bellū gerere cepit: et apte toti⁹ imperiū numidie petere. Ceteꝝ q̄ ꝑgebat: vrbes agros vastare: p̄das agere: suis aīm: hostib⁹ terrorez augere. Adherbal vbi intellexit eo ꝓcessum vti regnū aut relinquendū esse: aut armis retinēdum: necessario copias parat ⁊ Jugurthe obui⁹ ꝓcedit: interī haud lōge a mari ꝓpe cirthā oppidū: vtriusq; exercit⁹ cōsedit. et qꝛ diei extremū erat: p̄liū nō est inceptū: sz vbi plurimū noctis ꝓcessit obscuro etiā tūc lūine: milites Jugurthini (signo dato) castra hostiū īuadūt: semisōnos ꝑtim: alios sumētes arma fugāt funduntq;. Adherbal cū paucis eq̄tib⁹ cirthā ꝓfugit: ⁊ ni multitudo togatoꝝ fuisset: q̄ numidas īseq̄ntes menib⁹ ꝓhibuit: vno die īter duos reges ceptū atq; patratū bellū foret. Jugurtha oppidū circūsedit: vineis turribusq; ⁊ machinis oīm generū expugnare aggredit: maxīe festinās tp̄s

ceptū videlicet cū iugurtha subita incursione p̄dabūdus fines eiꝰ iuasit. Deinde multis locis incēsis vastatoq; agroꝝ p̄da abacta ī regnū suū reuersus est: vt supra visū ē. Vel certe tūc misit legatos cū itellexit iugurthā iā cōparato exercitu nō p̄datoria manu (vt antea) regnū suū inuadere. Antecape. i. anteuenire: p̄uenire. videlz vt p̄us vrbē caperet q̄ legati romā puenirēt. Accepit. i. audiuit. intellexit. Jn affricā legātur. i. legati mittūtur. Senatꝰ populiq; romani verbis nūciēt. i. ex pte senatꝰ ꝛ ppli ro. nūciēt. s. hoc qđ sequit videlz se velle et cēsere. i. decernere. s. hoc videlz vt ab armis discedāt: et a bello desistāt. Jtaq; cēsere: ita etiā dignū se. scz senatu ppliq; romano: illisq; s. regibus. Maturātes. i. festinātes. Eo magis. i. ideo magis festinātes veniūt ī affricā: qꝝ dū ī affricā ire parāt iā Rome audiebat quō p̄lio cōmisso victus Adherbal in vrbē Cirthā pfugisset: et ibi a iugurtha obsideret. Sz is rumor clemēs erat. i. hec fama mitis erat qꝝ nō valde aspera nūciabant: nec ea res valde diuulgabatur

Quoꝝ. s. legatoꝝ. Accepta oſone. i. audito sermōe. Rñdit iugurtha cū audiuisset legatos sibi ꝓbis senatꝰ iperantes: vt a bello desisteret: callide rñdit: se nichil carius hꝫe auctoritate senatꝰ. i. se nihil cartꝰ hꝫe q̄ vt faciat id qđ senatꝰ decernit. Ab adolescētia. Hec oīa sūt clara. Et subaudit p. oīa rñdit: vel dicebat. Enixū. i. conatū. dedi sp operam ab adolescētia mea: vt me vnusq̄sq; optimꝰ laudaret. Ob ꝓtutē. apud Numātiā placui Scipiōi optimo ī patori. ob eādē ꝓtutē Micipsa me in filiū adoptauit. Probaret. i. laudaret. Artes. i. ꝓtutes. Nō penuria liberoꝝ. i. nō qꝝ filios nō haberet Micipsa me in regnū adoptauit: sed ꝓpter ꝓtutē. Nā filios duos habebat. Ceterū. Sed dicebat eo. i. ideo aīm suū minꝰ tolerare iuriā: q̄ p qꝝ fecisset plura bñ atq; strēnue. Apd̄ legatos iugurtha cām suā mēdacio defēdit. Dicit enī. Ego hoc bellū nō spōte suscepi: sed coactꝰ. Nā cū adherbal mihi tēderet insidias: ꝛ me dolo interficere conaret: coactꝰ. s. ū me defēdere ꝛ iuriā repellere. Nā cū multa fortiter feceri: nō possū iurias tolerare: sed hꝰ totū falsū ē qđ iugurtha dicit. Strēnue. i. fortiter. Minꝰ. i. nō. Dolis. i. p dolos. Dolus a ledēdo dictꝰ est. Qđ vbi cōperisset. Et dicebat se obuiā isse scelerī eiꝰ. Vbi p postq̄ cōperisset qđ. i. illud videlz qđ insidiaret sibi. Cōperisset. i. iuenisset. Obuiā isse. i. restitisse. Populū romanū. Populꝰ ro. (iquit) si bñ faciet: si me ꝓhibeat iuriā mihi illatā repellere: qđ iure gētiū ꝓcedit vnicuiq;. Nā ius gētiū ꝛ ius naturale ē: vt vnicuiq; vi repellere liceat. Ab iure gētiū sese ꝓhibuerit: videlz si

legatoꝝ ātecape: ḋs añ p̄liū factū ab adherbale Romā missos audiuerat. Sz postq̄ senatꝰ de bello eoꝝ accepit tres adolescētes ni affricā legāturs di: q̄ ābos reges adeāt. S. P Q. R. ꝓbis nūciēt cēsere: ꝛ velle eos armis discedere: ita sesq; illisq; dignū eē. legati in Affricā maturātes veniūt: eo magis q̄ rome quū p̄ficisci parāt: de p̄lio facto ꝛ oppugnatiōe cirthe audiebat: sz is rumor demēs erat q̄rū iugurtha accepta oſone rñdit sibi: neq; maiꝰ q̄q̄: neq; cariꝰ auctoritate senatꝰ eē ab adolescētia ita se enixū: vt ab optimo quoq; ꝓbaret ꝓtute nō malicia. P. Scipioni sūmo viro placuisse ob easdē artes a micipsa nō penuria liberoꝝ ī regnū adoptatū eē. ceteꝝ q̄ pleraq; bñ atq; strēnue fecisset eo aīs suū iuriā minꝰ tolerare adherbalē dolꝰ vite sue insidiatū cē: qđ vbi ꝓpisset sceleri obuiā eē po. ro neq; recte neq; p bono factuꝝ: si a iure gētiū minꝰ tolerare iuriā: q̄ p qꝝ fecisset plura bñ atq; strēnue. Apd̄ legatos iugurtha cām suā mēdacio defēdit. Dicit enī. Ego hoc bellū nō spōte suscepi: sed coactꝰ. Nā cū adherbal mihi tēderet insidias: ꝛ me dolo interficere conaret: coactꝰ. s. ū me defēdere ꝛ iuriā repellere. Nā cū multa fortiter feceri: nō possū iurias tolerare: sed hꝰ totū falsū ē qđ iugurtha dicit. Strēnue. i. fortiter. Minꝰ. i. nō. Dolis. i. p dolos. Dolus a ledēdo dictꝰ est. Qđ vbi cōperisset. Et dicebat se obuiā isse scelerī eiꝰ. Vbi p postq̄ cōperisset qđ. i. illud videlz qđ insidiaret sibi. Cōperisset. i. iuenisset. Obuiā isse. i. restitisse. Populū romanū. Populꝰ ro. (iquit) si bñ faciet: si me ꝓhibeat iuriā mihi illatā repellere: qđ iure gētiū ꝓcedit vnicuiq;. Nā ius gētiū ꝛ ius naturale ē: vt vnicuiq; vi repellere liceat. Ab iure gētiū sese ꝓhibuerit: videlz si

ꝓhibuerit quo min⁹ vim vi repellat: qđ apud oēs gētes licet. Nā ius gētiū đr qđ apud oēs gētes seruat̄. Ita: hoc mō: videlz cū iugurtha ita rn̄disset. Utriq;.s. legati iugurthe. Digrediūtur.i. ab inuicē discedūt. Jugurtha vbi eos: Jugurtha postq̄ legatos ro. ex Affrica discessisse cognouit: cū videret se Cirthā armis cape nō posse: qr ꝑ naturā loci munitissima erat: vallo et fossa menia circūdat. Turres altas extruit: ⁊ eas p̄sidijs firmat. hoc ē fecit: ne

sese ꝓhibuerit: postrēo de oīb⁹ reb⁹ legatos Ro. breui missurū: ita vtriq; digrediūt̄: Adherbali mō fuit appellādi copia. Jugurtha vbi eos affrica discessisse rat⁹ ē neq; ꝓpt̄ loci naturā armis expugnare cirthā pōt. Vallo atq; fossa menia circūdat: turres extruit: easq; p̄sidijs firmat: p̄terea dies noctesq; aut ꝑ vi aut dolis tētare: đfēsorib⁹ meniū p̄mia mō mō formidīe ostētare: suos hortādo ad v̄tutē erigere prors⁹ ītētus cūcta parare. Ac vbi adherbal ītelligit oēs fortunas suas ī extremo sitas hostē īfestū: auxilij spē nullā: penuria necessariarum rerum belluz trahi nō posse: ex his qui vna cirtham profugerāt: duos maxīe īpigros delegit: eos mlta pollicēdo ac miserādo casuz suū ꝯfirmat: vti ꝑ hostiuz munitiōes noctu ad ꝓxīm mare deiū romā ꝑgerēt: Numide paucꝭ dieb⁹ iussa efficiūt. lr̄e adherbal ī senatu recitate sūt q̄rū snīa h̄ fuit

q̄s ex vrbe egredi posset: ⁊ ne cōmeat⁹ ītroferri possent. Rat⁹ est.i. opinat⁹ est. Expugnare. idest vīcere. Vallo: valli dn̄r fustes fossarū gn̄e masculino. Nā munitio ip̄a vallū đr neutro genere. Nā vallū est munitio ex fustib⁹ facta.i. ex palis. Unde q̄ obsidēt vrbes vallo et fossa solēt eas cīgere: ne oppidani subita eruptione exercitū inuadere possint: et ne cōmeatus ex aliq̄ ꝑte ītroduci possint: neve multitudo possit exire: atq; ita ad famē ciuitas deducatur: vt ea necessitate deditionē facere cōpellat̄. Presidijs: p̄sidiū đr a p̄sidēdo. Est aūt p̄sidiū electa militū multitudo ad custodiā alicuius vel vrbis vel arcis vel castelli vel alteri⁹ cuiuspiā loci muniti posita. Firmat. i. munit. Dies noctesq;.i. ꝑ diē et ꝑ noctē. Tēptare: ꝓ tēptabat: more suo. Defēsorib⁹: ꝓmittebat ingētia p̄mia his q̄ vrbē defendebāt: si eā sibi tradere vellent. Modo.i. aliqn̄. Intēt⁹.i. sollicitus. Adherbal. Ordo ē. Adherbal delegit duos maxīe īpigros ex his qui ꝓfugerāt secū vna Cirthā: ⁊ ꝯfirmat eos multa pollicēdo et miserādo casum suuz: vti noctu ꝑgerēt ad mare ꝑ munitiones hostiū: dehinc ꝑgerēt romam. Ubi ꝓ postq̄ cognoscit oēs suas fortunas sitas scz esse in extremo: et hostē infestū.s. eē. Et nullā spez auxilij.s. esse: et bellū trahi nō posse penuria rer̄ necessariarū. Sēsus patet. Cū (inq̄t) Adherbal vidit se ad extrema esse deductū: nec habere spem aliquā auxilij: et obsidionē diutius ferre non posse: ꝓpter inopiā rerū recessariarū: duos viros romā misit cū litteris ad senatū oēs fortunas suas: idest statū suū. Sitas.i. positas esse. Hostē infestū.i. hostē in exitiū suū paratū et perseuerātē. Penuria.i. inopia. Rerū necessariarū: qr necessaria ad victū iam deficere inceperāt. Trahi.i. ꝓlongari. Impigros.i. strēnuos. Miserādo casum suū.i. cōmiseratione ducēdo. Cōfirmat: idest inducit. Paucis dieb⁹ iussa efficiūt: quia paucis diebus Romam venerūt cum litteris Adherbalis ad senatū. Jussa: idest precepta que preceperat adherbal. Quarū sentētia. Salustius nō verba sed sentētias litterarū Adherbalis ponit.

Non mea culpa.i.ꝓpter meã culpã. In hac epl̃a beniuolẽtiã captat a senatu:ꝛ ĩ odiũ aduersariũ adducit:cũ eiꝰ crudelitatẽ oñdit ꝛ supbiã. Oratũ.i. ad orandũ. Uis.violẽtia. Subegit.i.coegit. Extiguẽdi.i.occidẽdi.Ecce crudelitatẽ Iugurthe oñdit. Inuasit.i.incessit. Neqꝫ vos:neqꝫ deos.idest nec deos:nec homĩes verek̃. Sanguinẽ meũ.idest vitam. Malit.i.magis velit. Itaqꝫ: quia cupit me extinguere:ideo tã menses q̃nqꝫ me obsidet. Sociꝰ:ꝑ hoc oñdit sibi a senatu auxiliũ deberi. Et ẽ argumẽtũ a ꝑtibꝰ iusticie: videlꝫ a gr̃a. Neqꝫ patris mei: ꝯ iugurthã nõ opitulak̃ michi: ꝙ a patre meo ipse in filiũ adoptatꝰ ẽ:neqꝫ qđ vos decreuistis quã ꝑtẽ regni q̃sqꝫ possideat: sꝫ calcata pietate ꝛ decreto vestro neglecto:me regno expulit ꝛ vitã michi auferre conak̃. Bñficia.s.in iugurthã: qꝛ iugurtha a pr̃e meo in filiũ adoptatus ꝛ assũptꝰ est. Et hoc nichil michi ꝓdest:qꝛ iugurtha ĩpiꝰ et ĩmemor bñficij sanguinẽ meũ q̃rit. Decreta vr̃a.i.id qđ vos decreuistis: videlꝫ vt vterqꝫ ꝑtẽ illã regni teneat:quã legati romani assignauerũt. Ip̃e iugurtha hoc negligit:et regnũ meũ ĩuasit. Ferro an fame:duobꝰ ĩgẽtibꝰ malis se p̃mi dicit: ferro ꝛ fame. Acrius.i. vehemẽtius. Urgear.i.premar. Incertꝰ sũ .i.nescio: dubiꝰ sũ. Dehortak̃ fortuna mea.s.ĩfelix ꝛ aduersa. fortuna dehortak̃ me plura scribere de Iugurtha:qꝛ timeo ne michi nõ credak̃. Nã ita euenire solet:vt miseris ꝛ ĩfelicibꝰ parũ credak̃. Parũ fidei miseris esse.i.parũ credi miseris:sicuti ego sũ regno et fortunis oĩbꝰ spoliatꝰ. Nisi tm̃ ĩtelligo. Ac si diceret. Nescio vtrũ michi credatis id qđ scribo de iugurtha. Sed hoc certe scio aliud etiã p̃ter me iugurthã q̃rere. Nã q̃rit hoc:quõ regnũ numidie qđ est vestrũ:sibi vsurpet. Quare si michi auxilio esse nõ vultis: saltẽ rebꝰ vestris ꝓuidete. Tm̃ illud a vobis peto:vt me ex manibꝰ eiꝰ eripiatis:ꝛ hoc est qđ dicit. Et ex hoc loco maxĩe attẽtos facit eos ad quos scribit. Dicit enĩ hoc ad eos ꝑtinere de q̃ agik̃. Nisi tm̃ .i.solũmodo. Illũ.s.iugurthã. Supra q̃ ego sũ petere. Intelligo(inq̃t)iugurthã plusq̃ ego sũ q̃rere.nõ solũ me q̃rit:sed etiã aliud. Et ita senatũ valde sollicitũ reddit:ne diutiꝰ tardet ꝯtra iugurthã ꝓuidere. Dicit enĩ iugurtha q̃rit aliud q̃ me. Et q̃d ẽ illud qđ q̃rit? Imperiũ Numidie qđ est vestrũ sibi vsurpare q̃rit. Petere.i.q̃rere. Supra q̃ ego sũ.i.plusq̃ ego sũ. Neqꝫ simul amicitiã vestrã:ꝛ regnũ sꝑare meũ. Ego intelligo:ꝙ iugurtha hec duo simul sꝑare nõ põt:vꝫ vt et amicꝰ vester sit:ꝛ regnũ meũ teneat atqꝫ vsurpet. Nouit enĩ ꝛ intelligit iugurtha hoc fieri nõ posse:vt me regno spoliet:ꝛ sit vester amicꝰ. Et q̃obrẽ? Qꝛ cũ ego iũctus sim societate et amicitia cũ po.ro. apte ĩtelligit se esse vestrũ ĩimicũ:si me regno spoliauerit. Ius enĩ societatis ꝛ amicitie hoc exigit:vt q̃ michi hostis est:is etiã vester sit hostis. Cũ aũt nũc iugurtha me regno spoliauerit:apte se hostẽ ppl̃i ro.esse demõstrat atqꝫ fatek̃.ꝙ si hostis vester est iugurtha:videte ne regnũ Numidie qđ est vestrũ sibi vsurpet. Et hoc ẽ qđ dicit. Neqꝫ simul. Et ĩtelligo illũ iugurthã nõ sꝑare simul amicitiã vestrã ꝛ regnũ

Non mea culpa sepe ad vos oratum mitto. P. C. sed vis iugurthe subegit: quem tanta libido extinguẽdi me inuasit: vt neqꝫ vos neqꝫ deos immortalis in animo habeat: sanguinem meum q̃ omnia malit: itaqꝫ iam quintum mensem socius et amicus. Po. R. armis obsessus teneor: neqꝫ Micipse patris mei beneficia: neqꝫ vestra decreta auxiliantur: ferro an fame acrius vrgear incertus sum: plura de iugurtha scribere dehortatur me fortuna mea: ẽt ante exꝑtus sum parũ fidei miseris eẽ: nisi tm̃ ĩtelligo illũ sup̃ q̃ ego sum petere: neqꝫ siml̃ amicitiã vr̃aꝫ et regnũ

meũ: qꝛ amicꝰ vester esse nõ põt simul: et tenere regnũ meũ. Et hec est ratio: qꝛ ego sũ amicus et sociꝰ ppl̃i ro. vt necesse sit eũ esse vestrũ ĩimicũ q̃ michi ĩferat ĩiuriã. Utrũ grauiꝰ existimet: nemini occultũ est. Ac si diceret. Cũ iugurtha ĩtelligat: se amicitiã vestrã simul et regnũ meũ habere nõ posse. i. cũ iugurtha ĩtelligat se nõ posse vestrũ amicũ esse simul: ⁊ mihi inimicũ: q̃s nõ ĩtelligit: cũ me regno iã spoliauerit: illũ factũ esse vestrũ inimicũ et hostẽ. Si autẽ vester hostis ẽ factꝰ: q̃s hꝰ quoq̃ nõ intelligit illũ aliud q̃rere q̃ me: videlꝫ regnũ numidie qđ est vestrũ. Et hoc ẽ qđ dicit. Utrũ grauiꝰ existimet: nemini ẽ occultũ. i. nemo ignorat an grauiꝰ aliq̃d cogitet iugurtha. i. nemo ignorat an maiꝰ q̃d dã q̃rat iugurtha q̃ ego sum. Vult enĩ Adherbal ꝓbare hoc et concludere: q̃ iugurtha q̃rit aliud q̃ se adherbalẽ: videlꝫ regnũ numidie qđ est ppl̃i romani vt senatꝰ cito ꝓuideat qñ res sua agit̃. Nam in initio ꝓbat hoc Adherbal qđ dicit. videlꝫ iugurthã aliud q̃rere q̃ se. Et ꝓbat ab anteacta vita. Ac si diceret: iugurtha hoc facere ꝯsueuit: cũ aliquẽ regno spoliauit statim aggredit̃ aliũ ⁊ ꝓpterea cũ me regno spoliauerit: q̃s dubitat quin regnũ Numidie qđ est vestrũ. statĩ inuadat: ĩmo illud iã armis tenet: nisi cito ꝓuideatis: q̃ aũt iugurtha habeat hãc cõsuetudinẽ: vt cũ aliquẽ regno spoliauerit: statĩ aliũ aggrediat̃: ꝓbat ab exẽplo: dicẽs. iugurtha primo Hiempsalẽ fratrẽ meũ interfecit: deinde me regno expulit. Nã in ĩitio: vere dico: q̃ cũ iugurtha me regno spoliauerit: nemo ignorat: quin grauiꝰ aliq̃d facere cogitet: qꝛ sic facere cõsueuit. Nã in initio hiempsalẽ occidit. deinde me regno expulit. Que sane fuerint nostre iniurie nichil ad vos. Color est q̃ vocat̃ occupatio q̃ fit cũ dicimꝰ nos p̃terire: aut nõ scire: aut nolle dicere: id qđ nũc maxĩe dicimꝰ vt hoc loco Adherbal ꝯmemorat ĩiurias acceptas a iugurtha: vt ostẽdat eas ad senatũ ꝑtinere: quãdo q̃dẽ ipse adherbal sociꝰ est ⁊ amicꝰ populi romani. Et tñ dicit iniurie quas intulit iugurtha nr̃e sint. i. ad nos tãtũmodo ꝑtineãt: nichil ad vos. s. ꝑtineãt: ac si diceret de iniurijs nr̃is nolite eẽ solliciti. Sed solliciti este de regno numidie qđ est vestrũ qđ nũc iugurtha armis tenet. Nichil ad vos. s. ꝑtineãt ĩiurie nostre. ꝑ occupationẽ monet Senatũ vt iniurias illatas a iugurtha vlciscat̃: et tñ negare videt̃. Verũ: ac si diceret: si de nr̃is iniuriis nõ curatis: sed saltẽ de regno numidie qđ est vr̃ꝫ curã habete. Vestrũ regnũ. s. numidie sicut supra dixit. Administrationẽ regni vult esse suã: sꝫ regnũ ip̃m vult eẽ ppl̃i ro. Quãti fecerit. i. q̃ti estimauerit. Pericula mea declarãt: nõ enĩ essem ĩ his ꝑiculis si v̄ba legatoꝝ obseruasset. Quid ẽ reliquũ. i. q̃d supest: q̃d restat: ꝑ qđ iugurtha moueri possit: nisi vis vestra. i. potẽtia vestra. Nã ego q̃dẽ. Ordo est. Nã: ꝑ quia: et hec q̃ ego scribo: et illa q̃ antea sum q̃stus in senatu vana forẽt potiꝰ. i. potiꝰ essent falsa: q̃ miseria mea facerẽt fidẽ verbis: ac si diceret: vos potestis credere id esse verũ qđ scribo: qꝛ calamitas et miseria mea facit vt credatis. Sed vtinã et hec q̃ nũc scribo: et ea q̃ cõquestꝰ sum in senatu de iugurtha cũ essem rome: essent falsa potiꝰ q̃ miseria mea faceret fidẽ verbis. vellẽ vt id qđ scribo nõ esset verũ potiꝰ q̃ vt ex miseria mea crederetis verũ esse qđ scribo. Sed qm̃ eo natꝰ sum. Ordo est. sed ego iã depcor vt euadã nõ mortẽ neq̃ erũnas: sed tm̃modo ĩperiũ ĩimici et cruciatꝰ corpis: qm̃ sum natꝰ eo. i. ad id vt essem ostẽtui scelerũ iugurthe. Sẽsus pẽdet a supiori: nã antea ꝑ occupationẽ hꝰ dixit: nolo vos de me ⁊ de meis ĩiurijs esse sollicitos: ac si diceret: nõ peto vt

meũ spare: vtrũ grauiꝰ existimet nemini occultũ ẽ: nã in ĩitio occidit Hiẽpsalẽ fr̃em meũ Deĩde pr̃io regno me expulit. q̃ sane fuerint nr̃e ĩiurie: nichil ad vos. Verũ nũc regnũ vestrũ armis tenet. Me quẽ vos ĩpatorẽ numidis posuistis clausum obsidet: legatorũ v̄ba quãti fecerit: pericula mea declarãt: q̃d reliquũ nisi vis vr̃a qua moueri possit? nã ego q̃dẽ vellẽ hec q̃ scribo ⁊ illa que antea in senatu questus sum vana forent: potiusq̃ miseria mea fidez vobis faceret: sed qm̃ ĩ eo natꝰ sum

me restituatis in regnũ qꝛ nolo vos de me esse sollicitos: tm̃mõ de regno numidie qđ est vestrũ este solliciti: qꝛ q̃tũ ad me attinet: vnũ solũ a vobis peto: vt me de mãib⁹ ĩpijs iugurthe eripiatis: ne si in ptãtẽ et man⁹ ei⁹ venero vitã in tormẽtis ⁊ cruciatib⁹ corpis finire cõpellar Eo nat⁹ sũ. ac si diceret: qm̃ fatali q̃dã nc̃citate ad hoc nat⁹ sũ: et ad hãc miseriã me venire oportebat: vt iugurtha ĩ me potissimũ sua scelera ostẽtaret. Scelerũ ostẽtui essẽ. i. vt essẽ ad ostẽtationẽ scelerꝝ iugurthe: qꝛ iugurtha sua scelera ĩ me potissimũ ostẽtat. Inimici. s. iugurthe. Impiũ: ptãtẽ: supbiã: ⁊ dominationẽ. Euadã. i. effugiã.

vt iugurthe scelerũ ostẽtui eẽm: nõ iã mortẽ neqꝫ erũnas: tantũmõ impium ĩimici ⁊ cruciatus corpis depcor: regno. P. C. Numidie qđ vestrũ est: vti libet cõsulite: me manib⁹ ab ĩpijs eripite. ꝑ maiestatẽ impij: ꝑ amicitie fidem si vlla apud vos mẽoria manet aui mei Massinisse. His lr̃is recitatis: fuere q̃ exercitũ in affricã mittendũ cernerẽt: q̃ꝫ primũ Adherbali subueniendũ: interĩ de Jugurtha cõsulerẽt qm̃ legatis nõ paruisset: sꝫ ab ijsdẽ regis fautoribus sũma ope enixũ ẽ: ne tale decretũ fieret: ita bonũ publicũ (vt plerisqꝫ negocijs solet) ꝑuata gr̃a deuictũ: legant̃ tñ in affricam maiores natu nobiles amplis honoribus vsi. in q̃bus fuit. M. Emilius Scaurus de quo supra memorauimus: homo consularis: et tum in senatu potens princeps: hi q̃ Jugurthe res in inuidia erat: simul ⁊ a numidis obsecrati triduo nauem ascendere: de

Regno numidie qđ vestrũ ẽ: vti libet ꝯsulite. Color ẽ q̃ đr ꝑmissio: q̃ fit cũ ĩ dicẽdo nos oñdim⁹ aliquã rẽ totã tradere ⁊ ꝯcedere alicui⁹ volũtati. Sicuti h⁰ loco facit. adherbal dicit enĩ de regno numidie ego ñ curo: facite ꝓuidete vt vult⁹: vr̃m ẽ illđ tm̃ a vob̃ peto: vt me de manib⁹ ĩpijs iugurthe eripiat⁹ ⁊ hoc p̃cor ꝑ maiestatẽ ĩpij: ⁊ ꝑ fidẽ amicitie. Cõsulite: ꝓuidete. His lr̃is recitatis. i. cũ he lr̃e recitate fuissent ĩ senatu. Dicit q̃d decreuit senat⁹ postq̃ lr̃e Adherbalis sũt ĩ senatu recitate. Quidã fuerũt: q̃ cẽserẽt exercitũ statim ĩ affricã esse mittẽdũ: et adherbali subueniẽdũ. ĩterea ĩ senatu decernerẽt q̃d esset faciẽdũ de iugurtha: qui legatis nõ obediuerat: sed fautores iugurthe ĩpediuerũt: ne hoc senatus cõsultũ fieret. Decretũ itaqꝫ est vt legati ad iugurthã mitterẽtur: q̃ ei minarent̃ v̄bis senat⁹: q̃ ab oppugnatõe nõ desisteret Quãprimũ. i. cito. Cõsulerẽt. i. deliberarẽt. Interĩ: videlꝫ dũ exercit⁹ ĩ affricã mittit̃. Sũma ope. i. sũma vi. Enixũ est. Nota enixũ in passiua significatiõe: ab enitor. i. conor. Ita bonũ publicũ. bonũ cõe victũ est: ⁊ supatũ gr̃a priuata. Nã bonũ cõe fuisset subuenire adherbali socio ⁊ amico po. ro. Ut in plerisqꝫ solet negocijs. sicuti fieri solet in multis reb⁹ et negocijs. Gratia ꝑuata. i. gr̃a quorũdã q̃ priuatĩ fauebãt iugurthe pecunia ab eo corrupti. Legãtur. i. legati mittũtur. Maiores natu. i. senes nõ sicuti pauloante adolescẽtes. Amplis vsi honorib⁹: idest ꝑfuncti magnis honorib⁹: vt cõsulatu: sicuti Scaurus qui et ꝯsul fuerat et princeps senatus. In quis: idest in quibus. Hij scilicet legati triduo nauem ascendere pro ascẽderũt: quia res erat in inuidia: et quia a Numidis obsecrati scilicet fuerãt. Res erat in inuidia: idest in odio. Nam multi moleste ferebant q̃ Jugurtha tam sceleratus esset in Adherbalem: et tam superbus vt legatis non paruisset. A numidis: qui venerant ad senatum cum litteris Adherbalis. Obsecrati: rogati. Triduo: idest tribus diebus.

Jugurthinum.

Uticā.ē ciuitatis affrice.quā romani tenebāt. Appulsi.i.aduecti. Litteras ad iugurthā mittūt. cui⁹ rei litteras mittūt.s.vt q̄ celerrime accedat ad ꝓuinciā. Quā ocissime.i.q̄ celerrime hoc ē valde et maxime celeriter. Accedat.i.veniat. Ad ꝓuinciā. sicuti supra dixi ea pars affrice quā tenebāt romani vocabat̄ ꝓuincia a porro vincēdo dicta. Ille vbi accepit.ordo ē.ille.s.iugurtha p̄mo cōmot⁹ metu atq; libidine agitabat̄ diuersus vbi ꝓ postq̄ accepit hoīes claros venisse ꝯtra suū inceptū:quoꝝ.s. hoīm auctoritatē audiuerat pollere rome.Cū (inquit) iugurtha audiuisset hoīes summe auctoritatis venisse ad se timere cepit: sz tñ cū hoc timore iuncta erat libido ꝑficiendi qd̄ semel inceperat:videlicet vt vrbē cirthā expugnaret ⁊ adherbalē caperet cū ergo met⁹ ⁊ libido iugurthā agitarēt vicit tādē libido: Atq; ita circūdato exercitu cirthā irrūpere conatus ē:sz nihil ꝑficere potuit. Pollere.i.valere.

Cōtra inceptū.i. cōtra conatū suū: videlz vt cogerent eū desistere ab incepto ⁊ a ꝓposito suo

Metu atq; libidine. ip̄e declarat ⁊ q̄d timeret ⁊ q̄d cuperet.timebat senatū nisi paruisset legatis q̄ volebāt eū ab oppugnatione cirthe desistere: cupiebat aūt ip̄e vrbez capere priusq̄ ad legatos veniret. Aduersus.i. in diuersas ꝑtes. Agitabat̄.i. cōmouebat̄. Porro.i.deinde.

Cupidine.i cupiditate. Ad īceptū scelus. videlz vt Cirthaz vrbē expugnaret ⁊ adherbalez caꝑet atq; necaret. Rapiebat̄. ferebat̄ ducebat̄. Uicit tñ ī auido īgenio prauū cōsiliū:qꝛ deliberauit p̄us expugnare vrbem si vllo modo posset: deīde ad legatos venire. Irrūpere.i.ꝑ vī īgredi. Nitit̄.conat̄ ꝑ oppugnationē īgredi. Maxīe sꝑans.sꝑabat iugurtha posse vrbem aut vi aut dolis caꝑe:si hostes diuiderēt̄ īter se:nec ī vno loco simul oēs pugnarēt: sz seꝑati vrbē diuersis ī locis defenderēt:⁊ hoc ē qd̄ dic̄ maxīe sperās deducta manu hostiū aut vi aut dolis sese casum victorie īuēturū. Deducta manu hostiū.i.diuisa multitudine hostiū q̄ vrbē defendebāt:videlz ne ī vno loco sil̄ oēs pugnarēt. Nā deduco sig̃t diuido. Aut vi aut dol̄ .i.aut ꝑ vī aut ꝑ dolos.qꝛ q̄ñ sil̄ oēs ī vno loco pugnāt difficili⁹ suꝑant̄ ⁊ difficili⁹ decipiūt̄.sz si multitudo diuisa ē facili⁹ ⁊ vi vīcūt̄:⁊ dolis decipiūt̄. Qd̄ vbi secus ꝓcedit.ordo ē.ille iugurtha venit in ꝓuinciā cū paucis equitib⁹ ne āplius morādo incēderet.M.Scaurū quē plurimū metuebat:vbi ꝓ postq̄ quod .i.illud secus ꝓcedit:neq; pōt efficere id qd̄ intenderat.s. vti potiret̄ adherbalis priusq̄ ꝯueniret legatos.Sensus ꝑtz. Secus ꝓcedit.i.aliter euenit.scz q̄ putabat.nā sperabat posse vrbē capere anteq̄ legatos conueniret: sed non potuit. Intenderat.id ē cogitauerat:⁊ conatus fuerat.et declarat quod sit illud qd̄ intēderat volebat em̄ priusq̄ legatos cōueniret capere adherbalē. Cōueniret.i.alloqueret̄. Adherbalis potiret̄.i.adherbalē caꝑet:⁊ eū ī ꝑtātē suā redigeret. Ampli⁹.i.diuti⁹. M.Scaurū.

deīde breui vticam appulsi:litteras ad Jugurtham mittunt q̄ ocissime ad prouinciam accedat:seq; ad eū ab senatu missos. Ille vbi accepit homines claros quorū auctoritatez Ro. pollere audierat contra inceptū suū venisse:primo cōmotus metu atq; libidine diuersus agitabatur. Timebat iram senatus ni paruisset legatis:porro animus cecus cupidine ad inceptū scelus rapiebatur. Uicit tamē in auido ingenio prauū consiliū: igitur exercitu circundato summa vi Cirthā irrūpere nititur: maxime sperans deducta manu hostiū:aut vi aut dolis sese casuz victorie inuētuꝝ.qd̄ vbi sec⁹ ꝓcedit:neq; qd̄ intēderat efficere pōt vt pri⁹ q̄ legatos ꝯueniret: Adherbalis potiret̄ ne āpli⁹ morādo scaurū

principē largitionis. Incenderet.i.exagitaret irritaret. In ꝓuinciā.dixi ātea q̄d sit ꝓuīcia venit ī ꝓuīciā videlz romanoꝝ ad legatos. Ac tametsi.ordo ē.ac.i.ꝛ.tñ legati frustra discessere cōsumpta multa oratione:tāetsi ꝑ q̄uis graues mine nūciabāt̄ ei ꝟbis senatꝰ: q̄ ꝑ qꝛ nō desisteret ab oppugnatiōe.q̄uis legati ex ꝑte senatꝰ grauiter minarēt̄ iugurthe:qꝛ nō desisteret oppugnare adherbalē:tñ nihil fecerūt sz frustra discesserūt. Ea. ordo ē.italici ꝟtute quorū menia defensabāt̄:cōfisi sese fore īuiolatos ꝑ magnitudinem po.ro.facta deditione suadēt adherbali vti tradat se ꝛ oppidum iugurthe.et suadēt vt dico fecerūt hoc postq̄ ea sūt audita Cirthe paciscat̄ tm̄ vitā ab eo. Et dicebāt de ceteris fore cure senatui. Qui vrbē Cirthā defendebāt magna ex ꝑte erāt italici. Igit̄ hi cū viderent legatos frustra discessisse nec spem auxilij adherbali eē relictā suadēt ei vt ꝛ se ꝛ vrbē iugurthe tradat hoc pacto vt vitā sibi relinquat. Adherbal q̄uis crederet iugurthā fidez nō esse seruaturū:tñ qꝛ illi italici q̄ hoc suadebāt adherbali cogē etiaz poterāt si ille nollet: fecit sicuti illi hortabant̄. Et tradidit se iugurthe. Quo facto statī iugurtha contra fidē adherbalē īterfecit. Ea.i.ille res videlz q̄uo legati frustra discessissent re īfecta. Cōfisi. Sperabāt italici si deditio fieret se nihil mali passuros eē: sz fore oīno īuiolatos a iugurtha: qꝛ erāt italici sub īperio Ro.ꝯstituti. Tātū ab eo vitā paciscat̄.i.solū ex pacto vitā petat. De ceteris rebꝰ.italici dicebāt.o adherbal si vitā seruaueris satis ē. Cetera senatꝰ curabit. At ille.ordo ē.at.i.sz ille fecit deditionez ita vti italici censuerāt: qꝛ potestas cogendi erat penes eosdez si ille aduersaret̄:tāetsi ꝑ q̄uis ille rebat̄ oīa potiora fide iugurthe. Adherbal q̄uis de fide iugurthe dubitaret videlz illū nō seruaturū id qd̄ ꝓmitteret: tñ qꝛ videbat fore vt si nollet cogeret̄ ꝑ vim ab ip̄is italicis tradidit se ꝛ vrbē iugurthe. Tametsi oīa potiora fide iugurthe rebat̄.i. q̄uis putabat oīa eē meliora q̄ fidē iugurthe:videbat adherbal se nihil peius facere posse q̄ se fidei iugurthe cōmittere: qꝛ sciebat illū nō esse seruaturū fidē. Penes eosdē.i. apud eosdē.s.italicos:qꝛ si noluisset adherbal tradere se ꝛ vrbē iugurthe sicuti volebant ip̄m coegissent:vel ip̄i vrbē tradidissent. Necat.īterficit. Dicit q̄d fecerit iugurtha postq̄ adherbal ei vrbē tradidit.p̄mo ip̄z adherbalē īterfecit. deīde oēs Numidas adultos ꝛ negociatores q̄ armati defēderāt vrbē īterfecit.italicos ꝟuauit qꝛ timebat romanos. Oēs puberes.i.adultos.puberes dñr q̄ ad eā etatē venerūt vt iā p̄mā barbe lanuginē emittāt. Oēs numidas. videlz q̄ habitabāt cirtā.Nā Cirta ē ciuitas Numidaꝝ. Negociatores.q̄ nō erāt ciues nec īcole Cirte:sz aduene ꝛ ꝑegrini q̄ tñ ꝛ ipsi vrbē defensauerāt. Promiscue.i.mixtim pariter

quē plurimū metuebat incēderet: cū paucis eq̄tibus ī ꝓuīciā venit. Ac tāetsi senatꝰ ꝟbis mine graues nūciabātur:qd̄ ab oppugnatione Cirthe nō desisteret:multa tñ oꝛone consumpta legati frustra discessere:ea postq̄ cirthe audita sunt Italici quorū ꝟtute menia defendebātur ꝯfisi deditiōe facta ꝓpter magnitudinē Po. R. īuiolatos sese fore: Adherbali suadēt vti se et oppidum Iugurthe tradat:tantū ab eo vitā paciscat̄:de ceteris senatui curā fore. At ille tametsi omīa potiora fide Iugurthe rebat̄:tamē qꝛ penes eosdez:si aduersaretur cogēdi potestas erat:ita vti sensuerāt italici deditionē facit. Iugurtha ī p̄mis Adherbalē excruciatū necat: deinde oēs puberes Numidas atq̄ negociatores promiscue vti quisq̄ armatus obuiꝰ fue-

sine differentia. qz sic pegrinos sicuti icolas necauit. Vti qsq; armatꝰ obuius fuerat: sicuti qsq; armatꝰ sibi restiterat i expugnatiõe vrbis. Quod postq̃. Cũ (inquit) rome cognitum esset: qd fecisset iugurtha videlz qũo cirtã p deditionẽ accepisset: ꝛ ꝯ fidẽ adherbalẽ regẽ necasset: ꝛ cedẽ igentẽ hoim ppetrasset: senatꝰ tractare cepit qd de ipo faciẽdũ eẽt. Fautores iugurthe ne aliqd decerneret elaborabãt: tps ꝛ gra ꝛ cõtẽtiõe q̃tũ poterãt trahebãt: ꝛ atrocitatẽ facti iugurthe mitigabant.

rat: interfecit. Quod postq̃ rome cognitũ ẽ ꝛ res i senatu agitari cepit: ĩdẽ mĩstri regis interpellãdo ac sepe gra iterdũ iurgijs trahẽdo tẽpus atrocitatẽ facti leniebant. At ni C. Mẽmius Tri. Pl. designatus vir acer et infestus potẽtie nobilitatis Po. Ro. edocuisset id agi: vt p̃ paucos factiosos Jugurthe scelus cõdonaret: pfecto omis iuidia i platandis ꝓsultationibꝰ dilapsa foret. Tãta vis gre atq; pecunie regis erat: sed vbi senatus

Quod postq̃. ordo est. ĩdẽ illi ministri regis lenisebant atrocitatẽ facti iterpellãdo: ꝛ trahẽdo tps sepe gratia: iterdũ iurgijs postq̃ qõ. i. illõ ẽ cognitũ rome ꝛ postq̃ res cepit agitari i senatu. Agitari. i. tractari discuti.

Ministri. i. fautores q̃ corrupti erãt pecunia. Interpellando. i. ipedidẽdo. iterpellare ppe ẽ mediã. alterꝰ oratiõnẽ vl̃ actiõnẽ interrũpere. Sepe gratia. qz nõnũq̃ fautores regis senatores ꝑuati benigne ꝛ supplicit rogabãt vt amore ꝛ gra sui nihil ꝯ iugurthã decernere vellẽt

Interdũ iurgijs. i. cõtẽtionibꝰ qz fautores regis aliqñ nõ ꝑuatim sz publice i senatu causam iugurthe defendebãt apte resistẽtes his q̃ aliqd ꝯ iugurthaz dicebãt eẽ decernẽdũ. Trahẽdo. i. plõgãdo platãdo. Atrocitatẽ. aspitatẽ. iuidiã: nihil. n. tã aspũ ꝛ tã graue ẽ qõ diuturnitate tpis leue ꝛ molle nõ fiat. Ac nisi. ordo ẽ. pfecto oĩs iuidia foret dilapsa platãdis cõsultationibꝰ tãta erat vis gre ꝛ pecunie regis nisi Caius Mẽmiꝰ designatꝰ tribunꝰ plebis appositiue vir acer ꝛ infestus potẽtie nobilitatis edocuisset ppm romanũ id agi vt sceꝰ ꝺonaret iugurthe p paucos factiosos. Tribuni plebis ꝓmũ creati fuerũt ad defensionẽ plebis ꝯ vim ꝓsulũ ꝛ nobilitatis. hoꝝ tribunoꝝ magna erat potestas adeo vt si totꝰ senatꝰ aliqd decerneret solꝰ tribunꝰ plebis itercedẽdo illõ ipedire posset. Cũ ꝙ Caius Mẽmiꝰ tribunꝰ plebis designatꝰ videret maiorẽ ptẽ senatꝰ ꝛ nobilitatẽ ita eẽ corruptã: vt sceꝰ iugurthe ipunitũ relinq̃ret ppz ad cõtionẽ vocauit ꝛ et exposuit quẽadmodũ p paucos potẽtes ꝛ amicos iugurthe: id tractaret: vt sceꝰ iugurthe ipunitũ relinq̃ret. Quo factũ ẽ: vt senatꝰ ppm timẽs statim decerneret: vt cõsul cũ exercitu i affricã mitteret ꝯ iugurthã. Et hoc ẽ qõ dicit. Tribunus plebis designatꝰ. i. electꝰ ꝛ creatꝰ. Modũ eni inierat magistratũ: sed tm̃mõ creatꝰ erat tribunꝰ plebis. Acer. i. fortis ꝛ vehemẽs. Infestꝰ potẽtie nobilitatis. i. aduersus ꝛ ꝓtrariꝰ potẽtie nobilitũ. Mẽmius molestẽ ferebat tãtã esse potẽtiã senatꝰ: vt ꝓuincias regeret et totã rẽp. p arbitrio suo gubnaret: iõ erat aduersus ꝛ ĩmicꝰ potẽtie nobilitũ. Jd agi. i. tractari. Jugurthe sceꝰ ꝺonaret. i. vt iugurthe sceꝰ nõ puniret. Mã sceꝰ ꝺr cõdonari: qñ ipunitũ reliquit. Oĩs iuidia platãdis ꝓsultationibꝰ dilapsa foret. Vnũqꝺq; sceꝰ qñ recẽs est: atrox ꝛ idignũ ꝛ punitiõe dignũ videt: sed si i lõgũ punitio differt atq; ꝓtrahit: p diuturnitatẽ tpis atrocitas sceleris ꝛ iuidia minuit. Fautores igit ꝛ amici iugurthe: q̃tiẽs i senatu de ipo agitabat: dabãt operã vt nihil decerneret: sz i aliud atq; aliõ tps differret: ꝛ ita tps deliberatiõis ꝓlõgãdo: sẽsim atrocitatẽ facti iugurthe ꝛ iuidiã minuebãt. Oĩs inuidia. i. odiũ. Prolatãdis ꝓsultationibꝰ. i. plõgãdis ꝛ. ꝓtrahẽdis deliberationibꝰ. Dilapsa foret. i. effugisset. Sed vbi. Ordo est. Numidia atq; Jtalia ꝓuincie decrete sũt futuris cõsulibꝰ lege sempronia: vbi p postq̃ senatꝰ timet ppm cõscietia delicti. ꝓuincie ppi romani regebant alie p cõsules vel procõsules: alie per pretores: digniores ꝓuincie regebãtur per consules: Sempronius Gracchus cõsul regẽ tulerat: vt Jtalia et Numidia ꝓuincie regerent p ꝓsules. Cũ ergo senatꝰ intelligeret populũ per. C. Mẽmiũ tribunũ plebis esse cõmotũ: timere

cepit ⁊ statim decreuit ꝑm legē sempronia: vt qui ꝓxime cōsules electi essent italiā ⁊ numidiā ꝓuincias regēdas haberent. Cōsules declarati sunt. P. Scipio Nasica: ⁊ L. Calphurnius bestia. hi ꝓuincias inter se partiti sunt: Calphurnio Numidia: Scipioni italia ꝑ sortē euenit. Delicti cōsciētia. nā qꝛ senatus sciebat se peccasse: ꝓpterea timebat populū. Sciebat eñ senatus pars maior se a iugurtha eē corruptā. ⁊ iō nō punire scelus eiꝰ quēadmodū ⁊ iusticia ⁊ dignitas populi romani exigebat. Et hoc erat delictum. Decrete. i. deliberate.

Deinde exercitꝰ. ostēdit quāta celeritate ꝓuiderit senatꝰ cōtra iugurthā: postq̄ timere cepit populū. Portaret. i. nauibus veheret ꝑ mare. Nā mare diuidit affricā ab italia. Stipēdiū. stipendiū dicit merces ⁊ p̄miū militare. Usui. i. vtilitati

Decernūtur. deliberant statuuntur. At iugurtha. ita quidē senatꝰ decreuerat: vt consul cū exercitu cōtra iugurthā ī affricā iret. sꝫ iugurtha cū hoc ītellexisset filiū suū ⁊ duos familiares legatos misit ad senatū. ordo ē. At iugurtha mittit filiū ⁊ duos familiares cū eo legatos ad senatū nūcio accepto ꝯ spez quippe ꝓ qꝛ cui heserat in aīo oīa venū ire rome. Cōtra spez nūcio accepto. i. cū nunciū accepisset cōtra spē: qꝛ nō sperabat iugurtha ꝙ senatꝰ cōtra se exercitū mitteret: qꝛ hoc fixū habebat in aīo ꝙ oīa rome essent venalia. i. oīa rome venderētur cū ergo iugurtha hoc haberet in aīo ꝙ oīa rome venderētur sperabat se pecuniis redimere posse impunitatez sui sceleris: qꝛ adherbalē primo regno spoliauerat postea īterfecerat. Sꝫ vbi vidit senatū decreuisse: vt exercitꝰ ꝯ se mitteret stati legatos ad eū misit. Cui heserat ī aīo. i. cui fixū erat ī aīo. Et quid erat fixū hoc qd̄ sequit: videlicet oīa venū ire. i. oīa vēdi rome. venū ire. i. venire hoc ē vēdi. Hisq̄. ordo ē. Et p̄cepit his scꝫ legatis vt aggrediāt mortales pecunia: vti ꝓ sicut p̄cepit illis. s. legatis quos miserat. s. romam interfecto hiēpsale. Iugurtha totā suā spē habebat in pecunia sua: in auaritia romanorū nobiliū. Dicit ergo iugurtha sicuti quādo hiempsalē īterfecit legatis quos romā misit p̄cepit: vti corrūperent pecunia quoscunq̄ ciues nobiles possent: sic etiā p̄cepit his legatis quos nunc misit. Omnes mortales aggrediant pecunia. i. oīs hoīes pecunia corrūpere tēptent. Qui. ordo est. senatus est consultus a Bestia consule: ne. i. an placeret legatos iugurthe recipi menibus: postq̄ qui. i. illi aduentabant romā Bestia consul cum audiuisset legatos iugurthe romā appropinquare. Senatum conuocauit ⁊ eū rogauit an placeret ꝙ legati iugurthe inter vrbē reciperentur: senatus decreuit ꝙ nō reciperentur inter vrbem: nisi venissent vt regnū iugurthe ⁊ ip̄m iugurthā traderent ⁊ dederet populo romano ꝙ si nō venissent ꝓpter hoc spacio decem dierū ab italia recederent. Aduētabant. id ē appropinquabant. Consultus. id ē rogatus. A Bestia. L. Calphurnius Bestia consul erat vt antea dixit. Menibus. id est inter menia. Hiq̄. scilicꝫ senatores. Ipsum. s. iugurthā.

delicti conscientia populum timet: lege Sēpronia ꝓuīcie futuris Cons. Numidia atq̄ Italia decrete sunt. Cōs. declarati. P. Scipio Nasica. L. calphurniꝰ bestia: calphurnio Numidia. Scipioni italia obuenit. Deinde exercitꝰ q̄ in Affricā portaret scribit: stipēdiū aliaq̄ q̄ bello vsui forēt decernūtur. At iugurtha cōtra spē nūcio accepto q̄ppe oīa cui venū ire Rome in aīo heserat: filiuꝫ ⁊ cū eo duos familiares ad senatū legatos mittit. Hisq̄ vti illis q̄s hiēpsale īterfecto misat precepit oīs mortales vti pecunia aggrediantur. Qui postq̄ romā aduētabāt: senatus a bestia consultus est: placeret ne legatos iugurthe recipi menibus. Hiq̄ decreuere ni re

Deditū:dedere est tradere. Ex senat⁹ decreto nūciari iubet.cōsul iubet: vt legatis nūciet quēadmodū decreuisset senat⁹. Infectis.i.nō pfectis. Interim.Dū legati iugurthe in africā redeūt.calphurnius bestia cōsul exercitu ꝑparato : eligit hoīes nobiles et potētes ꝗs secū ducat in affricā et in numidiā:et ideo nobiles et potētes elegit:vt si ꝗd min⁹ laudabile fecisset:eorū auctoritate tegeret. Parato.i.ꝑparato. Legit.i.elegit. Factiosos.i.potētes factiosi dicunt ꝙ multos habēt sui studiosos et cōplices ac sibi adherētes. Quorū auctoritate ꝙ deliquisset munita fore sperabat.Sic enī solet euenire: vt si ꝗs socīū habeat magnū aliquē et potentē virū: etiā si male faciat:tñ tolerēt: et recte factum putet ꝓpter auctoritatē potētis illius viri quē habuit socium.

gnum ipsumq; deditū venissēt:vti diebus in proximis decem Italia decederent.Consul numidis ex senatus decreto nunciari iubet: ita infectis rebus illi domum discedunt.Interim Calphurnius parato exercitu legit sibi homines nobiles:factiosos quorum auctoritate que deliquisset munita fore sperabat: in quibus fuerat Scaurus de cuius natura et habitu supra memorauimus.Nam in consule nostro multe boneq; artes ani et corporis erant:quas omnis auaritia prepediebat patiēs laborū:acri ingenio : satis prouidēs: belli haud ignarus:fortissimus contra pericula et insidias:sed legiones per Italiā regiū:atq; inde Siciliā:porro ex Sicilia in Africam trāsuecte sunt. Igitur Calphurnius in initio paratis ꝯmeatib⁹ acriter Numidiā aggressus ē:multos mortalis vrbes aliquot pugnādo cepit.Sed vbi iugurtha p legatos pecunia tēptare: belliq; qđ administrabat aspitatē osidere cepit:aim⁹ eger auaritia facile cōuersus ē:ceterū soci⁹ t miſter olim ꝯsilioq;

Munita.i.tecta. Supra memorauim⁹. Nam supra mores scauri descripsit. Memorauimus.i.diximus. Nam vere dico ꝙ calphurnius bestia homines potētes elegit quos secum duceret:vt si ꝗs peccasset: eorū auctoritate se defēderet. Quia ipse cōsul habebat ꝗdē multas ⁊rutes:sed habebat vitiū auaritie:ꝙ vitio oēs ⁊rutes impediebāt:t iō facile peccare poterat: ac ꝓpterea se potētib⁹ viris muniuerat. Artes.i.⁊rutes. Prepediebat.i.impediebat. Patiēs labor.s.erat. Acri.i.vehemēti Belli haud ignar⁹.i.pit⁹ belli. Firmissimus.i. fortissimus Sed legiōes. Dicit quō exercit⁹ i affricā trāsuect⁹ sit. Igit scz post⁹ exercit⁹ in affricā traduct⁹ est. Cōmeatib⁹.cōmeatus dicunt ea ꝙ ad victū sūt necessaria.vulgovictualia nūc appellātur. Sed vbi iugurtha: ita ꝗdē calphurni⁹ bestia cōsul cū exercitu numidiā ingressus multos hoīes et aliquot vrbes cepit.Sed iugurthavbi hoc intellexit legatos ad cōsulē misit qui illū pecunia corrūperent:t aspitatē ac difficultatez belli et mōstrarēt:quo facto stati aim⁹ ad auaritiā ꝓnus mutatus est. Ordo est . sed aius eger auaritia facile est cōuersus : vbi pro post⁹ iugurtha cepit tēptare.

scz eū pecunia p legatos:et cepit osidere aspitatē belli qđ administrabat. Pecunia.i.cū pecunia. Tēptare.i.exptri. Administrabat.s.cōsul. Alus.s.ꝯsulis. Eger.i.infirm⁹. Auaritia. i.ꝓpter auaritiā. Ceterū:cōsul accepit sibi socīū.M.Scaurū:vt oia ex ꝯsilio t auctoritate

et⁹ faceret Qui tametsi: ordo ē. q. s. scaurus. tñ est abstract⁹ a bono ꝛ honesto ad paruū magnitudine pecunie: tametsi ꝑ q̄uis ille acerrime impugnauerat regē a principio pleriscꝫ ex factione eius corruptis. Quāuis (inquit) scaurus a pricipio regē impugnasset: ꝛ cū multi ex factione eius corrupti essent: ipe tñ corrūpi nō potuisset: tñ nunc ipe quocꝫ magnitudine pecunie simul cū cōsule corruptus est: ꝛ a iusticia atcꝫ honestate ad prauitatē deductus est. A principio: videlicet. qñ de adherbal rex romā venit et iugurtha in senatu cōquest⁹ ē Tūc enī scaurus cōtra iugurthā in senatu sniam dixit: eūcꝫ vehemēter impugnauit. Pleriscꝫ ex factione eius corrupti Tūc mlti ex factiōe scauri corrupti fuerī a rege iugurtha vt a legati: sed scaurus ipe corrūpi nō potuit. A bono. i. recto ꝛ iusto. Ad prauū. i. ad prauitatē ꝛ iniusticiā. Abstractus. i. deductus. Sed iugurtha: iugurtha a principio solūmō querebat hoc: quomō bellū ꝓtraheret: nec copiā pugnādi hostib⁹ faceret: qꝛ se inferiorē eēq intelligebat: vt si prelio victus eēt: regnū amitteret. Ergo a principio i hoc tñ elaborabat: vt bellū ꝓtraheret: ꝛ pugnā subterfugeret. Sed postea q̄ scaurū pecunia corrupit: atcꝫ illū negocij participē fecit sperare cepit se pacē cū romanis hꝫe posse nā cōsul omia faciebat ex cōsilio scauri sūme auctoritatis viri: scauro igit pecunia corrupto cū rex de pace sperare cepisset: statuit, ad cōsulē ire: ꝛ presens cū eo ꝛ scauro tractare de oīb⁹ q̄ ad pacē ptinebāt. Tātūmō belli morā redimebat. i. solūmō bellū ꝓtrahebat ꝛ plōgabat: pugnā subterfugiēs. Precio. i. pecunia. Participē negocij scaurū acceperat. i. postea q̄ scaurū pecunia corruperat: et negocij participē fecerat. Recuperāde pacis: quā amiserat bello sibi a romanis illato De oīb⁹ pactionib⁹. i. pactis q̄ ad pacē ptinebāt. Ageret. ractare cū eis. s. cū consule calphurnio bestia et scauro socio ꝛ participe oīm cōsiliox cō ulis. Ceterū interea: vide q̄d dicat: cōsul pecunia corruptus a iugurtha. pacē ei se daturū eē ꝓmiserat: si inter se cōuenirēt sed vt cōmode de pace tractare iuicē posset: necesse erat vt ābo in colloquiū venirēt: igit cōsul vt iugurtha ad se i castra veniret. sextū questorē suū misit in vrbē vaccā vbi erat iugurtha cā fidei. vz vt fidē iugurthe traderet: q̄ sine piculo ad ꝓsulē i castra veniret. Mā iugurtha nō venisset ad cōsulē: nisi data ei fides eēt a cōsule: p quā tut⁹ ad eū iret. Hac igit de cā cōsul sextiū questorē in vrbē vaccā misit: vz vt fidē iugurthe daret: sed tñ simulauit se alia de cā cōsul mittere questorē. Finxit ei se mittere questorē: vt frumētū acciperet: qō legatis iugurthe imperauerat: q̄ ad sevenerāt. hoc aūt ideo simulauit: ne qs itelligere posset cōsiliū suū: ꝛ ne qo deprehēdere posset: illū a iugurtha pecunia eē corruptū. Fidei cā: vz vt fidem iugurthe daret ꝛ ei ꝓmitteret: illū tutū ꝛ inuiolatū fore: si ad cōsulē in castra veniret. Questor. Questores dicebant: q̄ preerāt pecunie publice siue vrbani: siue ꝓuīciales eēnt a querendis pecunijs noīati. Cuius rei spēs erat acceptio frumenti: cōsul palā ostēdit omib⁹ se mittere questorē: vt frumētū acciperet: qō antea legatis iugurthe imperauerat corā oībus sed tñ illū mīsit cā fidei: volebat ei cōsiliū suū oībus paucis exceptis eē occultū. Cuius rei vz: q̄ questor missus eēt i vrbē vaccā. Species. i. color: apparebat enī q̄ questor missus eēt ꝓpter frumētū accipiēdū. cū reuera missus eēt ꝓpter fidē iugurthe pstādā. Qō calphur

assumit Scaurus: q̄ tametsi a pricipio pleriscꝫ ex factiōe ei⁹ corruptis accerrime regē impugnabat: tñ magnitudine pecunie a bono honestocꝫ i prauū abstract⁹ ē. Sz Jugurtha ꝑmū belli tātūmodo morā redimebat: existimās sese aliq̄d interī Rome ꝑcio aut gra effecturū. Ppstea vero q̄ participem negocij Scaurū accepit: in maximaz spez adductus recuperāde pacis: statuit cū eis de oīb⁹ pactiōib⁹ p̄sens agere: cetex iterea fidei cā mittit a ꝓsule sexti⁹ q̄stor i oppidū iugurthe vacā: cuius rei species erat acceptio frumenti

nius palam legatis imperauerat: qñ dedītionis mora inducie agebant: Iugurtha p legatos suos cōsuli calphurnio monstrauit: se deditionē eē facturū. Sed interea donec deditionē faceret a cōsule petebat inducias: quas cōsul cōcessit sub hac cōditione: vt certā quātitatē frumēti Iugurtha daret: ⁊ hoc est qđ dicit. Tñ hec oīa cōposita erāt ⁊ ficta a cōsule iā corrupto: vt cōsilīū suū oībus occultaret. Legatis. s. Iugurthe. Mā supra dixit Iugurthā misisse legatos ad cōsulē. Quoniā deditionis mora. Quāobrē cōsul legatis Iugurthe frumētū imperauit? quo iure hoc fecit. Quia cum legati inductas peterēt a cōsule: donec Iugurtha deditionē faceret: ille eas concessit sub hac conditione: vt Iugurtha certā frumenti quantitatem daret aliter eas nequaq̄ concedebat. Deditionis mora: idest propter moram deditionis. donec Iugurtha se consuli dederet inducie agebantur.

quid Calphurnius palaz legatis īperauerat quoniā deditionis mora inducie agitabanť: Igitur rex vti ꝓstituerat: in castra puenit ac pauca p̄senti cōsilio locutus de inuidia facti sui: atq; vti in deditionē acciperetur: reliqua cum Bestia ⁊ Scauro secreto trāsegit. Dei de postero die quasi p Satiriam legem sententijs exquisitis in deditionē accipitur. sed vti pro cōsilio imperatū erat elephantť trigīta pecus atq; equi multi nō cum paruo argē ti pondere questori tradūtur. Calphurnius

Igitur rex. quādoquidem data est et fides per questorē. Cōstituerat. i. decreuerat. In castra scz romanorū: ordo est: igiť rex venit in castra: ac ille locutus pauca presenti consilio de inuidia sui facti: atq; vt acciperetur in deditionem transegit reliqua cum bestia ⁊ scauro secreto. Vide quo consilio vsꝰ sit cōsul: vt videretur facere de cōsilio omniū id qđ faciebat. Cum rex venisset in castra: statim consiliū nobiliū ⁊ principū conuocauit: vt toto presente consilio Iugurtha peteret qđ volebat. igiť Iugurtha presente consule ⁊ toto consilio: pauca quedā de inuidia sui facti locutus est. Deinde rogauit vt in deditionem acciperet. Et nichil aliud presente consilio locutus est: sed cetera separatim cum cōsule bestia ⁊ scauro tractauit. Deinde sequenti die consul iterū cōuocato consilio: sententias omniū quesiuit: nunquid eis videretur Iugurtha in deditionem accipiendus. itaq; toto pbante et assentiente consilio Iugurtha in deditionem accipitur: hac conditione atq; hoc pacto: vt. xxx. elephantos traderet et pecus: ⁊ multos equos: et paruū quoddam pondus argēti: que omnia questori tradita sūt. Presenti consilio. Nam in exercitu cum deditio aliqua vel facienda vel suscipienda esset: conuocabantur a duce exercitus: capita ⁊ princeps exercitus: veluti questor: legati centuriones: et qui in exercitu aliqua prediti erant dignitate vť qui aliquando magistratum aliquem gessissent. Et de consilio eorum faciebat quod faciendum erat: si res postulabat: vt sententias eorum exquireret. Transegit. i. perfecit. Quasi per legem satiriam. Dicendo quasi ostendit consulem hec omnia simulasse. Nam cōsul simulabat se nihil facere velle: nisi de consensu consiliī: cum lex satiria est: que vno rogatu plura continet: hoc modo placet: vt cum Iugurthe fedus feriatur: in deditionem Iugurtha recipiatur. Elephantos tradat omnes transfugas tamen paruos et pauca ad consiliū referret: magna autē et multa secreto cum scauro perageret. Dicit ergo tunc consulē conuocato consilio sententias omniū exquisiuisse: quasi legē satiriam seruare vellet: que iubebat vt dux ⁊ imperator exercitus sententias exquireret totus consiliī: cum graue aliquid deliberandum esset: presertim cū deditio facienda vel suscipienda esset: hoc autē ideo fecit: vt si fedus huius deditionis improbaretur a senatu: sicuti improbatum est: culpam a se in consiliū reiiceret: et eam sibi cum oībus esse cōmunē ostēderet. Questori traduntur: qr questor pecuniā publicā curat. Calphurni⁹. Dicit qđ fecerit cōsul ꝓposito bello: et pace data Iugurthe. Romā (inqt) Calphurnius ꝓfect⁹ ē: vt comitia hꝫ et: i qb⁹ magistrat⁹ futuri, declararēť

Ad magistratꝰ rogādos. Rogare legē: vel rogare magistratū est: cū q̄s ppl̄m rogat: et a populo petit: vt eā legē quā fert: populꝰ accipiat et sciscat et sanciat. Sic ⁊ rogare magistratū est: cū q̄s ppl̄m rogat et a ppl̄o petit: vt hūc vel illū magistratū creet: siue cōsul siue p̄tor siue aliꝰ magistratꝰ sit creādus. Quo facto cū cādidati hoc est illi q̄ petebāt magistratū: populo sigillatī supplicassent: vt sibi fauerēt: tribꝰ in suffragiū mittebātur: et ita magistratus declarabant̄. Erat autē ppl̄us romanꝰ in tribus trigintaq̄nq̄ diuisus. Cū ppl̄s ad ferēda suffragia cōuocabat̄: comitia dicebātur. In Numidia: ex parte iugurthe. Agitabat̄. i. agebat̄ et erat. Postq̄ res. Ordo est. grauis īuidia apud plebē. scilz erat: postq̄ fama diuulgauit rome res gestas in affrica: et quomodo forent acte. s. ille res. Et postq̄ cepit agitari de facto cōsulis ꝑ oēs locos et ꝑ oēs cōuētus. Cū (inq̄t) rome diuulgatū est id qd̄ fecerat cōsul cū iugurtha in Affricā: vehement̄ ppl̄o displicuit ⁊ senatui: incertꝰ erat senatꝰ cōfirmaret ne an īfirmaret et rescinderet fedus qd̄ ꝯsul fecerat cū iugurtha. Nā potentia Scauri qui socius consulis fuerat ī ea re obstabat: ne senatus factū consulis rescinderet. Et hoc est qd̄ dicit. Apud plebē g̃uis īuidia. s. erat: qr plebs vehementer oderat id qd̄ fecerat cōsul. Probarēt. Ordo est patres erāt solliciti ne. i. an probarēt tantū flagitiū: et parū cōstabat an subuerterēt decretuz cōsulis. Probarēt. i. cōfirmarent. Flagitiū. i. rē tā turpē et indignam. Flagitiū scd̄m Donatū d̄r more militari res flagitatione. i. reprehēsione digna Decretū: id qd̄ cōsul decreuerat iniussu senatꝰ. Subuerterent. i. rescinderēt et infirmarēt irritarēt. Parū cōstabat. i. nō cōstabat: incertū erat. Ferebatur. i. dicebat̄. Ac. C. Mēmiꝰ. Ita quidē senatꝰ dubitabat q̄d de federe cōsulis cū iugurtha facto statueret: an ꝓbaret illud an īprobaret. Sed Mēmius tribunꝰ ple. ppl̄m hortabat̄: vt scelꝰ cōsulis vīdicaret atq̄ puniret. Et odio nobilitatis potētie. Nā supra dixit hūc Mēmiū infestū ⁊ īimicū fuisse potētie senatꝰ et nobiliū. Inter dubitationē et morā senatꝰ. Dū senatꝰ dubitat et differt q̄d de facto ꝯsulis statuat. Cōtionibꝰ Cōtio significat multitudinē ppl̄i ꝯuocatā ad audiēdū: ⁊ significat or̄onē q̄ habet̄ ad ip̄am multitudinē. Et significat locū vbi cōuocat̄: nūc significat or̄onē. Ad vīdicādū. i. puniendū. Hortari ꝓ hortabat̄. Monere. ꝓ monebat. Sed qm̄. Ordo est: sed ego existimaui decere/ꝑscribere vnā scz or̄onē ex tā multis eiꝰ or̄onibus: qm̄ ea tēpestate facūdia Mēmij fu

Romā ad magistratus rogandos proficiscitur: in Numidia et ī exercitu nostro pax agitabatur. Postq̄ autē res in affrica gestas et quomō acte forent fama diuulgauit: Rome per omīs locos et cōuētus de facto consulis agitari: apud plebem grauis inuidia orta ē. patres solliciti erant: an probarent tantū flagitium: an decretum consulis subuerterent parū cōstabat. Ac maxīe eos potētia Scauri q̄ is auctor et socius bestie ferebat̄ a vero bonoq̄ īpediebat. Ac. C. Mēmius de cuius libertate ingenij: ⁊ odio potētie nobilitatis supra diximꝰ: īter dubitationez: et moras senatus in contionibus populū ad vindicāduz hortari: monere populum romanū ne libertatem suam desererent: crudelia et superba multa facinora nobilitatis ostendere: prorsus intentus omnino plebis animū accendebat: sed quoniaz ea tēpestate Rome Mēmij

it clara ⁊ pollēs. Sēsus patet. Ea tēpestate. i. eo tpe. Facūdia Mēmij. i. eloquētia. Clara. i. nobilis et nota. Pollens: idest potens. Multū enī in dicendo valebat Memmius. Decere: idest cōuenire. Potissimū: idest maxime precipue. Eam: scz orationē. In cōtione. Ecce contio hoc loco orationē non significat: sed multitudinē populi conuocatam. Post reditum Bestie: postq̄ Bestia cōsul redijt ex Affrica Romam. Disseruit: idest dixit.

facundia clara pollensq; fuit: decere existimaui vuam ex taz multis orationē eius pscribere: Ac potissimū eaz dicā: quā in contione post reditū bestie huiuscemōi vbis disseruit

Multa me dehortantur a vobis Quiritis: nisi studium reipublice omnia superet: opes factionis: vestra patiētia: ius nulluz: ac maxime q̄ innocentie plus periculi q̄ honoris ē: nā illa quidē piget dicere: his annis quidecī q̄ ludibrio fuerit supbie pauco

Multa me dehortātur a vobis. Quirites nisi studiuz reipu. omīa superet. In hac orone Mēmius hoc suadere pplo Romano intēdit vt suā libertatē tueat ⁊ eā a nobilitate opprimi non patiat: vt factū cōsulis puniat: nō vi neq; armis: sed iudicio: vt videlz q̄stionib⁹ et inq̄sitionib⁹ vitas inuestiget: deturq; opa: vt iugurtha pplo romano dedat: vt ei⁹ indicio scelus detegat. Sed in p̄ncipio oronis beniuolētiā captat a psona sua: cū ondit studium suū in rēpu. ⁊ in eosipsos q̄ audiūt. Multa me dehortant a vobis Quirites. Multa (iq̄t) q̄ me dehortant atq; deterrēt a studio defendēde vre libertatis. Sed amor me⁹ in rēpu. oīa vincit: ⁊ facit vt illa cōtemnā q̄ me deterrēt a studio defendēde vestre libertatis ꝯtra nobilitatē. Multa me dehortant a vobis. i. multa dehortātur O Quirites a defensione vri. Quirites. i. o Romani. Quirites autē dicti sūt vel a curi hasta sabinorū vel a curib⁹ q̄ est ciuitas sabinorū: postq̄ īter Romulū et Taciū regē Sabinoꝝ fedus pcussū est. Nisi studiū reipu. i. amor ⁊ volūtas mea pna ī rēpu. superet. i. vincat. Opes factionis: hec sūt q̄ me dehortant a vobis: videlz opes factionis. i. potētia partis: videlz potētia nobilitatis: q̄ est pars aduersa: cōtra quā vestrā defensionē suscipio. Vestra patientia. Ac si diceret nobilitas potēs est ad opprimendā vestrā libertatē ⁊ vos patiētes estis ad tātā īiuriā tolerādā. Jus nullū: qz plebs labores sustinet bellorū: nobilitas honores possidet. Ac maxime q̄ īnocētie plus piculi q̄ honoris est. Ecce pbat: quō ius nullū est: q̄ boni ⁊ īnocētes plus piculi hūt q̄ honoris. Hoc aūt dicit. Plebs bona ⁊ īnocēs picula q̄dē ⁊ labores sustinet: sed nobilitas honores habet: qz magistrat⁹ ⁊ īpia et puincie p nobilitatē gubernant. Plebs vo ad bella gerēda detrudit: ⁊ ad labores ac picula subeunda destinat. Nā illa q̄dē piget dicere: dixi q̄ potētia nobilitatis ⁊ vra patiētia ⁊ ius nullū dehortant me a defēsione vre libertatis: qz sūt ⁊ alia q̄ me dehortātur: sed piget dicere ea Et q̄ sūt illa: his ānis. xv. supioribꝰ: multi ex plebe īterfecti sunt a nobilitate: multi etiā vri defēsores piere: q̄s ī ipo piculo deseruistis: ⁊ postea īterfectos īultos reliq̄stis. Cū ḡ hec in memoriā veniūt: dehortātur me a studio vre defēsionis: qz video vos deserere et puifacere vros defēsores. Nā illa: dixi q̄ illa me dehortātur q̄ supra posui: qz illa q̄ sequūtur sine labore et tedio dicere nō possū. Ordo ē. Nā p qz me piget dicere illa. s. q̄ sequūtur: videlz q̄ p q̄tū fueritis ludibrio supbie paucoꝝ: et piget dicere q̄ p q̄tū fede multi vri defēsores pierint inulti: ⁊ vt p sicut aīus sit corrupt⁹ vobis ab ignauia ⁊ secordia: q̄ nec nūc q̄dē obnoxij īimicis exurgitis: atq; etiā nūc timetis eos: q̄b⁹ decet esse terrori. Cōmēorat iniurias quas plebs accepit a nobilitate: vt ipam plebē magis ꝯ nobilitatē accēdat: et nō patiat diuti⁹ opprimi suā libertatē. Quā ludibrio fueritis supbie paucorū. piget me dicere quēadmoduz supbia nobilitatis vos ludibrio habuerit ⁊ lacerauerit: ac p arbitrio suo tractauerit iā q̄n-

decim annis: ex quo Tiberi⁹ Gracch⁹ vester defensor iterfect⁹ ē. Quā fede. i. crudēte. Inulti vri defensores perierit. s. Tiberi⁹ Gracch⁹ ꝑmo. deinde. C. Gracchus frat ei⁹. et. M. Fului⁹. Quomō perierit. C. Gracch⁹ ⁊ Fului⁹ supra dixim⁹. De Tiberio paulo post dicem⁹.

At vobis aius. plebē licēter arguit ignauie: vt eā accēdat ad capescēdā libertatē. Obnoxij inimicis. i. obligati inimicis: q: timetis eos q̄ vos timere deberēt: et ideo q: timetis vros inimicos a q̄b⁹ timēdi estis: ꝓptera nō exurgitis ꝓtra eos q̄ tot vobis iurias intulerūt: ⁊ vros defensores occiderūt. Timetis eos q̄b⁹ terrori decet ee. i. timetis eos a q̄b⁹ vos estis timēdi.

Sed q̄ q̄. Ordo est. si tñ aius me⁹ subegit me obuiā ire potē tie factionis: q̄ q̄ hec sint talia Quāuis (inq̄t) multa ⁊ magna sint q̄ me dehortant a vobis O Quirites: sicuti sūt hec q̄ supra mōstraui: tñ aius me⁹ erga vos et erga rēpu. vincit hec oīa: et cogit me resistere potētie nobilitatis. Hec talia sint: videlicz magna ⁊ grauia. Obuiā ire. i. resistere. Factionis potētie. i. potētie partis aduerse. s. nobilitatis. Subegit. i. coegit. Certe ego: volo inq̄t experiri libertatē meā ꝓtra nobilitatē. Aerū. Ordo est. verū. i. sed est sitū in vestra manu o Quirites an faciā id frustra: an faciā ob rē id est o Quirites in vra ptāte positus est: an experiar libertatē meā frustra an vtiliter: q: si me sequi volueritis ⁊ vestrū auxiliū michi pstare: vtiliter experiar libertatē meā. si aūt me deseruerit is frustra ⁊ sine vtilitate libertatē meā experiar. Ob rē. i. vtiliter. Frustra. i. sine vtilitate. In vestra manu. i. in vestra ptāte. Sitū est. i. positū est. Aeq̄ vos hortor. Ordo ē Aeq̄ ego hortor vos: vt vos armati eatis cōtra iurias. q̄. i. quārē nostri maiores sepe fecere. i. nō hortor vos vt vi et armis resistatis iniurijs quas nobilitas vobis infert: sicuti fecerūt sepe maiores nri. Nā exactis iā regib⁹ plebs armata bis secessit a patrib⁹ in montē Auētinū: nec recōciliari potuit: donec ei senat⁹ postulata cōcederet. Causa aūt ꝑme secessionis hec fuit. Magna iter patres. i. senatū ⁊ plebē discordia erat: ꝓpter nexos ob es alienū. Nexi dicebātur q̄ tātisper seruiebāt creditorib⁹ suis donec debitū psoluissent. (Nexi dicebātur: q̄ ꝓpter debita vincti creditorib⁹ suis tradebātur.) Fremebāt et murmurabāt plebei hostes se foris ꝓ pio et libertate dimicare: domi aūt a ciuib⁹ captos ⁊ oppressos teneri: tutioresq̄ in bello q̄ in pace: iter hostes q̄ iter cives libertatē suā esse. Igit Appio Claudio ⁊ Seruilio ꝯsulib⁹: cū volsci infesto exercitu advrbē venire nūciarētur: ali⁹ alitū hortabat ne oīno noia darēt: et ne se ad militiā scribi paterētur. Patres ancipiti re pculsi in tāto piculo Seruiliuz cōsulē monent: vt rēpu. terrorib⁹ circūuentā expediat. Tū cōsul misso Senatu in contionē pdit. Docet. cure esse patrib⁹ vt plebi cōsulat et puideat. Interi citati dent noia. Deinde edictū ꝓponit: ne q̄s vinctū: neve clausū teneat quo min⁹ nomē dare possit: ⁊ ne q̄s militis donec in castris esset: bona possideret. Mox aderāt nexi nomia pfitētes. Finito bello: plebs aderat: pmissa cōsulis ⁊ senat⁹ fidē expectās. Appius plebi semp infest⁹: vt fidē college vanā faceret: ius de creditis pecunijs dicebat: q̄ nexi fuerāt: creditorib⁹ tradebātur. Plebs pmissis eluſa et derepta: cū a tribus ppīs Volscis Equis et Sabinis bellū istaret: nulla rōne cōpelli potuit: vt ad militiā noia daret. Coctus nocturni ⁊ colloq̄a fiebāt seinuicē exhortantiū ad bellū gerēdū pficiscerētur. Senat⁹ hac de re consultus: icrepat cōsules: q̄ ipertū cōsulare nō exequātur. Sed cū cōsules nichil pficerēt: tandē Dictator creat⁹ q̄ edictū ꝓposuit fere simile edicto Seruilij. Atq̄ ita plebe dāte noia legiones decē cōscripte sūt. Mox trib⁹ bellis pspere cōfectis: et parta victoria de Volscis: Equis: et Sabinis. cū dictator ad senatū rettulisset: q̄d de Aexis fieri placeat: relatio reiecta est. Tū dictator iratus. Nō placeo (inq̄t) cōcordie auctor. Optabitis mediusfidius ꝓpediem vt mei similes romana plebs patronos

rū q̄q̄ fede: q̄q̄ inulti perierūt vri defensores vt vobis aīm⁹ ab ignauia atq̄ secordia corruptus sit: q̄ nec nūc quidē obnoxij inimicis exurgitis: atq̄ etiā nūc timetis eos quibus terrori decet ee: sed quāq̄ hec talia sint: tamē obuiā ire potētie factiōis aīmus subegit. Certe ego libertatē q̄m mihi a pente meo tradita ē expiar. Aeq̄ id frustra an ob rē faciā i

habeat. Jta curia egressus dictatura se abdicauit. Tũ patres timor inuasit: ne sl exercit⁹ dimissus esset: rursus coct⁹ occulti et colloqa secreta cõuẽtusq; nocturni fierẽt cũ magno periculo ciuitatis. Jtaq; simulãt ab Equis bellũ renouatũ esse: ac sub hac specie: iubẽt vt cõsules legiones r exercitũ educãt. Plebs qr in cõsulis ẋba iurauerat: vt religionem iuramẽto solueret. Cõsules iterficere parabat. Sed cũ intellexisset: se ꝓpter hoc nõ exolui religione. Sicinio q̃dã auctore secessit in montẽ sacrũ: vt q̃dã referũt: vt alij dicũt in montẽ Auẽtinũ Jbi sine vllo ducevallo fossaq; cõmunitis castris q̃eti rẽ nullã nisi necessariã advictũ sumẽtes aliquot dies sese tenuerũt. Pa

vfa manu sitũ ẽqr. neq; vos hortor qõ sepe vfi maiores fecẽ vti ꝓtra iurias armati eatſ

uor ingẽs vrbẽ inuasit. Jtaq; patres Menenũ Agrippã facundũ virũ miserũt ad plebẽ reconciliandã: q̃ in cõtione huiuscemodi verba fecit. Tẽpore quo in homie nõ vt nũc oia cõsentiebãt: sed singulis mẽbris suũ cuiq; consiliũ suus sermo erat: indignate sũt reliqe ptes q̃ suo labore oia vẽtri pararẽtur. Vẽter autẽ in medio quiet⁹ nichil faceret: nisi q̃ voluptatib⁹ datis fruerek. Cõspirauerũt igit: ne man⁹ ad os cibum ferret: ne os acciperet datũ: ne dẽtes cõficerẽt. Hac ira dũ ventrẽ domare volũt: ipsa quoq; mẽbra pariter cũ toto corpore ad extremã tabẽ corruptionẽq; venerũt: hinc apparuit ventris quoq; nõ esse ocioſũ officiũ: q̃ cibũ acceptũ in oẽs partes corporis redderet: sanguinẽ hũc quo viuim⁹ ꝓparãdo cibo mature cõfecto. Menenius igit cũ docuisset irã plebis in patres esse similẽ tre mẽbrorũ inventrẽ flexit animos oĩm. Ceptũq; est agi de cõcordia. Cõcessumq; plebi est: vt suos magistrat⁹ haberet sacrosanctos: q̃ ei aduersus cõsules auxiliũ ferrẽt: neve cuiq; ex patrib⁹ eũ magistratũ capere liceret. Jta tribuni plebis tũc primũ duo creati sũt. C. Licinius. r. L. Albinus Atq; ita plebs recõciliata est: et seditio sedata. Causa alterius secessionis hec fuit. Appius Claudi⁹ decemuir capt⁹ erat amore insano ẋginis filie cuiusdã virgini plebei homis. Jcilio viro tribunicio despõsate. Et cũ eã aliter hẽre nõ posset ad explendã libidinẽ suã. M. Claudio clienti suo negotiũ dedit: vt illã in seruitutẽ traheret: q̃ diceret eã ex serua sua natã: eiq; auxiliũ suũ pollicit⁹ est. Cũ ergo. M. Claudi⁹ eã p fortũ trãseuntẽ rapuisset: eãq; seruã suaz afferret: re ad tribunal Appij deducta: eã. M. Claudio Appi⁹ adiudicauit. Virginius pater cũ indignitatẽ rei ferre nõ posset: simulato cũ filia et ei⁹ nutrice colloqo: veluti ab ea rei veritatẽ exq̃rere vellet: anteq̃ velut serua abduceret: stricto ferro hoc te (inq̃t) modo filia i libertatẽ vindico: pectus deinde puelle transfigit: respectansq; ad Tribunal Appij: hoc te (inq̃t) Appij caputq; tuũ sanguine cõsecro. Ad hoc facinus clamore sublato Appius cõprehendi virginiũ iubet. Jlle quacũq; incedit ferro viã facit. Jcilius spõsus corpus exangue puelle sublatũ populo ostẽtat. Scelus Appij: puelle infelicẽ formã: patris necessitatẽ deplorat. Jta plebs in vrbe Jcilij clamore et indignitate sceleris cõcitatur. Virgini⁹ in castra p fectus: vbi ordines ducebat: nõ minorẽ ibi q̃ in vrbe tumultũ cõcitat. Scelus Appij: et cũcta q̃ gesta erant exponit. Supinas deinde tẽdens manus cõmilitones appellãs orabat: ne qõ scelus Appij esset: suũ crederẽt. Vitã filie sibi sua cariorẽ fuisse: si libere ac pudice viuere potuisset: cũ velut serua ad stuprũ duci videret: morte melius adimi ratũ q̃ cõtumelia liberos viuere: in speciẽ crudelitatis lapsum esse. Illis quoq; sorores: filiasq; et vxores esse. Libidinẽ Appij cũ filia sua nequaq̃ extinctã. Hec Virginio vociferãti succlamat multitudo: se nec dolori illius: nec libertati sue defuturos. Jta multitudo exercitus ꝓcitata facto agmine: eunt ad vrbẽ: et montẽ Auentinũ occupant: vt quisq; occurrebat ad repetendã libertatem tribunosq; plebis creandos adhortãtes. Nam pauloante creatis decem viris sublata erat tribunicia potestas: et prouocatio ad populũ duo munimẽta libertatis. Alta vox nulla violentie audita est. Sed nõ multo post plebs vrbana cũ liberis et vxoribus factum exercitus secuta: ipsa quoq; secessit in montẽ Auentinũ vrbe velut in solitudine relicta. Patres noua re perterriti. L. Valerium et. M. Horatium legatos mittũt: qui de reconciliatione cũ plebe agerent. Jcilius pro multitudine respondit: plebem petere: vt sibi potestas tribunicia et prouocatio restituatur. Et sibi decem viri tradantur neve cui fraudi esset: cõscisse milites ante plebẽ. Legati postulata plebis ad senatum deferunt. Senatusconsultum fit: decemviri primo quoq; tẽpore se magistratu abdicarẽt. Qu. Furius põtifex maximus tribunos plebis crearet: r ne cui fraudi. i. pene eẽt secessio militũ plebisq;. Jta plebs recõciliata ẽ

Nichil vi nichil secessione opus est. Nō est opus vi aut secessione: videlz vt secedatis ꝛ recedatis a patrib⁹ quēadmodū bis nr̄i maiores fecerunt. Necesse est. Est necesse vt ipsimet eant p̄cipites suo more. Vide qd dicat. Mēmius r̄ndet tacite q̄stioni. Posset enī dicere aliquis. O Mēmi: tu dicis q̄ nō est opus vi aut secessione. Quare hoc dicis? An forte patres cōmittūt scelera digna secessione? Mēmius r̄ndet. Ita ꝓmittūt. Necesse est enī vt nobilitas et patres faciāt sicuti facere cō sueuerūt: et scel⁹ sceleri addāt: vt vestrā opp̄imāt libertatem. Ex quo necesse est: vt vos eis ꝛ resistatis non vi neq; armis neq; secessione: sed iudicio ꝛ iustitia. Et hic est sensus totius oōnis Mēmij. Necesse est: obscure hūc sensū cū superiore cōiungit. Dicit enī sic. O Quirites: ego vos hortor vt vestrā libertatē defēdatis: et resistatis iniurijs patrū nō vi neq; armis neq; secessione: quēadmodū merētur. Mā quātū ptinet ad ipos patres: necesse est vt faciāt quēadmodū cōsueuerūt: et ea cōmittant q̄ mereant vt resistatis eis vi et armis et secessione. Sed nō hortor vt sic resistatis eorū iniurijs. Quid ergo faciēdū est? Vindicādū (inq̄t) in eos censeo nō manu neq; vi sicuti merētur: sed iudicio et iustitia. Itaq; q̄stionib⁹ et tormētis et indicio ipsi⁹ Iugurthe: veritas indagāda et inq̄rēda est de crimīe: p qō cōsul tam ignominiosum fedus cū Iugurtha fecit intuitu senat⁹ pp̄liq; romani. Mā in eo federe maiestas senatus populiq; romani violata est. Et ideo hoc crimen puniendū cēseo nō vi neq; armis: sed iudicio et iustitia. Precipites eant: tre precipitē est temere ꝛ incōsulte in aliqō malū ruere. Est (inq̄t) necesse vt patres et nobiles ad opp̄imendā vestrā libertatē precipites ruant sicuti cōsueuerūt. Et ita capta opportunitate iniurias nobilitatis in plebē romanā cōmēorat. Et p̄mo oñdit quēadmodū Tiberiū Gracchū defensorē plebis iuste occiderūt. Postea. C. Gracchū ꝛ Fuluiū qui iura libertatis plebis romane tuebant. Occiso: ordo est. Magne q̄stiones habite fūt in plebē romanā occiso Tiberio Graccho: quē nobiles arebāt parare regnū. Post q̄ (inq̄t) occiderūt Tiberiū Gracchū tanq̄ regnū affectantē: multos ex plebe romana tormētis cruciauerūt: veluti p torturā et funē ab eis veritatē elicere vellēt. Tiberius autē Gracchus ita iterfect⁹ est: atq; hac de causa. Romani agros quos hostib⁹ victis bello victis adimebāt parti vēdere: parti in publicū redigere ꝛ egenis ac paupib⁹ ciuib⁹ p modica pēsione vtēdū tradere solebāt. Sed cū diuites icepissent eas pēsiones augere: ꝛ h⁹ mō ex agris paupes excludere. Lata ē lex q̄ vetabat quēq; ciuē romanū hēre plusq; q̄ngēta iugera agri: hec lex auxilio fuit paupib⁹ ciuib⁹ aliq̄t annos ꝛ diuites. Sed cū rursus locupletes cōtēpta lege agros occupare cepissent: ꝛ ob eā cām paupes ciues irritati ad militiā dare noīa recusarēt: et filios educare nollēt. Tiberi⁹ Gracchus tribun⁹ plebis creat⁹ hāc cām suscipere: et pauperib⁹ subuenire cōstituit. Itaq; plebe flagitante legē ꝓmulgat mitissime scriptā: q̄ iubebat: vt locupletes accepto precio qō pro pēsione erogauerāt: agros publicos dimitterēt: et eos paupib⁹ ciuib⁹ traderēt. Factio nobiliū et locupletū aduersus hanc legē se opponit: quo min⁹ ferat ꝛ a pp̄o sanciat. Sed cū p se locupletes infirmi essent. M. Octauiū tribunū plebis collegā ꝛ familiarē Tiberij cōfirmāt: vt legi intercedat: hoc est auctoritatē suā iterponat ne lex ferat. Est autē tribunoꝝ plebis maxima in phibēdo potestas. Vnus vno phibēte: alij etiā si plures sint nichil efficere possūt. Ob hāc itercessionē trat⁹ Tiberi⁹ priore lege relecta: q̄ erat humaniter scripta aliā plebi magis gratā ꝓmulgat: videlicet vt agri q̄ ꝓtra leges erāt possessi dimitterētur: nulla mētione p̄cij facta. Et edicto ꝓposito oēs vrbanos magistrat⁹ quicq; agere phibuit: priusq; de lege agraria ad pp̄m ferret. Erario sigilla ipressit: et p q̄stores quicq; depromi: aut iportari vetuit. Locupletes cuncti vestes mutauerāt: et mesti forū circuibāt. Postq; dies comitioꝝ aduenit. M. Octau⁹ in itercessione pseuerat. Tiberi⁹ Octauiū suppliciter rogat: vt ab itercessione desistat. Quod cū negaret Octauius. Tiberi⁹ ad rē nō legitimā neq; humanā uersus. M. Octauiū tribunatu puare atq; amouere cogitauit. Itaq; postero die ꝓuocato pp̄o rursus. M. Octauiū verbis hortat vt ab itercessione desistat. Qō cū ipetrare nō posset: tulit ad pp̄m de abrogatione Octauij. Ac stati tribus in suffragiū nitit. Erāt trib⁹ triginta q̄nq;: quarū cū decē et septē Octauius abrogassent: ꝛ vna tm̄ restaret ad rē pficiēdā. Tiberi⁹ ad Octauiū cōuersus rogat: vt ab itercessione desistat: neve sibi tātā notā inferri patiat. Deide toto ispectāte pp̄o eū reueren-

nichil vi nec secessione opus est; necesse est suo metipi more p̄cipites eāt occiso Tiberio

ter amplexus deꝑcabat. Ferunt his ꝑcib⁹ Octauiũ oculos lachrymis ꝛplesse. ꝛ aliquãto cũ silẽtio stetisse. Sed vbi ad locupletes et nobiles respexit: q̃ aderãt rogãtes eũ vt ꝑseueraret in ĩtercessione: generose Tiberio rñdit: vt faceret qõ vellet. Itaq; ppli iussu abrogato magistratu Octauij: et misso a Tiberio apparitore q̃ illũ de tribunali detraheret: cõcursus ẽ locupletibus ꝛ a plebe factus rixaq; orta est. Octauiꝰ ꝑ tumultũ aufugit. Itaq; lex agraria hꝰ est de diuidẽdis agris lata est. Tresviri qui agros diuiderẽt: creati sũt. Tiberius ipse legis auctor. Appius Claudius socer. C. Gracchus frater. ¶ Post hec: cum Attali regis testamẽtum a pergamis Romam trãsmissum esset: quo populus romanus heres scriptus fuerat: statim Tiberius tulit populũ: vt regis pecunia ciuibus Romanis quibus agri dabantur: pro cultura assignaretur. De oppidis autem q̃ Attali fuissent: nichil ad senatũ: sed ad populũ pertinere dicebat. Hec res maxime senatũ offendit. ¶ Postremo aperte cõtra senatus cõtẽtione magis q̃ iusticia et equitate multitudinẽ excitare conatus est alijs legib⁹: quib⁹ tẽpora militie detrahebat: et iudicib⁹ tũc senatoꝛib⁹ parẽ numerũ ex equestri ordine statuebat. De his rebus vt ad ppm ferret in capitoliũ pergit: vbi multitudo cõuenerat. Inter hec Flaui⁹ Flaccus senator in eminentẽ locũ ascendens: qm̃ vox ei⁹ pre clamore et strepitu multitudinis exaudiri nõ poterat: manu significauit: velle cũ Tiberio loqui: iussuq; Tiberij per multitudinẽ recept⁹: nũciauit ei diuites de nece ei⁹ agitare: eaq; de causa seruos ac liberos cũ armis habere. Hec posq̃ amici q̃ circa Tiberiũ steterant: audiuerant: subito togas accingũt: hastiliaq; de manib⁹ ministrorũ: q̃ multitudinẽ reprimũt: rapiẽtes se ad resistendũ parãt. Sed illi q̃ in cõtione lõgius aberãt: hãc preparationẽ admirãtes: cũ interrogarent q̃d sibi vellet ea res. Tiberi⁹ manu tangens caput suũ: sibi periculũ imminere significabat. Hoc signũ ĩimici maligne ĩterpretãtes: q̃si diadema et coꝛonã regni deposceret: rẽ senatui nũciant. Qua de re cũ oẽs perculsi essent. Scipio Nasica Mutium Sceuolã consulẽ cohortat vt libertati succurrat. Deinde cũ respõdisset cõsul: se nec auctoꝛẽ belli: intestini et ciuilis discordie fore: nec quẽq̃ romanũ ciuẽ sine iudicio necaturũ: prosiliẽs Nasica Quãdo (inq̃t) cõsul ciuitatẽ prodit: q̃ leges saluas esse cupiũt: me sequãtur. Hec dicẽs lacinia toge sup caput posita: in capitoliũ pgit. Alijq; post eũ toga circa brachiũ ĩuoluta secuti sũt. Itaq; subsellioꝛũ pedib⁹ reuulsis obuios feriẽtes cõtra Tiberiũ vadũt. Cede igit̃ et fuga Tiberij sociorũ facta: cũ ipse Tiberius cursu euadere ꝑperaret. toga ꝑ quẽdã retẽtus cecidit. Surgẽti vero. P. Saturnin⁹ collega eius pede Subsellij caput ꝑcussit. Hic primã plagã intulit secũdã vero. L. ruffus: de qua etiã gloriari solitus est. ex alijs circiter triginta mactati sunt fustib⁹ et lapidibus oĩes nemo ferro. Corpus Tiberij cũ alijs cadaueriꝫ in Tiberim ꝓiectũ est. Hec his finis cladis fuit. Mã amicoꝝ et familiariũ Tiberij alij indicta causa ĩ exiliũ pulsi sunt: alij capti crudelissime trucidati sũt: inter quos. C. Jullius eculeo cũ anguib⁹ insut⁹ necatus est. ¶ Occiso Tiberio Graccho. i. posq̃ Tiberi⁹ gracchus occisus est: duce Scipione Nasica eo modo quo dixim⁹. Quẽ regnũ parare nobiles aiebãt. i. quẽ nobiles dicebãt acquirere sibi regnũ. Mã (vt supra diximus) cũ in cõtione manu caput suũ tangens salutẽ suã populo cõmẽdaret: nobiles ita ĩterpretati sũt illud signũ: vt dicerent Tiberiũ coronã regni petere a ppo. In plebẽ romanã magne q̃stiões habite sũt: idest magne inq̃sitiones facte sunt cõtra plebẽ romanã mortuo Tiberio. Multi enim ex plebe fune tozti sũt: et multi in exiliũ pulsi: ꝛ multi sunt ĩterfecti: vt ante dixim⁹. Questiones dicũtur inq̃sitiones criminũ: que fiũt per iudices: adhibitis tozmẽtis: vnde questiones etiã tozmẽta dicũtur: per que veritas exquirit̃. Habite: idest exercitate. ¶ Post Cai Gracchi: et. M. Fuluij cedem. de his ante diximus: quẽadmodũ sunt ĩterfecti. Ordo est. Itẽ multi vestri ordinis sunt necati in carcere post necẽ. C. Gracchi et. M. Fuluij. Multi vestri ordinis: idest multi ex plebe Mã tres ordines erant. Senatus. Equester ordo. et plebs. Utriusq; cladis. scilicet et Tiberij et Cai Gracchi. Ordo⁊est. Non lex sed libido eoꝝ fecit finẽ vtriusq; cladis. Clades signi-

Gracchꝰ (quẽ regnũ parare hoĩes aiebãt) ĩ plebẽ Romanã graues habite sunt q̃stiones pꝰ. C. gracchi ꝛ. M. fuluij cedẽ: itẽ vri ordis multi mozrtales in carcere necati sũt vtriusq;

ficat exitiū et pniciem. Dicit ergo: nobiles fecerūt finē vtriuscz cladis nō qñ debuerunt: sed qñ voluerūt. Nō enī legib⁹ paruerūt: sed libidinē et voluntatē suā expleuerūt. Multos enī ex plebe ꝓtra leges sine iudicio necauerūt. Sed sane fuerit regni reparatio: plebi iura sua restituere. Tiberius Gracchus dū plebi iura sua restituit: nobilitati visus est q̄rere sibi regnū. Dicit ergo. Cōcedam⁹ verū esse id qđ dicūt aduersarij: videlz Tiberiū Gracchū regnū sibi q̄rere voluisse: qđ tamē falsum est. Nā tiberi⁹ Gracchus nō sibi regnū q̄siuit: sz plebi iura sua restituere: ⁊ libertatē ei⁹ defendere voluit. Et est color q̄ dicit ꝓmissio siue cōcessio q̄ fit qñ id maxime negam⁹: qđ ꝓcedere videmur: sicuti nūc. Nam vult Memmius negare q̄ Tiberius Gracch⁹ regnū affectauerit et q̄siuerit. Et tamē videt cōcedere: dicēs. Sed sane fuerit regni reparatio: plebi iura sua restituere. Idest cōcedamus verū esse qđ dicūt nobiles Tiberiū Gracchū regnū sibi parare voluisse: cū plebi iura sua restituere: et defendere iura plebis vocem⁹ acq̄rere regnū. Sic enī hic color rhetoric⁹ q̄ dicit ꝓmissio siue cōcessio fit: qñ nos ostēdim⁹ in dicēdo aliqđ cōcedere: et tñ semꝑ aliqua verba iterponim⁹: per q̄ aperte significam⁹ nos id negare qđ cōcedere videmur. Sic Virg. in xii. enei. seq̄re Italiā: vētis pete regna ꝑ vndas. Regni reparatio. Ordo est. Sed restituere iura sua plebi: fuerit reparatio regni: et iure sit factū q̄cq̄d non potuit vlcisci sine sanguine ciuiū. Totū hoc dicit ꝑ cōcessionē: in qua id maxime negat: qđ videt cōcedi. Regni reparatio: idest reformatio: renouatio: restitutio regni. Sane id dicit reparari qđ deletū et ꝓditū est. Unde expulsis tā multo tēpore ante regibus: regnū extinctū erat rome: nūc ergo recte dicit reparatio regni. i. restitutio: reformatio. Plebi iura sua restituere: sicuti fecit tiberius Gracchus: q̄ legē agrariā tulit cōtra factionē locupletū et nobilū: vt pauperib⁹ ciuibus agri restituerētur: q̄ eis adempti fuerāt ꝑ locupletes cōtra leges sicuti supra visū est

cladis nō lex: verū libido eoꝝ finē fecit: ſz ſane fuerit regni repatio plebi ſua iura reſtituere: q̄cq̄d ſine ſanguīe ciuiū vlciſci neq̄t iure factū ſit: ſupioꝛib⁹ annis taciti indignabamī

Quicq̄d sine sanguine ciuū vlcisci nequit iure factū sit. Hoc ideo dicit: q⁊ posset aliqs dicere. O Memmi. Tu dicis nobilitatē inturtā plebi intulisse: q⁊ Gracchos iterfecit. Sed vide q̄d dicas. Nā multi existimāt Gracchos iure interfectos fuisse: tanꝯ ciues seditiosos: et tanꝯ ciues q̄ discordiā inter patres ⁊ plebē seminarēt. Respōdet Mēmius. Sit ita. Cōcedo Gracchos iure iterfectos fuisse. Sed alia scelera nobilitatis et patrū atq; alias iniurias ostē dam: quib⁹ intelligetis eos vestrā libertatē opprimere voluisse: et ex quib⁹ intelligetis eos tanꝯ dños: vos tanꝯ seruos esse. Potestis hoc ferre? certe nō debetis. Quicq̄d sine sanguine ciuū vlcisci nequit iure factū sit. Hoc dicit ꝓpter Gracchos: et eos qui cū ipsis iterfecti sunt. Ac si diceret. Cōcedo Gracchos iure iterfectos esse: q̄q̄ si in aliquo peccauerant: eos poterāt aliter puntre et nō iterficere. Ulcisci. i. vindicari: puniri. et passiue positū est vlcisci. Nequit. i. nō potest. Ac si diceret: cōcedo iure iterfectos esse: sed tñ si quid deliquerāt: id puniri poterat sine sanguine. Et ita ꝑ hec verba negat iure interfectos esse: q̄uis concedere videat. Superioꝛibus annis. Memmius transit ad alia crimina patrū siue nobilitatis: quia de Gracchis varia erat opinio nūquid iure occisi essent. Unde Scipio Emilian⁹ qui erat affinis Gracchoꝝ. Nā sororē eoꝝ vxorē habebat: cū apud Numātiā bellū gerēs: audiuisset Tiberiū Gracchū iterfectū fuisse: iterrogatusq̄ esset q̄d sibi videret de morte ei⁹. Respōdit: illū sibi videri iure interfectū esse. Memmius igit trāsit ad alia scelera nobilitatis: et dicit. O Quirites superioꝛib⁹ annis vos moleste ferebatis: q⁊ nobiles erariū expilabāt: et pecunias publicas diripiebāt: et a regib⁹ ac populis liberis vectigalia exigebāt hec tanta scelera nequaq̄ punita fuerūt. Et ꝓpterea: q⁊ videbāt se impune peccare: leges et maie statē vestrā hostib⁹ tradiderūt: sicuti nūc fecit cōsul Bestia: q̄ tā ignominiosū fedus cū iugurtha fecit. Ordo est. Uos taciti indignabamini superioꝛib⁹ annis erariū expilari et indignabamini reges et liberos populos pēdere vectigal paucis nobilibus et indignabamini penes eosdem esse et summā gloriā et maximas diuitias. Ac si diceret. O Quirites nōne videtis nobilitatē et patres in manibus suis vniuersam rempublicā habere: et eam pro arbitrio suo versare. Ipsi erariū spoliant: vectigalia publica exigūt: puincias administrāt: ⁊ in

administratione harū rerū infinita scelera impune cōmittūt. Taciti: qz indignabamini: sed nichil dicebatis. Erariū dicit locus vbi era .i. pecunie publice reponuntur. Expilari.i. spoliari et furto diripi. Reges et populos liberos: q bello subacti fuerāt a romanis. Populos liberos: q reges nō habēt: sed in libertate viuūt. Vectigal.i. tributū. Vectigal ppie dicit id preciū qđ pēditur p vectura alicui⁹ rei. Pēdere.i. soluere. Tamen hec talia facinora impune fecisse parum habuere. idest nobiles nō satis putauerūt q tāta scelera ppetrassent: nec puniti fuissent: sed etiam alia scelera addiderūt. Jtaqz leges et maiestatē vestrā hostibus tradiderūt Jmpune: sine pena: qz puniti nō sūt. Parū habuere. i. paruz putauere. Ac si diceret: nō fuerūt contenti scelerib⁹ illis: et ideo alia addiderunt. Jtaqz: qz parū putabant scelera suprascripta impune ppetrasse. Ordo est. Jtaqz leges et maiestas vestra et oīa diuina et humana sunt tradita hostibus: neqz eos pudet q fecere ea: aut penitet: sed incedūt magnifici p ora vestra ostētantes sacerdotia et cōsulat⁹: pars ostētātes triūphos suos: perinde quasi: idest tāq̄ si habeāt ea honori: et non prede. Memmius ostēdit nobilitatē vniuersaz pro arbitrio suo tractare rēpublicam: et leges et maiestatem populi romani et diuīa atqz humana oīa violare: atqz ea hostib⁹ tradere: quēadmoduz supra Salusti⁹ oñdit. Mā maior pars

erarium expilari. reges et populos liberos paucis nobilibus vectigal pendere: penes eosdem et summā gloriam et maximas diuitias esse: tamē hec talia facinora impune suscepisse parum habuere. Jtaqz postremo leges: maiestas vestra: diuina et humana oīa hostibus tradita sunt: neqz eos qui ea fecere pudet aut penitet: sed incedunt per ora vestra magnifice: sacerdotia et consulatus: pars triuumphos suos ostentantes perinde quasi ea honori non prede habeant: serui ere comparati iniusta imperia dominorū non pferūt. Vos Quirites in imperio nati

Senat⁹ ac nobiliū pecunia a iugurtha corrupti cōtra leges et preter maiestatē ppli romani iugurthā ipunitū dimiserūt: q Hiempsalē interfecerat: et Adherbalē regno eiecerat. Cū ergo Senat⁹ talia facit leges et maiestatē ppli et diuina et hūana oīa hostib⁹ tradit. Pudet: verecūdie est. Penitet: doloris est. Malefaciūt: nec eos malefacti pudet aut penitet: sz pcedūt in publicū dignitates et honores suos palā oībus ostētātes: qz aliqñ vel pōtifices maximi fuerūt: vel ꝯsulatū gesserūt: vel ex hostib⁹ triūpharūt. Per ora vestra. i. in ꝯspectu vestro. Sacerdotia vel pōtificatū: vel aliqđ aliud sacerdotiū. Mā romani pōtificē maximum creabāt q oībus sacerdotib⁹ preerat. Perinde q̄si honori habeāt nō prede. Nobiles ex sacerdotijs et ex magistratib⁹ et ex triūphis nō tam honorē sibi acqrūt q̄ predā et diuitias atqz pecunias. Mā q triūphant et q magistrat⁹ administrāt: multas sibi diuitias et pecunias accumulāt. Et ppterea triūphi et magistrat⁹ nō tam illis honori sūt q̄ pde. Sicuti cōsulat⁹ Bestie cōsulū nō tā fuit honori q̄ prede. Mā multas pecunias accepit a iugurtha: vt illū in deditionē acciperet. Bestia igit cōsulatū habuit nō tam honori. i. ad honorē q̄ prede: qz in eo cōsulatu plus prede et pecuniarū acqsiuit q̄ honoris. Serui ere cōparati iniusta iperia nō perferūt. Postq̄ vitia et scelera nobilitatis ostēdit: hortat plebē ad ea scelera puniēda: et ne velint pati libertatē suā opprimi. Dicit enī. serui qui pecunia empti sunt nō possūt pati dominos iniustos et crudeles. Vos autem Quirites orbis terrarum domini potestis pati seruitutem. Serui ere cōparati. i. pecunia empti. Iniusta imperia: idest dominos iniustos et crudeles non perferunt: idest non sustinent. Vos Quirites imperio nati. i. vos qui nō estis serui sed dñi. Et est cōtentio que fit cum ex contrarijs rebus oratio conficitur.

Equo aĩo seruitutẽ toleratis: idest pati potestis vt vobis dominẽtur nobiles. At qui sunt hi. Ostẽdit eos nõ debere pati seruitutẽ preserti ab hoĩbus sceleratis. Sceleratissimi. In odiũ adducit aduersarios: sceleratos eos et flagitiosos appellãs. Cruẽtis manib⁹. Ac si diceret homicide. Immani. idest ingẽti. Quib⁹ fides: decus: pietas: honesta atq; ĩhonesta oĩa questui sũt: idest q̃ vẽdunt fidẽ: et decus: et pietatẽ: et honesta: et inhonesta. Nã pecunia eis carior est q̃ fides et decus: et honestas: sicuti supra dixit de legatis q̃ in Numidiã, puinciã missi meliorẽ partem regni iugurthe adiudicarũt. Nã hi pecuniã fide cariorẽ habuere. Deinde dicit. Paucis fides q̃ pecunia carior fuit. Decus .i. honorẽ. Bestia dec⁹ suũ questui habuit: qr honorẽ suũ p pecuniã vẽdidit. Nã ppter pecuniã fedus cum iugurtha fecit: quod sibi magno dedecori fuit.

Honesta: vt si q̃s ppter pecuniã pudicitiã suam amitteret. Questui. i. ad questũ. Quest⁹ dicit turpe lucrũ. Pars eor: Ordo est. Pars eorũ habent p munimẽto tribunos plebis occidisse. alij scz habent p munimento q̃stiones iniustas fecisse plericq; habẽt p munimẽto fecisse cedem in vos. i. quidã putant se esse tutos: qr Tribunos plebis occiderũt. Alij vero putant se esse tutos qr questiones .i. inq̃sitiones iniustas et iniq̃s exercuerũt: alij putãt se esse tutos: qr multos ex plebe interfecerunt. Atq; hoc modo vnde maxime timere deberent: inde maxime tutos se esse putant.

Occidisse. i. interfecisse. Tribunos plebis: scz Tiberiũ et Caium Gracchos. Questiones idest inq̃sitiones: que per tormẽta fiunt. Pro munimento: pro defensione. Itaq;. i. hoc modo tantũ quisq; est maxime tutus quantũ quisq; pessime fecit. Metum a scelere suo ad ignauiã vestrã transtulerũt. hoc est qõ supra dixit. Atq; etiam nũc timetis eos quibus terrori esse decet. hoc enĩ dicit. Nobiles timere deberent ppter scelera sua. Nunc autẽ vos o quirites timetis ppter ignauiam vestrã: quia animus vobis ab ignauia corruptus est: sicuti supra dixit. Et ita ipsi transtulerũt metũ a scelere suo ad ignauiã vestrã: quia ipsi non timent qui timere debuerãt ppter scelera sua. Et vos timetis propter ignauiã vestrã: qui timere nõ deberetis: quia nichil mali fecistis: sed timetis propter ignauiã: quia pusillanimes estis: ordo est. Illi nobiles sceleratt transtulerũt metũ a scelere suo ad vestrã ignauiã: quos oẽs coegit ĩ vnũ hoc qõ sequit: videlz eadẽ cupere: eadẽ odisse: eadẽ metuere. Eadẽ cupere: scz mala. Eadẽ odisse: scz bona. sicuti in Catilinario dicit idẽ velle et idẽ nolle: ea demũ firma amicitia est: hoc loco dicit. eadẽ cupere: eadẽ odisse: eadẽ metuere: inter bonos est amicitia: sed iter malos, est factio. Cũ ergo mali hoĩes eandẽ rẽ cupiũt: et eandẽ rem odio habẽt: et eandẽ rẽ metuũt: si in vnũ cõiungũtur: vocatur factio: si boni homĩes faciunt hoc idẽ: vocat amicitia. Coegit. i. cõgregauit. Qõ si tantã. Ordo est. q̃ p sed. Sed pfecto neq; resp. vastaret sicut nũc. s. vastat: et bñficia vĩa forẽt penes optios: nõ penes audacissimos si vos haberetis tãtã curã libertatis: q̃ p q̃tũ illi sũt accẽsi ad dñationẽ. Aduersarios ĩ odiũ adducit: cũ dicit illos esse cupidos dñandi: nobiles dñari vobis cupiũt: o quirites: et vos libertatẽ vestrã nõ curatis. Nã si tãtopere curã vre libertatis haberetis: q̃topere illi cupiũt do

equo aĩo seruitutẽ toleratis? At q̃ sunt hi q̃ rẽpub. occupauere? hoĩes sceleratissimi cruentis manibus: ĩmani auaricia: nocẽtissimi idẽq; supbissimi: quib⁹ dec⁹: fides: pietas: postremo hoẽsta atq; ĩhonesta oĩa q̃stui sũt: ps eoꝝ occidisse tribunos pl. alij q̃stiões iiustas plericq; cedẽ ĩ vos fecisse, p munimẽto hñt: ita q̃ q̃tũ q̃sq; pessime fecit tã maxie tutus est: metũ a scelere ad ignauiam vestraz transtulere: quos omnis cupere eadez: eadez odisse eadem metuere in vnũ coegit: sed hec inter bonos amicitia iter malos factio ẽ. Qõ si tã tã vos curã libertatis haberetis q̃ illi ad do

mlari: ꝓfecto neq; respu. vastaret sicuti vastat: ⁊ honores ac magistratꝰ penes optīos eēnt ⁊ nō audacissimos: qꝛ si maiorē curam vestre libertatis haberetis: honores ⁊ magistratus daretis optimis viris et non improbis ac sceleratis. Beneficia vr̄a: id est honores ⁊ magistratus. Nam populi romani beneficiū est dare honores et magistratus quibuscūq; voluerit. Penes optimos: id est apud optimos. Maiores vestri parandi iuris et maiestatis ꝯstituende gr̄a. Maiores vestri (inq̄t) vt iussus sibi ⁊ maiestatem pararent et cōstituerent: bis secesserunt a patribꝰ armati in mōtem auētinū: sicuti supra visum est. Parandi viris gratia: id ē cā acquirēdi iuris sui: vt plebs ius suū haberet ex quo concessum est plebi: vt suos magistratus haberet sacrosanctos: q̄ eā defēderent. Itaq; tribuni plebis creati sunt: sicut supra visū est. Et cū postea creatis decē viris plebs tribunos amisisset iterū secessit in montē ꝑ occasionē virginie occise. Et tribuni plebi restituti sunt. Et maiestatis: id est venerationis. Nā maiestas est ꝑ quā aliquis veneratur simul ⁊ timet. Anteq̄ crearentur tribuni plebis: plebs cōtēnebatur: sed postq̄ creati sūt tribuni plebis venerari et timeri cepta est. Sūma ope. i. summis viribus. Maius dedecꝰ est parta. i. acquisita. Parauisse. i. acq̄siuisse. Sine dubio turpiꝰ est amittere ea q̄ semel sūt acquisita: q̄ oīno nūq̄ acquisiuisse. Quid igitur cēses. Aliq̄s mihi fortasse diceret: o mēmi. tu hortaris nos vt tueamur nostram libertatem: sed tu dixisti supra q̄ non est opus vi neq; armis ad hoc. Quid ergo censes tu esse faciendū? Mēmiꝰ respondet. Ego censeo eos esse puniendos qui hosti ꝓdidere rempubli. non vi neq; armis sed questionibus: id est inquisitionibus: et indicio ip̄ius iugurthe. Quid igitur cēses? inducit aliquē ita se interrogantem. O mēmi quid igitur censes? id est quid iudicas esse faciendum? Uindicandū. hec sunt verba mēmij respōdentis ego censeo vindicandū in eos qui prodidere rempu. hosti: non manu neq; vi quod est magis indignū vos fecisse q̄ illis accidisse: verū. i. sed questionibus. s. vindicandum censeo: et indicio ip̄ius iugurthe qui profecto erit obediens nostris iussis si ille est deditus. Uindicandum eos. i. eos eē puniēdos. Hosti. s. iugurthe. Prodidere rempu. quomodo respu. prodita est iugurthe quia fedus flagitiosissimū cum eo factum est: iniussu senatus populiq; romani. Non manu. i. ꝑ manū id ē per vim: et hoc sequentia declarant. Quod magis. i. que res non tam vobis conuenit q̄ illis. Nam illi qui tantū scelus cōmiserunt: mererent quacūq; ratione puniri: etiam vi: sed hoc vobis non conuenit. Nam vos decet nocentes punire nō vi aut armis: sed iudicio et iusticia. Quod. i. que res scz punire eos vi. Questionibus. i. inquisitionibus: vt querantur diligent et indagetur qui fuerīt auctores et complices huiꝰ federis: qd̄ cū iugurtha factū est. Indicio. i. ꝑ indiciū: vt iugurtha indicet et detegat veritatem. Qui scz iugurtha. Deditꝰ: dedere ē tradē. Jussis. i. p̄cept̄ nr̄is obediēs erit: qꝛ v̄itatē dicē cogemꝰ iugurthā

minationē accēsi sunt: ꝓfecto neq; respu. sicuti nunc vastaretur: et beneficia vestra penes optimos non audacissimos forent: maiores vestri parandi iuris et maiestatis constituēde gratia per secessionē armati: bis Auētinum montem occupauere: vos pro libertate quam ab illis accepistis: nōne summa operitemini? atq; eo vehementius quod maius dedecus est parta amittere: q̄ omnino non parauisse. Dicet aliquis quid igitur censes? vindicandum in eos qui hosti ꝓdidere Rēpublicam nō manu neq; vi: quod magis vobis fecisse q̄ illis accidisse indignum est. Uerum q̄stionibus et indicio ip̄sius Jugurthe q̄ si deditꝰ est ꝓfecto iussis vr̄is obediēs erit

k

Sin ea cõtemnit:si(inquit)Iugurtha romã venerit:ex ipo veritatẽ agnoscem⁹.Sed si venire noluerit signũ est sine dubio in ea pace que cũ ipo facta est fraudẽ et dolũ fuisse:q; ex ipa pace hec mala sunt secuta.Nam ipe p suis sceleribus punitus nõ est pauci romani p ipaz pacẽ diuites facti sunt in rẽpu.dãna ꝛ dedecora puenerunt. Sin ea cõtẽnit.ordo est: sed.s. id est certe existimabitis qualis sit illa pax ex qua impunitas scelerum puenit ad iugurthã magne diuitie puenerũt ad pau cos potentes:damna atq; dede cora puenerũt in rempu.Si ille iugurtha cõtemnit ea. Sin id ẽ sed si cõtẽnit ea.i.si ptẽnit ꝛ negligit et nõ vult venire romã q; timet neverũ dicere cogatur

Sin ea contẽnit scz existimabitis qualis illis pax aut deditio sit:ex qua ad Jugurthã scelerũ impunitas ad paucos potẽtes maxime diuitie:ad rempublicã dãna atq; dedecora p uenerint:nisi forte nondũ etiã vos dominationis eorũ satietas tenet:et illa q̃ hec tempora magis placẽt:cũ regna:prouincie: leges: iura:iudicia:bella atq; paces:postremo diuina et humana oẽia penes paucos erant:

Scilicet existimabitis.i.certe putabitis hoc est certe putare debetis qualis sit illa pax: ex qua tot mala secuta sunt. Existimare enim certe potestis q; sit iniq̃ pax. Impunitas scelerũ: scilz puenit:est enim zeuma ab inferiori. Impunitas scelerũ:q; i conditionibus pacis illius. scelera eius impunita relinquunt

Ad paucos:veluti ad consulẽ et scaurũ. Dãna atq; dedecora Damnũ enim hoc puenit rẽ publi.q; Numidia puincia in conditionibus pacis iugurthe concessa est:que in potestatem ꝛ ius ppli romani venisset.si cõsul bello psecutus esset iugurthã. Dedecora:q; tot ac tanta scelera iugurthe impunita sunt relicta:et dedecus fuit etiã ppo roma.tã ignominiosam pacẽ ꝛ fedus cũ iugurtha facere.in qua pace numidia ei concessa est:que antea turis fuerat ppli romani licet administratio permissa eẽt familie Massinisse ꝓpter amicitiã. Misi forte:ordo lre cũ superiore cõiungit:ꝛ sensus pẽdet a supiori. Dico q; sũma ope conari debetis p vra libertate ꝛ punire eos qui rẽpu.hosti pdidere:nisi forte adhuc vobis placet seruire nobilibus quẽadmodum fecistis his supioribus annis postq̃ interfecti fuerunt Tiberius et caius gracchus defẽsores vri:ꝛ hoc ẽ q; dicit. Misi forte:dico q; debetis facere hoc q; dixi:nisi nõdũ etiã satietas dominationis eoꝝ teneat vos:ꝛ nisi illa tempora magis placent q̃ hec:vz q; regna/et puincie/ꝛ leges/ꝛ iura/ꝛ iudicia/ꝛ bella/paces postremo oĩa diuina ꝛ humana erant penes paucos.s.penes senatũ et nobiles:et q; vos hoc est ppls romanus inuicti ab hostibus:et imperatores oĩm gẽtium:satis habebatis retinere aĩam.i inuidiã ꝛ odiũ adducit senatum et nobiles:quos dicit superioribus annis post mortẽ tiberii et caii gracchorũ dominos fuisse et totam rempublicã in eoꝝ potestate et arbitrio fuisse:ppm aũt romanũ pauperem vix viure potuisse:qui victor oĩm gentiũ totũ orbẽ terrarũ suo subegerat imperio.Et reuera ita erat Nã plebs hoc ẽ ppls ꝛ multitudo minuta bella gerebat:ꝛ gẽtes ac ppos imperio romano subigebat et ip in paupertate erat.Senatus aũt ꝛ nobiles honores ꝛ magistratus ꝛ administrationẽ puinciaꝝ ꝛ totius reipublice possidebat. Dñationis eoꝝ.s.nobiliũ et senatus.

Illa tpa:scz post mortẽ tiberij ꝛ caij gracchorũ.Nã post mortẽ eoꝝ p aliq̃t ãnos tota respu. in ptate senatus fuit tota plebe pculsa. Quã hec scz tpa:in q̃bus plebs ius suũ sibi ceptuz dicare. Regna:quia regna que bello subigebantur imperio populi romani p senatũ administrabantur ꝛ similiꝫ puincie.Sciendum'est autẽ q; romani si regnũ aliquod vel insulam vel partem alicuius puincie:vel totam puinciam aliquam bello subigebant eã vl pconsules vel per pconsules vel p ptores administrabant.Et puincia vocabatur. Leges: iura/iudicia/bella atq; paces postremo diuina ꝛ humana oĩa:his oĩbus rebus tota respublica continetur. Penes paucos.i.apud paucos.i.in potestate paucoꝝ videlicet senatus et nobiliũ. Nos autẽ. hoc est populus romanus.Ex hoc magis auget inuidiam: acsi diceret.Tota respublica erat in potestate paucorum:et populus romanus qui totum orbẽ ter-

rarum suo subegit imperio: vix habebat vnde viueret: acsi diceret res indigna est ⁊ nō tolerāda. Nam seruitutē: vere dico q̄ satis habebatis si viuere poteratis: q̄ seruitutē non recusauisset aliquis vestrū modo victū inuentre potuisset: adeo pauperes et miseri eratis.

Atq̄ ego: ordo est: atq̄ ego tamē paterer equo aīo vos ignoscere sceleratissimis homini bus q̄m sunt ciues nisi misericordia eēt casura in perniciē: tametsi p̄ q̄uis ego existimo eē flagitiosissimū accepisse iniuriam impune. Quāuis (inquit) turpe est putē: nō punire iniuriā acceptā: tamē ego equo animo ferrē vos parcere sceleratis hoī bus: quia sunt ciues: nisi talis misericordia maius malū ⁊ maiorē pniciē generaret. Flagitiosissimū. i. turpissimū. Iniuriaz quia respubli. hosti prodita est.

Vos autē luicti ab hostibus īperatores oīz gentiū satis habebatis animā retinere. Maz seruitutē quidē quis vestrum recusare audebat? At ego tametsi virū flagitiosissimū existimo īpune iniuriā accepisse: tū vos hominibus sceleratissimis ignoscere: q̄m ciues sunt equo animo paterer ni misericordia in perniciem casura esset. nam ⁊ illis (quātum importunitatis habent) parum est impune male facisse: nisi faciundi licētia deinde eripiatur: ⁊ vobis eterna sollicitudo remanebit: quum intelligetis aut seruiendum esse: aut per manus libertatem retinendam. Nam fidei quidem aut concordie que spes est? dominari illi volunt: vos liberi esse: facere illi iniuriam: vos pbibere: postremo socijs nr̄is veluti hostib⁹

Hominibus sceleratis: qui rē publicā hosti prodiderunt. In perniciem: id est exitium ⁊ ruinam reipublice. Casura. i. vētura. Nam et illis (quantum importunitatis habēt) parum est impune malefecisse: nisi deinde faciendi licentia eripietur et nobis eterna sollicitudo remanebit cum itelligetis aut seruiendum esse: aut per manus libertatem retinendam: ordo ē Nam et illis est parum malefecisse impune (quantum importunitatis habent) nisi licētia faciendi deinde eripietur. et eterna sollicitudo remanebit nobis cum intelligetis: aut serutendū esse: aut libertatem esse retinendam per manus. reddit causā quare misericordia in perniciē ventura sit. Quamobrē dixi q̄ misericordia i pernicie, ⁊ ruinam ventura e: quia et illi tantum importuni sūt vt nō cōtenti impunitate priorum scelerū: alia maiora scelera sint cōmissuri: nisi oīno eis malefaciendi licentia tollatur. Et nos ppetuo solliciti erimus: quando intelligemus eē necesse q̄ vel seruiamus vel libertatem p̄ vim retineamus. Quantum importunitatis habent p̄ parenthesim dictum est cum admiratione et indignatione. Nam et illis. s. hominibus sceleratis.

Parum est. parum videtur eis hoc: q̄ malefecerunt et puniti non sunt: et quia hoc parū videtur: scelera sceleribus addent: nisi nunc puniantur: et eis oīno malefaciendi licētia tollatur. Impune. i. sine pena. Seruiendum esse. i. iugum seruitutis esse sumēdū: quēadmodū seruiūt populi regibus et tyrānis subiecti. Per manus. i. p̄ vim. Nam fidei: vere dico q̄ si nunc non puneritis sceleratos homines: aut libertatem amittemus: aut eam p̄ vim retinere oportebit. quia non est spes q̄ inter vos et patres fides: aut concordia vel pax esse possit: et hec est ratio: q̄ illi volunt esse domini: et vos non vultis esse serui sed liberi: rursus illi volunt facere vobis iniurias et vos non vultis tolerare. Nam fidei. fides dicit quā do fit id quod dicitur. Nunc ergo dicit fides inter vos et patres esse non poterit: q̄ si illi vobis aliquid promittent non seruabunt. Nam vos tanq̄ seruos tractare et hꝫe cupient ⁊ volent. Illi. s. pres ⁊ nobiles. Vos. s. vultis. Facere illi. s. volunt. socijs nostris. socios no-

ſtros tanꝯ hoſtes tractant que res indigna eſt populo Ro. et nullo modo tolerãda. Socijs noſtris. Dixi ſupra qui vocabantur ſocij populi romani. ℙoteſt ne eſſe pax quaſi dicat nõ

Quare ego. mẽmiꝰ poſtꝯ oſtendit que mala ventura ſint in rẽpu. niſi factũ conſulis ꝛ ſo cioꝝ eius puniatur: concludit orationẽ: exhortans populũ roma. ad puniendũ ſcelus conſu lis: qui fedus cũ iugurtha fecerat ignominioſum: ſine vlla auctoritate ſenatus populiꝯ ro mani. ℳon peculatus. ꝑ com parationem auget atrocitatẽ criminis. Dicit ei hoc nõ ẽ crimẽ peculatus: aut crimẽ repe tundarũ: ſed eſt crimẽ leſe ma ieſtatis: quo nullũ maius inue nitur. Nam crimẽ leſe maieſta tis eſt: qñ quis totã rẽpu. offen dit: ſicuti ꝓbaꝝ feciſſe conſul. ℙeculatus. peculatus dr̃ fur tum pecunie publice. Mõ pe culatus erarij factus. i. furtum pecunie publice non eſt factũ: erariũ locus vbi pecunie publi ce reponũtur. Neꝯ ꝑ vim ſo cijs erepte ſunt pecunie. Si qs ſocios expilaſſet: et accuſatus fuiſſet: is reus repetũdarũ dice batur. Sicuti fuit verres: q̃ cũ pretor totã ſicilĩã rapinis et fur tis veraſſet: a ſiculis querele ro mã delate ſunt. atꝯ ita cicero ne cauſam ſiculorũ ſuſcipiente verres repetũdarũ reus factus damnatus eſt: is autẽ qui repe tũdarum accuſatus eẽt: atꝯ dã natus: furtis omniũ quos expi lauerat in preciũ redactis: et bo nis ſuis venditis auctione: eã ſũmam reſtituebat. Que. ſcz expilare erariũ: vl̃ ſocios. Ta men ex cõſuetudie. i. ꝓpter conſuetudinẽ: qꝛ ſepe hec duo crimina ꝓpetrant̃. ſ. peculatus ꝛ repetũdarũ. Habentur. i. reputantur. Hoſti acerrimo: acſi diceret. Ecce crimẽ qõ punien dum eſt. Nam crimẽ eſt leſe maieſtatis: qꝛ maieſtas totius populi offenſa eſt. Auctoritas ſenatus: proditum imperiũ veſtrũ: qꝛ fedus cum iugurtha fieri nõ potuit: ſine cõſenſu ſe natus populiꝯ romani. Domi militieꝯ. i. ꝛ rome ꝛ in exercitu reſpu. vendita fuit: qꝛ ꝛ ro me ꝛ in exercitu ciues romani nobiles corrupti rempu. prodiderunt. Que niſi queſita. Ni ſi (inquit) inquiſitio facta fuerit de his criminibus. et niſi nocẽtes puniti fuerint: nihil aliõ reſtat: niſi vt nos ſeruiamus illis tanꝯ regibus: qꝛ illi ꝓpie reges dicunt̃ qui poſſunt face re quicquid volunt impune: ordo eſt. Quid erit reliquum: niſi vt viuamus obedientes illis qui fecere ea: niſi que. i. illa erunt queſita: ꝛ niſi erit vindicatũ ĩ noxios. In noxios. id eſt ℑ nocentes. i. niſi nocentes puniti fuerint. Quid erit reliquum: id eſt quid reſtabit Illis q̃ ea fecerũt: videlicet nobilibus. Obedientes: acſi diceret. Quid reſtat niſi vt in ſeruitutẽ redacti obediamus illis quaſi regibus. Nam impune: vere dico q᷑ nihil aliud reſtat ni ſi vt ſeruiamus illis quaſi regibus: qꝛ illi ꝓprie vocant̃ reges: q̃ faciũt quicq̃d volũt impu ne. Si ergo illi qui rempu. ꝓdiderũt puniti non fuerint: nonne ſunt tanꝯ reges. Nullum enim peccatũ grauius cõmittere potuerunt. Nam impune: hic eſt color: qui dr̃ diffinitio. Nam ꝑ cõmodo ſuo diffinit quid ſit rex. Quid eſt rex: qui poteſt facere quicquid vult ipu ne. Malitis. id eſt magis velitis. ℙerperam. i. peruerſe ꝛ male. Recte: id eſt bene. Sz ne d eſt ſed hortor. Ignoſcendo malis: dum malis ciuibus parcitis. ℙerditum eatis. id ẽ ꝑ-

hoſtibus ꝑ ſocijs vtunt̃. põt ne ĩ tã diuerſis mẽtib⁹ pax aut amicitia eẽ? Quare moneo hortoꝝ vos ne tãtũ ſcelus ĩpunitũ omitta tis: nõ peculatus erarij factus ẽ: neꝯ ꝑ vim ſocijs erepte pecunie: que quãꝯ grauia ſint tamẽ ex conſuetudine iam ꝑ nichilo habent̃ hoſti acerrimo ꝓdita ſenatus auctoritas: ꝑ ditum imperiũ veſtrũ eſt: domi militieꝯ reſ publi. venalis fuit: que niſi queſita erunt: et niſi vindicatũ in noxios: quid erit reliquum niſi vt illis obedientes viuamus q̃ ea fecerũt nam impune qõ libet facere: id eſt regẽ eſſe. Neꝯ ego vos Quir. hortor vt malitis ci ues vr̃os ꝓperã ꝯ recte feciſſe. ſz ne ignoſcẽ

datis. Ad hoc.i.preterea. Prestat.i.melius est:vt vir prestat trinacrij metas lustrare pachinij in repu. Melius est obliuisci beneficiorum q̃ iniuriarum:sed secus est in rebus priuatis. Nam priuatum hoiem magis decet iniurias obliuisci q̃ beneficia Quã maleficij.i. iniurie. Et notandũ maleficiũ iniuriã significare. Bonus: reddit rationem quare meliꝰ est obliuisci beneficiũ q̃ iniuriã:qꝛ ille qui in repu.benefacit si nõ remunerat̃:negligentior tm̃modo fit ad benemerendum in posterum. Sed ille qui malefacit in repu.si non punit̃ sceleratior fit. Segnior.i.negligentior:et tardior ad promerẽdum in posterum. Ubi negligas.id est qñ ꝯtẽnas: premio digno meritum eius et virtutem afficere. Improbior.s.fit:id ẽ sceleratior et peior. Ad hec.i. preterea. Alia etiam est ratio:q̃re melius est obliuisci beneficium q̃ iniuriã obliuisci.i.punire nocentes q̃ nõ remunerare benemeritos:quia si nocentes puniuntur:non sunt qui faciãt iniuriam. Et si iniurie non sũt nũq̃ indigebis auxilio. Nã tũc indigemus auxilio quãdo opꝰ est vt resistamus eis qui nobis iniuriã faciunt. Haud sepe.i. non sepe. Egeas pro egebis id est indigebis.

do malis bonos perditũ eatis. Ad hoc ĩ rep. multũ prestat beneficij q̃ maleficij ĩmemorẽ esse:bonus fit tantũmodo segnior vbi negligas:at malus improbior:ad hoc si iniurie nõ sint:haud sepe auxilij egeas.

Hec atq̃ alia huiuscemodi sepe ĩdicẽdo Memmiꝰ populo ꝑsuadet vt L. Cassius:qui tum p̃tor erat ad Jugurtham mitteret̃. eumq̃ interposita fide publica Romam duceret:quo facilius indicio regis scauri et reliquoꝝ:q̃s pecunie capte arcessebãt delicta patefierẽt. Dum hec rome gerunt̃ qui in numidia relicti a Bestia exercitui preerant: secuti morem impatoris sui plima ⁊ flagitiosissima fecere facinora:fuere q̃ auro corrupti elephãtes Jugurthe traderẽt: Alij ꝑfugas vẽ

Hec atq̃ alia. Dicit mẽmiũ oratione sua ꝑsuasisse populo id qd̃ volebat: vz vt mitteret̃ L. cassiꝰ p̃tor ad iugurthã.et eũ interposita fide publica romam adduceret:vt ip̃e iugurtha indicaret et panderet:qui fuissent illi ciues romani qui ab ip̃o pecuniã acceperant. L.cassius: hic fuit vir sũme seueritatis. Nam multa eius extãt seueritatis exẽpla:hic etiã tri.pl.plures leges tulit ad minuendã nobilitatis potẽtiã:huiꝰ extant leges de suffragijs ferẽdis nõ voce sz ꝑ tabellã. Pretor erat:decẽ p̃tores rome creabant̃ q̃ ius ppl̃o dicerẽt. Sil̃r decẽ tribuni plebis:quorũ magna erat auctoritas. Nã ad defẽsionẽ ppl̃i creati erãt. Interposita fide publica.i.data fide publica:vt iugurtha securus veniret romã et inuiolatus esset. Scauri et reliquoꝝ delicta patefierent quos capte pecunie arcessebant.iõ volebãt vt iugurtha romã veniret:vt eius indicio facilius crimẽ scauri et reliquoꝝ patefieret qui dicebant̃ pecuniam accepisse ab ip̃o iugurtha quos capte pecunie arcessebãt.i.quos pecunie accepte accusabãt. Accerso ⁊ accersio sig̃t euoco vel aduoco:arcesso sig̃t accuso. Si aũt legeris accersebãt siue accersibãt.i.aduocabant et est sensus.quos pecunie accepte romã aduocabant:vt ad iudiciũ venirent. Dicimꝰ autẽ accerso tercie ꝯiugatõis ⁊ accersio quarte:⁊ sig̃t aduoco et appello. Dũ hec rome gerunt̃ Dicit nũc q̃d fecerĩt illi qui ĩ numidia relicti fuerãt a ꝯsule:vt exercitui preessẽt. Elephantes.q̃s iugurtha tradiderat romanis ĩ cõditiõibꝰ pacis. Alij ꝑfugas:ꝑfuge dicuntur illi

qui fugiunt ad hostem. Ex pacatis.i.ex populis qui pacē cum romanis habebant. Tāta vis auaritie:hec flagitia ꝑpetrabant ꝓpter nimiā auaritiā:que aīos eoꝝ velut quedā pest inuaserat. At cassius pretor:postq̄ breuiter dixit q̄d in numidia gestū sit ab his q̄ preerāt exercitui reuertitur vt ostēdat q̄d fecerit cassius pretor qui electus erat a ppl̄o:vt ad iugurthā ꝓficisceret. Perlata rogatōe.i. ꝑlata lege hoc est data lege. Et que erat hec lex:vz vt cassius pretor ad iugurthā iret: et eum data fide publica romā duceret. Nam quicquid populus decernit siue iubet dicitur rogatio /siue lex/ siue plebiscitum. Nam nobilitas ⁊ senatus vehemēter timere cepit hac lege ꝑlata. Multi enim timebāt ne si iugurtha romā veniret ab eo panderet:q̄ pecuniā ab ip̄o accepissent et ita damnarentur Eiq̄.s.iugurthe. Et ex cōscientia rebus suis diffidēti: quia sciebat se talia scelera ꝑpetrasse:vt merito timere deberet rebus suis. Persuadet quo se ppl̄o romano dedisset. i. ꝑsuadet iugurthe vt se ppl̄o romano daret:et ab eo veniā peteret Priuatim. cassius tanq̄ legatꝰ ex parte ppl̄i romani iugurthe ꝓmittebat:illū tutū et īuiolatū fore si romā iret. Et hec erat fides publica. Sz priuatim postea nō vt legatus:sed vt cassius fidē suam interponebat:ꝓmittēs ei suū auxiliū si romam iret:et oīa libere sicuti gesta erant aperiret. Non minor.s. precij:iugurtha tāti estimabat fidem cassij quanti estimabat fidem ppl̄i romani. Ducebat.i. existimabat. Cōtra decus regiū:q̄ reges vestibus preciosis vti ferme solēt:hic autē vestitu sordido et abiecto vsus est ad eliciendā misericordiam. Cultu.i.ornatu et vestitu miserabili Ac tametsi. Dicit quid fecerit iugurtha postq̄ romā venit Ad presidiū consuetum confugit vz vt pecunia sibi fautores pararet. Ergo caiū bebiū tribunū plebis pecunia corrupit:cuius auxilio tutus eēt ꝯtra oēs iniurias.et etiā cōtra ius. Tanta autem erat auctoritas vnius tribuni plebis:vt vnus ꝓhibere posset ne fieret id q̄d reliqui oēs tribuni vellent. Erant aūt vt diximus decē tribuni. Ordo est:ac ille cōfirmatus ab oībus potentia:aut scelere quoꝝ gesserat ea cuncta que supra memorauimus parat caium bebiū tri.pl.magna mercede impudentia cuiꝰ eēt munitus cōtra ius et oēs iniurias:tametsi magna vis aīmi erat in ip̄o. In ip̄o.scz iugurtha. Confirmatus.i.cohortatus. Magna mercede.i.magno premio magna pecunia. Parat.i.preparat. Impudentia.i.ꝑ impudētiam:et bene impudentiam eius dicit:quia cōtra ius iugurthā tueri paratus esset. Cōtra ius et iniurias.i.ꝯtra iusticiam et iniusticiam. Munitus. armatus et tutus. At C.memmius.ordo est. At ꝓ sed C.mēmius cōsulens magis dignitati q̄ ire sedare ꝓ sedabat motꝰ et mollire ꝓ mollibat aīos eoꝝ:et postremo confirmabat fidem publicam fore inuiolatam

derent:pars ex pacatis predas agebāt. Tāta vis auaricie aīos eorū veluti tabes inuaserat. At Cassius ꝑlata rogatione a.C.Mēmio ac ꝑculsa oī nobilitate ad Iugurthā proficiscit:eiq̄ timido et ex cōscientia diffidēti rebus suis ꝑsuadet (quo se populo Ro.se dedisset) ne vim q̄ mīam experiri mallet:priuatim p̄terea fidem suā interponit:quā non minoris q̄ publicā ducebat. Talis ea tēpestate fama de Cassio erat. Igitur Iugurtha ꝯtra decus regiū cultu q̄ maxime miserabili cuz Cassio Romam venit. Ac tametsi in ipso magna vis aīmi erat cōfirmatꝰ ab oībus:quoꝝ potētia aut scelere cūcta ea gesserat:q̄ supra diximꝰ. C.tñ Bebiū tribunū plebis magna mercede parat. Cuius impudētia cōtra ius et īiurias oēs munitus foret. At. C. Mēmiꝰ

p sese: q̃q̃ plebs erat infesta regi: et q̃q̃ pars iubebat illũ duci in vĩcula: pars iubebat supplicium sumi de hoste more maiorũ: nisi aperuisset socios sui sceleris: Sensus patet. Aduocata contione. i. multitudine ppl̃i cõuocata ad cõtionem. Infesta. i. irata. Regi. s. iugurthe. In vincula: ecce quomodo irata erat plebs cõtra iugurthã: qꝛ pars iubebat illum in carcerẽ duci: pars iubebat illũ occidi: nisi indicasset socios sceleris. In vincula. i. in carcerem. Aperuisset. i. indicasset detexisset. More. i. ꝑm cõsuetudinẽ maiorũ ⁊ antiquoꝝ: qꝛ ita antiqui facere ꝯsueuerãt. De hoste supplicium sumi. i. iugurthã interfici debere. Dignitati magis q̃ ire consulens. i. magis attendẽs dignitatẽ ppl̃i romani q̃ iram: qꝛ nõ decebat populũ ro. facere id qđ ira suadebat. Nam si de iugurtha supplicium sumpsisset: cõtra dignitatez suam fecisset: quia fidem datã iugurthe violasset. Sedare. ꝓ sedabat. i. quiescere faciebat.

Motus. i. iram et indignationẽ. Mollire: ꝓ molliebat. id ẽ mitigabat. Postremo confirmabat fidem publicã ꝑ sese inuiolatã fore. i. dicebat et affirmabat se nõ eẽ passurũ vt fides publica violaret: quã iugurthe dederãt ꝑ cassiũ pretorẽ. Post vbi silentiũ. Cum in cõtiõe oẽs silentiũ fecissẽt. in mediũ ꝓductus est iugurtha. Tũc mẽmi⁹ ip̃o p̃nte cõmemorare cepit oĩa scelera eius q̃ cõmiserat in micipsã/hiempsalẽ/et adherbalẽ hortatusq̃ est eũ: vt libere aperiret et diceret: q̃ ciues romani adiuuissent illũ ad hec scelera ꝑpetranda: dicẽs populũ romanũ scire et intelligere q̃ fuissẽt illi ciues: sꝫ tñ cupere ex ip̃o iugurtha oĩa magꝭ hr̃e manifesta

aduocata cõtione q̃q̃ regi ĩfesta plebs erat et pars in vĩcula duci iuberet: pars vero socios sceleris aperiret: more maioꝝ de hoste supplicium sumi: dignitati magis q̃ ire cõsulens: sedare motus et animos eorũ mollire: postremo confirmare fidem publicã per sese inuiolatã fore. Post vbi silentiũ cepit ꝓducto Jugurtha verba fecit Rome Numidieq̃ facinora eius memorat: scelera in patrẽ fratresq̃ ostẽdit: et q̃bus iuuãtibus q̃busq̃ ministris ea egerit: quanq̃ intelligat populus Ro. tamen se velle manifeste magis ex illo habere: si verum aperiat in fide et clementia populi romani magnam spem illi sitam. Sin reticeat non saluti socijs fore: sese et suas opes corrupturum. Deinde vbi Memmius

Post vbi. i. postq̃. Producto. i. ĩ mediũ cõtiõis ducto. Rome: vꝫ quẽadmodũ rome ciues corrupisset pecunia. Numidieq̃. i. scelera q̃ ĩ numidia cõmiserat ꝯmemorat. In patrẽ. s. micipsã: qꝛ ĩpie ⁊ crudelit̃ vsq̃ ad mortẽ ꝑsecutus ẽ filios ei⁹: a q̃ ip̃e in filiũ fuerat adoptat⁹. In fr̃es. s. hiẽpsalẽ ⁊ adherbalẽ q̃s crudelissime necauerat. Quibus iuuantibus. Et dicebat ppl̃m romanũ tñ velle hr̃e ex illo magis manifesta q̃q̃ intelligeret. s. ppl̃s romanus hoc vꝫ quib⁹ iuuãtib⁹ ⁊ q̃b⁹ ministris gesserat ea. Quib⁹. s. ciuib⁹ romanis. Ex illo. s. iugurtha. Si verũ: ⁊ dicebat magnã spẽ eẽ sitã illi in fide ⁊ clemẽtia ppl̃i romani: si aperiret v̄a: sꝫ dicebat illũ nõ fore saluti socijs: sꝫ eẽ corrupturũ se ⁊ suã opẽ si reticeat. Aperiret. i. indicaret ⁊ pãderet. Sitã. i. positã. Sin reticeat. i. sꝫ si taceat. Nõ socijs. vꝫ ciuib⁹ romanis q̃ iuuerũt illũ. O iugurtha si verũ dixeris tu sperare potes in mĩa ppl̃i ro. Sed si v̄itatẽ dicẽ noluerꝭ: socios tui scelerꝭ nõ ꝓpt̃ hoc seruabis: sꝫ teip̃m ⁊ tuũ presidiũ destrues Corrupturũ. i. destructurũ. Deinde vbi. vide quẽ euentũ habuit cõsiliũ et diligentia memmij q̃ tãto studio ppl̃z ro. cohortat⁹ fuerat ad vĩdicãdũ scel⁹ cõsul̃ bestie ⁊ alioꝝ ciuiũ: q̃ ꝯplices ⁊ socij ei⁹ fuerãt ad fed⁹ tã ignomĩosũ cũ iugurtha faciẽdũ. Mẽmi⁹ or̃oe sua a ppl̃o ĩpe

trauerat: vt inq̄sitio fieret de crimīe cōsulis et sociorū. Et vt melius ꝟitas īueniri posset ꝑ indiciū iugurthe: obtinuerat vt Cassius p̄tor ad iugurthā mitterek̄: q̄ eū data fide publica romā adduceret. iugurtha romā venerat. Res iā in eo erat: vt veritas veniret in lucē. Et ecce vni⁹ bebij tribuni plebis īpudētia: hec oīa tāta diligētia et studio ꝯpata subuertit. Nā cuz Mēmi⁹ exposuisset scelera iugurthe: iussissetq̄ illū veritatē dicere: q̄ ciues romani socij ei⁹ fuissēt: bebius ex altera ꝑte iussit illū tacere. At ita nihil actū est. cōtioq̄ ilico est soluta. Neq̄ vlla res alia Romā ac ꝑtes armauit in bella ciuilia: nisi seditiōes tribunicieq̄ ꝓcelle. Atq̄ p̄mo q̄dē ciuili sāguīe roma maculata ē seditione Graccho rū q̄ dū īmoderate nimis libertatē plebis ⁊ iura tueri conank̄: totā ciuitatē in arma cōpellūt. Hinc secutū ē belluz ciuile Cai Marij: ⁊ L. Sille: cui. P. Sulpicius tribun⁹ plebis cām maxime p̄stitit rogatiōe sua ꝑ quā Caio Mario bellū Mitridaticū demandari fecerat: ad q̄d iā L. Silla destinat⁹ erat. hoc bello tota Italia sanguīe ciuili repleta ē. Postremo. C. Cesaris et Cnei Pōpei funestū ac Luctuosū bellū exarsit. Cai Curionis maxīe tribuni plebis ⁊ M. Antonij scelere cōcitatū. Nā a principio Cai Cesaris feroces aī atq̄ īpetus leniri ac reprimi posse videbātur: nisi eos funesta fax Curionis et Antonij in incepto vehemēti⁹ accēdisset in q̄d belluz nō tota modo ciuitas cūctaq̄ Italia: sed totus orbis terrarū cōspirauit. Terrebat eū. s. Bebiū. Ordo ē. tñ īpudētia Bebij vicit: tametsi multitudo q̄ erat in cōtione vehemēter accēsa terrebat eū clamore: vultu ⁊ sepe īpetu: atq̄ alijs modis oībus q̄ ira amat fieri. Quāuis multitudo ppl̄i verbis: vultu ⁊ minis Bebiū terreret: tñ ab incepto moueri nō potuit. Vultu. s. iracūdo. Impetu: q̄ nōnunq̄ irruebāt in eū minātes: nisi desisteret ab īcepto. Que. i. quas res. Nā ad oīa supiora referk̄: videlz ad clamorē vultū: īpetū et ad oēs alios modos. Ira amat fieri: q̄ hō iratus ita ferme facere cōsueuit: vt verbis durioribꝰ et minis nōnunq̄ vtak̄. Ita ppl̄us ludibrio habit⁹. i. ppl̄us ludificat⁹. Exagitabat. i. vexabat. Questio. i. inq̄sitio. Augescūt. i. crescūt. Ea tēpestate: hucusq̄ disseruit quē euētū habuerit conat⁹ Mēmij: q̄ inq̄sitionē facere volebat de crimīe cōsulis. Nūc trāsit ad aliā rē narrandā. Dicit enī eo tpe rome fuisse quendā de Numidia ꝓuincia noīe Massiuā filiū Gulusse nepotē Massinisse. Cui spuri⁹ Albin⁹ cōsul ꝑsuasit: vt a Senatu peteret regnū Numidie q̄ñ quidē ipse erat de sanguīe Massinisse: ⁊ Iugurtha eo tpe in magno odio esset ac metu. Ea tēpestate. i. eo tpe: quo iugurtha erat rome. Erat rome quidā Numida. i. q̄dā de Numidia ꝓuincia. Numidia ꝓuīcia Gulusse fili⁹. Gulussa fuit fili⁹ Massinisse: vt supra visū est. Hic ergo cū esset fili⁹ gulusse: nepos erat Massinisse. Dedita cirtha. hic ex affrica romā venerat: q̄ñ Adherbal obsidionē diuti⁹ ferre nō valēs Cirthā vrbē iugurthe tradiderat: et ipse a iugurtha īterfect⁹ erat. Dedita cirtha. i. tradita cirtha ciuitate in man⁹ iugurthe. Profugus: ꝓfugus d̄r q̄ ꝓcul a sedib⁹ suis vagak̄. Huic Spuriu s. Ordo ē. Spuri⁹ albin⁹ q̄ post Bestiā gerebat ꝯsulatū cū Minutio ruffo: ꝑsuadet huic

dicendi finem fecit et Iugurtha iussus est respōdere. C. Bebius (quē pecunia corruptū supra diximus) regē tacere iubet: ac tametsi multitudo q̄ in cōtione aderat: vehementer accēsa terrebat eū clamore vultuq̄: sepe īpetu: atq̄ alijs oīb⁹ que ira fieri amat. vicit tñ Bebij impudētia. Ita populus ludibrio habit⁹ ex cōtione discessit. Iugurthe Bestieq̄ et ceteris quos illa q̄stio exagitabat aīmi augescūt. Erat ea tēpestate rome Numida q̄dam noīe massiua filius Gulusse nepos Masinisse (q̄ in dissensione regum Iugurthe aduersus fuerat) dedita Cirtha ⁊ Adherbale īterfecto ꝓfugus ex Affrica abierat. hic Sp.

vt petat ab senatu regnũ Numidie: qm̃ sit ex stirpe Massinisse: r qm̃ inuidia cũ metu vrgeat iugurthã ob scelera. Post Bestiã: post bestiã cõsulẽ: creat⁹ est cõsul Spurius albinus. Quinto: qr̃ q̃nquies cõsul fuerat. Ex stirpe. i. ex pgenie. Stirps masculino gñe trũcum arboris vel radicẽ significat. Stirps vero feminino gñe: pgenie et psapiã significat. Due rationes erãt p q̃s Albin⁹ cõsul suadebat Massiue vt regnũ Numidie a senatu peteret. Prima ratio erat: qr̃ Massiua ex sãguine Massinisse et ex pgenie erat. Scõa ratio: qr̃ iugurtha eo tpe erat in summis angustiis ppter scelera ei⁹. Inuidia cũ metu: idest inuidia et metu.

Albinus qui primo anno post Bestiam cuz Q. Minutio Ruffo cõsulatuz gerebat: psuadet: qm̃ de stirpe Massinisse sit Jugurtham ob scelera inuidia: cũ metu vrgeat: regnũ Numidie a senatu petat. Auidus cõsul belli gerundi mouere q̃ senescere oia malebat. Ipsi puincia Numidia Minutio Macedonia obuenit. Que post q̃ massiua agitare cepit: neq̃ Jugurthe in amicis satis p̃sidũ est: qr̃ eoz aliũ cõscientia: aliũ mala fama et timor ipediebat Bomilcari primo ac maxie fido sibi iperat vt p̃cio sicuti multa pfecerat insidiatores Massiue paret ac maxime occultet: sin id parũ procedat: quouis modo Numidam interficiat Bomilcar mature regis mandata exequitur: et per homines talis negocij artifi-

Urgeat: idest premebat. Auidus. Ostendit cãm quare Albinus cõsul hoc suadebat Massiue: qr̃ videlicz auidus erat belli gerẽdi. Cũ ergo Albino cõsuli decreta esset puicia Numidie: videbat bellũ geri oportere cõtra iugurthã si Senat⁹ regnuz Numidie Massiue cõcessisset: quia iugurtha regnum Numidie sine bello Massiue tradere noluisset. Atq̃ ita futurũ erat: vt cõsul exercitu suo Massiuã in regnũ induceret: qõ sine bello fieri nõ poterat. Auid⁹: consul auidus gerundi belli malebat omia moueri: q̃ senescere. Cõsul iquit cupiebat oia poti⁹ turbari q̃ quiescere: vt sic cãm haberet belli gerẽdi. Mouere. i. turbari: scz in puincia Numidie. Quã senescere. i. quiescere: torpescere. Malebat. i. magis volebat. Ipsi scz Albino cõsuli. Minutio: alteri cõsuli. Que post q̃. Ordo est. Jugurtha iperat Bomilcari primo ac maxtimo fido sibi: vt paret insidiatores Massiue maxime occulte: dico paret precio: sicuti multa cõfecerat: sed interficiat Numidã quouismodo si id parũ procedat: et hoc facit⁹ post q̃ Massiua cepit agitare que. i. illa: et post q̃ non est satis presidũ Jugurthe in amicis: q̃ p quia cõscientia impediebat aliũ eorũ: et mala fama et timor ipediebat aliũ. Cũ (inqt) Massiua tractare cepisset cũ senatu vt sibi regnũ Numidie cõcederetur: iugurtha desperato amicorum presidio: cũ Bomilcare propinquo et amicissimo suo tractare cepit: quomodo Massiuã iterficeret: itaq̃ ipsi Bomilcari iperat: vt hoies pecunia preparet q̃ p insidias Massiuã interficiãt occulte: r si occulte per insidias occidi nõ posset: alio quocũq̃ modo ipm̃ iterficiat. Que post q̃ Massiua agitare cepit. i. post q̃ massiua tractare cepit: vt sibi Senat⁹ regnũ Numidie daret. Aliũ cõscientia ipediebat: quia q̃ pecuniã ab ipso acceperant: nõ audebant iugurthã in hac causa defendere ppter cõscientiam: videlicet qr̃ sciebant se pecuniã accepisse. Aliũ mala fama et timor: vnũ pendet ex alio nam malã famã habebant qui a iugurtha pecuniã acceperãt: r ideo timebant. Proximo idest ppinquo. Fido: idest fideli. Precio. i. pecunia. Paret. i. preparet. Sin id parũ procedat: idest sed si id nõ veniat ad effectũ: videlicet vt occulte interficeret. Quouis modo: ac si diceret apte. Numidã. s. Massiuã. Mature. i. celeriter. Exequit. i. pficit. Talis ne-

gocij artifices.i.p hoīes q̄ talia negocia videlz homicidia ꝑpetrare ꝯsueuerāt. Explorat.i. inuestigat. Paulo incōsultius.i.paulo incauti⁹:sed quō dicit paulo incauti⁹ eū aggressuz fuisse:cū dicat ꝙ illū īterfecerit. Ideo hoc dicit:qꝛ licet eū occiderit:tñ ipse quoqꝫ cōprehensus est. Indiciū ꝓfitet̄.i.pollicet̄ se indicaturū esse cui⁹ cōsilio massiuā occiderit. Atqꝫ ita cōfessus est se a Bomilcare missū ad īterficiendū eū. Igit̄ Bomilcar accusat̄. Fit reus. Bomilcar fit reus magis ex equo et bono q̄ ex iure gētiū. Jus gētiū est vt fides publica īuiolata seruet̄. Ergo ius gentiū postulabat et exigebat: vt iugurtha cū comitib⁹ suis Rome ob fidē publicā datā:tutus oīno et īuiolatus esset:et si rome interī deliquisse īuenirет̄:nō tūc punirет̄ sed in locū remitteret̄ vbi fides publica ei data erat.s.in numidia. Deinde ab eo satisfactio iniuriaꝝ repeteret̄.ꝙ si satisfacere nollet:tūc eū bello ꝑsequi iure gētiū ppl̄o romano licuisset Hic igit̄ rigor iuris gētiū erat. Sed eq̄tas ⁊ bonū de hoc rigore aliq̄d remittit. Nā equū ⁊ iustū est:vt q̄ nō accipit īiuriā: iniuriā nō facit. Cū ergo Jugurtha et comites rome tuti et inuiolabiles essent. eq̄tas exigebat:vt ipsi quoqꝫ alijs īiuriā nō inferrēt. Quia ergo Bomilcar occidi mādauerat Massiuā: ex iure eq̄tatis accusatus est. Fit reus.i.accusat̄ ꝙ massiuā fecerit interfici. Nā reus d̄r ille q̄ accusat̄: siue ille a quo in iudicio aliq̄d petit̄. Actor dicit̄ ille q̄ accusat:siue ille q̄ petit aliquid in iudicio. Ex equo.i.ex equitate. Nā eq̄tas postulat:vt qui nō ledit̄ nō ledat:et qui iniuriā nō accipit: īiuriā nō inferat.

ces itinera egressusqꝫ eius:postremo loca atqꝫ tēpora explorat. Deinde vbi res postulabat:insidias tetendit. Igit̄ vnus ex eo numero:qui ad cedē parati erant:paulo incōsulti⁹ Massiuā aggreditur:illūqꝫ obtrūcat: sed ipse deprehēsus multis hortātib⁹:et in primis Albino cōsule indiciū ꝓfitetur. Fit reus magis ex equo ⁊ bono:q̄ ex iure gentiū Bomilcar comes eius qui Romā fide publica venerat. At Jugurtha manifest⁹ tāti sceleris non prius omisit cōtra verū niti:q̄ animaduertit super gratiā:atqꝫ pecuniā suam inuidiā facti esse. Igitur quanq̄ in priori actione ex ami-

Bono.i.ex iusto:ex iusticia equū et bonū partes iuris sūt. Ex iure gentiū. Jus gētiū dicitur qd̄ apud oēs gētes seruat̄. Quare est:vt legati vbiqꝫ sint tuti:fides publica vbiqꝫ īuiolata seruet̄. Liberi parētes obseruēt:et eos in necessitate alant:et similia. Comes ei⁹.s.iugurthe.et hec erat causa:quare ex iure gentiū Bomilcar rome tutus erat et īuiolabilis qꝛ comes iugurthe erat:q̄ romā venerat data ei publica fide. At iugurtha:vide q̄d dicat: iugurtha nō prius cessauit defendere Bomilcarē q̄ cognouit inuidiā facti ⁊ atrocitatē sceleris vincere gr̄am ⁊ pecuniā suā. Et ob eā cām:cū videret futuꝝ esse:vt Bomilcar dānaret̄: qꝛ plus poterat inuidia et atrocitas sceleris:vt dānaret̄ q̄ gratia et pecunia sua vt defenderetur eū iudicio subtraxit:et occulte in Numidiā eū dimisit:ne de dānato suppliciū sumeretur. Et hoc est qd̄ dicit. Manifestus tāti sceleris. Notāda cōstructio. Dicim⁹ enī hic manifestus est furti:vt hoc loco. Jugurtha manifestus tāti sceleris:qꝛ manifeste omēs intelligebant cām ꝑpetrate cedis a iugurtha esse profectā. Nō prius omisit cōtra verū niti: idest nō prius cessauit cōtra veritatē tendere:defendēdo Bomilcarē. Quā aīaduertit.i.cognouit. Super gratiā atqꝫ pecuniā suā inuidiā facti esse.i.iugurtha nō prius cessauit cōtra veritatem tēdere defendēdo Bomilcarē accusatū: q̄ cognouit inuidiā facti plus posse q̄ pecuniam et gratiā suā. Nā iugurtha gratia ⁊ pecunia cōtendebat q̄tū poterat: vt Bomilcarē defenderet:sed īuidia et atrocitas cedis ꝑpetrate plus poterat:vt Bomilcar dānaret̄:q̄ pecunia iugurthe vt Bomilcar defēderet. Inuidiā facti.s.cedis ꝑpetrate. Igit̄:ꝯ qꝛ videbat se Bomilcarē defēdere nō posse:eū clam in numidiā remisit. Ordo ē. Igit̄ iugurtha cōsulens

magis regno q̃ vadib⁹: clam dimittit Bomilcarē in Numidiā: veritus ne metus parēdi sibi inuaderet reliquos populares: si suppliciū foret sumptū de illo: q̃q̃ dederat q̄nq̄gita vades ex amicis in priori actione. Scim⁹ q̄ q̄ in iudiciū vocātur: vades dare cogūtur: se obtēperaturos esse iudicio. Ergo iugurtha cū a Mēmio tribuno plebis in iudiciū vocat⁹ est: dederat ex amicis suis vades q̄nq̄gita: ꝑ q̄s ꝓmittebat se staturū esse iudicio ⁊ obtēperaturū.

cis quinquaginta vades dederat: regno magis q̃ vadibus cōsulens clam in numidiā dimittit Bomilcarē: veritus ne reliquos populares metus inuaderet parendi sibi: si de illo suppliciū sumptū foret: et ipse paucis dieb⁹ ꝓfectus est: iussus a senatu Italia decedere Sed postq̃ Roma egressus est: ferť sepe tacitus respiciens postremo dixisse: vrbem venalem: et mature perituram si emptorem inuenerit.

Interī albin⁹ renouato bello ꝯmeatū: stipēdiū: aliaq̄ q̄ militibus vsui forēt: maťat ī affricā portare ac statī ipe ꝓfect⁹ ē vti añ comitia: qđ tp̄s haud lōge aberat: armis aut deditione: aut

Nūc autē cū videret apte futurū eē: vt Bomilcar dānareť in iudicio: ⁊ de eo suppliciū sumereť: vadib⁹ sub periculo satisfaciendi ꝓ fuga Bomilcaris relictis: ip̄m bomilcarē ꝑiculo subtraxit: et eū in Numidiā remisit. Hoc aūt ideo fecit: quia si de Bomilcare suppliciū sumptuz esset: reliq̄ timuissent parere et obedire regi: si eos secū ducere voluisset: quēadmodū duxerat secū romā Bomilcarē. In priori actione: videlz qñ a Mēmio in iudiciū vocat⁹ est: et in cōtionē ꝓduct⁹: vt supra visum est. Actio đr ciuilis ꝯtrouersie agitatio siue disceptatio: q̄ ꝯstat ex accusatione ⁊ defēsione: siue ex petitione ⁊ recusatione vel negatione. Regno magis q̃ vadib⁹ cōsulēs. i. magis attēdens conseruationē regni: q̃ vades. Nā carius sibi regnū erat q̃ vades. Nā si de Bomilcare suppliciū sūptū esset: regnū in ꝑiculo erat hac de cā: qr reliq̄ postmodū regi nō obtēperassēt: casum Bomilcaris attēdētes. Et ipe s. iugurtha. Eodē loco. i. ad eūdē locū. s. in Numidiā. Iussus a senatu. Senat⁹ iusserat vt iugurtha ex italia discedēt. Fertur. i. đr. Eo. i. ad cā vrbē. s. romā. Vrbē venalē. s. romā. Cū egressus esset iugurtha: respiciens romam dixit. O Roma vrbs venalis cito perires: si īuenires qui te emeret. Venalem idest vendibilem. Mature: idest cito.

Interī Albin⁹. Nūc narrare īcipit q̄d fecerit Albin⁹ ꝯsul postq̃ iugurtha romā egressus ī numidiā redijt. Dicit ḡ Albinū ꝯsulē cū iugurtha bellū renouasse: atq̄ ex italia ī affricā ⁊ cōmeatū ⁊ stipēdiū ⁊ ceťa q̄ militib⁹ sūt nccaria portasse. Cōmeatū: quē nunc vulgo victualia vocāt. Renouato bello. s. ꝯ iugurthā. Stipēdiū. ꝑmiū militare. Aliaq̄. veluti arma vestes. Vsui. i. ad vsū: ad vtilitatē. Maturat. i. accelerat: festinat. Ipse. s. Albin⁹ cōsul. Profect⁹ est. s. in Affricā. Nā Numidia in qua bellū gerebať pars est affrice: vt dictū ē. Ordo est. Ac ipse statī est ꝓfect⁹ vti ꝓut cōficeret bellū aut armis aut deditione aut quouismodo āte comitia: qđ tp̄us haud lōge aberat. Dicit albinū cito in Affricā eē ꝓfectū: qr bellū renouatū cū iugurtha cito finire cupiebat: vt posset ad romā redire ad comitia q̄ nō lōge aberāt. Comitia tria significat: comitia đr tp̄us ip̄m in q̄ ppl's cōuocať ad creādos magistrat⁹. Diciť etiā ppl's ipe ꝯuocat⁹ ad h⁹: videlz ad magistrat⁹ declarādos. Comitia etiā electiōes ipse a ppl'o facte dñr. hoc loco comitia tp̄us significat: vnde sequiť: qđ tempus haud lōge aberat. Armis. bello. Deditione: vt iugurtha se dederet.

Conficeret.i.finiret. At contra.consul cupiebat bellū finire:sed iugurtha eꝛrio bellum trahebat. Trahere:ꝑ trahebat.i.plongabat. Facere:ꝑ faciebat. Pollicerī:ꝑ pollicebatur. Metum simulare:simulabat se timere. Cedere instanti. rebus pſētibus cedebat ne videlicet cum consule pugnaret.Et q̄uis hoc faceret:tñ suos hortabatur ne diffiderent Ne sui diffiderent.i.instabat ne sui hoſes diffiderent ⁊ desperarent. Ita belli modo.i.aliquando. Modo.i.aliquando mora pacis.i.aliquando ꝑ morā belli:aliq̄n ꝑ morā pacis consulē ludificabat et decipiebat.

Pacis mora:q̄ simulabat se velle facere pacem ꝑ deditionē

Ludificare.i.decipiebat. Fuere.s.aliqui. Haud ignarū.i.insciū. Aliqui fuerunt q̄ existimarēt albinum intellexisse cōsiliū regis neq̄ negligentia magis q̄ dolo bellū traxisse. Tanta ꝑperantia.i.festinatione.Nam supra dixit illū festinasse vt bellū finiret ante comitia. Secoꝛdia.i.negligentia. Neq̄ ex tāta ꝑperātia.Et fuerūt qui crederent bellū tam facile tractū sc̄z fuisse:neq̄ ꝑ non magis secoꝛdia q̄ dolo.i.aliqui fuerūt q̄ crederent bellū ab albino eē ꝑ longatū magis dolo q̄ negligētia cuius rei indiciū et cōiectura erat:q̄ a pr̄icipio tantope festinabat:⁊ tam facile postea illa festinatio cessauit. Sed postq̄

Cum(inquit)dies comitioꝛ appropinquaret. Albinus consul fratrē suū aulum in castris reliquit in loco pretoꝛis ⁊ ipe romā reuersus est:vt comitijs interesset. Dilapso tpe.i.elapso tpe

Aduentabat.i. appropinquabat. Pro pretoꝛe.i.in loco pretoris:hoc est cū officio pretoris. Pretoꝛ autem sex fasces habebat.consul vero duodecim.Ea

quouis mō bellū cōficeret.At cōtra Jugurtha trahere oīa:et alias deinde alias causas moꝛe facere:polliceri deditionē:ac deiñ metum simulare:cedere instāti:⁊ paulo post (ne sui diffiderent) instare:ita belli modo:modo pacis moꝛa cōsulē ludificare:ac fuere qui tū Albinum haud ignarū cōsilij regis existimarent. Neq̄ ex tanta ꝑperātia:tam facile tractum bellū secoꝛdia magis q̄ dolo crederent Sed postq̄ dilapso tpe comitioꝛū dies aduētabat:Albinꝰ aulo fratre in castris ꝑ prētoꝛe relicto Romā discessit. Ea tēpestate Rome seditionibꝰ tribunitijs atrociter Reſpu. agitabat. P. Lucullus. L. Annius tribuni plebis resistētibus collegis cōtinuare magistratuꝫ nitebantur. Que dissensio totius anni comitia impediebat. Ea moꝛa in spem adductus.

tempestate.eo tpe(inq̄t) respublica vexabatur ꝑ seditionem tribunoꝛ plebis. Seditionibus.i.discoꝛdijs Publius lucullus et lucius annius tribuni plebis nitebantur continuare magistratū collegijs resistētibus:q̄ volebāt vt sequenti anno reficerēt tribuni :collegę autē eoꝛ nolebāt ⁊ resistebāt. Collegis.videlicet alijs tribunis plebis. Magistratū.s. tribunatū. Que dissēsio.ꝑ hāc dissēsionē comitia totius anni impediebāt:q̄ magistratꝰ a ppō creari nō poterāt. Ea moꝛa.Ordo est.Aulus quē supra diximus eē relictū in castris ꝑ prētoꝛe adductꝰ in spē ea moꝛa.i.ppter eā morā:euocat milites ex tabernaculis i expeditionē mēse ianuario:aut cā ꝑficiendi bellū:aut cā capiūde pecunie a rege terroꝛe exercitꝰ.i.ꝑpter terroꝛē exercitus.Aulus frater albini cōsulis relictus vt preesset exercitui cū videret sibi tempus dari ad bellum gerendum:quia successoꝛ creari non poterat propter moram comitioꝛ que a tribunis ꝑpediebant exercitū in expeditionē eduxit: seu sperans bellū finire posse anteq̄ successoꝛ mitteret:seu vt eo terroꝛe iugurthā induceret vt sibi pecunias daret

Ea moꝛa.i. ppter eam morā. In spem adductus.Aulus q̄d sperabat ppter eā moram.

Sperabat se posse bellū finire anteq̄ successor crearet in locū albini fratris sui: q̄ annū suū expleuerat. Cōficiēdi.i.finiēdi. Terrore exercit⁹. Mā Aulus credebat se posse terrere Jugurthā: si exercitū in plūs educeret: atq̄ eo terrore Iugurthā inducere: vt pecunias sibi daret. Ex tabernaculis.i.ex tētoriis. In expeditionē.i.in bellū. Euocat.i.educit. Magnis itineribus: q̄ singulis diebus magna itinera cōficiebat. Hyeme aspera: vtpote mēse ianuario.

Aulus: quem pro pretore in castris relictum supra diximus: aut conficiendi belli grā: aut terrore exercitus ab rege pecunie capiunde milites mense Januario ex tabernaculis in expeditionem euocat. Magnisq̄ itineribus hyeme aspera peruenit ad oppidū Suthul: vbi regis thesauri erant: quod quāq̄ ex seuitia temporis ⁊ opportunitate loci neq̄ capi neq̄ obsideri poterat (nam circa murum situ in prerupti montis extremo planicies limosa hyemalibus aquis paludez fecerat) tamē aut simulandi gratia: quo regi formidinē adderet: aut cupidine cec⁹ oppidi potiūdi / vineas agere: aggerem iacere: aliaq̄ que incepto vsui forent preparare. At Jugurtha cognita vanitate atq̄ imperitia legati subdole ei⁹ augere amentiā missitare supplicātes

Aō oppidū: ordo est. Tamen Aulus agere p agebat vineas ⁊ iacere p iaciebat aggerē: ⁊ p parabat alia q̄ forēt vsui incepto. et hoc faciebat: aut gratia simulādi: quo. i. vt adderet formidinē regi aut cecus cupidie potiēdi oppidi ob thesauros q̄ q̄ qs. i. illud oppidū: neq̄ poterat capi neq̄ poterat obsideri: et seuitia tpis ⁊ opportunitate loci: nā p quia planicies limosa fecerat paludē hyemalibus aq̄s: circū murū situ i extremo p̄rupti mōtis. Sēsus est. Aul⁹ aggressus ē oppugnare h⁹ oppidū Suthul: licet iexpugnabile esset: ⁊ ppter naturā loci: ⁊ p pter seuitiā tpis: sed hoc fecit: vt vel regē terreret: vl q̄ cupiebat capere hoc oppidū propter thesauros regis q̄ ibi erāt. Seuicia tpis: q̄ erat hyēs aspera.

Seuitia. i. aspitate. Opportunitate: q̄ oppidū erat in mōte altissimo muro munitū ⁊ circū murū aque pluuiales paludē fecerant in planitie limosa.

Maz circū. declarat q̄re dicit: opportunitate loci oppidū capi nō posse. Situ. i. positū. Prerupti. i. editi ⁊ alti. Mā prerupt⁹ dicit in altū eleuatus. Virg. i. eneid. Insequit cumulo preruptus aque mons. Limosa. id est cenosa. i. limo et ceno ac luto plena. Hyemalib⁹ aq̄s. i. cū aq̄s q̄ hyeme pluūt. Hās. i. cā.

Formidinē. i. pauorē. Adderet. i. inīceret: iferret. Oppidi potiēdi. i. capiēdi oppidi. Vineas: machinamētū bellicū. Agere p agebat. i. admonebat. Aggerē iacere. Quid sit iacere aggerē clari⁹ demōstrat iferius. vbi sic dicit. Deide iubet vineas agere supq̄ eas aggerē iacere: ⁊ sup aggerē iposits turrib⁹ opus ac mīstros tutari. Sic ḡ faciebāt. Vineas ad muros agebāt et appellebāt: deide supvineas iaciebāt et fundebāt terrā. i. aggerē: ⁊ sup aggerē turres faciebāt. ⁊ i his turrib⁹ pugnatores locabāt. Quid sit vinca: q̄d sit agger: declarat inferi⁹. Incepto: ad inceptū: videlz ad obsidionē ⁊ oppugnationē oppidi. Vsui: ad vsū et vtilitatē. Vanitate. i. amētia ⁊ stultitia. Legati. s. Auli. Mā Aulus licet a fratre p p̄tore in castris relict⁹ sit: tū erat legat⁹. Legatus dicebat q̄ vni legioni p̄erat. Legio aūt q̄ttuor milia militū ptinebat. Licet postea is nūerus auct⁹ sit. Subdole. i. fraudulēter ⁊ dolose. Augere p augebat. Et ōclarat quō amētiā ei⁹ augebat: nā iugurtha fingebat se timere: ⁊ ppterea ad eū legatos mittebat: ipe cū exercitu se fugere simulabat. Missitare: p missitabat. i.

freq̃nt mittebat Ipse.s.iugurtha. Uitabũd⁹.i.vitãtt sllis.nã nõ vitabat:sz vitare se simulabat. Saltuosa.i.nemorosa. Tramites.i.ꝑvias occultas. Ductare:ꝓ ductabat. Spe pactiõis.i.ꝑ spez pactõis. Iugurtha callid⁹ hãc spẽ Aulo dedit:vt diceret se cũ illo pactũ ⁊ fed⁹ facẽ velle:sz volebat vt Aul⁹ iseq̃ret se i regiões occultas: vt delicta ⁊ errata sua i hoc bello cõmissa essent magis occulta. Pepulit.i.iduxit. Relicto suthule.i. omissa obsidione ⁊ oppugnatione Suthulis. Abditas.i.remotas ⁊ occultas. Cedentẽ.i. retrocedentẽ ⁊ fugiẽtẽ.

Ita:scz dicebat. Callidos.i. astutos. Exercitũ.s.Auli. Tẽtabat.i.sollicitabat. Centuriones:cẽturio dicebat q̃ vni cẽturie ꝑerat. Cẽturia cẽtũ homies cõtinebat: et cẽturie sũt peditũ. Turme ꝟo eq̃tũ. Turma.xxx. eq̃tes cõtinebat. Et est ꝓlepsis

Trãsfugerẽt:ab exercitu romano ad se. Corrũpere ꝓ corrũpebat:vti ꝑtim trãsfugerẽt:⁊ vti alij desererẽt locum dato signo. Disciplina militaris erat vt miles i pugna locũ semel captũ i iussu ĩpator⁹ nõ desereret.

Signo dato.s.pugne ꝑ tubã. Nã tuba canit: cũ milites i pugnam vadunt. Locũ.s.pugne.

Que postq̃ ex snĩa instruit.i. postq̃ corrupit pecunia cẽturiones ⁊ duces turmaꝝ quẽadmodũ volebat. Intẽpesta nocte.i. media nocte. Nã vt dicit Seruius. Nox ĩtẽpesta d̃r nox media: hoc est nimium obscura : quia caret tẽpore:qd̃ scd̃m Lucretiũ ꝑ se nullũ est:nisi ex actib⁹ ĩtelligat. Mediũ aũt noctis tẽpus caret actu. Ergo intẽpesta nox inactuosa:hoc est sine actu:per quẽ dignoscit tp̃s. Intempesta nox.i.sine tẽpestate h° ẽ sine tpe Nã tẽpestas significat tp̃s: nox vero sine tpe:ideo d̃r:qr est sine actu quo tp̃s dignoscit. Multitudine.i.cũ multitudĩe. Circũuenit.s.iugurtha.idest circũdat. Perculsi.i.ꝑterriti. Periculũ anceps.s. erat.i. duplex. Nã periculũ erat:siue manerẽt siue fugerẽt:et hoc sequẽtia declarãt. Cohors vna ligurũ. Ligures et traces auxilia miserãt ad hoc bellũ populo Romano. Ergo ex liguribus vna cohors:et ex tracib⁹ due turme equitũ cũ paucis militibus gregarijs ad iugurthã trãsfugerũt. Gregarijs militib⁹:milites gregarij dicti sunt:q̃si ex grege hoc est ex multitudine:et sunt milites viliores. Et cẽturio. Ordo est. Et centurio primi pili tertie legionis dedit locũ introeũdi hostib⁹ ꝑ munitionẽ quã acceperat vti defenderet. Cẽturio primi vexilli tertie legionis corrupt⁹:locũ hostib⁹ dedit:vt in castra romana intro

legatos. Ipse quasi vitabũdus per saltuosa loca ⁊ tramites exercitũ deductare. Deniq̃ Aulũ spe pactionis pepulit: vti Suthule relicto in abditas regiones sese veluti cedentẽ insequeret. Ita delicta occultiora fuere: ĩterea iugurtha per hoĩes callidos die noctuq̃ exercitũ tẽtabat: cẽturiones ducesq̃ turmarum ꝑtim vti trãsfugerẽt corrumpere: alii signo dato vti locũ desererẽt: q̃ postq̃ ex sentẽtia instruxit intẽpesta nocte cũ multitudĩe Numidarũ Auli castra circũuenit. Milites romani ꝑculsi ĩsolito metu arma capere: alii sese abdere: pars territos ꝯfirmare: trepidare: oĩbus locis vis magna hostiũ: celũ nocte atq̃ nubib⁹ obscuratũ: periculũ anceps. Postremo fugere an manere tuti⁹ foret: in incerto erat: sz ex eo numero quos pauloante corruptos diximus: cohors vna Ligurum cum duabus turmis Thracum: et paucis gregarijs militibus trãsiere ad regem: et primipili

trent ꝑ munitionē quā acceperat vti defenderet. Cēturio primi vexilli tertie legionis corruptus: locū hostib⁹ dedit: vt in castra romana introirēt ꝑ munitionē quā defēdendā acceperat. In exercitu multe legiōes erāt. In legione multe cēturie. Primipilus dicebat q̄ nō solū aq̄le p̄erat: verūetiā q̄ttuor cēturias hoc est quadringentos milites in prima acie gubernabat. Dicit autē cēturio primipili et cēturio primipil⁹ hoc est cēturio primi vexilli videlz aquile q̄ est primū signū ac vexillū: vnaqueq̄ legio hēt vnuz cēturionē primipili. Eaq̄.i.ꝑ eā ꝑtē. Nostris.i.romanis. vide q̄ facile victi sunt romani. Cū Numide hostes castra romana irrupissēt: subito romani alij fugiētes alij arma obijcientes in collē quendā mōtis ꝓximū ascēderūt. Pleriq̄: ac si diceret: romani collem occupauerunt: alij fugiendo: alij non fugiēdo: sed pugnādo paulatī cedētes. Nox atq̄ p̄da castroꝝ hoc dicit: due res fuerūt: q̄ hostes īpediuerūt ne funditus romanos delerēt. s. nox et p̄da castrorū. Nā nox obscura ꝓhibebat: ne hostes romanos inseq̄rent. Et dū hostes occupati sūt in diripiēdis castris romanoꝝ: interea in locū tutū romani fugerunt. In legione decē cohortes sunt. Sed prima cohors reliquas et nūero militū et dignitate p̄cedit. hec enī suscipit aq̄lā q̄d primū et precipuū signuz est in exercitu. hec habet imagines īperatorū. habet milites mille centū q̄nq̄. eq̄tes. c. xxxij. relique eiusdē numeri sūt: singule enī habēt pedites q̄ngentos quīquagintaq̄nq̄. equites lxvi. prima cohors caput est toti⁹ legionis: ab hac cū pugnādū est: p̄ma acies incipit ordinari. Quo min⁹.i.vt nō. Victoria vterētur. Victoria vti est hostē fundit⁹ delere: ita vt reliq̄e fracti exercit⁹ in vnū colligi nō possint: viresq̄ resumere. Nā sepe euenire solet: vt acies prelio fuse atq̄ fugate: in tutū aliquē locuz se recipiant: et breui tēpore in pristinū robur reparētur. Tametsi. Ordo est. Jugurtha tamē dicebat se memorē rerū humanarū esse missurū om̄es incolumes sub iugū: tametsi tenet ip̄m cū exercitu clausum fame et ferro. Cū Aulus et Jugurtha in colloquiū venissent: Jugurtha sic dixit. O Aule scio res hūanas īstabiles eē vt q̄uis hodie victor sim tū cras vinci possim. Et ꝓpt̄ea: q̄uis te cū exercitu fame ⁊ ferro clausū obsideā: tū si mecū fed⁹ facere vis: nō recusabo. Et oēs milites romanos sub iugū mittā: atq̄ ita īcolumes abire ꝑmittā. Aul⁹ ꝯditionē ignominiosā metu mortis nō recusauit. Itaq̄ oīs exercit⁹ sub iugū missus ē. Sic aūt milites sub iugū mittebāt: vt tradit Liui⁹ Haste due terre affixe ī altū erigebātur. Tertia e trāsuerso ducebāt: atq̄ ita milites subire cogebāt. Que res eos victos significabat. Pret̄ea: h⁰ etiā iugurtha ī ꝯditiōib⁹ federꝭ volebat: vt romāi. x. dieꝝ spacio e numidia discederēt. Que q̄q̄: ordo ē: tū pax ꝯuenit. s. ita sicuti libuerat regi: q̄ nutabāt metu mortꝭ. q̄q̄ q̄.i. illa erāt g̃uia ⁊ plēa flagitij. Mortꝭ metu: nā ī colle quē occupauerāt clausi a iugur. obsidebāt. nec īde discedē poterāt: q̄n ī numidas īciderēt. Cōuenit.i. ꝯposita ē. Met⁹ atq̄ meror: romani ciues ⁊ timebāt ⁊ dolebant. Et de-

tertie legionis ꝑ munitionē quā vti defenderet acceperat: locū hostibus introeūdi dedit Eaq̄ ꝑte Numide cuncti irrupere. Ex nr̄is feda fuga: pleriq̄ abiectis armis ꝓximū collem occupauere: nox atq̄ p̄da castroꝝ hostes quominus victoria vterent̄ remorata sunt. Deīde Jugurtha postero die cū Aulo in colloquio v̄ba facit: tametsi ip̄m cū exercitu fame ferroq̄ clausū teneat: tū dicit se memorē humanarū rerum si secū fedus faceret: incolumes oēs sub iugum missuruz: preterea vti decē dieb⁹ Numidia decederēt. Que quāq̄ grauia ⁊ flagitij plena erāt: tū q̄ mortis metu nutabāt: sicuti regi libuerat pax cōuenit. Sz vbi ea rome ꝯpta sunt metus atq̄ meror

clarat vtrũq;. Pro gl̃ia ĩperij: nã gl̃ia ĩperij romani in tã turpi federe maculata ⁊ violata esse videbat̃. Dedecore poti⁹: videlz ꝑmittẽdo vt exercit⁹ sub iugũ mitteret̃. Nã euẽtũ pugne potius expiri debuit: q̃ tantã ignominiã subire. Senatũ de federe cõsulebat: vtrũ senat⁹ fed⁹ ꝓbaret: an rescinderet ⁊ irritaret. Supplemẽtũ scribere. i. scribebat milites quos in supplemẽtũ mitteret eoꝝ q̃ amissi erãt ĩ p̃lio. Auxilia. Milites q̃ a socijs adiumẽto mittebãtur: auxilia vocabant̃. Accersere ꝓ accersebat. i. aduocabat. Suo. s. iniussu. i. senat⁹ decernit Aulũ nõ potuisse fedus facere cũ iugurtha sine suo precepto: ⁊ sine p̃cepto ppl̃i ro. Ecce decreto senat⁹ rescindit̃ fed⁹ factũ cũ iugurtha. Impedit⁹ a tribunis. Ecce q̃ta erat auctoritas tribunorũ plebis. Consul copias ꝑauerat q̃s secũ in Affricã duceret: ⁊ tribuni eum ne hoc faceret ꝓhibuerũt. Nam oĩs exercit⁹. Dicit q̃re cõsul in affricã ꝓfect⁹ ẽ: qꝛ toti⁹ exercit⁹ hyemabat in ꝓuĩcia: q̃ erat deduct⁹ ex Numidia. Ut ꝯuenerat. i. sicuti pactũ fuerat ĩter aulũ ⁊ iugurthã: sic em̃ ĩuicẽ ꝯuenerãt: vt romani spacio decẽ dierũ ex numidia discederẽt. In ꝓuincia. i. in eã ꝑtẽ affrice quã tenebãt romani: q̃ more romano dicebat̃ ꝓuincia: vt supra diximꝰ. Postq̃ eo venit: ordo ẽ Albinus ꝯsul Ex copia reꝝ statuit. Mos dicẽdi apud Salust. est: ex copia reꝝ ꝯsiliũ capit: ex copia reꝝ ꝯsiliũ trahit: ex copia rerũ statuit. i. ex opportunitate et occasiõe quã habebat: hꝰ ꝯsiliũ capit: et hoc decernit: vz nihil sibi agẽdũ esse: statuit nihil sibi agẽdũ. s. esse: cognitis militib⁹: q̃s aul⁹ corrupat licẽtia atq; lasciuia soluto ĩpio p̃ter fugã: q̃q̃ animꝰ ardebat ꝑseq̃ iugurthã ⁊ mederi frat̃ne ĩuidie: postq̃ venit eo Albin⁹ cõsul cũ ĩ affricã venisset: cupiebat ꝑseq̃ iugurthã: vt cladẽ vicio fr̃is acceptã si possz aliq̃ mõ releuaret Sz postq̃ coguit totũ exercituz licẽtia ⁊ lasciuia corruptũ nihil tẽptare voluit. Mederi frat̃ne ĩuidie. i. ĩuidiã frat̃nã releuare Nã aul⁹ ab oĩb⁹ odio habebat̃ Pret̃ fugã. i. p⁹ fugã. Soluto ĩpio. i. cũ ĩpio fracto ⁊ eneruato: qꝛ Aul⁹ ꝑmittebat milites facẽ q̃cq̃d volebãt. Licẽtia: qꝛ milites licẽter faciebãt q̃cq̃d volebãt neglecta militari disciplina. Interĩ rome. Transit ad aliã rẽ. Dicit em̃ Caiũ Mãliũ tribunũ plebis rogationẽ ad ppl̃m ꝓmulgasse: vt ĩq̃sitio fieret de his q̃rũ ꝯsilio iugurtha senat⁹ decreta neglexisset: ⁊ q̃ ab eo pecunias accepissẽt ĩ lega

ciuitatẽ ĩuasere: pars dolere ꝓ gloria ĩperij pars insolita bellicaꝝ rerũ timere libertati: Aulo om̃s infesti: ac maxĩe q̃ bello p̃clari sepe fuerãt: q̃ armat⁹ dedecore poti⁹ q̃ manu salutẽ quesiuerat. Ob ea ꝯsul Albin⁹ ex delicto fratris dehinc ĩuidiã ac periculũ timẽs: senatũ de federe ꝯsulebat: tamẽ exercitui interim supplemẽtũ scribere a socijs ⁊ nomine latino auxilia accersere. Deniq; oĩbus modis festinare. Senat⁹ vti par fuerat decernit: suo atq; ppl̃i sine iussu nullũ potuisse fedus fieri. Cõsul ĩpedit⁹ a Tri. Pl. ne q̃s ꝑauerat copias secũ portaret: paucis dieb⁹ ĩ affricã ꝓficiscit̃. nã oĩs exercit⁹ (vti ꝯuenerat) Numidia deduct⁹ ĩ ꝓuĩcia hyemabat. Postq̃ eo ventũ est (q̃q̃ ꝑseq̃ Iugurthã ⁊ mederi fraterne ĩuidie aĩus ardebat) cognitis militib⁹ q̃s p̃ter fugã soluto ĩperio licẽtia atq; lasciuia corrupat. Ex copia rerũ statuit sibi nihil agendũ. Interĩ rome. C. Mãli⁹ Limitan⁹ Tri. Ple. rogationẽ ad ppl̃m ꝓmulgat

tionibus vl' in īperijs: ⁊ q̄ elephātas ac ꝑfugas tradidissēt ⁊ q̄ de pace vl' de bello pactiones cū eo fecissēt. Rogationē ad ppl'm ꝓmulgat. i. petitionē vl' legē ppl'o ꝓponit q̄ petitio cōtinebat ea q̄ sequūt'. Is q̄ ppl'm vocat ⁊ petit ab eo: vt aliq̄d iubeat aut vetet: dr̄ ad ppl'm ferre: siue ad ppl'm ꝓmulgare: siue ppl'm rogare. Exēpli gr̄a. Caius māli⁹ ppl'm cōuocatū ita interrogat vultis iubetis ne Quirites vti querat' in eos q̄ꝝ ꝯsilio iugurtha senatus decreta cōtēpsit? Cū hāc rē ad populū ꝓmulgasset. i. cū hāc rem ppl'o ꝓposuisset: q̄ eam rem ꝓbabāt: suadebāt ppl'o vt rogationē suffragijs cōfirmaret: q̄ autem īprobabāt dissuadebāt. Cū res īvtrāq̄ partē disputata eēt ⁊ discussa ppl's q̄ ex trigītaquīq̄ tribus cōstabat: mittebat' ī suffragiū. Cū decē ⁊ octo trib⁹. id est plusq̄ dimidia pars ppl'i rogationē ꝓbassēt suffragijs. Lex siue rogatio perlata dicebatur. Promulgare aūt dr̄ quasi prouulgare. i. ad vulgū ferre: hoc est ppl'o ꝓponere. Aut in legationib⁹: ex hoc legati notabant' q̄ missi sūt vt regnū numidie inter iugurthā ⁊ adherbalē diuiderent: q̄ꝝ pars maior a iugurtha pecuniā accepit vt supra visū ē. Aut īperijs. ꝑ hoc cōsul bestia notabat'. Elephātas ꝑfugasq̄. hoc visū ē supius Nā q̄ ī castris relicti sūt elephātas ⁊ trāsfugas vēdidert'. Pactiōes fecissēt. ꝑ hoc bestia consul ⁊ aulus frater albini ꝯsulis notabant'. Huic rogationi. ordo est. Partim hoīes ꝯscij sibi alij metuētes pericula ex inuidia partiū: parabāt occulte īpedimēta huic rogationi ꝑ hoīes latini nomīs ⁊ ꝑ socios italicos qm̄ apte resistē nō poterāt: quī faterēt' illa et alia talia placē sibi. hoc dicit. illi q̄ erāt in delicto: hāc rogationē manlij īpedire conabāt' ꝑ hoīes latinos ⁊ italicos q̄ erant ciues romani. Sed tñ nihil facere potuerunt Nam rogatio ꝑlata est ⁊ iussa. Alij ex inuidia partiū ꝑicula metuētes. Multi nobiles erāt q̄ timebāt ꝓpt' inuidiā partiū: q̄ intelligebāt ꝑiculū sibi īminere si plebs in hac rogatione victoriā obtinuisset. Nam factio nobiliū ꝑ hāc rogationē vires amittebat. Ecōtra factio plebis vires ⁊ aīos augebat: sicuti ip̄e salu. īfra oñdit. Qm̄ apte resistere nō poterāt: iō occulte resistebāt huic rogatōi ꝑ alios: q̄ ꝑ se apte resistere nō poterāt: quī suū delictū faterētur. Illa ⁊ alia talia. s. accepisse pecunias a rege: ⁊ ip̄m regē iuuisse ⁊ cetera fecisse q̄ ī rogatōne ꝓmulgata ꝯtinebāt'. Hoīes latini noīs. i. ꝑ hoīes latinos: q̄bus ciuitas Ro. data erat. i. q̄ ciues romani facti erāt. Sz plebs. Sz est incredibile mēoratu q̄tū fuerit intēta plebs: ⁊ q̄ta vi iusserit rogationē magis odio nobilitatis cui illa mala parabant' q̄ cura reipu. tanta libido erat in partib⁹: sensus ptz. Incredibile memoratu. i. dictu incredibile: q̄ si diceret' nō crederet'. Suffragiū ꝓp̄e dr̄ votū ⁊ volūtas vniuscuiusq̄: q̄ p̄mo vote: deīde ꝑ L. cassiū lega lege ꝑ tabellā oñdebat': ita vt volūtas cuiusq̄ pādēt' ꝑsona occultaret'. Rogationē iusserit. i. rogationē suffragijs approbauerit. Nā eam rogationē se acceptare ⁊ approbare suffragijs oñdit. Nā plebs dicebat' iussisse id qd̄ suffragijs approbabat. Igit' ceteris metu ꝑculsis

vti quererēt' in eos quorū cōsilio Jugurtha senat⁹ decreta neglexisset: et q̄ tradidissent elephātas et ꝑfugas: q̄q̄ ab eo aut in legationib⁹ aut īperijs pecunias accepissent. Itez q̄ de pace aut bello cū hostib⁹ pactiōes fecissent: Huic rogationi ꝑtim cōscij sibi: alij ex ꝑtium īuidia ꝑicula metuētes: qm̄ aperte resistere nō poterāt: q̄n illa ⁊ alia talia placere sibi faterent' occulte ꝑ amicos: ac maxime per hoīes noīs latini: et socios italicos īpedimēta parabāt: sed plebs (īcredibile memoratu est) q̄tū intēta fuerit: q̄taq̄ vi rogatiōez iusserit et decreuerit ⁊ voluerit: magis odio nobilitatis cui illa mala parant': q̄ cura reipu. tāta libido in partibus erat. Igitur ceteris perculsis metu. M. Scaurus quem legatuz

Cum (inquit) cetera nobilitas perterrita eēt ob legē Manlij scau. inter ceteros nobiles potens: partē huiꝰ terrorꝭ ꝛ piculi iminētis excussit. Mā cū tres inquisitiōes ꝓtinerēt i lege: fecit et obtinuit vt ipe vnus eēt ex his q̄ inquisitionē faciebāt. Atq; ita cū de ipo inq̄sitio facienda eēt q̄ pecuniā acceperat a iugurtha p potētiā suā fecerat: vt ipe de alijs inq̄sitionē faceret. Jgit ceteris metu pculsis. i. ceteris nobilibus metu perterritis. Inter leticiā plebis. Mā plebs letabat: qꝛ videbat fore vt multi nobiles dānarent. Tres q̄sitores: ꝓma questio erat de his, quoꝝ cōsilio iugurtha senatus decreta ꝓtēpserat: et q̄ pecuniā ab eo acceperāt. Scōa erat de his q̄ elephātos ꝛ trāsfugas vēdiderāt. Tercia de his q̄ pactiones de pace aut bello cum hostibꝰ fecissēt.

Jn eo numero. i. numero q̄sitoꝝ: obtinuerat vt ex tribꝰ q̄sitoribus vnꝰ eēt: nā opus erat: vt singuli q̄sitores singulis inquisitionibꝰ ꝓeessent. Mā q̄sitores dicūt q̄ de criminibꝰ suspectꝭ inquisitionē faciūt. Sed questione exercitata: ordo est: ea tempestate sic insolētia ceperat plebē ex secūdis rebus: vt ꝓ sicut ipsa insolētia sepe ceperat nobilitatem: exercitata questione aspere et violēter ex rumore ꝛ ex libidie plebis. Postq̄ (inq̄t) inq̄sitio exercitata est sicuti plebs cupiebat: ipa plebs supbire cepit ex hoc quēadmodū sepe nobilitas supbire cōsueuerat. Aspe et violenter: qꝛ multi nobiles dānati sūt iter q̄s. L. opimiꝰ: q̄ ꝓceps legationis fuit qñ decē legati missi sūt vt regnū numidie diuiderēt inter iugurtham ꝛ adherbalem. Ex rumore et ex libidie plebis. i. quēadmodū dicebat ꝛ cupiebat plebs. Ex rumore. i. ꝫm rumorē ꝛ famā plebis: qꝛ inq̄sitio facta est de his hoibus de quibus plebs dicebat cē factēdā. Ex secūdis. i. ꝓsperis rebus: qꝛ inq̄sitiones fiebāt quēadmodū ipa plebs volebat. Cetex mos: Salu. capta opportunitate dicit vnde partes ꝛ factiōes rome originem habuerīt. Partiū populariū et senatꝰ factionū. Tota ciuitas in duas partes ꝛ duas factiones diuisa erat: vna pars siue factio erat senatꝰ ꝛ nobiliū. Alia pars erat plebis. Sz factio senatꝰ magꝭ vnita erat et cōiuncta. factio plebis magis dispsa. Sed vbi tota plebs i vnum cōspirabat ꝓpt multitudinē superior erat: ꝓsertim si duces factōis potētē aliquē iuenissent vt Caiū marīū: et caiū cesarē. Ocio. i. ꝓpter ociū. i. ꝓpter pacē. Mā diuturna pax et q̄es a tumultu belloꝝ vires et aīos eneruauerat ꝛ in supbiā erexerat. Prima. i. p̄cipua et meliora. Mā hoīes existimāt diuitias eē ceteris rebus meliores. Mā añ carthaginē. Ostēdit nō cuisse romanis delere carthaginē: qꝛ donec carthago i ipio fuit sp i bello, romanos tenuit occupatos: ita vt nec lasciuire nec supbire posset. Sz deleta ꝛ extincta carthagine: cū ip̄iū romanū creuisset in īmēsū: ꝛ rex oīm affluētiā diuturnitas pacis atq; ocij peperisset: lasciuire animi cepēt ꝛi supbiā extolli: atq; ita dominādi libido paulatim incessit. Ante cartha

Bestie supza memorauimꝰ iter leticiā plebis ꝛ suoꝝ fugam trepida etiā tū ciuitate: quuꝝ ꝛ Manlij rogatione tres q̄sitores rogarent effecerat: vti ipse in eo numero crearet. Sed q̄stiōe exercitata aspere violēterq; ex rumore ꝛ libidine plebis: vt sepe nobilitatē: sic ea tēpestate plebē ex secūdis rebꝰ insolētia ceperat. Ceterū mos partiū populariū ꝛ senatus factionū: ac deinde oīm malaruꝝ artium paucis añ ānis Rome ortꝰ est: ocio atq; abū dātia eaꝝ rerū q̄ prima mortales ducūt. Mā ante Carthaginē deletā Populus ꝛ. S. R. placide modesteq; iter se. R. P. tractabant. Neq; glie certamē neq; dñatōis inter ciues erat: metꝰ hostilis in bonis artibꝰ ciuitatē retinebat. Sed vbi illa formido a mētibꝰ discess

ginē deletam. Cū in senatu agitarēt an delenda eēt carthago. Sētētias dirext M. cato cēso rinus: et publi⁹ scipio Massica. cato censebat delendā eē carthaginē: vt metu ppetuo belli roma liberaret: econtra ꝑ. Scipio nassica censebat carthaginē nō eē delēdā: ne metu belli sublato ignauia torpescerēt animi: ꝛ vires ocio ac lasciuia corrūperent qō postea factū est vt Sal. hic docet. Sed vbi. ordo est. Sed lasciuia atq; supbia incessere: dico lasciuia ꝛ supbia appositiē ea q̄ secūde res amāt: vbi ꝑ postq̄ illa formido discessit mētib⁹. Sēsus ptz. Illa formido. s. carthaginis. id est postq̄ carthago deleta est ꝛ metus belli sublat⁹: supra dixim⁹ quēadmodū ꝑ. scipio Affricanus minor carthaginē captam fūdit⁹ deleuerit ex q̄ affrican⁹ cognominat⁹ ē. Eaq; secūde res amāt. Mā ex affluētia rerū lasciuia ꝛ supbia gñāt. Incessere. i. inuasere. intrauere inuecte: ꝛ introducte sūt. Jta. ordo. Jta ociū qō optabāt in aduersis rebus fit acerbi⁹ ꝛ aspi⁹ postq̄ adepti sūt. s. illud ocium. Optabāt pacē q̄ in bello erant. Et postq̄ adepti sūt pacē. ea fuit asperior bello. Cepere: ple psis est. Nobilitas (iḡt) cepit cō uertere dignitatē i dñationē: q̄ nō satis hēbat q̄ admīstrationē reipu. ꝛ puīciaꝝ possidebat: sz prorsus dñari volebat: ex altera parte plebs libertatē suā i libidinē uertere cepit: q̄ nō soluz senatui ꝛ nobilitati subiecta eē nolebat: sz leges ferebat ꝛ iubebat: q̄ nobilitatis potētiā extinguerēt: sicuti fuit lex supior de questionibus exercēdis: q̄ lege tota nobilitas pculsa est. Abstra. i. distracta: diuisa sūt. Respu. bonū cōmune ꝛ bonū publicū. Dū vnusq̄sq; rē suā curat: respu. neglecta est: ꝛ dilacerata est. Dū vnusq̄sq; bonū ꝑuatum curat bonū publicū cōtēnit. Nobilitas magis factione pollebat. i. factio nobilitatis potentior erat: q̄ magis erāt vniti ꝛ cōiūcti: plebs vero dispsa erat. Soluta. i. disiūcta: q̄ pauperes ciues q̄rebāt q̄tidie quomō victū sibi pararēt: nō quō diuitibus ꝛ nobilitati resisterēt. Et ꝛ potentia plebis minor erat: quia non erant vniti et coniuncti sicuti nobiles Imperatores. i. duces exercituū. Parentes aut parui liberi militū: ꝓbat q̄ supi⁹ dixit: vz quomō nobilitas dignitatē in dominationē vertere cepit. Ecce toti⁹ reipubli. administrationē tenebant: ꝛ tū postea patres ꝛ liberos pauperū ciuiū q̄ foris bella gerebant: de agris suis pellebant: si forte eis vicini erāt. Sedibus: vz de agris: hoc etiā supra docuim⁹ factum esse q̄ Tiberius gracchus legem agrariā tulit. Nam diuites ꝛ potētes augebant pensiones: ꝛ ita de agris publicis pauperes ciues excludebant. Jta cū potētia. ordo est. ita auaritia cū potentia inuadere ꝑ. inuadebat: ꝛ polluebat: et vastabat oīa sine modo ꝛ sine modestia: et nihil pensi hr̄e ꝑ. habebat: ꝛ nihil sācti: quoad precipitauit semetipsum. Nobiles romani potentes erant et auariꝫ et ꝓpterea ꝑ. fas ac nefas omīa aggrediebant: atq; omīa violabant.

Nã quia potẽtes erant: oĩa aggrediebant: qꝛ auari erant oĩa violabãt: ⁊ oĩa ꝑ pecuniã faciebãt. Polluere ꝓ polluebãt: hoc est violabãt oĩa ꝑ auaritiã: sicuti senatores romani pecunia corrupti iusticiã ⁊ fidem violauerũt iugurthã ꝓ tantis scelerib⁹ impunitum relinquentes: ⁊ quẽadmodũ legati ꝑ auaritiã fidem violauerũt: q̃ accepta pecunia meliorẽ partem regni iugurthe assignauerũt. Nihil pensi hr̃e. i. nihil considerabãt. Et hoc referr̃ ad id qđ dixit inuadere qꝛ temere et sine vlla consideratione ea aggrediebantur que vel erant illicita: vel suis virib⁹ maiora. Neqꝫ sancti hr̃e. i. ⁊ nihil sancti habebãt: hoc refertur ad id qđ dixit polluere. Nihil sanctũ hr̃e est oĩa sancta violare. Nam id dicit̃ sanctũ qđ violari nefas est vt fides: pietas: iusticia religio hec oĩa ⁊ his similia sancta dicunt̃: qꝛ ea pollui et violari nõ licet. Sꝫ nobiles romani nihil sancti habebant: qꝛ omĩa violabant: que violari nõ lꝫ. Nam fidem et iusticiã ꝓ pecunia violabant: vt ante dixi. Nihil pẽsi id ẽ nihil pensum habebant: qꝛ nihil qđ facerẽt pensabant hoc est librabant ⁊ põderabant. et examinabant: sꝫ temere ⁊ incõsulte q̃cq̃d appetebãt aggrediebant̃: et inuadebant potẽtie sue confisi. Precipitauit. i. euertit ⁊ deiecit. Nã potẽtia romanoꝝ tãtopere creuit: vt sua magnitudine rueret. Nam arma ab hostib⁹ in seip̃os verterũt donec bellis ciuilib⁹ roma funditus euersa est. Nã vbi p̃mũ. Postq̃ (inquit) ex nobilibus aliqui repti sunt q̃ iusticiã potẽtiã cõtẽnerent: ⁊ verã gloriã quererẽt: tũc p̃mũ bellũ ⁊ discordia ciuilis oriri cepit: iniusta potentia erat nobiliũ: q̃ ea faciebãt q̃ supra dixit. vꝫ qui totius reipu. administrationẽ hr̃e volebãt: ⁊ insuꝑ inopẽ plebẽ seruitute oppressam tenebãt: vera gloria erat dare operã: vt plebs q̃ pro rep. semꝑ bella gerebat non opprimerẽt̃ a nobilitate: sed libertatem suam inuiolatã haberet. Postq̃ igit̃ inuenti sunt aliqui ex nobilib⁹ q̃ spreta iniusta potẽtia hanc veram gloriam q̃rerent: vt vꝫ conarent̃ plebẽ in libertatẽ restituere subito bellũ ciuile oriri cepit; qꝛ dũ nobilitas dominari cupit: plebs aũt dominationẽ pati non vult: necesse fuit ad arma venire. Nam vbi: ordo est. nã ciuitas cepit moueri: ⁊ dissensio ciuilis cepit oriri quasi ꝑmixtio terre: vbi p̃mũ. i. cũ primũ reperti sũt. s. aliq̃ ex nobilitate: q̃ anteponerẽt verã gloriã iniuste potẽtie. Mirũ videt̃ hoc qđ dicit: nisi diligẽti⁹ ꝯsideretur. Nã mirũ videt̃ ꝙ bellũ ciuile ortum sit: qꝛ ex nobilibus inuenti sunt: qui veram gloriã iniuste potẽtie anteponerent: ĩmo ex hoc videt̃ potius cõcordia nutriri potuisse. Sed iã exposui hanc sn̄iam que exemplo gracchorũ clarius intelligit̃. Nam gracchi vero dũ veram gloriam querũt plebi libertatẽ et iura sua restituendo discordiã ciuilẽ in vrbe concitarunt.

Quasi ꝑmixtio terre. i. quasi puluis: sic ciuitas turbari cepit: et suscitari ciuilis discordia quẽadmodũ puluis turbari et suscitari solet turbine venti cõmotus. Nã postq̃: ꝓbat exemplo gracchoꝝ hoc verũ eẽ qđ dixit: vꝫ ciuilem discordiã exoriri cepisse: dũ inuenti sunt ex nobilibus qui verã gloriã iniuste potentie anteponerẽt: sicuti gracchi fecisse ꝓbant̃: ordo est. Nam nobilitas noxia atqꝫ ꝑculsa eo. i. ideo: ierat obuiam actionib⁹ gracchoꝝ mõ. i. aliquãdo ꝑ socios ac nomẽ latinũ: interdum ꝑ eq̃tes romanos: q̃s spes societatis dimouerat a plebe. Postq̃ tiberius et caius gracchus: maiores quorũ addiderãt multũ reipu. bello punico atqꝫ aliis. s. bellis: cepere ꝓ ceperũt vendicare plebẽ in libertatẽ: ⁊ patefacere scelera paucoꝝ. Quorũ maiores punico bello atqꝫ aliis multũ reipu. addiderũt. gracchi multa preclara facinora bello gesserunt et in bello punico et in aliis. Nam sempronius gracchus consul ⁊ collega. P. cornelij scipionis patris scipionis Affricani maioris in sithiã missus cõtra carthaginenses bello nauali feliciter dimicauit septem nauibus captis: ceteris in fugam versis. idem apud placentiam contra hãnibalem feliciter pugnauit: pulso hoste ĩ

do modestiaqꝫ ĩuadere: polluere et vastare oĩa: nihil pensi: neqꝫ sancti habere: quoad semetipsam p̃cipitauit. Nã vbi primum ex nobilitate reperti sunt: qui verã gloriã iniuste potentie anteponerẽt: moueri ciuitas cepit et dissensio ciuilis quasi ꝑmixtio terre oriri. Nã postq̃ Tiberius et. C. Gracchus: quorum maiores ĩ punico bello atqꝫ aliis multũ

castris. Tiberi⁹ aũt Gracchus Hanonẽ ducẽ Penorũ cũ exercitu fudit apud Lucerĩã: ex q̃ filio minus duo milia hoim cũ ipso duce fugerũt. Itẽ. M. Sẽproni⁹ ꝯsul in agro Crotonẽsi cũ Hannibale cõflixit: fuso fugatoq; exercitu quattuor milia hostiũ occidit: paulo minus trecẽtis cepit: vndecim signa militaria capta sunt. Ex his patet quõ maiores Tiberiꝰq; Caĩ Gracchorũ multũ reip. addiderũt. Deniq; Tiberi⁹ Gracchus pater eorũ bis cõsul fuit: ac bis triumphauit. Vẽdicare. i. trahere. Ecce quõ tiberi⁹ et. C. Gracch⁹ verã gloriã intuste potẽtie anteponebãt: q; ipsi nõ cupiebãt dñari sicuti ceteri nobiles: sed ipam plebẽ fultute oppressã in pristinã libertatẽ reuocare cupiebãt: et dũ hoc faciũt: discordia et bellũ ciuile oriri cepit. Scelera patefacere. Nam ostẽdebãt quẽadmodũ nobiles oĩa ad se traherẽt: erariũ expilarent: pauperes de agris suis pellerẽt regna et puincias vẽderent: et cetera scelera his similia ppetrarẽt. Eo. i. ideo p pter id. Perculsa. i. pterrita. Maz nobilitas timebat: q; sciebat se esse ĩ his delictis q̃ Gracch⁹ patefaciebat. Modo p socios ac nomẽ latinũ: populi latinorũ socũ vetustissimi erãt populi romani: q̃ tãdẽ in ꝯmunionẽ ciuitatis Romane accepti sunt: hoc est ciues romani facti sunt: ita vt et ipsi haberẽt suffragia. Dicit ergo Nobilitatẽ et Senatũ restitisse actionib⁹ Gracchorũ per latinos: q; latini adherebãt senatui potiusq; plebi: aliquãdo senatus resistebat actionib⁹ Gracchorũ per eqtes Romanos: q; similiter equester ordo adherebat potius senatui q̃ plebi: licet sepe a senatu alienat⁹ fit: et se cũ plebe ꝯiunxerit: ordo ille. Mã iter senatũ et plebẽ medius erat ordo equester: diuitijs maxime prepotens. Quos spes societatis a plebe dimouerat: senat⁹ vt ordinẽ equestrẽ alienaret a plebe. et eũ sibi cõciliaret atq; cõiũgeret: dabat ei spem societatis: et ꝓpter hãc spem equester ordo a plebe discesserat: et senatui adherebat. Spes societatis: et q; equites sperabãt se socios fore senatus in administratione toti⁹ reipublice. Mã senat⁹ totã rempublicã in sua potestate habebat: vt supra visũ est. Gracchorũ actionib⁹: quib⁹ actionib⁹ libertatẽ et iura sua plebi restituere conabãtur: vt supra visum est. Eadẽ ingredientẽ. i. eadẽ molientẽ et conãtem q̃ ipse Tiberius conat⁹ fuerat: videlz ferentẽ leges agrarias. Triũuirũ colonijs deducẽdis. Quãdo agri publici ex hostib⁹ capti pauperib⁹ ciuib⁹ romanis diuidendi erant: tres viri creabãtur a populo: q̃ eos agros diuiderẽt. Et hi triũuiri dicebãtur: quẽadmodum quãdo Tiberius Gracchus legẽ tulit agrariã: tres viri electi sunt ad agros diuidẽdos videlicet Ipse Tiberius Appius Claudius socer eius Caius Gracchus frater eius. Unusquisq; eorũ triũuir dicebatur. Hũc ergo dicit. C. Gracchũ triũuirũ deducẽdis colonijs cũ Fulvio Flacco interfectũ fuisse: q;. C. Gracchus et Fulvius Flaccus triũuiri erãt: ad deducẽdas Colonias Tarentũ atq; Capuam: et ad agros diuidẽdos. Mã. C. Gracchus Tribun⁹ plebis legẽ tulerat: vt colonie mitterẽtur Tarentũ atq; Capuã. Colonia dicebat multitudo ciuiũ Romanoꝝ missa ad aliã ciuitatẽ: in qua agri publici per triũuiros eis diuidebãtur et assignabãtur: ergo deducere cõlonias est de ciuitate romana ciues tollere: et in aliã ciuitatẽ ducere in qua eis agri publici diuidũtur et assignãtur. Quẽadmodũ autem. C. Gracchus: et Fulvius Flaccus interfecti sint a nobilitate supra dixim⁹. Et sane Gracchis. Salustius iudiciũ suũ de morte Gracchorũ ostẽdit: dicit enĩ eos imoderatũ animũ habuisse: dũ iura sua plebi restituere co

Reipu. addiderãt: vẽdicare plebẽ in libertatem: ⁊ paucoꝝ scelera patefacere cepere: nobilitas noxia atq; eo pculsa modo per socios ac nomẽ latinũ: interdũ per equites Roma: q̃s spes societatis a plebe dimouerat. Gracchorũ actionibus obuiã ierat: ⁊ primo Tiberium: deinde paucos post annos ingrediẽtẽ eadẽ. C. Tribunũ: alterum triũvirũ in deducendis colonijs: cũ. M. Fulvio Flacco ferro necauerat et sane Gracchis cupidine victo

nantur. Nam licet a principio gracchi egregio animo ducti sint vt plebis iura et libertatē cōtra nobilitatē tuerent: tamē postea ad iniusticiā descēderūt dū vincere et obtinere conantur qđ semel intenderant quēadmodū tiberius gracchus fecit: qui sine exemplo: octauio college suo magistratū abrogauit: hoc enī nimis supbū et intolerādū visū est oībus. Cupidine victorie. i. cupiditate vincendi videlicet dū cupiūt vincere ꝛ obtinere id qđ semel excogitauerant. Sed bono: ordo est: Sed est satius vinci bono. s. more q̄ vincere iniuriam malo more: hec est apostolica sententia: atq̄ diuina. Dicit enī: Quā uis gracchi īmoderatū animū haberent: tamē melius erat vt nobilitas eos vincere ꝓmitteret: q̄ vt eos interficeret: et exē plū malū introduceret. Sz bono: sententia generalis quidē est. sed ad ꝓpositū accōmodata

Satius. i. melius. Malo more. i. malo exemplo. Nobilitas vicit iniuriam gracchoꝝ: sz malo exēplo vicit: qꝛ eos interfecit ꝛ in ipa victoria nimiā crudelitatem exercuit. Et iō melio eēt vinci q̄ sic vincere. Igit: ordo igitur nobilitas vsa ea victoria ex sua libidine extinxit multos mortales ferro aut fuga.

Ea victoria: in qua gracchos vicit ꝛ interfecit. Ex libidine sua. inter volūtatē ꝛ libidinem hoc interest: ꝛm ciceronē i quarto tusculanaꝝ: volūtas est que quid cū rōe desiderat. Que autem rōne aduersa incitata est: ea libido est: vel cupiditas effrenata. Ergo desiderīū i bono volūtas dr. Desiderīū i malo libido vocat. Multos mortales ferro aut fuga extinxit. i. multos interfecit et multos exilio mulctauit. Plō timoris q̄ potentie sibi addidit. Ex ea victoria nobilitas fecit: vt plus timeret in posterum nō vt plus posset. Que res. videlicet īmoderate vti victoria: et in ipa crudelitatem exercere sicuti nobilitas fecit. Magnas ciuitates pessundedit. i. euertit et deleuit. Sic athene florentissima ciuitas eversa est. Maturius. i. citius. Si vellem loqui de partibus ciuitatis ꝓut res postulat: tam magna res est: vt citius tempus defuturum sit q̄ res. Redeo. id est reuertor. Facta digressione postq̄ descripsit mores et partes ciuitatis: nūc reuertit ad id quod omiserat vt ostendat quid factum sit: postq̄ romani fuit, sunt a iugurtha: ꝛ postq̄ aulus victus fedus cum iugurtha fecit. Quāq̄ aduersus: id est contrarius et inimicus: licet aduersus esset plebi propter factionem: tamen famam integram et incorruptā habebat. Fama tamen equabili: quia nihil de ipo iniquū dicebatur. Magistratum īgressus est: id est vbi magistra

rie, nō satis moderatus animus fuit. Sed bono vinci satius est q̄ malo more iniuriam vincere. Igitur ea victoria nobilitas ex libidine sua vsa multos mortalis ferro aut fuga extinxit. Plusq̄ in reliquum sibi timoris q̄ potentie addidit. Que res plerūq̄ magnas ciuitates pessundedit: dum alteri alteros vincere quouis modo ꝛ victos acerbius vlciscī volūt. Sed de studijs partium omnibusq̄ ciuitatis moribus singulatim aut ꝓ magnitudine parem differere tempus q̄ res maturius me deseret. Quā obrem ad inceptum redeo.

POst Auli fedus exercitusq̄ nostri fugā fedaz. Q. Metellus ꝛ M. Sillanus Cons. Designati prouincias inter se partiuerant. Metelloq̄ Numidia obuenerat: acri viro ꝛ quanq̄ aduerso populi partibus: fama tamen equabili et inuiolata: is vbi primum magistratū in-

tum iniuit. Cōsules et alij magistratus aliquot mēsibus ante declarabant. Deinde kalendis ianuarijs magistratū inibāt: id est magistratum administrare incipiebāt. Et q̄q̄ ad uerso ppli partibus: fama tamē equabili ⁊ inuiolata erat: ordo est pēdens a superiori. Numidia euenerat metello acri viro: ⁊ tñ erat fama equabili et inuiolata. s. metellus: quāq̄ erat aduersꝰ partibꝰ ppli. Quāq̄ metellꝰ erat īimicus partiū ppli: tñ erat equabili fama: q̄ metellꝰ eq̄lit ⁊ silr p̄batꝰ erat apud pplm: sicuti apud senatū quāuis eēt inimicus ppli ppt partes. Et sine dubio magna laus est metelli q̄ vita eiꝰ ⁊ mores sic p̄babāt ab inimicis sicuti ab amicis. Aduersus partium ppli. i. īimicus partiū ppli

gressus est: alia omnia sibi cuꝫ collega ratus ad bellū quod gesturus erat animū intendit Igit diffidēs veteri exercitui: milites elige re scribere: p̄sidia vndiq̄ accersere: arma: tela: equos: et cetera instrumenta militie parare. ad hoc commeatum affatim veniq̄ omnia que in bellovario et multarū rerum egēti vsui esse solent: ceterum ad ea patranda senatus auctoritate socij nomenq̄ latinum: et reges vltro auxilia mittere. Postremo omnis ciuitas summo studio nitebatur. Itaq̄ ex sententia omnibus rebus paratis compositisq̄ in Numidiam proficiscitur magna spe ciuium: tum propter artis bonas: tum maxime q̄ aduersum diuitias inuictū animum gerebat: et auaricia magistratuum ante id tēpus in Numidia nostre opes cōtuse hostiūq̄ aucte erant. Sed vbi in Affricā venit exercitus ei traditur a. Sp. Albino procōsule iners ibecillis: neq̄ periculi neq̄ laboris patiens: lingua q̄ manu promptior: predator ex socijs: et ipse preda hostium sine imperio

Alta oia cōmunia sibi cū collega ratus. i. cū putasset alia oia p̄ter bellū tā ad collegā q̄ ad se ptinē. Metellꝰ putabat alia oia eē coia sibi cū collega. hoc ē alia oia p̄ter bellū tā ad collegā q̄ ad se ptinē: ſz bellū putabat p̄cipue ad se ptinere: q̄ illa puncta sibi p̄ sortē euenerat: in qua illud bellū gerēdū erat. Et īdo Metellus curā rerū aliaꝝ oīm ad rēpu. spectantiū college suo reliquēs. ad bellū p̄cipue animū ītēdit. Presidia vndiq̄ accersere: p̄ accersebat. Auxilia vndiq̄ a socijs petebat. Ad hec id. est p̄terea. Patranda. id est p̄ficienda. Auctoritate senatus: q̄ senatꝰ decreuerat: vt latini ad hoc bellū auxilia mitterent. Et reges: qui erāt socij ppli romani: sicuti fuit Eumenes/ariobarzanes/⁊ multi alij.

Vltro īsup. Aduersus diuitias inuictū animū gerebat. Ciues bñ de metello sperabāt ob hāc causā potissimū: q̄ sciebāt illū pecunijs a iugurtha corrūpi nō posse quēadmodū supiores duces et legati corrupti fuerant. Nā metellus a diuitijs vinci nō poterat. Exercitus iners vitia describit exercitus corrupti. Aspurio albino p̄consule: Albinus elapso anno nō cōsul sed p̄consul erat. Consulis autem et p̄consulis idem erat imperium. Nam vteq̄ duodecim fasces. i. duodecim lictores habebat. Lingua q̄ manu promptior. magis promptus erat ad dicendum q̄ ad faciendum. Predator: exercitus romanus predas ex socijs agebat: et ipse erat preda hostium. Sine imperio ⁊ modestia habitus. i. rectus sine auctoritate ⁊ modestia: et hoc ptinet ad aulum fratrem albini consulis.

Ita.i.hoc modo:qr exercitus tanta ī se vitia hēbat. Imperatori nouo.s.metello: ordo est ita plus sollicitudis accedebat nouo īperatori ex malis moribꝰ:q̄ auxilij aut bone spei ex copia militū. Nouus impator magꝭ timebat ꝓpter malos mores ꝛ ꝓpter vitia exercitus q̄ sperabat ꝓpter multitudinē. Statuit tñ metellus. Quāuis (inquit) tp̄s estatis īstaret bello opportunū:ꝛ ciues euētū belli expectarēt:tñ metellus bellū inchoare noluit priusq̄ exercitū licētia et lasciuia corruptū ad normā veteris discipline reuocasset. Statuit tñ:ordo est: tñ metellus statuit nō priꝰ attīgere bellū q̄ coegisset milites laborare disciplina maiorū:q̄q̄ et tp̄s estiuorū īmineret mora comitiorū:ꝛ q̄q̄ putabat aīos ciuiū intentos expectatiōe euētus. Comitiorū mora.i.ꝓpter morā comitiorū:declarat quare tp̄s estatis īminebat:ꝛ adhuc nihil fecerat: hec fuit causa:qr magistratus suo tp̄e creari nō poterant: qr comitia īpediebātur ꝓpter seditionē tribunorū publij luculi ꝛ lucij Annij. qui cōtinuare magistratū volebāt sicuti supra dixit. Et ob hanc causam metellus tardiꝰ cōsul creatus in ꝓuinciam venerat estate iam instāte. Expectatōe euentus:qr ciues intenti expectabāt euentū belli. Priusq̄ milites maiorū disciplina laborare coegisset.i.bellū inchoare noluit priusq̄ milites instruxisset ꝑm disciplinam maiorū. Mā lasciuia et licētia corrupti consuetudinē discipline militaris vitio imperatorū amiserant: sicuti tp̄e Salu. declarat. Mā albinus. Non solū aulus albini frater: sed etiā albinus tp̄e exercitū licenter habuit:et lasciuia corrūpi et eneruari ꝑmisit: ordo ē. Mā albinꝰ ꝓculsꝰ clade auli fris ꝛ exercitus hēbat milites ī castris statinis plerūq̄: nisi cū egestas aut odor pabuli subegerat mutare locū:q̄tū tp̄is estiuoꝝ fuit ī ipio postq̄ decreuerat nō egredi a ꝓuicia. A ꝓuicia.s.ex ea parte affrice quā tenebāt romani. Quātū tp̄is estiuoꝝ.i.toto tp̄e estatis q̄ fuit ī ipio vz ꝓcōsul hēbat.i.tenebat. Albinꝰ cū ī ꝓuiciā ventisset exercitū lasciuia corruptū iuenit:ꝛ iō bellū ꝯ iugurthā tēptare noluit:sz ī ꝓuicia exercitū tenuit in castris toto tp̄e estatis q̄ fuit ī ipio:nec milites ex castris egredi ꝑmittebat nisi necessitas cogeret. Sz tñ milites sub norma militaris discipline nō tenebat:nā neq̄ vigilias faciebāt more militari:ꝛ licēter lixe militibꝰ ꝑmixti die noctuq̄ vagabāt. agros vastabāt:ꝑdas cū mercatoribꝰ ꝑmutabāt:frumētū publice datū vēdebāt:ꝛ ex militibꝰ mercatores q̄dā mō efficiebāt:q̄ vitia metellꝰ añq̄ bellū attigeret ꝓmo q̄q̄ tp̄e sūma diligētia corrigē curauit. Vigilie.i.custodes exercitꝰ. Vigilie nocturne sūt: excubie diurne. More militari.i. ꝑm morē militarē. Mā milites īter se vigilias partiri solēt. Vti cuiq̄ libebat: ordo ē. vnusq̄sq̄ aberat a signis vti ꝓ sicut libebat cuiq̄. Mos militaris discipline ē: ne miles discedat a signo.i.a vexillo suo. Lixe: lixe dicebāt illi q̄ militibꝰ aquā ad castra vel ad tētoria ferre so

e malis moribꝰ sollicitudinis q̄ ex copia militum auxilij aut bone spei accedebat. Statuit tñ Metellus q̄q̄ et estiuorū tempus comitiorum mora īminebat: ꝛ expectatione euentus ciuiū animos intētos putabat: nō prius bellū attingere q̄ maiorū disciplina milites laborare coegisset. Mā Albinus Auli fratris exercitusq̄ clade ꝓculsus postq̄ decreuerat nō egredi ꝓuincia quantū temporis estiuoꝝ in imperium fuit: plerūq̄ milites in statutis castris habebat: nisi cū odor aut pabuli egestas locū mutare subegerat. Sed neq̄ more militari vigilie ducebant: vti cuiq̄ libebat: ab signis aberat. Lixe permixti cū equitibꝰ die noctuq̄ vagabant: ꝛ palātes agros va-

lebāt. Nā veteres lixā aquā dixerūt. vñ elixū dr̄ q̄cq̄d aqua mollit vl̄ decoquit. Nūc ḡ dicit Ministri militū cū ip̄is militib⁹ ꝑmixti licēter die noctuq̄ vagabāt. Palātes. i. sparsi: et vagātes. Mācipioꝝ. i. ſuoꝝ. Mācipiū dr̄ ſu⁹: q̄ manu capiat. Uino aduecticio. i. vino q̄d aduectū erat: p̄das cū vino cōmutabāt. Sz ī ea difficultate. Dicit metellū ī corrigēdis atq̄ emēdādis vitijs exercit⁹ sapiētē ⁊ moderatū fuisse: q̄ppe q̄ nō milites puniēdo: sz eos a talib⁹ vitijs ꝓhibēdo breui tp̄e exercitū ꝯfirmauit In ea difficultate: vt vitia purgaret exercit⁹.

stare: villas expugnare: pecoris ⁊ mācipioꝝ predas certātes agere: eaq̄ mutare cū mercatoribus pro vino aduectitio ⁊ alijs talib⁹. Preterea frumentū publice datuz vendere: panē in dies mercari. Postremo quecūq̄ dici aut fingi queūt ignauie luxurieq̄ probra in illo exercitu cuncta fuere: ⁊ alia amplius: sed in ea difficultate Metellū non minus q̄ in rebus hostilibus magnū et sapientē viruz fuisse cōperio: tanta tēperantia inter ambitionem seuiciāq̄ moderatū. Nāq̄ edicto primo adiumēta ignauie dicit sustulisse: ne quisquā in castris panem aut quē alium cibū coctum venderet: ne lixe sequerent exercitum ne miles gregarius in castris: neue in agmine seruum aut iumentum haberet. Ceteris arte modum statuisse. Preterea transuersis itineribus quotidie castra mouere: vallo ac

Inter ābitionē seuitiāq̄ moderatū. Ambitio dr̄ blādicijs q̄dā lenitas affectata: seuitia dr̄ in puniēdo crudelitas. Nūc dicit metellū inter ābitionē ⁊ seuitiā mediū se gessisse: vt ī delictis emēdādis nec crudelitatē: nec nimiā rursus lenitatē oñderet Nāq̄ edicto: Metell⁹ prīo iussit ne aliq̄s panē aut cibū coctū in castris vēderet: et ne lixe seq̄rent exercitum: ⁊ ne milites iumēta haberēt aut ī castris aut ī agmīe. Et hoc fecit vt milites corp⁹ ad laborē exercerēt. Ad iumēta ignauie. i. fomēta ⁊ admicula ignauie. ignauia dr̄ q̄n corp⁹ a labore subducit atq̄ subtrahit. Sustulisse. subaudi cōperio. Ne q̄sq̄ ī castris panē. Ecce quō sustulit adiumenta ignauie. Nā hec sūt q̄ ignauiā generāt ⁊ fouēt vz vēdere panē ī castris: ⁊ hr̄e ſuos ⁊ iumenta.

Ne lixe exercitū seq̄rēt: vt milites nō ꝑ lixas ⁊ mīstros: sed ꝑ seip̄os necessaria sibi pararent

Miles gregari⁹. i. miles ex grege. Nā legatos tribunos p̄fectos cohortū cēturiōes ⁊ duces turmaꝝ ñ ꝓhibebat q̄n seruos ⁊ iumēta hērēt. Sz volebat vt milites simplices q̄ alijs non preerāt: nec ſuos nec iumenta hērēt: vt ⁊ ī castris sibijp̄is ꝑ se mīstrarēt ⁊ cū castra mouerētur cibū ꝑ se ⁊ arma portarēt: sicuti paulopost ostēdit. Ne in castris neue in agmīe. hoc ē: nec ī exercitu cū stat: nec ī exercitu cū īcedit. Agmē ꝓp̄e dr̄ ordinata multitudo: sicuti multitudo exercit⁹ īcedētis. Neq̄ eī vno ī loco stās ꝓp̄e agmē dr̄. vñ cū exercit⁹ ꝑ ordinē īcedit: agmen dr̄. Metell⁹ igit iussit: ne miles gregari⁹ ſuū aut iumētū hr̄et: neq̄ cū exercit⁹ staret in castris neq̄ cū exercit⁹ incederet vt ⁊ ī castris nō ꝑ ſuos sz ꝑ seip̄m sibi mīstraret: ⁊ cū castra mouerent ⁊ exercit⁹ locū mutaret ī ip̄o incessu atq̄ ī itinere: nō ꝑ iumēta: sz ꝑ seip̄m cibū ⁊ arma portaret: atq̄ ita corp⁹ labori assuefaceret: ⁊ induraret. iumētū dr̄ a iuuādo: iumēta eī sūt q̄ onera portāt. Ceteris arte mod̄ statuisse. subaudi ꝯpio. Ceteris. s. reb⁹ q̄ ad militarē disciplinā ꝑtinēt. Preterea: ⁊ diligētiā ⁊ prudētiā īperatoris ostēdit. Hec enī metell⁹ faciebat nō ex necessitate: sz vt milites ad normā ⁊ instituta disciplīe militaris īformaret. Trāsuersis itineribus: q̄ exercitū ducebat: nō ꝑ vias publicas ⁊ rctās: sz ex trāsuerso ꝑ loca īsueta ⁊ vias ignotas

Mouere: ꝓ mouebat. Ac: ꝓ q̄. Ita vallo et fossa castra munibat sicuti si hostes adessent.

Vigilias. i. custodes exercꝰ Mullū periculū instabat: et tamen ita tenebat exercitū: veluti si hostes adessent. Item in agmine: hoc loco apte ostendit qd sit agmen. Nā cū exercitus de loco ad locū mouet per ordinē incedēs et ambulās agmen vocat. Dicit ergo nunc. Cū castra Metellus mouebat. inter eundū aliquādo iter ꝑmos: aliquādo inter medios: aliquādo invltimis erat: diligēter aduertens: ne aliqs ex ordine egrederet. Et vt milites cōferti ⁊ densi sub signis incederent: et vt cibū atq; arma portarēt. Adesse pro aderat ꝑsens erat. Infiniti ui ponūtur hic ꝓ preterito imperfecto indicatiui. Interea. Dixit quid fecerit Metellꝰ imperator postq̄ venit in castra. Nūc dicit qd fecerit Iugurtha postq̄ audiuit per nūcios ea q̄ Metellꝰ agebat in castris. Simul. i. et. Innocētia. i. integritate: qꝛ Metellꝰ pecunijs corrūpi non poterat. Sed Metello. Metellus cū ad se venissent legati Iugurthe vt dederēt regnū Iugurtheꝛ oīa q̄ habebat: temptauit cū ipīs legatis: vt Iugurtham vel viuū vel mortuū sibi traderēt. Et hoc cū ipsis tractauit: qꝛ sciebat gentē Numidaꝝ esse infidā: et ingenio mobilē: atq; aptā proditioni. Sin id parū ꝓcederet. i. si id ad effectū venire nō posset. Cetera. Secreto cū legatis tractauit de proditione Iugurthe: sed aperte corā omībus dixit quid vellet vt Iugurthe nūciarent. Intento. i. parato atq; infesto: idest aduerso. Cōtra belli faciē. i. ꝓtra speciem belli: qꝛ in Numidia non apparebat: q̄ bellū gereretur.

Mapalibus. i. domibus pastoralibus. Nam vt supra dixit edificia agrestium mapalia dicebant. Illa deditionis signa Signa deditionis erāt: q̄ culto

fossa munire: vigilias crebras ponere: ⁊ eas ipse cū legatis circumire. Item in agmine in primis modo: modo in postremis: sepe in medio adesse ne quispiā ordine egrederetur: vt cū signis frequentes incederent: miles cibuꝝ ⁊ arma portaret. Ita ꝓhibēdo a delictis magis q̄ vindicando exercitū breui cōfirmauit Interea Iugurtha vbi ea q̄ Metellus agebat ex nūcijs accepit: simul de innocentia eiꝰ certior rome factus diffidere suis rebꝰ: ac tū demum verā deditionem facere conatus est Igitur legatos ad consulē cū supplicijs mittit. Qui tantūmodo ipsi: liberisq; vitā peterent: alia oīa dederent populo Romano: sed Metello iam antea experimentis cognitum erat genus numidarū infidū: ingenio mobili: nouaꝝ rerum auidū esse: itaq; legatos alium ab alio diuersos aggreditur: ac paulatiꝝ tētādo postq̄ opportunos sibi cognouit multa pollicēdo ꝑsuadet vt Iugurthaꝝ maxime viuū: sin id parū ꝓcedat necatū sibi traderēt cetera palā que ex volūtate foꝛēt regi nūciari iubet. Deinde paucis diebꝰ intēto atq; infesto exercitu in Numidiā ꝓcedit. Vbi ꝓtra belli faciem tuguria plena hoīm: pecora cultoresq; in agris erāt ex oppidis ⁊ a mapalibꝰ prefecti regis obuiā ꝓcedebāt parati frumē

res et pecora essent in agris et ꝙ iugurtha p̄fectos obuiā Metello misisset: q̄ dicerēt se paratos esse facere q̄cquid Metell⁹ īperaret. Sed Metellus credebat hec signa deditiōis fieri magis ad ostētationē q̄ ad veritatē. Credebat enī iugurthā simulare: vt insidijs locū īueniret. Et insidijs locū tēptare. Et metell⁹ credebat iugurthā tēptare locū insidijs. Itaq; qꝛ timebat insidias Metellus. Expeditis. i. cū cohortib⁹ leuis armature. Nā cohortes expedite dicebant̄ cohortes leuis armature q̄ grauib⁹ armis nō erāt īpedite: vt clipeo et galea: sed expedite ⁊ leues ad cursū: tela missilia gerebāt. Cohortib⁹ in cohorte sicut ⁊ ī legiōe nūer⁹ militū variat⁹ ē. Aul⁹ Geli⁹ dicit in legione fuisse. lx. cēturias trigita manipulos: decē cohortes. Ex q̄ colligit̄ in legiōe vna sex milia militū fuisse. Nā cēturia cētū hoīes manipul⁹ ducentos: cohors sexcētos cōtinebat. Sed vt tradit Fest⁹ Pōpeius Prim⁹ Cai⁹ Mari⁹ sex miliū et ducētoꝝ miliū legionē īstituit: cū ātea q̄ttuor militū fuisset: vt apte Liui⁹ docet. Fūditoꝝ. Fūditores dn̄r q̄ funda pugnabāt. Nā glādes plūbeas funda iaciedāt in hostē. Uirg. Pars maxima glādes liuētis spargit plūbi. Est autē glādis plūbū in modicū īformatū. Fūda autē a fundēdo dicta. i. ab emittendo. Delecta manu. i. electa multitudine. In postremo. i. in postrema ꝑte exercitus. Uide q̄ta erat prudētia ⁊ ꝑitia ac diligentia īpatoris: cū agmē incederet nō negligebat disciplinā militarē: licet nullū ꝑiculū instaret sed ipe īter p̄mos erat cū armatis cohortib⁹. Mariū legatū in postrema ꝑte locauerat: deinde a laterib⁹ tribuni legionū ⁊ p̄fecti cohortiū cū eq̄tib⁹ curabāt: ne eq̄tes hostiū a latere pedites romanos inuaderēt. Nā apud antiq̄s maior ꝑs exercitus ex peditib⁹ cōstabat. Et pedites quidē in medio eq̄tes a latere collocabāt: tā in acie q̄ in agmine. Acies dicebat̄ cū exercit⁹ pugnabat. Agmē cū incedebat. Permixti velites. Uelites: Rorarij: et Ferētarij idē sunt. Sūt aūt milites leuis armature: armis grauib⁹ nō īpediti: q̄ p̄liū inchoāt nō multis iaculis. Uelites dicti .i. a iaculādo: qꝛ tela missilia in hostē iaculant̄: vel a velādo: vt tradit Festus Pōpeius: eo ꝙ velati. i. vestiti ⁊ īermes seq̄rēt̄ exercitū: siue velites dicti expediti milites q̄si volitātes: vt idē Fest⁹ ait. Rorarij milites appellabāt̄ q̄ āteq̄ ꝯgresse erāt acies p̄mo ñ multꝭ iacul̄ p̄liū īitiabāt: tractū ꝙ añ maxīas pluuias celū rorare īcipiat: vñ qꝛ añ pugnā grauē hi leuē pugnā ꝯmittētes: tela in modū rorꝭ spgebāt: rorarij sūt appellati. Ferētarij leuis ē armatura: q̄ q̄cq̄d op⁹ eēt auxilio ferrēt: ex cursu leuis armis g̃uib⁹ nō īpediti. Salust. ī Catilīario: postq̄ eo vētū ē: vñ a ferētarijs p̄liū ꝯmitti posset. Metell⁹ igr̄ velites eq̄tib⁹ auxiliarijs ꝑmiscuit: circa lata peditū: vt hostiū eq̄tatū arcerēt. Eq̄tes āt auxiliarij erāt: ñ rōani. sꝫ q̄ a socijs ⁊ ab alienigenis ī auxiliū ad id bellū missi erāt. Nā ī iugur. q̄obrē metell⁹ tāta diligētia agmē īstruebat. qꝛ ī iugur. tāt⁹ dol⁹ erat: ⁊ tāta ꝑitia locoꝝ ⁊ militie: vt etiā absēs: ⁊ pacē ac deditionē offerēs timēd⁹ esset.

tum dare: cōmeatuꝫ portare. Postremo oīa que īperarent̄ facere. Neq; Metellus idcirco min⁹: sed pariter ac si hostes adessent munito agmine īcedere: late explorare: oīa illa deditionis signa ostentui esse credere: ⁊ insidijs locū tentare. Itaq; cū expeditis cohortibus. item funditorū ⁊ sagittariorū delecta manu apd̄ p̄mos erat. In postremo. C. Martius legatus cū equitibus curabat. In vtrūq; latus auxiliarios equites. Tribunis legionū ⁊ prefectis cohortū dispartiuerat: vt cū his velites permixti quocūq; accederēt: eq̄tatus hostium ꝓpulsarent. Nā in Iugurtha tantus dolus: tātaq; pericia locorū ⁊ militie erat: vt absens an p̄sens: pacem an bellū ge-

In incerto haberet̃.i.dubiũ esset:an esset ꝑniciosior absẽs:an pñs:an gerẽs pacẽ:an gerẽs bellũ. Et ꝓpterea q̃uis iugurtha nũc abesset:ꝛ pacẽ ac deditionẽ Metello offerret: tñ ꝓpt̃ dolos ei⁹ ac ꝑfidiã:et ꝓpter peritiã militie nõ min⁹ timebat̃ a Metello q̃ si pñs fuisset ꝛ bellũ gessisset. Oppidũ vacca noĩe.i.ciuitas q̃ vocabat̃ vacca. Forũ rerũ venaliũ toti⁹ regni maxime celebratũ. Forũ d̃r locus negociationis sic dictũ:ꝙ illuc ferunt̃ ea q̃ vẽdunt̃. Uacca igit̃ ciuitas erat forũ rerũ venaliũ toti⁹ regni: qꝛ tota ꝓuincia numidie illuc ꝯfluebat ad emẽdũ ꝛ vẽdendũ q̃ opus erãt. Incolere.i.hĩtare. In hac ciuitate multi mercatores Italici habitabãt. Huic. Ordo ẽ. Cõsul imposuit p̃sidiũ huic.s.oppido tẽtãdi gr̃a:q̃d animi haberẽt ponere p̃sidiũ est ĩponere milites ad custodiã et tutelã: ne ciues deficiãt ad hostẽ:ꝛ vt ciuitas tutior sit ab hoste. Tentãdi gr̃a. Metell⁹ ĩposuit p̃sidiũ huic ciuitati vacce:vt tẽptaret: an iugurtha verã an fictã deditionẽ fecisset. Nã si ficta fuisset deditio:ciues nõ passi essent:vt metellus ĩponeret p̃sidiũ. Bello vsui forẽt.i.q̃ opus essẽt ad bellũ. Nã vsus ẽ:significat opus ẽ Uirg.viij. Nunc viribus vsus. Preterea ĩpauit. Metell⁹ ĩpauit.s.ciues Uaccẽses cõportare frumẽtũ et alia q̃ forẽt vsui bello. Ratus:dicit q̃re Metellus huic ciuitati p̃cipue p̃sidiũ ĩposuit:qꝛ videbat ꝓpter freq̃ntiã et accessũ mercatorũ q̃ illuc assidue ꝯueniebãt:fore vt su⁹ ĩuaderet̃ exercit⁹:ꝛ ei nc̃caria nõ deessẽt. Forẽt.s.frequẽtiã ꝛ cõmeatũ negocioꝝ. Uti p̃ores:sic p̃ores legatos. Nã supra dixit metellũ cũ legatis iugurthe tractauisse de ꝓditiõe. Promissa legatoꝝ expectare:expectabat id qd̃ ꝓmiserãt legati:videlꝫ vt sibi traderẽt iugurthã vel viuũ: vel mortuũ. Iugurtha.ordo ẽ Iugurtha coact⁹ necessitudine reꝝ statuit certare armis. Ubi .i.postq̃ ꝯposuit dicta Metelli cũ factis:ac postq̃ aĩaduertit se tẽptari suis artib⁹:q̃ppe.i.qꝛ cui nũciabat̃ pax verbis:sed bellũ erat asperrimũ in re:ꝛ postq̃ vrbs maxima ẽ alienata:et ager est cognitus hostibus:ꝛ postq̃ animi populariũ tentati scꝫ sunt. Cũ (inquit) iugurtha videret Metellũ aliud dicere:et aliud facere:ꝓmittere pacẽ:et gerere bellũ: et videret se amisisse maximã vrbẽ.s.Uaccã:statuit cũ Metello bello cõtẽdere. Cõposuit.i. cõparauit. Nã cõponere est cõparare. Uirg.in buccolicis. Sic paruis cõponere magna solebã. Dicta cũ factis cõposuit. Nã iugurtha cõparãdo dicta Metelli cũ factis:cognouit facta ei⁹ nõ cõuenire cũ dictis. Nã aliud dicebat:aliud faciebat:promittebat pacem: et bellum inferebat.

rens ꝑniciosior esset in ĩcerto haberet̃. Erat haud lõge ab eo itinere quo Metellus ꝑgebat oppidũ Numidarũ noĩe Uacca forũ rerum venaliũ toti⁹ regni:ꝛ maxime celebratũ vbi incolere ꝛ mercari res ꝯsueuerãt Italici gñis multi mortales: Huic Cõsul simul tẽtãdi gr̃a (si paterent̃ opportunitates loci) p̃sidium ĩposuit. Preterea ĩperauit frumentuꝫ ꝛ alia q̃ bellico vsui forẽt cõportare:rat⁹ (id qd̃ res monebat) frequentiã negociatorũ et cõmeatum etiã paratis rebus munimẽto fore. Inter hec negocia iugurtha ĩpensius mõ legatos supplices mittere:pacẽ rogare:p̃ter suam liberorũq̃ vitaꝫ Metello oĩa dedere. Quos itẽ (vti priores) Cõsul illectos dimittebat ad proditionẽ:regi pacẽ quaꝫ postulabat:neq̃ abnuere:neq̃ polliceri:ꝛ inter eas moras promissa legatoꝝ expectare. Iugurtha vbi Metelli dicta cum factis cõposuit:

Ac se suis artib⁹ tentari animaduertit. Jugurtha cognouit metellū uti his artib⁹ cōtra se: q̄bus ipse iugurtha uti solebat cōtra alios: uidelz dolis ⁊ fraudib⁹. Artib⁹. s. dolis ⁊ fraudibus. Quippe. Ecce declarat dolos Metelli: q̄ pacē iugurthe ꝓmittere uidebaꝫ: et bello ilū insequebaꝫ. Et hic ꝓprie ūr dolus qñ aliud dicit: ⁊ aliud fit. Alienata. i. amissa. Mā Metellus eā in suā potestatē redegerat: iposito ꝑsidio. Animi populariū. i. aī hoim vulgariū ⁊ infirmoꝝ. Mā popularis est q̄ a ppło amat⁹ est: popularis ciuis est ppłaris hūilis: ppłaris uilis. Tentati. i. sollicitati. Ex opportunitate loci. Jugurtha sperabat uicere ꝓpter opportunitatē loci. Jp̄m autē locū infra describit. Anteuenit. i. ꝓoccupauit. Jugurtha cū cognouisset quo tēdebat Metell⁹ cū exercitu: eo ipse ꝓior uenit. A q̄ aberat: a quo fluuio ꝓcul erat mons fere uigiti milia passuū.

ac se suis artib⁹ tentari animaduertit. Quippe cui pax uerbis nūciabatur: ceterū re bellum asperrimū erat: urbs maxima alienata: ager hostibus cognitus: animi populariū tētati: coactus rerū necessitudīe statuit armis certare. Jgitur explorato itinere hostium in spem uictorie adductus ex opportunitate loci quā maximas copias potest oim generum parat: ac p tramites occultos exercitū Metelli anteuenit. Erat in ea Numidie ꝑte quā Adherbal in diuisione possederat flumē oriens a meridie Muthul. a q̄ mons aberat fere milia passuū viginti tractu pari: uastus a natura et humano cultu alienatus: sed ex eo medio quasi collis oriebatur in immensū pertingens uestitus oleastro: ac myrtetis aliisq̄ arborū generibus: que humo arida atq̄ arenosa gignūtur. Media autē planicies deserta erat penuria aque: ꝓter flumini ꝓpinqua loca: ea consita arbustis pecore atq̄ cultoribus frequentabātur. Jgitur in eo colle: quem transuerso itinere porrectum docuimus: Jugurtha extenuata acie suoꝝ consedit: elephātis et parti copiarum pedestrium

Tractu pari. i. pari longitudine. Mā mons tāte lōgitudinis erat q̄tū a fluuio distabat. Uastus ab natura et humano cultu. i. desertus: et quia a natura asper erat: et q̄ ab hoīb⁹ nō colebatur. Sed ex eo medio. Ex medio hui⁹ montis: collis nascēs lōgissimi⁹ ⁊ trāsuerso ducebaꝫ plen⁹ oleastro et myrtetis atq̄ alijs arboribus: q̄ nascūtur in terra arida et arenosa. Uestitus. i. plen⁹. Uestire enī significat iplere. Uirg. in georgicis Juuat hismara baccho cōsere re: atq̄ olea magnū Uestire taburnū. i. iplere. Oleastro. Oleaster arbor agrestis oliue. Ac myrtetis. Myrtetū est loc⁹ plenus arboribus myrtetis. Myrtus est arbor veneri cōsecrata. Media aūt planicies. Jnt mōtē et flumen planicies erat deserta ꝓpter penuriā aq̄: ꝓter loca q̄ sūt flumini vicina: nā ea loca habitabantur et pecore atq̄ cultoribus sūt plena. Ea. s. loca ꝓpiqua flumini. Jgit i eo colle. Locum describit: in q̄ iugurtha in insidijs latēs exercitū metelli de mōte descēdētē: aggressus est. Porrectū. i. i lōgitudinē extēsū. Extenuata. i. rarefacta: q̄ nō cōferti nec densi: sz rari ꝓsederāt iugurthini milites Elephātis. Antiq̄ in ꝓlio elephātis vtebanꝫ: ⁊ maxie Affri.

Sūt enī belue mire magnitudinis. Que ageret.i.q̄ agere deberet. Turmas. Turme ꝑ
prie sūt eq̄tū. Mā turma trigīta eq̄tes ꝓtinet: dicta q̄si teruna eo q̄ terdeni eq̄tes ex trib⁹ tri-
bub⁹ ticiēsiū. ramniū. Lucerū fiebāt. Mā singule trib⁹ singulas decurias eq̄tū mittebāt. vñ
et decuriones dicti: q̄ decē eq̄tib⁹. i. vni decurie p̄erāt. Manipulos. Manipul⁹ vt antea di
xi ducētos milites ꝓtinebat. i. duas cēturias. Mā antiq̄s hic mos fuit cū adhuc reges rome
regnarēt: vt manipulos miscerēt ex romanis ꝛ latinis: ita vna
cēturia romanoꝝ ꝛ vna latinoꝝ
vnū manipulū cōficerēt: ꝛ vnū
seq̄rent signū. Manipulus aūt
dictus est: q; dū romani adhuc
paupes essent: manipulos feni
pticis alligabāt: ꝛ eos ꝑ signis
seq̄bātur: vt Lucanus. ptica su
spensos portabat longa mani-
plos. Obtestat: rogat. Pristi
ne. Pristin⁹ ꝛ antiqu⁹: cui⁹ de
riuatio dubia est: etiā apud pe-
ritos. Cū his certamē fore: et
dicebat. Quos antea victos
sub iugū miserīt. hoc supra vi-
sum est. Mā iugurtha romanos
victos sub iugū misit. Ducē il
lis nō aīm mutatū: subaudit di
cebat ꝑ oīa. Nō aīm. q; q̄uis
nouū acceperīt ducē: tñ pristinū
aīm retinēt: videlz ignauū ꝛ ti-
midū. A bono īperatore. s. pui-
deri. Locū superiorē. s. esse pui-
sū. Ecce quō oīa ꝓuisa sūt a iu
gurtha suis militib⁹ ꝓuidit vt
haberēt locū superiorē. s. collem
mōtis. et ꝓuidit vt pari cū impe
ritis: nec pauciores cū plurib⁹
nec rudes cū bello melioribus
certarēt. Nec pauciores cum
plurib⁹: q; iugurthini nō erāt
pauciores numero q̄ romani.
Aut rudes. i. ignari: q; iugur
thini milites peritia belli nō ce
debāt romanis. Magnū cōse
rerēt. i. pugnarēt. Proinde. i.
ideo: et dicebat: vt tō essēt pati
et intēti iuadere romanos: da-
to signo. Illū diē: iugurtha su
os ad plūs exhortās dicebat. O milites: hic dies aut oēs labores p̄teritos ꝓfirmabit: aut erit
initiū magnaꝝ calamitatū. Oēs labores ꝛ victorias ꝓfirmaturꝰ: vz ne labores frustra susce-
perim⁹ ꝛ antea frustra vicerim⁹. Cōfirmaturꝰ. s. si vicerim⁹. Maximaꝝ erūnaꝝ. i. miseria
rū ꝛ calamitatū. Initiū fore. s. si victi erim⁹. Ad hoc. i. p̄terea. Ordo ē. Jugurtha cōmone
facere ꝑ cōmonefactebat. sui bñficij. s. illū vti ꝑ sicut extulerat quēq̄ pecunia aut honore ob
facin⁹ militare: ꝛ ostētabat eūipsū alijs. Jugurtha sua bñficia ꝓmēorabat eis q̄s aut pecu-
nia aut honore exaltauerat ob egregia facinora eoꝝ. Atq̄ h⁰ faciebat nō vt exprobaret sua
bñficia: sz vt illi magis ad ꝟtutē ꝛ ad ꝑcurādū accēderent cū meminissēt iugurthā egregiū
esse ꝟtutis remuneratorē. Extulerat. i. exaltauerat. Cōmonefacere bñficij sui. Dicim⁹ q̄
cōmonefacio te hui⁹ rei. Et eū ipm alijs ostētare. Ostēdebat eū quē exaltauerat alijs: vt ꝛ

Bomilcarem prefecit: eūq̄ edocet que age-
ret: ipse propior montē cū omni equitatu at
q̄ peditibus delectis suos collocat. Deinde
singulas turmas ꝛ manipulos circuiēs mo-
net atq̄ obtestat: vti memores pristine vir-
tutis ꝛ victorie sese regnūq̄ ab Romanorū
auaricia defendāt. Cū his certamen fore q̄s
ātea victos sub iugū miserint. Ducē illis nō
mutatū animū que ab īperatore decuerant
oīa suis prouisa: locū superiorem vti prudē
tes cū imperitis ne pauciores cuz pluribus:
aut rudes cū bello melioribus manū consere
rent: proinde parati intētiq̄ essent signo da
to Romanos inuadere. Illū diez: aut oīs la
bores ꝛ victorias cōfirmaturū: aut maxima
rum erūnarū initiū fore. Ad hoc viritim vti
quēq̄ ob militare facin⁹ pecunia: aut hono-
re extulerat: ꝓmonefacere bñficij: ꝛ eūipsum

ipsi spe talis remũeratiõis ad v̄tutẽ ꝓuocarẽtur. Pro cuiusq; ĩgenio.i.scd̄m ĩgeniũ ⁊ naturã cuiusq;. Nã alij spe p̄mij aut honoris: alij minis: alij p̄cib⁹ mouẽtur. Excitare: ꝓ excitabat.i.accẽdebat: ꝯmouebat: ĩcitabat. Ordo ẽ. Postremo iugurtha excitare ꝓ excitabat aliũ alio mõ ꝓ ĩgenio cuiusq;.s.pollicẽdo: minitãdo: obtestãdo: cũ ꝓ qñ interĩ Metell⁹ ignarus hostiũ digrediens mõte ꝯspicit̄ cũ exercitu. Dũ iugurtha suos hortat̄ ad p̄liũ. Ecce metell⁹ cũ exercitu appere ĩcepit: q̄ nesciebat iugurthã cum exercitu suo in colle occultatũ in ĩsidijs

alijs ostẽtare. Postremo pro cuiusq; ĩgenio pollicendo: minitando: ostentando: aliũ alio modo excitare: Cũ interim Metellus ignarus hostiũ monte digrediens cum exercitu conspicit̄. Primo dubius quidnã insolita facies ostẽderet. (Nãq; inter virgulta eq̄: numideq; cõsederãt: neq; plane occultati hũilitate arborũ: ⁊ tamẽ incertũ quidnã esset: tuz natura loci: tuz dolo: ipsi atq; militaria signa obscurati). Deĩde breui cognitis ĩsidijs paulisper agmẽ constituit. Ibi cõmutatis ordinibus in dextro latere quod ꝓximuz hostibus erat triplicib⁹ subsidijs aciez instruxit: inter manipulos fũditores ⁊ sagittarios dispertit equitatuz oẽm in cornibus locat: ac pauca ꝓ tp̄e milites hortatus: aciez sicuti instruxerat

Primo dubi⁹. Ordo est. Primo Metell⁹ dubi⁹ q̄dnã insolita facies ostẽderet: deĩde ĩstituit agmẽ paulisper: cognitis ĩsidijs breui spacio: cetera ꝑ parẽthesim dicta sunt. Et lõgũ facit hyꝑbaton. Et hoc dicit. Metellus cũ de hostib⁹ nihil oĩno suspicaret̄: p̄mo dubitauit q̄dnaz esset id qd̄ videbat ĩ colle: nõ.n. apte videre poterat q̄d esset: sz postea cũ apte cognouisset ĩsidias statĩ exercitũ instruxit ad pugnã. Primo dubi⁹ q̄dnã ĩsolita facies ostẽderet.i. p̄mo dubitãs q̄dnã inusitata species earꝝ rerũ q̄s videbat in colle significaret. Nã videbat in colle eq̄s ⁊ hoĩes: sz nõ ita apte videbat vt posset ĩtelligere q̄d esset. Et declarat q̄re dubitabat quid esset qꝛ eq̄ et hoĩes Numide ita ĩter arbores ⁊ virgulta ꝯstiterãt: vt nec ꝑfecte occultarent̄: nec rursus ꝑfecte videri possent. Nã ĩter: ordo est. Nã eq̄ ⁊ Numide cõsederãt ĩter v̄gulta: neq; plene erãt occultati humilitate arborũ: ⁊ tñ erãt ĩcerti q̄dnã esset: obscurati ipsi atq; signa militaria tũ.i. partĩ natura loci: tũ.i. partĩ dolo. Humilitate arborũ: qꝛ arbores nõ erãt alte: sed humiles. Et tñ q̄uis ꝑfecte nõ essent occultati: tñ cognosci nõ poterat q̄dnã esset. Tũ natura loci: ꝓpter arbores. Tũ dolo: qꝛ ita se locauerãt: vt nõ erecti sed ꝓstrati et ĩter arbores iacerẽt. Agmen instituit.i.exercitũ ĩstruxit: q̄ dicit̄ agmẽ dũ ambulat et ĩcedit: sicuti nunc

Ibi. Dicit quõ Metell⁹ exercitũ ad pugnã ĩstruxit: nã ordines mutauit. Ordo est. Ibi pro tũc. Metell⁹ instruxit aciẽ triplicib⁹ subsidijs in dextro latere qd̄ erat ꝓximũ hostib⁹ ordinibus cõmutatis. Et disꝑtit fũditores ⁊ sagittarios ĩter manipulos ⁊ locat oẽm eq̄tatũ in cornib⁹. Cũ exercit⁹ in acies ad pugnã instruebat̄: hic fere ordo seruabat̄. In prima acie leuis armatura ponebat̄.i. Uelites siue Rorarij siue Ferẽtarij. Itẽ fũditores et sagittarij: hi leuibus certaminib⁹ pugnã inchoabãt. In scd̄a acie p̄ncipia siue p̄ncipes locabãtur: sic dicti: qꝛ a p̄ncipio gladijs pugnabãt: vt ait Uarro. In tercia acie subsidia statuebant̄: q̄ milites subsidia dicebant̄: qꝛ subsidiũ ferebãt p̄ncipijs fessis. Sed hic ordo ꝓ loco ⁊ tp̄e mutabat̄ vel ex toto vel ex pte. Nũc dicit Metellũ in ea pte q̄ hostib⁹ erat vicina subsidia triplicia collocasse Fũditoresq; ⁊ sagittarios: q̄ ĩ p̄ma acie locari ꝯsueuerãt: ĩter manipulos diuisisse. Pro tp̄e qꝛ nõ erat tempus vt multa diceret. Aciem. Exercitus ad pugnã instructus dicitur acies.

Trāsuersis p̄ncipijs. Uide q̄d dicat Metellus de mōte descēdebat: iugurtha autē in colle cōsederat: q̄ ex trāsuerso mōtis nascebat. Metellus igit̄ de mōte descēdēs aciē instructā dirigebat nō ꝯtra collē ⁊ ꝯtra iugurthā: sed ꝑ trāsuersū: versus flumen q̄d distabat a mōte viginti milib⁹ passuū. Principijs: dixi iā ante ꝙ p̄ncipia dn̄r milites q̄ in scd̄a acie locātur. Sed vbi: Ordo est. Metellus verit⁹ ne exercit⁹ cōficeret̄ siti ex tp̄e anni et iopia aq̄ p̄misit ad flumē Rutiliū legatū cū expeditis cohortib⁹ et ꝑte equitū vt antecaperet locū castris: existimās hostes eē remoraturos suū iter crebro īpetu et trāsuersis p̄lijs: et esse tēptaturos lassitudinē et sitī militū: qm̄ diffiderent armis: vbi ꝓ postq̄ aīadūtit hostes quietos. s. esse: neq̄ illos diggredi colle. Metell⁹ de mōte descēdēs existimabat hostes q̄ erāt in colle agmē suū inuasuros. Sz postq̄ vidit eos nō moueri de colle Rutiliū legatū cū cohortib⁹ expeditis p̄misit ad flumen: vt locū caperet: vbi castra ponere volebat. Ip̄e vero post Rutiliū cū toto exercitu seq̄bat̄: nec enī apud mōtē diu manere poterat ꝓpt̄ penuriā aq̄. Quietos. scz esse. i. non moueri. Neq̄ de colle diggredi. i. discedere. s. ꝯtra se. Uerit⁹ ex anni tp̄e: q̄ erat estas: q̄ tp̄e rarius pluit. Inopia aq̄: q̄ loca ipsa arida sūt: et sine fōtib⁹ ⁊ sine aq̄. Cōficeret̄. i. consumeret̄. Expeditis cohortib⁹. dixi q̄ sint cohortes expedite. Ad flumen. q̄d supra dixit distare a mōte ꝑ viginti miliaria. Impetu. i. īcursu. Et trāsuersis p̄liis. i. p̄lijs ex trāsuerso ⁊ a latere nō a fronte factis. Nā Metell⁹ agmen īstructū dirigebat nō ꝯ collē: nec ꝯ iugurthā: sz versus flumē: ita vt frōs agminis respiceret flumen. Latus ꝟo dextrū respiceret collē atq̄ iugurthā: vt nc̄c̄e esset iugurthā si conaret̄ īuadere romanos: eos a latere ⁊ ex trāsuerso: nō a frōte neq̄ ex aduerso īuadere. Lassitudinē sitiq̄ militū tēptaturos. Metell⁹ videbat iugurthā nō audere armis ꝯtēdere: sz q̄rere vt fatigaret romanos: ⁊ īpediret ne ad flumē irēt. Deinde metell⁹ p̄misit Rutiliū legatū ad flumē deīde ip̄e secut⁹ ē cū toto exercitu. Pro re atq̄ loco: sicuti res ⁊ loc⁹ postulabat. Sicuti mōte. i. eo ordīe quo mōte descēderat. Mariū post p̄ncipia hr̄e ꝓ habebat. i. tenebat Mariū post p̄ncipia. i. post scd̄am aciē. Sinistre ale. Ala ꝓprie d̄r eq̄tū ordo: eo ꝙ pedites tegāt alarū vice. Uirg. in. iiij. Dū trepidāt ale saltusq̄ īdagine cingūt. Sed h⁹ loco alā sinistrā accipit ꝓ latere sinistro. Prīcipes facti erāt. Metell⁹ ordines ita mutauerat: vt milites q̄ ī sinistro latere erāt: dū īcederēt p̄ncipia essent. Prīcipes. i. p̄ncipia: iā sepe dixi q̄d sint p̄ncipia. At iugurtha. Iugurtha postq̄ vidit metellū reliq̄sse mōtē: ⁊ iā cū toto exercitu trāsisse suos p̄mos milites q̄ erāt in colle: statī cū duob⁹ milib⁹ peditū mōtē occupauit: atq̄ h⁹ fecit ne romani illuc refugerēt: si forte iugurtha ip̄os īuadēs: fugē ꝯpulisset. Primos suos. s. milites. Pretergressū. i. trāsisse. Quasi. i. fere. Et

transuersis principijs in planū deducit. Sed vbi Numidas quietos: neq̄ diggressos colle aīaduertit: ex anni tp̄e veritus et īopia aque: ne siti ꝯficeretur exercit⁹. Rutiliū legatum cū expeditis cohortib⁹: et parte equitū premisit ad flumē: vti locū castris antecaperet: existimās crebro hostes īpetu et trāsuersis p̄lijs iter remoraturos (et qm̄ armis diffiderent) lassitudinē et sitim militū tētaturos Deinde ipse ꝓ re atq̄ loco sicuti mōte descēderat paulatim ꝓcedere. Marium post principia habere. Ipse cū equitib⁹ sinistre ale eē qui in agmine prīncipes facti erāt. At iugurtha vbi extremum agmen Metelli primos suos pretergressum videt: presidio quasi duum milium peditum montem occupat: quo

notanda noua significatio apud Salustiũ. Nã quasi ꝑpe significat sicut: sed hoc loco significat fere. Cedẽtibus. i. retrocedẽtib⁹: ꝛ se recipientib⁹. Receptui. i. ad receptũ. iugurtha montẽ occupauit: ne romani illuc redire possent: si forte in pugnã cedere ꝛ se recipe cogerent. Munimẽto. i. ad munimentũ: vt romani in mõte muniti de eo pelli non possẽt. Foret. s. mõs. Ordo est. Jugurtha occupat montẽ ꝑsidio quasi duũ miliũ peditũ. s. ab ea parte qua descẽderat metellus: ne ille mõs foret receptui aduersarijs cedẽtibus: ꝛ post foret munimẽto vbi ꝑ postꝙ videt extremũ agmẽ metelli esse ꝑtergressum suos. Numide. i. milites iugurthini de numidia. Ordines. i. acies. hic describit ꝑlium inter iugurthã ꝛ metellũ. Insignitiuos ponit more suo ꝑ ꝑteritis ꝑfectis idicatiuoꝝ. Quoꝝ scꝫ romanoꝝ. Ex romanis illi q̃ erant fortiores obuiã hostibus facientes et resistẽtes: ipi tm̃mõ vulnerabãt: nec vulnerare poterant hostẽ: qꝛ rõnẽ ꝑlij nõ itelligebãt: nã decepti erãt. ordo ẽ. Quorũ ipi q̃ fuerũt obuiã hostibus firmioribus animis ludificati incerto ꝓlio: mõ. i. tãtũmõ sauciabãtur eminus: neꝙ erat copia cõtra feriendi aut cõserendi manũ. Fuerũt obuij. i. restiterũt. Ludificati. i. decepti qꝛ non credebãt se inuadi posse nisi a latere dextro: nũc aũt et a tergo ꝛ abvtroꝙ latẽ ꝑmebant ab hoste. Ipsi mõ sauciabãt. i. ipsi Ro. tm̃mõ vulnerabant nec vulnerare poterant. Eminus. i. de longe. Ante iã docti ordo est. Eq̃tes iam añ docti ab iugurtha recipiebant se nõ cõfertim neꝙ in vnũ: sꝫ recipiebãt se ꝑ maxie diuersi: vꝫ alius alio: vbi. i. qñ turma romanoꝝ ceperat insecꝫ. s. eos. Ostẽdit cãꝫ quare romani tm̃mõ vulnerabant: et non poterãt vulnerare hostẽ: qꝛ iugurtha nouã pugnãdi rõnẽ inuenerat: nã suos equites docuerat: vt cũ hostẽ inuasissent: ꝛ ille eos insecꝫ cepisset: nõ in vnũ se reciperent atqꝫ colligerent: sꝫ sepati loca diuersa peterẽt: atqꝫ ita hostẽ eluderẽt. Nõ conferti. i. nõ cateruatim nec simul. Se recipiebant. i. se retrahebãt. Alij⁹ alio. i. alius ad alĩ locũ. s. recipiebat se. i. retrahebat. Ita numero priores. ordo est. ita illi eq̃tes iugurthini circũueniebant dissectos. s. romanos a tergo aut a lateribus si illi nequiuerant deterrere hostes priores numero a prosequendo. Attende quid dicat: plerũqꝫ eni difficile est intelligere quõ sensus sequẽs cũ superiore cohereat: ne vagus ꝛ dissolut⁹ errare videat. Nã hic sens⁹ est. Eq̃tes iugurthini si romãos psequẽtes se repmẽ nõ poterãt: qꝛ illi plures erãt nũero: fugiebãt vl̃ p planiciẽ cãpoꝝ: vl̃ i collẽ. Si fugiebãt p cãpos: inuadebãt romanos a tergo aut a latib⁹ dissipatos. Si fugiebãt i collẽ: equi eoꝝ facile collẽ ascẽdebãt: qꝛ erãt assueti: romãi vo i collẽ si facile ascẽdẽ poterãt: ꝛ ꝑpl aspitatẽ: ꝛ qꝛ nõ erãt assueti. Nũero priores hostes. s. ro. A psequẽdo: nã pauloañ dixit: vbi romanoꝝ turba insecꝫ cepat. Hostes nũero priores. i. romanos plures superiores nũero. Dissectos. i. dissipatos: nã supra dixit: iugurthios ꝑturbasse ordines romanoꝝ. Circũuentebãt. i. inuadebãt: aggrediebãt. iugurthini eq̃tes si romãis psequẽtib⁹ resistẽ nõ poterãt: fugiebãt

p cāpos: ⁊ q̄s a tergo aut a lateribꝰ dissipatos iueniebāt eos aggrediebāt. Sin opportunior. ordo est. Sed eq̄ numidaꝝ cōsueti facile euadere ꝓ euadebāt. ea. i. ꝑ eā partē inter virgulta. Si collis fuerat opportunior fuge. i. ad fugā q̄ cāpi. s. fuerāt aspitas ⁊ insolētia loci retinebat nr̄os. i. romanos. Sin opportunior. i. si erat magꝭ ꝯmodū fugē in collē: q̄ fugē ꝑ planiciē cāpoꝝ. Euadere. i. ascēdebāt. Euadere est ascēdere. Uir. Euado ad sūmi fastigia criminis. Uñ. Euadē etiā ē ꝑ obstātia trāsire. Insolentia loci: qꝛ Ro. nō fuerāt assueti ī eo colle.

Totiꝰ negocij. i. p̄lij. i. totum hoc p̄liū variū fuit ⁊ incertum.

Dispsi. s. tā romani q̄ iugurthini. nā nec ro. nec iugurthini ordies ꝟuabāt. Pars. ꝓlepsis est. Et hic vt solet infinitios ponit ꝓ p̄ritis īpfectꝭ īdicatiuorū.

Cedere: cedē aliqñ ē ferire et occidere: aliqñ ē locū victori dare: vt hoc loco. nā cedere sig̃t cedebat. i. retrocedebat et retrahebat se. Neq̄ signa: qꝛ discedebāt a signis. Neq̄ ordies. qꝛ discedebāt ex ordie. Ubi quēq̄: ordo est. ibi q̄sq̄ resistebat: vbi ꝑiculū cepat q̄nq̄. Arma/tela eq̄/viri: hostes ciues ꝑmixti. s. erant. oñdit omia fuisse ꝯfusa.

Fors. i. fortūa. Euētꝰ belli in īcerto erat: quia nemo sciebat: vtri vicissent: an ro. an iugurthi

Ordines restituit: q̄ erāt ꝑturbati ⁊ dissipati. Supioribꝰ locꝭ vꝫ in colle. Ne deficerēt. i. necessarent a pugna. Oro metelli ad milites erat hec. O milites nolite a pugna deficere: ⁊ nolite pati vt hostes vincāt: fugiētibꝰ vobis nō hētis castra nec locū aliquē munitū ad quē fugere possitꝭ. Salus vr̄a ī armis posita est. Fugiētes. s. romani: ordo ē ⁊ metellus hortabat̄ ne romani fugiētes paterēt̄ hostes vicere: vl̄ ne ro. paterēt̄ hostes vicere fugiētes. s. romāos. Neq̄ illis: ⁊ dicebat nō eē castra illis. scꝫ militibꝰ romāis. Castra est locus vbi sūt tētoria: q̄ locus vallo ⁊ fossa semꝑ muniri solet.

Ullū munimētū. i. locū aliquē munitū. Oia. vꝫ spē salutꝭ atq̄ victorie. Sꝫ nec. ita q̄ metellus suos in vnū collige bat: et illos ad p̄liū hortabat̄. Sꝫ ex alt̄a parte iugurtha q̄q̄ optimi īpatorꝭ artibꝰ vtebat̄ circuibat hortabat̄ suos p̄eliū renouabat.

bant. Sin opportūior fuge collis q̄ cāpi fuerat: ea vero loca cōsueti Numidarū equi facile inter virgulta euadere. Nostros asperitas ⁊ insolentia loci retinebat. Ceterū facies totiꝰ negocij varia incerta feda atq̄ miserabilis: diuersi a suis: ꝑs cedere: alij inseq̄: neq̄ signa neq̄ ordīes obseruare: vbi quēq̄ periculū cepat ibi resistere: ac ꝓpulsare: arma: tela: eq̄: viri: hostes: atq̄ ciues ꝑmixti: nihil ꝯsilio atq̄ īperio agi: fors oīa regere. Itaq̄ multū diei ꝓcesserat: etiā tū euētꝰ in incerto erat. Deniq̄ oībꝰ labore ⁊ estu lāguidis Metellus vbi videt Numidas minꝰ īstare: paulatim milites in vnū ꝯducit: ordīes restituit: ⁊ cohortes legionarias q̄ttuor aduersus pedites hostiū collocat. Eoꝝ magna ꝑs locis superioribꝰ fessa ꝯsederat: sil̄ orare: hortari milites ne deficerēt: neu paterent̄ hostes fugiētes vīcere: neq̄ illis castra eē: neq̄ munimētum vllū: quo cedētes tēderēt: in armis oīa sita. Sꝫ nec Iugurtha q̄dē īterea q̄etꝰ erat circūire: hortari: renouare p̄eliū: ⁊ ipse cū delectis tētare oīa: subuenire suis: hostibꝰ instare dubijs quos firmos cognouerat eminꝰ pu

Ipſi pares.ſ.erant.ipi ipatores virtute ꝛ ſcia militari pares erāt:ſz viribus erāt ipares. Mā metello:declarat quō erāt ipares opibꝰ.i.viribꝰ.Metellꝰ meliores milites hēbat: ſz iugurtha meliorē locū ꝛ magis opportunū. Deniqꝫ romani:iugurtha locū munitū habebat:vz collē vbi tutus erat.Romani locū nullū munitū habebāt ꝙ fugerēt.Metellꝰ igitur cū videret ſe nō hꝫe locū ꝙ milites ſui tuti cōfugerēt:iuſſit vt romāi p collē adūſū aſcēderēt et hoſtes inuaderēt. Neqꝫ ab hoſte copiā pugnādi fieri. qꝛ iugurthini milites de colle i planū ad pugnā deſcēdere nolebāt qꝛ ꝛ numero ꝛ viribꝰ erāt iferiores. Euadūt.i.aſcēdūt:aduerſo colle euadere ē de ima parte ſurſū verſus aſcēdere. Amiſſo loco. Ecce euētꝰ plūs: Romani i collē aſcēderūt:ꝛ hoſtes pulſos fuderūt atqꝫ fugarūt. Fuſi.i.fracti. Pleroſqꝫ.i. maiorē partē:ordo eſt. Velocitas et regio ignara hoſtibus fūt tutata pleroſqꝫ. Pauci in eo prelio interierūt ꝛō: qꝛ maior pars curſu fuga ſalutē q̄ſiuit:cū p regionē fugerēt romanis icognitā

Velocitas: qꝛ cū p̄mi fuſiſſūt curſu ꝛ velocitate fugerūt. Interea bomilcar. ſupꝛ dixit quō iugurtha exercitū ſuū in duas partes diuiſit. Vni parti bomilcarē p̄poſuit. Alteri ſparti: ipſe iugurtha p̄erat. & ixit quō iugurtha victꝰ eſt a metello. Hūc dicit ꝙd interea fecerit Bomilcar. Dicit eī hūc bomilcarē deſcēdiſſe de colle:ꝛ rutiliū legatū quē Metellꝰ ad flumē p̄miſerat:ſuaſiſſe:fugatūqꝫ ab eo fuiſſe. Prefectū.i.prepoſitū:ordo eſt.interea bomilcar paulatim deducit ſuos in locū equū.Vbi p poſtqꝫ rutilius eſt p̄tergreſſꝰ eū dico :bomilcar:quē ſupꝛadiximus eē p̄fectū ab iugurtha elephantis et parti copiarum pedeſtrium. Vbi eum.ſ.bomilcarē. Rutilꝰ:ꝙ ad flumē tēdebat. Pretergreſſus eſt.i.trāſiuit. Quietꝰ.ſ.bomilcar. Neqꝫ remittit.i.ceſſat:bomilcar nō ceſſabat inueſtigare ꝙd faceret rutilius. Poſtqꝫ rutilium conſediſſe:ordo eſt:Bomilcar veritus ne legatus foret auxilio ſuis cognita re:latius porrigit aciē quā diffidens virtuti militum ſtatuerat arte:dico latius porrigit:quo.i. vt officeret itineri hoſtium. Poſtqꝫ accepit rutilium tā conſediſſe vacuū aīo: et poſtqꝫ accepit clamorem augeri ex prelio iugurthe:bomilcar diligenter inueſtigabat per explorat ores ꝙd ageret Rutilius:et quid ageret iugurtha atqꝫ metellus. Cum igitur intellexiſſet ex clamore iugurtham metellumqꝫ pugnare: et rutiliū iam apud flumen caſtra poſuiſſe:timuit ne Rutilius rediret:vt metello ferret auxiliū. Ergo cum hoc timeret aciē quam inſtructam de colle in planum deduxerat:latius extendit: ne Rutilius redire poſſet ad Metellum: et cum acie ſic extenſa vſqꝫ ad caſtra Rutilij legati peruenit. Cōſediſſe.i.caſtra poſuiſſe.

Accepit.i.intellexit audiuit. Ne legatus.s.rutilius. Cognita re.i.cognito prelio iter iugurthā ⁊ metellū. Quo hostiū itineri officeret.i.vt noceret itineri hostiū: si vz rutilius redire vellet: vt metello et romanis ferret auxiliū cōtra iugurthā pugnantib⁹. Latius porrigit.i.latius extendit. Eoq; mō. videlicet sic acie extensa. Romani: videlicet q̄ erāt cū rutilio legato nō cū metello. Pulueris vim.i.copiam pulueris. Nam vere dico q̄ romani videbant puluerē: q̄ nō poterant videre hoīes. Nam ager plenus arboribus erat. Pro spectū ꝓhibebat: vt videre nō possent homīes. Arbustis cōsitus.i.arboribus plātatus. Et p̄mo rati.s. sūt p̄mo putauerūt puluerem a vēto cōmoueri: sed post cū viderent ip̄m puluerē magis ac magis appropinquare (cognitis hostib⁹) subito arma capiūt. Pro castris.i.āte castra. Deinde: ordo est. Deīde ꝯcurrit̄ vtrīq; magno clamore: vbi est vētū ꝓpius. Uentū est.s.a numidis.i. postq̄ numide ꝓpius ad castra Rutilij venerunt: vtrīq; pugnare ceperunt.

Numide.ordo ē. Numide tm̄mō remorati dū putant auxiliū in elephantis: faciūt fugā: postq̄ vident eos impeditos ramis arborū: atq; ita disiectos circūueniri.s.a romanis. Numide spē suā habebant in elephātis Sed elephanti virtutē ⁊ robur suū exercere nō potuerūt. q̄ arbores eos īpediebāt. Qd cū viderēt numide subito fugere ceperūt. Collis aut noctis auxilio ⁊ collis vicinus ⁊ nox q̄ instabat auxilio fuit numidis. At romani. rutili⁹ ad flumē p̄miss⁹ cū castra locasset: metellū cū toto exercitu expectabat q̄ tardi⁹ morabat̄ ꝓpt̄ p̄liū cū iugurtha cōmissū. Cū ergo tardi⁹ moraretur metell⁹: Rutiliani ei obuiā ꝓcesserūt: ordo est. At romani tñ instructi ⁊ intēti ꝓcedūt obuiā scz metello: q̄ metell⁹ morabatur āpli⁹ opiniōe eoꝝ: q̄q̄ erāt fessi ⁊ lassi itinē ⁊ ope castroꝝ/⁊ p̄lio. Itinē: nā vigīti miliaria cōfecerāt. Ope castroꝝ.i.munitiōe. Nā castra muniuerant fossa ⁊ vallo. Et p̄lio: q̄ pugnauerāt ꝯ bomilcarē. Fessi prelio ⁊ ope. Ampli⁹ opiniōe eoꝝ .i.diuti⁹ q̄ opinabāt̄. Instructi.i.armati/⁊ ī ordinē ꝯpositi.

vacuum esse accepit: simulq; Iugurthe ex p̄lio clamorez augeri: verit⁹ ne legat⁹ cognita re laborātib⁹ suis auxilio foret: aciē quā diffidens virtuti militū arte statuerat: quo hostium itineri officeret lati⁹ porrigit Eoq; modo ad Rutilij castra ꝓcedit. Romani ex improuiso pulueris vim magnam aīaduertūt. Nā ꝓspectum ager arbustis cōsitus ꝓhibebat. ⁊ primo humū rati sunt ari dā vento agitari: Postubi equabilez manere: sicuti acies mouebat̄ magis magisq; appropīquare videbāt: cognita re ꝓperātes arma capiūt ac ꝓ castris sicuti īperabat̄ cōsistūt. Deīde vbi ꝓpius ventū est vtrīq; magno clamore ꝯcurritur. Numide tm̄mō sunt remorati dū in elephātis auxiliū putāt: postq̄ eos īpeditos ramis arboꝝ: atq; ita disiectos circūueniri vident: fugā faciunt: ac plerīq; abiectis armis collis aut noctis que iā aderat auxilio ītegri abeunt: elephāti quatuor capti: reliqui oēs numero quadraginta interfecti sunt. At Romani q̄q̄ itinere atq; opere castrorū et p̄lio fessi lassiq; erant: tñ q̄ Metellus amplius opinione morabat̄: instructi: intentiq; obuiaz

Nam dolus. Quare romani etiã post victoriã instructi ꝛ armati obuiã ꝓcedebant metello: quare tanta diligentia vtebant: qꝛ timebãt insidias ꝛ dolos numidarũ. Nam dolus numidaꝝ nõ patiebaꝫ romanos indulgentius ꝛ remissius se hꝫe. Languidũ est torpore ignauũ: Remissũ est cõtrariũ intento. Et translatio ab arcu: qui cũ neruo. i. corda curuaꝫ ad iactũ dr̃ intendi: cum vero laxaꝫ dr̃ remitti. Ac primo: Metellus fuso fugatoq; hoste tendebat ad flumen: quo iã ante rutiliũ premiserat. Rutilius autẽ obuiã metello ꝓcedebat iã nocte obscura. Cũ ergo iam vicini essent strepitũ inuicẽ faciebant ꝛ ꝓpter noctẽ se non cognoscebant: futurũq; erat vt inuicem pugnarẽt: nisi vterq; milites p̃misisset: q̃ inuestigarẽt rẽ. Quo facto metũ deposuerũt: et gaudiũ ex vtraq; parte ortũ est. Et qm̃ metellus iugurthã vicerat Rutilius bomilcarẽ oms leti facta sua laudabant. Velut hostes: strepitũ faciebant tanq; si hostes essent. Tumultũ. i. strepitũ ꝛ clamorẽ. Imprudẽtia. p imprudẽtiã: qꝛ se nõ cognoscebant inuicẽ. Admissũ. i. ꝓpetratũ et cõmissum. Facin⁹ miserabile. qꝛ inuicẽ pugnassent cũ oms romani essent. Acta: q̃ acta erant. Nam vtriq; hostem superauerant. Fert. i. extollit Vel ignauis. i. etiã ignauis: in reb⁹ humanis ita euenire solet: vt ab ea parte vbi est victoria: etiã ignaui et rudes gloriẽtur: ꝛ eꝫ apud victos etiã qui strẽnui sũt ꝛ fortes tanq; ignaui vituperenꝫ. In ijsdẽ castris vz in castris rutilij. Reliquos labores: dicebat metellus Amplius laborare non oportet pro victoria: quia iam victoriã sumus assecuti. Sed si laborabimus: pro preda laborabimus. Prede. i. ad predã. Milites sũt ꝓ preda oms labores facile tolerant. Tamẽ: ordo est. Tamẽ interim metellus misit trãsfugas ꝛ alios opportunos exploratum vbi gentium foret iugurtha: aut q̃d ageret: ne. i. an esset cum paucis an haberet exercitum. Et vt ꝓ qualiter ille victus gereret sese. Quãuis Metellus de iugurtha victoriam habuisset: tamẽ vt prudens imperator misit exploratores qui diligenter inquirerent vbinã eẽt iugurtha: ꝛ q̃d ageret: an haberet exercitum. Tamẽ: quãuis victisset. Transfugas. transfuge ideo ad explorandum idonei sunt: qꝛ necessario eos oportet esse fideles et cautos. Nam sũmopere cauent ne in manus hostium a quibus semel fugerunt deueniant. Alios opportunos: id est alios homines idoneos.

procedunt. Nam dolus Numidarum nichil languidi neq; remissi patiebaꝫ: ac primo obscura nocte postq; haud procul inter se erãt strepitu velut hostes aduẽtare: alteri apud alteros formidinẽ simul et tumultum facere: et pene imprudentia admissum facinus miserabile foret: ni vtrinq; premissi equites rẽ explorauissent. Igitur pro metu repẽte gaudium exortũ est. Milites alius aliuz leti appellant: acta edocent: atq; audiunt: sua quisq; fortia facta ad celũ effert. Quippe humane res ita se habent in victoria etiã ignauis gloriari licet: aduerse res etiã detractãt bonos. Metellus in ijsdem castris quatriduo moratus saucios cũ cura reficit: meritos in prelijs more militie donat: vniuersos in cõtione laudat atq; agit gratias: hortaꝫ ad cetera que leuia sunt parem animũ gerant. pro victoria satis iam pugnatuz: reliquos labores prede fore. Tñ interim transfugas ꝛ alios opportu

esset cum paucis an haberet exercitum. Et vt ꝓ qualiter ille victus gereret sese. Quãuis Metellus de iugurtha victoriam habuisset: tamẽ vt prudens imperator misit exploratores qui diligenter inquirerent vbinã eẽt iugurtha: ꝛ q̃d ageret: an haberet exercitum. Tamẽ: quãuis victisset. Transfugas. transfuge ideo ad explorandum idonei sunt: qꝛ necessario eos oportet esse fideles et cautos. Nam sũmopere cauent ne in manus hostium a quibus semel fugerunt deueniant. Alios opportunos: id est alios homines idoneos.

Vbi gentiũ.i.vbi. Nam gentiũ ꝛ locoꝝ ponũtur nõ ad necessitatẽ:sed ad ornatũ.dicimus enim. Nescio vbi gentiũ sit:nescio vbi locoꝝ sit. Exploratũ.i.ad explorandũ.i.ad inuestigãdũ. At ille.s.iugurtha. Munita natura:ad q̃ loca non facilis eẽt accessus. Receperat .i.reduxerat se. Cogebat.i.colligebat:congregabat. Virg.in bucolicis.Tytire coge pecus. Agri ac pecoris magis q̃ belli cultorẽ:homies q̃s congregabat iugurtha erãt assueti magis ad agros colẽdos et ad curanda pecora q̃ad bella gerenda. Jd ea gr̃a:posset aliquis dicere. Quare iugurtha nouũ colligebat exercitũ. Non ne habebat veterẽ exercitũ :q̃ secũ ꝓfugerat ex p̃lio: in q̃ victus eẽt a metello. Mãin eo prelio pauci ex numidis iterierũt: reliqui oẽs incolumes fugerũt vt supra dixit. Salustiꝰ huicta cite questioni respõdet. Et dicit hanc eẽ consuetudinẽ apud numidas: vt qñ rex victus est ĩ prelio:nemo ex fuga eũ sequat p̃ter regios equites: vnusq̃sq̃ post fugam:vadit quocũq̃ vult neq̃ illud apud numidas reprehensibile est:q̃ sic est consuetudo. Jd ea gr̃a eueniebat.i.ob eam causã iugurtha nouũ colligebat exercitum:q̃ nullus de exercitu vetere : post fugã eius secutus erat: p̃ter equites regios.qui circa psonã eiꝰ semp assistunt. Flagitiũ.i.scelus reprehẽsione dignũ. Jta se mores habẽt.i.talis est cõsuetudo. Jgit̃ vbi metellus:ordo est.igit̃ metellus statuit bellũ eẽ gerendũ nõ prelijs neq̃ acie:sed alio more:vbi ꝑ postq̃ videt aĩm regis etiã tũ eẽ ferocem.ꝛ postq̃ videt bellũ renouari qñ nõ posset geri nisi ex libidine illius: ꝛ postq̃ videt iniquũ certamẽ eẽ sibi cũ hostibus:ꝛ postq̃ videt illos vici minore detrimẽto q̃ suos vicere:sensus pãtet. Jgit̃. q̃ vꝫ iugurtha nouũ cõparabat exercitũ. Etiã tum:videlicet postq̃ eẽt victꝰ. Aĩm ferocẽ.i.inuictũ et idomitũ:licꝫ rex victꝰ eẽt:tñ aĩm hẽbat iuictũ.ferox sigt inuictum et indomitum ꝛ forte. Nisi ex libidine illius,i.nisi quẽadmodũ vellet ipe iugurtha. Jniquum certamen.i.malignũ ꝛ inutile.iniquũ erat certamẽ.in quo victor plꝰ detrimenti patiebat q̃ victus:ꝛ hoc sequẽtia declarant. Sed alio more.i.alio modo quẽ modũ ipe inferius ostendit. Jtaq̃ in loca.Ecce sicut alio modo bellũ gerit metellus. Temere munita.i.male munita.Nam temere multa significat.Aliquando temere sine causa significat.Virg.Haud temere est.conclamant ab aggere volens.Aliquando significat fortuito: aliqñ male.vt hoc loco.Aliqñ iprouide. Temere munita:male munita.s.membꝰ ꝛ fossa et aggere. Sine presidio. sine custodia militꝫ. Puberes interficit:etatẽ bello et armis

nos Vbi Jugurtha gentiũ:aut quid ageret cũ paucis ne esset:an exercitũ haberet: vt se sevictus gereret:exploratũ misit. At ille sese in loca saltuosa et munita natura receperat: ibiq̃ cogebat exercitũ numero hominũ ampliorem:sed hebetẽ infirmũq̃ agri ac pecoris magis q̃ belli cultorẽ. Jd ea gratia eueniebat:q̃ preter regios equites nemo omnium Numidarũ ex fuga regem sequebatur. Quo cuiusq̃ animus fert eo discedunt:neq̃ id flagitium militie ducitur:ita se mores habent. Jgit̃ Metellus vbi videt regis etiam tuꝫ aĩm ferocẽ esse:bellũ renouari:qñ nisi ex illius libidĩe geri nõ posset. Preterea iiquũ certamẽ sibi cũ hostibus minore detrimento illos vinci q̃ vincere: statuit nõ prelijs neq̃ in acie:sed alio mõ bellũ gerendũ fore. Jtaq̃ in loca Numidie opulẽtissima pergit:agros vastat/castella multa ꝛ oppida temere muni

opportunam et idoneã. Affatim. abundanter. Regem terrebant.i.alienabant: qꝛ multo plures populi defecerũt a rege propter vastationẽ hostilẽ q̃ propter preliũ. Quippe: ordo est.quippe ꝓ quia:ille iugurtha cui oĩs spes erat sita in fuga cogebat̃ sequi:ꝛ ille q̃ nequiuerat defendere sua loca cogebat̃ gerere bellum ĩ alienis.s.locis. Oĩs spes in fuga sita erat.i.posita:qꝛ iugurtha nõ hẽbat spẽ salutis nisi ĩ fuga:ꝛ tamen cogebatur sequi metellũ:vt eũ a vastatõe ꝛ depopulatiõe ꝓhiberet si posset:qꝛ per huiusmodi vastationẽ multos ppl̃os a se deficẽ videbat. Tamen ex inopia qđ optimũ videbat̃ cõsiliũ capit. Modus dicendi apud salustiũ celeberrimꝰ ẽ. Ex copia rerũ consilium capit: et eꝯrio. Ex inopia ꝯsiliũ capit Ex copia reꝝ cõsiliũ capit: cui opportunitas ꝛ facultas ꝛ occasio dat̃ ad deliberandũ: eꝯrio ex inopia cõsiliũ capit/ qui ĩ deliberãdo difficultatem hꝫ: q̃ ex multis vnũ aliquid deligit qđ faciat. Ex inopia cõsilium capit qui non ex multis:sꝫ ex paucis qđ optimum videt̃ deligit atqꝫ decernit. vnde inferiꝰ cũ Mauri ꝛ getuli ex ĩprouiso romanos inuasissent:atqꝫ ordibꝰ ꝑturbatis cũ nox eẽt acrius instarent. Tũ marius(inquit)ex copia rerũ cõsiliũ trahit. Tp̃s ñ dabat̃: sꝫ copia reꝝ ad deliberandum.

Exercitũ plerũqꝫ. Ecce consiliũ iugurthe. Maiorẽ partẽ exercitꝰ ibi expectare iubet vbi ipsum exercitũ ꝯgregauerat. Ipse vero cũ electis militibꝰ Metellũ seq̃t̃:ꝛ statim romanos ĩopinãtes aggredit̃: multos ĩterficit:multosqꝫ capit. In ijsdẽ locis: vbi erat. Operiri: expectare. Nocturnis ꝛ auijs itineribꝰ ignoratus.i.incognitus qꝛ iter nocturno tp̃e faciebat ꝛ ꝑ loca inuia:neqꝫ enĩ vias/ aut semitas tenebat: sꝫ ꝑ loca que erant sine via ꝓficiscebat̃. Auiꝰ dr̃ sine via. Et iã numide. numide cũ romanos: q̃ ex castris temere:et effuse vagabant̃ ꝯfecissẽt:añq̃ ex castris auxiliũ romãis afferret̃:ĩ colles ꝓxĩos tuti se recepert. Ex castris. s.romanoꝝ. Subuenirẽt.s.his q̃s inuaserãt numide. Interim. postq̃ narrauit ea que gesta sunt a metello in numidia dicit quẽadmodũ rome magnũ gaudiũ ortũ sit: postq̃ cognouere quẽadmodũ metellus et se ꝛ exercitũ regeret:et quẽadmodũ in loco iniquo et aduerso victoriam habuisset:et agrũ hostium in potestatem suam redegisset:et iugurtham ex auli victoria exultantem: spem salutis in solitudine ꝛ fuga habere coegisset. Cognitis metelli rebus:vꝫ his rebus cognitis que sequũtur. Se ꝛ exercitũ gereret.i. regeret ꝛ gubernaret.

ta aut sine p̃sidio capit:incẽditqꝫ:puberes interficit:iubet oĩa alia militum prede esse. Ea formidĩe multi mortales romanis dediti obsides/frumentũ/et alia que vsui forent affatim prebita sunt:vbicũqꝫ res postulabat presidium impositũ. Que negocia multo magis q̃ p̃liũ male pugnatũ ab suis regẽ terrebant Quippe cui spes oĩs in fuga sita erat sequi cogebat̃:et qui sua loca defendere nequiuerat in alienis bellũ gerere:tñ ex inopia quod optimũ videbat̃ consiliũ capit:exercitũ plerunqꝫ in ijsdẽ locis operiri iubet.ipse cũ delectis equitibus Metelluꝫ sequitur nocturnis auijsqꝫ itineribus ignoratus Romanos palantes repente aggredit̃:eorum pleriqꝫ inermes cadũt:multi capiunt̃:nemo omnium intactus profugit:et Numide priusq̃ subueniretur:sicuti iussi erãt in ꝓximos colles discedũt. Interĩ rome gaudiũ ingẽs ortũ ẽ cognitis Metelli rebꝰ:vt se exercitũqꝫ more maio

In aduerso loco.i.in loco iniquo et sibi ad pugnādū incōmodo:atq; ptrario. Nā iugurtha locū melioꝛē et magis cōmodū habebat:videlz collē mōtis:cū Metell⁹ esset in plano. Ho stiū agro potirek:p oia subaudik:vt ideſt quēadmodū vel q̄liter:vt ſit ſenſus: ingēs gaudiū eſt oꝛtū rome poſtq̄ cognitū ē quēadmodū Metell⁹ et ſe et exercitū gereret:et quēadmodū victoꝛiā habuiſſet in loco aduerſo:et quēadmodū potirek agro hoſtiū; et quēadmodū coegiſſet iugurthā hꝫe ſpem ſalutis in ſolitudine et fuga. Auli ſecoꝛdia.i.ignauia auli: quem prelio vicerat:vt ſupꝛa viſū eſt.

Spem ſalutis in ſolitudine ꝛ fuga: qꝛ iugurtha aliter ſe ſeruare non potuiſſet: niſi in ſolitudines fugiſſet. Supplicia decernere. Senat⁹ decreuit vt ſupplicationes diis imoꝛtalib⁹ fierent ob feliciter geſta Metelli. Supplicia antiq̄ ſupplicatiōes dixerūt:hac;de cauſa Maioꝛes ob pauptatē aut ex collatiōe ſacrificabant: aut certe de bonis eoꝝ q̄ dānati erāt. Unde ſuppli cia dicebanꝁ ſupplicationes: q̄ erāt de bonis eoꝝ q̄ ſupplicia paſſi fuerāt.hinc etiā ſacrū ꝛ venerabile et execrandū intelligimus:qꝛ ſacre res de bonis execrandoꝝ fiebāt. Supplicatiōes aūt ſunt:q̄s nūc vulgo pceſſiones appellāt. Decernere.i.decernebat. Et hic moꝛe ſuo iſiniti uos ponit p preteritis impfectis indicatiuoꝝ. Meminiſſe poſt gloꝛiā inuidiā ſeq̄. Meminerat metell⁹ ita eueniꝛe ſoleꝛe:vt poſt gloꝛiā ſequaꝁ iuidia.

Quo.i.quāto. Anxius.i.ſollicit⁹. Quāto magis clar⁹ erat: tāto magis cauebat hoſtem:ne forte aliq̄d offēderet:et poſt victoꝛiā:p inſolentiā atq; iprudētiā aliquā cladē acciperet. Maꝝ poſt gloꝛiā ſequiꝁ inuidia ſi q̄d offenſū eſt. Et ideo anxius erat et cauebat. Neq; poſt inſidias iugurthe. Inſidias dicit: p q̄s iugurtha romanos palātes aggreſſus partē eoꝝ occidit:partē cepit:neminē intactū abire permiſit: vt pauloante mōſtrauit.

rum gereret. quāq; in aduerſo loco tñ victoꝛ fuiſſet virtute:hoſtium agro potirek. Jugurthā magnificū ex Auli ſecoꝛdia q; ſpē ſalutis in ſolitudie aut fuga coegiſſet habere. Jtaq; ſenat⁹ ob ea feliciter acta diis imoꝛtalib⁹ ſupplicia decernere. Ciuitas ātea trepida ꝛ ſollicita de belli euētu leta agere leticiā. Fama de Metello p̄clara eſſe. Jgiꝁ eo intētioꝛ Metellus ad victoꝛiā vti oībus modis feſtinare cauere tñ necubi hoſti oppoꝛtunus fieret meminiſſe poſt gloꝛiā inuidiā ſequiꝁ ita quo claꝛioꝛ: eo magis anxi⁹ erat: neq; poſt inſidias Jugurthe effuſo exercitu p̄dari. Sꝫ vbi frumento aut pabulo op⁹ erat cohoꝛtes cum oī eqtatu preſidiū agebant. Exercitus partem ipſe: reliquos Mari⁹ ducebat: ſꝫ igne magis q; p̄da agervaſtabaꝁ: duobus locis aut lōge inter ſe caſtra faciebāt. Ubi vi op⁹ erat cuncti aderant: ceterū quo fuga atq; foꝛmido latius creſceret diuiſi agebant. Eo tempoꝛe iu

Effuſo.i.ſine oꝛdine ſparſo. Frumēto:ad vſum hoim. Pabulo:ad vſū equoꝝ. Ubi.i. quādo. Preſidiū.i.cuſtodiā. Agitabāt.i.agebāt. Exercit⁹. Exercitū in duas ptes diuiſerat:partē ipſe Metellus:partē Marius ducebat. Sed igne: regionē vniuerſam igne populationibuſq; vaſtabat:ſed magis igne. Fuga:ſcz Numidarū. Diuiſi agebāt.i.habitabant:erāt. Agere multa ſignificat:agere ſignificat eſſe.vt Virg. Betulis agerē ſi ſyrtibus exul. Agere ſignificat dicere. Terēti⁹ i adelphis. Sed eſt ne ipe de quo agebā. Agere pſequi.

Virg.in.viij. Pastor agens telis. Agere: fugare. Virg.in georgicis. Et mēdis agit atra venena. Agere: rotare. Virg. Ipse tibi adducta circū caput egit habena. Agere: intēdere: inqrere. Virg.in buccolicis. Id qō ago: et ta.li.me. ipse voluto. Agere: vrgere: īpellere. Tullius in verrem. Agunt eū precipitē pene ciuīū romanorū. Agere: pficere. Virg. Hic actis ppere exequit pcepta sybille. Actū appulsū. Virg. Siue erroze vie: seu tēpestatib⁹ acti. Actū infixum. Virg. Sed viribus ensis adact⁹ trāsegit costas. Actum coactū: territū. Virg. Prodigiis acti celestibus ossa plabunt. Actū. i. admotū. Virg. Accelerat acta piter testudine volsci. Agere: vt ait Festus Pōpeius est ante se pellere. Agere: iurgari: vt dicim⁹. agit cū eo furti Aliqñ rependere: vt gras ago. modo verbis indicare: vt cām ago. Agere etiā scenici dicunt cū gestu et vultu alienas personas imitātur. In qua significatione Tulli⁹ in epla quadā ad Celiū dixit. Egiq̄ omnes illos adolescētes. idest gestu et vultu imitat⁹ sū. Per colles: iugurtha: qz nūero et virib⁹ par non erat p loca tuta sequebat Metellū. Qua. subaudit ea parte corrūpebat pabulū fontes aq̄rū qua pte audierat hostē venturū: vt arte fatigaret metellū: cui par viribus esse nō poterat. Pabulū corrūpere: pabulum corrūpebat vel igne vel veneno Fōtes. veneno ificiebat. Alīs: post alīs. Minabatur alīs: postea alīs. Minitari. i. minabat: frequentatiuo vsus est: qz hoc sepe faciebat. Ab icepto retinere: vt phiberet romanos a vastatione agri. Roman⁹ imperator. Metell⁹ vt iugurthā ad prelīū cogeret: statuit oppugnare quādā vrbē noie Zamā existimās iugurthā laturū auxiliū vrbi: atq̄ ita ex necessitate ad prelīū esse vēturū. Arcē regni. i. munimentū et tutamē regni. Laborātibus suis. i. in necessitate positis. Perfugis: p fuge siue trāsfuge dicunt q̄ de vno exercitu ad alīū fugiūt. Edoct⁹: iugurtha itellexit ex his q̄ fugiebāt de exercitu Metelli ad se quēadmodū metell⁹ decreuit oppugnare Zamā vrbē q̄ erat arx et munimētū regni in ea pte vbi posita erat. Nā illa vrbe stāte z incolumi: totū regnū erat icolume. q̄ cū h° itellexisset iugurtha. Zamā pusq̄ metell⁹ prēdit: z Zamēses hortat⁹ ē: vt Menis defēderēt eisq̄ ad auxiliū pfugas tradidit. Nā h° gen⁹ hoim stabilissimū ē atq̄ firmissimū: deide pollicet se breui cū exercitu illuc vēturū. Nō gen⁹. i. hoim pfugarū. Quia fallere neq̄bat:

gurtha per colles sequi tempus: aut locū pugne querere: qua venturum hostez audierat pabulum aut aquarum fontes: quoruz penuria erat corrumpere: modo se Metello interdum Mario ostendere: postremo in agmine tentare: ac statim in colles regredi. Rursus alīs post alīs minitari: neq̄ prelium facere: neq̄ ocium pati. Tantūmodo hostem ab incepto retinere. Romanus imperator vbi se dolis fatigari videt: neq̄ ab hoste copiā pugnandi fieri: vrbem magnam et in ea parte qua sita erat arcem regni nomine zamam statuit oppugnare ratus id quod negocium poscebat: iugurthā laborantib⁹ suis auxilio vēturū: ibiq̄ prelīū fore. At ille que parabant a pfugis edoctus magnis itinerib⁹ Metellū anteuenit: oppidanos hortat menia defendant: additis auxilio pfugis: quod gen⁹ ex copijs regis: qz fallere nequibat fortissimuz erat. Preterea pollicet in tēpore semet cum

ne in manꝰ eorũ veniret a qbꝰ fugerat. Ac post paulo: ordo est: iugurtha paulo post cognoscit Mariũ cẽ missũ siccа ex ittinere frumẽtatũ cũ paucis eqtibus Metellꝰ cũ zamã ꝓficisceret ad eã oppugnãdã iter eundẽ Mariũ legatũ cũ paucis eqtibus misit Siccã: vt ex ea ciuitate frumẽta ad exercitũ cõueheret. Jugurtha hoc p exploratores itellexit. et statim cũ electis eqtibꝰ noctu Siccã puenit. Et cũ Mariꝰ egrederet iã ex vrbe Sicca iugurtha se opponẽs in portis pugnã fecit. Et alta voce ciues Siccenses hortat: vt a tergo Mariũ inuadãt: qõ si fecerint: ꝛ se i regnor illos i libertate perpetuo futuros dicebat

Frumentatum. i. ad frumẽta emẽda ꝛ cõuehẽda ad exercitũ.

Sicca est ciuitas q̃ ꝑma a rege ad Metellũ defecerat: qũ victus est ꝓlio. Fortunã. subaudi dicebat. Etatẽ acturos. i. victuros. Ac ni. Quãuis Siccẽses pauloante a rege ad metellũ defecissent: tñ ꝓpter instabilitatẽ gentis: rursus a Metello ad regẽ defecissẽt: et Mariũ inuasissent: nisi ipse Mariꝰ ꝓpere se de ciuitate signis illatis eripuisset. Ni. i. nisi. Signa iferre ꝓperauisset. i. accelerasset signa ꝓtra ferre. Nã iferre signa est signa cõtra hostẽ ferre: vt cũ eo ꝓlio ꝓtẽdat. Marius igit signa ꝓtra iugurthã q̃ se in portis oppoſuerat: tulit: et repulso iugurtha p vim euasit. Euadere. i. exire: egredi. euadẽ nũc nõ significat ascẽdere: sed p obstãtia trãsire ꝛ exire. Nã iugurtha obstabat in portis. Tanta mobilitate: idest mutabilitate. Adeo Numide mutabiles sũt.

Sed Milites. Milites iugurthini pauliſp sustinuerũt ipetũ Marij egrediẽtis: ſz postea cuz Mariꝰ maiore vi eos ꝓmeret: in fugã uersi sũt: paucis amissis. Jd oppidũ. Zame vrbis situ describit. In cãpo. i. i plano nõ i mõte. Quã natura: q: nec

exercitu affore. Jta compoſitis rebus i. locaq̃ maxime occulta discẽdit: ac post paulo cognoſcit expitinere marũ frumẽtatum cũ paucis cohortibus Siccã missum: quod oppidũ primum oim post malã pugnã ab rege defecerat. Eo cũ delectis equitibꝰ pergit noctu: et iam egrediẽtibus Romanis in porta pugnam facit. Simus magna voce Siccenſes hortatur vti cohortes a tergo circũueniant fortunã illis preclari facinoris casum dare: ſi id fecerint: postea ſeſe in regno: illos in libertate ſine metu etatẽ acturos. at ni Mariꝰ ſigna inferre atq̃ euadere oppido ꝓperauiſſet, pfecto cuncti aut magna pars Siccẽſium fidẽ mutauiſſent. Tanta mobilitate ſeſe Numide gerunt. Sed milites Jugurtini pauliſ per a rege ſuſtentati poſtq̃ maiore vi hoſtes vrgent paucis amiſſis ꝓfugi diſcedũt. Marius ad zamã peruenit: id oppidum in cãpo ſitum magis opere q̃ natura munitum erat: nullius idonee rei egens: armis viriſq̃ opulentũ. Jgitur Metellus pro tẽpore atq̃ loco paratis rebus cuncta menia exercitu circũuenit. Legatis imperat vbi quiſq̃ curaret. Deniq̃ ſigno dato vndiq̃ ſimul clamor igẽs oritur: neq̃ ea res Numidas terret: iſenſi intenticq̃ ſine tumultu manent: prelium incipi-

mōte nec flumīe nec aliq̄ re naturali munitū est oppidū illud: sed opere. Circūuenit. i. circūdat. Deniq; signo. īcipit oppugnare zamā. Infēsi: irati. infēsus ꝓprie est plusq̄ īimic⁹. Glāde: videlz fundis: glādis est plūbū in modicū formatū: qđ fūda iacit̄. Modo murum suffodere. Aliqñ murū suffodiebāt: aliqñ scalis murū ascēdere conabātur: et cupiebāt p̄liari manib⁹. Sudes: sudes dicebātur fustes acuti et preusti: q̄b⁹ vtebant̄ in bello. Uirg. Sudib⁹ ve preustis. Pila: pilū ꝓprie telū romanū. Sed nec illos q̄dē. Ita q̄dē vulnerabātur q̄ iuxta pugnabāt ⁊ muros ascēdere conabant̄ sed ⁊ q̄ ꝓcul manebāt ab oppidanis vulnerabātur iaculis: aut tormentis: aut manib⁹ missis. Sed nec illos q̄dē q̄ ꝓcul māserāt timor animi satis munierat. Qui timidi sūt a p̄lio ꝓcul manēt: et ita eo timore sūt tuti et muniti: qr timor facit ne se periculo exponāt. Sed in expugnatiōe zame q̄ ꝓpter timorē ꝓcul a menib⁹ stabāt: nō tñ eo timore satis erāt muniti et tecti: sz iaculis vulnerabant̄ tormētis vl̄ manib⁹ missis. Tormētis: oīs machina q̄ aliq̄dvi emittit̄: dicebat̄ tormētū: sicut nunc vulgo Baliste et Bombarde vocant̄: sed balista apud antiq̄s aliud erat: bōbarda nec noīe nec re erat apđ antiq̄s. Pari ꝑiculo. Boni atq; ignaui erāt pari ꝑiculo: sz erāt īpari fama: boni. i. strēnui ī muris pugnabāt īsigni gl̄ia ⁊ fama ignaui ꝓcul a menib⁹ stabāt cū dedecore: et tñ vtriq; vulnerabant̄: ḡ ꝑiculū erat par: sed fama ⁊ gl̄ia erat dispar. Dū apđ Zamā Metell⁹ nō lōge a zama castra locauerat: ⁊ vt moris est: fossa valloq; munierat. Deīde ipse cū exercitu ex castris egressus ē ad oppugnādā zamā relictis militib⁹ ī p̄sidio q̄ castra custodirēt. Presidiū añt sēp extra castra tenebat̄. Sz milites q̄ in p̄sidio erāt remissi fuerāt in castra: cū eo tpe nichil mali a iugurtha timerēt īminere. Et dū ecce romani nihil timēt: iugurtha ex īprouiso adest: portasq; castroꝝ irrūpit. Atq; ita romāi q̄ ī castris erāt īopinato metu ꝑculsi alij fugiūt: alij arma capiūt. multi vulnerāt̄: multi occidūt̄. Portā. s. castroꝝ. Nā castra ita muniūt̄: vt portas habeāt: q̄ claudāt̄ ⁊ apiant̄. Nostri. s. romāi. Pro morib⁹: ꝓ q̄litate moꝝ. Nā q̄ strēnui erāt arma capiebāt: ⁊ pugnabāt: q̄ v̄o ignaui: fugiebāt. Ceteꝝ. Dicit ex oīb⁹ īuētos fuisse tm̄mō. xl. q̄ v̄e romāi fuerīt: hi collecti ī vnū locū paulo altiorē occupauerīt nec īde pelli potuerīt. Locū cepere paulo editiorē q̄ alij. i. locū occupauerūt paulo

tur. Romani pro ingenio: quisq; pars emin⁹ glande aut lapidibus pugnare: alij inuadere: ac murū modo suffodere: modo scalis aggredi: cupere preliū in manibus facere. Cōtra ea oppidani in ꝓximos saxa voluere: sudes: pila: preterea pice ⁊ sulphure tedā mixtam ardēti mittere. Sed nec illos qui procul manserāt timor animi satis muniuerat. Naz plerosq; iacula tormentis aut manibus emissa vulnerabāt. Pariq; periculo: sed fama impari. boni atq; ignaui erant. Dū apud zamā sic certatur Jugurtha ex īprouiso castra hostium cū magna manu inuadit: remissis qui ī presidio erant. et oīa magis q̄ prelium expectantibus portā irrupit. At nostri repētino metu perculsi: sibi quisq; pro moribus consulunt: alij fugere: alij arma capere: magna ꝑs vulnerati aut occisi sunt. Ceteꝝ ex omni multitudīe nō ampli⁹ q̄draginta memores noīs romani grege facto locum cepere paulo q̄

altiorem q̃ erant alia loca: vel occupauerunt locum altiorẽ q̃ alij. s. occupauerũt. Quiuerũt. i. potuerũt. Remittere. remittebãt tela in hostẽ q̃ in se ab ipso hoste mittebãt. Pauci in pluribus minus frustrari: pro frustrabant. Cum pauci in plures tela remitterẽt: non frustrabant. i. tela frustra non remittebant: nam cum hostes plures essent aliquẽ assequebant: et telo ꝓficiebant. Sin. i. sed si ꝓpius magis prope: acsi diceret. ita quidẽ pugnabant eminus: sed si hostes cominus accessissent: tũc romani multo magis virtutẽ ostẽdebãt. Rẽ gereret. s. apud Zamam. Metellus cũ maxime intentus eẽt oppugnationi vbis: sensit post se Tumultũ hostilẽ: nõ enĩ castra longe aberant. Tumultũ id ẽ strepitũ. A tergo: vz post se. Accepit. i. audiuit. Deĩde cõuerso equo: exꝑmit gestũ me telli se ad clamorẽ conuertẽtis. Metellus equũ cõuertit: ꝛ vidit romãos ad se fugientes. Igitur: vide quõ impator piculo ꝓuidit: statim cũ eꝯatu catũ martũ ad castra misit: ꝛ lachrymãs rogauit illum ne ꝑmitteret aliquã ignominiã ꝛ cõtumeliã in exercitu iã victore: ꝛ ne hostes mꝯos abire ꝑmitteret. Ac statim. C. mariũ. s. misit. Cohortibus socior. i. cũ cohortib⁹ q̃s socij populi romani miserant.

Per amicitiã: q̃ erat ei cum mario. Ille. s. marius. Breui. s. tꝑe. At iugurtha. Dicit q̃d fecerit iugurtha q̃ castra romanor irrupẽrat: postq̃ marius cũ equitatu supuenit: iugurtha ex castris egredi volebat: sed munimẽtis ipediebaꝯ tũ multis amissis euasit: ꝛ se in loca tuta recepit. Munimẽto castrorũ. scz vallo et fossa. Sup vallũ. Ecce quõ vallo castra erãt munita. In ãgustijs. s. portay: multi dũ p locũ ãgustũ erũpe conãtur: sibi iuicẽ nocebãt. Officerẽt. i. nocerẽt. Infecto negocio: qr vrbem expugnare nõ potuit. Igiꝯ. qr ꝑma die vrbẽ expugnare nõ potuerat: vel qr iugurtha castra iuaserat deducto presidio dũ nõ timeꝯ. Metellus cũ sequẽti die iterum ad oppugnandã vrbẽ reuerteretꝯ: omnẽ equitatũ i presidio dispositt ad castra. Pro castris. i. ad castra Agitari. i. eẽ. Tribũis dispartit: vt diligẽter custodirẽt castra

alij editiorẽ: neq̃ de maxima vi depelli quesrunt. Sed tela emin⁹ missa remittere pauci i plurib⁹ minus frustrari. sin Numide ꝓpi⁹ accessissent: ibiq̃ virtutẽ ostendere: ꝛ eos maxima vi cedere: fundere atq̃ fugare. Interim Metellus cũ acerrime rẽ gereret clamorẽ a tergo accepit. Deinde ꝓuerso equo aiaduertit fugã ad seversum fieri: q̃ res indicabat populares esse. Igiꝯ equitatũ oẽm ad castra ꝓpere misit: ac statim. C. Mariũ cũ cohortib⁹ sociorũ: eũq̃ lachrimãs per amicitiaz: perq̃ remp. obsecrat ne quã cõtumeliaz remanere in exercitu victorie: neue hostes multos abire sinat: ille breui mãdata efficit. At Jugurtha munimẽto castror ipedit⁹ quũ alij super vallũ ꝓcipitarenꝯ: alij in angustijs ipsi sibi ꝓperãtes officerẽt multis amissis in loca munita sese recipit. Metell⁹ ifecto negocio postq̃ nox aderat in castra cũ exercitu reuertiꝯ: Igiꝯ postero die pri⁹ q̃ ad oppugnãdũ egrederetꝯ: equitatũ oẽm i ea ꝑte qua regis aduẽtus erat ꝓ castris agitare iubet: portas ꝛ ꝓxima loca tribunis dispartit. deĩde ipe ꝓgit ad oppidũ atq̃ vti supior die murũ aggrediꝯ:

Qui in ꝓximo: ordo est. Illi q̄ erāt locati in ꝓximo paulisp̄ territi ꝑturbātur. Qui in ꝓximo locati. i. positi. i. illi q̄ erāt magis vicini iugurthe. i. illi q̄s primos iugurtha īuadēs inuenit. Perturbank̄. i. dissipank̄. Dicit aūt iugurtha īuasisse: nō eos q̄ cū metello erāt in oppugnatiōe vrbis: sz eq̄tatū q̄ in p̄sidio castroꝝ relictꝰ erat. Et iugurtha noua arte atq̄ rōne instructꝰ venerat. Nā cū eq̄tibꝰ pedites miscuerat: ita vt in cōflictu ipso noua rō dimicādi romanos vehementer ꝑturbaret atq̄ ꝯfūderet. Neq̄ diutiꝰ Numide resistere q̄uissēt. i. nō potuissēt diutiꝰ resistere. Quibus. s. peditibꝰ. Freti. i. cōfisi. Ordo est pēdēs a supiori. Quibus. s. peditibꝰ illi freti: nō seq̄ ꝓ seq̄bank̄: deinde cedere ꝓ cedebāt: sicuti solet fieri in eq̄stri p̄lio: sed cōcurrere ꝓ cōcurrebāt eq̄s aduersis: ⁊ īplicabāt ac ꝑturbabāt aciē. In eq̄stri p̄lio: solet hic modꝰ esse pugnādi: vt eq̄tes hostē īuadāt: et post īpressionē: nō terga vertāt: sed retro paulatī cedāt nisi in p̄mo ꝯcursu hostē funderēt. Sed iugurtha: in hoc equestri p̄lio aliam rationē pugnādi seruauit. Nā cū pedites eq̄tibꝰ admixtos haberet: in hostē cōcurrit eq̄s aduersis: nec retro cedebat: sed se cū peditibus in acies romanas magis īserebat atq̄ ita ordīes romanorū īplicabat ac ꝑturbabat. Cedere. i. cedebāt. i. retrocedebāt: et se retrahebāt. Ita. i. hoc modo. Expeditis peditibꝰ. i. cū peditibꝰ expeditis. Expediti pedites ⁊ cohortes expedite fere eq̄tatū sequūtur. Sūt enī leues ad cursū armis grauibus nō impediti. Hostes. s. romanos. Pene victos dare. Numide cū expeditis peditibꝰ suis: pene romanos vicerunt. Eodē tp̄e. s. quo iugurtha p̄sidiū romanorū īuasit. Ubi q̄sq̄ Ibi vehementissime certabak̄: vbi legati aut tribuni preerāt. Niti: pro nitebak̄. s. vnusq̄sq̄ Oppidani. i. ciues q̄ in oppido erāt. Agere ꝓ agebāt. Oppugnare: idest ꝯtra pugnabāt. Auidiꝰ: vnusq̄sq̄ magis auide feriebat q̄ seip̄m tegebat.

interī Jugurtha ex occulto repente nostros inuadit ⁊ qui in ꝓximo locati fuerāt: paulisper territi perturbank̄: tū reliqui cito subueniūt. Neq̄ diutiꝰ Numide resistere q̄uissent ni pedites cū equitibꝰ ꝑmixti magnā cladez in ꝯgressu facerēt. q̄bꝰ illi freti nō (vti equestri fieri p̄lio solet) sequi. Deīde vero cedere sed aduersis eq̄s cōcurrere: implicare: ac ꝑturbare aciē. Ita cū expeditis peditibꝰ suis hostes pene victos dare. Eodē tēpore apud zamam magna vi certabak̄: vbi q̄sq̄ legatus aut tribunꝰ curabat eo acerrime niti: neq̄ alius spem in alio magis q̄ in se habere. Pariterq̄ oppidani agere: oppugnare: aut parare oībus locis: auidiꝰ alteri alteros sauciare q̄ semet tegere: clamor ꝑmixtus hortatione leticia: gemitu. Itē strepitꝰ armoꝝ ad celuz ferri: tela vtrīq̄ volare. Sed illi q̄ menia defensabāt vbi hostes paululū modo pugnā remiserāt: intēti p̄liū equestre ꝓspectabāt eos (vti queq̄ res Jugurthe erāt) letos modo:

Clamor. Describit ea q̄ in prelio et pugna acerrima euenire solent. Permixtus. s. erat Sed illi oppidani: si forte romani parūper a pugna cessabāt: spectabāt de menibꝰ p̄liū eq̄stre q̄d iugurtha gerebat apud castra romana cū p̄sidio romanorū: q̄d preliū pauloante descripsit. Eos vti q̄q̄. Ordo ē. Tu aīaduerteres ꝓ aīaduertere potuisses: eos. s. oppidanos:

modo.i.aliqñ letos:modo.i.aliqñ pauidos:vti ꝑ sicut queꝯ res erãt iugurthe.Tu(inqt)vi disses oppidanos aliqñ letos:aliqñ tristes: quẽadmodũ in eq̃stri ꝓlio iugurthe res vel aduerse vel ꝓspere eueniebãt.Mã si iugurtha in ꝓlio videbat esse superior:leti erãt:si vouinci videbãt:tristes ⁊ pauidi erãt. Uti queꝯ res erãt iugurthe.s.vel ꝓsperevel aduerse. Ac sicuti.Et illi oppidani monere ꝑ monebãt:aliꝫ hortare ꝑ hortabant alios:aut significare ꝑ

significabant manu: aut niti ꝑ nitebãtur corporib⁹:et agitare ꝑ agitabãt ea.s. corpa huc et illuc q̃si vitabũdi tela aut iacientes.s.tela sicuti audiri possent a suis aut cerni. Oppidani ꝑ affectu et clamabãt et manus ac corpa mouebãt: equestre ꝓliũ intuẽtes. Sicuti audiri a suis videlicz a iugurtha et ab his q̃ erant cũ eo: q̃ ꝓlio equestri pugnabãt cũ ꝓsidio romanorum. Ita oppidani aliꝫ alios monebãt et hortabãtur:tanq̃ si itavicini essent:vt a pugnãtib⁹ videriset audiri possent. quãuis nec audiri possent:nec facile videri a pugnãtib⁹. Aut manu significare:man⁹ mouebãt:tãq̃ aliquid mouerẽt. Niti corporib⁹ .i.nitebãtur corporib⁹.nã ꝑ affectu ai corpa mouebãt.Et sividebãt romanũ iactẽtem telũ in Numidã:corpe vitare illud videbãtur:tanq̃ si in se iactũ fuisset.Similiter si videbãt numidã telũ iactẽtẽ in romanos: ita corpus mouebãt:tanq̃ si ipsi iacerẽt. Quodvbi.Mari⁹ postq̃ vidit oppidanos ita ⁊ oculis et aio intẽtos in ꝓliũ eq̃stre: dedita opa: oppugnationẽ remissi⁹ et leuius exercebat: tanq̃ si nõ speraret posse vrbẽ capi.Quo factũ est:vt oppidani dũ magis intẽti efficiũtur in ꝓliũ eq̃stre:

pauidos modo animaduerteres ac sicuti audiri a suis aut cerni possent: admonere aliꝫ: hortari aliꝫ:aut manu significare:aut niti corpib⁹:⁊ huc et illuc q̃si vitabũdi:aut iacientes tela agitare. Quod vbi Mario cognitũ est. (Mã is in ea parte curabat) cõsulto leni⁹ agere:ac diffidẽtiã rei simulare: pati Numidas sine tumultu ꝓliuꝫ regis visere. Ita illis studio suoꝝ astrictis repẽte magna vi murum aggredit:et iã scalis aggressi milites ꝑ pe summa ceperãt:tum oppidani cõcurrunt lapides/ignẽ/alia ꝓterea tela ingerũt: nostri ꝓmo resistere:deinde vbi vne ac altere scale iminute sunt:qui supersteterant afflicti sunt:Ceteri quoquo modo potuere:pauci integri:magna pars confecti vulneribus abe-

ecce repẽte Marius scalis murũ aggredit:et tã romani summitatẽ muri ceperãt:cũ oppidani et lapides et ignẽ et tela i romanos detrudere ceperunt:atq̃ ita romanos de muro decerũt:et nox ꝓliũ diremit.Metell⁹ cũ videret se vrbẽ capere nõ posse: et tã estatẽ esse finitã: exercitũ in ꝓuinciã duxit ꝓximã Numidie:prius ꝑpositis ꝓsidijs in illis vrbib⁹ que ab se decerãt. Quod vbi:ordo est.Mari⁹ cõsulto leni⁹ agere ꝑ agebat:ac simulare ꝑ simulabat diffidentiã rei;et pati ꝑ patiebãt Numidas visere ꝓliũ regis sine tumultu:vbi ꝑ postq̃ qđ idest illud est cognitũ Mario:q̃ curabat in ea pte. Qđ vbi cognitũ est: videlz postq̃ Marius cognouit oppidanos ita intẽtos esse in ꝓliũ eq̃stre ⁊ oculis et aio. Diffidentiã rei simulare.i.simulabat se diffidere et desperare posse vrbẽ capi. Numidas.scz qui erant in oppido.

Studio suoꝝ astrictis.i.dũ affectu suoꝝ intẽti eq̃stre ꝓliũ intuẽtur. Studio suoꝝ.i.affectu suoꝝ. Prope sũma.i.ferme sũmitatẽ muri ceperãt. Deinde:ordo est.Deinde illi q̃ superstiterãt sũt afflicti:vbi ꝑ postq̃ vne atq̃ altere scale sũt cõminute. Une scale.vn⁹ naturaliter caret pluralt.Tñ si cõiungit cũ noĩbus q̃ tñ numeri pluralis sũt plurale habet.Vicin⁹ eni vnas litteras a te accepi:idest vnã epistolã sicuti hoc loco vne scale ; nã scale tantũ

numeri pluralis est. Metell⁹: ordo est. Metellus discedit ab Zama: ⁊ ĩposuit p̃sidia in his vrbib⁹ q̃ defecerãt ab se: et q̃ erãt satis munite loco aut menib⁹: postq̃ videt inceptũ frustra scz esse ⁊ postq̃ videt oppidũ nõ posse capi: neq; iugurthã niti nisi ex insidijs: aut facẽ pugnã suo loco: ⁊ postq̃ videt estatẽ iã exactã eẽ. Niti. i. ꝯtẽdẽ pugnare. Suo. i. sibi cõmodo postq̃ vidit iugurthã vl̃ nisi ex ĩsidijs pugnare: vl̃ nisi ĩ loco sibi cõmodo. Neq; id tp̃us. s. hyemis

unt. Deinde vtrinq; preliũ nos diremit. Metellus vbi videt frustra ĩceptũ: neq; oppidũ capi: neq; Jugurthã niti: nisi ex insidijs aut suo loco pugnã facere: etiam estatẽ exactã esse ab zama discedit: ⁊ in his vrbibus q̃ abs se defecerãt: que satis munite loco: aut menib⁹ erãt presidia ĩponit. Ceterũ exercitum in ꝓuincia que ꝓxima est Numidie hyemãdi gratia collocat: neq; id tempus ex aliorum more quieti aut luxurie cõcedit. Sed quoniam armis bellum parũ ꝓcedebat: insidias regi per amicos tendere: ⁊ eoruz perfidia pro armis vti parat. Igitur Bomilcarem qui rome cũ Jugurtha fuerat ⁊ inde vadibus datis clam de Massiue nece iudiciuz fugerat: quod ei ꝑ maximaz amicitiam: maxima copia fallendi erat multis pollicitationib⁹ aggreditur: ac primo efficit vti ad se colloquendi gratia occulte veniat. deinde fide data si Jugurtham viuum aut necatum sibi tradidisset: fore vt illi Senatus impunitatem et sua omnia concederet: facile Numide persuadet: tum ingenio infido: tum metu. Ne si pax cum romanis fieret ipse per conditiones ad suppliciuz

Sz qm̃: ordo ẽ. Sz metell⁹ ꝑat tẽder̃ ĩsidias regi ꝑ amicos. s. regis: et vti ꝑfidia eorũ ꝓ armis: qm̃ bellũ parũ ꝓcedebat armis Sẽsus patet. Parũ ꝓcedebat. i. nõ satis ꝓspere ⁊ feliciter eueniebat. Igit̃ Bomilcarẽ: ordo est. Igit̃ Metell⁹ aggredit̃ vel parũ ꝓcedebat. i. parũ ꝓgrediebat̃ Bomilcarẽ multis pollicitatiõib⁹. Bomilcarẽ: q̃ fuerat rome cũ iugurtha ⁊ inde fugerat clam iudiciũ de nece Massiue vadib⁹ datis: dico aggredit̃ Bomilcarẽ qꝛ maxĩa copia fallẽdi erat ei: ꝑ maximã amicitiã Bomilcar sicuti supra dixit propinqu⁹ erat iugurthe et ei maxime fidus. Ergo metell⁹ tẽtauit ꝑ Bomilcarẽ: si Jugurthã vel viuũ vel mortuũ hr̃e posset Hac v̄o de causa sperauit posse inducere Bomilcarẽ ad ꝓditionẽ: qꝛ Bomilcar cũ rome accusat⁹ esset ꝙ Massiuã ĩterfici fecisset: vadib⁹ datis iudiciũ fugerat. Nunc ḡ timebat Bomilcar: ne si pax ĩter romanos ⁊ iugurthã fieret: ipse ĩ ꝯditionib⁹ pacis romanis ad suppliciũ traderet̃. Deĩde fide data: ordo ẽ Deĩde Metell⁹ facile ꝑsuadet Numide tũ. i. partĩ ĩfido ĩgenio tũ. i. partĩ metuẽti ne ipse ꝑ ꝯditionẽ traderet̃ ad suppliciuz: si pax fieret cũ romanis: dico persuadet data fide: fore vt senat⁹ concederet illi ĩpunitatẽ et sua oĩa si tradidisset sibi Jugurthã viuũ aut necatum. Fide data. Dare fidẽ: ẽ ꝓmittẽ. Data fide. i. cũ ꝓmisisset. quid ꝓmittebat metell⁹? ꝓmittebat fore vt senat⁹ ꝯcedẽt illi ĩpunitatẽ sceler⁹: q̃ massiuã ĩterfici fecerat ⁊ sua oĩa Impunitatẽ: ne punirẽt ꝓ eo scelere. nã merebat̃ vltimũ suppliciũ. i. mortẽ. Sua omĩa: naz omnia q̃ possidebat publicata fuissẽt. Per ꝯditiones: vide-

licet in cõditionib⁹ pacis. Js vbi p̃mũ. Dicit quõ Bomilcar vbis suis regẽ ad deditionẽ inclinauit. Js.s.bomilcar. Vbi p̃mũ.i. cũ p̃mũ oppoꝛtunitatez habuit. Cõminutas.i.debilitatas ꝛ fractas. Illo cũctãte.i.tardãte.o Jugurtha caue ne dũ tu puidẽ tardas Numidis: ipsi p se sibi puideãt. Cõsulant.i.puideãt. His verbis.his (inqt) verbis Bomilcar iduxit iugurthã vt deditionẽ faceret. Jmperata: q̃cq̃d iperasset Metell⁹ Metell⁹. scõm cõsuetudinem maiorũ Metell⁹ cũ sibi p legatos iugurtha deditionem offerret: omẽs Senatoꝛij ordinis ad se ex hybernis vocari iussit: vt ex cõsilio eoꝝ deditionẽ acciperet. Ex hybernis. ex mansionibus vbi hiemabãt. Accersi.i. vocari ad se. Et vtrũq; : accerso et accersio dicit. Eorũ.s. viroꝝ ordinis Senatoꝛij. Ducebat.i. existimabat. Facta sũt: scz a iugurtha. Mã ilico Jugurtha fecit quicq̃d sibi imperatũ fuerat a Metello. Vinctos: ligatos.

Jgit. Dicit iugurthã iterum mutauisse aiũm: et bellũ renouasse cõtra Romanos: dũ Metellus iussisset regẽ ipm Tisidium venire ad se. Jgit. Ordo ẽ Jgit iugurtha rursus cepit flectere aiũm suũ: ꝛ timere digna ex mala cõscientia: dũ ipe vocaretur Tisidiũ ad iperatoꝛẽ: vbi pro posit⁹ est spoliatus viris et armis ꝛ pecunia. Sẽsus patet.

Ex mala cõsciẽtia. Jlle habet malã cõscientiã q̃ scit se multa mala perpetrasse. Jdeo iugurtha qꝛ sciebat se multa mala cõmisisse: timebat ne pro illis malis puniret. Digna: videlicet mala sicuti merebat. Deniq;. Ordo est. Deniq; iugurtha de integro sumit bellũ: multis et magnis p̃sidijs ꝓditis nec q̃cq̃ cõsumptis multis diebus p dubitationẽ: cũ pro quãdo modo.i. aliquando duceret oia potiora bello tedio rerũ aduersarũ: et quando interdũ ipse reputaret traderetur. Js vbi primũ oportunũ fuit: Jugurthã anxiũ ac miserantẽ fortunas suas accedit. Monet atq; lachrimãs obtestat vti aliquãdo sibi liberisq; et gẽti Numidarũ optime meriteq; puideat. omibus prelijs sese victos: agrũ vastatũ: multos mortalis captos aut occisos: regni opes ꝓminutas esse: satis sepe iã virtutẽ militũ et fortunã tentatã: caueat ne illo cunctãte Numide sibi cõsulant. His atq; alijs talib⁹ ad deditionẽ regis animum ipellit: mittunt ad iperatoꝛez legati q̃ Jugurthã iperata facturũ dicerẽt ac sine vlla pactione sese: regnũq; suũ in illi⁹ fidẽ tradere. Metellus cunctos senatoꝛij ordinis ex hybernis ꝓpere accersi iubet: eoꝝ atq; alioꝝ q̃s idoneos ducebat consiliũ habet: ita moze maiorũ ex ꝓsilij decreto p legatos Jugurthe iperat: argẽti põdo ducẽta milia: elephãtos oẽs: equorũ ꝛ armorũ aliquãtulũ. Que post q̃ sine moza facta sunt: iubet oẽs pfugas vinctos adduci: eorũ magna ps vti iussum erat adducti: pauci quũ primum deditio cepit ad regẽ Bocchũ in Mauritaniã abierãt. Jgit iugurtha vbi armis virisq; ꝛ pecunia spoliatus est: quũ ipse ad iperãdũ Tisidiũ vocaret rursus cepit flectere animũ: et ex mala cõscientia digna timere. Deniq; multis diebus p

secum q̄ p quātū eēt grauis casus ex regno in seruitiū. Iugurtha diu dubitauit an bellum renouaret an nō. Nam aliqñ putabat oīa eē meliora q̄ bellū: qñ cogitabat se tottens eē victum. Sed rursus qñ cogitabat q̄ graue est ex rege seruū fieri: mutabat aīm. igīt cū multos dies in hac dubitatione cōsūpsisset: tandē bellū renouare decreuit. Potiora. i. meliora. Duceret. i. putaret. Casus. i. ruina. Multis magnisq̄ p̄sidijs pditis neq̄q̄. Nam pecuniam ꝛ arma ꝛ equos romanis tradiderat. Ne quicq̄. i. frustra. Et rome. Dicit senatū eo tp̄e decreuisse numidiaz metello in sequētē annū. Sed hoc postea pp̄s irritauit: facto cōsule. C. mario ꝛ ei decreta numidia. Nam maior est auctoritas pp̄li q̄ senatus. Senat⁹ de puincijs cōsultis. i. rogatus Senatus cōsules creare nō poterat. Sed consulibus creatis p uincias decernere poterat: ꝛ finito āno eis imperiū progare ꝛ tūc nō cōsules sz pcōsules dicebāt. Per idē tp̄s. i. eodē tēpore. C. marius sepe in aio suo cōsulatū cōcupierat. Sz q̄ hō erat nouus ꝛ ignobilis gñe: nō audebat petere tm̄ magistratū sed cūvtice sacrificaret: aruspex dixit magna et mirabilia Caio mario portendi: hortatusq̄ ē illū: vt expirek an assecq̄ posset id qō aio cōcupierat. Quod cum marius intellexisset: aīm ad cōsulatū intendit: nec cessauit: donec factus est cōsul. Per idē tp̄s. Ordo est. Aruspex p idem tp̄s dixerat Caio mario vtice forte supplicanti dijs p hostias magna atq̄ mirabilia portēdi. Aruspices dicebank q̄ p qualitatem hostiarū deorū volūtatem explorabant et extis eaz inspectis futura prenoscebant. Vir. in. iiii. eneid. Pectorūq̄ reclusis pectorib⁹ inhiās spirātia cōsulit exta. Duo aūt hostiarū genera erāt: vnū in q̄ p exta voluntas deoz discrebak: alterū in q̄ sola aīa sacrabak. Unde aruspices has vocabat hostias aīales. Porro p hostias aruspices ita auspicia captabāt: vt si hostia ab ara effugisset: aut pcussa mugitū dedisset: aut in aliam partem corporis q̄ oportebat cecidisset: tristia portenderet. Et huiusmodi auspicia piacularia appellabātur. Si aūt cor in extis: aut caput in focinore non fuisset: pestifera auspicia dicebantur: quia tristia similiter portendebāt. Si autem exta integra leta ac vigentia fuissent felicia ostendebant. Exta autem dicta sunt: q̄ ea dijs pferēk q̄ maxime extant eminentq̄ sicuti intra corpus cor et iecur pre ceteris partib⁹ maxime eminent. Per hostias. Beste que dijs imolabank aut hostie dicebank aut victime. hostie dicebank q̄ sacrificabank ab his q̄ contra hostem ibant. Victime que sacrificabātur ab his q̄ ex hoste victoriam reportarent. Magna et mirabilia portendi. i. denunciari: significari: ostendi. Proinde. i. ideo subaudi dicebat aruspex: vt ideo marius fretus dijs ageret ea que tacitabat animo: et q̄ sepissime experiretur fortunam. Fretus dijs. id est confisus dijs: qui per exta ostendebant voluntatem suam. Nam per exta ostendebant dij se velle vt marius magnus et mirabilis euaderet: sicuti euasit. Experiretur. id est tētaret. Omnia prospere euentura. scilicet dicebat aruspex. At illum. Dicit quid concupierit antea Marius. Preter vetustatem familie. Nihil ad capiendum consulatum

dubitationem cōsumptis: quum modo tedio rerum aduersarum oīa bello pauciora duceret: interdum secuz ipse reputaret q̄ grauis casus in seruitium ex regno foret; multis magnisq̄ presidijs ne quicq̄ pditis de integro bellum sumit. Et Rome senatus de prouincijs consultus Numidiam Metello decreuerat. Per idē tempus Utice forte. C. Mario p hostias dijs supplicanti magna atq̄ mirabilia portēdi aruspex dixerat. Proīde que aio agitabat: fret⁹ dijs ageret: fortunā quaz sepissime experirek: et oīa pspere euentura At illū iam antea consulatus ingens cupido exagitabat ad quē capiēdū preter vetustatē

mario deerat: niſi vetuſtas familie. Neq; ei nobilis ex antiqua familia romana erat. Licet ciuis eēt: ſz erat ex arpino: q̄ eſt ciuitas cāpanie. Induſtria. induſtria ꝑpe dr exercitata vis ingenij. Militie magna ſcia: qr ſp in bello verſatus erat. Animus belli ingens. belli aduerbialiť poſitū eſt: ſicut ꝛ domi. i. in bello magnū aim hēbat. in pace moderatū ac tēperatū Animus ingens. ſ. erat mario. Domi. i. in pace. Libidinis ꝛ diuitiaꝝ victor/vel animꝰ victor: vel certe marius. Sed is marius inquit. Alpini natꝰ et educatus: cū ꝓmū ꝓ etatē potuit: in militia ſe exercuit: nō i lr̄is. Sed is natus. Ecce q̄mō vetuſtas familie mario deerat.

familie omīa ab unde erant. induſtria: pbitas: militie magna ſciētia: animꝰ belli ingēs: domi modicꝰ: libidinis ꝛ diuitiarum victor. Tantūmodo glorie auidus. Sz is natus ꝛ ꝓ oēm pueritiā Alpini alitꝰ vbi primū etas militie patiēs fuit ſtipēdijs faciundis: nō greca facūdia: neq; vrbanis mūditijs ſeſe exercuit ita inter artis bonas integrū ingeniū breui adoleuit. Ergo vbi primū tribunatū militarem a populo petit: pleriſq; faciē eiꝰ ignorātibus facile notus per omnis tribus declaratur. Deinde ab eo magiſtratu aliū poſt aliū ſibi peperit: ſemperq; in poteſtatibus eo modo agitabat: vt ampliore honore q̄ gerebat dignus haberetur. Tamē is ad id locoꝝ talis vir conſulatum petere non audebat. Nā poſtea ambitione preceps datus eſt: et iam tum alios magiſtratus plebs conſulatum nobilitas per manus inter ſe tradebat. Nouus nemo tam preclarus: neq; tam egregijs fa-

Stipēdijs. Stipēdiū dr ꝓmiū militare a ſtipe danda. Stipem numū ſignatū dixer̄t antiq: a ſtipēdo. i. cōponēdo. Nā q̄ maiorē numerū pecuniaꝝ accipiebant nō in archa ponebāt: ſz i aliqua cella ſtipabāt. i. cōponebāt q̄minus loci occuparet. Nō greca facūdia. i. eloquētia: non ſe ad eloquentiam grecam exercuit.

Tribunatū militarē: petijt vt eēt tribunus militū: eiuſmodi honores ꝓ ꝓpīm dabant in comitijs. Faciē eius ignorantibꝰ Marius qr ſemp in belloverſatus erat: magis noie et fama q̄ facie notus erat ppło. Cum ergo in comitijs tribunatū peteret militarē: multi neſciebāt q̄s eēt. Sed poſtq̄ dictū eſt eū eſſe caīū marīū cuius fama in bello clara erat: oīs tribus eū tribunū declarauerūt. Declarat id eſt enūciat tribunus. Agitabat. i. agebat. Quā gerebat id ē admīſtrabat. Tamē is ad id locoꝝ talis vir appetere non audebat: quāuis talis eſſet vir caius marius tū vſq; ad id tps nō audebat petere conſulatum quia videbat hunc magiſtratū ſolūmō nobilibus demādari: ſe autē ignobilē ꝛ nouū hoīem eē intelligebat. Is talis vir. ſ. marius. Ad id locoꝝ. i. vſq; ad id tēpus ſicuti ſupra dixit in gurtha vbi gentiū fuerat. Nam poſtea ambitiōe ꝑceps datꝰ eſt. dico q̄ caius marius vſq; ad id tps nō audebat appetere conſulatū: qr poſtea ſupra modum ambitioſus fuit in petendis honoribus. Nam ſepties cōſul fuit qđ raro alij alicui contigit Ambitio ꝓpe dr honoris cupiditas. Preceps datus eſt. i. ꝑcipitauit ſe ambitione: qr ſupra modū ꝓcliuis fuit ad honores. Et tū. i. eo tpe. Alios (inquit) magiſtratus plebs adminiſtrabat preter conſulatū: quē nobiles tm̄mō aſſequebant. Odio eſt. Et tū ꝓ tūc plebs tradebat inter ſe alios magiſtratus: ſed nobilitas tradebat conſulatū inter ſe ꝓ manus. Per

manus.i.p successionē:qr cū aliqs nobilis deponebat consulatū.alij nobili tradebat ipm cō sulatū.Et ita eū magistratū sola nobilitas admīstrabat Nouꝰ.i.ignobil gñe:vz q nō esset ex antiq familia romana.Lz aliqs clarus ⁊ nobil eēt factꝰ: si nō erat nobil gñe ad cōsulatū aspirare nō poterat. Quī.i.q nō. Pollutus.i.mackatꝰ.Si qs nouꝰ ꝯsulatū eēt adeptꝰ:eo honore nō ornari ⁊ decorari:sz pollui ⁊ qsi mackari videbat.

ctis erat: quin is indignus illo honore ⁊ quasi pollutus haberet. Igitur vbi Mariꝰ Aruspicis dicta eodem quo cupido animi hortabatur intendere videt: ab Metello cōsulatū petēdi gratia missionem rogat. Cui qq̄q̄ virtus/gloria/atq alia optāda bonis supabāt tamen inerat cōtemptor animus ⁊ superbia cōmune nobilitatis malū. Itaq primum cōmotus insolita re: mirari eius cōsiliū: ⁊ quasi per amicitiam monere: ne tam praua incipe ret: neu super fortunā animū gereret. nō oīa oībus cupiēda esse: debere illi res suas satis placere. Postremo caueret id petere a populo Romano qd iure negaret. Postq̄ hec atq alia talia dixit: neq animꝰ Marij flectitur respōdit vbi primū potuisset p negocia publica facturū sese q peteret ac postea sepe eadez postulāti fert dixisse: ne festinaret abire

Igit vbi mariꝰ. Ordo ē.igit marius rogat missionē a metello gr̄a petēdi ꝯsulatū: vbi p postq̄ videt dicta aruspicꝰ ītēdere eod q cupido aī hortabat. Postq̄ ostendit ī mario fuisse omīa q sufficerēt ad capiēdū ꝯsulatū pter vetustatē familie: dicit qd fecerit mariꝰ postq̄ aruspex dixit ei magna ⁊ mirabilia portēdi. Mariꝰ (inqt) a metello missionē postulauit: vt romā pficisceret ad petēdū cōsulatū: postq̄ ex aruspice intellexit ea sibi p exta portēdi q cupiebat ī aīo aruspicꝰ. Aruspex ab ara ⁊ aspiciēdo dictꝰ ē: qr ī aris hostiarū exta inspiciebāt ⁊ futura pdicebāt aruspices. Eod.i.ad eādē rē. Intēdere.i. ptinē. Missionē vulgo licētiā appellāt. Cui scz metello quāuis metellꝰ vtute ⁊ gl̄ia clarus eēt: tñ supbus erat: sicuti ferme omēs nobiles eē solent: ⁊ ideo moleste tulit q mariꝰ missionē peteret: vt romā pficisceret gr̄a petēdi ꝯsulatū.

Alia optāda bonis.i.alie res q optant a bonis viris. Contentor aīmus.i.despector. Animꝰ erat ī metello q alios despiciebat ⁊ cōtēnebat. Qd erat ppter supbiā. Nam q alios despicit: supbus est. Supbia cōmune nobilitatꝰ malū. Nā oēs nobiles ferme solent eē superbi.

Ita.i.hoc mō: vz qr erat supbus. Insolita re: vz qr nouus hō auderet petere consulatū: q tm̄modo nobilibꝰ dari solebat.

Eius.s.marij. Cōsiliū q decreuisset petere ꝯsulatū: cū eēt nouꝰ hō. Tā praua. Prauū ⁊ rectū ꝯria sūt. igit metello videbat eē prauū: q mariꝰ peteret cōsulatū cū eēt nouus hō. Sup fortunā aīm gereret.i. ne aīm maiorē hret q statui suo ꝯueniret. Sup fortunā.i.sup statū. Nō oīa oībꝰ cupienda eē: subaudit dicebat. Iure.vz qr erat nouus hō. Per negocia publica. vz si nō impediret p negociū ad rempu.ptinens. Facturū sese q peteret: videlicet missionem se ei concessurum. Ac postea cum marius a metello sepiꝰ missionem peteret: vt romā iret ad petendū consulatū. Metellus respondit. O mari: ne festines nūc ire romā hac de causa: qr satis idoneo tpe ꝯsulatū petes cū filio meo. Filius aūt metelli erat etatis ānorū vigīti: nec aliquis consulatū petere poterat: nisi eēt saltem annoꝝ vigintiquīq. Marius igit moleste tulit respōsū metelli: q volebat mariū vsq ī quīquēniū differre petitionē ꝯsulatꝰ. Fert.dr.

Mature petiturū.s.dicebat mature.i.ppere et cito. Tñ ppie id dr fieri mature qđ suo tpe fit.i.qđ neq̄ citi⁹ ē neq̄ serius: sz mediū quiddā temperatū. Mā ⁊ in frugib⁹ ⁊ ī pomis ea matura dicūt q̄ neq̄ cruda ⁊ īmitia sunt: neq̄ caduca ⁊ decocta: sed tpe suo adulta maturaq̄. Js.s.filius. Cōtubernio pris. Cōtuberniū dr tabernaculū in quo milites habitant vel societas. Que res.s.responsū metelli. Tū.i.partim. Cupidine: ppter honorē. Pessimis consultorib⁹. Appositto ē Cupido ⁊ ira duo pessimi cōsultores sūt. Mā q̄ facit id qđ cōsulit ⁊ suadet ira et cupido pessime facit. Mā ira ⁊ cupido pessime cōsulūt. Grassari p grassabat. Grassari vt supra diximus fm nonū marcellū sigt supra modū seuire: ⁊ sigt ambulare. Dicit g̃ marius ibat cū cupidie ⁊ ira. hoc est gerebat se cupide et iracūde: quia faciebat id qđ cupido honoris et ira cōtra metellū suadebat. Nō eni hoc loco grassari ad incessum pedū pertinet. sed ad tenorem vite atq̄ ad habitū morū: sicuti dicimus de eo qui aliq̄d prudenter ⁊ suo tē pore facit: ille mature et prudē ter ambulat. Neq̄ facto vllo: neq̄ dicto abstinere qđ mō ambitiosū foret. Quicq̄d dicebat ⁊ q̄cq̄d faciebat erat ambitiosū. Ambitios⁹ dr honor cupidus: verba ⁊ facta ābitiosa sūt q̄ dicunt ⁊ fiūt ad honorē aucupandū. Milites. Ecce factū ambitiosū. Marius: vt fauorē militū sibi cōsiliaret eos remiss⁹ q̄ cōsueuerat, atq̄ indulgentius tractabat. Jn hibernis. Hiberna dicūt loca ⁊ māsiones vbi hiemāt milites. Laxiore imperio: .i.molliore regimie. Habē.i.tenebat. Apud negociatores. ecce dictū ambitiosū. Crimino se: cōtra metellū magnifice p se ⁊ in laudē suā ꝓpius. Loq̄: p loq̄bat. Jn carcere: invinculis Ecce quō magnifice loquebat de se. Ab ipatore. Ecce quō crimiabat metellū. Dicebat eni marius metellū dedita opa p trahere bellū: qđ cito si vellet pficere posset. Consulto.i.dedita opa. Trahi.s.bellū.i.plōgari. Qđ hō inanis.i.gloriē cupidus. Et regie supbie: tō dicebat metellū plongare bellū: qr vt rex supbus gaudebat eē diutius in ipio. Que oīa: ea q̄ dicebat marius de metello mercatoribus satis vera videbant duab⁹ de causis: vz q̄ dū metellus diutius in bello gerēdo est occupatus: res ei⁹ domestice vehemēter afflicte ⁊ diminute sūt: ⁊ qr ipi mercatores cupiebāt vt cito bellū finiret. Et tō facile credebāt metellū ptrahere bellū: qr ipi cupiebant vt cito finiret. Eo aūt cupiēti: nihil satis festinat. Eo. i. tō. Firmiora. i. magis certa et vera. Firmus certū sigt: sicut eō: certus firmū sigt. Salustius. Apud latera certos locauerat. i. firmos. Qr diuturnitate belli res familiares corrupat. Mercatores romani q̄ erāt

satis mature illū cum filio consulatū petiturum. Js eo tēpore cōtubernio patris ibidez militabat: annos natus circiter vigiti. Que res mariū tum p honore quē affectabat: tuz p licentia redeūdi quē ab eo īpetrare nequibat cōtra metellum vehemēter accenderat ita cupidine atq̄ ira pessimis consultoribus Grassari: neq̄ facto vllo neq̄ dicto abstinere quod modo ambitiosum foret: milites q̄bus in hybernis ꝑerat laxiore īperio q̄z ante habere. Apud negociatores quoz magna multitudo Utice erat: crimiose et sil magnifice de bello loq̄: dimidia ps exercit⁹ si sibi pmitterē paucis dieb⁹ Jugurtham in cathenis habiturū ab īperatore cōsulto bellū trahi: q̄ homo īanis et regie superbie īperio nimis gauderet. Que oīa illis eo firmiora videbātur: qr diuturnitate belli res familiares coz-

vtice: ex hoc intelligebāt metellū delectari eē i impio atq; iō ptrahere bellū qz videbāt eū res domesticas et familiares ptēnere: mō cū ipio bello pesset. Et aio cupienti nihil satis festinat. Snia gnat est: huic loco accōmodata. Aio cupiēti aliqd: oia tarda videt. Mā animus q aliqd cupit nūq; sibi videt assecq id qō cupit. Et aio cupienti. Mercatores romani cupiebāt vt cito bellū finiret. ī iō facile crediderūt id qō dicebat marius: vz metellū dedita opera ptrahere bellū: qz aio cupienti nihil satis festinat. i. aio cupiēti aliqd: oia tarda vident: sicuti aīmo mercatoz cupiēti vt cito bellū finiret. Metell⁹ illō diuti⁹ trahere videbat. Et iō id qō dicebat marius vz metellū consulto ī dedita opa ptrahere bellū: facile mercatores firmū et verū eē crediderūt. Marius aūt hec de bello p̄ metellū negocia torib⁹ Ro. dicebat: vt ipi romā ad suos amicos ac necessarios aspe p̄ metellū ō bello scriberēt ī mariū i petitiōe ꝓsulat⁹ iuuarēt. Erat preterea i exercitu: aliā rē narrat q mariū magis in spē cōsulat⁹ erexit. Manastabilis fili⁹. massinissa tres habuit filios manastabilē gulussā/ ī micipsā. Gauda fili⁹ erat manastabil: et nepos massinisse hūc gaudā micipsa moriēs ex testamēto reliqt heredē. Mā pmos heredes reliqt filios adherbalē ī hiēpsalē ī iugurthā filium adoptiuū: q si moreret: secūdū reliqt heredē gaudā filiū fratris sui manastabilis. Morbis cōfect⁹. i. infirmitatib⁹ macerat⁹ ī afflict⁹. Cui metell⁹ gauda sepe petiuerat a metello: vt sellā suā more regū iuxta se poneret. Et vt custodie cā sibi turmā eqtū romanoz cōcederet. Metellus gaude vtrūq; negauerat. honorē sedis negauerat: qz dicebat honorē illū dari solere tm̄mō illis quos populus romanus reges appellauisset. Turmā equitū p custodia corporis negauerat: qz dicebat cōtumeliā fieri equitibus romanis: si ad custodiā satellitis numide. s. gaude traderent: ordo est. Metellus negauerat vtrūq; cui. i. illi gaude petēti vt metellus poneret iuxta se sellā suā more regū. Itē petenti / vt metellus cōcederet turmā equitū romanoz causa custodie. Sed mutat in. L. sella erat in qua sedebant reges et imperatores ro. more regum. Honorem. subaudi negauerat. Honorem: vz vt poneret sellā iuxta se. Mō. i. tm̄mō. Presidiū. subaudi negauerat. Presidiū: vz turmā eqtū romanoz: q corp⁹ ei⁹ custodirent. In eos. s. eqtes ro. Satelliti numide: satellites p̄pe dicebāt milites mercede ꝓducti. Moris aūt erat: vt hos impator ī circa se hket: ī pmos mitteret ad oē discrimē vñ q̄dā satellites dictos putāt: qz satis lat⁹ tuerēt ipatoris. Satelliti. s. gaude q nō erat rex: sz regū miser ī custos. Hūc. s. gaudā. Aggredit. s. adit: accedit ad hūc. Hortat vt petat penas ꝓtumeliaz ipator. s. i. hortat vt puniat ī vlciscat iuriā acceptā ab ipatore metello q ei negauerat ī honorē selle ī turmā eqtū Penas petat ꝓtumeliaz. i. exigat penas iuriaz

exigere penā: est punire ⁊ vlcisci. Hoiem. s. gaudā. Aio pax valido. i. ferme. Scda orōne .i. obsequēti sermone: qr marius dicebat ea q̄ grata erāt gaude. Extollit: laudat. Illū. s. gaudā: extollit dicēs hec v̄ba. Id. s. vt gauda hēat īpiū numidie. Adeo. i. certe. Matu re celeriter. Ipe. s. marius. Illū. s. gaudā. Negociatores: apud q̄s crimīat⁹ erat metellū cōsulto ꝓtrahere bellū. Spe pacis: qr oñdebat cito bellū finiri si ipe ꝯsul ad id bellū mit teret. Ad suos necessarios amicos ⁊ ꝓpiquos. Necessarios dicim⁹ q̄ nobis vel cognatōe vl̄ beniuolētia cōiūcti sūt. Aspe ī metellū de bello scribāt: q̄ vz dedita opa bellū ꝓtraheret qd̄ cito finire posset. Sic. i. hoc mō videlicet cum gauda ⁊ eq̄tes romani ⁊ negociatores: ⁊ alij multi scriberēt romā ꝓ mario ꝯtra metellū. Illi. s. mario. Petebat. i. q̄rebat: hoc mō multi homines mario ꝯsulatū q̄rebant.

Sil̄: erat etiā alia res: q̄ mariū ad petēdū consulatū hortabat qr eo tp̄e cū nobilitas ꝑterrita eēt ꝑ legem manliā: plebs nouos hoīes ad honores extollebat. Simul. i. ⁊. ordo ē plebs extollebat nouos hoīes ea tēpestate/nobilitate fusa ꝑ legē māliam. Nobilitate fusa. i. ꝑculsa ⁊ ꝑterrita: et victa hoc est fractis virib⁹ nobilitatis. Nā nobilitas p⁹ legē manliā vires amiserat. Multi enī damnati sūt ꝑ eā legē: ⁊ oēs ꝑculsi. Est autem translatio ab exercitu: qui cum vincit fūdit ⁊ frangit. Per legē manliā. quā manli⁹ tribunus plebis tulit: vt supra visū ē leges nomē accipiūt a latorib⁹

Cuncta ꝓcedere. i. oīa felicit eueniebant ad petendū consulatū. Interim: nunc Salusti⁹ redit ad ꝓpositum vt ostendat quid fecerit iugurtha postq̄ decreuit renouare bellū. Nam q̄si digressionē fecit ad oñdendū q̄b⁹ causis ⁊ q̄ rōne mari⁹ ad cōsulatū ꝓuectus est: ordo est. Interim iugurtha parare ꝓparabat omnia cum magna cura postq̄ īcepit bellum omissa deditione. Omissa deditione. sicuti visum est: iugurtha fecerat deditionē: sz postea penituit eū: atq̄ ita deditione omissa bellū renouare decreuit. Cogere. i. cōgregabat. Ciuitates affectare: ꝓ affectabat: id ē sollicitabat: vehemēter afficiebat: formidīe aut ostētando p̄mia Dicimus ego te afficio formidīe. i. tibi metū ⁊ formidinē incutio. Dicit ergo et metu ⁊ premijs tentabat ⁊ sollicitabat eas ciuitates q̄ ab se ad metellum defecerāt: vt rursus a metello ad se deficerēt ⁊ redirent. Cōmercari. i. emebat. Seruitia: id est seruos. In p̄sidijs.

secunda oratione extollit illū regē: ingentez virū: massinisse nepotē eē: si iugurtha capt⁹ aut occisus foret imperiū Numidie sine mora habiturū: id adeo mature posse euenire si ipse cōsul ad id bellū missus foret: itaq̄ ⁊ illū et equites romanos: milites ⁊ negociatores alios ipse plerosq̄ pacis spe impellit vti romam ad suos necessarios aspere in Metellū de bello scribāt: Marium īperatorē poscant sic illi a multis mortalibus honestissima suffragatione cōsulatus petebat. Simul ea tēpestate plebs nobilitate fusa per legē Māliā nouos extollebat. Ita Mario cuncta ꝓcedere: Interim Iugurtha postq̄ omissa deditione bellū īcipit: cū magna cura parare oīa festiare: exercitū cogere: ciuitates que a se defecerāt formidine: aut ostētando premia affectare: circūuenire suos: locos: arma: tela: aliaq̄ q̄ spe pacis amiserat reficere: aut commercari: seruitia Romanoꝝ allicere: ⁊ eosip

milites qui erāt in custodia ciuitatū pecunia corrūpere tētabat. Igīt. Dicit quō vaccēses defecerūt ad iugurthā interfecto presidio romanoꝝ ordo ē. igīt vaccēses prīcipes ciuitatis fatigati supplicijs regis: neq; alienati antea volūtate ꝓiurāt iter se: vaccēses dico: q̄ metellus ip̄osuerat p̄sidiū in initio iugurtha pacificante. Quo. i. ad quē locū. Mā hoc relatiuū refertur nō ad p̄sonā sz ad locū vaccēsiū. Fatigati regis supplicijs. i. supplicatōib⁹ ꝛ p̄cib⁹ regis: qꝛ iugurtha sepe rogauerat vaccēses: vt deficerēt ad se.

sos qui in presidijs erāt pecunia tētare. prorsus intactum nichil neq; quietuz pati: cūcta agitare. igīt Vaccēses (quo Metellus in initio Jugurtha pacificāte presidiū ip̄osuerat) fatigati regis supplicijs: neq; antea suavolūtate alienati p̄ncipes ciuitatis inter se cōiurant. Mā vulgus vti plerūq; solet ꝛ maxime Numidaꝝ ingenio mobili: seditiosuz atq; discordiosum erat: cupidū nouarū rerū: quieti ꝛ ocio aduersuz: deīde ꝓpositis inter se rebꝰ in diem tertiū constituūt q̄ is festus celebratusq; per oēm Affricā: ludū ꝛ lasciuiā magis q̄ formidinem ostēdebat. sed vbi tempus fuit centuriones Tribunosq; militares ꝛ ipsuz prefectum oppidi. T. Turpilium Syllanum alius alium in domos suas inuitant: eos omnis preter Turpilium inter epulas obtruncant. Postea milites palantes: inermes: q̄ppe in tali die ac sine imperio aggrediuntur. Idem plebs facit: pars edocti a nobilitate: alij studio talium rerum incitati. Quis acta

Neq; āte a voluntate alienati dicit cām q̄re vaccēses tā facile defecerūt ad iugurthā: duc fuerūt cāc. Et qꝛ rex eos p̄cib⁹ fatigabat: ꝛ qꝛ spōte nō defecerāt ab ip̄o ad metellū: sz metellus dolose ibi p̄sidiū ip̄osuerat: vt supraviſū est. Et lō facile fidem mutauerūt. Mā vulgus. dico q̄ p̄ncipes ꝓiurauerūt: qꝛ vulgꝰ ꝛ multitudo ifima nō ꝓiurauit vtpote magis bellū q̄ pacē appetēs. Nouaꝝ rerum. i. belli.

Quieti et ocio. i. paci. Deīde ꝓpositis inter se rebus: vz dato ordīe quō romanos q̄ erāt i p̄sidio interficerēt. Cedē ꝓstituūt interficere romanos decernūt.

Cōstituūt. s. p̄ncipes ciuitatis Sed vbi. Dicit quomodo romanos interfecerūt. Dies erat festus celebratusq; p oēm affricam eo die principes ciuitatis vacce romanos qui erant in presidio domos suas inuitant: alius cēturionē: alius tribunum alius prefectū inuitat et eos interficiunt: preter ip̄m prefectū. Deinde milites q̄ p vrbem vagabantur iermes aggrediunt. Palantes: id est vagātes. Quippe: id est vtpote. Sine imperio: id est sine regimine: ordō ē. postea aggrediūtur milites palātes inermes: ac sine imperio quippe in tali die. Acsi diceret non est mirū si vagabantur: et erant inermes ac sine imperio quia dies erat festus. Idem plebs facit. sicut p̄ncipes ciuitatis milites romanos per vrbem vagantes aggrediebātur sic etiā plebs faciebat. Pars scilicet plebis. Alij studio talium rerum pars plebis intelligebat cōsiliū cōiurationis p̄ncipū. pars vero ignorabat. Ergo et q̄ intelligebāt cōsiliū ꝛ q̄ non intelligebant romanos aggrediebant. Studio talium rerum: non quia intelligebant cōsiliū conturationis: sz qꝛ ciusmodi res noue eis placebant. Quis. pro quibus. Acta: id est ea que acta erant et tractata a p̄ncipib⁹ ciuitatis

Cōsiliū: scz ꝯiurationis. Ad arcē: sic etiā hoc tēpore fit: vt p̄sidia in arcibus ciuitatū ponātur. Presidiū hostiū: scz vaccensiū. Romani extra vrbē fugere nō poterant: ⁊ qr porte ciuitatis erāt clause: et qr Vaccēses presidiū in portis collocauerāt cōtra romanos si forte fugere tentarent. Ad hoc. i. preterea. Pro tectis: ex domibus. Et alia. veluti ligna: tegulas. Neqꝫ caueri. i. vitari scz posse ꝓ poterat. Romani q̄ fugiebāt ꝑ ciuitatē: malū qd̄ infereba tur a mulierib⁹ et pueris de tectis: euitare nō poterāt: nec etiam poterant resistere. Infirmissimo generi: scz mulierib⁹ et pueris: fortis et infirm⁹ sunt cōtraria. Posse pro poterat. Iuxta. i. similiter: et pariter. Boni et mali. i. fortes et ignaui: et hoc sequentia declarant. In ea. Dicit Turpiliū prefectum soluz ex oībus fugisse: id q̄ obrem euenerit nō satis constat. Turpis vita: integra fama potior fuit. i. carior. Turpilius cariorē habuit turpē vitaz q̄ integrā famā. Nā fugiendo salutē q̄siuit: sed famam ꝑdidit Sed meli⁹ et laudabilius fuisset: fortiter mori integra fama: q̄ turpiter viuere amissa fama Nā famā amisit: quia suspicio fuit illū fuisse ꝓditorē: vnde etiam accusat⁹: cū se purgare nō potuisset: capitis damnatus est Misericordia hospitis: q̄ eum ad cōuiuiū inuitauerat. Improb⁹ intestabilisqꝫ videt̄. Salustius dicit hūc Turpiliū improbū: detestabilemqꝫ fuisse ex hoc: qr suspitiōez criminis purgare nō potuit: sicuti īfra dicit. Improb⁹ d̄r malus ⁊ morib⁹ ꝑuersus. Intestabilis d̄r q̄ ita laborat īfamia: vt ad testimoniū faciendū nō recipiat̄: vñ scd̄m Noniū Marcellū: ītestat⁹ d̄r cuius verbis fides non adhibet̄. Dicit ergo Salusti⁹ hūc Turpiliū nō solū īprobū: sed etiā intestabilē fuisse: hoc est valde sceleratū: et ita criminib⁹ circūuētū: vt nec dign⁹ esset: cui⁹ verbis fides haberet̄. Videt̄: scz fuisse. Metell⁹. dicit q̄d fecerit Metell⁹ īperator postq̄ cognouit Vaccam vrbē defecisse ad iugurthā īterfecto p̄sidio romanorū. Ex ꝯspectu abijt. scz ne videri posset a militib⁹ latuit donec mesticia ⁊ dolor v̄sus est in irā. Cū q̄ hyemabat. nā vt supra dixit: exercitū in hyberna deduxerat: qr erat tp̄us hyemis. nā hyemare ē tp̄us hye

consiliumqꝫ ignorantibus tumult⁹ ipse ⁊ res noue satis placebāt. Romani milites improuiso metu incerti: ignariqꝫ quid potissimū facerent trepidare. Ad arcem oppidi vbi signa ⁊ scuta erāt presidiuz hostiū: porte ante clause fugā prohibebāt: ad hoc mulieres pueriqꝫ ꝓ tectis edificiorū saxa ⁊ alia que locus p̄bebat certatim mittere: ita neqꝫ caueri anceps malum neqꝫ a fortissimis infirmissimo generi resisti posse: iuxta boni maliqꝫ strēnui ⁊ imbecilles multi obtrūcati sunt in ea tanta asperitate seuissimis numidis ⁊ oppido vndiqꝫ clauso: Turpilius prefectus vnus ex oībus italicis ꝓfugit intactus: id misericordia ne hospitis an pactione: an casu ita euenerit parū cōperimus. nisi quia q̄ illi in tanto malo turpis vita integra fama potior fuit improbus intestabilisqꝫ videt̄. Metellus postq̄ de reb⁹ vacce actis cōperit paulisper mestus e cōspectu abijt. Deinde vbi ira et egritudo permixta sunt cū maxima cura vltum ire iniurias festinat. Legionem cū qua hyemabat: et q̄ pluri

mos potest Numidas equites pariter cū oc casu solis expeditos educit: ⁊ postera die cir citer horā tertiā puenit in quandā planiciez locis paulo superiorib⁹ circūuentaz: ibi mili tes fessos itineris magnitudine etiā abnuen tes oia docet: oppidū Vaccaz nō ampli⁹ mil le passuū abesse: dicere reliquū laborez equo aio pati: dum p ciuibus suis viris fortissimis atq; miserrimis penas caperēt: preterea pdā benigne ostentat: sic animis coz arrectis: e= quites in primo latere: pedites q̄z arctissime ire ⁊ signa occultare iubet. Vaccēses vbi ani maduertere ad se versum exercitū pergere: primo vti res erat Metellū esse rati: portas clausere. Deinde vbi neq; agros vastari: et eos qui primi aderāt Numidas equites vi= dent: rursum Jugurthā arbitrati cū magno gaudio obuij procedunt. Equites ⁊ pedites re pēte signo dato alij vulgū effusum oppido ce dere: alij ad portas festinare: ps turres cape re. Jra atq; pde spes āpli⁹ q̄z lassitudo posse. Jta vaccēses biduū mō ex psidia letati. Ciui tas magna ⁊ opulēta cūcta pene atq; pde fu it. Turpilius quē pfectū oppidi vnū ex oib⁹ pfugisse supra ostēdimus: iussus a Metello causam dicere postq; se parū expurgat con= demnat⁹ verberatusq; penas capite soluit.

mis i hybernis trāsigere. Nu midas eqtes: nā licz roman⁹ es set: tñ Numidas eqtes secū ha bebat. Expeditos. i. sarcinis ñ ipeditos: neq; gnatos: sz ad rē gerēdā patos: ⁊ īstructos. nā qñ vniuersus exercit⁹ ad locū ali= quē deducit: tā pedites q̄z equi tes oia q̄ hūt sarcinis cōposita secū portāt: q̄ postea deponunt cū castra locāt. Sz cū ad aliquā rē breui tpe gerēdā ducunt: re licta sarcinis: expediti pficiscūt sicuti nūc. Etiā abnuētes. i. re cusātes: nā qz fessi erāt nolebāt vlteri⁹ pcedere. Tūc Metell⁹ docuit eos vrbē Vaccā nō am= plius mille passuū abesse: dice= batq; illis puenire: vt sumerēt vindictā ex hostib⁹: p ciuib⁹ ro manis īterfectis. Dicere. i. cō= uenire. Pro ciuib⁹: q̄ interfe cti fuerāt i vrbe vacca. Penas caperēt. i. exigerēt penas. exigē est punire vlcisci: vindictā facē

Predā oñdit: qz metell⁹ milit= ib⁹ pmisit si vrbē caperēt: se eō cessurū: vt illā diriperēt. Mu midas eqtes. Ecce quō decepti sūt vaccēses: nā qz vidēt eqtes Numidas arbitrati sūt iugur= thā ee. Et ideo oēs ex vrbe ob= uiā pcesser̄t. Eqtes pediteq; sez rōanoz. Jra atq; pde spes āpli⁹ q̄z lassitudo posse: p poīat Romāi pp magnitudinē itine= ris: lassi ⁊ fessi erāt. Sz tāta erat ira ⁊ spes pde vt lassitudinē vin cerēt. Jta h⁹ mō (inq̄t) vrbe a romāis capta: vaccēses p duos dies tm̄mō letati sunt ex psidia sua: q̄ ad iugurthā defecerāt in terfecto psidio romanoz. Pe ne aut pde fuit: qz vrbs direpta est: ⁊ ciues īterfecti sūt. Prede pp direptionē rex oīm. Turpi lius. Dicit quē euētū habuerit turpli⁹ pfect⁹: q̄ sol⁹ ex vrbe vac ca pfugerat illes⁹: hic accusat⁹ est apō Metellū īpatorē: velutī q̄ psidiū romanoz hostib⁹ pdi disset: cuius rei magna erat pie ctura: q̄ oppido vndiq; clauso sol⁹ ex oib⁹ itact⁹ pfugit. metel= l⁹ iussit vt se defēderet. Sz cū de fēsio ei⁹ nō satis pbaret: dānat⁹

et ꝛberat⁹ capite penas soluit. Mã is ciuis ex latio erat: lex portia vetabat ciuẽ romanũ interfici: sz in exiliũ mitti iubebat. Hũc ꝯ dicit. Jdeo turpili⁹ dãnat⁹ iterfect⁹ est: qr nõ erat ciuis roman⁹: sz ciuis ex latio. Per idẽ tpus. Hũc trãsit ad aliã rẽ narrandã: q̃ tñ ad ꝓpositũ belli iugurthini ptinet. Dicit eni Bomilcarẽ ꝛ Habdalsã ꝓspirasse in pniciẽ iugurthe. Sz tñ cõsiliũ eorũ frustra susceptũ esse. Mã insidijs q̃s pauerãt cognitis Bomilcar et multi alij interfecti sũt: ordo ẽ: p idẽ tpus Bomilcar impulsu cui⁹ iugurtha icepat deditionẽ quã deseruit metu: suspect⁹ regi: et ipse suspiciẽs eũ cupere res nouas q̃rere ꝓ q̃rebat dolũ ad ꝑniciẽ ei⁹. Ciuis ipulsu. i. hortatu h⁹ supra visũ est quõ hortãte Bomilcare iugurtha deditionẽ facere ceperat. sed postea eũ penituit. Jp̃e. s. Bomilcar. Seor sũ a rege. i. sine iugurtha. tãtus erat virvt iugurtha et exercitũ cõmitteret: ꝛ negocia q̃ ipe aliis reb⁹ maorib⁹ occupat⁹ expedire nõ poterat ei expediẽda dimãdaret. Astricto. i. detento ꝛ occupato. Illi: scz Habdalse. Utriusq̃. s. Bomilcar ſ ꝛ Habdalse. Habdalsa: iugurtha ꝓfecerat exercitui suo Habdalsã ꝛ tulserat ei: vt exercitũ teneret inter hyberna romanor: ne romani ꝑ icursiones agrũ Numidie vastarẽt. Jnter hyberna romanor: erat tpus hyemis: q̃ tẽpore romani in hybernis erãt. Cũ exercit⁹ i hyberna deducit: p vicos ꝛ castella ꝛ loca distãtia collocatur. Ergo iter hec loca Habdalsa exercitũ habebat ne romani (vt fit) crebris incursionib⁹ agrũ Numidie vastarent.

Is: ordo ẽ. Bomilcar simul. i. et cupid⁹ patrãdi icepta: ꝛ anxius timore socij ne q̃reret nouũ ꝓsiliũ omisso vetere mittit lr̃as ad eũ p hoies fideles: post̃q̃ is: scz Habdalsa pculsus magnitudine facinoris nõvenit ad tẽpus: et post̃q̃ met⁹ ipediebat rẽ Sẽsus clar⁹ est. Socij. s. Habdalse. Jn q̃s. i. in q̃b⁹ lr̃is. Accusare hoc ẽ reꝑhẽdebat. Memoria Metelli in pestẽ cõuerteret: o Habdalsa vide ne ꝑmia Metelli in pniciẽ mutes. Nam iugurtha oĩno finẽ vite habiturus est cito: aut p nos: aut per Metellũ. Si nos iugurthã in

Mã is ciuis ex latio erat. Per idẽ tpũs Bomilcar: cui⁹ ipulsu Jugurtha deditionẽ quã metu deseruit inceperat: suspectus regi ꝛ ipse eũ suspiciens nouas res cupere: ad pernicie em eius doluz querere: diu noctuq̃ fatigare animũ: deniq̃ ofa tentando sociũ sibi adiungit nabdalsam hominẽ nobilem: magnis opibus clarũ acceptumq̃ popularibus suis. Js plerũq̃ seorsum ab rege exercitũ ductare: ꝛ omẽs res exequi solitus erat: que Jugurthe fesso aut maiorib⁹ astricto superãt: ex quo illi gloria opesq̃ inuẽte. Jgitur vtriusq̃ cõsilio dies insidijs statuitur. Cetera vti res posceret ꝓ tẽpore parari placuit. Habdalsa ad exercitum ꝓfectus est quẽ inter hyberna romanoruz iussus habebat: ne ager multis hostibus vastaretur. Js post̃q̃ magnitudine facinoris pculsus ad tempus nõ venit: metusq̃ rez impediebat. Bomilcar simul cupidus incepta patrãdi: et timore socij anxius: ne omisso vetere cõsilio nouuz quereret: litteras ad eũ per hoies fideles mittit in quis mollicem secordiãq̃ viri accusare: testari deos per quos iurasset: monere ne ꝑmia metelli in pe-

man⁹ Metelli dederimus vel viuũ vel mortuũ: premia a Metello nobis ꝓmissa cõsequemur. Si autẽ Metell⁹ sine opera nr̃a iugurthã ceperit: ꝑmia in pestẽ cõuertemus. Nã Metellus nos quoq; iterficiet. Premia Metelli: vt supra visũ est. Metell⁹ ingẽtia ꝑmia ꝓmisit Bomilcari: si iugurthã sibi traderet vel viuũ vel mortuũ. Exitiũ. i. finẽ et mortẽ. Ceterũ ne. i. an: ordo est: ceterũ. i. sed dicebat: id modo. i. nũc agitari: videlz ne. i. an periret ꝟtute sua: an periret ꝟtute Metelli: iugurtha oĩno peritur⁹ ẽ. Nũc id agit: vtrũ ꝟtute nr̃a pereat: an ꝟtute Metelli. Si pierit ꝟtute nr̃a ꝑmia a Metello ꝓmissa cõsequemur. Si aũt pericrit ꝟtute Metelli: cruciatũ t mortẽ recipiem⁹. Nũc igit cognita vtrũ potius velis: an ꝑmia an mortẽ. Erat ei. Habdalsa ministrũ quendã Numidã habebat fidũ et gratũ: q̃ oĩa negocia ei⁹ curabat: et oĩa ei⁹ cõsilia nouerat: ꝑter hocvltimũ consiliũ cõturationis: hic postq̃ lr̃e sũt allate: existimãs opus esse nabdalse opa sua: in Tentoriũ ĩtro tuit. Et dormiẽte illo: epl̃am allatã legit statimq; cognitis insidijs ad iugurthã pergit Misi nouissimi. s. cõsilij cõturationis ꝓra iugurthã. In tabernaculũ hoc est in tẽtoriũ. Puluino Puluin⁹ dicit Cerucal super quo sternit caput dormiẽtis: a pulma dict⁹ q̃si plumin⁹. Temere: hoc est fortuito. Nam temere scõm Serutũ hec significat sine causa: vt Virgil. Haud temere est: ꝓclamat ab aggere volens. Temere significat fortuito: vt hoc loco. significat alquãdo male: aliqñ improuide.

Sumit: capit. Indicẽ: videlz ministrũ q̃ ei abstulerat epl̃am Index ꝓprie dicit q̃ sceleris cuius ipse est cõscius latebras indicat. Dicit que ipe facere parauisset perfidia clientis sui preuenta esse. hoc est dicit: quẽadmodũ decreuerat detegere proditionẽ. O rex ego factur⁹ erã id quod fecit minister et cliens meus. Nã epistolã michi a Bomilcare missam proditionẽ cõtinentẽ: ad te deferre decreueram: et totam proditionẽ aperire. Sz perfidia clientis mei preuenit me: nã prior ipse eam epl̃am ad te detulit. Perfidia clientis: cliens et patron⁹ correlatiua sunt: sicut seruus et domin⁹. pater et filius. Nam cliens dicit q̃ sub alicuius patroci-

stẽ cõuerteret. Jugurthe exitiũ adesse: ceterum sua ne an Metelli virtute periret: id mõ agitari: proide reputaret aĩo suo premia an cruciatũ mallet. sed cuz he littere allate fuere: forte Nabdalsa exercitato corpore fessus i lecto quiescebat: vbi cognitis Bomilcaris verbis primo cura: deinde vti egrum aĩm solet somn⁹ cepit: erat ei Numida quidã negociorum curator fidus ei acceptusq; et omniũ consiliorum nisi nouissimi particeps: qui postq̃ allatas litteras audiuit et ex consuetudine ratus opera aut ingenio suo opus esse: tabernaculum introiuit. Dormiẽte illo epistolam super caput in puluino temere positam sumit ac perlegit. Deinde propere cognitis insidijs ad regez pergit. Nabdalsa post paulo experrectus: vbi neq; epistolam repperit et rem omnem vti acta erat ex perfugis cognouit: Primo indicem persequi conatus est: postq̃ id frustra fuit: Jugurtham placandi gratia accedit: dicit que ipse facere parauisset perfidia clientis sui preuenta: lachry-

uenit me: nã prior ipse eam epl̃am ad te detulit. Perfidia clientis: cliens et patron⁹ correlatiua sunt: sicut seruus et domin⁹. pater et filius. Nam cliens dicit q̃ sub alicuius patroci-

nio est: ⁊ dr̄ cliens quasi colens patronum: hoc est obseruans et custodiens: cliens qui defē-
ditur: patronus qui defendit. Sed clientem hoc loco accipit pro ministro. Iram oppres
serat: hoc est extinxerat: vel potius clauserat. Credere: hoc est confidebat. Iuxta. id est
similiter. Pauescere: iustam causam timēdi habebat. Nam qui sibi magis cari erāt: quosq; magis honoribus et opib⁹ extulerat: eos proditores erat expertus. Cōtra decus regium quia in loco humili et abiecto iacebat. Uecordia. hoc est insania. Nam qui nimiū timet: sōno frequenter tremēs excitat̄. Igitur. Dicit quid fecerit metellus postq̄ audiuit proditionem esse patefactam. De casu. q̄modo esset interfect⁹. Marium. Mario postulanti sepius missionem concessit metellus

Hec rome. Dicit quō plebs rome libenter accepit: et habuit gratia ea que scripta sunt de metello et mario a negociatoribus ⁊ ab equitibus romanis q̄ erant in affrica ex quo factum est: vt cū marius missione accepta romā venisset: statim cōsul crearet̄. Que de metello ac mario. Metellum criminabantur: ⁊ marium laudabant: eūq; ad id bellum imperatores poscebant. Misse erant: scilicet a negociatoribus et ab equitibus romanis: et a gauda: et ab aliis qui pacem desiderabant Imperatori: nobilitas nocebat Metello: econtra ignobilitas proderat Mario. Imperatori. scilicet metello. Nobilitas hoc loco nō significat mlt̄itudo nobiliū: sz claritudo generis: ⁊ familie. Inuidie esse id est erat ad inuidiam propter nobilitatem metello inuidebat̄

At illi alteri. scilicet mario. Generis humilitas. id est ignobilitas. Fauorem addiderat: quia tota plebs propter similitudinem generis fauebat Mario. Ceterum in vtroq;: licet nobilitas generis īuidiam metello peperit: ignobilitas Mario fauorem acquisiuerit: tam̄ plus valuerūt volūtates partiū q̄ bona: aut mala sua i vtroq;

mans obtestatur per amicitiā perq; sua ante fideliter acta ne super tali scelere suspectū sese haberet. Ad ea rex aliter q̄ aīmo gerebat placide respōdit Bomilcare īterfecto aliisq; multis quos socios insidiarū cognouit iram opp̄sserat: ne qua seditio aut bellū ex eo negocio oriret̄: neq; post id Iugurthe dies aut nox vlla q̄eta fuit: neq; loco: neq; mortali cui q̄ aut tēpori sat credere. Ciues hostesq; iuxta metuere: circūspectare oīa ⁊ omni strepitu pauescere: alio loco sepe ꝯtra decus regiū noctu requiescere: interdū sōno exitus arreptis armis tumultum facere. Ita formidine quasi vecordia agitari. Igitur Metellus vbi de casu Bomilcaris et indicio patefacto ex perfugis cognouit: rursus tanq̄ ad integrū bellum cuncta parat: festinatq; Marium fatigantem de profectione simul et inuisum et offensum sibi: parū idoneum ratus domū dimittit. Hec Rome plebs litteris que de Metello ac Mario misse erant cognitis volenti animo de ambobus acceperat. Imperatori nobilitas que antea decori fuit: inuidie esse. At illi alteri generis humilitas fauorem addiderat. Ceterum in vtroq; magis studia

Studia partiũ: qꝛ vtraq; ꝑs suos extollere cupiebat: plebs nouos hoĩmes. Nobilitas nobiles. Quã mala: aut bona sua: qꝛ nõ tã ꝓpter nobilitatẽ: aut ꝟtutes. neq; ꝓpter ignobilitatẽ: aut vitia: q̃ ꝓpter ꝯditionẽ partiũ: vel Mariꝰ honore sublatꝰ ẽ: vel Metellꝰ depressus Moderata sũt: hꝰ est valuerũt. Moderari ẽ ĩpio ac ꝑtãte regere. Preterea. erat ⁊ alia res q̃ et Mario fauorẽ: ⁊ Metello ĩuidiã ꝯpabat. Nã Tribuni plebis in cõtionibꝰ Metellũ criminabãtur: ⁊ illũ reũ capitis esse dicebãt: ecõtra Mariũ miris laudibꝰ extollebant. Deniq; ciues egeni et rusticani atq; opifices: q̃ nichil habebãt vnde viuerẽt: nisi ex opere manuũ: oẽs ad Mariũ ꝯueniebant: honorẽ illiꝰ cariorẽ hñtes q̃ sua necessaria. Seditiosi magistratus Tribunos plebis maxĩe ĩtelligimꝰ: Uulgũ: et hic vulgus ⁊ hoc vulgus dicimꝰ. Capitis arcessere. i. capitis accusabant: dicebãt illũ dignũ esse q̃ capitis dãnarek. Uti opifices agrestesq; oẽs: plebs dꝛ mltitudo ignobilis et ppl̃us minutꝰ: vt opifices/et ciues egeni. Quoꝝ res fidesq; in manibꝰ site erãt. res ĩ manibꝰ eoꝝ posite erãt q̃ nihil habebant nisi id qd̃ manu q̃rebãt: et ope lucrabãtur: fides in manibꝰ eoꝝ posita erat: q̃ id qd̃ ꝓmittebãt: ꝑstare nõ poterant: nisi ope ⁊ labore manuũ. Fides dꝛ qñ fit id qd̃ dicit: hoc est qñ id qd̃ ꝓmittimus: exhibemus. Frequẽtarẽt Mariũ: hꝰ ẽ frequentes ad mariũ cõuenirent. Ita. hoc modo. Post multas tẽpestates. i. post multa tẽpora. Nã multa tẽpora trãsacta erãt: ex quo nullꝰ nouus homo ꝯsulatũ erat adeptus Nouo hoĩ: .i. mario ignobili. Et postea ppl̃us Mariꝰ oĩa q̃ volebat assecutꝰ est. Nã et cõsul factꝰ est. et ei Numidia prouincia ꝑ populũ est decreta: licet Senatus eã antea Metello decreuisset. Sed ppl̃i iussus plus valuit q̃ Senatus decretũ. Ea res frustra fuit: qꝛ id qd̃ decreuerat senatus nihil valuit. Eodẽ tpe: Ordo est. Eodẽ tpe iugurtha agebat vagus ⁊ incertꝰ: cũ ꝓ qñ: neq; bellũ posse geri sine administris: et cũ duceret ꝑiculosũ experiri fidẽ nouorũ amicorũ in tãta ꝑfidia veterũ. s. amicorũ. Amissis amicis: plerosq; quorũ ipse necauerat: ceteri ꝑculsi formidine ꝓfugerãt ꝑs ad Romanos: alij ad regẽ Boghũ. Regẽ Boghũ. Boghus rex maurorũ erat: q̃ Numidie cõfines sũt. Amicoꝝ nouoꝝ fidẽ: iugurtha ꝑiculosũ eẽ putabat expiri nouos amicos: qꝛ vetes amicos ꝓditores erat expt̃ꝰ ⁊ ꝑfidos. Nã Bomilcar ⁊ Nabdalsa vetes eiꝰ amici ĩ ꝑniciẽ eiꝰ

partium q̃ mala: aut bona sua moderata sũt Preterea seditiosi magistratus vulgus exagitare Metellũ oĩbus contionibꝰ capitis arcessere: Marij virtutẽ in maiꝰ celebrare. Deniq; plebs sic est accẽsa vti opifices: agrestesq; oẽs: quorũ res fidesq; in manibꝰ site erant relictis operis frequẽtarent Mariũ ⁊ vt sua necessaria post illis honorẽ ducerent. Ita ꝑculsa nobilitate post multas tẽpestates nouo homini cõsulatus mandatur: ⁊ postea populus a tribuno plebis. L. Mãlio mãcino rogatus quẽ vellet cũ iugurtha belluz gerere: frequẽs Mariũ iussit. Sed Senatꝰ paulo ante Metello Numidiã ꝓuinciam decreuerat ea res frustra fuit. Eodez tẽpore Jugurtha amissis amicis; quoꝝ plerosq; ipe necauerat Ceteri formidĩe: ꝑs ad Romanos: alij ad regem Boghũ ꝓfugerant. quũ neq; bellũ geri sine administris posset et nouorum fidem in tanta perfidia veterũ experiri periculosum

cõspirauerãt. Duceret.i.existimaret. Sepe iugurtha quasi amẽs erat: cõsiliumq; captum statim mutabat. Aliquãdo fugere: aliqñ armis resistere decernebat. Dubitare: hoc est nec virtuti nec fidei populariũ cõfidebat. Ita hoc modo: quicqd facere tẽptabat: aduersũ sibi euentebat. Sed iter eas moras. Breuiter preliũ describit cõmissũ inter Metellũ et Jugurtham in quo plio victus est iugurtha. Romani. Romani (inqt) multa signa militaria ꝛ arma ceperũt: sed paucos hostes Ordo est: romani sũt potiti aliquãto numero signorũ ꝛ armorũ: sed sunt potiti numero paucorũ hostiũ: qr Numide magis fugiũt ꝙ se armis defendunt.

Mã ferme. Ordo ẽ. Mã ferme magis pedes ꝙ arma sũt tutati Numidas in oĩbus prelijs

Magis pedes ꝙ arma: qr magis fugiũt ꝙ se armis defẽdũt qr fugiẽdo magis ꝙ armis pugnãdo seipsos cõseruant. Ea fuga. Dicit qmodo Jugurtha victus per vastas solitudines Thalam peruenit: q̃ est ciuitas magna et opulenta: vbi iugurtha suos thesauros habebat: atq; etiã filios. Impẽsius modo reb⁹ suis diffidẽs. i. vehemẽtius nunc suo statui diffidens.

Plericq; thesauri: idest multi thesauri. s. erãt. est Zeuma ab inferiori. Que postꝙ: ordo ẽ. Tamẽ Metell⁹ aggredit supuadere oẽs asperitates: ac etiã vincere manu: spe patrãdi belli si foret potit⁹ ei⁹ oppidi: ꝙꝙ cognouerat loca arida et vasta esse iter Thalam et primũ flumen: in spacio qnquagĩta miliũm: postꝙ q̃ hoc est illa sũt cõperta metello. Que postꝙ sũt cõperta. i. cognita: postꝙ metellus cognouit iugurthã Thalã pfugisse: decreuit exercitũ traducere ad eũ locũ: licet eũ trãsire oporteret p loca arida et vastas solitudines. Flumen qdã erat distãs a Thala qnquagĩta miliaria. In hoc spacio loca erãt arida ꝛ aq̃ carẽtia: ĩ qb⁹ nemo hĩtabat: p hec loca trãseũdũ erat. Loca arida. i. aq̃ carẽtia. Tamẽ spe patrandi belli si ei⁹ oppidi potitus foret: qꝙis p loca arida et difficilia transire oporteret: tamẽ quia sperabat bellũ finire: si eã ciuitatẽ cepisset: oẽs asperitates vincere deducere et vari⁹ ĩcertusq; agitabat: neq; illi res neq; consiliũ: aut quisq; hominũ satis placebat. Jtinera profectusq; in dies mutare: modo aduersus hostes: interdũ in solitudies pgere: sepe in fuga ac post paulo in armis spẽ habere: dubitare virtuti an fidei populariuz min⁹ crederet. Jta quocũq; itẽderat res aduerse erãt. Sed inter eas moras repẽte sese Metell⁹ cũ exercitu ostẽdit. Numide ab Jugurtha p tẽpore parati instructiq; sunt. Deinde preliuz incipit: qua in pte rex pugne af fuit: ibi aliq̃diu certatũ ẽ. Ceteri ei⁹ oẽs milites primo cõgressu pulsi fugatiq; sunt. Romani signorũ et armoruz: ꝛ aliquanto numero hostiũ paucorũ potiti sunt. Mã ferme Numidas ĩ oĩbus prelijs magis pedes ꝙ arma tutati sũt. Ea fuga Jugurtha ipẽ sius modo reb⁹ suis diffidẽs cũ perfugis ꝛ parte equitatus in solitudies: Deinde Thalaz puenit: id oppidũ magnũ atq; opulẽtuz: ibi plericq; thesauri filiorũq; eius mult⁹ pueritie cult⁹ erat. Que postq̃ Metello pperta sunt: ꝙq̃ inter Thalã flumẽq; primum in spacio miliũ quiquagĩta loca arida atq; vasta cẽ cognouerat

creuit. Si eius oppidi potit⁹ foret.i.si vrbē illā cepisset. Ac naturā etiā. Mā fere cōtra naturā est posse exercitū ducere p loca tā arida. Igit oīa iumēta. Vide quo cōsilio t qua arte vsus sit vt exercitū Thalam duceret. iumēta onerari iussit tantūmodo frumēto qō decē dies sufficeret. Ceteras sarcinas atq alia onera ex iumētis tolli iussit. Et vtres atq vasa ad portandā aquā idonea iumētis īponi pcepit. Ipsaq vasa ipleri aqua iussit ex flumine: qō p

tū spe patrandi belli: si eius oppidi potit⁹ foret oīs asperitates supuadere: ac naturā etiam vincere aggredit: igit oīa iumēta sarcinis leuari iubet: nisi frumēto dierū decē. Ceterū vtres mō: t alia vasa aque idonea portari. Pretereaq rit ex agris q plurimū pōt domiti pecoris: eoq īponit vasa cuiusq mōi sed pleraq lignea collecta ex tugurijs numidaz. Ad hoc finitimis īperat: q se post regis fugā Metello dederāt: q plurimū vt q sq aq portaret. Diē locūq vbi presto fuerit pdicit ipse ex flumine quā pximā oppido aquā esse supra dixim⁹: iumēta onerat. Eo modo īstructus ad Thalam pficiscit. Deinde vbi ad id loci vētū est quo numidas pceperat. t castra posita munitaq sunt: tāta repēte celo missa vis aque dicit vt ea mō exercitui: satis superq foret. Preterea commeatus spe amplior: q Numide sicuti pleriq faciunt in noua deditione officia intenderant. Ceterū milites

rximū erat Thale quīquaginta milib⁹ passuū. Atq ita frumēto et aq iumētis oneratis Thalā cū exercitu pficiscit. Jumēta dicūtur q onera portāt. Misi frumento dierū decē. Cetera onera ex iumētis tolli iussit: pter frumentū decē dierū. Ceterū vtres. Utres fiunt de pellibus caprinis inuersis. Modo .i.tantūmodo. Preterea. Dicit Metellū ptū iumentorū potuit congregasse ad vasa plena aque cōuehēda. Neq enim per tā vastas solitudines t loca arida sine aq exercitum ducere potuisset. Domiti pecoris.i.iumētorum: sicuti sūt equi: muli: eque: asini: et cetera hutusmodi. Eoq.i. super id pecus domitum. Ad hoc: scilicet preterea. Ubi presto fuerint.i. vbi sint parati. Ipse ex flumīe. Ordo est. Ipse onerat iumenta ex flumine quā aquam diximus esse proximam oppido. Quā aquam. Ac si diceret: quod flumen. Proximā oppido. Mā pauloante dixit flumē esse proximum Thale quinquaginta milibus passuum. Ad id loci. idest ad eum locum. Quo: ad quē. Numidas pceperat. Mā pauloante dixit. Diem locūq vbi presto fuerint pdixit. E celo: scz p pluuiā. Uis: abundantia. Modo.i.tantūmodo. Cō meatus spe amplior scz fuit id est maior q sperabat. Sicuti pleriq.s.facūt. Sic enī fieri solet. Mā semp ppli in noua deditione se promptos et officiosos prestant in eos quibus se dediderūt. Officia intēderant: hoc est prompte officia prestiterant

In noua deditione. Multi populi Numidarum se Metello dediderant postq victus est Jugurtha. Et in hac noua deditione vnusquisq populus officium suum prompte exhibebat Metello. Ceterum milites religione pluuia magis vsi sunt. Milites vtebantur magis aqua per pluuiā celitus demissa: q aqua que fuerat per iumēta cōuecta. Et hoc faciebant religione ducti: putabāt enī aquā illā diuinitus sibi missam fuisse: q dijs cure essent.

Religione.i.ꝓpter religionē:hoc est ꝓpter honorē deoꝝ. Nā religio ꝓprie dr̄ honor et cultus q̄ deo īpendit̄. Nihilo segnius.i.nihilo tardiꝰ. Parare ꝑ parabāt. Idē nr̄i.romani similiter ⁊ ipsi bellū parabāt. Facere ꝑ faciebāt. Idē.i.eādē rē. Sed rex. Dicit iugurthā cū liberis ⁊ multa pecunia noctu ex vrbe fugisse:postq̄ vidit Metellū oīa vicere posse etiā ipam naturā:q̄ alijs dn̄ari et īpare solet. Nihil infectū Metello.i.oīa fieri posse a Metello.

Quippe.i.q̄a. Negocij gr̄a idest cā alicuiꝰ rei. Celeritate: videlz nō morādo diutiꝰ in vno loco: sz celerit̄ discedēdo. Nā talia cōsilia: videlz ꝯsilia ꝓditionis. Per ociū.i.per occasionē tpis. Opportunitate.i.cōmoditate tēporis. Et ideo cum nō moraretur ampliꝰ vno die aut vna nocte in vno loco:nō dabat̄ opportunitas tpis alicui ad capiendū consiliū ꝓditionis. At Metellꝰ. Ita q̄ iugurtha ꝓfugit ex oppido:sed Metellus illud obsidere ⁊ oppugnare preerat. Intētos.i.paratos. Operibus:videlz munitione menibus ⁊ fossa. Loco.i.natura loci. Circūuenit:idest circūdat. Vallo fossaq̄. Qui obsidebāt ciuitates vallo et fossa eas circundare solebant:ne oppidani eruptione facta castra circūposita inuaderēt: ⁊ vt citius fame coacti dū nemo egredi pōt: deditionē facerēt. Vallū est munitio ex fustibꝰ facta apposito aggere t̄re:q̄d fossa cingit̄. Deinde iubet duobꝰ locis ex copia maxime idoneis. Vineas agere. Vinea:vt ait Vegetius machina est:q̄ leuioribꝰ lignis colligat̄:lata pedibꝰ octo: alta pedibꝰ septē:longa pedibꝰ sedecī. huiꝰ tectuz munitione duplici tabulatis cratibusq̄ cōtexitur. Latera quoq̄ vimine sepiūtur ne saxoꝝ telorūq̄ īpetu penetrētur. Extrinsecꝰ autē ne immisso cōcremētur incendio crudis ac recētibus corijs operiūtur. Iste cū plures facte fuerīt iungūtur in ordine:sub quibꝰ subsidētes tuti ad subruēda murorū penetrāt fundamēta. Vinea machina bellica erat:q̄ ꝓpe menia ducebat̄:et sub ea milites tecti menia oppugnabāt. Sup vineas terrā accumulabāt: et sup terrā turres faciebāt. In turribꝰ pugnatores locabant̄. Vinea autē dicta est:eo q̄ in modū vineaꝝ ex vna ꝑte tātū tecta erat:q̄ ꝑs muros oppugnādos respiciebat. Sic enī vinee maxime in ortis aptant̄: vt vna pars decliuis vitibꝰ cōtegat̄. Deinde iubet.s.milites agere vineas:hoc est appellare:admouere:adducere:scz iuxta muros. Duobꝰ locis ex copia maxime idoneis. In mul

ꝓ religione pluuia magis vsi. Eaq̄ res multū animis eoꝝ addidit. Nā rati sunt sese dijs īmortalibus cura esse. Deīde postero die cōtra opinionē Iugurthe ad Thalā ꝑueniunt. Oppidani qui se locorū asperitate munitos crediderāt:magna atq̄ insolita re ꝑculsi:nichilo segniꝰ bellū parare:idez nostri facere. Sz rex nichil iā infectū Metello credēs: q̄ppe q̄ oīa tela:arma:locos:tēpora Deniq̄ naturā ipsam ceteris īperitantē industria vicerat cū liberis ⁊ magna parte pecunie ex oppido noctu ꝓfugit. Neq̄ postea vllo in loco amplius vno die aut vna nocte moratꝰ simulabat se negocij gratia ꝓperare. Ceterū ꝓditionē timebat quā vitare posse celeritate putabat. (Nam talia consilia solent per ociū ex opportunitate capi) At Metellus vbi oppidanos p̄lio intētos:simul oppidū et operibꝰ ⁊ loco munitū videt: vallo fossaq̄ menia circūuenit. Deinde iubet duobꝰ locis ex copia

tis locis circa menia vinee locari poterant. Sz ex multis locis duo maxime erant idonea: i quib⁹ vinee ponerent̄ ad oppugnanda menia. Ex copia: acsi diceret ex multis. Aggerē. Agger aūt ex t̄ra lignisq; extollit̄ ꝯ murū de q̄ tela iactāt̄. Agger ē accumulatio t̄re. Jacē: ūdere. Et sup aggerē ipositi turrib⁹ opus administros tutari ⁊ iubet mīstros tutari opus impositis turribus sup aggerē. Opus: vz munitionē ip̄am. Administros. i. pugnatores.

maxime idoneis vineas agere: supq; eas aggerē iacere: et sup aggerē impositis turrib⁹ opus admīstros tutari. Cōtra hec oppidani festinare parare: ꝓrsus ab vtrisq; nichil reliquū fieri. Deniq; Romani multo ante labore p̄lijsq; fatigati post dies quadragīta q̄ eo ventū erat: oppido modo potiti. Preda oīs a ꝑfugis corrupta est. Hi postq̄ murū arietibus feriri: resq; suas afflictas vidēt aurū atq; argentū ⁊ alia que prima ducunt̄ domū regiam cōportāt: ibiq; vino ⁊ epulis grauati: illaq; et domū: ⁊ semet igni corrūpunt: ⁊ quas victi ab hostibus penas metuerant: eas ipsi volentes pēdere. Sed pariter cū capta Thala legati ex oppido Lepti ad Metellū venerant: orātes vti presidiū prefectumq; eo mitteret Amilcarē quendam hoīem nobilem factiosum nouis rebus studere: aduersum quē neq; imperia magistratuum: neq; leges valerent: ni id festinaret in summo periculo suam salutem ⁊ illorum socios fore. Nam leptitani iam inde a prīcipio belli Jugurthini ad Bestiam consulem: et postea Romam miserant amicitiam societatēq; rogatum. Dein-

Tutari: defendere. Ab vtrisq;. s. a romāis ⁊ oppidanis. Nihil reliquū fieri. i. nihil relinq̄bat̄. Deniq;. Dicit romanos post dies quadraginta vrbē cepisse solūmō: predā aūt nullam inuenisse: eo q̄ ꝑfuge eam igni corruperant. Romāi oppido modo potiti sunt: hoc est solūmō vrbē ceperūt: q̄r predā nullā capere potuerūt. Nā ꝑfuge eā igni cōsūpserāt. Nā postq̄ viderūt vrbem diutius defendi non posse: quicq̄d auri et argēti aliud ve preciosū erat in vrbe portauerūt domū regiā. Atq; ita vino et epulis onerati ⁊ domū et res ip̄as seip̄os igni corruperūt. Hi. s. ꝑfuge. Postq̄ murū arietib⁹ feriri. Aries machina bellica est: qua muri feriebant̄ ⁊ vsq; ad ruinā quatiebant̄: dict⁹ aries: q̄r murū pugnat ī modū arietū pugnātiū: vel q̄r sit in sūmo in modū capitis arietini. Et alia: vt sūt ornamēta p̄ciosa. Prima. i. precipua: cara Ducunt̄: estimant̄ vel dicuntur. Domū regiam: vbi iugurtha rex habitare solebat. Illa. s. aurum argentū ⁊ alia preciosa. Sed pariter. Nunc ad aliam rem narrandam transit. Dicit enī eodē tempore venisse legatos ex ciuitate Lepti ad metellū/orantes vt mitteret eo presidiū militū ⁊ prefectum: eo q̄ almicar quidā nobilis factiosus seditionem in vrbe concitaret: cōtra quē nec leges nec magistratus valerent. Amilcarē quēdam: subauditur dicebant. Nam leptitani. Declarat quomodo leptitani socij erāt populi romani: a principio belli iugurthini leptitani miserant legatos p̄mo ad bestiam consulem: deinde romam qui societatem et amicitiam peterent. Itaq; a ppl̄o romano ī societatem

et amicitiã recepti: semp fideles fuerãt. Gnauiter. i. strẽnue: prompte. Quid leptitanis imperauerãt duces romani. s. bestia. Albinꝰ et metellus prõpte fecerãt. Eo. s. leptim. Ligurũ. Ligures socij erant ppli romani Id oppidũ. Dicit a qbꝰ ppls leptis ciuitas cõdita sit. Sidonij ppli phenicis regionis: cũ inter eos ciuiles discordie orte eẽnt: pfecti sũt nauibꝰ i ea loca: vbi ciuitatẽ leptim condiderunt. Situm. i. positum. s. id oppidũ leptis. Quibus nomẽ ex re inditũ est. i. impositũ. Dicit quare vocate sũt Syrtes. Dicit enĩ a tractu syrtes eẽ vocatas. Nam syrao significat trahyo. Syrao est trahyo. vñ syrtes. Quare aũt a tractu sint vocate syrtes: ipe declarat. Ex re. i. ab effectu. Nã qz in his locis vnde trahũt limũ et arenã et saxa ingentia. propt ea a trahendo. i. a syrao syrtes sũt vocate. Duo sũt sinus. Sinus ẽ maris receptaculũ. Duo loca in mari. In extrema affrica. i. ĩ extrema parte affrice oriẽtem versus. Impares magnitudine: qz alter altero maior est Pares natura: qz vterqꝫ locꝰ periculosus est: ppterea qz vterqꝫ locus cũ mare ventis agitat arenã et limũ et saxa ingentia trahit: vt propterea mare ibi fiat asperũ z ad nauigãdũ ad modũ difficile ac piculosũ. Quorũ loca prima terre palta sunt Horꝫ sinuũ loca q̃ sũt terre z littori vicina sũt valde pfunda et alta. Cetera vero loca q̃ nõ sũt littori et terre vicina: alia sũt alta z pfũda: alia aũt vadosa. i. nõ pfũda nec alta: qz plena sũt arena et limor saxis: z iõ sũt piculosa. Nã ibi naues illidũt z frãgũt. Cetera (vti sors tulit) alta alia in tẽpestate vadosa: hoc est cetera loca q̃ nõ sũt terre vicina alia sũt alta: alia vadosa: sicut sors tẽpestatis tulit. Nã qñ tẽpestas est: et mare ventis agitatur: vnde tãtã arenã z limũ z saxa trahũt: vt ea loca efficiãt vadosa z inauigabilia. Alia in tempestate vadosa. Vadosus dr̃ locus vbi aqua tam humilis est: vt ibi vadi possit pedibus Et tempestas hec loca vadosa facit. Nam vbi mare: ordo est. Nam fluctus trahunt limũ et arenã et saxa ingentia: vbi id est quando mare ceperit esse magnum: et ceperit seuire vẽtis. Vbi mare magnum et seuire ventis ceperit. i. quando inceperit esse tempestas. Seuire. i. agitare. Trahunt. Ecce quomodo a trahendo. i. a syrao syrtes sunt appellate. Ita facies. id est aspectus. Facies locorum cum ventis simul mutatur: qz loca que ante tempestatem erant alta et pfunda: supueniente tempestate efficiuntur vadosa et ecõtrario: que loca in tempestate erant vadosa: discedente tempestate alta et profunda redduntur. Cum ventis. i. cum tempestate Eius ciuitatis: hec ciuitas leptitanorũ primo sermonem et linguam phenicum habebat vnde originem ducebat: postea propter cõnubia numidarũ: pristino sermone relicto: lingua et sermone numidarũ vti cepit Leges tamen cultumqꝫ sidonicum retinuit. Lingua: id est sermo. Conuersa est: id est mutata. Connubio numidaꝝ

de vbi ea impetrata fuere semp boni fideles qꝫ mãsere: et cũcta a Bestia Albino Metello loqꝫ ipetrata gnauiter fecerãt. Itaqꝫ ab ipetratore facile que petebãt adepti sunt. Emisse sunt eo cohortes Ligurũ. iiij. et. G. Annꝰ prefectus: id oppidũ a sidonijs conditus est: quos accepimus pfugos ob discordias ciuiles nauibꝰ in eos locos veniſſe. Ceterũ situs inter duas Syrtis quibus nomẽ ex re inditũ Nã duo sunt sinus ppe ĩ extrema Affrica impares magnitudine: pares natura: q̃rũ loca prĩa terre peralta sunt. cetera vti sors tulit alta: alia tẽpestate vadosa. Nã vbi mare magnũ esse et seuire ventis cepit: limũ arenãqꝫ et saxa ingentia fluctus trahunt ita facies locorum cum ventis simul mutatur. Igitur eiꝰ

quia leptitani vxores numidas accipiebant. Leges cultusq; pleraq; sidonica sicut: leptitani. linguam et sermonem mutauerunt: sed non mutauerũt leges et cultum. Leges: qꝛ viuunt ſm leges sidonioꝝ. Cultus: cultus ꝑtinet ad vestitũ ⁊ ad mores viuẽdi. Pleraq;. ꝑ maiori parte. Que. i. quas res. s. leges et cultũ. ꝙ ꝓcul ab imperio regis etatẽ agebãt. i. qꝛ viuebãt ꝓcul a rege numidarũ. Ex hoc apparet leptitanos fuisse sub imperio regis numidarũ. Inter illos. s. leptitanos. Dicit quare leptitani ꝓcul ab impio regis numidaꝝ viuũt qꝛ inter leptitanos et numidiã loca sũt deserta. Vasti. i. deserti. Et ꝓpterea qꝛ inter leptitanos et numidiã multa loca deserta ⁊ ingẽtes solitudiues erãt raro rex ad eos ibat atq; ita leges eoꝝ ⁊ mores pristinos non mutabat. Sed qm̃. Capta opportunitate salustius ꝑ digressionẽ describit locũ qui appellatus ẽ are filenũ. Et cãm narrat quare sic appellatꝰ est. Qm̃ i has regiões venimꝰ. Qm̃ (inquit) data occasione ꝑ negociũ leptitatorũ venimus ad describẽdum syrtes q̃ sũt in extrema parte affrice: nõ videt̃ icõgruũ describere etiã locũ qui dr̃ filenũ are: qui locus est i eadẽ parte affrice. In has regiones venimus: vz describendo syrtes.

Duoꝝ carthaginẽsium. s. filenum qui nomen dederũt loco ob egregium factum eorum.

Locus: quia locus dicitur filenum are: ideo narrare volumus factũ ipoꝝ filenũ. Qua tempestate. i. quo tp̃e. Eo tp̃e q̃ ĩperiũ carthaginẽsiũ magnum fuit in affrica. Cyrenenses populi ipsi quoq; magni ĩpio fuerunt: adeo cum carthaginensibus bellũ gererent. Plereq; affrice: magne ꝑti affrice. Ager in medio arenosus. s. erat. inter fines carthaginensium et cyrenẽsium: ager erat plenus arena. Una specie. s. erat ipsius agri. Que res: videlicet: qꝛ nihil erat quod fines eorũ diuideret. Eos in maximo diuturnoq; bello habuit. i. tenuit: qꝛ carthaginenses et cyrenenses diu inter se de finibꝰ imperij bella gesserunt. Postq̃ vtrinq;. Diu carthaginenses et cyrenenses de finibus imperij et bello terrestri et bello nauali inter se dimicauerant. Aliquãdo carthaginẽses: aliqñ cyrenenses victi sunt. igit̃ diuturno bello fatigati timentes ne vtrosq; populos fessos: alius populus vel rex bello aggrederetur: ita inter se conuenerunt vt vterq; populus de sua ciuitate certo die et certa hora legatos mitteret: et is locus vbi obuij inter se fuissent: finis et terminus communis vtriusq; populi esset. igitur carthaginenses duos fratres miserũt qui vocabant̃ filenes. Silr̃ cyrenẽses duos miserũt. Sed carthaginẽses citiꝰ: cyrenẽses v̄o tardiꝰ venerẽt. Tũ cyrenẽses ceperũt cõq̃ri et crimĩari atq; accusare legatos carthaginẽsiũ ꝙ ãte tp̃s ⁊ diẽ cõstitutũ domo discessissẽt: ⁊ ob id citiꝰ venissent: se id nullo mõ pati velle: vt ibi terminos ponãt vbi obuij ĩter se fuerĩt: qꝛ decepti sint Tum

ciuitatis lingua modo cõuersa cõnubio Numidarum: leges/cultusq; pleraq; Sydonica que eo facilius retinebãt: ꝙ procul ab imperio regis etatem agebant. Inter illos et frequentem Numidiam multi vastiq; loci sunt Sed quoniam in has regiones per Leptitanorum negocia venimus: non indignum videtur egregium atq; mirabile facinus duorum Carthaginensium memorare. Eam rez dicere locus admonuit: qua tempestate Carthaginenses plereq; Affrice imperitabant. Cyrenenses quoq; magni atq; opulenti fuere. Ager in medio arenosus vna specie. Neq; flumen neq; mons erat qui fines eorum discerneret. Que res eos in magno diuturnoq; bello inter se habuit. Postq̃ vtrinq;

Carthaginenses legati postulauerūt: vt aliā aliquā conditionē equā ꝓponerent. Igit̄ cyrenēses hanc cōditionē ꝓposuerūt: vt carthaginenses paterent̄ se viuos sepeliri ī eo loco vbi vellent fines poni. Se quoq; eā conditionē subituros eē. Tū carthaginenses ꝓbata conditione vbi terminos et fines poni volebāt: ibi viui sepulti sūt. Carthaginenses ī eo loco filenis fratribus aras cōsecrarūt: atq; ita locus ille filenū are dictus est. Postq̄: ordo est. illi scz carthaginenses ⁊ cyrenēses veriti ne mox alius aggrederetur victos ⁊ victores defessos faciūt sponsionē ꝑ induciā: vti legati ꝓficiscerent̄ domo certo die: ⁊ is loc⁹ eēt cōmunis finis vtriusq; ppl̄i in q̄ loco fuissent obuij inter se: postq̄ legiones ⁊ item classes sepe fuse et fugate scz sūt: et postq̄ alt̄i attriuerāt alteros aliquātū. Utrinq;. s. ex parte carthaginēsiū ⁊ ex parte cyrenēsiū. Nā inter ip̄os varia fuit victoria. Aliqñ carthaginenses: aliqñ cyrenēses victi sūt. Legiōes: copie terrestris Classes: quātū ad bellū nauale. Fuse: fracte. Fugate: in fugā cōuerse. Attriuerāt. i. afflixerāt. Uictos: victoresq;. s. ip̄os carthaginēses ⁊ cyrenēses Ali⁹. s. ppl̄s vel rex. Nā facile est integro aggredi defessum ⁊ afflictū. Per inducias. inducias fecerūt: ⁊ ꝑ tp̄s induciarū ita inuicē cōuenerūt: vt vterq; ppl̄s certo die et certa hora legatos mitteret ⁊ in eo loco terminos ponerēt: vbi obuij inter se fuissent. hoc pacto illi q̄ añ tp̄s ⁊ diē ⁊ horā cōstitutā domo discessissent/alteros decepissēt Qui citius iter faciebāt terminos impij ppl̄i sui ꝓducebāt. Per inducias. i. ꝑ tp̄s induciaꝝ. inducie dr̄ pax in paucos dies: sic dicte q̄ in dies ociū prebēt. vt ait donat⁹. Certo die Tota res pēdebat in hoc vt certo die domo discederēt. Maturauere iter ꝑagere. i. festinauer̄t iter facere. Id secordia ne an casu acciderit q̄ cyrenēses tardius iuerint hoc euenire potuit vel ꝑ negligētiā vel casu aliq̄. Sz salusti⁹ dicit se nescire q̄ de cā hoc euenerit. Nā casu aliq̄ forte hoc euenit. Secordia. i. negligētia. An casu: vz qr fortasse aliq̄d iter eoꝝ impediuerit. Et salusti⁹ subiūgit cām ꝑ quā iter cyrenēsium fortasse īpeditū est: ne celeri⁹ ire potuerint. Dicit enī tēpestatē pulueris flante vēto tantā suscitari solere in illis locis vt oculos eūtiū puluere impleat: atq; ita iter eoꝝ īpediat ac retardet. Hec igit̄ res fortasse iter cyrenēsiū retardauit. In illis locis. s. arenosis. Tēpestas: ita puluis arena suscitat̄ ⁊ ī altum tollit̄ flāte vēto: vt tēpestatē faciat sicuti in mari fieri cōsueuit. Haud secus. i. nō alit̄: hoc est sil̄r. Atq; ꝓ quaq;. Retinere. s. iter faciētes. Nā vbi. Declarat q̄re ī illis locis tēpestas pulueris euenire solet: ⁊ iter eūtiū īpedire. Planicies est īmēsa arenosa arborib⁹ p̄uata ⁊ deserta. Nā ibi nihil gignit̄. igit̄ cū vētus vehemētior flare ceperit ꝑ totā hāc planiciē arenā tollit in altū. Atq; ita ocl̄i eūtiū puluere implētur: ⁊ eūtes ab itinere retardant̄. Nā vbi: ordo ē. Nā ea. s. arena agitata magna vi solet īplere ora ⁊ ocl̄os: ⁊ ita solet morari iter īpedito ꝓspectu vbi: ꝓ postq̄ vētus cohort⁹ ꝑ loca eq̄lia ⁊ nuda gignētiū excitauit arenā humo. i. a terra. Per loca equalia. i. plana. Et iō vētus maiorē hz vim: qr nō frāgit̄: sz suo īpetu fertur. Et nuda gignētiū: qr ibi arbores nō nascunt̄: q̄ res facit vt etiā vēt⁹ a suo īpetu nō frāgat̄: Nā si arbores ibi eēnt/impetū ventoꝝ īpedirēt. Nuda gignentiū. i. p̄uata reb⁹que

legiones. Itē classes sepe fuse fugateq; et alteri alteros aliquātuluz attriuerāt: veriti ne mox victos victoresq; defessos ali⁹ aggrederetur: ꝑ inducias sponsionē faciunt vti certo die legati domū ꝓficiscerent̄. Et quo in loco inter se obuij fuissent: is cōis vtriusq; populi finis haberet̄. Igitur Carthagine duo fratres missi q̄bus nomē Philenes erat: maturauere iter pergere. Cirenēses tardi⁹ iere. id secordia ne an casu acciderit paruz cognoui Ceterū solet in illis locis tēpestas haud sec⁹ atq; in mari retinere hoīes. Naz ibi per loca equalia et nuda gignētium ventus cohortus

aliquid gignant. Dicimus aũt. Ego sũ nudus vestimentoꝝ: ⁊ nudus vestimentis. Arenã sabulum. Excitauit. i. suscitauit: mouit. Magna vi: hoc est magno impetu venti. Agitata. i. cõmota. Ora. i. vultũ. s. iter facientiũ. Postq̃ cyrenenses. Dicit quid fecerint cyrenẽses postq̃ viderũt se tardiores fuisse. Ordo est. Cyrenenses criminari ꝓ criminabant̃ Carthaginenses: illos esse digressos domo ãte tp̃s: et illos cõturbare rem deniq̃ malle ꝓ mallebant pati omĩa q̃ abire victi: postq̃ illi cyrenẽses vident sese esse posteriores aliquãto: ⁊ metuũt penas domi ob rem corruptam. Sensus patet. Ob rẽ corruptam. Legati cyrenẽsium timebãt ne punirent̃ a suis ciuibus: quia permisissent se decipi a legatis carthaginensiũ: q̃ precepto tp̃e citius ad locũ intrant. Ob rem corruptam. s. a carthaginensibus ꝑ dolũ: quia ante tp̃s constitutum domo discesserant: vt ip̃i cyrenenses credebant. Nam salustius hoc nõ affirmat: Et vt diximꝰ tota res pendebat in hoc vt fides constituti tẽporis seruaret̃. Nã vtraq̃ pars facile metiri animo poterat quo in loco legati obuij futuri essent: si et fidem statuti tẽporis seruarent: et diligentiam ac festinationem in eũdo adhiberent. Criminari: accusabãt culpabant: hac de re: videlicet illos digressos esse ante tẽpus domo: et illos cõturbare rem.

arenã humo excitauit: ea magna vi agitata ora: oculosq̃ implere solet. Ita impedito ꝓspectu morari iter. Postq̃ Cirenẽses aliquãto posteriores se esse vidẽt: ⁊ ob rẽ corruptã domi penas metuũt criminari Carthaginẽses ante tẽpus digressos cõturbare rẽ. Deniq̃ omnia malle q̃ victi abire. Sed quum peni aliam conditionem tantummodo equam peterent: Cirenenses optionez Carthaginẽsibus faciũt: vt vl̃ illi quos fines populo suo quererent: ibi viui obruerent̃: vel eadem cõditione sese quem in locum vellent processuros dimitterent. Phileni ꝯditione probata

Digressos. s. esse i. discessisse. Conturbare rem: ille proprie dicitur conturbare aliquam rẽ qui ordinẽ rei nõ seruat. Cyrenẽses ḡ dicebant legatos carthaginensium conturbare rem: qꝛ ordinẽ statuti tp̃is nõ seruauerant: nã ante tp̃s statutũ ⁊ ordinatũ domo discesserant. Cõturbare rẽ: hoc est qđ ante dixit ob rẽ corruptã. Ergo conturbare rem. i. corrũpere rẽ: ⁊ rei ordinẽ ꝑuertere. Malle. i. mallebãt: magis volebant. Sed cũ peni. Carthaginẽses postq̃ viderũt cyrenenses esse turbatos hac de re petiuerunt vt ip̃i cyrenẽses aliã aliquã conditionẽ equã ꝓponerẽt. Tũ cyrenenses hãc conditionẽ carthaginensibus ꝓposuerunt: dicẽtes O carthaginenses vel vos patimini sepeliri viui in eo loco vbi vobis placet terminos ⁊ fines poni: vel nos sub hac eadẽ conditione ibimus in locũ vbi volumus fines et terminos poni: et ibi viui sepeliemur. Carthaginenses ꝓbata conditione viui sepulti sũt in eo loco: vbi fines imperij eẽ volebãt. Sed cũ peni. Ordo est. Cyrenẽses faciũt optionẽ carthaginẽsium: vt vel illi obruerẽtur viui ibi. i. in eo loco quo. i. in quo loco peterẽt fines ppl̃o suo: vl̃ scz dicebant sese ꝓcessuros in locũ quẽ vellent scz ip̃i cyrenenses eadẽ conditione: cum pro quãdo peni peterent aliã conditionẽ tm̃modo equã. Peni. i. carthaginenses. Et dicũt̃ peni quasi pheni. Nam de phenice regione in affricã ꝓfecti sũt qui carthaginẽ condiderũt. q̃ aũt penus deriuatiuũ faciat punicus nõ caret exemplo. Nam ⁊ punio eadẽ ratione deriuatur a pena. Antiqui eĩ oe diphtõgũ in u/plerũq̃ mutabãt. Optionẽ carthaginensiũ faciũt id est electionem carthaginensibus dant vt eligant vnum ex duobus. Optio significat electio. Nam optare significat eligere. Virgil̃. i. eneid̃. Pars optare locũ tecto. i. eligere. Illi scz carthaginenses. Viui obruerentur. i. sepelirentur. Eadem conditione. i. cum eadem conditiõe. s. vt viui sepelirent̃. Quem in locũ vellent. s. ip̃i cyrenẽses. Probata. i. laudata

Domi.s.carthagini. Hūc ad rem redeo.i.ad ꝓpositū.Salustius diggressionē fecit ad describendas syrtes et locū qui dr̄ filenū are.Hūc redit ad ꝓpositū vt ostēdat quid fecerit iugurtha postq̄ metellus thalam ciuitatē magnaz cepit.. Ad inceptū redeo.i.ad ꝓpositū reuertor. Ad getulos.cū supra describeret affricā dixit getulos habitare vltra numidiā. Genus hominū ferū.i.agreste et inhumanū. Eo tp̄e ignarū nois romani:eo tp̄e getuli romanū nomen ignorabāt. Eoz getuloz. iugurtha multitudinē getuloz in vnū ꝯgregauit.

Coegit.i.ꝯgregauit. Ac pau latim. Dicit iugurthā docuisse getulos militarē disciplinam.

Consuefacit ordinē hr̄e.s.getulos.i. assuefacit getulos seruare ordinem:vz vt milites nūc discedant extra ordinē. Signa vexilla. Imperū.preceptum imperatoris. Preterea regis bocchi.sicuti supra visū est Numidia vltra se versus meridiē habet getulos: versus occidentē habet mauros quib⁹ bocch⁹ rex imperabat. Aide igit̄ q̄ presidia cōtra romanos sibi parat iugurtha. Getulos et bocchū regem maurorū sibi socios adiungit. Magnis muneribus et maiorib⁹ ꝓmissis magna munera dabat: sed maiora promittebat amicis regis. vt eos sibi faceret amicos: vt ip̄is adiuuantib⁹ regē bocchū inducerent vt bellū susciperet cōtra romanos. Ad studiū.i.ad amorem.

Pellicit.allicit trahit. Quis ꝓ quibus. Regez.s.bocchum Aggressus.i.ad regē accedēs

Id ea gr̄a facilius. Facile fuit regē bocchū inducere ad bellū susciendū cōtra romanos duabus de causis. Prima causa erat:q̄ bocchus iratus erat cōtra romanos: q̄ fedus ⁊ amicitiā postulauerat a romanis ꝓ legatos:et eā impetrare nō potuerat. Secūda causa erat:q̄ iugurtha affinitatē habebat cum boccho nā filiā eius vxorē habebat. Id.s.inducere bocchū vt bellum inciperet contra romanos. Promus.i.proclius et facilius. Quam rem opportunissimam incepto bello: Nihil enim magis cōmodum romanis accidere poterat in bello iugurthino:q̄ vt bocchū socū ad id bellum gerendū haberent:q̄ bocchus confinis est numidie. Pauci.s.romani

Ceci auaricia. Nam pecunia corrupti erant a iugurtha:et ideo non sunt passi vt bocchus in societatē et amicitiā reciperetur:quia societas eius iugurthe plurimū nocuisset:a q̄ pecuniā acceperat. Quis.pro quibus. Etiam antea. Erat ⁊ alia causa per quam facile boc

seq̄ vitāq̄ suā Ro.popu.cōdonauere:ita vi
ui obruti sūt. Carthaginēses in eo loco Phi
lenis fratrib⁹ aras ꝓsecrauere:alīq̄ illis ho
nores domi īstituti. Hūc ad rē redeo Jugur
tha postq̄ amissa Thala nihil satis firmū cō
tra Metellū putat ꝓ magnas solitudines cū
paucis ꝓfect⁹ puenit ad Getulos;gen⁹ hoiz
ferū incultūq̄ ⁊ eo tēpore ignaruz nois Ro
mani:eoz multitudinē in vnū coegit:ac pau
latim cōsuefacit ordines habere:signa sequi
īperiū obseruare. Jtē alia militaria facere.
Preterea regis Bocchi primos magnis mu
nerib⁹ ⁊ maiorib⁹ ꝓmissis adstudiū sui pel
licit:q̄s adiutorib⁹ regē aggressus īpellit vti
aduersus romanos bellum īcipiat id ea gra
tia facili⁹ pniusq̄ fuit q̄ Bocchus in īitio hu
iusce belli legatos Romā miserat: fedus ⁊ a
micitiā petitū. Quā rē opportunissimā ince
pto bello pauci īpediuerāt: ceci auaricia q̄s
oia honesta atq̄ inhonesta vēdere mos erat

chus inducebat ad bellū suscipiendum contra romanos. Uerū ea necessitudo. i. illa affinitas et propinquitas, Leuis ducit. i. parui estimat. ꝙ pro opibus quisq; ꝙ quanto quisq; maiores diuitias habet: tāto plures vxores ducit. Ita animus multitudīe distrahit: ꝙ cū vnusquisq; multas habeat vxores: amorē et affectum non in vnam precipue: sed in oēs cōuertit. Nullā ꝑ socia obtinent: id est nullam caram ad modū habent: sed oēs pariter viles sūt. Igit. quādoquidē his de causis facile inducī est bocchus: vt vna cum iugurtha bellū susciperet contra romanos.

Etiā antea Jugurthe filia Boccho nupserat Uerū ea necessitudo apud Numidas Auaros q; leuis ducit q; singuli ꝑ opib⁹ quisq; ꝙ plurimas vxores: alij denas: alij plures habeāt. Sz reges eo ampli⁹: ita animo multitudine distrahit: nullā ꝑ socia obtinet: pariter oēs viles sunt. Igit in locū ambob⁹ placidū exercit⁹ conuenūt: ibi fide data et accepta Jugurtha Bocchi aīm oratiōe accēdit: romanos iniustos ꝑ fundā auaricia: cōes olim hostes eē: eādē cām illos belli habere cū Boccho quā secū et cū alijs gētib⁹: libidīe īperādi. Quis olia regna aduersa sunt: tum sese ante paulo Carthaginēses: itē regē Persen: post vti ql q; opulētissimus videbat: ita Romanis hostē fore. His atq; alijs talib⁹ ad Cirthā oppidum cōstituūt: q; ibi. Q. Metellus predā captiuosq; et īpedimēta locauerat: ita Jugurtha ... placidū ex ... ibi fide data et accepta Jugurtha Bocchi aīm oratiōe accēdit: romanos iniustos ꝑfunda auaricia: cōes olim hostes eē: eādē cām illos belli habere cū Boccho quā secū et cū alijs gētib⁹: libidīe īperādi. Quis olia regna aduersa sunt: tum sese ante paulo Carthaginēses: itē regē Persen: post vti ql q; opulētissimus videbat: ita Romanis hostē fore. His atq; alijs talib⁹ ad Cirthā oppidum cōstituūt: q; ibi. Q. Metellus predā captiuosq; et īpedimēta locauerat: ita Jugurtha Bocchi aīm oratiōe accēdit: romanos iniustos ꝑfunda auaricia: cōes olim hostes eē: eādē cām illos belli habere cū Boccho quā secū et cū alijs gētib⁹: libidīe īperādi. Quis olia regna aduersa sunt: tum sese ante paulo Carthaginēses: itē regē Persen: post vti ql q; opulētissimus videbat: ita Romanis hostē fore. His atq; alijs talib⁹ ad Cirthā oppidum cōstituūt: q; ibi. Q. Metellus predā captiuosq; et īpedimēta locauerat: ita Jugurtha ... placidū ex ... ibi fide data et accepta

Operepreciũ fore.i.rem vtilẽ futuram si vrbem cepisset:operepciũ duo significat:aliqñ vtile significat:aliqñ iocũdũ. Aut si dux.iugurtha hoc consilio ad vrbem cyrtham profectus est:qr existimabat aut se vrbẽ esse capturũ:aut certe coacturũ eẽ vt metellus suis ferret auxiliũ:atq ita prelio cũ eo certaturũ. Mã iugurtha hoc querebat vt statim vna cũ boccho cũ romanis prelio certaret:ne bocchus mutaret animũ:r pacẽ cũ romanis faceret. Callidꝰ id est astutus.s.iugurtha. Jd modo.i.tm modo. Me mora.i. p morã Aliud q̃ bellũ mallet. Mã si morã ad dimicandũ fecisset:fortasse bocchus pacẽ potius q̃ bellum mutato aĩmo cũ romanis hꝫe quesiuisset. Me aliud mallet.s.bocchus. Mallet: magis vellet. Jmperator postq̃. Dicit quid fecerit metellus postq̃ intellexit iugurthã r bocchũ reges societatẽ fecisse. Dicit enim metellum non omnibus locis sicuti consueuerat pugnandi copiaz hostibꝰ feciſſe sed in locis tantũ sibi cõmodis cum hoste pugnare decreuisse.

tha ratus aut capta vrbe opereprecium fore:aut si Romanus dux auxilio suis veniſſet prelio sese certaturos. Nam callidus id modo festinabat: Bocchi pacẽ imminere ne moras agitando aliud q̃ belluz mallet: imperator postq̃ de reguz societate cognouit nõ temere:neq vti sepe iaz victo iugurtha cõsueuerat:oĩbus locis pugnandi copiã facit. Ceteruz haud pcul a Cirtha castris munitis reges opperiꝫ melius esse ratꝰ cognitis Mauris (qm̃ is nouus hostis accesserat) ex cõmodo pugnã facere: interim Roma p litteras certior fuit Mario pouinciã Numidiã dataz Mã consulẽ factũ iã antea accepat. Quibus rebus supra bonũ atq honestuz pculsus: neq lachrymas tenere:neq moderari linguaz vir egregius in alijs artibus nimis molliter

Jmperator.Ordo est:imperator non temere facit copiã pugnãdi:atq oĩbus locis.s. nõ facit copiã pugnandi vti sepe cõsueuerat iam victo iugurtha. Ceterũ.i.sz opperiꝫ reges haud procul a cyrtha:ratus eẽ melius facere pugnã ex cõmodo cognitis mauris qm̃ is nouus hostis accesserat:postq̃ ille.s.imperator cognouit de societate regũ. Temere:inconsulte:improuide:incaute. Atq oĩbus locis.i.r non oĩbus locis:sed in locis tm̃ sibi ꝓmodis. Ceterũ.ecce quo modo non oĩbus locis facit copiam pugnandi. Mã castra posuit apud Cyrthã ciuitatẽ quã tenebat vt tutior esset. Reges opperiꝫ,i.expectat. Cognitis mauris.prius mauros nouos hostes cognoscere volebat metellus:r postea cũ darẽ opportunitas cũ hostibus pugnare

Cognitis mauris:qbꝰ bocchus rex iperabat. Ex cõmodo.Cõmodũ erat metello pugnã facere:si ꝑus hostes nouos cognouisset. Interim roma.Dicit metellũ lras accepisse ex roma quõ ppls numidiã ꝓuiciã mario decreuisset. Jam ãtea ipm cõsulẽ factũ eẽ audiuerat. Acceperat:audiuerat.intellexerat. Supra.i.vltra. Supra bonũ aut honestũ pculsus est.i.q territꝰ ẽ:pluscq erat bonũ r honestũ. Mã hac de re et fleuit.r i maledicta prupit. Retinere p retinebat. Neq moderari.i.non temperabat linguã:neq abstinebat a maledicis. Vir egregiꝰ.salustiꝰ dicit hũc in ceteris virtutibꝰ egregiũ fuisse:nisi q̃ hanc pturbationẽ nõ satis fortiter tulit. Jn alijs artibus.i.in alijs virtutibꝰ. Molliter.i.ipatiẽter. Quã rem. Alij dicunt metellũ hãc rẽ egre tulisse:qr supbus erat.alij qr ei iniuriam fecerant. alij qr ei victoria iam ppe parta ex manibus eripiebat. Sed revera (inquit salustius) hanc rem ferre nõ potuit,ppter inuidiam. Quã rem.s.q molliter eã perturbationem ferebat. Alij in supbiã

vertebant: id est alij superbie attribuebant. Alij bonū ingeniū contumelia accensū esse. s. dicebant. Cōtumelia. i. iniuria. Accensū. incitatū instigatū. Multi. s. dicebant q̄ mollit egritudinem patiebatur. Jam parta. i. ꝑpe acq̄sita. Nam fere iugurthā debellauerat: et ꝓpe totum bellū confecerat.

egritudinē pati. Quā rē alij in supbiā verte bant: alij bonū ingeniū cōtumelia accēsuz eē Multi q̄ iā parta victoria ex manibus eripe retur: nobis satis cognitū est illū magis ho= nore Marij q̄ iniuria sua excruciatū neq̄ tā anxie laturuz fuisse si adēpta ꝓuincia alij q̄ Mario traderet. Jgit eo dolore impeditus z qz stulticie videbat alienā rē suo ꝓiculo cu rare: legatos ad Bocchū misit postulatū: ne sine causa hostis populi Ro. fieret: habere tū magnā copiā societatis amicitieq̄ cōiūgen de: q̄ potioz bello esset Quanq̄ opibus suis cōsideret: tū nō debere certa ꝑ incertis mu= tare. Omne bellū sumi facile est: ceterū eger rime desinere: nō in eiusdē potestate initiuz eius et finē esse: incipere cuiuis etiā ignauo licere. Deponi autē cū victores velint. Pro inde sibiq̄ regnoq̄ consuleret: neu florētes res suas cū Jugurthe ꝑditis miscerz. Ad ea rex satis placide ꝛba facit sese pacē cupere. Sz iugurthe fortunarū misereri. Si eadē illi copia fieret oīa ꝓuētura. Rursus imperatoz cōtra postulata Bocchi nūcios mittit: ille ꝑ bare ptim: alia abnuere. Eo mō sepe abytro q̄ missis remissisq̄ nūcijs tempus ꝓcedere: egritudinem pati. Quam rem alij in superbiam vertebant: alij bonum ingenium contumelia accensum esse. Multi quoque iam parta victoria ex manibus eripe retur: nobis satis cognitum est illum magis ho= nore Marij quam iniuria sua excruciatum neque tam anxie laturum fuisse si adepta prouincia alij quam Mario traderet. Igit eo dolore impeditus et qz stulticie videbat alienam rem suo periculo cu rare: legatos ad Bocchum misit postulatum: ne sine causa hostis populi Ro. fieret: habere tum magnam copiam societatis amicitieq̄ coiugen de: q̄ potior bello esset Quanq̄ opibus suis cōsideret: tum nō debere certa ꝑ incertis mu= tare. Omne bellum sumi facile est: ceterum eger rime desinere: nō in eiusdem potestate initium eius et finem esse: incipere cuiuis etiam ignauo licere. Deponi autem cum victores velint. Pro inde sibiq̄ regnoq̄ consuleret: neu florentes res suas cum Jugurthe perditis miscerz. Ad ea rex satis placide verba facit sese pacem cupere. Sz iugurthe fortunarum misereri. Si eadem illi copia fieret oia puentura. Rursus imperator cōtra postulata Bocchi nūcios mittit: ille ꝑ bare ptim: alia abnuere. Eo mō sepe abytro q̄ missis remissisq̄ nūcijs tempus procedere:

Mobis. i. mihi salustio. Ma= gis honore marij: et hec ꝑpe ōr inuidia. Mā inuidia est rebꝰ ꝑ= speris primi dolere: et aduer= sis letari. Jgit. dicit metellū legatos misisse ad bocchū q̄ mo nerent eū /ne sine causa hostis eēt populo romano. Eo dolo re impeditus: qz hoc dolore im pediebat metellus bellū gere= re non poterat: et ꝓptera lega= tos misit ad bocchū qui cum eo de pace tractarēt. Stulticia vi debat. Stultū erat gerere bel= lū cuius gloria ad martū pue= niret: periculū aūt ad se ptine= ret. Alienam rem. i. rem ad alium: scilicet ad martū ptinen tē. Tunc et dicebat: ꝑ oīa sub= auditur dicebat. Omne bellū sumi. i. suscipi facile est suscipe re bellum: sed difficile est finire Non in eiusdē potestate. ille q̄ potestatē habet inchoandi bel= lum. nō habet potestatē finien= di. Quāq̄ opibus suis confi= deret: tū certa ꝑ incertis muta re nō debere. ille mutat certa ꝑ incertis q̄ ꝑ pace bellū suscipit Nam que habemus ī pace sūt certa. Sed icertum est quo euē tu bellū finiatur. Et ideo q̄ su= mit bellum exponit ea que ha= bet certa ꝑ incertis: nescit enim quid sit habiturꝰ ex bello: cuiꝰ euentus sp est incertus. Meu florente res suas: id est statum suum integrum et pulchrum. Verba facit: id est respondit. Fortunarū: id est status. Ea= dem copia: scilicet iungende so cietatis cum populo romano. Jlli: scilicet iugurthe. Om= nia (inquit) conuenient: si ita iu gurthe sicuti mihi detur copia iungende societatis cum po= pulo romano. Conuenire est concordem esse. Jlle: scilicet Bocchus. Probare: id est ꝑ babat. Tempus procedere: id est tempus progrediebatur.

Et ex metelli volũtate bellum intactũ trahi: metellus volebat vt bellũ nõ attigeret. Trahi.i.trahebat hoc est ꝓlongabat. Nam metellus cupiebat pacẽ facere cũ boccho. At marius.salustius hucusq; dixit de rebus gestis a metello impatore in bello iugurthino. Nũc deinceps dicturus est de rebus cai marij: qui consul factus a plebe numidiã ꝓuinciã extra sortem acceperat iussu ppli. Dicit igit quẽadmodum caius marius apparatũ belli summa diligẽtia instituerit. Milites ex decreto senatus ad supplementũ legionũ conscripserit. Auxilia a populis et regib⁹ socijs accersiuerit. Ex latio fortissimum quẽq; acciuerit. Deinde parat oĩbus cohortandi gratia ⁊ nobilitatẽ exagitandi: aduocata populi cõcione orõnem habuerit. Post stipendio cõmeatu et armis oneratus nauibus manliũ legatum in affricam miserit: ipse paulopost cũ magno numero militũ secutus sit. At marius.ita quidẽ metellus cũ Boccho de pace tractabat. Sed marius factus consul a plebe cupientissima (vt supra diximꝰ) iaz ante infestus nobilitati. vero ꝓ sed tum multus atq; ferox instare ꝓ instabat: ⁊ ledere ꝓ ledebat modo.i.aliquãdo singulos modo.i.aliquando vniuersos: ⁊ dictare pro dictabat sese cepisse ex illis victis spolia: consulatũ videlicz. p̃terea.s.dictabat alia magnifica pro se et dolẽtia illis.s.nobilibus: postq̃ ppls iussit ei numidiã ꝓuinciã: ⁊ hic est ordo. Sẽsus aũt satis pz. Postq̃ (inq̃t) marius fact⁹ ẽ cõsul ⁊ numidiã ꝓuiciã accepit iussu ppli: data sibi opportunitate ledendi. Nobiles q̃bus sp fuerat aduersus aliqñ singulos: aliquãdo vniuersos ledebat: gloriabatq; se pugnasse cũ nobilibus et eos vicisse: et ex illis victis magnifica spolia reportasse: videlicet consulatum. Postq̃ ei numidiam prouinciam ppls iussit. Aduertendũ est: qr ppls ꝓpe dr̃ iubere: senatus dr̃ decernere. Infestus nobilitati.i.aduersus cõtrarius inimicus. Tũ ꝓ tũc. Antea quidẽ erat infestus: sed tunc multo magis: qr facultatẽ ⁊ opportunitatẽ ledendi habebat. Multus.i.vehemens. Dictitare: frequenter dicebat et iactabat: ⁊ q̃d dicebat? sese cepisse spolia ex illis nobilibus victis. ⁊ q̃ spolia? cõsulatũ. in hoc certamine ciuili in quo marius cũ nobilitate certauit: victor extitit marius: et ex nobilib⁹ victis spolia reportauit magnifica: videlicet consulatũ. Marius enĩ cũ nobilitate certauit: quia ⁊ nobiles et marius ignobilis petebant simul consulatum. Sed in hoc certamine petendi marius extitit victor: quia factus est cõsul repulsis nobilib⁹. Spolia cepisse. verba sunt glorioso militi ⁊ impatori ꝯuenientia. Est enĩ translatio sumpta a militibus: qui ex hoste victo spolia reportant. Nam victor victũ armis spoliat: ⁊ ea cum gloria reportat. Magnifica.i.gloriosa et in laudem suã redundantia. Et illis dolentia.s.nobilibus. Interim: videlicet dum marius ita nobiles dictis factisq; lacessit. Que bello opus erant prima habere.i.in primis et precipue parabat ea que ad bellum ꝑtinebant. Prima habere ꝓ habebat.i.premia curabat. Postulare legionibus supplementum: hoc est postulabat a senatu vt sibi cõcederet: vt milites conscribere posset ad explicandas legiones: que longo bello diminute erant: iustus numerus legionũ ante caiũ mariũ ex quattuor milib⁹ militũ ꝯstabat: p̃mus caius marius legionẽ instituisse dicitur sex miliũ ⁊ ducẽtoꝝ militum.

Auxilia. caius mari⁹ ex decreto senatus populis et regib⁹ q̃ erãt socij ppli Ro. scribebat vt sibi mitterent auxilia peditũ ⁊ equitũ. Preterea: accire ꝓ acciebat quẽq; fortissimum ex

et ex Metelli volũtate bellũ ĩtactũ trahi. At Marius vt supra diximꝰ cupiẽtissima plebe Cõsul factus postq̃ ei ꝓuinciã Numidiã populus iussit antea iam infestus nobilitati: tũ vero multus ⁊ ferox instare modo singulos modo vniuersos ledere. Dictitare sese cõsulatũ ex victis q̃si illis spolia cepisse: alia preterea magnifica ꝓ se ⁊ illis dolẽtia. Interiz que bello opus erant prĩa habere: postulare legionibus supplemẽtũ: auxilia a populis ⁊ regibus socijsq; accersere. Preterea ex latio

latio: et acciebat plerosq; cognitos militia: paucos cognitos fama: vbi quēq; prestantē ī re militari virū audiebat: eū cōtinuo ad se venire iubebat: hortabat̄q; vt secū ad id bellū gerēdum ꝓficisceret̄. Accire. i. aduocabat: ad se venire iubebat. Ambiendo. nō imperando: sz blandiendo cogebat eos secū ad bellū ꝓficisci: qui ad militiā de iure compelli nō poterāt. Cogere oēs emeritis stipendijs secū ꝓficisci. Illi dicūt̄ emeritis stipendijs qui debita tēpora militie ꝯpleuerūt: et hi cōtra volūtatē suā ad militiā compelli nō possūt. Camē hos marius blandiendo cogebat secū ꝓficisci. Neq; illi senatus. dicit senatū nihil mario ausū fuisse denegare: q̄q̄ ei eēt aduersus. marius postulauit supplemētū legionibus. Senatus decreuit. Ceterū supplementuz etiā letus decreuerat. Dicit senatū nō solū nō inuitū: sed etiā letum supplementū decreuisse nō qr diligeret marium: sed qr putabat mariū beniuolentiam ppl̄i et fauorē eē amissurū propter supplementū: videlicet dū ad militiā plebeios hoīes nolētes et resistentes cogeret. Ordo est. Ceterū. i. sed senatus etiam letus decreuerat supplementū qr mari⁹ putabat̄ eē amissurus aut vsū belli: aut studia vulgi: plebe nō volēte militiā. Plebs militiam recusabat: ⁊ nisi cogeret̄ ad bellum gerendū ire nolebat. Senatus ergo letus supplementū decreuit: hoc ītra se putans. Marius necesse est: vt aut milites ex plebe scribat ad supplemētū: aut nō scribat. Si scripserit milites ī odiū plebis recidet: dū eos nolentes ad militiā ꝑ vim cogere vult. Si non scripserit: bellū gerere nō poterit: et ita nullam gloriam ī suo consulatu comparabit. Neq; volente militiā. i. plebe nolente et recusante militiam vt supra dixi. Senatus ꝓuincias regebat: equester ordo vectigalia administrabat. Plebs bella gerebat. Sed plebs fessa continuo vsu bellorū: in quibus superioribus temporibus versata erat: nūc quietem petebat: et militiam recusabat. Aut belli vsum amissurus. si milites nō scriberet. Belli vsū. i. exercitationē belli: hoc est putabat̄ bellū nō eē gesturus. Aut studia vulgi. i. beniuolentiā ppl̄i: videlicet si milites scriberet: et nolentes cogeret ad militiā.

Sed ea res. Dicit senatum frustra hoc sperasse: qr nemo recusabat militiam: sed om̄s cupiebant ire cū mario: vnusquisq; sperabat se preda locupletem fore: et victorem domū rediturū esse. Alia huiuscemodi: id est alia similia. Animi. s. plebis. Animi trahebāt: id ē animi volebant et cogitabant. Oratione sua. que infertus describitur. Arrexerat. i. i spē excitauerat. Nam postq̄. ordo est. Marius aduocauit concionem populi simul: id est et causa hortandi et causa exagitandi nobilitatem vti consueuerat: postq̄ vult scribere milites: decretis omnibus que postulauerat. Decretis. s. a senatu: quia quicquid postulauit Marius senatus concessit.

fortissimū quēq;: plerosq; militia: paucos fama cognitos accire: ⁊ ambiēdo cogere hoīnes emeritis stipēdijs ꝓficisci: neq; illi senatus q̄q̄ aduersus erat: de vllo negocio abnuere audebat. Ceterꝝ supplemētū etiā let⁹ decreuerat: qr neqz plebe militiā volēte putabat̄ Mari⁹ aut belli vsuz: aut studia vulgi amissur⁹. Sed ea res frustra spata tāta libido cū Mario eūdi plerosqz inuaserat, sese q̄sqz p̄da locupletē fore: victorē domū redituruz alia huiuscemodi animi trahebāt: ⁊ eos non paululū oratiōe sua Marius arrexerat: naz postq̄ oībus decretis que postulauerat milites scribere vult hortādi causa simul ⁊ nobilitatē (vti cōsueuerat) exagitandi concionē populi aduocauit. Deiñ hoc modo disseruit

Bellum

Scio ego Quirites plerosq; nō eisdem artib⁹ īperiū a vobis petere: ⁊ postq̄ adepti sunt gerere: hec orō posita est in gn̄e demōstratiuo. Est aūt gen⁹ demōstratiuū: qd̄ attribuitur in alicui⁹ certe ꝑsone laudē vel vituperationem: hec aūt orō et laudē Marij ⁊ vituperationē cōtinet nobilitatis. Dicit em̄ se nō maiorū suorū imaginib⁹: aut splēdore: sed ꝓpria virtute cōfisum ꝯsulatū petijsse. eadēq; virtute illū administraturuz: neq; facturū esse quēadmodū plerique facere solēt: qui dū a populo petūt īperia industrios se ⁊ humiles ac modestos prebēt: sed postq̄ adepti sunt id qd̄ petunt supbi sunt ⁊ ignaui. Scio: ordo est. Ego scio plerosq; nō eisdem artib⁹ petere īperiū a vobis: ⁊ gerere. s. illud īperiū postq̄ sunt adepti. s. illud īperium. Ac si diceret. o Quirites ego scio multos decipere vos: quia alijs artib⁹ vtunt̄ dū a vobis petunt īperia: ⁊ alijs artib⁹ vtunt̄ dū administrāt ea īperia. Nam dū petūt vtunt̄ hūilitate modestia ⁊ se ostēdūt esse industrios. Sed postea dū administrāt ip̄a īperia q̄ sunt a vobis consecuti vtunt̄ supbia ⁊ ignauia. Et ita decipiūt vos: ego aūt aliter faciendū esse cēseo. Nam maiore cura ⁊ industria existimo esse administrāda īperia q̄ petēda. Imperiū: cōsulatus ⁊ p̄tura ꝓprie dicunt̄ īperia: sicuti aperte hoc loco Salusti⁹ ostēdit. Nā paulopost dicit. Nā quāto pluris est vniuersa respu. q̄ cōsulatus aut p̄tura. Totū hoc referēs ad id quod predixerat. Scio ego Quirites plerosq; nō eisdem artibus imperium a vobis petere. In primo: id ē in prima re: videlicet dū petunt imperium Industrios ingenio et vsu exercitatos. Supplices: id est humiles. Modicos: id est modestos. Modicos modestos moderatos. Esse. subaudi scio a superioribus. Dehinc: id est postq̄ adepti sunt et administrant imperia. Per ignauiam: que est contraria industrie. Et superbiam: contra id quod dixit supplices. Etatem agere: id est viuere. Dehinc. subauditur scio et hos mores peruersos īnuit eē in nobilibus. Sed mihi contra ea videtur: id est Sed mihi videt̄ contrarium. Illi ī petitione magistratuum virtutes ostendūt. in administratione vero vitia demonstrant: cū administratio ipsa ad totam rempublicam pertineat: vt propterea mihi videantur maiore cura esse administranda imperia q̄ petenda. Illam: scilicet rempublicā. Quam hec scilicet consulatum et preturam. Neq; me fallit: hoc est et scio: et intelligo quātum onus sustineam cum honore consulatus. Consulatus est maximū vestrum beneficium quod in me contulistis. Sed administratio ipsa cōsulatus est magnum negocium et magnū onus ordo est: neq; fallit me quantum negocij sustineam cū maximo vestro beneficio. Bellum parare. Declarat difficultatem et onus administrationis consulatus. Ordo est. o quirites est asperius opinione parare bellum simul et parcere erario et cogere ad militiam eos q̄s nolis offendere: et curare domi et foris omnia: et agere ea inter inuidos occursantes: et factiosos. Sensus patet. est (inquit) difficilius q̄ quisq̄ opinari posset: facere id quod facio ego videlicet parare bellum: et nolle facere sumptum: cogere eos ad militiam quos non vellem offendere. deniq; totam rempublicam administrare inter inuidos et inimicos: scilicet nobiles. | Erario parcere: qꝛ nollem erarium grauare Cogere eos: scilicet plebeios.

Scio ego quir. plerosq; nō ijsdez artibus imperium a vobis petere: ⁊ postq̄ adepti sunt gerere: Primo industrios: supplices modicos esse. Dehīc per ignauiam ⁊ superbiam etatē agere: sed michi contra ea videtur: nam quo pluris vniuersa respu. est q̄ consulatus aut pretura: eo maiore cura illā administrari q̄ hec peti debere: neq; me fallit q̄tum cū maximo vestro beneficio negocij sustineā. Belluz parare siml̄ ⁊ erario parcere: cogere ad militiā

Quos nolis offendere.i.quos nollē ledere:qꝛ mihi sūt amici.Nā ab eis factus sū consul. Et est honesta locutio id qđ ꝑme ꝑsone cōuenit ad secūdā trāsferre:vt hoc loco q̄s nolis offendere.i.quos nollē offendere. Domi forisq̄.i.pace et bello rome ⁊ in exercitu. Occursantes:obuiantes resistentes.s.nobiles. Asperius opinione.i.difficili⁹ q̄ q̄sq̄ opinari possit. Ad hoc.i.preterea.Acsi diceret aperte.Est quidē mihi difficile gerere cōsulatū ob eas causas quas ante dixi. Sed est etiam alia causa quare administrare ⁊ gerere consulatū sit mihi difficilius q̄ alijs. Quia si quid offendo:aut si quid non recte facio:nihil est qđ mihi opitulet̄ ⁊ nihil habeo qđ me defēdat. Sed alij:videlicet nobiles si nō recte consulatū admīstrāt tolerant̄ ꝓpter veterē nobilitatem ⁊ ꝓpter p̄clara gesta maiorū suoꝝ ⁊ ꝓpter opes ingētes et clientelas.Ego nihil horum habeo ad defensionez mei: sed oportet vt meip̄m ⁊ facta mea ꝓpria v̄tute defendā. Ad hoc Ordo est:oīa hec adsunt p̄sidio videlicet vetus nobilitas:fortia facta maiorū.s.suoꝝ ⁊ opes cognatoꝝ et affiniū et multe clientele:dico adsunt p̄sidio si alij deliquere. Si alij deliquere scz nobiles:vz si in administratōne cōsulatus nō ita se recte gerūt:si errant in aliqua re si q̄d offendūt. Vetus nobilitas:qꝛ orti sūt ex veteri ꝓsapia ⁊ nobili gn̄e.Et iō tolerant̄: si q̄d delinquūt. Maiorū fortia facta:qꝛ maiores eoꝝ rempu.preclare administrauerūt ⁊ mlta preclara facinora gesserūt. Opes cognatoꝝ ⁊ affiniū:nemo eos audet impugnare:qꝛ habēt cognatos et affines potentes ac diuites:et ita delicta et errata eoꝝ īpunita relinquūt̄. Multe clientele:nō solū hn̄t cognatos et affines potentes:sed etiā hn̄t multos clientes qui ī oī periculo eis opitulēt̄:eosq̄ defendāt:⁊ ꝓpterea timent̄.Nec aliq̄s eos impugnare audet: clientela dr̄ multitudo clientiū:clientes aūt dicūt̄ q̄ sub patrocinio alicuius positi sūt:sicuti siculi clientes ciceronis fuerūt:qꝛ cicero causam siculoꝝ cōtra verrē suscepit atq̄ defendit. Cicero patronus fuit siculorū:siculi clientes.Qui defendit aliquem in iudicio dicit̄ patronus:qui defendit̄ dicit̄ cliens:et sicuti clientes a patrono in iudicio defendunt̄: ita postea clientes patronū in omni periculo tutantur atq̄ defendūt.Marius autem ex hoc loco nobiles trahit in inuidiā.Nam (vt ait cicero) in inuidiam trahemus aduersarios si vim/potētiam/factionem/diuitias/incontinentiam/nobilitatem/clientelas hospitum/sodalitates/affinitates aduersarioꝝ ꝓferemus:hec omnia fere a mario posita sunt. Mihi spes omnes. omnes inquit spes mihi posite sunt in meip̄o.Acsi diceret.Ego non habeo vnde sperē auxilium aliquod si delinquo/si erro nisi in meip̄o.Et quia nō habeo vnde sperare possim auxilium si deliquerem:virtute curabo vt non delinquam:sed recte consulatum administrē. Et hoc est quod dicit. Mihi.ordo est:omnes spes sunt site mihi in memet quas.s.spes est necesse.s.mihi tutari ingenio et virtute.Nam pro quia alia sunt infirma.Ego habeo spem vt recte geram consulatum.Et hanc spem virtute et ingenio tutabor:quia ingenio et virtute curabo vt recte administrem consulatum:et non offendam/aut delinquam ī aliqua re Nam si non recte gererem consulatum:ego non habeo veterem nobilitatem: aut maiorū meorū facta que me defendant et tueantur:sicuti habent nobiles.Nam alia. s.nobilitas et maiorum preclara facinora et opes cognatorum et clientele. Infirma sunt : quia non habeo talia:non enim sum nobilis:nec maiores mei preclarum aliquid gesserunt:nec habeo clientelas:⁊ cetera que habent nobiles. Infirma sunt.inualida sunt :nihil valent: qui nō habeo. Et illud intelligo:ordo est:o Quirites ego intelligo illud:scz ora oīm esse conuersa in me et intelligo equos:id est iustos et bonos fauere mihi:quippe pro quia mea benefacta procedunt reipu.et intelligo nobilitatem querere locū inuadēdi: ego (inquit) cognosco

eos q̄s nolis offendere:domi forisq̄ oīa curare ⁊ ea agere īter īuidos occursantes factiosos:opinione Quir.asperi⁹ est.Ad hoc alij si deliq̄re vetus nobilitas maioꝝ fortia facta cognatoꝝ ⁊ affiniū opes:multe cliētele oīa p̄sidio adsunt. Michi spes om̄s in memet site: quas necesse est ⁊ virtute ⁊ innocētia tutari: nā alia infirma sunt:⁊ illud intelligo. Quir.

omnes me consulem aspicere. Et bonos quidē viros ac iustos mihi fauere: nobiles autem querere quo pacto mihi noceant. Omnium ora. i. vultum atq; oculos. Equos. i. iustos. Equos bonosq; plebem significat: eāq; hac laude demulcet: qr ab ipa potissimū cōsul fact⁹ erat. Quippe: ideo mihi fauent: qr vident me vtilē eē reipu. Reipublice ꝓcedunt. i. vtilia sūt: prosūt. Quo mihi. plebē alloquit dicēs: o q̄rites oēs intuēt me et expectāt vt videāt quomō me gerā i cōsulatu: vos bene de me speratis: ⁊ mihi fauetis: qr creditis ⁊ speratis me talem futurum esse in consulatu qualis fui anteq; essem ꝓsul Nam semp reipu. profui. Sed nobilitas mihi aduersa est ⁊ iimica: ⁊ querit quomodo mihi noceat. Et propterea quantum potero curabo: vt neq; vos decipiamini ⁊ illi decipiant. Si recte ⁊ cum virtute consulatū gessero: vos non decipiemī: qr satisfaciā opinioni vestre quā de me habetis. Et illi decipiēt: qr mihi nocere non poterūt sicuti cupiūt: qr nō habebūt oppor tunitatē nocendi: cum nihil habeāt qō mihi opponere possint. Quo. i. ꝓpter quod. Acrius id est vehemētius. Adnitēdū: id est conandū. Neq; vos capiamini. i. decipiamini. Conabor vt vos non decipiamini: qr curabo vt satisfaciā spei vestre et opinioni quā de me habetis. Et illi. s. nobiles. Frustrati sint. i. decipiant. fallant in opinione sua. Nam existimant se posse nocere mihi: quia credunt me non recte ⁊ ex dignitate atq; vtilitate reipu. gesturum eē consulatum. Sed curabo vt decipiant in hac sua opinione: quia ita geram consulatū: vt omniū iudicio digne et ex vtilitate reipu. gessisse videar: et mihi nihil opponere possint: atq; ita nec nocere sicut cupiunt. Ita ad hoc etatis. Conabor bene gerere consulatum. Neq; in gerendo consulatu labores: aut pericula mihi difficilia videbunt: quia vsq; a pueritia in laboribus et periculis pro republica ita versatus sū vt nūc ea mihi non videantur grauia: ordo est. Ego ita fui a pueritia ad hoc etatis: vt habeam oīs labores et pericula consueta. Ita fui a pueritia. i. ita a pueritia vsq; ad hanc etatem viri: vt habeam in consuetudine labores et pericula. Et ideo nunc ea non vident mihi difficilia. Que. ordo est: o quirites non est consiliū vti accepta mercede deseram ea que faciebam gratuito ante vestra beneficia. Si anteq; essem consul: semp pro repu. labores ⁊ pericula subire non dubitaui: multo magis nūc postq; factus sum consul illud facere dispono. Ante vestra beneficia: videlicet anteq; essem cōsul. Nō est consilium. i. non decreui hoc. Illis difficile est. Dico q; mihi facile est gerere consulatum: quia vsq; a pueritia semp in laboribus exercitatus sum. Sed nobilibus est difficile: quia ipsi laboribus et periculis non sunt assueti. Et ideo in administratione magistratuum non prestant id quod pollicentur in petitione. Nam quando petunt imperia et magistratꝰ ostendunt se industrios et exercitatos: et moderatos et graues. Sed quando assecuti sunt ipsos magistratus et eos administrant: cito apparent id quod sunt: videlicet ignaui/superbi/et immoderati: et omnino indigni. Et hoc est quod dicit. Illis difficile est: ordo est. Est difficile illis temperare in potestatibus: qui simulant sese probos per ambitionem: Nobiles quando petunt magistratus simulant se esse probos cum tamen improbi sint. Sed hec simulatio diu tegi non potest. Nam quando administrant ipsos magistratus facere non possunt quin appareant id quod sunt. Nam cito ostendunt ignauiam suam et superbiam. Difficile est in potestatibus temperare: difficile est temperare: quin ostendant mores suos improbos. Per ambitionem: id est per cupiditatem honoris: nobiles ambitione corrupti sunt: et vt assequantur honores simulant sese probos. Mihi: ordo est: benefacere iam vertitur mihi in naturam ex consuetudine: qui egi omnem etatem in optimis ar-

tibus. Dico ꝙ nobilibus est difficile bene gerere magistratus: quia non assueti bonis moribus et laboribus: et ideo facere non possunt quin ostendant suos improbos mores. sed mihi non solum est facile benefacere sed pene etiam est naturale propter consuetudinem. Et ex hoc concludere vult meli⁹ eē: vt sibi demādauerint cōsulatū ꝙ nobilib⁹: qr ipse magis idoneus est ad gerendū cōsulatū ꝙ nobiles. Bellum me gerere. Nunc venit ad causam: vt ostendat p cōparationē se eē magis idoneū ad gerendū consulatū ꝙ nobiles: quia ipe semper in bello versat⁹ est. et ideo rei militaris peritus: nobiles aūt ignari r iperiti: vnde dicit: o qrites vos iussistis vt bellum geraz cū iugurtha: r bene feci stis. Sed si aliqs nobilis cōsul fact⁹ esset r iussu vestro hoc bellum gerere eū oporteret qd faceret: cū ipse oīo rei militaris īperit⁹ eēt. Sumeret aliquez ex pplo qui eū doceret. Nōne hoc turpe eēt: ergo meli⁹ r rectius mihi psulatū demādastis. Reputate cū aīs vestris nū id mutari meli⁹ sit: cogitate (inqt) in aīo vestro an meli⁹ sit vt id mutetis: videlz vt demādetis hoc bellū alicui ex nobilib⁹: acsi diceret: nō est meli⁹: qr si mitteretis aliquē ex nobilib⁹ ad gerēdū hoc bellū: oporteret vt ipse sumeret ex pplo aliquē rei militaris peritū q eum doceret: qr nobiles ignari r iperiti sunt rei militaris. Si quez ex illo globo: ordo ē. s. id ē certe ille ignarus oim trepidet: r festinet: r sumat aliquē ex populo monitorem sui officij: vt solet fieri in tanta re si imittatis quē hoc est aliquē hoīem ex illo globo nobilitatis ad hoc negociū: aut ad tale sez negociū. dico hoīem veteris psapie ac multarū imaginū et nullius stipēdij: iaz hūc sensum exposui. Ex illo globo. i. ex illa multitudine. et demōstratiue dixit. Nā in cōtione etiā nobiles aderant. Aut tale: ad aliud aliquod simile negocium. Nominem veteris prosapie: ideſt veteris generis. Antique nobilitatis: prosapia dicit progenies ideſt porro sparsis et quasi iactis liberis. Nam sspare significat iacere et disjcere. Multarū imaginum: id est multorum honorū. Antiqui si rem aliquam preclaram pro republica gessissent decreto Senatus: statua donabant: vt posteri ad imitādū exemplum eorum prouocarentur. vnde quia in domibus nobiliū plerunq imagines et statue multe erant maiorum suorum qui vel in cōsulatu vel in pretura vel in alio magistratu preclarum aliquid gesserant. vnde ille dicebat homo multarū imaginum: qui multas imagines et multos magistrat⁹ familie sue r maiorū suorū ostēdere poterat. Et nulli⁹ stipēdij: q nunq stipendiū fecerit: r nunq in bello fuerit. Ac si diceret: nobilitas facere nō posset: vt ille eēt idone⁹ īpator r dux q nunq fuerit i bello. At in tāta re solet fieri. Sic eū fieri solet: qū magnum aliqō negociū nobis impositū est festinare solem⁹: vt preparem⁹ nos: r ea que sunt necessaria ad gerendū illud negociū. Ignar⁹: insciꝰ et iperit⁹. Festinet. i. festinaret. Sumat: pro sumeret. Monitorē officij: qui eū doceret qūo gereret suū officiū. Atq ego scio pseuerat in hoc: vt ostēdat nobiles idoneos nō eē ad gerendū cōsulatū: qr in bello versati sunt: et

ꝓpterea ĩperiti sũt rei millitaris. Dicit enĩ. Ego scio multos ex nobilib⁹ q̃ postꝯ facti sũt cõ sules incipiũt discere ex libris grecis ea q̃ ptinẽt ad sciam ꝛ disciplinã militarẽ. Et ita faciunt posteri⁹ id qõ faciendũ erat ꝑus. Mã oportebat eos discere ꝑusq̃ essent ꝯsules: id qõ ptinet ad cõsulatũ gerẽdũ. Ordo est. Atq̃ ego scio. s. hoies ex nobilib⁹ q̃ ceperũt legere acta maiorũ ꝛ militaria ꝓcepta grecorũ postꝯ facti sũt cõsules. Sẽsus patet. Legere acta maiorũ. i. gesta antiquoꝝ vt id qõ ꝑ vsũ ignorabãt ex lr̃is discerẽt

Grecoꝝ: militaria ꝓcepta. Mã fuerũt greci doctores qui de re militari scripserũt: sicuti etiam apũd latinos Cicero: ꝛ multi alij

Quir. postꝯ cõsules facti sũt: acta maioꝝ ꝛ grecoꝝ militaria precepta legere ceperũt homines preposteri. Mã gerere q̃ fieri tempore posterius re atq̃ vsu prius est. Comparate nũc Quir. cũ illoꝝ superbia me hominẽ nouũ: que illi audire et legere solent eoꝝ partem vidi: alia egomet gessi: que illi litteris ego ea militãdo didici: nũc vos existimate facta: an dicta pluris sint, Cõtemnunt nouitatem meam; ego illoꝝ ignauiam: michi fortuna: illis probra obiectãtur: q̃q̃ ego

Præposteri hoies. Homo ꝓposter⁹ ꝺr q̃ posteri⁹ facit id qõ prius faciendũ erat: sicuti faciebãt nobiles q̃ postꝯ erant facti cõsules discebant id qõ discere debuerãt anteq̃ fierẽt cõsules: videlz sciam rei militaris. Mã gerere q̃ fieri tpe posterius: re atq̃ vsu ꝑus est: ꝓbat id qõ dicit: videlz nobiles esse ꝓposteros homies. Et vide q̃d dicat.

Administrare ꝯsulatũ q̃tum ad tps est posteri⁹ q̃ fieri cõsulẽ: qr nemo potest administrari cõsulatũ anteq̃ fiat ꝯsul. Ergo q̃tũ ad tps administrare ꝯsulatũ posteri⁹ est q̃ fieri cõsulẽ: sed q̃ tũ ad sciam ꝛ experiẽtiã est ꝑus qr anteq̃ aliq̃s fiat cõsul vsu et experiẽtia discit ea q̃ ptinẽt ad administrãdũ cõsulatũ: vt postꝯ fact⁹ fuerit cõsul sciat administrare ipm cõsulatũ. Mã gerere. Ordo est. Mã gerere est posteri⁹ tpe q̃ fieri: sed est ꝑus re atq̃ vsu. Mã gerere. i. administrare. s. cõsulatũ. Quã fieri. s. cõsulẽ. Mã aliq̃s prius fit cõsul. deinde cõsulatũ administrat. Est ꝑus: qr licet sit cõsul: tñ cõsulatũ recte administrare nõ poterit nisi vsu et experiẽtia didicerit administrare anteq̃ esset cõsul. Cõparate nũc Quirites. Ex antedictis hanc cõclusionẽ infert: se magis idoneũ esse q̃ nobiles ad gerendũ cõsulatũ: qr ipse peritus est rei militaris. Nobiles autez ĩperitt et ignari ipse anteq̃ factus sit cõsul vsu et experiẽtia in bello didicit quomodo debeat gerere cõsulatũ. Nobiles autẽ postꝯ facti sunt cõsules: discunt ex litteris sciam rei militaris. Nũc vos existimate facta an dicta pluris sint. s. ꝑcij. i. cogitate quenã pluris estimãda sint an dicta nobiliũ an facta mea: qr illi discũt legẽdo ea que dicta sunt a scriptoribꝰ: ego autẽ didici militãdo et faciẽdo: nõ legẽdo. Contẽnũt: paulatim diluit obiecta. Obiciunt michi nouitatẽ: et dicũt me esse indignũ cõsulatu: qr nouus sum ꝛ ignobilis. Et ego obiecto illis ignauiã eorũ. Sed ignauia magis ineptũ et indignũ reddit aliquẽ ad cõsulatũ q̃ nouitas: qr nouus homo recte poterit gerere consulatũ: sed ignauus nunq̃ recte geret. Fortuna qr nouus sũ et ignobilis: qõ ptinet ad fortunã. Mã sicuti tria sunt genera bonorũ: videlicet bona animi: bona corporis: bona fortune. Ita tria sunt genera malorũ ecõtrario. Sed nobilitas bonũ est fortune. Ecõtrario nouitas et ignobilitas malũ est fortune. Illis: scz nobilibus. Probra. i. vitia animi. Sed sicuti in cõparatione bonorũ: meliora sũt bona animi q̃ bona fortune: ita in comparatione malorũ: peiora sunt vicia animi q̃ mala fortune. Mã peius est esse iniustũ: imprudentẽ: ignauũ. q̃ esse pauperem nouum et ignobilẽ. Quã q̃ naturã vnã et cõmunẽ oĩum existimo: sed fortissimũ quẽq̃ generosissimũ. Dico q̃ nobiles michi obiciũt ignobilitatẽ: q̃uis ego existimo naturã omẽs pares fecisse: neq̃ alĩ alio magis nobilẽ esse: nisi per virtutẽ. Atq̃ vnũquẽq̃ ita magis nobilem esse: sicuti magis virtute preditus sit. Marius hoc cõcludere intẽdit: se ex oĩi parte no

bilibus anteponendū esse. Et supra quidē ꝓbauit se magis idoneū esse q̄ nobiles ad gerē dum consulatū: qꝛ rei militaris peritus sit: nobiles aūt impiti. Sꝫ qꝛ nobiles dicebāt illum esse indignū cōsulatu: qꝛ nō erat nobilis. Nūc respōdet: ⁊ dicit verā nobilitatē in virtute cō sistere. Cū aūt virtute ⁊ scientia rei militaris ipse nobilibus antecellat: nobilitate etiā ipsis prestare qñquidē vera nobilitas in virtute cōsistit. Naturā vnā: qꝛ vnius nature sunt: et iō sunt pares quātū ad naturā: sꝫ dispares sunt ꝓut q̄sq̄ virtute magis est preditus. Sꝫ fortissimuꝫ fortitudo vna ē ex quattuor virtutibus cardinalib⁹: sicuti supra mōstrauimus. Sꝫ fortitudinē posuit simpliciter ꝓ oī virtute: qꝛ he v̄tutes. s. iusticia: prudētia: fortitudo: tēperantia: ita coniuncte sunt: vt q̄ vnā ꝑfecte habeat: etiā reliquas oēs habeat. Ac si diceret: sꝫ existimo vnū quēq̄ maxīe virtute preditū esse nobilissimū. Ac si iā. Ordo ē. Ac. i. ⁊ q̄d creditis respōsuros nisi voluisse liberos q̄optīos: si posset queri ex patribus Albini aut Bestie: me an illos maluerint gigni ex se. hoc infert ad confirmandū id qđ dixit: videlꝫ nobilitatez in virtute cōsistere. Si (inquit) patres Albini ⁊ Bestie interrogari possent: vtrum magis vellēt: an me ignobilez sed virtute preditū: an ipsos nobiles sed ignauos ex se nasci: sine dubio respōderēt: voluisse vt ex se nascerent̄ liberi q̄optimi Ac si diceret responderēt voluisse vt potius ego virtute preditus q̄ illi ignaui nascerēt̄ ex ipsis. Ex patrib⁹. q̄ nobiles fuerunt: ⁊ mortui sūt. Albini ⁊ bestie. istos nominat: qꝛ licet nobiles essent: tñ consules in hoc bello iugurthino male rem gesserāt. sicuti supra visum est. q̄ si me iure despiciūt. Dixi q̄ mihi iniuste ignobilitatē obijciūt: qꝛ vera nobilitas in virtute consistit. Sed tamē si iuste cōtēnūt me ꝓpter ignobilitatē: necesse est vt contēnāt etiā maiores suos: qui propter virtutē nobiles eē ceperūt: sicuti ego nūc nobilitatē pario mihi ex virtute. Inuident honori meo. inuidēt (inquit) honori meo: qꝛ nollēt me hr̄e hūc honorē: sed ip̄i vellēt hr̄e hūc honorē: sꝫ habeāt etiā labores meos ⁊ v̄tutes ⁊ pericula: qꝛ ꝑ hec ad hūc honorē ꝑueni. Sed nolunt facere sic. Nā honores hr̄e volūt: labores aūt nolūt hr̄e. Et hoc est qđ subiūgit. Uerū homines corrupti suꝑbia. Ordo est. Uerū ꝓ sed hoīes corrupti suꝑbia ita etatē agūt: quasi cōtemnant vr̄os honores: ⁊ ita petūt hos. s. honores quasi vixerint honeste. Ecce qđ diximꝰ. Nobiles in ignauia viuūt: tanq̄ cōtēnāt vr̄os honores: sed tñ postea ita petūt honores q̄si eos meruerint. Et hec est suꝑbia petere honores quos nō merearis. Ne illi falsi sūt. i. certe illi decipiūtur. Et quare decipiūt̄: qꝛ res ꝯrias cupiūt. Nam viuūt in ignauia: ⁊ petūt vt sibi dent̄ p̄mia virtutis: vꝫ honores. Sed hoc nō cōuenit. Nam virtuti honos dandus est. non ignauie. Ignauia et virtus sunt due res ꝯrie. Ignauia est qñ hō labores subterfugit voluptati tm̄mō studens: et nihil laude dignū exercens. Atq̄ etiam. Cum ignaui sint et oīno honoribus indigni: tñ vt eos honores assequant̄: apud vos, aut ī senatu loquētes maiores suos extollunt: et eoꝝ fortia facta cōmemorant: putantes ex hoc se esse clariores ⁊ no-

naturam vnā ⁊ cōem oīm existimo: sed fortissimū quēq̄ generosissimū esse: ac si iā ex patrib⁹ Albini: aut Bestie q̄ri posset me ne an illos ex se gigni maluerīt: q̄d respōsuros creditis? nisi sese liberos q̄optimos voluisse: q̄ si iure despiciūt me faciāt idē maiorib⁹ suis: quib⁹ vti michi ex virtute nobilitas cepit: inuidēt honori meo: ergo īuideāt labori et īnocētie: ꝑiculis etiā meis qm̄ ꝑ hec illū honorē cepi: verū corrupti hoīes suꝑbia ita etatē agunt q̄si vestros honores cōtēnāt: ita hos petunt q̄si honeste vixerīt. Ne illi falsi sunt q̄ diuersissimas res pariter expectāt: ignauie voluptatē ⁊ p̄mia v̄tutis: atq̄ etiā cū apud vos

billiores. Sed ꝛriũ est. Nam quãto vita maiorũ suoꝝ est preclariorꝛ tanto ignauia eoꝝ flagitiosiorꝛ et turpiorꝛ apparet. Maiorũ gloria posteris ꝙsi lumen est. Declarat quõ gloria maiorum est quasi lumen posteris: quia gloria maiorum ostendit quales sint posteri siue boni siue mali: quia si posteri respondent maioribus suis/boni intelliguntꝫ: si nõ respondẽt/mali eẽ probantꝫ. Huius rei inopiã ego patiorꝛ quirites. Jn hac parte ego sum inops: quia ego non possum cõmemorare facta maiorũ meoꝝ: sed possum ꝓmemorare facta mea ꝓpria: qꝫ multo preclarius est. Et ita etiam i hac re ostẽdit se eẽ nobilibꝰ anteponendũ. q si illi digni sũt cõsulatu qui possũt facta maiorũ preclara ꝓmemorare: multo ille dignior est: qui facta ꝓpria dicere põt. Mũc videte. Ordo est O quirites nũc videte q̃ ꝓ quã tũ sunt iniqui. s. nobiles. illi nõ concedũt id mihi ex mea virtute: qꝫ arrogãt sibi ex aliena virtute. Videte (inquit) q̃ iniqui ꝛ iniusti sunt nobiles. Nã dicũt se eẽ dignos consulatu ꝓpt preclara facinora et gesta maiorũ suoꝝ. Et nolũt neq̃ patiuntꝫ vt ego dicã me eẽ dignũ consulatu ꝓpter ꝓclara facta mea. Sine dubio hec est magna iniquitas. Nam aliquis multo dignior est consulatu ex ꝓpria virtute q̃ ex aliena. Ex alienavirtute videlicet ex virtute maiorũ suorũ. Arrogant. i. assumũt attribuũt. Et quid est quod attribuunt sibi? hoc videlicet: qꝛ dicũt se dignos eẽ consulatu ꝓpter ꝓclara facinora maiorũ suorum Scilicet. i. certe subaudi non concedunt id mihi: qꝛ ego imagines nõ habeo. i. qꝛ ego nõ habeo imagines maiorũ meorum Apud antiquos viri excellẽtes ꝛ nobiles imagines suas posteris relinquebant: vt cũ eas ĩtuerentꝫ memoria virtutis eorũ ad emulationẽ et imitationem ꝓuocarentꝫ. Jmagines igitur ille erãt insignia et monumenta virtutis. Quã certe peperisse melius est q̃ acceptam corrupisse. Melius est vt ego sim initiũ nobilitatis mee: q̃ vt eã acceperi a maioribꝰ: et acceptã corruperim atq̃ minueri. Peperisse. s. ex meꝰpo ꝓpria virtutẽ. Equidẽ. Dicit qua de causa impulsus sit: vt hãc oꝛonẽ hꝛet. Nõ sponte (inquit) sꝫ ꝓuocatus a nobilibus hãc oꝛonẽ habui. Nã postq̃ me cõsulem feciſtis: et vos et me maledictis lacerare nõ desinũt. Reprehẽdũt vos: qꝛ mihi nouo homini consulatũ demãdastis. reprehẽdũt me ꝛ insectantꝫ: quia dicũt me eẽ indignũ cõsulatu: presertim cũ nouus sim ꝛ ignobilis: nec imagines maioꝝ habeã. Dicũt preterea me eẽ ĩcultũ et sermone et moribꝰ his de causis coactus sum respõdere aduersarijs: et ostẽdere vos recte feciſſe qui me cõsulẽ feciſtis: ꝛ me non eẽ indignũ consulatu. Sed in maximo. Ordo est. Sed nõ placuit reticere ne quis duceret modestiã in conscientiam: cũ ꝓ qñ illi lacerẽt maledictis me et vos in oĩbus locis. Jn maximo vestro beneficio: qꝛ me consulẽ feciſtis. Acsi diceret. Nõ est iustũ vt vos

aut in senatu verba faciũt pleraq̃ oꝛõne maiores suos extollũt eoꝝ fortia facta memorãdo clariores eẽ putãt: quod cõtra est. Nã q̃to vita eorũ ꝑclariorꝛ: tãto horũ secordia flagitiosiorꝛ. Et pfecto ita se res habet. Maioꝝ gloria quasi posteris lumẽ ẽ: neq̃ bona: neq̃ mala eoruꝫ in occulto patiꝫ. Huiusce rei ego inopiã patiorꝛ Quir. Verũ id quod multo ꝑclarius est: meamet facta mihi dicere licet. Mũc videte q̃ iniqui sunt: quod ex alienavirtute sibi arrogãt: id mihi ex mea nõ ꝓcedũt scilicet q̃ imagines nõ habeo: et qꝛ mihi noua nobilitas est quã certe peperisse melius est q̃ acceptã corrupisse. Equidem ego nõ ignoro: si iã respondere velint: abunde illis facũdam et cõpositã oꝛationem foꝛe. Sed in maximo vestro beneficio cũ oĩbus locis me vos

non defendã cũ mihi tantũ beneficiũ fecerittis. Ne quis modestiã in cõsciẽtiã duceret. Modestia esset tacere et nõ respõdere maledicentib⁹. Sed ego nolui tacere: ne quis diceret me tacere nõ ꝓpter modestiã: sz qr cõscius sum aduersarios vera dicere. Duceret. i. verteret trahyeret. Nam me equidẽ ex animi mei sententia nulla oro ledere põt. Dixi q nolo tacere ne quis putet me tacere nõ ꝓpter modestiã: sed ꝓpter ꝓscientiã: vz qr sciam aduersarios

q maledictis lacerent: non placuit reticere: ne quis modestiam in cõsciẽtiã duceret. Nã me equidem ex animi sententia nulla oratio ledere potest: quippe vera necesse est bene p̃ dicet: Falsa vita mozesq mei superant. Sed quoniam vestra cõsilia accusantur: qui michi summum honorem et maximum negociũ im posuistis: etiam atq etiam animis reputate num eorum penitendũ sit. Non possum fidei causa imagines: neq triumphos: aut consulatus maiorum meorum ostendere. At si res postulet hastas: vexillum: phaleras: alia militaria dona: preterea cicatrices in aduerso corpore. Hec sũt mee imagines: hec est nobilitas nõ hereditate relicta: vt illa illis. Sed q meis laborib⁹ t periculis quesiui. Nõ sũt cõposita mea verba parũ id facio: ipsa se virt⁹ satis ostẽdit: illis artificio opus est vt turpia

vera dicere et me iuste reprehẽdere. Nolo q̃ tacere: ne q̃s putet me tacere ꝓpter ꝓscientiã: qr ego nescio q aliq̃s me iuste reprehẽdere possit. Si mart⁹ sciret aduersarios vera dicere et taceret ꝓpter hoc: vtiq̃ taceret ꝓpter ꝓscientiã. Si autẽ sciret aduersarios falsa dicere de se et taceret: vtiq̃ taceret ꝓpt̃ modestiã. Dicit ergo nolo tacere: ne quis modestiã mi conscientiã vertat: qr ego nescio q aliquis vere et iuste me reprehendere possit. Nã me nemo ledere põt sermone suo. Nã si sermo ver⁹ est: necesse est vt bene dicat de me. Si ẽ falsus: vita mea t mores mei tales sũt vt cũ facile cõuincant. Quippe vera. s. oro.

Bene predicet. i. bene dicat. s. de me. ille q̃ dicit de me; aut bene dicit: aut male dicit. Si bene dicit/ vera dicit et ita non ledit me. Si male dicit/ vita mea et mores mei tales sũt vt cõuicãt t ꝓbẽt eũ falsa dicere. Sz qm̃ Ostẽdi quõ nemo me iuste reꝓhẽdere põt: nũc ostẽdã quomodo vos iniuste lacerãt: t ostẽdã vos recte feciſſe: qui mihi cõsulatũ demandastis. Maximũ negociũ. vz gerere bellũ cõtra Iugurtham. Nõ possum fidei causa. iõ vos reprehẽdũt: qr demandastis mihi consulatũ qui sum hõ nouus et ignobilis: q̃ non possum ostẽdere imagines et triũphos et consulatus maiorũ. Sed ostẽdã alia q̃ me facit

unt dignũ consulatu. Nã ostendã si opus est hastam et vexillũ t faleras et alia dona militaria et cicatrices in pectore aduerso. Non possum fidei causa vt faciã fidem me eẽ nobilem et propterea dignũ consulatu. Si res postulet. i. si opus esset: possem inquit ostẽdere multa militaria dona: quibus ob virtutem ab imperatoribus donatus sum. Phaleras. ornamenta equorum. Aduerso corpore. nõ in tergo: sed i corpore aduerso. At illa. scilicet imagines et triumphi et consulatus. Illis. s. nobilibus. Quesiui. id est acquisiui. Nõ sunt Nobiles mihi obiiciunt q̃ sermone incultus sum. sed ego id paruifacio. Composita: id est ornata. Ipsa virtus se satis ostendit: videlicet sine verbis. Illis artificio: id est arte dicendi. Nobiles qui turpiter viuunt discunt eloquentiam: vt turpia facta sua oratione tegant. Et ita id quod sibi obiiciebant aduersarij amare retorquet in eos.

Neq; litteras grecas didici. Obijciũt etiã mihi q̃ nõ didici lr̃as grecas: fateor me nõ didicisse lr̃as grecas: sed didici alia q̃ sunt magis vtilia reipu. vz hostẽ ferire: p̃sidia agitare: nõ metuere nisi turpẽ famã ⁊ alia q̃ sequũtur. Ad virtutẽ nihil doctoribus ꝓfuerũt: virtus sine lr̃is acquirit̃: et iõ litteras grecas nõ didici: qr ip̃e littere nõ ꝓfuerũt doctorib⁹ earũ ad virtutẽ cõparandã. At illa doctus sũ multo optima reipu. i. multo magis vtilia reipu. Et que sũt illa? videlicet hostẽ ferire. ⁊c̃. Hyemẽ ⁊ estatẽ: frigus ⁊ calorẽ. Iuxta. silr̃. Humi req̃escere. sup terrã dormire. Eodẽ tp̃e. Didici inq̃t pati simul inopiã et laborẽ. Salustius om̃s scriptores vincit copia rerũ. Nam singula verba singulas habent sententias. Ecce q̃t quantasq; v̄tutes ac laudes q̃ breuiter ĩ mario cõmemorauit hostẽ ferire: p̃sidia agitare. nihil metuere nisi turpẽ famam hyemẽ et estatẽ iuxta pati: humi requiescere: eodẽ tp̃e ĩopiã et laborẽ tolerare. Multo melius ẽ ista didicisse q̃ litteras grecas. His igit̃ p̃ceptis milites cohortabor: neq; illos arcte colaz me opulentẽt. Acsi diceret. Nõ faciã sicuti faciũt multi impatores qui cũ ip̃i versent̃ ĩ delicijs milites suos laborib⁹ ⁊ ꝑiculis exponũt. Et ita gloriã sibi comparant: nõ labore suo: sz labore militũ suoꝝ. Ego nõ faciã sic. sz hortabor milites: vt me imitentur: vt faciant sicuti ego facere cõsueui: vz vt discant pati inopiã ⁊ laborẽ: famem et sitim: frigus et calorẽ: humi requiescere: ⁊ cetera q̃ militib⁹ cõueniũt

facta oratione tegãt: neq; litteras grecas didici paruz placebat eas discere: quippe q̃ ad virtutẽ doctorib⁹ nichil ꝓfuerũt. At illa multo optima reipu. doct⁹ sum: hostes ferire: p̃sidia agitare: nichil metuere nisi turpẽ famaz: hyemẽ et estatez iuxta pati: humi req̃escere: eodẽ tempore inopiã et laborẽ tolerare. Ergo his ego p̃ceptis milites hortabor neq; arcte colã illos vt me opulẽtẽt: neq; gloriã meã laborẽ illorum faciã. Hoc est vtile: hoc ciuile ĩperiuz. Nã cũ tu te per mollitiẽ agas supplicio cogere id est dñm non ĩperatorẽ esse: hec atq; alia talia nostri maiores faciẽdo seq; rẽq; pu. celebrauere: quis nobilitas freta ipsa

Et ita marius ostendit se ꝑfectũ esse impatorẽ. Neq; illos arcte colam. i. non tractabo illos stricte ⁊ dure ⁊ aspere: me aũt delicate. Arcte. i. stricte duriter. ⁊ est aduerbiũ. vnde ⁊ verbum arctare est constringere. Illos: vt me imitent̃ ⁊ faciãt sicuti ego facio. Me opulẽtẽt scz colam. i. delicate et molliter vt nolim adire labores militie et ꝑicula: hic est sensus. Ego faciã id quod militibus imperabo: neq; milites dure et aspere: me aũt molliter ⁊ delicate tractabo: sed ero exẽplũ eoꝝ vt faciãt quẽadmodũ ego facio. Hoc est vtile. hoc est ciuile ĩperiũ. hoc ẽ (inquit) ꝓpriũ ĩperatoris vna cũ militibus labores et pericula subire: et gloriã sibi nõ alieno sed ꝓprio labore parare: sicuti dixi me eẽ facturũ. Nãq; cũ tu te. Ordo est. Nãq; ꝓ qr: hoc est eẽ dominũ nõ imperatorem: cogere exercitũ supplicio: cũ tu agas te ꝑ mollitiem. Uere dico: q̃ ꝓpriũ impatoris est vna cũ militibus labores subire: qr aliquẽ velle in delicijs viuere et cogere milites ad labores: hoc ꝑtinet ad dominũ nõ ad impatorẽ ⁊ ducẽ. Cũ tu agas te. i. cũ regas te et tractes te. Cũ tu te ꝑ molliciẽ agas. i. cũ tu labores sentire nõ velis. Cogere supplicio. i. ad suppliciũ hoc est ad labores. Hec atq; alia. Ego facio quẽadmodũ faciebant maiores vestri: nobilitas aũt me cõtemnit eos imitantẽ seq; et rẽpu. celebrauere honorauere ⁊ ornauere. Quis nobilitas freta ipsa dissimilis moribus nos illoꝝ maiorũ emulos cõtẽnit. Nobilitas freta maioribus suis: sed ab ip̃is moribus dissentiens: contẽnit me illos maiores imitantẽ. Freta. confisa. Nam quia maiores sui viri excellentes fuerũt: cõfidũt se posse videri dignos honoribus ꝓpter ip̃os. Quia enĩ nati sunt ex

ipis putant se eē similes illoꝝ cū dissimiles sint. Et iō honores a vobis petūt: quasi eos ipis debeatis. Sed vehemēter errant cū credūt se eē similes maiorū suorū: et ob eā rem sibi a vobis honores deberi: nō enī similes sūt maioꝝ suoꝝ: qꝝ maiores eoꝝ nō reliquerunt eis virtutem sua m: lz reliquerīt imagines diuitias: et memoriā sui. Et hoc est quod dicit. Dissimilis moribus: nobilitas nō imitat mores maiorū suoꝝ: et iō est dissimilis. Nos illoꝝ maioꝝ emulos cōtēnit. i. cōtēnit me emulū et imitatorē maiorū illoꝝ qꝝ ego facio sicuti faciebāt maiores. Emulos. i. imitatores.

dissimilis moribꝰ. Nos illorū emulos cōtemnit: ⁊ oīs honores nō ex merito: sed quasi debitos a vobis repetit. Ceterū hoīes supbissimi: ꝓcul errāt. Maiores eoꝝ oīa que licebat illis reliquere. Diuitias: imagies: memoriā sui preclarā virtutē nō reliquere: neq; potērant: ea sola neq; dat dono neq; accipit. Sordidum me et incultis moribꝰ aiunt: q parum scite conuiuū exorno: neq; histriones vllum neq; pluris coquū q villicū habeo: que mihi nō libet cōfiteri Quirites: nā ex parēte meo ⁊ alīs sanctis viris ita accepi: mūdicias mulieribus: viris laborē cōuenire: oībus bonis opoztere plus gloriē q diuitiarū: arma non suppellectilē decori esse. Quin ergo quod

Nō ex merito: nō q merean tur honores. Sed quasi debitos. Credūt enī vos debere ipis honores quos petūt ꝓpter maiores suos: quoꝝ putant se esse similes cū sint dissimiles. Ceterū hoīes supbissimi ꝓcul errant. i. valde errant: valde decipiūtur. Et quomō errāt? qꝝ putant se simtles maiorū suoꝝ: cū sint dissimiles: qꝝ nō habēt virtutē maioꝝ suoꝝ. Nā maiores ipoꝝ non reliquerūt eis suam virtutem quāuis reliquerīt diuitias: imagines ⁊ mēoriā sui. Et hoc est quod dicit. Maiores eoꝝ oīa q̄ licebat illis reliq̄re. i. maiores eoꝝ reliquerūt illis oīa q̄ relinquere poterant.

Neq; poterant. s. relinq̄re virtutē. Ea sola. s. virtus. Neq; dat dono. nemo enī potest dona revirtutē suā alicui: ſz vnusq̄sq; ꝓprio labore et industria virtutē sibi acquirit. Sordidū me ⁊ incultis moribus aiūt Marius respōdet ad oīa que sibi obīciebāt aduersarū. Nobiles obīciunt mihi: q̄ sum incultis moribus: qꝝ cōtuitū splendide ⁊ elegāter parare nescio. Id qō sibi vitio dabant aduersarū in suā laudē retorquet. Sordidū me et incultis moribus aiūt. dicūt me habere mores sordidos et incultos et incompositos.

Quia parum scite. i. non elegāter. Cōtuitū exorno. i. struo: paro. Neq; histrionē illū: neq; pluris precī coquum q̄ villicū habeo. Marius ostēdere vult studiū suū nō fuisse in cōtuitū solēnibus preparandis occupatū: et iō nō habuisse coquos qui sibi cōtuitia delicata pararēt: nec habuisse histriones: qui sibi in conuiuīs cantibus et gestibꝰ ioculatorīs ad voluptatē assisterēt. Neq; histrionem illū. neq; pluris precī coquū q̄ villicum habeo. Mō pluris estimo histrionē aut coquū q̄ villicū. Histrionē. histriones dicebant q̄ in comedīs psonas introductas gestu et voce imitabant: sic dicti quia hi ꝓmū de histria venerūt: vt ait Festus pōpeius. Sed histrionē hoc loco accipit ꝓ ioculatore. Solēt enī in cōuiuīs potentū adhibert plerūq; ioculatores: q̄ iocis ⁊ cātibꝰ conuias delectēt. Quin. i. cur non. Vide q̄ elegāter id qō sibi obīciebāt ī eoꝝ vitupationē retorquet. Nobiles rephēdūt me: qꝝ nescio splēdida parare conuitia. Fateor. nō eī conuiīs ⁊ mūdicīs ⁊ mulieribꝰ dedi operā: ſz ī laboribꝰ sp ⁊ armis versatꝰ sū. Nā sic ego didici a pre meo laboresvirīs cōuenire ⁊ armis laudē parari. Sz si aduersarios meos conuitia delectāt: cur nō sp ī conuiīs versant? Cōcedo placet mihi. Det operā turpibꝰ amoribꝰ ⁊ conuiīs ⁊ ebrietatibꝰ ⁊ gule. Et relinquāt mihi labores ⁊ su-

dorem puluerēq; castrēsem: qr hec mihi magis placent q̄ cōuiuia. Concedo igit̄ vt aduersarij mei sp̄ faciant id qd̄ dixi. Sz nolūt. nō ei sp̄ i cōuiuijs versari volūt ⁊ ebrietatib⁹. Sed q̄d faciūt? cū diu diuq; ī se his flagitijs inq̄nauerūt: postea p̄mia fortiū ⁊ bonoꝝ viroꝝ eripē volūt: vz honores. Et hoc ego ferre nō possū. Quin. Ordo est. Ergo quin. i. cur nō sp̄ faciant id qd̄ iuuat ⁊ qd̄ estimāt carū? Iuuat. i. delectat. Amēt. i. turpib⁹ amorib⁹ vacēt: acsi diceret concedo. Potēt. ebrietatib⁹ dēt operā. Est color q̄ d̄r cōcessio. Quib⁹. s. nobis. Illa. s. sudor et puluis. Verū nō est ita. Hoc referr̄ ad id qd̄ dixit Quin ḡ id sp̄ faciāt. Verū nō est ita: qr sp̄ nolūt versari in his reb⁹: vz in ꝯuiuijs ⁊ amorib⁹ et ebrietatib⁹. Acsi diceret. Qñq̄dem delectant̄ cōuiuijs ⁊ amorib⁹: ego vellem vt sp̄ in his rebus versarent̄: sz nolūt. Nā cū diu diuq; in his reb⁹ versati sūt ⁊ se turpiter his flagitijs inquinauerūt: postea p̄mia bonoruz viroꝝ eripere volūt. Et hoc nō cōuenit. Nam vbi. Ordo ē. Nā ꝓ qr viri turpissimi eūt ereptū premia bonoꝝ. s. viroꝝ: vbi propostq̄ illi dedecorauere se flagitijs. Dedecorauere. i. inquinauerūt: maculauerūt. Premia bonoꝝ. s. honores. Ita iniustissime. Ordo est. Ita. i. hoc mō luxuria et ignauia appositiue artes pessime nihil officiūt illis q̄ coluere eas: ⁊ sūt cladi maxime reipu. innoxie. Hoc mō (inq̄t) hec duo vitia luxuria ⁊ ignauia nihil nocēt illis q̄ ip̄a vitia possidēt: ⁊ nocēt innocenti reipu. q̄res iniustissima est. Hoc aūt iō dicit: qr iniustū est vt luxuriosi et ignaui honores habeāt: qui sūt p̄mia bonoꝝ viroꝝ. Pessime artes. i. pessima vitia. Illis qui coluere eas. i. amauerūt ea vitia. Nihil officiūt. i. nihil nocent: quia quāuis luxuriosi et ignaui sint: tamen honores eis demandant̄. Innoxie. i. īnocenti. Cladi sunt: id est nocent: quia respublica vastatur et magna detrimenta patitur: qñ ignaui et luxuriosi in magistratibus positi eam administrant. Cladi sunt. i. damno et detrimento. Nūc quoniā illis. Ordo est. Nunc ego loquar pauca de repu. quoniā respondi illis q̄tum mores mei placebant non q̄tum flagitia illorum. Sensus patet Primū omniū: id est ante omnia. Bonū animū habetote. Circa bellū quod geritur in numidia cū iugurtha nolite timere sed bene sperate: que omnia vsq; ad hoc tempus iugurtham defenderunt remota sunt. Remoti sunt enī nostri imperatores auari/superbi/et imperiti. Auaritiam: sup̄biam: et imperitiam. id est auaros imperatores: superbos: et imperitos. Nam auaritia nostroꝝ ducum vsq; ad hoc tempus iugurtham seruauit incolumen: quia iugurtha nostros imperatores pecunia corrupit: sicuti supra visum est. Locorum sciens. Nam ad bellum gerendum multum prodest loca scire. Me hercle: id est ita me adiuuet her-

iuuat: quod est carū estimāt: id semp̄ faciant ament: potēt. vbi adolescētiā habuere: ibi senectutē agant: in cōuiuijs dediti vētri ⁊ turpissime p̄ti corporis: sudorē: puluerez: ⁊ alia talia nobis relinquāt: q̄bus illa epulis iucundiora sunt: Verū nō ita est nā vbi se flagitijs dedecorauere turpissimi viri: bonoruz p̄mia ereptū eūt: ita iniustissime luxuria ⁊ ignauia pessime artes illis q̄ coluere eas nichil officiunt reipu. īnoxie cladi sunt: nunc qm̄ illis q̄tum mei mores: non quantum illorū flagitia poscebant respondi: pauca de repu. loquar. Primū oīm de Numidia bonuz aīm habetote Quir. Nā que vsq; ad hoc tēpus Iugurtham tutata sunt oīa remouistis: auariciā: īperitiā: atq; superbiā: Deīde exercit⁹ ibi est locorū sciens: sed me hercle magis strēnuus

eules. Auaritia aut temeritate ducum. Cladem et infelicitatem exercitus vitio imperatorum adscribit: vt ostendat recte sibi consulatum esse demandatum qui possit cladem vitio superiorum imperatorũ acceptã emendare. Attrita: id est consumpta. Quãobrẽ. Mũc hortatur eos maxime qui sũt ad militiã idonei vt vna secum reipu. subueniant. Vos. s. iuuenes. Capessite rempu. i. rempu. capite et sumite defendẽdam. Neq; quẽq; metus capiat id est nec aliquis timeat quia alij imperatores infelices fuerunt ꝛ superbi. Ego enim talis non ero: ꝛ spero dijs iuuantib⁹ me felicẽ futurũ. In agmine cum exercitus incedit. In prelio. cum acies pugnãt. Consul eor idem et socius. i. ero dux et socius pariter vobiscũ in periculis. Me vosq; omnibus rebus iuxta gerã. i. me et vos similiter tractabo. Et ex hoc ostẽdit se non esse supbũ: sicuti fuerũt alij duces. Et profecto dijs iuuantibus: omnia matura sũt id est tempestiua et vicina. Acsi diceret: spero dijs iuuantibus nos cito victoriã habituros ex hoste et predam et laudẽ. Aut procul essent: contra id qđ dixit omnia matura sunt. i. proxima et vicina. Ignauia: id est per ignauiã. Neq; quisq; parens id est nullus pater optauit vnq; vt filij sui essent eterni ꝛ imortales: sed vt bene et honeste viuerent. Et ideo etiam si ex bello victoriam aut predam reportare non possumus: tamen ꝓpter honestatem reipublice subuenire debem⁹. Plura dicerem Quirites: aut timidi estis: aut strenui. Si timidi estis: verba mea nequaq; vobis virtutẽ addẽt. Si estis strẽnui: abũde dictũ est. Et ita siue timidi estis siue strẽnui: plura me dicẽ nõ opz.

¶ Finis orationis Marij.

Hiuscemodi oratione habita: Marius postq; plebis animos erectos videt propere commeatu: stipendio: armis: atq; alijs vtilibus naues onerat. Cum his. A. Manlium legatuz proficisci iubet: ipse interea milites scribere

Hiuscemodi oratiõe habita. Cũ inquit hac oratione animos plebis erexisset. statim naues onerauit

stipendio cõmeatu ꝛ armis: ꝛ cũ his mãliũ legatũ in affricã misit. Proficisci iubet. s. i affricã i q̃ ẽ numidia. Ipe iterea. Ordo ẽ. Ipe iterea scribẽ ꝓ scribebat milites nõ more maioꝝ neq; ex classib⁹. sz. s. scribebat vti ꝓ sicut libido cuiusq; erat. ꝛ scribebat plerosq; capite cẽsos.

ꝓ iij

Non more maiorũ.i.nõ sm ritum et consuetudinẽ maiorũ. Mã matores semp scribere cõsueuerant milites ex classib⁹. Marius aũt scripsit etiã ex his q̃ nõ erãt in classibus. Mã multos capitecẽsos scripsit Serutus tullius qui sextus a romulo rome regnauit: ꝑmus cẽsum instituit: ex quo belli pacisq̃ munia ꝛ onera nõ viritim vt ante: sz ꝑ habitu pecuniarũ fierẽt Tum populũ vniuersũ in classes cẽturiasq̃ ex censu descripsit atq̃ diuisit. Ex his q̃ centũ miliũ eris aut matorẽ censum haberent: octoginta cõfecit cẽturias quadragenas seniorꝫ ac iunioꝫ. Prime classis oĩs appellatt seniores ad vrbis custodiã vt presto eẽnt iuniores vt foris bella gererẽt. Scde classis intra centũ vsq̃ ad quinq̃ ꝛ septuaginta miliũ censũ instituta est. Ex his senioribus iuniorib⁹q̃ viginti cõscripte centurie. Tercie classis in quinq̃ginta miliũ censum eẽ voluit. Totidem centurie. Quarte classis quinq̃ ꝛ viginti miliũ. Totidẽ cẽturie facte. Quinta classis aucta. Nam cẽturie triginta facte sũt. Nec classi vndecim milibus censebañ: he classes sicuti numero ita armis distincte erãt. Mã ꝑma classis arma habebat Galeã clipeũ: ocreas: loricã: oĩa ex ere: que corporis tegmenta essent. Tela in hostem. Hastam et gladium. Secunda classis scutum ꝓ clipeo: et preter loricam omnia eadem habebat. Tercia classis eadem habebat preter ocreas. Quarte classis arma mutata: nihil ꝓter hastam ꝛ verutum datum. Quinta classis fundas lapidesq̃ missiles gerebat. Jn hac accensi cornicines: tibicinesq̃ in tres centurias distributi. Minor census reliquã multitudinẽ habuit. Jnde vna cẽturia facta immunis militia. ita pedestri exercitu ornato distributoq̃. Equitũ. ex ꝑmoribus ciuitatis duodecim scripsit centurias. Quando igit bellũ gerere oportebat: ex his quisq̃ classib⁹ milites cõscribebañ. Serui capitecẽsi et q̃ eẽ classes erant ad militiã nõ recipiebañ: vtpote ꝓpter inopiã suspecti. Capitecensi dicebañ: vt tradit aulus gelius qui aut nullo aut perq̃ paruo ere censebañ: hi ꝑ capite tributa pẽdebãt: a censione capitis nominati. Jd factũ. s. eẽ. Alij dicebant mariũ scripsisse milites capitecẽsos: q̃ ex classibus bonos milites nõ inueniebat: alij fecisse hoc ꝓ ambitionẽ. vt eos honoraret a quib⁹ ipe honoratus erat et factus consul. q̃ ab eo genere. s. hoim egẽtiũ et infirmoꝫ. Celebratus. i. honoratus. Adiutus. s. ad cõsulatũ cõparandũ. Homini. s. Mario vel cuicũq̃. Opportunissimus. i. cõmodissim⁹. Cui. s. egentissimo: pauperes maxime cõmodi sũt illis q̃ q̃rũt potẽtiã. q̃ nihil timẽt: cũ nihil habeãt qb⁹ ꝓdere possint: ꝛ ideo oĩa aggrediũt: oĩaq̃ eis honesta et recta videñ: modo preciũ eis det. Uticam aduehitur que ẽ ciuitas affrice marũ vicina. Quã erat decretũ. a senatu plures milites scripsit mari⁹ et secũ duxit q̃ decreuerat senatus. A publio rutilio legato. s. metelli. P. rutili⁹ exercitum mario tradidit. Mã metell⁹. Quare. P. Rutili⁹ ꝛ nõ metell⁹ exercitũ mario tradidit: quia metell⁹ discesserat: ne mariũ cõsulẽ videret. Mã si metell⁹ ferre nõ potuit qñ audiuit mariũ cõsulẽ eẽ factũ: multo minus tulisset si eũ vidisset. Sz consul. dicit quid fecerit mari⁹ post q̃ accepto exercitu et expletis legionibus i numidiã venit. Statiq̃ ingt exercitũ duxit i agrũ fertilẽ et preda plenum. Et q̃cq̃d cepit militibus donauit. Cohortibus auxiliarijs: cohor

non more maiorum: neq̃ ex classibus: sed vti cuiusq̃ libido erat: capitecẽsos plerosq̃. Jd factum alij inopia bonorũ alij ꝑ ambitionez cõsulis memorabãt: q̃ ab eo genere celebratus adiutusq̃ erat: et hoi potẽtiam querenti egẽtissimus quisq̃ opportunissim⁹: cui neq̃ sua cara (quippe que nulla sunt) ꝛ oĩa cũ prẽcio honesta videñ. Jgitur mari⁹ cũ aliquãto maiore numero q̃ decretum erat in Affricam ꝓfectus paucis dieb⁹ Uticã aduehitur Exercitus ei tradit a P. Rutilio legato: nã Metellus cõspectũ Marij fugerat: ne videret ea q̃ audita animus tolerare nequiuerat

Sed consul expletis legionib⁹ cohortibusq; auxiliarijs in agrū fertilē et preda onustū p ficiscitur oia ibi capta militib⁹ donat. Deinde castella ⁊ oppida parum munita natura ⁊ viris aggredit: prelia multa Ceterū alia leuia alijs locis facere: interī noui milites sine metu pugne adeē: videre fugientes capi aut occidi fortissimū quēq; tutissimū armis libertatem patriā parentesq; et alia oia tegi: gloriam atq; diuitias queri: sic breui spacio noui veteresq; coaluere: ⁊ virtus oium equalis facta. At reges vbi de aduētu Marij cognouere: diuersi i locos difficiles abeūt. Ita Jugurthe placuerat sperāti mox effusos hostis īuadi posse romanos sicuti pleroſq; remoto metu laxius licētiusq; futuros. Metellus interea Romā pfectus cōtra spē suā letissimis animis excipit. Plebi patribusq; postq; īui dia decesserat iuxta carus. Sed Mari⁹ impigre prudēterq; suorū ⁊ hostiū res pariter attendere: cognoscere q̄d vtrinq; boni: aut cōtra esset: explorare itinera: regū cōsilia ⁊ insidias anteuenire: Nichil apud se remissuz neq; apud illos tutū pati. Itaq; et Getulos et Jugurthā predas agētes ex socijs nr̄is sepe aggressus itinere fuderat: ipmq; regē haud pcul ab oppido cyrtha armis exuerat. Que tes auxiliarie dicūt cohortes q̄ ab alienigenis ppl̄is in auxiliū mittūt. Noui milites. q̄s nuper cōscripserat: et qui nūq; bella tractauerant. Videre. videbant eos qui fugiebāt vel capi vel occidi: ⁊ ex hoc discebāt nō esse fugiendū. Noui vetereſq; coaluere. i. simul i disciplina militari creuerūt et pfecerūt. Mā noui exēplo veterū pfecerunt.

At reges. s. Iugurtha et Bocchus q̄ societatē inierant. Diuersi. vz alius in aliū locū. Ita Iugurthe placuerat: cōsiliū Iugurthe fuit: vt diuiderent ⁊ duos exercitus facerēt. Mā sperabat romanos effuse et sine ordine licenter vagaturos esse: si intelligerēt ipos reges diuisos in diuersas partes fugisse: atq; ita opportune credebat eos inuadi posse. Remoto metu. videlz cū intelligerēt reges diuisos i diuersas partes cessisse. Laxi⁹ .i. solutius. Metell⁹. dicit quō metellus interea romā redijt: ⁊ cōtra spē suā ab oib⁹ letis animis exceptus est. Mā oib⁹ car⁹ fuit: q; revera optimus imperator fuerat: ⁊ bellū sapienter ⁊ feliciter gesserat. Decesserat. id ē recesserat. Juxta. i. similit.

Sed Marius. dicit q̄tā diligentiā marius habuit. Aut ꝺ id est q̄d mali. Nihil apud se remissū pati. i. non patiebat aliquid eē remissū apud se: ſz semper intētus erat ad oia ⁊ patus remissū et intemū sūt ꝺria. intētū significat paratū. remissum imparatū: neglectū. Apud illos tutū. s. reges nihil apud reges tutum patiebat: q; eos psequebat. Ex socijs nostris: vz ex vrbibus et ex agris populorū numidie: qui se po. ro. dediderant Iugurthe sicut supradictū est: se ad getulos cōtulerat ⁊ eos sibi socios fecerat: igit cū Iugurtha cū getulis socios po. ro. īuadebat: et ex agris eorum predas agebat. Que postq̄: ordo est. Marius statuit circūuenire singulas vrbes que erant

opportunissime ꝑ hostib⁹ viris aut loco: ⁊ erāt aduersus se: ratus iugurthā: ita aut nudatū scz iri p̄sidijs si pateret ea: aut certaturū p̄lio postq̄ cognouit que. i. illa. mō. i. tm̄mō gl̄iosa neq̄ cognouit copiā patrādi belli. Marius intelligebat q̄dē eē gl̄iosū: q̄ sepe aggrediebat iugurthā ⁊ eū p̄lio supabat: sz tn̄ videbat hāc nō eē viā ⁊ rōnē ꝯficiēdi ⁊ finiendi belli. Ergo aliud cōsiliū cepit: statuit em̄ singulas vrbes circūuenire: ⁊ obsidere q̄ viris ⁊ loco maxīe opportune erāt hostib⁹ ⁊ sibi incōmode: existimās futurū esse: vt aut iugurtha p̄sidia amitteret .i. ciuitates: ⁊ amissis ciuitatib⁹ bellū postea sustinere nō posset aut p̄lio totis virib⁹ decertaret: dū vrbib⁹ obsessis a mario auxiliū ferre cupit. Que postq̄ gloriosa mō cognouit. i. postq̄ marius cognouit ea q̄ faciebat eē tm̄mō gl̄iosa ⁊ nō eē talia. vt ꝓpter hec bellū cōficeret: q̄ lz marius ī itinere iugurthā sepe p̄lio superaret: tn̄ ei leue detrimētū inferebat: q̄ tota acie nō dimicabat. Ratus iugurthā aut p̄sidijs vndatū. s. iri hoc est existimās fore: vt iugurtha p̄sidijs spoliaret: videlz amissis ciuitatibus: ⁊ ita bellū sustinere nō posset. Aut p̄lio certaturū vz dū p̄sidiū ciuitatib⁹ obsessis affert. Nā bocchus. dixi de iugurtha: q̄ bocchus ip̄e pacem petebat: et sepe nūcios miserat ad mariū q̄ suo noīe peterēt amicitiam po. Ro. Ne q̄d ab se hostile: ⁊ miserat nūcios vt marius a se nihil hostile timeret.

Id simulauerit ne. Ordo est. parū exploratū est: ne. i. an bocchus simulauerit: id q̄ ꝓ vt grauior īprouisus accederet: an. s. fecerit id mobilitate ingenij solitus mutare pacē aut bellum. Nō est satis certū vtrū bocch⁹ simulauerit an non. Si simulauit: hoc fecit vt ex īprouiso grauius mariū īuaderet. Si aūt nō simulabat: sz in veritate amicitiā ppl̄i Ro. volebat: hoc faciebat ꝓpter mobilitatē ingenij: vtpote q̄ pauloāte se cū iugurtha ꝯiūxerat: nūc se cū romāis hostib⁹ illi⁹ ꝯiūgere volebat. Sz cōsul: ita q̄dē bocch⁹ nūcios miserat q̄ peterēt amicitiam ppl̄i Ro. Sz mari⁹ vti statuerat castella ⁊ ciuitates adibat: ⁊ ea alienabat ab hostib⁹ partim vi: partim metu: partim p̄mia ostētādo. Ac p̄mo mediocria gerebat. Primo quidē mari⁹ eas vrbes capere cepit: q̄ mediocres erāt: existimās iugurthā laturū eē auxiliū ip̄is vrbib⁹ ⁊ ita ī man⁹ suas vēturū. Sz postq̄ vidit iugurthā appropīquare nolle statuit maiora aggredi Itaq̄ capsā vrbē īgētē atq̄ munitā oppugnare decreuit. Cui⁹ ꝯditor hercules lybis

postq̄ gloriosa mō facta sunt: belli nec copia patrandi cognouit: statuit vrbis q̄ viris aut loco ꝑ hostib⁹: ⁊ aduersuz se opportunissime erāt singulas circūuenire ita rat⁹ aut Jugurthaz p̄sidijs nudatū si ea pateret aut p̄lio certaturū. Nā Bocchus nuncios ad eū sepe miserat velle Po. Ro. amicitiā ne q̄d a se hostile timeret: id simulauerit ne q̄ īprouisus grauior accederet: an mobilitate īgenij pacē atq̄ bellū mutare solitus parū exploratuz est. Sed cōsul vti cōstituerat oppida castellaq̄ munita adire ꝑtim vi: alia metu: aut p̄mia ostētādo auertere ab hostib⁹. Ac p̄mo mediocria gerebat: existimās Jugurtham ob suos tutādos in man⁹ vēturū. sed vbi illuz procul abesse ⁊ alijs negocijs intentū accepit: maiora ⁊ magis aspera aggredi tēpus visum est. Erat inter ingentes solitudines oppidū magnum atq̄ valēs noīe Capsa: cuius cōditor hercules Lybis memorabatur: eius ciues

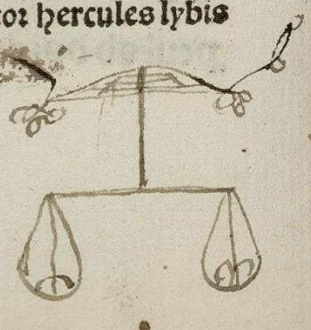

mēorabat̄. Hercules libis dicebat̄ ꝯdidisse hāc vrbē. plures hercules fuerūt. Sz q̄ tot mōstra supasse dr̄ Hercules filiꝰ iouis ⁊ alcumene fuit ꝯz fabulas. Nō ꝗ hic hercules iouis filius: sz hercules lybis capsā cōdidit. Eius. s. capse. Nā p̄ter oppido ꝓpinqua. s. loca declarat quō aspitate locoꝝ munitū erat oppidū illud. Preter loca q̄ erant vicina vrbi: cetera oīa inculta aspa ⁊ deserta erant sine aqua plena serpentibus venenosis. Ita vt vix aliquis vrbē adire posset. Quorū vis erat acrior inopia cibi sicuti vis omniū ferarū vis horū serpētū nō minus erat infesta q̄ vis ferarum ꝓpter inopiā cibi. Ad hoc. i. p̄terea: dixi ꝙ serpētes q̄ ibi erāt valde nocebāt ꝓpter inopiā cibi: sz ⁊ multo magis ꝓpter inopiā potus: qꝛ naturaliter omēs serpentes infesti sūt si sitī patiātur. In his autē locis penuria erat aque. ꝗ ibi serpentes ꝓpt̄ sitim magis accēdebant̄. Eiꝰ potiundi. i. eius oppidi capiēdi Mariꝰ hoc oppidū capere maxime cupiebat. Tū ꝓpter vsū belli: qꝛ ⁊ sibi maxime erat incōmodū ad bellū gerendū ⁊ hostibus maxime opportunū. Tū qꝛ res aspera videbat̄: vt si hāc vrbē caperet: tanto maior gl̄ia ei eēt: q̄to maior difficultas extitisset. Et metellus. acsi diceret etiā de causa cupiebat hanc vrbē capere: ne metello videret̄ inferior: qui vrbē thalam ingenti gloria ceperat. Haud oppidū thalam haud dissimiliter situm atq̄ munituz. Nā sicuti supra visū est. Thala vrbs īter ingentes solitudines posita est: sicuti etiā capsa de qua nūc agit̄

Situm. i. positū. Nisi ꝙ apd̄ Thalam dicit situm capse ⁊ thale similē eē: nisi ꝙ thala magis abūdat aqua. Nā apud thalam plures fōtes sūt. Sed capsa intra menia vnū flumē tm̄ habet deinceps pluuia vtunt̄ capsenses. Capsenses. Ordo est. Capsenses vtebant̄ modo. i. tm̄mō vna iugi aqua: atq̄ ea inter oppidū: cetera. i. deinceps: vtebant̄ pluuia. Jugi. i. cōtinua. Cetera significat deinceps. ⁊ est aduerbiū. Virgil̄. Cetera parce puer bello. Id ibiq̄. Ordo est: id tolerabat̄ eo faciliꝰ ⁊ ibi ⁊ in oī affrica: q̄ ꝓcul a mari agebat incultius: qꝛ numide plerūq̄ vescebant̄ lacte ⁊ carne ferina: ⁊ neq̄ querebāt salē neq̄ alia irritamenta gule. Non est inquit mirū si capsenses vna aqua tm̄mō vtebant̄: qꝛ numide qui habitant in capsa et in reliqua affrica ꝓcul a mari: nō facile penuriā aque tolerant: qꝛ nō comedūt salē: sed vtplurimū lacte vescuntur et carne ferina: et ideo non magnopere aquam desiderant. Id tolerabat̄: videlicet penuria aque: nā referr̄ ad id qd̄ dixit. Capsēses vna aqua tm̄mō vti ex q̄ sig̃t eos sine dubio aq̄ penuriā pati.

apud Jugurthā īmunes leui īperio: et ob ea fidelissimi habebāt̄: muniti aduersuz hostes nō menibꝰ mō et armis atq̄ viris: verū etiaz multo magis aspitate locoꝝ. Nā p̄ter oppido loca ꝓpīqua: alia oīa vasta: īculta egētia aque: īfesta a serpētibꝰ: quorū vis sicuti oīm ferarū īopia cibi acrior. Ad hoc natura serpentiū ꝑnitiosa: siti magis q̄ alia re accēdit̄ Eius potiūdi Mariū maxima cupido īuaserat: tū ꝓpter vsum belli: tum qꝛ res aspera videbat̄: ⁊ Metellus oppidū Thalam magna gloria cepat: haud dissiliter situz munitūq̄: nisi ꝙ apud Thalā nō lōge a menibꝰ aliquot fōtes erāt. Capsēses vna mō atq̄ ea ītra oppidū iugi aqua: ceteri pluuia vtebāt̄. Id ibiq̄ ⁊ in oī affrica (que ꝓcul a mari īcultius agebat) eo facilius tolerabat̄: quia Numide plerūq̄ lacte ⁊ ferina carne vescebant̄: et neq̄ salem neq̄ alia irritamēta gule querebāt.

Cibus illis aduersus famē et sitim: cibo vtunt Mumide q̄ possit famē ⁊ sitim expellere: nō qui possit ad libidinē ⁊ luxuriā ꝓuocare. Igit: qñquidē ita cupiebat capere Capsam. Igit cōsul: ordo est. igit consul tū satis prouidēter exornat scz exercitū ꝓ copia rei exploratis omnib⁹. dico facit hoc fret⁹ dijs (credo). i. vt credo. Mā ꝓ qz nō poterat satis ꝓuidere cōsilio cōtra tantas difficultates: q̄ppe pro qz etiā tentabāt inopia frumēti: qz Mumide studēt magis pabulo pecoris q̄ aruo ⁊ qz cōtulerant quodcūq; natū fuerat in loca munita tussu regis: aūt id est ⁊ qz ager erat aridus et vacuus frugū ea tēpestate: nā pro qz erat extremū estatis. Cū Marius oīno ad oppugnandā Capsam ꝓ ingētes solitudies ⁊ loca deserta atq; aspera exercitū ducere statuisset: satis congruū fecit apparatū licet hīs difficultatibus circūuentus premeretur. Mā inopia frumēti laborabat: et ager erat aridus: ⁊ frugibus vacuus: qz iam extremū estatis erat. Mā cōtra. declarat quare dixit dijs fretus: qz Marius cōsilio humano contra tātas difficultates ꝓuidere nō potuisset: sz sperās auxiliū diuinū sibi nō defuturū: aggressus ē facere id qō fecit. Tentabāt. i. premebatur. Quia Mumide: dicit causaz inopie frumenti: qz Mumide nō tā seminādis aruis student q̄ pabulo pecoris colligēdo: magis occupant ad pabula colligenda ꝓ pecore q̄ ad arua seminanda. Tamen ꝓ rei copia. i. secūdum facultatem quā habebat. Pecus omne quod superiorib⁹ diebus prede fuerat equitibus auxiliarijs agendum distribuit. Oportebat secum ducere predā omnē quā ceperāt superioribus dieb⁹. Et tōo equitibus auxiliarijs hanc pūnciā et hoc negociū dedit vt pecus captum agerēt. Aulum mālū. Aulum legatum secum non duxit marius: sed eū reliquit ad custodiam stipendij et cōmeatum. Cum cohortibus expeditis: vt supra diximus Cohortes expedite dicuntur que grauibus armis nō sūt impedite: videlz que galeā: aut clipeū: aut ocreas nō gerūt: sed tela tantūmodo gerunt: sicuti erant milites qui scribebant ex quarta classe: qui hastā ⁊ verutum tantummodo gerebant. Dicitq;. Marius consilium suum etiam legato voluit esse occultum. Eodem. id est ad eundem locum. scilicet ad oppidum laris. Pecus. scilicz agendum. Marius laborem equalem omnibus esse volebat. Et ideo voluit vt non solū equites auxiliarij pecus pellerent: sed hunc laborem inter omnes equaliter distribuit: vt ⁊ pedites ⁊ eqtes pecus agerēt ītereūdū. Per cēturias. cēturie sūt ꝑditū. turme xxx equitū.

Cibus potusq; illis aduersus famē atq; sitiz nō libidini: neq; luxurie erat. Igitur ꝓsul oībus exploratis: credo dijs fretus. Mā cōtra tātas difficultates cōsilio satis ꝓuidere non poterat (q̄ppe etiā frumēti inopia tēptabāt q̄ Mumide pabulo pecoris magis q̄ aruo studēt. Et quodcūq; semē natū fuerat iussu regis in loca munita cōtulerāt. Ager autē aridus ⁊ frugū vacuus ea tēpestate: naz estatis extremū erat) Tamē ꝓ rei copia satis ꝓuidēter exornat. Pecus oē quod superiorib⁹ diebus prede fuerat: eqtib⁹ auxiliarijs agēduz attribuit. Aulum Mālīū legatū cuz cohortibus expeditis ad oppidū Larim (vbi stipēdium ⁊ cōmeatū locauerat) ire iubet: dicitq; se predabūdū post paucos dies eodēventurum. Sic incepto suo occultato pergit ad flumen tanam: ceterum in itinere quotidie quadragintaduo pecus exercitui per centurias

item ꝑ turmas equaliter distribuerat ⁊ ex co
rijs vtres vti fierēt curabat simul ⁊ inopiam
frumenti lenire ⁊ ignaris oībus parare: que
mox vsui forēt. Deniq; sexto die cū ad flumē
ventū est maxima vis vtriuz effecta est. Ibi
castris leui munimēto positis milites cibum
capere: atq; vti simul cū occasu solis egrede
rent̄: paratos esse iubet. oībus abiectis sar=
cinis aqua modo seq; ⁊ iumēta onerare. Dei
de postq̄ visum est tēpus castris egreditur.
Noctēq; totā itinere facto consedit. Idē ꝓxi
ma facit. Deinde tertia multo ante lucis ad
uentū peruenit in locū tumulosuz lōge a Ca
psa nō amplius duū milium interuallo: ibiq;
q̄ occultissime potest cum oībus copijs diez
opperit̄. Sz vbi dies cepit ⁊ Numide nichil
hostile metuētes multi oppido egressi: repē
te omnem equitatū: ⁊ cū his velocissimos pe
dites cursu tendere ad Capsaz: et portas ob
sidere iubet. Deinde ipse intētius ꝓpere seq̄
neq; milites predari sinere. Que postq̄ op=
pidani cognouere: res trepide: metus ingēs
malū improuisum. Ad hoc pars ciuiuz extra
menia in hostiuz potestate deprehēsa: coege
re vti deditionem facerēt. Ceterū oppidum
incensum: Numide puberes interfecti: alij
omnes venundati: preda militibus diuisa.

Utres vti fierent curabat: ad
portādā: scz aquā ꝑ loca deserta
Parare ꝓ parabat. Usui fo
rēt. videlz vt irēt Capsaz. Ma
xima vis id ē maxīa copia ma=
xima multitudo: maximus nu=
merus. Castris leui. munimen
to positis. Leuiter castra muni=
uit: qꝛ sequēti nocte discessurus
erat. Aqua modo. i. tm̄modo:
qꝛ Marius nolebat vt milites
secū aliq̄d ferrēt nisi arma neces
saria ⁊ aquaz: vt ꝑ loca deserta
ire possent: ⁊ nō conficerent̄ siti.
Onerare. s. iubet. Opperit̄:
id est expectat. Sequi. i. seq̄ba
tur. Sinere. pro sinebat. Mari
us volebat vt milites intenti es
sent ad capiendā vrbē nō ad pre
dandum. Que postq̄. ordo est
res trepide: metus ingēs: malū
improuisuz. Ad hoc. i. preterea
pars ciuiū extra menia ī pote=
state hostiū: hec. s. oīa coegē vti
oppidani facerēt deditōez: post
q̄ oppidani cognouere que. i. il
la. Sensus pz. Pars ciuiū ex=
tra menia: illi qui erāt intra vr=
bem: ⁊ habebant suos extra me
nia captos a romanis suadebāt
deditionē: vt ipsi suos incolu=
mes reciperēt. Ceterū oppidū
incēsuz. s. est a Mario: sz queret
aliquis. Quō Marius hāc vr=
bem tā magnā tāq; potentē cō=
tra fidē incendit? Nā si se dedi=
derant certe in conditōibus ob
tinuerāt: vt seruarentur incolu
mes. Quare ergo ⁊ vrbē incen=
dit ⁊ ciues occidit. Salustius di
cit Mariū hoc fecisse nō ꝓpter
auariciā: aut ꝓpter crudelitatē
sed ꝓpter necessitatē belli: qꝛ ci
uitas illa nimis ⁊ sibi incōmo=
da: et hostibus cōmoda erat ad
bellū gerēdū ⁊ qꝛ Numide mo
biles a natura sunt: ⁊ infidi: nō
seruantes id qđ ꝓmittunt. Pu
beres. puber dicit̄ qui iam gi=
gnere pōt. Is incipit esse ab an
nis quattuordeciz: femina vir i
potēs ad duodecimū. Alij om
nes. qui erāt infra eam etatem
Id facinus admissum scz est:
id est commissum: perpetratū.

Contra ius belli: ius belli est: vt qui se dedunt seruent incolumes secũdum fidem datã. Nemo enĩ se dederet: nisi salus et incolumitas ꝓmitteretur ei. Non auaricia: quia cuperet preda se et exercitũ locupletare nõ fecit ꝓpter hoc. Nec scelere. i. crudelitate propter puberes oẽs interfectos. Locus. s. capsa. Aditu difficilis. qr romani difficile ad eũ locum ibãt. Coercitum. refrenatum. auctoritatẽ marius apud omẽs habebat. Si hostes nõ bene cõsulebant ꝛ nõ bene ꝓuidebant atq; ob eã causam vincerent a mario: oẽs dicebant hꝰ euenisse ꝓptervirtutẽ marij: nõ quia hostes male ꝓuidissent. Et ita cũ hostesvincerent ꝓpter sua mala cõsilia: dicebant eẽ victi propter virtutẽ marij. Milites. dicit mariũ omibus gratũ fuisse.

Modesto imperio habiti: ꝙa marꝰ erga milites humanus erat: nõ insolens aut crudelis.

Habiti: recti. Ad celũ ferre. i. celũ mariũ laudibꝰ extollebat.

Numide. acsi diceret. Romani mariũ imperatorem suum amabãt: hostes aũt eũ plusq; hominẽ timebãt: acsi diceret: hostes mariũ tãq; deum timebãt.

Portendi. i. denũciari: monstrari: credebãt (inquit) mariũ aut eẽ deũ: aut ipz regi ꝛ gubernari consilio diuino: vt quicqd faceret: dijs auctoribus faceret

Pauca repugnantibus numidis capit: pauca oppida capit: ĩ quibus numide repugnarent. Et vide quid dicat. Marius extricta prorsus et deleta Capsa pergit ad oppugnandas et capiendas alias vrbes. In quibus pauce vrbes fuerũt q̃ mario repugnare et resistere audebãt: sed plures vrbes dediderũt se mario repugnare non audẽtes: ne paterentur miserias q̃s capsenses perpessi fuerant: q̃s vrbes tamen marius igni corrũpebat. Plura propter Capsensium miserias igni corrũpit. Acsi diceret. Marius plures ciuitates capit: et eas incendit: propter hanc opportunitatem: qr oppidani non audebant repugnare: sed tradebant se mario: timentes ne si repugnarent: paterẽtur miserias quas capsẽses ꝓpessi fuerãt. Multis locis potitus. i. cũ multa loca cepisset. Ac plerisq;. s. locis potitus. Exercitu incruento ex multis vrbibus quas cepit: maiorẽ partẽ earum cepit sine detrimento et sine cruore exercitus sui: quia vrbes sine mora et sine oppugnatiõe tradebant se mario: et ideo pauci de exercitu marij occisi sũt. Qua capsensium. scilicet rem aggressus fuerat. Mõs saxeus me

Jd facinus cõtra ius belli nõ auaricia: neq; scelere cõsulis est admissum: sed qr locus Jugurthe opportunꝰ nobis aditu difficilis: genus hoim mobile infidũ ante: neq; beneficio neq; metu coercitũ. Postq; tãtã rez peregit Marius sine vllo suoruz incõmodo: magnus et clarus antea maior clariorq; haberi cepit Oia non bene cõsulta modo: verũ etiã casu data in virtutẽ trahebantur. Milites modesto ĩperio habiti: simul ꝛ locupletes ad celuz ferre Mariũ Numide magis q̃ vllũ mortalem timere. Postremo oẽs socij: atq; hostes credere illi aut mentẽ diuinã esse: aut deorũ nutu cũcta portẽdi. Sed cõsul: vbi ea res bene euenit: ad alia oppida pgit: pauca (repugnãtibꝰ Numidis capit: plura ꝓpter Capsẽ siuz miserias igni corrumpit: luctu atq; cede omnia cõplẽtur. Denicq; multis locis potitꝰ ac plerisq; exercitu incruẽto: aliã rem aggreditur nõ eadẽ asperitate qua Capsensiũ: Ce

diocri castello satis patens.i.latus.latitudo montis erat satis magna:sed altitudo erat īmē sa. Editus.i.altus. Uno.i.solo. Nam.dicit qua de causa per vnam viam tm̄modo iri po terat ad castellum:qꝛ naturaliter mons ab omī parte erat preceps:q̄si de industria opere hu mano eēt excisus vt scandi non posset. Locus dicitur preceps quē quis scandere non potest quin precipitetur:sicut turris. Ergo et preceps dicit̄ homo q̄ ruit cadens:et preceps dr̄ lo cus de quo ruitur sicuti et lubri cus dr̄ homo qui labitur:et lu bricus dr̄ locus de quo q̄s labit̄ vt glacies. Ueluti opere.i.tan q̄ opere humano. Et consul to.i. de industria. Preceps.s. erat mons ille. Sed ea res for te q̄ cōsilio melius gesta: quia hunc locū marius cepit non in dustria sua:sed casu et fortuito sicuti infra declarat̄. Forte.i. casu:et est casus ablatiui. Nā virorꝝ. dicit quare castellū cōsi lio capi nō poterat nec viribus quia et natura loci et opere et viris ⁊ armis ⁊ cōmeatu muni tissimū erat. Iter castellanorū. id ē via qua homines qui habi tabant in castello ibant in ip̄m castellum. Uinee vtrīq; preci se cū ingenti periculo frustra a gebant̄:via adeo erat angusta vt vineas nō caperet: itaq; ne cesse erat vt vinee ab vtraq; par te preciderent̄: vt ad castellum agi et appelli possent. Nam cū vna tātūmō via eēt:⁊ ea admo dū angusta necesse erat vt mili tes ante se vineas agerēt:⁊ sub ip̄is tecti succederēt ad castellū Diximus supra vineā esse ma chinam bellicam sub qua mili tes tecti pugnant. Agebantur pellebantur ante. Milites ne q̄ ꝓ opere consistere.i.milites: neq; ante opus.i.āte vineas cō sistebant. Neq; ꝓ opere.i.āte opus:ante machinā: videlicet ante vineas. Opus apud histo ricos significat et munitionem et machinā bellicam. Propt̄ iniquitatem loci:quia vna tan tū via erat: ⁊ ea admodū angu sta:et ideo si milites ante vine as stetissēt:oēs interfecti fuissēt Neq; inter vineas sine pericu lo: qꝛ vinee igni aut lapidibus corrūpebant̄. Administrare ꝓ administrabant.i.pugnabāt. Cadere aut sauciari:aut occidebatur:aut vulnerabat̄. Tra here cū animo suo:id est cogitabat an relinqueret oppugnationem inceptā huius castelli.

teruz haud secus difficilē. Nāq; haud lōge a flumine mulucha (quod Jugurthe Bocchi q; regnū disiūgebat) erat inter ceterā plani ciem mōs saxeus mediocri castello:satis pa tens in īmēsum edit⁹:vno perangusto aditu relicto. Nā per oīa natura:velut opere atq; cōsulto preceps erat:quē locū Marius q̄ ibi regis thesauri erāt sūma vi capere intēdit:sz ea res forte q̄ cōsilio meli⁹ gesta est. Nā ī ca stello virorū atq; armorū satis magna vis ⁊ frumēti et fons aque aggerib⁹ turribusq; et alijs machinationibus locus īportun⁹: Iter castellanorum angustum ad modum vtrinq; precise vinee cuz ingenti periculo frustra a gebantur:nam cum he paululuz processerāt igni aut lapidibus corrumpebantur. Mili tes neq; ꝓ opere cōsistere ꝓpter iniquitatez loci:neq; inter vineas sine periculo admini strare:optimus quisqz cadere aut sauciari: ceteris metus augeri. At Marius multis di ebus et laboribus consumptis anxius tra here cum animo suo omitteret ne inceptum

Qm̃ frustra erat.s.illud inceptū:vz se castellū capere non posse. An fortunam opperiret id est expectaret. Que cū multos dies. Ordo est.forte quidā ligur miles gregarius ex cohortib⁹ auxiliarijs egressus castris aquatū aiaduertit cocleas repentes inter saxa haud p= cul a latere castelli qō erat aduersū ꝓtiantib⁹:cū ꝓ quādo marius estuās agitaret que.i.illa multos dies ⁊ noctes:Marius cū desperare cepisset posse capere castellū hoc cōsilio.Ec= ce fortuna ei victoriam obtulit: quā nō sperabat. Mā cū quidā miles gregarius de liguria ꝓ= uincia esset egressus ex castris ad aquā hauriendā: forte vidit cocleas repentes inter saxa mō tis. Ac primo vnā:deinde alte ram post mltas colligere cepit Atq; ita colligendo puenit ad sūmitatē mōtis vsq; ad muros castelli non ab ea parte vbi pu gnabat:sz a ꝫria parte castelli: vbi solitudo hoim erat.Mā oēs castellāi occupati erāt i pugna ab altera parte castelli:in eo lo= co arbor ilex erat altissima sup quā ligur miles ascēdēs in sum mitatē murorū euasit: totamq; planiciē castelli cōsiderauit.Re uersus ad marīū narrat qd fe= cerit:docet castellū ab ea parte capi posse.Marius delectos mili tes:⁊ cum his quattuor cēturio nes ligurē seq; ⁊ ei parere iubet Sequenti die dū castellani oēs prelio intēti ⁊ occupati sūt a frō te cōtra romanos:ligur cū mili tibus et cēturionib⁹ sibi datis i castellū a tergo pueit. Atq; ita castellū capit. Que cū agita= ret.i.cū marius cogitaret an de sereret oppugnationē an non. Estuans.i.anxius sollicitus. Quidā ligur.i.quidā de pui cia liguric. Liguria est puicia in q̄ sūt mediolanēses:vercellēses:alexandrini:et tract⁹ illi⁹ ore citra montes. Ex cohortibus auxiliarijs:hic ostendit que sint cohortes auxiliarie. Mā cū hic eēt nō romanus:sed ligur erat inter cohortes nō legionarias sed auxiliarias. cohor= tes enī auxiliarie sunt q̄ ab socijs ppli romani mittūt in auxiliū. Repētes: nō incedentes sed repentes.Repere ꝓprie est aialiū:q̄ p terrā toto corpore trahunt. Cocleas.i. cōculas.

quoniaz frustra erat:an fortunā oppiret:q̄ sepe ꝓspere vsus fuerat. Que cū multos di es noctesq; estuās agitaret:forte q̄dā Ligur ex cohortibus auxiliarijs miles gregari⁹ ali quantuz egressus castris haud pcul a latere castelli quod aduersum preliātib⁹ erat: aiad uertit inter saxa repētes cocleas:quarū cuz vnam atq; alterā:deinde plures peteret stu dio legendi paulatim ppe ad summum mon tis egressus est. Ubi postq̄ solitudinē intel= lexit moze ingenij humani cupido difficilia faciundi animum vertit. Et forte in eo loco grandis ilex coaluerat inter saxa paululum modo prona:deinde flexa atq; aucta in alti= tudinē:quo cuncta gignentium natura fert:

Ubi:ordo est.Cupido faciundi difficilia vertit aim moze ingenij humani:postq̄ intellexit solitudinē vbi.i.in eo loco:postq̄ ligur in eo loco solitudinē hoim eē vidit mutauit aim suū vt qui cocleas colligere inceperat:tētaret si forte castellū capere posset. Ubi postq̄ solitu= dinē intellexit.i.postq̄ vidit in eo loco nullos hoies esse postq̄ vidit castellū ab ea parte ho minibus destitutū. Moze ingenij humani.i.sicuti solet facere ingeniū humanū. Solēt ei homines naturaliter sp difficiliora tētare.Cupido difficilia faciūdi aim vertit.i. cupiditas faciendi rē difficilē mutauit aim eius.ligur ꝓmo rem facilē faciebat: qz cocleas colligebat sz cupido faciendi difficilia mutauit aim eius:qz postea cepit cogitare quō castellū caperet. Uertit.i.mutauit.Uir.i.eneidos.Que te genitor sententia vertit. Paululū mō ꝓna.i.tā tūmō paululū pendēs:ilex ex monte nascens paululū pēdebat:deide reflexa tollebat i altū vsq; ad sūmitatē murorū castelli. Quo.i.i quā altitudinē. Quo cūcta gignētiū natura fert

Nam oīa que nascūtur ex terra in altitudinē crescūt: siue arbores siue herbe sint siue q̄d aliud. Ordo est: quo natura gignentiū fert cuncta: natura que gignit: oīa fert in altū. Cui⁹ ramis. Ordo est. Ligur nixus ramis cuius. i. illius arboris: modo. i. aliqñ nixus eminentibus saxis: ꝑscribit planiciē castelli: Ligur innitens aliquando ramis arboris: aliqñ innitēs saxis eminentib⁹ ascēdit in sūmitatē murorū: atq; ita totā planiciē castelli oculis ꝑlustrans notauit. Perscribit. i. intento aīo ac sensib⁹ notat. Exploratis oībus: cū ligur oīa diligent̄ ꝯsiderasset: reuersus est ꝑ eūdē locū ꝑ quē ascēderat. Mariū adit. i. accedit ad mariū. Acta edocet: expoīt q̄d fecerit. Marius cū ligure. marius cū audiuisset id quod ligur dicebat: cū eo quosdā misit qui viderēt nū q̄d fieri posset id qd̄ ligur ꝓmittebat: qui cū iuissent: et reuersi essent nūciauerūt diuersa. Nā alij dicebāt eē rem facilē: vt ab ea parte castellū caperet̄: alij dicebant rem esse difficilē: prout ingeniū cuiusq; erat. Ei⁹ promissa cognitū. i. ad cognoscēdū nūq̄d fieri posset id qd̄ ꝓmittebat. Misit. s. quosdam. Quorum. Ordo est: illi nūciare pronunciabāt ita rē difficilē aut facilē: vti ꝓ sicut erat ingenium cuiusq; quoꝝ. i. illoꝝ. Cōsulis animus. Marius (inquit) paululū sperare cepit. Itaq; ex copia tubicinū et cornicinū: in diuisione classiū et centuriaꝝ supra diximus accēsos tubicines et cornicines in quinta classe in tres cēturias fuisse distributos. Tubicines q̄ tuba. cornicines q̄ cornu canūt. Tubicines igit̄ et cornicines: quia ex classibus scribebantur cū honore in ordines redigebāt̄. Igit̄ ex his marius quīq; velocissimos delegit Et cū his quattuor cēturiones et hos oēs ligurē sequi et ei parere iussit. Quattuor cēturiones. Cēturio dicebat̄ q̄ preerat vni cēturie. Centuria cētū homines cōtinebat. Et ei negocio ꝓximū diē constituit. Marius decreuit vt sequenti die Ligur, centurionib⁹ et alijs quinq; militib⁹ tētatū ꝑgat: si possit capere castellū. Ex precepto scd̄m ꝑceptū marij. Ceterū. dicit ligurē ducē itineris monuisse centuriones vt arma mutarēt: et caput ac pedes nudarēt: vt ⁊ meli⁹ viderēt detecto capite ⁊ facili⁹ niterēt̄ ꝑ saxa ascēdētes pedib⁹ nudis. A duce. i. a ligure duce itineris. Arma ornatūq; mutauerāt. Nā scuta numidica ex corijs facta acceperāt: vt cū leuiorib⁹ armis leui⁹ ascēderēt: ⁊ leui⁹ streperēt

cuius ramis modo: mō eminentib⁹ saxis nixus Ligur castelli planiciē ꝑscribit: ꝙ cuncti Numide ītēti ꝑliātibus aderāt. Exploratis oīb⁹ que mox vsui fore ducebat: eodē regreditur non temere vti ascenderat: sed tētans oīa ⁊ circūspiciēs. Itaq; ꝓpere adit Mariuz acta edocet: hortat̄ ab ea parte qua ipse descenderat castellū tentet: pollicet̄ se ducē itineris: periculiq; nichil esse. Marius cū ligure ꝓmissa eius cognitū ex presentibus misit: quorū vti cuiusq; īgenium erat: ita rē difficilem aut facilē nunciare. Consulis tamen animus paululū arrectus est: itaq; ex copia tubicinū et cornicinū quinq; numero q̄ velocissimos delegit: ⁊ cū his presidio qui forēt quatuor cēturiones oēsq; liguri parere iubet: et ei negocio proximū diē cōstituit. Sed vbi ex precepto tēpus visum est: paratis ꝯpositisq; oībus ad locum pergit. Ceterum illi qui centurijs preerant edocti a duce arma ornatūq; mutauerāt capite atq; pedibus nudis vti

Uti ꝓspectus.i.visus:q̄tum ad caput nudum. Nixus.i.ascensus q̄tum ad pedes. Super terga gladij et scuta.s.erant:ne ascēsum ipedirēt. Ea.s.scuta. Numidica.s.erāt. Gratia pōderis. Nam scuta romana ex ferro grautora sūt. Quo.i.vt. Igit pregrediēs ligur. Dicit quō romani ascēderīt ad castellū duce ligure. Ligur anteibat:et laq̄os ac funes aut saxis aut radicib⁹ arbor alligabat:q̄bus suspensi et alleuati milites facilius ascendebant. Ipse ligur timidiores milites manu alleuabat. Igitur:ordo est. Igitur ligur p̄gredies vicebat laq̄is saxa et radices si que hoc est aliq̄ radices eminebant vetustate.i.ppt vetustatē. Insolētia.i.dessuetudine. Insolētia etiā itineris timidos leuare manu. Ligur manu sua leuabat alios milites timidos ppt dessuetudinē itinerꝭ. Mittere pre se:ante se milites inermes mittebat:r ipe postea sequebat cū armis eor. Que dubia nixu videbant potissimuz tētare. Si in aliquo loco ascēsus periculosus esse videbat ipe ligur preibat:ascēdebatq̄ et descēdebat:r ita alijs audaciam prebebat. Nixu.i.ascensu. Eadē:p eandē viā. Marius vbi ex nūcijs. Postq̄ marius cognouit ex nūcijs quēadmodū ligur cū ceteris in castellū ascēdisset: vt castellanos plio magis occupatos teneret:milites cohortatus pugnam magis accendit:r ipe extra vineas egress⁹:acta testudine menibus succedebat pugnando:eō castellani extra muros egressi p salute acriter dimicabant. Dū ita a fronte a romanis r ab his qui castellū tutabant pugnat:repēte a tergo signa canere ceperūt. Atq̄ ita a fronte et a tergo turbatis hostibus castellū capit. Ordo ē. Vero p sed. Tum marius cohortatus milites:r ipe egressus extra vineas succedere p succedebat acta testudine:r simul terrere p terrebat emin⁹ hostem tormētis r sagittarijs r fūditorib⁹:vbi p post cognouit ex nūcijs ea q̄ ligur egerat:q̄q̄ habuerat numidas intētos plio toto die. Extra vineas egress⁹: vt alios magis ad pugnā accēderet:ex vineas egressus est:vt oēs eq̄to piculo nō subvinets tecti sz facta testudine menib⁹ pugnādo succederēt. Testudine acta.i.facta testudie. Testudo est scutor cōnexio curuata i testudinis modū. Nā milites scutati ita seiuicē connectūt atq̄ pdēsāt:vt nemo p eos irrūpere possit. ita aūt se scutati cōnectūt:vt curuaturā quādā faciāt modū testudis. Et hoc ē gen⁹ pugne acerrimū. Virg.i.ix. Accelerāt acta parit testudie volsi

ꝓspectus nixusq̄ per saxa facilius foret. Super terga gladij r scuta: verum ea numidica ex corijs pōderis gratia: simul r offensa: quo leuius strēperent. Igitur pregrediēs Ligur saxa r si que vetustate radices eminebāt laqueis vinciebat q̄bus alleuati milites facilius ascēderent: interdū timidos īsolentia itineris leuare manu vbi paulo aspior ascēsus erat singulos p se īermes mittere. Deīde ipse cū illorū armis sequi: que dubia nixu videbant potissimū tentare: ac sepius eadē ascēdens r descēdens: deinde statim digrediens ceteris audaciā addere. Igitur diu multūq̄ fatigati: tandē in castellū pueniūt: desertuz ab ea parte: q̄ sicut alijs diebus oēs aduersuz hostes aderāt. Marius vbi ex nūcijs ea que Ligur egerat cognouit: Quāq̄ tota die intentos plio suos habuerat: tū vero cohortatus est milites: r ipse extra vineas egressus testudie acta succedere: r simul hostē tormē

Succedere: ꝑ succedebāt. s. menib⁹. Tormētis. q̄cq̄d machina innixū mittit: tormētū d̄r. Eminus. delōge: qꝛ cominus gladijs pugnare nō poterāt. Fūditores ⁊ sagittarios testudo tegebat: ⁊ ita eminus pugnabāt. Sed ꝑ muro. i. āte murū. vꝫ extra murū. Jugurthe seruitiū. i. seruitutē. O romani: ꝑfecto aliqñ serui eritis iugurthe. Secūdis rebus. i. ꝓsperis qꝛ sepe subuerterāt vineas romanoꝝ: nec eos muris appropinquare ꝑmiserant. Interim

tis sagittarijsq̄: ⁊ funditorib⁹ emin⁹ terrere. At Numide sepe āte a vineis Romanoꝝ subuersis: itē incēsis nō castelli menib⁹ sese tutabantur: sed ꝑ muro dies noctesq̄ agitare: ac Romanis maledicere: Mario vecordiā obiectare militib⁹ nostris seruitium Jugurthe minari: secūdis reb⁹ feroces eē. Interī oīb⁹ Romanis: hostibusq̄ p̄lio ītentis: magna vi vtrīq̄ ꝑ gloria: ꝑ īperio his: illis pro salute certātibus: repēte a tergo signa canere: ac p̄mo mulieres ⁊ pueri qui visum ꝓcesserant fugere. Deinde vti q̄sq̄ muro proximus erat: postremo cūcti armati īermesq̄: qd̄ vbi accidit eo acrius īstare Romani: fundere ac plerosq̄ tantūmodo sauciare. Deīde sup occisorum vadere corpora: auidi glorie: certantes murū ascendere: neq̄ quēq̄ oīm p̄da morari (sic forte correpta Marij temeritas gl̄iaꝫ ex culpa inuenit). Ceterū dū ea res agitur. L. Sylla q̄stor cū magno equitatu in castra venit: q̄ vti ex latio ⁊ socijs exercitum cogeret Rome relict⁹ erat. Sed quoniā nos tāti viri

Ordo est. Interim repēte signa canere ꝑ canebāt a tergo: oīb⁹ scꝫ romanis ⁊ hostib⁹ intētis prelio: et certātib⁹ vtrīq̄ magna vi his. s. romanis certātib⁹ ꝑ gl̄ia atq̄ impio illis. s. hostib⁹ certātib⁹ ꝑ salute. Sensus pꝫ. Pro gl̄ia atq̄ īpio. Ille ꝑ gl̄ia ⁊ imperio pugnat q̄ pugnat vt alios vincat: ⁊ eos suo subijciat imperio. ille ꝑ salute pugnat: qui pugnat vt se defendat: ne alterius subijciat̄ impio. Signa. i. tube. Uisū: ad vidēdū. Neq̄ quēq̄ hominū preda morari: ꝑ morabat̄. preda nullū romanorū morata est: qꝛ vnusquisq̄ intentus erat ad pugnā donec castellū captū est. Sic forte correcta marij temeritas gloriam ex culpa inuenit. Temeritas marij fuit: qꝛ ausus est oppugnare hoc castellū inexpugnabile. Sꝫ hanc temeritatē marij fortuna correxit: qꝛ fortuna siue casus victoriā obtulit: quā marius cōsilio ⁊ industria parare nō poterat. Atq̄ ita temeritas marij a fortuna correcta inuenit gloriā ex culpa: qꝛ lꝫ temeritas et culpa fuerit aggredi oppugnationē hui⁹ castelli: tñ ex hac culpa gl̄iam inuenit: qꝛ castellū cepit adiuuante fortuna. Forte. i. a fortuna ⁊ a casu. Casus em̄ fuit ꝙ ligur dū cocleas legit ꝯsiliū īuenit capiēdi castelli. Ceterū. Dicit quō eo tp̄e q̄ castellū oppugnabat̄. L. sylla q̄stor cū magno eq̄tatu venit ī castra. Atq̄ ita capta opportunitate mores ac vitā sylle breuiter describit. Nam sylla inter ceteros romanos vir ingentis gl̄ie ac noīs fuit: ⁊ vicijs pariter excellens. Dum ea res agit̄: videlicet dū castellum oppugnatur et capit̄ Cogeret: congregaret. Relictus. scilicet a Mario. Sed quoniam res. i. propositum. Tanti viri. Nemo enim post cesarē atq̄ pōpeium sylla maior rome fuit: quippe post victoriā ciuilis belli: dictator ꝑpe-

tuus creatus est: qua potestate re magis q̄ noīe tyrānus erat. Tanti viri nos admonuit: Dicimus: admoneo te huius rei. Cultuq̄ eius. i. de vita et moribus eius. Paucis. scilz verbis. Et. L. sisenna. historicus fuit insignis. Duabus de causis scribā de morib⁹ sylle: vz et qz alio loco nō sum dicturus de rebus sylle: et qz nullus alius de eo satis diligenter ꝛ sincere scripsit. Mā sisenna licet de sylla scripserit melius et diligentius q̄ ceteri scriptores. tñ ipe quoq̄ nō satis libere et sincere pscripsit. Eas res: vz qui scripserūt de rebus et moribus sylle. Parū libero ore locut⁹ videt. qz nō est ausus vicia sylle describere. Juxta. i. sīr. Ocio luxurioso eē: p erat. Ecce quō salusti⁹ libere nō solū vrtutes: sz etiā vicia describit qō nō fecit sisenna. Tamē a negocijs. id est a reb⁹ gerendis. Remorata. s. est voluptas nūq̄. L. syllā impediuit a reb⁹ gerendis: nisi q̄ vxorē honestiorē ducere potuit. Mā in hac parte voluptas eū ipediuit: ne p dignitate sua vxorem duceret qualem oportebat. Cōsuli: prouideri. Facūdus. i. eloquens. Callidus. id est astutus. Et amicitia facilis Amicos facile sibi ꝟsiliabat: vl in amicitiā ei⁹ facile quis ītrabat. Atq̄ illi felicissimo omnium ante ciuilem victoriā nūq̄ sup industriā fortuna fuit. Ante ciuilē victoriā sylla oīm fortunatissimus fuit: qz fortuna ei i oīb⁹ ppicia erat: sz tñ nō min⁹ virtute ꝛ industria q̄ fortuna valebat: sed post ciuilē victoriā fortunatus nō fuit: qz dominatuz aliquādiu tenuit: sed pristinam virtutem amisit: ꝛ eā in impietatē crudelitatēq̄ cōuertit. Mā parta victoria totā vrbem ciuili sanguine repleuit: sylla catū mariū vrbe pepulit. Deide sinnā quinquies consulem qui cōtracto exercitu Caio mario fauebat victum occidit. Itē catū Carbonem et mariū iuniorem crudeliter necauit. Postremo parta ex omnibus victoria crudelissimus omniū totā vrbē ciuili sanguine repleuit. Nūq̄ sup industriam fortuna fuit. id est nūq̄ fortuna vicit industriam. Multiq̄ dubitauere fortior an felicior esset. Declarat id quod dixit: q̄ nūq̄ fortuna industria superauit. Fortior ad industriā refertur. Felicior ad fortunam. Nam postea: vz post ciuilem victoriam. Nescio (inquit) vtrū me magis pudeat an pigeat dicere id quod fecit sylla postq̄ adeptus est victoriam. Pudet verecūdie est. Piget laboris. Igitur. postq̄ mores. L. sylle descripsit: reuertit ad ppositū: vt oīdat qd fecerit postq̄ i castra caij marij cū

res admonuit: idoneuz visum est de natura cultuq̄ ei⁹ pauc⁊ dicere. Neq̄ eī alio loco de Sylle reb⁹ dicturi sum⁹. L. Sisenna optime ꝛ diligētissime oīm qui eas res dixere psecutus: parū michi libero ore locut⁹ videt. Igitur Sylla gētis patricie nobilis fuit: familia ppe iā extincta maioq̄ ignauia: Litteris grecis atq̄ latinis iuxta atq̄ doctissime erudit⁹ aīo ingēti: cupid⁹ voluptatū: sed glorie cupidior: ocio luxurioso eē: tñ ab negocijs nunq̄ voluptas remorata ē: nisi q̄ de vxore potuit honesti⁹ cōsuli: facūdus: callidus: ꝛ amicitia facilis: ad simulāda negocia altitudo īgenij: incredibilis multarū rerū ac maxīe pecunie largitor: atq̄ illi felicissimo oīm ante ciuilez victoriā nunq̄ sup īdustriā fortuna fuit: multiq̄ dubitauere: fortior an felicior esset. Mā postea q̄ fecerat incertū habeo: pudeat magis an pigeat disserere. Igit Sylla vt supra dictū ē postq̄ ī affricā atq̄ ī castra marij cuz

equitatu venit. Rudis.i.imperitus. Ignarus belli.i.inscius. Solertissimus.i. sagacissimus. Ad hoc.i.preterea. Multis rogantibus. Et sponte et rogatus beneficia prestabat. Inuitus aũt accipiebat. Et si aliqñ beneficia accipiebat: cito ea reddebat: ꝫ pecuniã mutuo acceptã tardius reddebat. Sed ea.scz beneficia accepta. Properantius.i. citius. Quã es mutuũ.i. q̃ pecuniã mutuo acceptam, Jp̃e a nullo rapere: p rapiebat. rogatus aliquãdo beneficia accipiebat: ꝫ sponte a nullo beneficia recipiebat: Vide ḡ quõ se gerebat. L. sylla in dãdis accipiẽdisq; beneficijs in dandisq; beneficijs: r sponte et rogatus beneficia libentissime prestabat. ¶ In accipiẽdis vero: nũq̃ sponte beneficia accipiebat: qr nũq̃ petebat. Oblata vero beneficia rogatꝰ accipiebat: sed inuitus hoc faciebat: et ea beneficia subito reddebat. Jp se a nullo rapere: hoc est p se et spõte sua a nullo accipiebat beneficia. Magꝭ id laborare vti illi q̃plurimi deberẽt. i. dabat operã vt mltos sibi beneficijs obligaret. At illi. s. sylle. Quã plurimi deberent. i. obligati essent. Joca atq; seria cũ humillimis agere. Ecce quot modis aĩos miluũ sibi conciliabat. Cũ ipe sũmus et patricie gentꝭ vir esset et questor: tñ nõ aspnabat humiles hoc ẽ humili gñe natos: ꝫ cũ oĩbꝰ iocabat: et serio loquebat. ioca r seria ꝓtria sunt Seria dicũt vera et non iocosa quasi sine risu. In opibus: in agmine atq; ad vigilias multꝰ adesse: p aderat. Hec oĩa boni r strẽnui militis officia sũt versari multũ in agmine in operibꝰ et ad vigilias. In opibꝰ. Dixit opus significare vel machinaz bellicã vel munitiones castrorũ. In agmine. Agmen exercitus incedẽs vocat: vt sepe dictum est. Mõ: minor aũt virtus est in agmine q̃ in acie versari Plerũq; enĩ accidit: vt hostes exĩsidijs atq; exĩprouiso agmẽ inuadãt. Quod praua ambitio solet. s. facere. Mã ambitiosi et laudis cupidi putant seipos laudare; si aliosvituperẽt r alijs detrahant. Et sylla hoc non faciebat. Pleroscq anteuenire. i. multos superabat. Tẽpus adesse. s. dicebat. Cunctari. i. tardare. Dubiũ belli atq; pacis rationes trahere: qr bocchus nesciebat qd faceret: an bellũ susciperet ꝓtra romanos an pacem cum ipis faceret. Rõnes trahere bellicq; atq; pacis. i. cogitare de bello atq; pace. Vti ãtea. Mã supra dixit Iugurthã

equitatu venit rudis ante r ignarꝰ belli: solertissimꝰ oĩm in paucis tẽpestatibꝰ factꝰ est Ad hoc milites benigne appellare: multis rogãtibꝰ alijs ipse p se dare bñficia ĩuitꝰ accipere: sed ea pperãtius q̃s es mutuũ reddere ipse a nullo repetere: magis laborare id vt illi q̃plurimi deberẽt: ioca atq; seria cũ hũillimis agere. Jn operibꝰ ĩ acie atq; ad vigilias multꝰ adeẽ: neq; ĩteri (qõ praua ãbitio solz) cõsulis aut cuiusq; boni famaz ledere: tñmõ neq; cõsilio neq; manu ꝓhibẽ aliũ pati: plerosq; ãteuenire. Quibꝰ reb⁹ r artibꝰ breui Mario r militibꝰ carissimꝰ factus. At Jugurtha postq; oppidũ capsaz: aliosq; locos munitos r sibi vtiles simul r pecuniã magnã amiserat ad Bocchũ nũcios mittit: q̃primũ in Numidiaz copias adduceret. Prelij faciẽdi tẽpus adesse. Quẽ vbi cunctari accepit: r dubium belli atq; pacis rationes trahere: rursus vti antea primos eius donis corrumpit. Jpsiq; Boccho pollicẽ Numidie tertiã ptez si aut

q iij

donis corrupisse amicos regis vt ipsum regem ad belli societatem impellerent. Integris suis finib⁹: videlicet si nihil de regno suo amisisset in conditionibus pacis. Bellum compositum: id est in concordiam pacis redactum. Illectus. id est tractus. Vix decima parte relicta: quia de toto integro die vix decima pars supererat. Munimento. i. adiumento Utrūq; casum. videlicet siue romani vicissent: siue victi essent. Difficilem fore: quia romani ignari locorum erant et propterea si vicissent non ausi essent persequi hostes victos: nocturnas insidias timentes. Igitur simul id est eodem tempore. Eodem tempore (inquit) et consul de hostium aduentu cognouit: et ipi hostes aderant. Quiuit. id ē potuit. Sed cateruatim: id est sine ordine simul. Conglobauerat. i. coacernauerat coniūxerat. Sine signis. Dicit vtrinq; sine ordine vllo pugnatum. Nā et hostes sine ordine romanos inuaserunt: et romani tempus non habnerunt vt acies ad pugnam instruerēt: sed vti quisq; poterat arma capiebat et pugnabat. Cedere. i. feriebant.

Scientes belli. i. periti belli.

Ob ea: videlicet quia veteres erant. et noui veteribus coaluerant: et breui tempore virt⁹ omniū equalis facta: vt supra dixit

Romani Affrica expulsi: aut integris suis finib⁹ bellū ꝓpositū foret. Eo pmio illect⁹ Bocchus cū magna mltitudīe Jugurthā accedit ita ābozū exercitu cōiūcto Mariū iā i hyberna pficiscentē vix decima pte diei relicta iuadunt: rati noctē q iā aderat ꝛ victis sibi munimēto fore: ꝛ si vicissent nullo ipedimēto: q locozū sciētes erāt. Cōtra Romanis vtrūq; casum in tenebris difficilē fore: igit simul cōsul ex multis de hostiū aduētu cognouit ꝛ ip si hostes aderāt: ꝛ priusq; exercit⁹ aut īstrui. aut sarcinas colligere. Deniq; anteq; signū aut iperiū vllū accipere quit: Eqtes Mauri atq; Getuli: nō acie neq; vllo more plij: sz cateruatī vti quosq; sors ꝓglobauerat: in nros cōcurrūt. Qui oēs trepidi iprouiso metu: at tñ virtutis memores: aut arma capiebāt: āt capiētes alios ab hostib⁹ defensabāt. Pars eqs ascēdere: obuiā ire hostib⁹: pugna latrocinio magis q̄ plio silis fieri: sine signis: sine ordīb⁹ eqtes peditesq; pmixti cedere alios: alios obtrūcare: multos ꝓtra aduersos acerrime pugnātes ab tergo circumuenire: neq; xt⁹: neq; arma satis tegere: q hostes nūero plures ꝛ vndiq; circūfusi erāt. Deniq; Romani veteres: nouiq; ꝛ ob ea sciētes belli si qs loc⁹ aut casus cōiunxerat: orbes facere. Atq; ita

ab oĩb⁹ ptib⁹ simul ꝛ tecti ꝛ istructi hostiũ vi sustẽtabãt. Neq; in eo tã aspo negocio Ma- rius territ⁹: aut magis q̃ antea demisso aĩo fuit: sꝫ cuꝫ turma sua q̃ ex fortissimis: magis q̃ ex familiarissimis pauerat: vagari passim ac mõ suis laborãtib⁹ succurrere: mõ hostes vbi cõfertissimi obstiterãt iuadere: manu cõ sulere militib⁹: qm̃ iperare ꝛturbatis oĩbus nõ poterat. Jãq; dies cõsumptus erat: cũ tũ barbari nichil remittere: atq; vti reges p̃ce- perãt noctẽ ꝓ se rati aci⁹ istare. Tũ Mari⁹ ex copia rerũ cõsilia trahit: atq; vti suis rece ptui loc⁹ eẽt: colles duos ꝓpiquos iter se oc cupat. Quoꝝ in vno castris parũ ãplo: fons aque magn⁹ erat: alter vsui opportunioꝛ: qꝛ magna pte edit⁹ ꝛ p̃ceps pauca munimenta gerebat. Ceterũ apud aquã Syllã cũ eqtib⁹ noctẽ agitare iubꝫ. Jp̃e dispsos milites pau latim nõ min⁹ hostib⁹ cõturbatis in vnũ con trahit: Deide cũctos pleno gradu in collem subducit. Jta reges loci difficultate coacti p lio deterrenꝝ: neq; tũ suos longi⁹ abire sinũt Sedꝝ troq; colle multitudie circũdato effu- si consedere. Deinde crebꝛis ignibus factis plerũq; noctis barbari moꝛe suo letari: exul tare: strepere pedib⁹: vocib⁹: ꝛ ipsi reges fe roces: q nõ fugere: aut ꝓ victoꝛibus agere:

Orbes facere: secundum di- sciplinam militarem se in girũ colligebant: vt ab omni parte tecti essent. Nihil remittere: id est nihil cessabant. Tum ma rius ex copia rerum consilium trahit: id est consiliũ capit ex fa- cultate et opportunitate quam habebat. Vti locus suis rece- ptui esset: id est vt locus esset suis quo se reciperent et redu- cerent. Castris parum amplo quia hic collis nõ erat tante ca pacitatis: vt castra romana ca- pere posset et continere. Alter vsui opportunus: id est ad vsũ. Vt ibi commode habitari pos- set et tute: quia hic collis a na- tura munitus erat. Nam altus erat et preceps: nec valde opus erat eum munire. Juxta aquã videlicet in colle vbi erat fons aque. Neq; minus hostibus conturbatis. Nam licet roma- ni dispersi et turbati essent: ta- men etiam hostes non minus turbati erant. Contrahit: col- ligit. Pleno gradu: id est ple no passu: hoc ẽ celeriter. Pre lio deterrẽtur: id est a prelio re mouẽtur: et a prelio abstinerẽt quia non audebãt pugnare cõ- tra eos qui locum superiorem occupauerãt. Effusi: id ẽ spar si. Et ipsi duces feroces: scili- cet erant. id est indomiti duces feroces erant quia non fugie- bant: sed tanq; victoꝛes se gere bant: obsessis collibus in quib⁹ erant romani. Aut pro victoꝛi bus agere: pro agebant. i. gere- bant se pro victoꝛibus: quia tã- q; victoꝛes Romanos obsessos in collibus tenebant.

Me signa quidē vti p vigilias solebāt canere: p canebant. Voluit vt tube canerēt ea nocte sicuti fieri solet qñ custodes exercitus dant signa. Deinde vbi. Ordo est. Deinde marius iubet de improuiso vectigales tubicines. Itē tubicines cohortū ⁊ turmarū ⁊ legionum simul oīs canere tuba: et iubet milites tollere clamorem aut erūpere portis. s. castroꝝ hostibus iam defessis ac pauloante captis somno: vbi p postq̄ lux aduentabat. Vide q̄d fecerit marius: hostes ī castris maiorem partē noctis egerāt in leticia exultantes ⁊ vociferantes tanq̄ victores. Deinde cū p̄mo somno oppressi essent iā appropinquante die marius oīs tubicines simul tuba canere iussit: et milites cū clamore ex portis castrorū erūpere atq; ita hostes inuadere primo somno captos: quo facto stati hostes fuſi fugati sūt. Lux aduentabat. i. dies appropiquabat. Defessis iam hostib⁹. Nam maiorē partem noctis exultauerant: ſz tandem fessi dormire inceperant.

Vectigales. Vectigal ꝑpe dr̄ tributū quod ꝓuectura pendit vnde ppli vectigales dicebant q̄ pp̄o romano annuatim tributa soluebāt. Unde hoc loco fortasse tubicines vectigales dicit: q̄ missi erāt ab alienigenis populis. videlz ab his qui populo romano vectigalia pendebāt: ſz hāc expositionē infirmā relinquo: nō enim satis placet.

Mauri: quibus p̄erat bocchus. Getuli: quibus p̄erat iugurtha. Quasi vecordia acceperat. i. quasi amētia et insania cunctos occupauerat. Naz nesciebant quid facerēt. Deinde marius vti ceperat in hiberna it. Marius postq̄ hostes fudit atq; fugauit in hiberna profectus est cū exercitu sicuti inceperat. Nam supra dixit hostes aggressos fuisse mariū ī hiberna ꝓficiscentē. Propter commeatum in oppidis maritimis agere decreuerat. Marius decreuit habitare et hiemare ī ciuitatibus que erant mari vicine: vt cōmeatū abunde hr̄e posset. Nam vrbes ad quas naues ire possunt semp abūdant: commeatib⁹. Agere. i. eē. Virg. in quarto eneid. Getulis agerē si syrtib⁹ exul. Neq; tñ victoria secors aut insolēs fact⁹. s. est: fere ita euenire solet: vt victores supbi ⁊ negligētes reddāt: qz ampli⁹ nō timēt: ſz mari⁹ ꝑ-

sed ea cūcta romanis extenebris ⁊ editioribus locis facilia visu magnoq; hortamento erāt. Plurimū vero Mari⁹ īperitia hostiuz cōfirmat⁹: q̄ maxímū sílētiū haberi iubet: ne signa q̄dēvti p vigilias solebāt canere. Dei de vbi lux aduētabat: defessis iaz hostib⁹: ac pauloante sōno captis: de īprouiso vectigales: itē cohortū: turmarū: legionū tubicines simul oēs tuba canere: ⁊ milites clamorē tollere aut portis erūpere. Mauri atq; Getuli īgnoto atq; horribili sonitu repēte excīti neq; fugere neq; arma capere: neq; oīo facere aut ꝓuidere quicq̄ poterāt: ita cūctos strepitu: clamore: nullo subueniēte: nostris instātib⁹ tumultu terrore: formidine quasi vecordia accepat. deniq; oēs fusi fugatiq; arma ⁊ signa militaria pleraq; capta: pluresq; in eo plio q̄ oībus superioribus interēpti sunt. nam sōno⁊ metu īsolito īpedita fuga. Deide Marius vti ceperat in hyberna it: propter commeatū ī oppidis maritimis agere decreuit: neq; tamen victoria secors: aut insolēs fact⁹

pter victoriam neq negligens neq supbus factus est: sed caute cũ exercitu incedebat: non aliter q̃ si hostes adessẽt. Secors. i. negligẽs. Insolẽs. i. supbus: vt cõtẽneret hostes. Ac p q̃. Quadrato agmine. i. exercitu quadriptito. Et statim declarat quõ quadratum erat agmen. Nam disposuerat marius qui a dextra et a sinistra parte: a fronte ꝛ a tergo curarẽt Apud dextimos. i. apud eos erant in dextera parte. Expeditis manipulis. Expediti manipuli dicũt sicuti expedite cohortes. Sũt ei milites leuis armature nõ grauib9 armis ipediti vt clipeo: galea: lorica: ꝫ expediti leues ad cursũ tela missilia gerentes. Minime cari. nõ cari: q3 sp pditores ꝛ pfuge suspecti sũt. Simul consul: quasi nullo iposito oĩa puidere. Marius tãta diligẽtia et curavteba tur: vt oĩa ita puideret tanq̃ si nullũ aliũ iposuisset: cũ tñ ꝛ syllam questorẽ: ꝛ aulũ legatũ ꝛ tribunos locasset q̃ totũ exercituꝫ curarent. Adesse: pro aderat. Laudare. s. bonos. Increpare. s. ignauos. Merentes: ꝛ ad laudem ꝛ ad vituperationẽ pti net. Ipe. s. marius. Intẽtus idẽ parat9. Item. i. sllr. Intẽ tus. animo. Armatus. corpore Cum marius ipator armat9 et parat9 esset: cogebat milites vt sllr ipi quoq armati et parati essent. Neq secus atq iter faceret castra munire. Ex his verbis videtur marius hoc tpe cũ exercitu in itinere nõ fuisse: sed tam consedisse et castra posuisse: cũ tñ supra dixerit illũ in hiberna pficiscentẽ q̃drato agmine incessisse. Et sine dubio hoc tpe in hiberna pficiscebat. Atq in itinere erat. Sed vide quid dicat marius quãta puidentia et diligentia vtebatur cũ exercitus icederet: ꝛ iter faceret: tãta diligẽtia vtebat cũ castra locabat. Nam sicuti caute incedebat quadrato agmine ꝛ questore ac legato necnõ tribunis dispositis q̃vniuerso exercitui preesset: sic cũ castra locabat: ea ipa castra fossa acvallo muniebat. Eq̃tes ãte castra disponebat q̃ ad custodiã exercit9 excubarẽt. Vigilias fieri: ꝛ vallũ custodiri iubebat. Castra muntre. s. vallo ꝛ fossa. Cũ exercitus pſidet: castra subito vallo et fossa muniũt. Excubitũ in porta. Ordo ẽ. Marius mittere p mittebat cohortes ex legionib9 excubitũ i porta: et mittebat eq̃tes auxiliarios p castris. Castra ꝓpe dr̃ locus vbi exercitus stat. In legione decẽ cohortes sũt. Ergo ex legionib9 cohortes eximebat q̃ i porta castroꝝ excubarẽt et vigilarẽt ad custodiã exercit9. Ex castra eq̃tes locabat q̃ pſidio essẽt: ne castra iuaderẽt ab hostib9. Excubitũ. i. ad excubandũ: ad vigilandũ. In porta. s. castroꝝ. Pro castris. i. ãte castra. In munimẽtis. i. i munitionib9. Vigilias ipe circuire: nõ tã diffidẽtia futuri q̃ iperauisset q̃ vti militib9 exeq̃tus cũ ipatore laborvolẽtib9 eẽt. Mari9 (inq̃t) vigilias castroꝝ circuibat: nõ q3 dubitaret milites nõ esse facturos id qõ ipabat: ꝫ vt milites volẽtes nõ coacti laborẽs subirẽt: cũ ipm ipatorẽ viderent laborib9 ꝛ piculis se exponẽtẽ. Nõ tã diffidẽtia futuri qõ ipsuisset. Si legit qõ ipauisset: clarus est sensus. Dicit: enim marius circuibat vigilias nõ tã q3 diffideret id eẽ futurũ qõ ipasset

sed pariter ac si in cõspectu hostium quadrato agmine icedere. Sylla cũ equitatu apud dextimos in sinistra parte. A. Bãlius cum funditorib9 et sagittarijs. Preterea cohortes Ligurũ curabat. Primos ꝛ extremos cũ expeditis manipulis tribunos locauerat. pfuge regionũ sciẽtissimi hostiũ iter explorabant: simul cõsul quasi nullo iposito oĩa prouidere: apud oẽs adesse: laudare fortis: ꝛ increpare merentis. Ipse armatus intentusq Itẽ milites cogebat: neq sec9 atq iter faceret: castra munire excubitũ i porta cohortes ex legiõib9 p castris eq̃tes auxiliarios mittere. Preterea alios in munimẽtis supvallũ locare: vigilias ipe circũire: nõ tã diffidẽtia

q̃ vti labor exequatus militibus cũ imperatore esset volentibus. Sed si legitur que imperauisset: durior est expositio: sed tñ idẽ est sensus. Sic em̃ intelligendum est: nõ tam diffidentia futuri. s. eoꝝ q̃ imperauisset. Et sane Marius illoq; scz tp̃e. Laudat marium: dicẽs illũ pudore magis q̃ pena exercitum gubernasse: cũ exẽplo suij p̃i⁹ militib⁹ ostẽderet quid eos facere vellet. Nam milites pudebat nõ facere id qd̃ imperator ip̃e faciebat. Pudore magis q̃ malo. i. q̃ pena: qꝛ mari⁹ exẽplo mag⁹ q̃ v̄bo docebat milites quid facerẽt. Et ita bñ agẽdo potius q̃ seuere imperãdo refrenabat exercitũ: ne licẽtius et solutius viuerẽt: sz laborib⁹ et vigilijs corpus ad patiẽtiã ĩdurarẽt. Per ambitionẽ: per appetitũ ⁊ cupiditatẽ honoris ⁊ laudis. Nã sine dubio magnaz laudẽ merek̃ imperator: qui se laboribus ⁊ ꝑiculis exponendo exercitũ docet magis exẽplo q̃ verbo. Aiebãt. i. dicebãt. Duritiã. i. laboris patiẽtiã. Et alia q̃ ceteri miserias vocant: sicuti pati famẽ: inopiã: frigus et calorẽ. Voluptati. i. ad voluptatẽ Marius ꝓ voluptate habebat pati labores: famez inopiã frigus et calorẽ: q̃ alij putãt eẽ miserias. Nisi tm̃ reipu. pariter ac seuissimo ĩpio bñ atq; decore gesta sunt. Ordo et sẽsus pẽdet a superiori. Multi dicebant mariũ imperatorẽ labores subire et dura sustinere ꝓpter ambitionẽ: sed ego nescio vtrum hoc fecerit ꝓpter ambitionẽ: nisi q̃ hoc solũ scio illũ ita vtilẽ fuisse reipu. mitem ⁊ mansuetum: sz laboris patientissimũ se prebẽdo q̃ si crudelẽ ⁊ seuissimũ se prebuisset ĩ impio. Loc⁹ iste videk̃ obscurus: nisi diligenter sensus ꝯsideret̃. Vult ostẽdere mariũ in impio mitẽ fuisse: ⁊ laboris patientissimũ. Et tñ reipu. ꝓfuisse dũ mitis est et patiẽs laboꝝ: q̃ si seuissimus et crudelissimus fuisset et imperiosus: sicuti solẽt eẽ duces. Nã duces solẽt ip̃i delicate viuere et imperiose cogere milites ad labores et ad pericula. Sed marius aliter faciebat. Nam ip̃e p̃mus erat qui labores et pericula subibat: atq; ita faciendo: nõ supbe et crudeliter imperando: milites pudore cogebat vt facerẽt qd̃ ip̃e faciebat. Et dũ hoc facit: ita rempu. vtiliter administrat: q̃ si seuissimus in imperio fuisset. Sed forte diceret aliquis: an fortasse q̃ crudeles et seuissimi sunt in impio: vtiles sũt reipu. Salustius hoc ideo dicit: qꝛ ferme hoc euenire solet: vt duces nisi seueri sunt ⁊ imperiosi: contẽnantur a militibus. Quãdo autem dux contẽnitur: res bene geri nõ potest. Sed hoc euenit in ducibus: qui opere nihil valent Nam dux qui neq; imperio neq; opere aliquid valet: iure cõtemnitur. Sed marius q̃uis mitis imperio esset: tñ non contemnebatur: qꝛ opere multum valebat: et omnes ad emulationem exemplo ꝓuocabat: vt tantũ reipu. prodesset bene agendo q̃ seuere ⁊ duriter imperando. Nisi tantum. i. nisi solum: acsi diceret. Nescio vtrum Marius illud fecerit ꝑ ambitionẽ: nisi q̃ hoc solũ scio: vz q̃ gesta sũt scz ea q̃ gessit Marius: bene et decore. i. vtiliter ⁊ decenter reipu. pariter ac seuissimo imperio. i. tm̃ vtiliter q̃ si seuissimo imperio marius ea gessisset. Igitur quarto deniq;. Salustius parũper digressus erat a ꝓposito: dum diligentiam Marij et mores eius describit: quibus vtebak̃ in bello. Nunc redit ad ꝓpositum. Nã dicere inceperat quõ marius victis hostibus in hyberna ꝓficiscebak̃. Tendebat autem ad vrbem cyrtham. igit̃ cũ non longe ab vrbe cyrtha marius abesset: speculatores hostiũ cito se ostẽdũt. Ex qua re marius intellexit hostes adesse. Nam speculatores semꝑ ante exercitum mittuntur: ad explorandam regionem et insidias. Speculatores. scilicet hostium.

futurorũ que imperauisset: q̃ vti militib⁹ exequatus cũ ĩperatore labor volẽtib⁹ eẽt. Et sane Mari⁹ illo alijsq; tꝑibus iugurthini belli magis pudore q̃ malo exercitũ coercebat qd̃ mlti ꝑ ambitionẽ aiebãt: alij q̃ a pueritia cõsuetam duritiã: ⁊ alia que ceteri miserias vocãt: voluptati habuisset: nisi tñ reipu. pariter ac seuissimo ĩperio bñ atq; decore oĩa gesta sunt. Igitur quarto deniq; die haud lõge ab oppido Cyrtha vndiq; simul speculatores citi sese ostẽdũt. Quare hostis adesse

Quare:quia speculatores visi erant ex hoc cognitum est hostes adesse quia semp speculatores precedūt exercitum. Sed quia diuersi redeuntes. Marius ipe quoq; pmiserat speculatores qui regionem exploraret:qui cū ex diuersis partibus redirent:tamen oēs rem eandem nūciabant:videlicet hostes adesse. Ex quo marius dubius et incertus quomodo instrueret aciem nullū ordinem cōmutauit:sed exercitum quadripartitum reliquit: et ita hostes expectauit. Diuersi.declarat quomō diuersi redibant videlicet alius ab alia parte.

intelligit. Sed qz diuersi redeūtes alius ab alia pte atq; oēs idē significabāt:cōsul incertus quonā modo aciē istrueret: nullo ordine cōmutato:aduersuz oia paratus ibidē opperitur. Ita Jugurthe spes frustrata q̄ copias in quattuor ptes distribuerat ratus ex oibus eque aliqs ab tergo hostib⁹ vēturos. Interi Sylla quē primū hostes attigerāt: cohortatus suos turmatī:t q̄maxime confertis eqs ipse alijq; Mauros iuadūt:ceteri ī vno loco manētes ab iaculis emin⁹emissis corpa tegere:et si q̄ in man⁹ venerāt obtrūcare. Dū co mō eqtes pliant Bocchus cū peditib⁹quos Volux filius eius adduxerat:neq; in prioze pugna in itinere morati affuerāt; postremaz aciē Romanorū inuadit:tū Marius apud p mos agebat:q; ibi Jugurtha cū plimis erat. Deide Numida(cognito bocchi aductu;clā cum paucis ad pedites conuertit:ibi latine:

Redeuntes:qui missi fuerant ad speculandū. Atq; oīs idem significabāt:scz hostes adeē: sz forte mirū videtur: quomodo ex diuersis partibus redeuntes oīs idem nūciabant:hoc ideo eueniebat:qz iugurtha copias suas in quattuor partes diuiserat vt a quattuor partibus romanos inuaderet qō etiam fecit:sed ab omni parte marius prouiderat. Opperitur.i.expectat. Ita iugurthe spes frustrata.i.eluſa et decepta:qz non potuit assequi id qō sperabat. Nam iugurtha copias suas in quattuor partes diuiserat: sperans aliquos inuasuros eē romanos a tergo: sz iugurtha deceptus est in sua spe:quia marius exercitum quadratū t quadripartitum habebat:atq; prouiderat ab omni parte: ne hostes inuadere possent. Ita videlicet:qz Marius non mutauit ordinē: sz quadratū dimisit exercitū:ne ab vlla parte īpet⁹ fieri posset. Aliqs a tergo hostib⁹ vēturos.i.aliqs a tergo inuasuros eē romāos. Interim sylla. Incipit pugna:sylla cum eqtatu dexterā partē curabat.

Turmatim.i.p turmas ꝓfertim. Cōfertis:dēsis. Emissis .s.ab hostib⁹. In pore pugna: q̄q; pauloante descripsit. Postremā romanoꝝ aciē inuadunt. Ecce quō ex diuersis partibus hostes inuadūt romanos:pmā t vltimā aciē romanoꝝ tribuni curabāt. Agebat.i. erat. Ibi latie:(nā apud numātiā loqui didicerat) exclamabat:nos frustra pugnare. Quidā numida vt romanis terroē adderet:t suis audaciā pberet:;uers⁹ ad pedites exclamauit romanos frustra pugnare:qz ducē amisissent:quē ipe manu sua interfecerat. Et hec dicēs gladiū sāguie manantē oīdit. Ordo est. Numida ibi,p tūc exclamat latie:nos pugnare frustra:nā,p qz didicerat loq.s. latie apud numātiā:t p parēthesim hec dicta sūt:qz potuisset aliqs dicere:si erat numida quō latie loqbat? Dicit illū didicisse loq latine apud numātiā ī exercitu romano:qñ Micipsa rex numidie auxilia peditum et equitum misit ad bellum numantinū:quibus iugurtham prefecit.

(Nam apud Numãtiaz loqui didicerat) exclamat nostros frustra pugnare ante paulo Mariũ sua manu interfectũ simul gladiũ sãguine oblitũ ostẽdere: quez ĩ pugna satis ĩpigre occiso pedite nr̃o cruentauerat. Qd̃ vbi milites accepere magis atrocitate rei q̃ fide nũcij terrent̃: simulq; Barbari aĩos extollere: ⁊ in ꝑculsos acri⁹ incedere: iãqz paululuz a fuga aberãt: cũ Sylla (ꝓfligatis his quos aduersuz ierat) rediẽs Mauris ab latere incurrit. Bocchus statĩ auertit̃. At Jugurtha dũ sustẽtare suos: ⁊ ꝓpe iã adeptã victoriaz retinere cupit circũuẽt⁹ ab eq̃tibus dextra sinistraqz oĩb⁹ occisis: solus ĩter tela hostiũ vitabũdus erupit. Atqz interĩ Mari⁹ fugatis eq̃tib⁹ occurrit auxilio suis quos pelli iã acceperat. Deniqz hostes iã vndiqz fusi sũt: tũ spectaculũ horribile in cãpis patẽtib⁹ sequi fugere: occidi: capi: equi atqz viri afflicti: ac multi vulnerib⁹ acceptis: neqz fugere posse: neqz q̃etẽ pati: niti modo ac statĩ concidere. Postremo oĩa qua visus erat cõstrata telis: armis: cadauerib⁹: ⁊ interea hum⁹ ĩfecta sanguine. postealoci cõsul haud dubie iã victor peruenit in oppidũ Cyrthaz quo in initio ꝓfectus intenderat: eo post quintũ diem: quẽ iterꝝ barbari male pugnauerãt legati a Boc

Apud numantiam: ciuitatẽ hispanie: quã scipio emilianus deleuit. Sanguine oblitũ. i. fedatũ. Quã fide nũcij: qꝛ nõ satis credebãt numide et lz nõ satis crederent: tñ ꝓpter atrocitatem rei a pugna terrebantur Perculsos. territos. Jã paululũ a fuga aberant. ita territi erãt romani vt ferme fugerẽt: nisi sylla supueniens cũ equitibus mauros inuasisset et eos ĩ fugam vertisset. Jã paululum aberant. i. nõ ꝓcul erãt a fuga: qꝛ ferme in eo erãt vt fugerent Bocchus qui p̃erat Mauris Auertit̃. i. in fugam vertitur Tum spectaculũ. Atrocitatez pugne describit. Sequi: hoc spectaculũ visum est: vz romanos sequi. i. insequi hostes fugiẽtes. Fugere. s. barbaros victos. Equi viri afflicti. s. sunt. Niti modo. i. tm̃mõ conabantur. s. fugere: sz statim cadebãt: qꝛ vulnerati erant. Postremo oĩa qua visus erat constrata telis. i. oĩa loca q̃ videri poterant telis cooperta erant: et cadaueribus et armis. Postea loci. postq̃ pugnã descripsit in qua victi sunt barbari: dicit Marium cyrtham peruenisse quo intẽderat. Postealoci: id est postea. Nã loci syllabica adiectio est: sicuti minimegentiũ. Initio profectus intenderat: id est ad quam vrbem a principio discedens ire disposuerat. Eodẽ post quintum diem quẽ iteruz barbari male pugnauerant: legati a boccho veniũt. Quem iterum barbari male pugnauerãt. i. die quinto postq̃ barbari secundo male pugnauerant. Nam hec fuit secunda pugna in qua Bocchus cum iugurtha secundo victus est a romanis. Iterũ: id est secundo bocchus bis victus decreuit facere pacem cum romanis: et ob eam rem post secũdã pugnam in qua victus fuerat: legatos ad Mariũ misit qui ab eo peterẽt: vt duos ad se fidissimos re-

cho veniunt: qui regis verbis ab Mario petiuere: duos q̃ fidissimos ad eũ mittere velle de suo et de populi romani cõmodo cum his disserere. Ille statim. L. Syllã: ⁊ A. Mãliuz ire iubet. Qui quãq̃ acciti ibant: tñ placuit verba apud regez facere: quo ingenium aut aduersum flecterent: aut cupidũ pacis vehementius accẽderẽt. Itaq̃ Sylla cuius facũdie nõ etati a Mãlio cõcessuz est: verba pauca huiuscemodi locut⁹ est. Rex Bocche magna nobis leticia est: cum te talem virum dij monuere: vt aliquãdo pacem q̃ bellum malles neu te optimũ cum pessimo omnium Jugurtha miscẽdo commaculares: simul nobis demeres acerbam necessitudinem: pariter ⁊ te errãtem et illum sceleratissimum persequi Ad hoc Popu. Ro. iam a prĩcipio inopi: melius visum amicos q̃ seruos querere tutiusq̃ rati volentibus q̃ coactis ĩperitare. Tibi vero nulla opportunior amicitia nostra: primum q̃ ꝓcul absumus in quo offense minimum est: est gratia par ac si ꝓpe adessemus: deinde q̃ parentes abunde habemus. Amicorum neq̃ nobis: neq̃ cuiq̃ hominum satis fuit: atq̃ hoc vtinam tibi a principio placuisset: profecto ex popu. Ro. ad hoc tẽpus multo plura bona accepisses: q̃ mala perpessus

mitteret Marius syllã questorẽ: ⁊ aulũ legatũ statĩ ad regem misit. Uelle. s. dicebat. Disserere: loqui tractare. Acciti. vocati a rege. Quãq̃ acciti ibãt tamen placuit ante regẽ verba facere hoc ideo dicit: qꝛ magis cõuenire videbatur: vt regem audirent q̃ vt apud regem loq̃rẽtur: qui eos acciuerat. Itaq̃ sylla. dicit syllam coram rege locutum: qꝛ eloquentia prestabat licet manlius etate superior esset. Commaculares. i. scelere inquinares. Necessitudinem id est necessitatem. Nã si te coniungis cũ iugurtha: nobis necesse est vt et te et ipsum iugurtham ꝑsequamur. Si pacẽ feceris: tu nobis tolles hanc necessitatem. Ad hoc. i. preterea Acsi diceret. Tu quidẽ o rex recte facis: q̃ amicitiã populi romani queris: sed et populus romanus vsq̃ a principio quãdo erat pauper semꝑ melius esse putauit acq̃rere amicos q̃ seruos. Amici sunt qui sponte secum populo romano coniũgũt ⁊ eius societatem habere conãtur: serui sunt q̃ resistentes bello subiguntur: et subacti obediunt imperio populi romani.

Tibi vero: qui suadet aliquid esse faciẽdũ: aut ab honesto aut ab vtili arguit. Nũc arguit ab vtili. Dicit em̃ nihil vtilius boccho contingere posse amicitia populi romani. Primũ q̃ procul absumus in quo offense est minimũ: o bocche amicitia populi romani nihil tibi põt nocere: quia procul absumus. Acsi. i. sicuti si ꝓpe adessem⁹. Deinde q̃ parẽtes abũde hẽm⁹ recte facis o bocche: q̃ amicitiã ppl̃i romani q̃ris. Meli⁹ ẽ em̃ acq̃rere amicos q̃ seruos: sicuti etiã sꝑ ppl̃s roman⁹ fecit: qꝛ mltos seruos ⁊ ĩpio nr̃o obediẽtes ac subditos hẽmus: sꝫ amicoꝝ neq̃ nobis neq̃ cuiq̃ vnq̃ satis fuit. Et ido melius est acq̃rere amicos: quoꝝ inopiã patimur q̃ seruos quorũ abundantiam hẽm⁹. Parẽtes. i. obediẽtes: ⁊

subditos:sicuti sunt qui bello subiguntur:parent enim imperio victoris:et subigentis eos Sed quoniã. o bocche festina et sicuti cepisti quere amicitiam nostram:quãdo quidẽ fortuna que ex magna parte res humanas regit:voluit vt tu experireris nos et hostes t amicos:ordo est. O bocche:nũc festina atq; pgevti cepisti qm̃ licet per illam:quoniam fortuna regit pleraq; rerum humanarum:cui scilicet complacuit te experiri vim et gratiam nram

Pleraq; rex humanarum.id est magnam partem rerum humanaruz fortuna cepit. Vim. qz tu es expertus bello quantũ possit populus romanus. Et gratiam.id est amicitiam:fortuna voluit vt tu experirer romanos et hostes et amicos. Ante hac: tu es expertus romanos hostes:nũc experire romanos amicos:t quia ita fortuna vult pseuera sicuti cepisti: vt romanos amicos habeas. Multa oppoztuna habeas quo facili9 errata officijs superes: magnã oppoztunitatem habes p quã delictum tuũ officijs vicas. Mã deliquisti et errasti ĩ hoc: quia cõtra populum romanũ bellũ simul cum iugurtha suscepisti. Sed hoc peccatum vincere potes beneficio:videlicet si te coniunxeris cum populo romano et cũ eis societatem et amicitiã ineris. Officijs.i. beneficijs.

Nũq̃ populũ romanũ beneficijs victum:quia semp pl9 reddit q̃ accepit. Nam q bello valeat tu te scis. Dixi q populus romanus nũq̃ victus est beneficijs:quia non est necesse vt dicam:q econtrario iniurijs etiã vinci non potest. Nam tu hoc scis:nam tu es expertus q iniurias bello vlciscitur. Et ideo nõ est necesse vt dicã : quia tu scis et expertus es:quantũ bello valeat ad iniurias vindicãdas:velis ergo potius experiri amic9 gratiam populi romani: q̃ hostis vim eius. Tute.i.tuipe. Ad ea bocchus:dicit quid responderit bocchus. Pro delicto suo.excusando delictum suũ. Arma cepisse.i.bellum contra populum romanũ suscepisse. Suscepi bellum contra populnm romanũ non vt ei iniuriam inferrem:sed vt regnũ meũ defenderem. Nam pati non potui mariũ vastare eam partem numidie:que iure belli mea erat: Jure belli factam suam. Supra dixit iugurtham terciã partem regni numidie boccho p̃misisse:si vna secum bellum susciperet otra romanos. Et ideo dicit partẽ numidie iure belli factã suã. Preterea: scilicet dicebat se esse repulsuz ab amicitia missis antea romã legatis. Ego antea misi romã legatos qui peterent amicitiam populi romani. Sed ab amicitia repulsus sum. Sed omitto vetera. Nunc rursus legatos romã mittam si marius vult. Ceterum.s.dicebat se omittere vetera. Ac tũ si p marium liceret.i.si marius vellet.

esses. Sed quoniã humanaz rerum fortuna pleraq; regit:cui scilicet placuit vim t gratiam nostrã te experiri:nunc quoniã per illã licet:festina atq; vti cepisti perge. Multa oppoztuna habes quo facili9 errata officijs superes:postremo hec in pectus tuum dimitte nunc̃ populum romanum beneficijs victum esse, Mã bello q̃ valeat tute scis. Ad ea Bocchus placide et benigne simul pauca pro delicto suo verba facit se non hostili animo:sed ad regnum tutandum arma cepisse. Mã Numidie partem vnde Jugurthaz expulerit iure belli suam factaz eam vastari a Mario pati nequuisse. Preterea missis antea Romaz legatis repulsum ab amicitia. Ceterum vetera omittere:actum si per Mariũ liceret legatos ad senatum missurũ:deinde copia facta mittẽdi animus barbari ab amicis flex9:

quos Jugurtha (cognita legatione) Sylle et Manlij metuēs id quod parabat donis corruperat. Marius interea exercitu in hybernis cōposito cū expeditis cohortib⁹ et parte equitatus pficiscit in loca sola obsessum turrim regiā: quo Jugurtha perfugas oēs presidium ipposuerat. Tum rursus Bocchus licet erga romanos seu reputando q̄ sibi duobus prelijs euenerant seu monitus ab alijs amicis quos Jugurtha icorruptos reliquerat ex omni copia necessariorum quinq̄ delegit: quorum et fides cognita: et ingenia validissima erant. Eos ad Marium: ac deinde si placeat Romā legatos ire iubet agendar rerum: ⁊ quocunq̄ modo belli componendi licentiā pmittit. Illi mature ad hyberna Romanorum proficiscuntur. Deinde in itinere a Getulis latronibus circūuenti spoliatiq̄ pauidi sine decore ad Syllā profugiūt. Quem consul in expeditionem proficiscens pro pretore reliquerat eos ille non p vanis hostib⁹ vti meriti erāt; sed accurate et liberaliter habuit. Qua re barbari ⁊ famam romanorum auaritie falsam: ⁊ Syllam ob munificentiaz in sese amicum esse rati sunt. (Nam etiā tum largitio multis ignota erat) munific⁹ etiā nemo putabatur nisi pariter volēs: dona omia

Deinde copia facta. s. a mario Marius pmisit vt bocchus legatos romam mitteret: sz bocchus mutauit sententiam persuasus ab amicis quos iugurtha donis corruperat: postq̄ intellexit syllam et mālū legatos esse missos ad bocchum vt euz alienarent a iugurtha: et populo romano conciliarent. Animus barbari flexus est. i. anim⁹ bocchi mutatus est. Metuēs id quod parabat: videlicet metuens ne bocchus disiūgeretur a se: et coniūgeretur romanis.

Marius interea: dicit q̄d fecerit marius postq̄ exercitum in hybernis collocauit. Non quieuit. sed acceptis expeditis cohortibus ex parte equitat⁹ i solitudinem quandam profectus est ad obsidendum quādā turri regiā: in qua iugurtha pfugas hois ipposuerat qui eam custodirent. Sed marius hanc turri capere non potuit. Composito. i. collocato. In sola loca. i. i loca deserta. Perfugas hoies presidiū imposuerat. Vtri sepe quid sit presidium: est em̄ multitudo militum ad custodiā alicuius loci posita. Tum rursus. dicit bocchum rursus decreuisse mittere legatos ad marū de inde romam qui de pace tractarent. Sine decore. i. sine ornatu. Quem consul. Marius cū proficisceret ad obsidendū turrim syllam pro pretore reliquerat: cui plena potestas erat sup exercitum et super totam puinciam. Eos ille. dicit syllam legatos bocchi liberaliter tractauisse. Habuit. id est tractauit.

Qua re barbari: fama erat vulgata q̄ romani erant auari Sed legati barbari tam liberaliter a sylla tractati: crediderūt falsam esse famā que de romanis erat: videlz q̄ essent auari.

Dona oia in benignitate habebāt. Si q̄s donū alicui faciebat: nō putabat facē hoc p largitionē: vz vt illū corrūperet: sz p liberalitatē: videlz qz putaret

illum dignum esse eo munere.
Mandata.ea q̄ sibi bocchus mandauerat: vulgo nūc dicuntur cōmissiones. Sylla oīa pollicito.cū sylla oīa eis eēt pollicitus. Ibidē.s.apud syllā erat aūt vice sylla. Marius: ordo est. Marius iubet et illos et syllā venire ab vtica postq̄ venit cirtham infecto negocio quo intēderat:et postq̄ est factus certior de aduentu legatorum: sensus patet. Infecto negocio:qr turrim regiam capere non potuit. Item.L.belligerum pretorem: omnesq̄ senatorij ordinis: scilicet venire iubet ad se cyrtham. Dixi antea q̄ consuetudo fuit vt consul conuocaret princeps exercitus ꝛ viros ordinis Senatorij cum aliquid graue atq̄ arduum deliberandum erat: veluti si deditio suscipienda esset:vel pax cum hoste facienda:vel tale aliquid. Quib⁹ cum.id est cum quibus marius vocatis ad se syllam questore:ꝛ L.bellieno pretore:et omnibus viris ordinis senatorij qui erāt in exercitu cum his simul legatos bocchi audiuit: ꝛ cognouit ea que petebat bocchus: et de cōsilio eorum permisit atq̄ concessit:vt legati romam ad senatum proficiscerentur. Ex quinq̄ legatis tres Romam profecti sunt duo ad bocchum redierunt. Mandata bocchi: id est petitionem bocchi. Romeq̄. Dicit quid fecerint legati bocchi postq̄ romam venerūt. Cōfessi sūt regē errasse scelere iugurthe inductum. Et ita culpam delicti a rege remouentes in iugurtham trāsferebant Deprecati sunt.id est confessi sunt.noua significatio notanda est. Alibi deprecari est amoliri depellere: propulsare. vnde hoc loco dicit dēpcati: qr ly delictum confiterētur: tamen culpam delicti depellebant a rege et eam in Jugurtham transferebant. Ceterum Boccho facit gratiam.id est ignoscit.

in benignitate habebant. Igit questori mā data Bocchi apte faciūt:simul ab eo petunt vti fautor:cōsultorq̄ sibi adsit: copias: fidez magnitudinē regis sui:ꝛ alia que aut vtilia: aut beniuolētie esse credebāt:oratōnē extol unt. Dein Sylla oīa pollicito: doctiq̄ quo modo apud Mariū:item apud senatū verba facerent:circiter dies ibidē.xl. opperiuntur Marius postq̄ infecto negocio quo intēderat redijt Cyrthā:ꝛ de aduētu legatorū certior factus est. illosq̄ ꝛ Syllā ab vtica venire iubet. Jtēq̄.L. Bellienū pretorem. Preterea oēs vndiq̄ senatorij ordinis:q̄bus cuz mādata Bocchi cognoscit:īiquis legatis potestas eūdi Romā fit:ꝛ ab cōsule iterea idu cie postulant. Ea Sylle ꝛ plerisq̄ placuere: pauci feroci⁹ decernūt ignari rerū humana rerum:que fluxe semp in aduersa mutant. Ceterum Mauri īpetratis omībus rebus tres Romam pfecti:cum Cn. Octauio Rufone: qui questor stipendiū in affricā portauerat. Duo ad regē redeūt. Ex his Bocchus cū ceterq̄:tū maxime benignitatē:ꝛ studiū Sylle libēs accepit. Romeq̄ legatis ei⁹ postq̄ errasse regē ꝛ Jugurthe scelere lapsū deplorati sunt amicitiā ꝛ fedus petentibus hoc modo respondetur. Senatus ꝛ po.ro. beneficij

et iniurie memor esse solet. Ceterū Boccho qm̄ penitet: delicti gratiā facit: fedus et amicitia dabūtur cū meruerit. Quibus reb⁹ cognitis Bocchus p litteras a Mario petiuit vti Syllam ad se mitteret. Cui⁹ arbitratu de negocijs cōibus cōsuleret. Is missus cū presidio equitū atq; peditū: itē funditorū t balistariorū. Preterea iere sagittarij: t cohors peligna cū velitaribus armis itineris pperādi cā. neq; sec⁹ his atq; alijs armis aduersum tela hostiū q ea leuia sunt muniti erāt: sed in itinere quito deniq; die Volux fili⁹ Bocchi repēte in cāpis patētibus cū mille nō amplius eq̄tibus sese ostendit: qui temere et effuse eūtes Sylle alijsq; oībus t numerū amplioꝛem: t hostilē metū efficiebāt. Igit̄ se quisq; expedire: arma atq; tela tentare: intendere: timoꝛ aliquātus sed spes amplioꝛ: q̄ppe victoꝛib⁹ t aduersum eos quos sepe vicerant. Interim eq̄tes explorātū p̄missi rez vti erat quietā nunciāt. Volux aduenies questoꝛem appellat: dicitq; se a patre Boccho obuiā illi simul t p̄sidio missum. Deinde p eum t pximum diē sine metu cōiuncti eūt. Postvbi castra locata: t diei vesper erat: repēte Maurus incerto vultu pauēs ad Sylam occurrit dicitq; sibi a speculatoꝛib⁹ cognitū: haud p-

Is missus: scz est. Peditum fūditoꝛ: fūditoꝛes q̄ funda pugnāt. Balistarioꝛ. Balistę sūt saxa maioꝛa et grauioꝛa: vnde Balistarij dicti sunt. Cohoꝛs peligna. Peligni populi sūt latini. Luculus volscoꝛ rex nepotes habuit pacinū: a quo pacinantes: et pelicū a quo peligni singuli populi latinoꝛū auxilia mittebāt ad bella q̄ popul⁹ roman⁹ gerebat. peligni ergo cohoꝛtē vnā miserāt. Cū velitaribus armis. i. cū armis leuioꝛibus: q̄b⁹ velites vtunt. Mā velites dicuntur milites leuis armature: q̄ gūib⁹ armis ipediti nō sunt: sed expediti leuib⁹ armis vtūtur: et dicuntur velites q̄si volitantes. Ergo cohoꝛs peligna: vt expeditoꝛ esset ad iter pperādū: velitarib⁹ armis nūc vsa est. Neq; his secus atq; alijs armis aduersus tela hostiū q ea leuia sūt muniti erāt: his (inq̄t) armis velitarib⁹ ita muniti erant sicuti alijs armis adūsus tela hostiū q̄ leuia sūt arma velitaria idonea sunt cōtra tela mauroꝛū: quia tela leuia sunt. Neq; secus: idest nō aliter. Atq; p q̄. Effuse. sparsim sine ordine. Sylle alijsq; oīibus. Sylla et oīes alij existimabāt illos mille equites esse multo plures: t putabāt esse hostes. Sed volux missus erat a patre Boccho obuiā Sylle: t etiā vt presidio eius tutioꝛ esset Sylla. Igitur: quia putabant eos esse hostes. Spes amplioꝛ: ampliorē: scz numero: scilicz erat maioꝛ erat spes q̄ metus.

Quippe victoꝛibus: scz erat: nam romani victoꝛes sepe fuerant: et sepe vicerant iugurthā et Bocchū. Per eum et proximū diem: idest primū et secundum diē. Locata: scz sūt. Vesper diei: idest vltima pars diei Maurus: scz volux. Incerto idest mobili et instabili vultu: quia in vultu colorez mutabat pre timoꝛe. Pauens. i. timens et statim cām timoꝛis subiūgit

Aio feroci.i.impauido:audaci:forti. Fusum.i.fractū:fugatū:et pulsum. Numidam.s. iugurthā. Satis credere dicebat.i.satis cōfidere. Mā credere significat confidere. Virgilius in bucco. O formose puer nimiū ne crede colori. Et si certa pestis adesset māsurū potius q̄ proditis quos ducebat turpi fuga incerte ac forsitan paulopost morbo interiturevite parceret. Sylla dicebat. Mō timeo iugurthā totiens victū: r satis confido virtuti meoꝝ militū. Sed si etiā certus essem me cū meis ī pugna interficiēdū esse fugere nō volo: sed volo manere potius et mori: q̄ turpiter fugere et vitā seruare: q̄ vita forsitan paulopost morbo interibit.

Si certa pestis.i. certa mors Ordo est. et dicebat se potius mā surū si certa pestis adesset: q̄ vt parceret vite incerte: acsi forsitan paulopost interiture morbo. dico parceret turpi fuga.i. per turpem fugam proditis q̄s ducebat. Acsi diceret: melius est: et volo potius manere et gloriose mori: q̄ turpiter fugere et vitam seruare. Proditis q̄s ducebat. Si sylla fugisset pdidisset eos quos secū ducebat: q: ostenderat eis se iturum ad bocchū. Quā incerte vite parceret.i. vitā incertam seruaret: vita aūt icerta est: q: nemo securus est de vita sua. Cetez ab eo. monitus sylla parere noluit voluci suadenti vt fugerēt q: turpe erat fugere: sed paruit ei suadenti vt noctu pficisceret q: hoc consiliū vtile erat. Prima vigilia.i. pma hora noctis.

Jamq̄ nocturno itinere. sylla cū voluce silt tota nocte iterfecit. Et in ortu solis castra locauit. Tum equites volucis q̄ preibāt: nūciāt iugurthā aīi eū castra posuisse circiter duorum miliū iteruallo. hoc audito romani crediderūt se pditos esse a voluce. Et fuerunt q̄ dicerent volucem tanq̄ pditorem interficiēdū esse. Sed sylla phibuit hoc fieri. Credere p credebāt Quāq̄ existimabat idē. Mā et sylla credebat se a voluce pditum esse. Quātū sibi in prelio minus pepercisset: tm tutiores fore: o milites quāto vobis minus in prelio parcetis.i. quāto magis pugnabitis tanto tutiores erit. parcere sibi in plio est cul Jugurthā abesse. Simul vti noctu clā se cum pfugeret rogat atq̄ hortat. Ille aio feroci negat se totiēs fusum Numidā ptimescere: virtuti suorū satis credere etiā si certa pestis adesset mansurū potius q̄ pditis his q̄s ducebat turpi fuga īcerte ac forsitā post paulo interiture morbo vite pceret. Ceteruz ab eodē monitus vti noctu pficisceret: cōsiliuz approbat: ac statim milites cenatos esse ī castris: ignesq̄ q̄ creberrimos fieri. Deide prima vigilia silētio egredi iubet. Jāq̄ nocturno itinere fessis oībus Sylla pariter cū ortu solis castra metabat: cū equites Mauri nūciant Jugurthaz circiter duū miliū intervallo ante eos cōsedisse. quod postq̄ auditū est tum vero ingēs metus nostros inuadit: credere se pditos a Voluce r insidijs circūuentos. Ac fuere qui dicerēt manu vindicanduz neq̄ apud illū tantū scelus inultū relinquendum. At Sylla quāq̄ eadem existimabat: tñ ab iniuria maurū phibet: suos hortatur vti fortē aīm gererēt: sepe antea paucis strēnuis aduersus multitudinē bene pugnatū: quāto sibi in prelio minus pepcissent: tāto tutio-

pugnare nolle. Neq; quēq̄ decere q̄ manus armauerit ab īermib⁹ pedib⁹ auxiliū petere .i. dicebat viuū armatū fugere. Nā petere auxiliū a pedib⁹: nihil aliud est nisi fugere. In maximo metu nudū et cecū corpus ad hostes vertere. ⁊ dicebat decere ī maxīo metu vertere nudū et cecū corpus ad hostes. i. ꝯ hostes. O milites nō decet virū armatū fugere: sed in maxīo metu decet nō solū armatū: sz etiā īerme corpus vtere ꝯ hostes. Nudū corpus. i. inerme. Et ita intēdit argumētū. Si in maxīo metu decet corpus inerme ꝯ hostes vertere: quāto magis vos armatos decet ire ꝯ hostē: ⁊ nō fugere. Tota enī intentio sylle est hortari milites et ꝑsuadere eis: vt non fugiāt: sz forti aīo sint. Cecū. i. preceps ad pugnā: vt de fuga nō cogitet. Deinde volucem Ordo est: deīde sylla obtestatus iouē maximū vt adesset testꝫ sceleris ⁊ ꝑfidie bocchi: iubet volucē abire ex castris: qm̄ fecerat hostilia. Sylla credidit se eē ꝓditū a voluce boccho pr̄e eius ita volēte. Et iō cū aīos militu3 orōne firmasset: statī iussit vt volux abiret ex castris. Sz reuera volux innocēs erat. Qm̄ hostilia fecerat. i. qm̄ proditor fuerat: sicuti ip̄e credebat. Nā re vera nō fuerat ꝓditor. Sceleris atq; ꝑfidie bocchi testꝫ adesset: qr credebat bocchū misisse volucē filiū: q̄ syllā traderet in manus iugurthe. Ille. s. volux. Orare ꝓ orabat. Nihil dolo factū. s. dicebat: at magꝫ calliditate iugurthe. s. factū eē dicebat. s. vt iugurtha iter obsideret. Nā hac de cā sylla se a voluce ꝓditum eē credidit: qr iugurtha copijs suis iter obsederat q̄ trāsiturus erat. Sz hoc dolo volucis factū nō erat: sz poti⁹ astucia iugurthe: q̄ ꝑ speculatores iter volucis explorauerat. Ceterū qm̄. volux dicebat ad syllā: o sylla iugurtha magnā multitudinē nō hz. et totam spem suā habet ī pr̄e meo. Igit̄ me presente nihil palā facere audebit. Bonū igit̄ est: vt ꝑ media castra ei⁹ trāseamus. sylla volucis ꝯsiliū ꝓbauit: ⁊ ita ꝑ media castra iugurthe incolumes trāsierūt. Ex quo cognitū est in voluce dolū nō fuisse. Illū. s. iugurthā. Cū ip̄e fili⁹. s. volux filius bocchi. Testis adesset. i. presens eēt. Nā q̄ fronte iugurtha syllā inuaderet presēte voluce filio bocchi: in q̄ boccho iugurtha spem suā totā hēbat. Nihil palā ausurū. s. dicebat. Quare. s. dicebat. Sese vel p̄missis: ego vel ante mittā eq̄tes meos: vl̄ etiā hic relinquā ⁊ tecū: o sylla solus transibo: vt intelligas in me dolū nō esse. Ea res ꝓbata. s. est a sylla. Uti ī tali negocio. i. tāq̄ ī tali re: q̄ de īprouiso suscipiebat̄. Qr de īprouiso acciderat dubio atq; hesitāte iugurtha. iugurtha dubitauit cū vidit syllā ⁊ volucē cū suis copijs ꝑ media castra sua trāseūtes. ⁊ qr h° d̄ īprouiso accid̄at iugurtha ñ īuasit eos: qr d̄ īprouiso accide rat. s. vt romāt cū voluce ꝑ media castra iugurthe trāsirēt: neq; eī iugurtha h° vnq̄ putasset

res fore: neq; quenq̄ decere qui man⁹ armauerit: ab inermibus pedib⁹ auxiliū petere: in maximo metu nudū et cecū corpus ad hostē vertere. Deinde Volucem qm̄ hostilia faceret: Jouem maximuz obtestatus: vt sceleris atq; ꝑfidie Bocchi testis adesset: castris abire iubet. Ille lachrymans orare ne ea crederet: nihil dolo factū: ac magis calliditate Jugurthe cui videlicet speculāti iter suū cognitum esset. Ceterū qm̄ neq; ingentē multitudinē haberet. ⁊ spes opesq; ex patre suo penderēt crederet illū nichil palā ausurū: cū ipse filius testis adesset. Quare optimū factu videri ꝑ media eius castra palam transire sese vel p̄missis vel ibidē relictis Mauris solū cū Sylla iturum: ea res vti in tali negocio solet probata est: ac statiz profecti: qr de īprouiso

Hesitante.i.dubitante. Quo ire intenderant.s.ad locũ vbi erat bocchus rex Ibi cum boccho quidã numida aspar noĩe multum ⁊ familiariter agebat. Premissus ab iugurtha postq̃ syllã accitũ audierat orator: iugurtha cũ intellexisset syllã accitũ et vocatũ a boccho: p̃misit ad asparẽ quẽdã noĩe legatũ ad bocchũ: vt cõsilia eius callide ꝑciperet. Hic aspar cũ boccho valde familiariter viuebat. Agebat.i.erat: habitabat. Premissus orator: id est legatus. Subdole speculatum bocchi cõsilia ierat. iuerat ad ꝑcipiẽdũ astute et callide cõsilia bocchi. Timebat enĩ iugurtha id qd̃ euenit: vz timebat ne bocchus se cũ romanis cõiũgeret ip̃o iugurtha deserto. Preterea dabar massugrade filius ex gente massinisse ceterũ materno genere impar: nã mater eius ex concubina nata erat: ob ingenia mauro carus acceptusq̃. Erat (inquit) cũ boccho dabar ex gente massinisse car⁹ et acceptus ip̃i boccho. Hunc dabarẽ bocchus misit ad syllaz qui ei nũciaret: sese paratũ esse facere quicq̃d ppl̃us romanus vellet. Preterea dabar.s.erat Ceterũ materno genere impar: quãuis eẽt ex gente massinisse tñ ꝓptr̃ gen⁹ matr̃nũ nõ erat par ceterꝭ q̃ erãt ex gẽte massinisse. Nã mater dabaris ex cõcubina nata erat. Ob igentia quia facta dabarꝭ placebãt boccho. Mauro.s.boccho. Quẽ bocchus fidũ eẽ romanis. Bocchus postq̃ ĩtellexit syllã aduenisse: misit dabarem ad eũ quia cognouerat eũ eẽ fidũ romãis. ¶ Sese oĩa cũ illo iutegra hr̃e hoc ido dicit: vt ostẽdat se nihil egisse seu tractasse cũ aspare legato iugurthe: sed oĩa integra in aduentu sylle reseruasse. ĩtegrũ dr̃ de q̃ nihil tactũ aut diminutũ est. Dicit ḡ se nihil qd̃ ad pacem aut ad bellũ ꝑtineret tractasse cũ legato iugurthe: sz omĩa sylle integra reseruasse. Neu.i.⁊ne. Neu iugurthe legatum ꝑtimesceret quo res cõmunis licẽtius gereret̃. iugurtha callidissimus fuit. Nã postq̃ intellexit syllam a boccho accitum fuisse: prior misit asparem legatũ ad bocchũ: atq̃ hoc fecit: ne bocchus et sylla aliq̃d cõtra se tractarent: atq̃ ido misit legatũ suũ: qui sꝑ colloquijs bocchi ⁊ sylle interesset: ne aliquid cõtra se tractarent: q̃ si bocchus legatũ iugurthe a colloquijs in quibus de rebus cõmunibus agebatur aperte prohibere voluisset: ilico iugurtha se a boccho proditũ eẽ intellexisset. Justum enĩ erat: vt legatus iugurthe colloquijs bocchi et sylle interesset: in quibus de rebus agebat̃ que cõmunes erant boccho cũ iugurtha. Nam bocchus ⁊ iugurtha socij fuerant in bello. Rex cõmunis: videlicet ad se et ad romanos ꝑtinens. Gereret̃: tractaret̃. Nam ab insidijs ei⁹ aliter se cauere nequisse. Insidias iugurthe aliter euitare nõ potuit: ĩsidias iugnrthe appellat: quia miserat lega

accíderat dubio atq̃ hesitãte Jugurtha ĩcolumes trãseũt. Deĩde paucis dieb⁹ quo ire ĩtenderãt ꝑuentũ est: ibi tũ Boccho q̃dã Numida Aspar noĩe multũ et familiariter agebat: p̃missus a Jugurtha postq̃ Syllã accitũ audierat oratũ ⁊ subdole speculatũ Bocchi ꝯsilia ierat. p̃terea Dabar Massagrade fili⁹ ex gẽte Massinisse ceterũ materno gñe ĩpar Nã mater eius ex ꝯcubina orta erat: Mauro ob ingẽtia facta car⁹ acceptusq̃: quẽ Bocchus fidũ multis antea tẽpestatibus exptus ilico ad Syllã nunciatũ mittit paratũ sese facere que populus roman⁹ vellet: colloquio diem: locũ: tempus ipse deligeret: cõsulto sese oĩa cuz illo integra habere: neu Jugurthe legatũ ꝑtimesceret: q̃ eo aduocat⁹ esset quo res cõis licentius gereret̃: nã ab insidijs ei⁹ aliter sibi cauere nequiuisse: sed ego cõperio

tum q̄ oīa cōsilia Bocchi ꝓciperet: et colloquijs Bocchi et Sylle interesset. Sed ego cō-
perio. i. manifestū et certū habeo. Bocchꝰ ostēdebat et p̄dicabat se pacis cōcordiā q̄rere iter
romanos ꝛ iugurthā: atq; ideo Syllā acciuisse vt de pace cū ipso tractaret. Sed reuera (in-
quit) Salust. Ego cōperio Bocchū Romanos et iugurthā in spe pacis tenuisse: nō q; reve
ra pacē q̄reret iter ipsos: sed vt alterutros p̄deret atq; ita imperiū suū augeret sicuti fecit.
Mā rādem iugurthā p̄didit ro
manis. Punica fide. i. ob pu-
nicā fidē: vz vt p̄deret vel iugur
thā romanis: vel Syllā iugur-
the. Mā fides punica est aliud
p̄mittere: et aliud p̄stare. Naz
punici. i. affri ingenio mobiles
sūt ꝛ infidi: raro vel nūq; p̄mis
sa suātes. Punica fide. i. mo-
bili ꝛ fluxa fide: qualis est fides
affrorū. Quā ob ea q̄ p̄dica
bat: q; vbis ostēdebat se q̄rere
pacē iter romanos ꝛ iugurthā.
Libidinē aduersū nos: metū
suasisse p nobis. subaudi ꝓpio.
Cōperio illum voluisse tradere
syllā iugurthe: sz metuisse. Li-
bido ē ꝓtra romanos suadebat
q; Bocchꝰ cupiebat tradere syl
lā iugurthe. Metꝰ p romanis
suasit: q; dū Bocchꝰ romanos
metuit: nō Syllā iugurthe: sed
iugurthā sylle tradidit. Igit̄
pauca Sylla rñdit: ordo ē. Igit̄
Sylla rñdit se locuturū pauca
corā Aspare: ꝛ locuturū esse ce-
tera occulte aut nullo existente
aut q̄ paucissimis p̄sētibꝰ. Syl
la Boccho per Dabarē q̄ ad se
missus fuerat ꝛ rñdit se nolle p̄-
sēte legato iugurthe aliq̄d tra-
ctare cū boccho. Et ideo se pau
ca locuturū dicit illo p̄sente: ce
tera autē occulte: vel nullo vel
paucissimis p̄sētibꝰ. Deīde do-
cet: quō Bocchꝰ rñdeat sibi le-
gato iugurthe p̄sente. Docuit
autē vt Bocchꝰ sibi q̄rēti pacē
an bellū vellet: responderet sic:
videlz vt ipe Sylla rediret post
decē dies. Et tūc se responsū ei
esse datuz: nōdū enī decreuisset

Bocchum magis punica fide: q̄ ob ea que p̄
dicabat simul Romanos et Numidiā spe pa
cis detinuisse: multūq; cum suo animo volue
re solitum Jugurthā Romanis an illi Syllā
traderet: libidinem aduersuz nos: metum p
nobis suasisse. Jgitur Sylla respōdit se pau
ca corā aspare locuturum: cetera occulte aut
nullo p̄sente aut q̄ paucissimis simul edocet
que sibi responderent postq; sicuti voluerat
cōgressi dicit se missum a cōsule venisse quesi
tum ab eo pacē an bellum agitaturus foret.
Cum rex vti p̄ceptū fuerat: post diem de-
cimum redire iubet. At nichil etiā decreuis-
se: sed illo die respōsurū: deinde ambo ad ca
stra sua digressi: sed vbi plerūq; noctis p̄ces-
sit Sylla a Boccho occulte accersit̄ ab vtro
q; tantummodo fidi interp̄etes adhibētur.
P̄terea Dabar internūcius sanctus vir iu
rat ex sentētia ambobus: ac statim sic rex ice

aliq̄d. Que sibi respōdeant. s. a Boccho p̄sente Aspare legato iugurthe. Sicuti voluerat.
scz Sylla. Mā sylla locū ꝛ diē cōstituerat quo in colloquiū venirēt. Cōgressi. s. sūt. i. cōuene
rūt. Uti p̄ceptū fuerat. s. a sylla: q; vt dixi sylla docuit et p̄monuit: vt Bocchꝰ ita sibi rñde-
ret. In hoc aūt colloq̄o itelligim⁹ Aspare fuisse p̄sentē. Ambo. s. Bocchꝰ ꝛ Sylla. Sed vbi
Hic icipiūt tractari ꝓsilia p̄ditionis. Ab vtroq; tm̄ modo: q; nemo itererat p̄ter ip̄m Boc-
chū ꝛ Syllā. Fidi iterp̄tes adhibent̄: q; nec Bocchꝰ linguā romanā: nec Sylla liguā mau
rorū nouerat. Et tō opus erat iterp̄te. Adhibent̄: assumunt̄: apponūtur. Dabar iternūci-
us. i. iterpres. Sāctus vir ex sn̄ia ambobꝰ: iurat se fidelit̄ iterp̄tatuz. Ac statī rex sic icepit

scz loqui. Nūq̄ ego. in hac orōne Bocch⁹ duo facit. Nā p̄mo ostēdit aīm suū erga syllam. Dicit enī se multū sylle debere: nihilq̄ sibi carius eē amicitia sylle. Deīde dicit se bellū suscepisse nō cōtra romanos: sz vt regē suū tueret̄. Nūq̄. nūq̄ (inq̄t) putaui fore vti rex tam magnus quātus ego sū hoī p̄uato tm̄ deberet quātū tibi debeo: o sylla. Rex. s. ego. Priuato hoī. s. tibi o sylla. Gratiā deberet. i. obligat⁹ esset. Ille gr̄az debet q̄ ob beneficiū acceptū alicui obligatus est. Hercle. i. p herculē. Hercle sylla. O sylla anteq̄ te cognoscerem certe ego ⁊ spōte ⁊ rogat⁹ multis hoīb⁹ opē tuli: ⁊ nūq̄ ab aliquo opē petij: qz nō egui. Ego met vltro. i. sponte: qz nemo rogabat me. Nullius indigui. s. hoīs vel rei. Et ex hoc potētiā suā oñdit: qz ip̄e multis petētibus auxiliū ⁊ opē tulit. multis etiā nō petētib⁹ sponte bñfecit. Et ip̄e nūq̄ alicui⁹ auxilio īdiguit: nec ab aliq̄ opē petijt anteq̄ cognosceret syllā: sz postq̄ cognouit syllā: dicit se amicitie eius eguisse. Ante cognitum id ē anteq̄ te cognoscerē. Id īminutū mihi qd̄ ceteri dolere solēt: ego letor. Anteq̄ te cognoscerē nullius rei indigui. sz postq̄ te cognoui indigui amicitie tue. Sed ego letor hac re/q̄ ceteri solēt dolere. Nā q̄s est q̄ non doleat/si indigere incipiat: qui ātea nūq̄ indiguit: ordo ē. Ego letor id eē īminutū mihi: quod. i. ꝓpter qd̄ ceteri solēt dolere. Id īminutū mihi: qz indigere cepi postq̄ te cognoui: q̄ ātea nūq̄ indiguerā. Fuerit mihi p̄ciū aliqñ eguisse amicitie tue hoc est in lucrū nō in damnū reputet̄: me ita īdiguisse quēadmodū indigui postq̄ te cognoui: qz lucrū mihi est nō damnū neq̄ dispendiū amicitia tua q̄ ego indigui. nihil enī est mihi carius amicicia tua. Id adeo expiri lz: o sylla tu potes expiri si vis an carā habeā amicitiā tuā. Et ita rex liberalissime q̄cquid habet offert sylle: vt accipiat et vtat̄ quantū et q̄usq̄ velit. Sume: accipe. Et quoad viues nūq̄ tibi redditā gr̄am putaueris: sp̄ apud me integra erit: hoc est donec viues nūq̄ existimes me tibi gr̄az rettulisse ꝓ tuis erga me beneficijs: sz me tibi debere ita acsi nūq̄ tibi gr̄az rettulissē. Et ꝓpterea reb⁹ meis sp̄ vtitor: qz sp̄ existīabo me ita tibi debē: acsi nūq̄ tibi gr̄am rettulissē ꝓ tuis in me bñficijs. Nā gratia tua apud me sp̄ integra erit. Nihil voles frustra: qz quicq̄d voles habebis a me. Nā vt ego existimo: puto (inquit) eē min⁹ turpe si rex vincatur armis q̄ si vincat̄ liberalitate. Et propterea nō patiar vinci a te liberalitate ⁊ munificētia. Dixit supra syllā liberalissimū fuisse in legatos bocchi: qd̄ fecit legatis/boccho fecit. Ceterū: nūc transit ad aliā partē vt ostendat quare bellū suscepit ⁊ factū suū excusat. Paucis. v̄bis. Accipe: audi. Fines meos. Mulucha flumē diuidebat regnum bocchi a regno numidie. Sed bocchus re vera fines suos

pit. Nunq̄ ego rat⁹ sum fore vti rex maxim⁹ in hac terra ⁊ oīm quos opulentissimus noui priuato hoī gratiā debere: ⁊ me hercle Sylla ante te cognitū multis orātib⁹ alijs vltro egomet opē tuli: nullius indigui. Id esse īminutū qd̄ ceteri dolere solent: ego letor: fuerit michi eguisse aliqñ preciuz tue amicitie: qua apud aīm meū nichil carius habeo. id adeo experiri licet: arma: viros: pecuniam: postremo quicq̄d aīo libet sūme vtere: ⁊ quoad viues nunq̄ tibi redditā gratiā putaueris. Sz semp̄ apud me ītegra erit. Deniq̄ nichil me sciente frustra voles. Nā vt ego existimo regem armis q̄ munificētia vinci min⁹ flagitiosum. Ceterū de repu. vestra cui⁹ curator huc missus es paucis accipe. Belluz ego po. ro. neq̄ feci: neq̄ factū vnq̄ volui. Fines meos

egrediens gesserat bellū contra romanos in numidia. Quomodo ergo dicit: fines suos tutatum esse cum nō fines suos numidiam defendere voluerit. Hoc ideo dicit: qz sicuti etiam supra dixit partē numidie iure belli factā suā eē putabat. Sz romāi hoc ferre nolebāt: vz vt bocchus partē numidie sibi vēdicaret: z eā tāq̄ suā bello defēderet. Si nūc bocchus dicit: id omitto: qm̄ vobis ita placet. Acsi diceret: nolo āpliꝰ putare fines meos eē in numidia: neq̄ de numidia vlteriꝰ volo esse sollicitꝰ. fines regni mei muluchā flumē eē putabo: z hos fines non egrediar: neq̄ sinā intrare iugurthā hostē vrm. Et hoc sūma totius rei erat: vz vt bocchus abstineret a numidia et iugurthā regē numidie non iuuaret: quēvsq̄ nūc iuuerat sub spē et sub colore defendēdi regni sui: qz partē numidie suā eē dicebat. Sed nūc bocchus cedit: z se in posterum a numidia prorsus abstinere velle dicit.

aduersum armatos tutatꝰ suz. Id omitto qm̄ ita vobis placet. Gerite vti vultis cū iugurtha bellū: ego flumen Muluchā: quod inter me z Micipsam fuit nō egrediar: neq̄ id Jugurthā intrare sinā. Preterea si qd mevobis q̄ dignum petiueris: haud repulsus abibis. Ad ea Sylla p se breuiter et modice de pace deq̄ cōibus rebus multis disseruit. Deniq̄ regi patefecit: quod polliceatur senatum et populum romanū quoniam armis amplius valuissent nō in gratiam habiturū: faciendū aliquid quod illorū magis q̄ sua rettulisse videretur: id adeo in promptu esse quoniā Jugurthe copiam haberet: quem si Romanis tradidisset fore vt illi plurimum deberetur: amicitiam: fedus: Numidie partem: quam nunc peteret tunc vltro aduēturam. Rex primo negare agitare cognationem affinitatē:

Haud repulsus abibis: nō abibis repulsus: qz prestabo liben ter qcūq̄ petieris. Pro se breuiꝫ z modice. s. deseruit. Sylla vt respōderet boccho oportebat vt et de seipō diceret z de re pu. qz bocchus in orōe sua has duas partes tetigerat. igiꝫ Sylla de seipō pauca dixit. vz extenuās merita sua: q̄ bocchꝰ orōe sua amplificauerat. Modice: moderate. De pace et de oibus scz que ad rēpu. ptinebāt. Deniq̄ regi patefecit: q̄ polliceaꝫ senatū z ppl̄z ro. q̄ armis āpliꝰ valuissēt nō ingratos abituros si factundū aliq̄d qō illoꝝ magꝭ q̄ sua rettulisset videreꝫ. O boche ego polliceor tibi q̄ senatꝰ populusq̄ romanus nō erūt ingrati: si tu eis aliqō bñficiū p̄stiteris: qō magꝭ ad illos ptineat q̄ ad me. Mā q̄ armis tecū certauerūt et vicerūt: officio nō vicēt. Hoc aūt beneficiū maximū eis prestare potes: si iugurthā videlicet eis tradideris. Hoc bñficio tibi plurimū debebūt. Et non erunt ingrati. Mā z amicitiā z fedus z partem numidie quā petis nūc: spōte tūc tibi ꝓcedēt. Ordo est. Deniq̄ sylla patefecit regi: q̄ ipse sylla polliceaꝫ senatū pp̄mq̄ Ro. q̄ valuissent amplius armis nō abituros. i. non futuros ingratos: si videreꝫ eē factundū aliq̄d: qō rettulisset magis illorum q̄ sua. Quoniā armis ampliꝰ valuissēt: hoc ideo dicit vt ostēdat romanos futuros eē gtos si aliqō beneficiū acceperint a boccho: z ita supaturos eē bocchī officio quēadmodū supauerūt armis z bello: vt plus reddāt q̄ acceperit. Qō illoꝝ magis q̄ sua rettulisse. i. qō magis ptineat ad illos q̄ ad ipm syllā. sua ablī casus est: qz refert sp cū gtō cōstruiꝫ: nisi i qui q̄ pnoīb⁹: in quibꝰ loco gti ponit ablatiuus. s. mea/tua/sua/nostra z vestra. Rex pmū negare p negabat. Rex pmo respondit se nolle tradere iugurtham romanis: qz affinitatē z fedus cum ipo habebat. Affinitatem, qz sicut supra dixit filia iugurthe boccho nupserat.

Interuenisse.s.dicebat. Ad hoc metuere.s. dicebat. Bocch⁹ ita respondit. O sylla multe cause sūt q̄ me deterrēt et dehortant̄ ne iugurthā romanis tradā. Primū qr affinitatem habeo cū iugurtha. deinde fedus et societas est michi cū ip̄o. Postremo timeo ne si romanis tradidero iugurthā: auertā et alienē a me aīos populoꝝ q̄ et iugurthā diligūt: ⁊ romanos odio hn̄t. Fluxa fide vsus.i.mobili et instabili fide vsus.s.tradendo iugurthā cū quo fedus ⁊ societatē hēbat. Populariuz aīos auerteret.i.aīos populorū a se alienaret. Digrediūt̄.i diuersa loca discedūt scz bocchus ⁊ sylla. Per dabarē: interp̄tē. Bellū poni.i.deponi. Quāobrē. O aspar ego intelligo a dabare placere sylle vt bellū cōponat̄ ⁊ pax fiat. Uade ad iugurthā regē tuum Et vide q̄d ei placeat. Deinde huc redeas. Cūcta edoct⁹.s. a iugurtha. Sepe antea cum īpatorib⁹ romanis pacē cōuentā frustra fuisse. Sicuti pax facta cū calphurnio bestia consule. et cū aulo fratre albini ꝯsul̄ Nā senatus vtrāq̄ pacē īprobauit ⁊ rescidit: sicuti visū ē supra Pacē cōuētā.i.pacē cōpositā Ceteꝝ.s dicebat aspar legat⁹ iugurthe: vt bocchus daret operā vt venirek̄ ab oīb⁹ vna in colloquiū quasi d̄ pace: atq̄ ibi traderet syllā si vellet eē cōsultū ambob⁹: ⁊ pacē eē ratā. Jugurtha p̄ asparē legatū suū cū boccho tractabat: vt sibi traderet syllā: ⁊ eꝯ Sylla cū boccho tractabat vt sibi traderet iugurthā. Bocchus idē vtriq̄ ꝓmisit. Nā et sylle ꝓmisit se iugurthā traditurū eē ei: ⁊ iugurthe vel legato eius ꝓmisit se syllā ei traditurū eē. Et vt vsq̄ ad vltimā noctē q̄ diē p̄cedebat colloquij bocch⁹ dubi⁹ stetit vtrū faceret. Sz tādem iugurthā romanis tradidit. Ambob⁹: vz boccho et ip̄i iugurthe. Consultū: ꝓuisū. Cū talē virū. O bocche si mihi syllā tradideris tūc senatus ppl̄usq̄ roman⁹ fedus nobiscū faciet. Nō enī reliquet in ptāte hostiū virū tā nobilē captū nō ꝓpter ignauiā suam: sz ꝓpter rempu. Tūc fore scz dicebat. Non relictū iri ī ptāte hostiū.i.non eē relicturū. Diu voluens: id ē cogitans.

preterea fedus interuenisse. Ad hoc metuere ne fluxa fide vsus populariū aīos auerteret: q̄s et Jugurtha carus et Romani inuisi erāt. Deniq̄ sepi⁹ fatigatus lenit̄ ⁊ ex volūtate Sylle oīa se facturū ꝓmittit. Ceterū ad simulandū pacē cuius Numida defessus bello auidissim⁹ erat: que vtilia visa sunt constituunt. Ita cōposito dolo digrediunt̄. At rex postero die Asparē iugurthe legatum appellat: Dicitq̄ sibi p̄ Dabarē ex Sylla cognitū posse cōditionib⁹ bellū cōponi. Quāobrē regis sui sentētiā exq̄reret: ille let⁹ ī castra Jugurthe ꝓficiscit̄. Deīde cūcta ab illo edoct⁹ p̄parato itīere post diē octauū redit ad Bocchum: ⁊ ei nūciat Jugurthā cupere oīa q̄ imperarent̄ facere: sz Mario parū ꝯfidere. Sepe antea cū īperatorib⁹ Romanis pacē ꝯuētam frustra fuisse. Ceterū Bocch⁹ si ambob⁹ cōsultū et ratā pacē vellet: daret operam vt vna q̄si de pace in colloquiū cōueniret̄: ibiq̄ Syllā sibi traderet: cū talē virū in ptāte habuisset: tū fore vti iussu. S. aut. P. R. fed⁹ fieret: neq̄ hoīem nobilē nō sua ignauia captū: sed ob rēpu. in hostiū ptāte relictum iri. Hec

Ceterū dolo an in re cunctatus parū cōperim⁹. Bocchus anteq̄ ꝓmitteret se traditurū eē syllā iugurthe: diu secū cogitauit. Mūc salusti⁹ dicit. Mō sat⁹ certū habeo: bocchus dolo se ne et ficte an in veritate diu secū cogitauerit q̄d faceret. fortasse enī fingebat se cogitare q̄d faceret: cū tñ tā deliberasset. forte etiā in veritate cogitabat ꝛ nō fingebat. Sed voluntates regū valde mobiles sūt. Facile enī mutant: ꝛ nōnūq̄ ipē sibi ꝛrie sunt. An in re. i. in ꝛitate. Cūctatus. s. fuerit. idē moratus in cogitatione deliberationis: q̄ dixit diu voluēs tā dē ꝓmisit. Postea tpe. Ecce bocchus apud se ꝛ syllā ꝛ legatū iugurthe habet. Utriq̄ idē ꝓmisit. Sylle ꝓmisit se traditurū ei iugurthā. Legato iugurthe ꝓmisit se syllam iugurthe traditurū. in hac ꝓmissione et sylla ꝛ legatus iugurthe gaudēt ꝛ exultant. Bocchus separatim aliq̄ syllā / aliq̄ legatū iugurthe appellat eos beigne tractat. Dic ꝛ locū cōstituit in q̄ ipse bocchus et sylla et iugurtha sic cōueniāt ꝛ de pace colloquātur ꝛ tractēt. Bocch⁹ syllā modo: mō legatū iugurthe appellare. i. bocchus aliq̄ syllā: aliq̄ iugurthe legatum appellabat. Benigne hre. i. liberaliter tractabat. Pleni eē: ꝓ erāt. s. sylla ꝛ legatus iugurthe

Sed nocte ea. Ordo est. Sed ea nocte proxima q̄ fuit añ diē decretū colloquio. Bocchus dic ipe secū agitauisse multū: adhibitis amicis: ac statim remoti mutata voluntate: ꝛ ille varius vultu colore motu corporis pariter atq̄ aio dicitur patefecisse occulta: mutatione corporis et oris ipso ita tacente. Vide q̄d fecit bocchus ea nocte que precedebat diem: in quo colloquiū futurum erat. Bocchus incertus et dubius quid faceret: vocauit ad se amicos suos: vt suū cōsilium cum eis cōmunicaret deinde statim mutata voluntate eos abire iussit. Atq̄ ita solus diu secum cogitauit: rem varia mente pertractans: atq̄ ipsam animi varietatem vario colore vult⁹ ac vario motu corporis ostendēs: vt ipo tacente cordis eius archana corporis et oris mutatione panderētur. Tandem vocato ad se sylla: ꝓ volūtate eius insidias iugurthe tetendit. Numide. id est iugurthe. Dies aduenit: in quo colloquiū erat decretū. Questore nostro. s. sylla. In tu multū visu facillimū insidiantibus. Qui in insidijs erāt; facile hūc tumultū videre potērāt

Haurus secū ipse diu voluēs tandē ꝓmisit. Ceterq̄ dolo an in re cūctat⁹ parū cōperim⁹: sed plerūq̄ regie volūtates vt vehementes sic mobiles: sepe ipse sibi aduerse. Postea tē pore ꝛ loco ꝓstituto in colloquiū vti de pace ꝓueniret Bocchus Syllā mō: mō iugurthe legatū appellare: benigne habere: idē ambobus polliceri: illi leti pariter ac spei bone eē pleni: sed nocte ea q̄ ꝓxima fuit ante diē colloquio decretū Haur⁹ adhibitis amicis ac statim imutata volūtate remotis a se ceteris ꝛ secū multa agitauisse vultu colore ac metu corpis pariter atq̄ aio vari⁹: que scz ipso tacēte occulta pectoris oris imutatōe patefecit: tū postremo Syllā accersiri iubet: et ei⁹ sentētia Numide īsidias tēdit. deide vbi dies aduenit ꝛ ei nūciatū ē Jugurthā haud lōge esse cū paucis amicis ꝛ q̄store nostro q̄si obui⁹ honoris cā ꝓcedit in tumultum facillimum visu insidiātib⁹: eodē Numida cū ple-

Eodē:in hūc tumulū Iugurtha cū paucis suis amicis venit Iermis:q: sic erat cōstitutū:vt oēs sine armis ī colloquz venirēt. Ceteri obtrūcati.s.sūt. Oēs q̄ erāt cū Iugurtha iterfecti sūt p̄ter ip̄m Iugurthā. Mā ipse victꝰ sylle tradit ē:ꝛ ab eo ad Mariū deductꝰ. Atqz ita finis bello Iugurthino ip̄osit ē. Victꝰ:ligatꝰ. P̄er idē tp̄us.hꝰ ad bellū Iugurthinū nō ptinet: sz cām ondit:q̄re scdo Mariꝰ ꝯsul factꝰ ē. Male pugnatū.hꝰ dicit q: P̄u.Seruiliꝰ Scipio cōsulꝛ.M.Māliꝰ pcōsul a Gallis cimbris victi prelio castrisqz binis exuti sunt militum milia octigēta occisa. Calonū ꝛ lixaꝝ q̄dragīta milia. Bona.P̄.Scipionis: cuiꝰ temeritate clades accepta ē:publicata sūt:ip̄eriūqz ei abrogatū ē. Illiqz ꝛ vsqz demū ad nr̄am mēoriā romani sic habuere. Alia oīa vtuti sue ꝓna esse:cū Gallis p salute nō p gl̄ia certare. Galli sēp bellicosissimi fuer̄t: ꝛ sepe romanos bello superūt. Deniqz aliqū vrbē ip̄am romā ceperūt p̄ter capitoliū. Unde nūc Salust.dicit Et illi romāi q̄ eo tpe fuerūt q̄ victi sūt duces nr̄i a Gallis: ꝛ q̄ secuti sūt vsqz ad tpa nr̄a hanc opinionē habuerūt. Romanos ceteras gētes bello supare ꝛ subigere posse p̄ter ip̄os Gallos. nā cū ip̄is gallis romanos certare p salute magis q̄ p gl̄ia.i. certare cū gallis nō vt eos subigāt sz ne ab ip̄sis subigātur. Ille p salute pugnat:qui pugnat vt se defēdat ne alteri⁹ ip̄io subijciat Ille p gl̄ia pugnat: q̄ pugnat vt aliū suo subijciat ip̄io. Ergo pugnare p salute: est pugnare ex ncc̄itate p libertate sua:ne alteri⁹ ditioni ꝛ ip̄erio subijciat. Pugnare p gl̄ia: est pugnare nō p ncc̄itate:sz vt alios suo ip̄erio subijciat:ꝛ ita gl̄iaz suā augeat. Illiqz.i.romāi q̄ illo tpe fuerūt:q̄ victi sūt. P̄. Scipio ꝛ Māliꝰ duces nr̄i a Gallis. Et vsqz ad nr̄am mēoriā.i.romani q̄ postea secuti sūt vsqz ad tpa nr̄a. Sic habuere.i.sic existimauere:sic putauerūt. Alia oīa vtuti sue ꝓna esse.i.alia oīa vtute sua vinci posse. Mā ip̄cliuia vtuti romane. Ac si diceret. Romāi existimauerūt hoc:vz alias oēs gētes p̄ter gallos:vtute sua vinci ꝛ domari posse:sz Gallos gentē esse:cū q̄ dimicādū sit: nō vt eā subigāt sz ne ab ip̄a subigātur. Ex ea tēpestate:ex eo tpe oēs spes ꝛ opes ciuitatis ī mario posite sūt.

riscqz necessarijs suis Iermis vti dictū erat accedit:ac statī signo dato vndiqz simul ex insidijs iuadit. Ceteri obtrūcati. Jugurtha vinctus Sylle tradit:ꝛ ab eo ad mariū deductꝰ est. P̄er idez tp̄s aduersū Gallos ab ducibꝰ nostris. P̄. Scipione et. AP. Mālio male pugnatū est. Quo metu Jtalia oīs cōtremuerat. Illiqz ꝛ deinde oēs romani vsqz ad nr̄am mēoriaz sic habuere alia oīa virtuti sue ꝓna esse: cū Gallis p salute nō p gloria certare. Sed postqz bellū ī Numidia ꝯfectū: Jugurthā Romā victū adduci nūciatū est. Mariꝰ cōsul absēs factꝰ ē:ꝛ ei decreta,puicia gallia Jsqz calēdis Januarij magna gl̄ia ꝯsul triūphauit. Ex ea tempestate spes atqz opes ciuitatis in illo site.

C. Crispi Salustij de bello Jugurt. Finis.

Lector memēto scriptū esse in iugurthino. Deinde postero die p Saritiam legē sentēcijs exq̄sitis in deditionē accipiē: vbi mēdum tollendū est et legendū p Satyram legē nō p Saritiam. Mā lex Satyra est auctore Diomede grāmatico q̄ vno rogatu multa scilicet et varia comprehēdit: vt vultis iubetisne: vt cū Jugurtha bellū cōponatur: elephātos tradat omnes: transfugas reddat vniuersos?

Finis.

¶ Portii latronis declamatio cōtra Lucium Sergiū Catilinā.

SIquid precibus apud deos īmortales sanctissimi iudices vobiscum aliquādo valuissemus: iam dudū et potiremur Rep. nostra florētissima: et ciues nostros haberemus tū studiosos rerum gerendarū: tum patrie simul ac virtutis amantissimos. Idq; temporis eximia letitia frueremur: cum rationes omnes dicendi nostras in laudem summorum atq; optimorum ciuium consumendas esse videremus. Nihil enim statuimus animo dignius: nec auctoritate maiorum nec opinione populari q̄ in eo genere versari forensis exercitationis: que canere laudes egregias summorum hominum posset; atq; animos inflammare nostre ciuitatis ad imitandū: verum ea dicendi voluptas olim sapientissimo viro. M. Catoni plane contigerit: necnon et Galbe: Scipioni: Gracchis: Porcine: Crasso atq; Antonio summis atq; ornatissimis oratoribus: quorum tempora singulari prestantia virtutis ac studio pene incredibili pulcherrimarū artium floruerunt: nobiscum vero sententia nostra bene ageretur: si modo tantum abessemus ab illa modestia temporum atq; hominū nec incidissemus in atrocissimos reipub. fluctus ac miserandā temporū calamitatē. M. siquidem Catoni aut Scipioni coetaneo suo monumentis immortalibus huius vrbis et sine dubio clarissimis luminibus temporum suorum. De legibus dicēdum erat: de institutis maioꝝ: de gloria militari: persepe de laudibus ac victorijs. Nobis vero qui deuenimꝰ in hāc truculentā temporū conditionem: sublata est oīs gratia dicēdi: atq; interceptꝰ locus oīs: aut iucūdissimi sermonis / aut ꝯciliāde beniuolētie ppl'aris. Nā si qñ vox nr̄a siue a foro siue a curia desiderat̄: dicēdū ē ꝑpetuo nobis aut de tet̄rimis huiꝰ pr̄ie calamitatibꝰ: aut de ne-

pharijs oppressionibus ciuium: aut deperdite iuuentutis nunc impudicitia flagitiosa: nunc ignauia singulari: Quare pestiū ꝯta in dies redundatio est: vos estis testimonio iudices. Quoꝝ aures caluerunt assiduitate pene quotidiana: copiaq; incredibili ciuiliū controuersiarum Diximus equidē paucis ante diebus vt probe meminisse potestis de L. Catilinę immanitate: atq; audacia furiosissimi hominis et sine dubio crudelissimi: Cuius in senatu sica pridie deprehēsa est: cū qua. M. Papirium lucē omis patricie dignitatis extinguere moliebatur. Nūc vero dicendū est de. L. Catiline sceleratissima mēte atq; inusitata nequitia: quā nuper in oīm ciuium perniciem stragēq; redundaturam dij immortales in auctorem sceleris: tum benignitate sua: tum cōsulari vigilia retorserunt. Queso igitur iudices diligēter attendite: remq; cognoscite barbarā crudelitate. Periculo vero et calamitate reipublice pernicioſissimā. Lucius siquidē Catilina nō ignobili genere preditus neq; infima virtute: si dotes egregias tum fortune: tū corporis ad dignitatē vtbis nō ad perniciē conferre statuisset: rēpublicā nuper ex atrocissimis bellorū ciuilium vulneribꝰ paulisper respirantē nouis insidijs opprimere conatus est. quid exhorruistis iudices: nō modo opprimere conatus est: sed crudelissime vexare. nō vexare tantū: sed inaudito quodam genere feritatis extinguere. Manum ad id cōparat diuersam quidem genere: sed magnitudine sceleris viteq; similitudine penę eandē: quam manum exacerbatam continuo penuria rei familiaris: et ob id desiderio prede mirabiliter flagrantem illecebre sibi facillime cōciliauerūt. Consilia nefarij facinoris in amplissimi ciuis. M. Lece domo decoquebantur. Ad eam greges confluebant perditorū adolescentium: quorum hic familiaritatem eximiā consecutus fuerat: conciliatā partim assuetudine stupri: partim genere quodā nepharie largitionis Adhibiti sunt et cuncti barbarorū hoīm nobilitati nō solū magnitudi-

ne ſũma eris alieni verũetiã cõſuetudine ac ſtudio turpiſſimarũ rerũ.
Nec ale muliebres ab eo cetu religioſo nocturno prorſus abfuiſſe iudi
cate ſunt: nulla denicq; portẽta vrbis: nulle finitimarũ religionũ peſtes
reperte ſũt: que nõ denotate ſolertiſſime p hũc p magnitudinẽ inopie
facillime cõcitate retente deuolauerũt in aream ipam nepharie ꝓiura
tionis. Ratio cõſiliorũ fuit vt ſaturnalib⁹ prime futuris vniuerſi cũ ar
mis ad ipſius Lece domum preſto forẽt: ubicq; dato ſigno collaberẽtur
oẽs: partim ad diripiendã inflãmandãcq; vrbẽ: partim ad trucidãdũ se
natũ: partim ad eos cõficiendos/qui pſidiũ vrbi ferre voluiſſent. Cati
linã interim omẽs et ducẽ et iperatorẽ appellarẽt. Audiſtis iudices ſa
tis euidẽter: vt arbitror cõſiliũ ſceleratiſſimi hoſtis Catiline: reicq; indi
gniſſime miſerabilẽ ac deteſtabilẽ crudelitatẽ. Hũc audiẽda cauſa eſt
agnoſcẽdecq; faces: quib⁹ ille flagrauit ad cupiditatẽ huiuſmodi ſcele
rati facinoris obeundã. Quas ſi plane cõprobatas vobis vt arbitror
planecq; illuſtratas euidentibus ſignis attulero: nihil erit ipedimento
quĩ hoſtẽ reipublice crudeliſſimũ atcq; infeſtiſſimũ ſummis ſupplicijs/
ſũmis cruciatibus mulctandũ ac mactãdũ eſſe iubeatis. Tria iudices
ſentẽtia mea. ſcelerata: crudelia: flagitioſa: inaudita: q̃ mentẽ Catiline
ſemp immoderatã: ſemp reb⁹ nouis ſtudentẽ ad exitiũ patrie ꝓmoue
runt dicẽda ſunt. Primũ ratio quedã triſtis ſimultatis. qua ductus eſt
vniuerſũ ſenatũ ex memoria repulſe cõſulatus capitaliter fuiſſe ſemp
inſectatũ. Secundũ rabies quedã temerarie ambitionis ſitiens ĩmo=
dice glorie: prorſuſcq; inflãmata ꝑpetua quadã et ſingulari cupiditate
dominãdi. Poſtremo cetus infames turpiſſimorũ hoĩm nõ modo fati
gati diuturno malo domeſtice neceſſitatis: verũetiam imbuti flagitijs
ac cõſuetudine ſcelerũ ſempiterna: comite et genitrice peſſimarũ cu
piditatũ: quod gen⁹ hoĩm Catilinã ſuũ etiã dormientẽ e ſommo facilli
me excitare voluiſſet: his oſtẽſis breuiter ſanecq; cõfutatis que p defẽ=

rõfuto

sione flagitiorū nostri aduersarij dicēda esse putauerūt finē adesse vo-
bis intelligetis. Bello mitridatico iudices lōgissimo quidē olim et sine
dubio post punicū periculosissimo: cū diutius in senatu de eligēdo īpe
ratore dubitatū fuisset planeq; oēs ambigerent: quisnā sagacissimo re
gi sagacissim⁹ noster īperator opponerer. Catilinā inter oēs cōpetito
res incredibili quadā ambitionis magnitudine deflagrantē: oēs sena-
torie sentētie reiecerunt. Eo telo pcussus adeo Catilina fuit vt postea
nullā omiserit neq; pturbāde curie: neq; insectādi senat⁹ occasionē. Ui
debāt nāq; cupiditatē suā illo superstite nunq; in eū locū prouēturā fo
re de quo illā pridē vniuerse olim voces ejiciendā esse putauissent: vol-
uebat item āio sūmas vite necessitates: quibus exuere se posse arbitra
bar: si qua ratione preclaris magistratibus aspirasset. Hūc illas vero
magis ac magis instauratas quotidie itelligebat quādoquidē inspice
rent omēs vite sue rationes ea sentētia iugulatas prorsus extitisse. Ac
quicquid increpuisset vlterius metuendā esse consularē vigiliam: me-
tuendū esse iudicium senatorie auctoritatis: hanc vero spem ita exan-
guem ita cōsternata cōsuetudo erexit vite prauissime ad omne facin⁹:
neq; ocij sui patiens neq; alieni. Qualis eius vita fuerit: et si preclare
conscientia publica teneatur: huic tam en illustrande seu patefaciende
testes indubitati videri possunt hi qui sacrarij illud libidinū colere at
q; obseruare cōsueuerunt: que nuge dij immortales: que portenta scele
rum: qui libidinum gurgites: que sentine flagitiosorum. Uerum is ru
mor sparsus est de moribus Catiline; eaq; gentium opinio peruagata
quatenus existimem voces ipsas publicas nō hominū esse: sed oraculi
potius nūcupandas. Famā vero popularem a maioribus nostris sepe
numero accepimus: neq; temere vnq; nascituram esse: neq; temere occa
suram: dedecus illud egregiū corporis non ad dignitatem nominis ac
glorie sicuti par erat homini nobilissima familia nato; sed vti latro per

ditissimus ad omne genus flagitij cõferendũ fuisse semp arbitratus est.
Vires ad stupozẽ hoim preclare atq; inusitate: ppetua voluptatũ intẽ
perantia sunt labefactate; flos pueritie venustissime ad incluentiũ iucũ
ditatem: cui nõ libidini patuit flagitiose iuuẽtutis? aut quã turpitudi-
nis notã non subeundã vltro atq; accersendã esse cogitauit? Nux illa
vero preclari atq; excellentis ingenij: quã omẽs diuinã semp et singu-
larem atq; inusitatã penitus esse arbitrabãtur: nonne inter fedissimas
voluptatũ sozdes restincta est: omitto pestis huius ipurissimas voces:
mollitiem scenicã: obtuitus ipudicos: blanditias muliebres: et oẽm de
nicq; copiam non mediocriũ vitiozq; sub illa frontis erudita simul: atq;
insigni pulchritudine delitescentẽ. Preterea mentem illius plusq; gla
diatoziã: sitim incredibilem cruoris humani: mirũ incõstantie genus:
vultũ nũc demissum: nunc alacrem: nũc anhelantẽ scelus: nunc gratia
mercetricia flozescentẽ: summũ pecunie desideriũ: summã simul pdiga-
litatem: contẽptum incredibilẽ oium bonoz̃. Itẽq; eximiã cũ summis
atq; ornatissimis ciuib9 familiaritatẽ. Nihil enĩ fuit isto monstro verſ
pellius: aut mutabilius hoim memoria: ita vt res diuersissime sepenu-
mero videãtur in eodẽ ingenio tãq; in sẽtina quadã teterrima simul re
dundare. Quis igit̃ dubitandũ esse putauerit hoiem preditũ huiusce
institutione vite remotissimũ ab omi genere hũanitatis: pfacile sese te
terrimo cuicq; atqz imanissimo facinozi fuisse accõmodatuz̃: fontẽ ape
ruim9 iudices oim Catiline mozũ atqz omis cõsuetudinis: vnde illi de
manauisse vis ita pclara cõsiliozũ facillime itelligẽda est. Nũc videdũ
est spem atrocissimi sceleris vnde illi subministratã fuisse iudicemus.
Cũ hic itaqz secũ repeteret mẽozia miserãdã ignominiã comitioz̃: tur
pesqz ãgustias afflicte rei familiaris: simulqz ituereť vel sibi viuẽdũ ac
moriẽdũ foze cũ turpitudie sũma: vel senatũ nullũ eẽ oportere: de rõ
ne tollẽdi illi9 pmũ cogitare cepit. Nã illo deleto sine dubio itelligebat

Portii latronis declamatio

viã latissimã libidinib⁹ suis cõtinuo patere: vertit itaq; oculos ad inu
merabilẽ copiã iuuẽtutis: qua dies ac noctes stipabaꝫ in exercẽda cõ=
suetudine suarũ cupiditatũ: cũ putauit manũ ipam hoim tãq; hastam
validissimã furoris sui facillime sibi accõmodari posse: quã contorque
ret in oim nostrum ruinam atq; interẽptionẽ: vt quã cognouerat edu=
catam vite prauissime institutis: imbutã sepenumero sanguie miseroꝝ
ciuium: ardentẽ incredibili desiderio prede: sibi vero mira familiarita
te cõsiliatã. Genus est hoim vehementer exercitatũ: ferro atq; inopia
duabus reb⁹ ad oẽ facinus paratissimũ. Quod genus ego ciuitati no=
stre maxime debilitate ciuilib⁹ bellis: atq; afflicte magnitudie calami
tatũ magnopere ptimescendũ esse iudico. Nichil em illis preter spem
atq; aiam fortuna reseruauit: alterã ad differendã vite necessitatẽ: al=
teram ad liuorẽ suũ magnifice accõmodatã. Nichil illis cõtemptibili⁹:
quos siquidẽ rudicamenta vite traducta in hac tenuissima re deposita
nũc in gladiatorijs muneribus: nũc alia facinoris atrocitate: partiz ad
oẽ scelus: partim ad oẽm patientiã erudierunt. Uerũ he pestes: sentẽ
tia mea: quo fuerint abiectiores: eo magis extimescẽdas esse reor: tan
q; perpetuo seditionũ ciuiliũ ac rerũ nouandarum auidissimas: siue qz
voluptatẽ capiãt ex meroze socie calamitatis: siue qz ciuitatũ versutiã
mutabilitatẽ rerum suarũ portẽdi quodãmodo arbitrantꝫ: hi sunt qui=
dem quos in foro quotidie: in oculis ciuiũ calamistratos: ac vestib⁹ col
lucẽtes passi obuolitare cernimus: fortunas oim populariũ atq; ociuz
ciuitatis luminib⁹ cõsignantes: qui nõ modo arrecti permanẽt ad op=
portunitatẽ cuiuspiã presentis cõmodi: verũ etiam gestiũt ad opinio=
nem sperate vtilitatis. Si feras qdem ois generis quo magis attenua
te fuerint penuria edẽdi: eo magis precipites atq; effrenatas ruere in
perniciẽ videmus. Quid hanc desperatorũ colluuiẽ ieiunã ac sitientẽ
facultatũ nostrarum quo ipetu: qua ve strage ruiturã esse creditis: aut

debacchaturam si se carceribus emiserint: cū ille ratione careant atq; intelligētia: hi vero nō absint penit⁹ ab ipsa facultate intelligēdi. Gra uissimi quidē sunt morsus irritate necessitatis. Dij īmortales q̄ clades ab illa feritate hoīm: que genera flagitiosoꝝ emanauissent: si nocturn⁹ iste īperator quasi quasdā rabidissimas beluas in vrbis penates īmit tere potuisset. Horret anim⁹ iudices: ea cogitatione cōplecti que mise ri ptulissemus si sopor oculos ꝓsulares detinuisset. Restiguēda est ita q̄ flāma nobis scelerata ꝛ atror dū adhuc velata cinerib⁹ ac sopita: fa cultas restinguēdi leuissime data est: ne cū oīa ꝓprehenderit (quod dij penit⁹ auertāt) nos frustra postmodū furibundā atq; exultantē restin guere cupiam⁹. Neq; rectorē nauis audiendū prorsus existimo in ipso meroꝛe calamitose tēpestatis quā illi fugere facillime licuisset cōsurgē tem primo sibiq; ac reb⁹ suis naufragiū minitantē. Neq; itē guberna torē vrbis in ipso excidio ꝛ calamitate ciuitatis: quā impēdentē prius ipse cōsilio suo: suaq; prudentia sustinere quodāmodo ac ꝓpulsare po tuisset. Sere sunt hoīm lamētationes prorsusq; vituperāde: quas occu patas in his lugēdis cernim⁹: q̄ vitio suo desidiaq; cōtigerūt. Calicra tidi Lacedemoniorū duci cū ornatissimā cui preerat classem funditus amisisset: ꝓpter īmoderatā glorie cupiditatem: nichil ad eā restituēdā nouissima cōsilij ratio suffragata est. Quā ita seruare poterat si modo in statione cōtinuisset. Terētio Varroni sempiternū dedec⁹: atq; īmor tale monumentū erūt flagitiose turpitudis delete ad cānas temerita te sua pulcherrime Romanoꝝ legiones q̄ seruate piculosissimo tpe rei publice sine dubio fuissent: ꝛ robur eximiū miserrime vrbis: ꝛ ꝓpetuū dec⁹ ꝓsularis prudētie disciplineq; militaris. Recte itaq; maiores no stri sūmis laudib⁹ efferēdi sunt: q̄ Spu. Adelliū: Gracchos: q̄ Adālium Capitolinū: q̄ Drusum: q̄ Saturninū fortissimos hoīes: et reipu. sepe numero nō mediocriter opitulatos. Quod deuenissent affectate tyrā

nidis suspitionē morte mulctādos eē putauerūt. nec Sp. Melio fauor
āplissim⁹ ciuitatis. Nec Gracchis aut sui Scipionis clarissimi viri me
moria: nec Mālio celeberrima gl̄ia capitolij liberati: nec Druso sctissi-
mi sui penates: nec saturnino vis sacrosctē dignitatis auxiliata est. q̄d
ita q̄ necē paucorū aut vnius hois calamitati publice maiores nr̄i sēp
anteponēdā eē putauerūt. Quod gen⁹ crudelitatis exīmiū nō sūt arbi
trati ciues eos perimere sūmisq; affligere supplicijs: quor in rēpu. pse
peclarissima beneficior gr̄a extitissent? mīme: q̄d ita? q̄ nullū satis di
gnū suppli cij gen⁹ in eos ꝓsumi posse opinabāt: q patrie sue libertatez
opprimere statuissent: nec illos ciues eē iudicauerūt: q̄s abicisse rōez
patrie caritatis ītuerent. At ꝓtra eos q tales īteremissent: nō mō dici
atq; appellari ciues vt eēnt statuebāt: sed afficiēdos fore īmortalibus
donis: ac sēpiterne hoīm memorie ꝓsecrādos. Quid enī pōt indigni⁹
dici q̄ vitā a patria susceptā ad illi⁹ pnitiē calamitatēq; ꝓferre? q̄d figi
scelerati⁹ q̄ eorū penas ac crudelissimā seruitutē excogitare: q̄s hūdē
menib⁹ ac tectis ꝓstitutos eedē leges atq; eadē viuēdi ratio cōtinuis-
set? q̄d deniq; pōt intolerabili⁹ existiari q̄ inferre delubris deor īmor
taliū ac facultatib⁹ nostris illinc sceleratas faces? hīc acerbissimas ex
pilatōes? hec q̄ curauerūt iudices: aut q̄ tētauerūt nunq; ego alienos
ab hostib⁹ aut dissiles feritati bestiarū existimabo: vidim⁹ de spe pfici
endi nepharij facinoris: vidēdū est de loco: quā latebrā ꝓmodissimā et
tutissimā egregi⁹ artifex delegit cū cōtegēde ꝓspirationi sue: tū armis
oībus ei⁹ artificij cōprebēdēdis: ne forsan temere domū nobilissimi ci
uis atq; opulētissimi. Ad. Lecē delectā eē iudicetis. Primū hō delect⁹
est hmōi nepharijs cupiditatib⁹ affinis: quo pticipe semp vsus fuerat
ꝓsilior suor adiutore: teterrimar libidinū socio: maximor periculor
cui spectato frequēter in difficillimis reb⁹ summā hmōi atrocissimi ma
li tuto cōmitti posse facillime sibi pollicebat. Preterea domū sibi deli-

gendā esse iudicabat solitudine locorū desertam: et ab omni frequētia
populari remotissimā: que. s. voces cōiurationis tutissime cōtinere pos
set. Cōtulit igitur sese in ipsā marci Lece domū remotā ab omī celebri
tate cōstipatā multitudine arbuscularū ⁊ ab oī suspitione ꝓdendi faci
noris nō mediocriter abhorrentē. Quos vero tetēderit ibi cōiuratio
nis laqueos aut quas cathenas scelerū cōflauerit nobis ac facultatib⁹
nostris: Saturnaliū dies patefactura fuerat: nisi primum benignitate
deorū īmortaliū: deinde vigilātia cōsulari nepharie sice de manib⁹ la-
tronū excidissent: nullas ampli⁹ tendiculas ꝑtimescam⁹ ab execrabili
mōstro: nullas īsidias ab hoste teterrimo: tenet fera nec si viri estis: de
clinatura est telū ip̄m sacrosctē vestre auctoritatis: Neue Catilīa nesci
as vigilātissimos cōsules habere rēpu. Te quocūq; veneris quocunq;
abieris diligētia nostra circūspectū teneri: quid externa nocte cōciun
culis tuis agitatū sit: licet mecū recognoscas: cū ad. M. Lecā venisses
vnū ex fidelissimis cōmilitonib⁹ tuis ad multā noctē: teq; in interiorez
vna cū illo cubiculi partē recepisses tanq̄ in sacrariū memorabile cupi
ditatū vestraꝝ repēte de Leca sciscitari cepisti: nū q̄s ex ꝯiuratis adue
nisset: cū subito Lētul⁹ ac Cetheg⁹ tetrima capita maleficioꝝ oīz furi
būdi atq; alacres irruperūt: moxq; īgressi vociferare ceperūt: q̄d agis
Catilina: cur voluptates nr̄as diuti⁹ remoraris? p̄sto sunt saturnalia
nobis ociosis atq; oscitātib⁹: quē vnū diē sepenūero nūcupare solit⁹ es
euersorē supbissimi ordīs fugatorē: erūnaꝝ nr̄aꝝ lucē ac p̄ncipē vniuer
se nr̄e dignitatis. Nū ī gerēdis negocijs ignoras seq̄ndas eē tēpoꝝ op
portunitates: ⁊ in occasiōe rerū desidiā ac tarditatē oēm diligētissime
fugiēdā. Mutabilissime sūt deoꝝ volūtates ⁊ fortunā cū abire ꝑmiser
frustra postmodū discedētē ac fugiētē sis īploratur⁹. Talia ꝯq̄rētez tu
paucis ꝓ re subsecut⁹: Aq̄lā argenā ꝓferri ꝯtinuo iussisti p̄clarā auspi
cē ac gubernatricē furoris tui futurā: Testor noctē ip̄az īpiaꝝ molitio

Portii latronis declamatio

nũ tuaꝝ: cõsciã ac testẽ: nichil ex his me fugisse q̃ clãdestini vsi conat⁹ agitauerũt: p pauca satis attigisse fuerit ne solitudine in ipa latibuloꝝ tuoꝝ cũ pora vulgi plane deuitauisses: fefellisse te crederes diligẽtiaꝫ pariter atq; industriã cõsulare. Quinquo teloꝝ innumerabil ẽ copiã quã in hisdẽ furialib⁹ antris cõstipandã atq; occultãdã fore curauisti. Abit to lras manu tua scriptas diuersis mãcipijs reddẽdas: q̃ furori tuo succurrere atq; opitulari vellent. Trã seo rẽ illã simillimã p̃digio: cũ mane isto iã coacto sen atu: redũdantibusq; subsellijs: serius in senatũ p̃ter cõ suetudinẽ yenisses: q; nulli nõ oculi te senatoꝝ statim cõsignarũt ingre dientẽ demisso vultu pallore terribili: lumĩb⁹ errãtib⁹ ac facie p̃ferente nescio quid iuisitate crudelitatis: p̃terea saturnalib⁹ p̃rime futuris rẽ adoriri placuit q̃ die ciuitas ois feriata publico edicto conferre sese in montẽ auẽtinũ: ac rusticari quodãmodo solita est: cuꝫ tu manũ furoris tui diligẽter armatã atq; instructã primũ ad sedẽ senat⁹ ac p̃sulũ: deide ad occupandã capitolij arcẽ fueras ĩmissur⁹: atq; his p̃fectis daturus operã cũ direptioni publice: tũ inflãmãdis edib⁹ atq; his trucidãdis: qui rẽpub. defẽdere voluissent. Videtis iudices lucẽ clarissimã ratiõnũ: quã ego p̃fecto cẽseo nullis inuolucris tenebraꝝ suarũ obruturos esse: nec. Ab. Lecã p̃clarã sedẽ atq; officinã teterrime p̃iurationis: nec p̃m detestabile caput atq; obscenũ artificẽ Catilinã. Eũq; hec oĩa cõstẽt: aĩaduertẽdũ ẽ piter vno maleficij genere Catilinã nõ modo deos ac patriã: verũetiã mores: leges: p̃suetudinẽ vrbis atq; ĩstituta maiorũ violasse. Primũ duodecĩ tabulis cautũ esse cognoscim⁹: ne quisi vr be cetus nocturnos agitarit: deide lege gabinia p̃mulgatũ esse qui cõciones villas clãdestinas in vrbe cõflauisset: more maioꝝ capitali supplicio mulctarẽt. De te itaq; Catilina scisciator: tũ cetus istos cõmilitonũ tuoꝝ cõtra p̃cepta duodecĩ tabularũ: cõtra leges nostras: p̃tra senat⁹ ac plebis auctoritatẽ noctu cogẽdos esse putauisti: deinde q̃ro

si quãdo in lucẽ sepulcrares iste cõciuncule tue pdũssent quid resp̃õsurus fuisses senatui? quid cõsulibus? aut q̃d viris optimis: atq; amãtissimis patrie? Quid leges igit nostras violas Catilina? q̃d senatus auctoritati cõtradicis? Equũ est instituta maiorũ atq; edicta grauissimi sanctissimiq; ordinis q̃ pstringere vesania tua nõ es verit? ea restitutas ac sarcias supplicij tui memorabili aĩaduersione. Malius Torquatus filiũ suũ summa et singulari virtute adolescẽtẽ: q̃ is in hostẽ cõtra mandatũ patriũ dimicasset: victorẽ percuti securi iussit. Nos te tendẽtem cõtra mãdata senatus: cõtra vniuerse reipu. maiestatẽ Catilinam pfcrem⁹. Maiores olim nostri sapiẽtissimi hoĩes ꝛ sine dubio grauissimi nũ leges e grecia p legatos suos accersendas esse putauerũt: q̃bus hãc iperij magnitudinem ppetuo stabilirẽt: vt tu homo recẽs seueritate illarum cũ barbatulis tuis abutereris. Nõ ita visum Carthaginẽsibus accepim⁹ in Hãnone suo morti cõdẽnando fortissimo ac triũphali viro: q̃ is edicto senatus minus obtẽperauisse putaret. Nõ ita placuit Athenẽsibus vbi sine dubio doctissime atq; eruditissime cum e Sicilia belloq; grauissimo reuocãdũ esse Alcibiadẽ statuerũt summũ ꝛ singularẽ iperatorem: quẽ iuberẽt expiare supplicio suo leges violate religiõis. Nõ ita deniq; maiorib⁹ nr̃is iudicatũ ẽ coh̃ortib⁹ exoletorum tuorũ sentẽtia mea lõge anteponẽdis cũ. L. Sulpitiũ cõsulari familia summoq; ingenio virũ ppter exiguã notã libidinose suspitionis censeres remouendũ e senatu: multosq; dies in vinculis habendũ esse putauerũt. Nos vero iudices Catilinã non modo leges nostras atq; auctoritatẽ senatus crudeliter labefactantẽ: verum etiã vniuersos ciues ad pernitiẽ ferro flãmaq; deuocantẽ impune perferetis. Jacet homo pstratus euentu maximarum mollitionũ vt qui conatus suos cõscientia vestra patefactos atq; illustratos cernat: neq; cõtectos fuisse seu superstitione cruẽti sacramenti: seu tenebris nocturnis: seu solitudine

locorum permaxima ꝛ singulari. cõtundite igitur: contundite iudices genus istud inuaditi furoris. Comprimite hominẽ gestientẽ effrenata temeritate: flagrantẽ inusitatis cupiditatibus: furentẽ incredibili superbia: spe nouandarũ rerum mirabiliter inflammatũ. Quinetiã rẽ ipsaꝫ publicaꝫ non modo euenty crudelissime calamitatis: verumetiã metu ac suspitione liberate. Diximus equidẽꝫ sufficiẽter de senatoria simultate Lucij Catiline capite aꝙ fonte scelerate coniuratõis: resꝙ omnes complexi sumus: quas aluisse furorem illũ ac primũ excitauisse iudicauimus. Nunc videndũ est de ratione ambitionis teterrima atꝙ exitiabili qua deflagrauisse perpetuo Catilinã superiori diuisione demõstrauimus. Cupiditates equidem plurimas in illo monstro calamitosas ac nepharias omnes: persepe iudices aĩaduerti libidinẽ vnã pniciosissimam in primis cõspicere visus sum. temerarie cuiusdã atꝙ incõsidera te ambitõis qua duce ꝓperasse nec vllo studio vnꝙ cõscisendarũ opũ nec vllo desiderio dignitatũ abstinuisse reputatus est. Putabat eniꝫ se frustra nobilissimo genere natũ: frustra virtutes eximias corporis: atꝙ animi cõsecutũ fuisse: ni oĩa diuina atꝙ humana truculẽtissimo genere cupiditatis inꝺnauisset. Quosꝙ cernebat excellere Rome prestãtia quadã dignitatis beatissimos eos esse ꝛ sine dubio diis equiparãdos fore arbitrabat. Id genus vesane cogitatõnis hoiez sua pte natura precipitẽ atꝙ incõsideratũ cõpulit in detestabiles ac nefarias vite cupiditates. Iꝙ nup comitijs cõsularibus: quando quidẽ suffragia curie ꝓpter ipendentẽ metuꝫ Parthici belli diligẽter enucleata sunt: ꝙs nõ adijt Senatorũ voces: aut quos ciuiũ confessus ꝓtim pecunia ꝓtim obsecratõibus nõ obeundos supplicit er ac ꝓtaminãdos esse iudicauit nulli tñ ad dignitatẽ gradus: neꝙ insanierit neꝙ anhelãti bono cãdidato patuerũt. Eadẽ ratio scelerate libidinis illũ ad maiorẽ vim sceleruꝫ pauloante cõcitauerat. Pisonẽ meministis egregia ꝟtute adolescentẽ

niſi ꝛ idē cupiditatibus obtēperare cōſueuiſſet: calamitoſaꝫ ſibi ac mul
tis in vrbe ſeditionē excitaſſe cuius inſigni familiaritate atq; ami. Ca
tili. vſuꝫ fuiſſe nemo eſt qui neſciat: nec mō ꝓiunxiſſe ſe temerario iuue
ni: verūetiā illū de ſucceſſu reꝫ ſuarū nō mediocriter trepidantē in au
dacia ſimul ac ſentētia cōfirmaſſe: cū ſe illi vigilantiſſimū ſociū ac ſatel
litem fetidiſſimū regēde gubernādeq; cōiuratōis foꝛe pollicereť. Nō
ſi vōtis ſceleratoꝫ hoīm ſucceſſus aſpiraſſent: quāta ſtrage ciuiū credi
tis: aut q̄to diluuio facultatū vrbanaꝫ ruiturā fuiſſe deteſtabilē hoꝛuꝫ
atq; execrandā ipietatē? verū hi Celites: quoꝫauſpicijs p̄nceps ac pa
rens huius vrbis Romulus pulcherrimi imperij Romani fundamen
ta iecit, triſtiſſimā cladē ac conat⁹ perditos nece adoleſcētis intercepe
runt. Piſone moꝛtuo cōquieuiſſe Catilinā dicem⁹: aut incepti temera
rij penituiſſe? Nō penituit modo: nec reꝙeſcendū fuiſſe arbitratus eſt
Sꝫ rurſus alio furoꝛi acceſſit: nō ꝓſueuerat anim⁹ ꝓpetuis cupiditatū
flagitijs exercitat⁹ pria deſtitutōe foꝛtune refrigeſcere: ac ꝓſternari ſꝫ
vix ſepulta mēoꝛia piſoniane ꝓiuratōis. L. adept⁹ ē Sidicinū potētiſ
ſimū q̄dē hoīem ac tūc furētē ſingłari ſtudio reꝫ nouādaꝫ. verū ea faꝫ
incēdij rurſū benignitate deoꝫ īmoꝛtaliū ſūmaq; virtute ꝓſulū reſticta
eſt. Nō obdoꝛmiſcit tū Cati. his deſtitut⁹ euētu vigiliaꝫ ſuaꝫ: ſꝫ rurſū
ſeuit īmanioꝛ: et quā rēp. ſeruitio nō potuerat obruere: deſtrāgulādaꝫ
penit⁹ ac tollēdā cogitauit: ſcelerat⁹ in oēꝫ vrbē quā totiēs iſidijs appe
tiuiſſꝫ: ſceleratiſſim⁹ vo in pꝛiaꝫ cui⁹ extāt ī illū ſūma ꝛ ꝓmēoꝛāda mo
numēta bñficioꝫ. remiſcere q̄ſo Cati. remiſcere: ferrū illō ſceleſtū atq;
illas nepharias faces q̄s iſtis ſctiſſīs penatib⁹ atq; iſti pulcherrīe pꝛie
mītaris: ñ ad oppugnādā vrbē neq; ad eā ꝓcremādā tibi datas fuiſſe ſꝫ
poti⁹ ad ſalutē ciuiū dignitatē ipij: libertatiſq; nꝛe defēſiōeꝫ. p deos i
moꝛtales oꝛo te Ca. ſi pꝛia tecū his vocib⁹ vteret q̄d eēs illi q̄ſo rñſur⁹?
ego te puulū Cat. cū ipmis oꝛnatiſſīo gñe gētis naſci voluiſſē: deīde ſū

Portii latronis declamatio

mis dotibus exornassem: tum corporis: tũ animi duab⁹: tum reb⁹ instituendũ putaui ferro ac flãma q̃bus esset tibi parata facultas: tũ amplificandi iperij mei: tũ defendẽde publice libertatis: q̃d eam vim armor⁹ in viscera nostra torques? aut q̃d cõuertis in exitiũ ciuiũ meorũ institutam diligẽtia mea: meisq̃ rationibus eruditã dimicãdi facultatem? Maiores cõtra tui summis a me beneficijs atq̃ honoribus aucti p magnitudine susceptarũ dignitatũ pulcherrimas in vrbe sepenumero leges p prestãtia beneficiorũ clarissimas ex hostibus victorias referre cõsuerunt. Tu michi luctus acerbissimos paras p summa copia beneficiorũ meorũ. Tu cedes ciuiũ: tu domorũ incendia: tu vexationes virginum: tu vastitatẽ vrbis: tu gen⁹ atrocissime seruitutis. O crudelissimũ hoim genus: t ab omni penitus humanitate derelictũ. Tu studio flagras eius vrbis euertẽde: quã nec Carthaginẽsiu⁹ astutissimi doli: nec Rumãtinorũ eximie vires: nec grecorum erudita ingenia labefactare potuerũt. Quod si citent hi populi rursum diuinu⁹: atq̃ iste vrbes redeant in statũ vetustissime dignitatis: certe nõ ipso scelere tuo q̃q̃ in me crudelius: nec quicq̃ maius extimescendũ molituras fuisse p̃dicabunt. Sed ad te redeo: tẽperarẽ ego memet michi cursũq̃ istũ violẽte oronis forsan reuocãdũ esse iudicarẽ: tum ab odio tuo: tũ ab ipsa dicendi acerbitate si quẽ in te sensu⁹ patrie caritatis aspicerẽ: aut vllo te pũcto posse arbitrarer sceleratã istã mentẽ relinquere. Sed id gen⁹ est cupiditatũ tuarũ vt restinguẽdarum forsan rationẽ aliquã consequi possis sanandarũ nullã: nec te pri⁹ amissurum peruersitatẽ istã animi puto q̃ vitam amiseris. Vellẽ reuiuisceres Abala Seruili: nõ expectarem⁹ sententiã iudicũ: neq̃ abuti maiestate senatus: atq̃ auctoritate populi romani si magnitudinẽ tãti flagitij sanguine tuo statim expiauisses. Mã de senatus volũtate nichil ãbigim⁹: modo nõ ipediretur legibus: repẽte pfecto fueras penas ipietatis tue dignissimas latur⁹. Vtinam

deorum imortaliũ munere iudices: mentẽ atq; animũ hui⁹ introspice-
remus. Ne qua vobis fieret puniendi dubitatio: qui tantum scelerum
ingenio cõflauissent. Videretis eñ mẽtẽ anhelantẽ tristissimũ genus
minarũ mentẽ debacchantẽ ingudita feritate: furentẽ icredibili vesa-
nia: sitiẽtẽ cruoris vbani: prede auidissimã: vobis atq; oĩbus ferro flã
maq; minitantẽ Catilinã vobis demõstrauim⁹ iudices irritatũ psepe
repulsis comitalib⁹: nullas vocũ aut suffragiorũ corruptelas fuisse pre
tergressum. deide nullis rationib⁹ infractũ: ac pterritum: de pseueran
tia sceleruz suorũ extitisse: qbus aĩaduertere sane potestis quãta semp
imanitate laborauerit ambitiõis. supest nouissima ps diuisionis: grex
ipse sod aliũ Catiline truculẽtus atq; amens: cui⁹ in manu non exiguã
rationẽ fuisse dixim⁹ excitande cõiurationis. Lẽtulus siqdem ꝛ cethe
gus terribilia portenta nostre ciuitatis furieq; vel certissime ppli Ro.
multa de magnitudĩe sua in ipsis cõtionib⁹: multa de dignitate iperij
sui futuri palã predicare cõsueuerũt: tanq; si deorum imortaliũ cõsilio
interfuissent: Primũ Lẽtulus in libris Sibyllinis nescio qd pspexisse
se pdicabat: q viri acutissimi atq; peritissimi. L. Cornelius ac. En. Pi
so custodes publicarũ cerimoniarũ nequaq; pspicere potuerũt. Lucẽ
nanq; ait nescio quã de domo Cornelia quondã pditurã fore: que glo-
ria noĩs sui romanũ iperium simul et cõplexura sit ꝛ illustratura: eoq;
genere vaticinij dignitatẽ suam portẽdi fataliter putauit: planeq; opi
nat̃ fati sui rationẽ in ipsa latebra Sibylline diuinatõis: tanq; in equo
troiano delitescentẽ. Ego vero Sibyllã sine dubio sapientissimã mulie
rem fuisse iudico: visamq; idoneã dijs imortalibus: cui singularẽ quan
dam vim diuinãdi cõcedcrẽt: verũ illã delirã penit⁹ ac prorsus cecam
fuisse affirmarẽ: si quã spem dignitatis in hac crudelissima peste repo-
suisset. Si qd tamẽ cecinisse visa est: quo ad Corneliã gentẽ pertinere
videret: vim oẽm illius diuinationis in vno. L. Sylla cõsumptã fuisse

iudicemus: cuius pauloante respu. sensit et crudelissimã simul ꝛ amplis
simaz potestatẽ. Nec ego deos imortales huic imperio tam infestos es
se reor: neqꝫ a salute populi romani tã abhorrẽtes: vt hoi demẽtissimo
regnũ conceder ẽt huius sanctissime atqꝫ optime ciuitatis: Sullam ꝑfe
cto crudelitas vicit: At ipse maximarũ laudẽ virtutum ꝛ rei militaris
summã ac singularẽ gloriã cõsecutus est. Lentuluz vero nulle victorie
nostre ciuitati: nullũ studiũ armorũ: nulla prestãtia virtutis aut ingenij
cõmendauit. Que vero nõ taberne potiꝰ: aut qui nõ greges infamiuz
hoim: Sibyllinũ istum principẽ cõcelebrarũt, nã vitã eius cõmemora-
re nõ est necesse versatã super in obeũdis libidinibꝰ: ac societate turpis
simorũ hoim nobilitatã: nichil in eo sanguinis auiti: nichil idustrie ro.
nichil splẽdoris domestici: nichil auite frugalitatis. Fingite vobis iudi
ces: fingite dignitatẽ huius hois tum florẽtez amplissimo magistratu:
tum oĩbus popu. ro. munerib⁹ exornatã. Quantũ queso sanguinis ci-
uilis in foro: in curia redũdaturũ esse creditis: aut quantã vim libidi-
nis atqꝫ ipudicitie ꝑ oĩm ciuium cubicula demãdaturã: ꝑfecto digni-
tate fretus ea que priuatꝰ cõcupiuisset sine dubio cõsequerer: Ferrere
tur amẽs in oĩa: nec vlle rationis cõsiliorũ aut pudoris: nec vlla studia
humanitatis refrenarẽt precipitẽ atqꝫ incitatũ cursum vetuste crudeli
tatis. Cethegus inferior nobilitate atqꝫ ingenio vehemẽtia furoris lõ
ge imanior parũ a Lentuli somnio discedere visus est. Clerũ insaniaz
leuissime opinionis modestiore loquẽdi ratione cõtegere velle videre
tur. Genus est idẽ tũ furoris eademqꝫ ratio cõcelebrate diuinationis:
Tales hi scelerũ artifices amboqꝫ cõcitati ad euertendaz rempu. ptim
a vesana spe vaticinij cõmemorati: ptim a nepharia scelerũ assiduitate
Catilinã offenderũt nouis rebꝰ studentẽ: cuius ꝑsidio cõsilioqꝫ cupidi
tates suas ita iuuari posse facillime crediderũt: si viro sociorũ copiosis
simo sese cõiunxissent. Est eñ in illo mõstro: sicuti pauloante tetigimꝰ

vis eximia facetiarū: et ratio quedā adumbrata virtutū: facilis ad cō
prehendendū oīm hoīm familiaritates. Hunc igit Catilinā adeptiLe
thegus t Lentulus t ipsi lenocinijs suis insignes ad oē genꝰ beniuolē
tie subeundū deflagrare ceperūt admirabili quadā cupiditate seu diri
piende vrbis: seu potiēde dominationis. Hę sunt iudices huiꝰ nepha=
rij facinoris abominande faces: hi sunt crudeles igniculi: qbꝰ exarsisse
Catiline ferocē animū facillime credendū est. Talibꝰ initijs cōsociati
principes nephāde cōiurationis: manū exiguā desperatorū hoīm atq;
obscene iuuētutis: pedetentim coegerūt: coactā q̄ vellēt edocuerūt:
edoctā pari cupiditate sceleris inflāmauerūt: inflāmataq; denicq; pepu
lerūt: vt in oīm nostrū facultates ac vitā facillime cōspirarent. Furias
istas audistis iudices cōmodissimas ac paratas nō modo aduiuos cō=
mouēdos in oē facinꝰ: verumetiā ad mortuos ex ipso herebo medūsq;
bustis excitādos. Reperti sunt tū atrocissimi sceleris patroni quicq; i=
manitatē detestāde rei tū cōtegere verbis: tū excusare conati sunt. L.
Hortēsius vir eximia caritate reip. sūmisq; ornamētis p̄ditus t sciētie
t moderatōnis nequaq; oia credēda esse dicit: iubetq; grauissimis hoī
bus facilitatē iudiciorū diligēter esse cōtinendā. Primū affirmat Ca=
tilinā in ppetua custodia senatꝰ extitisse: denicq; nūq; ferme discessisse a
latere Publij Cepionis nobilissimi ciuis atq; integerrimi viri: itavt le=
pide dicat dissēparationi eorū neq; solē orientē vnq; neq; occidentē in
terueniſſe; credo equidē sapientissimū hoīem Hortensiū: vt est innocē
tia singulari sūmaq; virtute cūcta ipsa q̄ grauissime simul atq; ornatissi
me cōplexus est ita vera esse sicuti dixerit existimare; sed lōge gradit
a sententia mea. Quero igit de te. L. Hortensi: teq; obtestor atq; obse=
cro p ipsū ius vetustissime nostre familiaritatis: si. L. Catilinā constat
dies oēs oīm ciuium conscientia siue in foro siue in turmis agere nunc
stipatus cateruis exoleto rū suoꝝ: nūc gladiatorijs agminibus per ora

vulgi palā obluitare: si manifestū ē noctes oēs aut ī lustris scortoꝝ: aut in antris. M. Lece inducere viri tuo iudicio nō abhorrētis a reipu. caritate: q̄d est ꝙ illū obuersatum dicas in ꝑpetua custodia atq; oculis senatorū? nisi forte custodiā senatoriā vocas vel exiguā moraz in ipsius curie cōsilijs obeūdis. Quod vero ꝑtinet ad ipsius cepionis familiaritatē assiduā beniuolentiāq; singularē: nichil est quod insimulationi nostre derogandū esse iudicetis. Diximꝰ em̄ superius ingenij Catilinevi ros atq; occultissimos eē recessus: nec qui cognosci seu ꝑlustrari facillime possent. Uigēt em̄ in illa clade res diuersissime pariter cōtinētia ⁊ libido. Nichil illo ꝑsepe affixiꝰ ad tollēda bonorū cōsortia: nichil sollertius ad illis insidiādū: nichil illiꝰ munificētia insigniꝰ: nichil auidius rapacitate: nichil acutiꝰ ꝯsilio: nichil temeritate cōtēptibiliꝰ: q̄ cū ita sint Cepionē admirabimur in tantis viarū ambagibꝰ errauisse? Meme q̄q̄ fateor iudices vetustissima quadā familiaritate Catiline cōiunctū: ꝑsepe delirauisse miris ꝑplexionibꝰ illiꝰ: neq; vnq̄q̄ certi q̄cq̄q̄ in illo īgenio ꝯprehēdere potuisse. Nichil igit̄ erit miri si virū ītegerrimū Cepionē versutissimi hoīs doli atq; incōstātissimi mores fefellerūt. Nō erit ita neq; prudētie tue: neq; grauitatis. Hortēsi cādidissimā opē hūanitatis tue: summāq; dicēdi copiā sontibꝰ ipsis polliceri: aut quā bestiā irretitam iudicio tenemꝰ dissolutā atq; exultantē reipu. īmittere. Qd̄ te nū q̄q̄ ꝯmissurū fuisse arbitrarer: nisi q̄ memores idē te Catiline sine dubio fefellerūt. Satis ostētatas vobis putamꝰ iudices tū rationes periculi nostri: tū huiꝰ īmanissimi sceleris atrocitatē. Nā si odio senatus ꝓ maximo Catilinam arsisse demonstrauimꝰ: si rationes vite sue veteres ac nouas in exercitatione teterrimarū libidinum collocatas: si spem perficiendi sceleris hoī prosequētissimo inimicitiarū: si deniq; locorum ac tēporis opportunitates extitisse: preterea si rabiem quandā ambitōis in illo fuisse diximus: si nullā potestatem referēdarū libidinū: aut vllū

penitentie locū. Postremo si copiam innumerabilē desperate iuuentu
tis cū illo cōiunctam fuisse patefecimus: ⁊ eā simul ostendimus suopte
ingenio: furentē incredibili audacia sūmaq; cupiditate prodēde ac ve
xande vrbis inflāmatam: quid erit iudices q̄ dubiteti s deliberāda pa
tria: deq; vlciscēdi crudelissimi sceleris īmanitate? Nouistis enī facin⁹
inauditū oīum hoīum memoria: facinus atrox: superbū: nephariū: per
nitiosum: remotissimū ab omni humanitate: lege: consuetudine: cuius
acerbitatē si minus animo bene perspexistis: queso mecū diligēter at=
tendite scelus id iudices: euersionē nephariā moliebat amplissime no
stre dignitatis: interitū crudelissimū senatorij ordinis. cedem cōmunē
oīum bonor̄: huius sceleris libido reposita erat in diripiēdis oīum ci=
uium facultatibus: atq; opprimēda vrbis libertate: huic sceleri para=
bātur teterrime coniugū ac liberorū nostrorū vexationes. in hoc scele
re versabātur deniq; faces inferēde penatib⁹ nostris: expilationes edi
um: stupra virginū vestaliū: luctus ac meror miserabilis vniuerse ciui=
tatis. Que si vobis (vt sūt) indigna atq; ītolerabilia videtur: non ini=
quū erit auctores horū malor̄ mulctare teterrimis supplicijs: cladēq;
oīm crudelissimā e viscerib⁹ reipub. ppulsare. Tenetis exēpla maior̄
atq; oīum gentiū auctoritatē: q̄ semp sūmas et singulares penas in eo
genere hoīm cōsumēdas esse putauerūt: qui rationē habuissent aut p
dende patrie: aut opprimēde publice libertatis. Nichil igit erit īpedi
mēto q̄n audaciā crudelissimi hois Catiline: crudelissimo genere sup=
pliciorū expietis: et vltione ex illor̄ cruciatib⁹ ac penis capiat respub.
quor̄ erat pflagratura manib⁹: nisi sanctissimi īperij romani custodes
ac vindices dij īmortales nepharij votis obstitissent. Credite iudices
hodierno die cōsurrexisse vniuersā vrbē cōspecturā ex iudicio vestro
planeq; aīaduersurā q̄d in posterū de salute sua deq; facultatibus suis
sperādū sit. Credite item vim vniuersā flagitiose iuuētutis aut hodier

no Catiline supplicio simul conficiendã fore: aut illius liberatione letã atq; exultantẽ non multo post in oium nostrum perniciẽ vna cũ illo celerrime cõsurrecturã. Agitur siquidem hodierna vestra sentẽtia de salute huius pulcherrime atq; optime ciuitatis de stabilitate imperij romani: de legũ incolumitate: de libertate ciuiũ: de pudicitia liberorũ ac coniugũ vestrarũ: huius enĩ pestis idẽ scelus erat vt non crassaturũ p capita paucorũ: sed tanq; atrocissima vis veneni p oẽne corpus vrbis demanaturũ: quod scelus aut quã pestẽ si vindicandũ esse cẽsebitis (vt reor) et respub. desiderat: putate pfecto deos imortales: et in primis Capitolinũ iouem sempiternũ custodẽ ac vindicẽ huius ĩperij p liberatis eorũ templis ac cerimonijs gratias nobis amplissimas esse reddituros. Putate pariter idẽ facturã esse curiã pro defensa consulũ vita: seruataq; senatorij ordinis dignitate. Putate matronas vrbis ac liberos nostros obseruatã pudicitiã supplices ac cõgratulãtes vniuersos ad genua vestra sese obuersaturos fore. Putate virgines vestales atq; ipsam maiestatẽ amplissimi numinis ob liberationẽ suã summa vobis leticia congratulaturã. Putate deniq; ciues omnes ob retentã vitam ac libertatẽ suã penates publicos pro conseruatis focis atq; aris parietes vrbis: p teterrimo genere vastitatis ppulsato ferme incredibili gaudio exultaturos. Putate tandez hodierno iudicio paratũ esse vobis aut ĩmortale dedecus: aut memoriã nominis sempiternã: Multa sunt eędem in hac vita turpiter ac calamitose neglecta: restitutionẽ tñ quodãmodo patiant: huius vero vindicãdi sceleris si presentẽ facultatẽ neglexeritis: frustra postea recuperãde copiã queritis aut hodie vobis ppulsanda est e visceribus reipu. pestifera vis calamitatis: aut ipsi patrie sine dubio cõcidendũ. Vtrum eligendum sit vos videritis. Qui estis iudices humanitate tanta (ne secordia dicã) vt eorũ vitã ac

ſpiritū diutius in repu. cōmemorari patiamini? qui vite ſalutiq; ciuiū crudeliter inſidiati ſunt: preponite vobis ante oculos: ac meditatione crebra reuoluite diē illum nepharīū: quo ſalus oīm ciuium: quo facultates noſtre: quo res ipſa publica peritura fuerat. Quando. ſ. aſpexiſſemus beſtias iſtas emiſſas carceribꝰ per vrbē oēm: per domos noſtras urialiter exultātes: ipſumq; in primis miſerādi facinoris ducē ac principem Catilinā confirmatū hoc iudicio: ſpe plenum: leticia geſtientes: nunc hos ad cedē noſtrā: nunc illos ad rapinā atq; inflāmationem ediū deuocantē coniuges e cōplexibus noſtris ad libidinē victorū rapte fuiſſent: liberi ad ſtupra de gremijs parentū extorti: precioſa ſupellex aſportata: tecta conflagraſſent ignibus: corpora ceſa paſſim iacuiſſent: oīa deniq; gemitu fletuq; redundaſſent. Hec fuiſſet imago miſerrime vrbis: quam vrbem a maioribus noſtris florentiſſimaꝫ accepimus. ⁊ ſi phibueritis clarā atq; excellentē poſteris noſtris tradituri ſumꝰ: p humanitatē deniq; v eſtrā vos obteſtor atq; obſecro iudices: p amorē huius pulcherrime atq; inuictiſſime vrbis: per oīa que vobis iucūdiſſima ſunt in vita: puidete iterū atq; iterum ne liberati quondā tot ampliſſimis bellorū periculis: tot īminentibus malis erepti: nūc p ignauiā noſtram ac deſidiā periclitemur. Eripite vitā ciuū a miſerāda crudelitate: Prohibete penates veſtros a nepharijs ignibus: Seruate pudicitiam neceſſitudinū noſtrarū a teterrimis vexationibus: liberate tēpla deorū a triſtibꝰ rapinis: ſubtrahite fortunas publicas ab indigna direptione: ptegite magiſtratꝰ nr̄os ab inaudita feritate: defendite deniq; vniuerſā vrbē ab hoc inuſitato prorſus: ⁊ triſtiſſimo gñe calamitatis.

Oratio Lepidi Conſu. ad populum ex libris hiſtoriarum. C. Criſpi Saluſtij.

Oratio Lepidi cõsu. Crispi Salustii.

Lemẽtia et ꝓbitas vestra Quiri. quib⁹ per ceteras gẽtis maximi ⁊ clari estis plurimũ timoris mihi faciũt aduersus tyrãnidẽ. L. Sylle. Medũ aut ipsi nefanda nõ estimatis e a paꝛ credẽdo de alijs circũueniamini: ꝑsertim quũ illi spes oĩs in scelere atqꝫ ꝑfidia sit: neqꝫ se aliter tutũ putet ꝙ si peioꝛ atqꝫ intestabilioꝛ metu vestro fuerit: quo captiu⁹ libertatis curã miseria eximat: aut si ꝓuideritis in tutãdis periculis magis ꝙ vlciscẽdo teneami ni. Satellites quidẽ eius hoĩes maximi noĩs nõ min⁹ optimis maioꝛũ exẽplis nequeo nõ satis mirari qui dñationis in vos seruitiũ suũ mercedẽ dant: et vtrũqꝫ ꝓ iniuriã malũt: ꝙ optimo iure liberi agere. Preclara Brutoꝛũ atqꝫ emiliorũ et Luctarioꝛũ ꝓles: geniti ad ea q̃ maioꝛes virtute pepere subuertẽda: nã quid a Pyrrho Hãnibale Philippoqꝫ et Antiocho defensũ est aliud ꝙ libertas: et sue cuiqꝫ sedes: neu cui ni si legib⁹ parerem⁹: q̃ cũcta seuus iste Romul⁹ quasi ab externis rapta tenet: nõ tot exercituũ clade: neqꝫ cõs. ⁊ aliorũ ꝓncipũ: quos fortuna belli cõsũ ꝓserat satiatus. Sed tũ crudelioꝛ quũ pleroſqꝫ secũde res in miserationẽ ex ira vertũt: quin solus oĩm post mẽoriã hoĩum supplicia in post futuros ꝓposuit: quis ꝓius iiuria ꝙ vita certa esset ꝓauissime qꝫ p sceleris ĩmanitatẽ adhuc tutus fuit: dũ vos metu grauioꝛis seruitij a repetẽda libertate terremini. Agendũ atqꝫ obuiam eundum est Quir. ne spolia vestra penes illũ sint. Nõ ꝓlatandũ neqꝫ votis parandа auxilia: nisi forte speratis tediũ iã aut pudoꝛẽ tyrãnidis Sylle esse eũ per scelus occupata periculosius dimissurũ. At ille eo ꝓcessit vt nichil glorioſum nisi tutũ: et omia retinende dñationis honesta estimet. Itaqꝫ illa quies et ocium cũ libertate que multi ꝓbi potius ꝙ laborẽ cũ honoꝛibus capessebant nulla sũt: hac tẽpestate seruiendũ aut imperitandũ: habendus metus est aut faciẽdus Quir. Nam quid vltra? Queve humana superant aut diuina ĩpolluta sũt. P. R. pauloante

gentiũ moderator: exutus ĩperio: gloria: iure: cogitãdi ĩops despectus
q̃ ne seruilia q̃dẽ alimẽta reliqua habet. Sociorũ ⁊ latij magnavis: ci-
uitate ꝓ multis ⁊ egregijs factis a vobis data ꝑ vnum ꝓhibent̃: ⁊ ple
bis ĩnoxie patrias sedes occupauere pauci satellites mercede scelerũ:
leges: iudicia: erariũ: ꝓuincie: reges penes vnũ. Deniq̃ necis ciuiũ et
vite licẽtia: simul hũanas hostias vidistis ⁊ sepulcra infecta sanguĩe ci
uili. Est ne iuris reliq̃ aliud q̃ soluere ĩiuriã: aut mori ꝑ virtutẽ? Qm̃ q̃
dem vnũ oĩbus finẽ natura vel ferro septis statuit. Neq̃ q̃sq̃ extremã
necessitatẽ nichil ausus nisi muliebri ĩgenio expectat. Verũ ego sediti
osus (vti Sylla ait) qui p̃mia turbarũ q̃ro: et bellũ cupiẽs: q̃ iura pacis
repeto. s. q̃r nõ aliter salui satisq̃ tuti ĩ ĩperio eritis: nisi Vecti⁹ Picẽs
⁊ scriba Corneli⁹ aliena bñ parta ꝓdegerĩt: nisi approbaueritis oẽs ꝓ
scriptionẽ ĩnoxiorũ ob diuitias: cruciat⁹ virorũ illustriũ: vastatã vrbẽ
fuga ⁊ cedib⁹: bona ciuiũ miserorũ quasi cimbricã predã venũ aut do-
no datã. At obiectat michi possessiões ex bonis ꝓscriptorũ: q̃ q̃dez sce
lerũ illi⁹ vel maximũ est. Nõ me neq̃ quẽquã oĩm satis tutũ fuisse si re
cte facerem⁹: atq̃ illa q̃tũ formidine mercat⁹ sum p̃cio soluto iure dñis
tñ restituto. Neq̃ pati cõsiliũ est vllã ex ciuib⁹ p̃dam eẽ. Satis illa fue
rint q̃ rabie cõtracta tolerauim⁹. Man⁹ cõserentis inter se romanos ex
ercitus: ⁊ arma ab externis in nosmet versa: scelerũ ⁊ cõtumeliarũ oĩz
finis sit: quorũ adeo Syllã nõ penitet: vt et facta in gloria numeret: ⁊ si
liceat auidi⁹ fecerit. Neq̃ iã q̃d existimetis de illo sed q̃tũ audiatis ve
reor. Ne ali⁹ aliũ principẽ expectãtes ante capiamini nõ opib⁹ eius q̃
futiles ⁊ corrupte sunt: sed vestra secordia quã raptũ iri licet: ⁊ quã au
deat tam videri felicẽ. Nã preter satellites cõmaculatos: q̃s eadẽ vult
aut q̃s nõ oĩa mutata p̃ter victoriã. s. milites quoꝝ sãguĩe Tarule Scyr
toq̃ pessimis seruoꝝ diuitie ꝑte sunt: an q̃bus p̃latus ĩ magistratib⁹ ca

piēdis Fusidi⁹ ancilla turpis: honorū oīm dehonestamētū. Itaq; maximā michi fiduciā parit victor exercit⁹: cui ꝑ tot vulnera ⁊ labores nichil p̄ter tyrānum q̄sitū est: nisi forte tribunitiā ptātē: euersū ꝓfecti sūt ꝑ arma cōditā a maiorib⁹ suis vtiq; iura ⁊ iudicia sibimet extorq̄rēt egregia. s. mercede cū relegati in paludes ⁊ siluas ī ꝯtumeliā atq; īuidiā suā p̄mia penes paucos ītelligerēt. Quare igit̄ tāto agmīe atq; aīs incedit qꝛ scd̄e res mire sunt vitijs obtētui: q̄b⁹ labefactatis q̄q̄ formidat⁹ est tā cōtēnet̄ nisi forte spe ꝯcordie ⁊ pacis: q̄ sceleri ⁊ ꝑricidio suo noīa īdidit. Neq; aliter r. p. ⁊ belli finē ait nisi maneat expulsa agris plebs p̄da ciuilis acerbissima: ius iudiciūq; oīm rex penes se quod. P. R. fuit q̄ si vobis pax et cōposita intelligunt̄ maxīa turbamenta reipu. atq; exitia: ꝓbate: annuite legib⁹ īpositis. Accipite ociū cū seruitio ⁊ tradite exēplum posteris ad R. p. suimet sanguīs mercede circūueniēdā michi quanq̄q̄ ꝑ hoc summū īperiū satis quesitū erat. Noī maiorū dignitati atq; etiā p̄dio tñ nō fuit cōsiliū priuatas opes facere: potiorq; visa ē ꝑiculosa libertas q̄eto seruitio. Que si ꝓbatis: adest Quir: ⁊ bñ iuuātib⁹ dijs. M. Emiliū Cōsu. ducē ⁊ auctorē seq̄mī ad recipiēdā libertatē.

Oratio Philippi in senatu.

Maxīe vellē. P. C. rēpu. quietā eē: aut in ꝑiculis a prōptissimo q̄q; defēdi: deniq; praua īcepta ꝯsultorib⁹ noxe eē: sꝫ cōtra seditionib⁹ oīa turbata sunt: ⁊ ab his q̄s ꝓhibere magis decebat Postremo q̄ pessimi ⁊ stultissimi decreuere ea a bonis ⁊ sapiētib⁹ faciēda sunt: Nā bellū atq; arma q̄q̄q̄ vobis īuisa: tñ qꝛ Lepido placēt sumēda sunt: nisi forte cui pacē p̄stare: et bellū pati ꝯsiliū ē. Proh dij boni q̄ hāc vrbē omissa cura adhuc regitis. M. Emili⁹ oīm flagitiosoꝝ postremus (q̄ peior an ignauior sit deliberari nō pōt) exercitū opprimēde libertatis habet: ⁊ se cōtēpto metuendū effecit. Vos mussantes et retra

ctātes verbis et vatū carmīb⁹ pacē optatis magis q̄ꝫ defēditis. Neqꝫ
ītelligitis mollitia decretoꝝ vobis dignitatē: illi metā detrahi: atqꝫ id
iure qm̄ ex rapinis cōsulatū ob seditionē ꝓuinciā cū exercitu adept⁹ ē.
Quid ille ob bn̄facta cepisset: cui⁹ scelerib⁹ tāta p̄mia tribuistis? At. s.
eis q̄ ad postremū vsqꝫ legatos pacē cōcordiā ⁊ alia hmōi decreuerūt
gr̄am habeo peperisse: īmo despecti ⁊ īdigni R. p. habiti p̄de loco esti
mant̄: q̄ppe metu pacē repetētes quo habitū amiserāt. Equidē a prīci
pio cū etruriā ꝯiurare: ꝓscriptos accersiri: largitionib⁹. R. p. lacerari
videbā maturādū putabā ⁊ Catuli ꝯsilia cū paucis secut⁹ sū. Ceteruꝫ
illi q̄ gētis emilie bn̄facta extollebāt: ⁊ ignoscēdo p. R. magnitudineꝫ
auxisse. Nusq̄ꝫ etiā tū Lepidū ꝓgressum aiebāt cū p̄uata arma oppri-
mēde libertatis cepisset. sibi q̄sqꝫ opes aut p̄rocinia q̄rēdo ꝯsiliū publi
cum corruperūt. Attn̄ erat Lepidus latro cū Calonib⁹ ⁊ paucis Sica
rijs: quorū nemo diurna mercede vitā mutauerit. Nūc est ꝓcōsul cum
īperio nō empto sed dato a vobis cū legatis adhuc iure parētib⁹: ⁊ ad
eū cōcurrere hoīes oīm ordinū corruptissimi flagrātes īopia ⁊ cupidi-
nib⁹ scelerū cōsciētia exagitati: q̄bus q̄es in seditionib⁹: in pace turbe
sunt: hi tumultū ex tumultu: bellū ex bello ferūt. Saturnini olim post
sulpitij: dein Marij damasippiqꝫ: nūc Lepidi Satellites: p̄terea Etru
ria: atqꝫ oēs reliq̄e belli arrecte: Hispanie armis sollicite: Mitridates ī
latere vectigaliū nostrorū quib⁹ adhuc sustētamur diē bello circūspicit
quin p̄ter idoneū ducē nichil abest ad subuertēdū īperiuꝫ. Quod vos
oro atqꝫ obsecro. P. C. vt aīaduertatis ne patiamini licētiā scelerū q̄si
rabiē ad ītegros ꝓcedere: Nā vbi malos p̄mia sequunt̄: haud facile q̄s
q̄ꝫ gratuito bon⁹ ē: an expectatis cū exercitu rursus admoto ferro atqꝫ
flāma vrbē īuadat: qd̄ multo ꝓpri⁹ est ab eo quo agitat statu q̄ꝫ ex pace
et ꝯcordia ad arma ciuilia: q̄ ille aduersuꝫ diuina et humana oīa cepit.

Non p sua aut quorũ simulat iniuria: Sed legũ ac libertatis subuertẽ
de: angit cũ ac lacerat animi cupidine: t noxarũ metu expers cõsilij: i
ques: hec atq illa tẽptans meruit ociũ: odit bellũ: Luxu atq licẽtia ca-
rendũ videt: atq interim abutit vestra secordia. Neq michi satis cõsi
lij est metũ an ignauiã: an demẽtiã eã appellẽ: q videmini intẽta mala
quasi fulmẽ optare se q̃sq ne attigat. Sz phibete ne conari q̃dẽ: et q̃so
cõsiderate q̃ cõuersa rerũ natura sit antea malũ publicũ occulte: auxi
lia palã instruebant: t eo boni malos facile anteibãt. Nũc pax t cõcor
dia disturbant palã: defendunt occulte q̃bus illa placẽt. In armis sũt
vos i metu. Quid expectatis nisi forte pudet aut piget recte facere: an
Lepidi mãdata aios mouẽt. Qui placere ait sua cuiq reddi: t aliena
tenet. Belli iura rescidi cũ ipse armis cogat: ciuitatẽ cõfirmari: q adẽ-
ptam negat: concordie gratia tribunitiã potestatẽ restitui ex qua oẽs di
scordie accẽse: pessime oĩm atq ipudẽtissime tibi ne egestas ciuiũ et lu
ctus cure sunt: cui nichil est domi nisi armis partũ aut p iuriã. Alterũ
cõsulatũ petis q̃si primũ reddideris: bello cõcordiã q̃ris quo pta distur
bat: nostri peditor: istis iuidus: hostis oĩm bonorũ vt te neq hoĩm: ne-
q deorũ pudeat: q̃s pfidia aut piurio violasti: qui q̃ talis es: maneas
in sentẽtia: t retineas arma. Te hortor neu platãdis seditionib⁹ inqes
ipse nos in solitudie attineas: neq te puincie neq leges neq dij pena
tes ciuẽ patiunt. Perge qua ceptas vt q̃ maturissime merita iuenias.
Vos aũt. P. C. quousq cũctãdo Rẽpu. intutã patiemi t verbis arma
tentabitis delect⁹ aduersuz vos habiti: pecunie publice t priuati extor
te: psidia deducta atq iposita: ex libidie leges iperant. Cũ iterum vos
legatos t decreta paratis / t q̃to me hercle auid⁹ pacẽ petieritis tãto
bellũ acri⁹ erit: cũ intelliget se metu magis q̃ equo t bono sustẽtatum
Nã qui turbas t cedẽ ciuiũ odisse ait: t ob id armato Lepido vos iner

mes retinet: q victis tolerãda sunt: ea cũ facere possitis patiamini po
ti⁹ cẽset: ita illi a vobis pacẽ vobis ab illo bellũ suadẽt: hec si placẽt si tã
ta torpedo aios oppressit: vt obliti scelerũ Cinne cui⁹ in vrbẽ reditu de
cus atq ordines oẽs interierũt. Nichilomin⁹ vos atq cõiuges t libe-
ros Lepido pmissuri sitis: qd opus decretis? qd auxilio Catuli? qn is
t alij boni. R. p. frustra curãt. Agite vt libet: parate vobis Cethegi: at
q alia pditorũ patrocinia: qui rapinas t icẽdia ĩstaurare cupiũt: t rur
sus aduersum deos penatis man⁹ armare. Sin libertas t vera magis
placẽt: decernite digna noĩ: t augete ingeniũ viris fortib⁹: adest nou⁹
exercit⁹: t ad hoc colonie veterũ militũ: nobilitas omis: duces optimi
fortuna meliores sequit. Jã illa q secordia nostra collecta sũt dilabent
Quare ita cẽseo: sed qm lepidus exercitũ priuato ꝓsilio paratũ cũ pes
simis et hostib⁹ reipu. cõtrahit: ordinis auctoritatẽ ad vrbem ducit vti
Ap. Claudius iterr ex cũ. Q. Catulo pcõsu. t ceteris quib⁹ imperiũ ẽ
vrbi psidio sint; operãq dent ne qd Respu. detrimenti capiat.

Oratio. L. Cotte consulis ad populum.

QUirites multa michi picula domi: militie: multa aduersa
fuere: quoq alia toleraui: ptim reppuli deoq auxilijs t vir
tute mea in que his oib⁹ nunq alm⁹ negocio defuit: neq
decretis labos: male scẽdeq res: opes nõ ingenium michi mutabãt. At
cõtra in his miserijs cũcta me cũ fortuna deseruere. Preterea senect⁹
p se grauis curã duplicat: cui misero acta iã etate ne mortẽ quidẽ hone
stam sperare licet. Nã si pricida vestri sum: t bis genit⁹ hic deos pena-
tis meos patriãq t summũ ĩperiũ vilia habeo: qs michi viuo cruciat⁹
satis est: aut q pena mortuo? Cũ oĩa memorata apud ĩferos supplicia
scelere meo vici: a prima adolescẽtia in ore vestro priuat⁹ t magistrat
bus egi: q lingua: qui consilio meo: q pecunia voluere vsi sunt: neq ego

callidam facundiã:neq ingeniũ ad malefaciendũ exercui auidissimus priuate gfe:maximas inimicitias p Repu.suscepi:q victo cũ illa simul cũ egẽs aliene opis plura mala expectarem. Vos Quir.rursus michi patriã deos penatis cũ ingẽti dignitate dedistis p quibo bñficijs vix satis grato videar si singulis aiam quã nequeo cõcesseri. Mã vita t mors iure nature sunt:vt sine dedecore cũ ciuibo fama et fortunis integer agas:id dono dat atq accipit. Cõsules nos fecistis Quiri.domi bellicq ipeditissima repu. Mãq iperatores hispanie stipendiũ:milites:arma: frumentũ poscũt:et id res cogit:qñ defectione sociorũ t Sertorij per mõtis iuga:neq manu certare possunt:neq vtilia parare: exercitus i asia ciliciaq ob nimias opes Mithridatis alũtur. Macedonia plena hostiũ est:nec mino italie maritima t puiciarũ cũ interi vectigalia pua t bellis incerta vix ptẽ sumptuũ sustinẽt:ita classe q cõmeato tuebatur minore q antea nauigamo.hec si dolo aut secordia nra ptracta sũt: agite vti libet t ita supplicij sumite.sin fortuna cõis aspior est quare indigna vobis nobisq de repu.incipitis:atq ego cuio etati morsppior est nõ depcor si qd ea vobis incõmodi demit:neq mox igenuo corpori honesto q p vra salute finẽ vite feceri:adsum. Et.C.cora.Cons.facio qõ sepe maiores asperis bellis fecere:voueo dedoq me p repu.quã deinde cui mãdetis circũspicite. Mã talẽ honorẽ bono nemo volet cũ fortune t maris t belli ab alijs acti ratio reddẽda aut turpiter moriẽdũ sit: tãtũmodo in aimis habetote nõ me ob scelus aut auariciã cesuz.sed volentẽ p maximis beneficijs aiam dono dedisse pvos Quiri.t gloriam maiorũ: tolerate aduersa: t psulite reipu,multa cura sũmo iperio inest multi ingẽtes labores:quos ne quicq abnuitis:et pacis opulentiã qri tis:cũ oẽs puincie:regna:maria:terreq aspera aut fessa bellis sint.

Oratio Marci Tr. Pl.ad plebem.

Oro Marci Tr. pl. ad plebem

SI Quir. parũ existimaretis q̃d inter ius a maioribus relictum vobis: ⁊ hoc a Sylla paratũ seruitiũ interesset: multis michi disserẽdũ fuit: docendũq; quas ob iniurias ⁊ quotiens a patrib⁹ armata plebs secessisset: vtiq; vindices parauisset oĩs iuris sui: TR. Pl. nunc hortari mõ reliquũ est ⁊ ire primũ via: qua capescendã arbitror libertatẽ: neq; me p̃terit q̃tas opes nobilitatis solus ĩpotẽs inani specie magistrat⁹ pellere dñatione incipiat q̃toq; tuti⁹ factio noxiorũ agat q̃ soli innocẽtes: sed p̃ter spẽ bonã ex vobis (q̃ metũ vicit) statuit certaminis aduersa pro libertate potiora esse forti viro q̃ oĩno nõ certauisse: quanq̃ oẽs alij creati ꝓ iure vestro vim cũctã et ĩperia sua gratia aut spe aut p̃mijs in vos cõuertere: meliusq; habẽt mercede delinq̃re: q̃ gratis recte facere. Itaq; oẽs cõcessere iã in paucorũ dñationẽ qui ꝑ militare nomẽ: erariũ: exercit⁹: regna: ꝓuĩcias occupauere: et arcẽ habẽt ex spolijs vestris: cũ interĩ more pecorũ vos multitudo singulis habẽdos fruẽdosq; p̃betis exuti oĩb⁹ q̃ maiores reliq̃re: nisi q̃ nosmetipsi ꝑ suffragia (vt p̃sides olim) nũc dños destinatis. Itaq; cõcessere illuc oẽs et mox si vestra receperitis ad vos pleriq; (rarus em̃ anim⁹ est ad ea q̃ placẽt defendẽda) cetera validiorũ sũt. An dubiũ habetis num officere q̃d vobis vno aĩo ꝑgẽtib⁹ possit? quos lãguidos secordesq; ꝑtimuere: nisi forte. C. Cotta ex factõe media ꝯsu. aliter q̃ metu iura q̃dã Tr. Pl. restituit: ⁊ q̃q̃. L. Cicini⁹ prim⁹ de ptãte Tr. loqui ausus mussãtib⁹ vobis circũuẽtus erat tñ pri⁹ illi ĩuidiã metuere q̃ vos ĩiurie ꝑtesum est: qd̃ ego neq̃o satis mirari Quir. nã spẽ frustra fuisse intellexistis: Sylla mortuo: q̃ scelestũ ĩposuerat seruitiũ: finẽ mali credebatis: ort⁹ est lõge seuior Catulus: tumult⁹ ĩtercessit Bruto ⁊ Emilio mamerco Cõs. Dein. C. Curio ad exitiũ vsq; ĩsõtis tribuni dñat⁹ est: Lucul⁹ suꝑiore ãno q̃tis aĩs ierit in. L. Quĩtũ vidistis q̃te deniq;

nunc michi turbe cōcitant̄: que ꝓfecto incassum agerent̄ si pri⁹ q̄ꝫ vos seruiēdi finē illi dñationis facturi erāt: p̄sertim cū his ciuilibus armis dicta alia. sed certatum vtrinqꝫ de dñatōe in vobis sit: Itaqꝫ cetera ex licētia aut odio aut auaricia in tp̄s arsere: ꝑmāsit vna res mō q̄ vtriqꝫ q̄sita est: ⁊ erepta in posterū vis tribunitia: telū a maiorib⁹ libertati paratū: qd̄ ego vos moneo q̄soqꝫ vt aīaduertatis: neu noīa rerū ad ignauiam mutātes ociū ꝓ seruitio appelletis: quo iā ip̄o frui: si vera ⁊ honesta flagitiū supauerīt nō ē cōditio: fuisset si oīo q̄essetis: nūc aīm aduertite ⁊ nisi viceritis qm̄ oīs īiuria grauitate tutior ē arcti⁹ hēbūt. Quid cēses igit̄ aliq̄s vestrū subiecerit primū oīm omittēdū morē hūc quem agitis īpigre lingue: aīmi ignaui: nō vltra cōtionis locū: memores libertatis: deīde nouos ad virilia illa vocē q̄ tribunos plebei mō p̄riciū mgr̄atū. Libera ab auctorib⁹ patricijs suffragia maiores vr̄i parauere q̄ꝫuis Quir. in vobis sit ⁊ q̄ iussa nūc ꝓ alijs toleratis: pro vobis agere aut nō agere certe possitis. Jouē aut aliū quē deū ꝯsultorē expectatis mag̃ illa cōsulū īperia ⁊ pr̄m decreta vos exeq̄ndo rata efficitis Quir. vltroqꝫ licētiā in vos auctū atqꝫ adiutū ꝓperatis: neqꝫ ego vos vltū ī iurias hortor magis vti req̄ez cupiatis neqꝫ discordias vt illi crīant̄ sꝫ earū finē volēs iure gētiū res repeto; ⁊ si ꝑtinaciter retinebūt nō arma neqꝫ secessionē tm̄mō: sed nec ampli⁹ sāguinē vr̄m p̄beatis cēsebo: gerant habeātqꝫ suo mō īperia: querāt triūphos. Mithridatē: Sertoriū et reliq̄as exulū ꝑsequant̄ cū imaginib⁹ suis: absit periculū ⁊ labos quibus nulla ꝑs fructus est: nisi forte repētina ista frumētaria lege munia vr̄a pēsant̄: qua tñ q̄n ijs modis libertatē oīm estimauere q̄ ꝓfecto nō ampli⁹ possūt alimētis carere: nāqꝫ vtilis exiguitate mors ꝓhibet̄. Senescūt vires: sic neqꝫ absolui cura familiari tā ꝑua re possitat et ignaui q̄qꝫ tenuissima spe frustrant̄; q̄ tñ q̄ꝫuis ampla qm̄ seruitij preciū ostēta

rent̄ cui⁹ torpedinis erat decipi ⁊ vestrarū rerū vltro īiuria gr̄am debe re. Nāq; alio mō neq; valēt in vniuersos neq; conabunt̄. Cauēd⁹ dol⁹ est. Itaq; simul cōparāt delinimēta ⁊ differūt vos in aduentū Cn. Pōpeij: quē ip̄m vbi ꝑtimuere sublatū in ceruices suas mox dēpto metu lacerāt: neq; eos pudet vīdices vti se ferūt libertatis tot viros sine vno aut remittere īiuriā nō audere aut ius nō posse defēdere: michi q̄dē satis spectatū ē Pōpeiū tāte glorie adolescētē malle p̄ncipē volētib⁹ vobis esse: q̄ illis dn̄atiōis sociū: auctorēq; in p̄mis fore tribunitie ptātis Verū Quir. ātea singuli ciues in plurib⁹ nō ī vno cūcti p̄sidia habebatis: neq; mortaliū q̄sq̄ dare aut eripere talia vn⁹ poterat. Itaq; v̄borū satis dictū est; neq; em̄ ignorātia res claudit: verū occupauit nescio q̄ vos torpedo: q̄ nō gl̄ia mouemini neq; flagitio: cunctaq; pn̄ti ignauia mutauistis abūde libertatē rati q̄ a tergis abstinent̄ ⁊ huc ire licz atq; illuc munera ditiū dn̄orū: atq; hec eadē nō sunt agrestib⁹ sz cedunt̄ īter potētiū inimicitias donoq; dant̄ in ꝓuincias magistratib⁹: ita pugnat̄ ⁊ vincit̄ paucis plebs: quocūq; accedit ꝓ victa est: ⁊ īdies magis erit Siq̄dē maiore cura dn̄atōez illi retinuerīt q̄ vos repetiuerit libertatē

Epistola Cn. Pompeij ad Senatum.

SI aduersus vos patriāq; ⁊ deos penates tot labores ⁊ pericula suscepissem: quotiēs a p̄ma adolescētia ductu meo scelestissimi hostes fusi: ⁊ vobis salus q̄sita est: nichil āpli⁹ in absentē me statuissetis q̄ adhuc agitis P. C. quē cōtra etatē ꝓiectū ab bellū seuissimū cū exercitu optime merito q̄tuz est in vobis fame miserrima oīm morte cōfecistis: hac in spe Populi ro. liberos suos ad bellum misit? hec sunt p̄mia ꝓ vulnerib⁹? et totiēs ob rēpu. fuso sanguine: f essus scribēdo mittēdoq; legatos oīs opes et spes priuatas meas consumpsi: cū interī a vobis ꝑ triēniū vix annu⁹ sumpt⁹ dat⁹ est: ꝑ deos im

mortalis vtrũ censetis me vicẽ erarij prestare an exercitũ sine frumẽto
& stipẽdio habere posse? Equidẽ fateor me ad hoc bellũ maiore studio
& cõsilio pfectũ: quippe q̃ noie mõ iperij a vobis accepto dieb⁹. xl. ex
ercitũ paraui: hostisq̃ in ceruicib⁹ iã Italie agẽtis ab alpib⁹ in Hispa-
niã sũmoui: p eas iter aliud: atq̃ Annibal nobis opportunius patefeci
recepi Galliã: Pyreneũ: Lacetaniã indigetis: & primũ ipetũ Sertorij
victoris nouis militib⁹ & multo pauciorib⁹ sustinui: hyemẽq̃ in castris
iter seuissimos hostes nõ p oppida neq̃ ex ãbitõne mea egi. Quid dei
de pria aut expeditõnes hybernas: oppida excisa aut recepta enume-
rem? quũ res plus valet q̃ verba: castra hostiũ apud Sucronẽ capta: et
pliũ apud flumẽ Duriũ: & dux hostiũ. L. Herẽni⁹ cũ vrbe Valentia: et
exercitu deleti satis clara vobis sunt: p que his O grati patres egesta
tem & famẽ redditis: itaq̃ meor hostiũ exercitui par cõditio est, Hãq̃
stipendiũ neutri dat: victor vterq̃ in Italiã venire potest. Quod ego
vos moneo q̃soq̃ vt aiaduertatis neu cogatis necessitatib⁹ puatim mi
chi cõsulere. Hispaniã citeriorẽ que nõ ab hostib⁹ tenet: nos aut Sere-
tori⁹ ad iternitionẽ vastauim⁹ pter maritimas ciuitates vltro nobis sũ
ptui oneriq̃: Gallia supior ãno Metelli exercitũ stipendio frumẽtoq̃
aluit: & nũc malis fructib⁹ ipsa vix agitat. Ego nõ rẽ familiarẽ mõ vet
etiã fidẽ cõsumpsi: reliq̃ vos estis q̃ nisi subuenitis iuuto & p dicente me
exercit⁹ hinc & cũ eo oẽ bellũ Hispanie in italiã transgredietur.

Epistola Mithridatis. Rex Mithridates Regi arsaci, S.

ANnes qui secũdis reb⁹ suis ad belli societatẽ orant cõside
rare debẽt: liceat ne tum pacẽ agere: deinde q̃ querit sa-
tis ne piũ: rutũ: glorioſum an indecorũ sit: tibi ppetua pa-
ce frui liceret: nisi hostes opportuni & sceleſtissimi: egregia fama si Ro
manos oppressseris futura est: neq̃ petere audeã societatẽ & frustra ma

la mea cū bonis tuis miſceri ſperem: atq; ea que te mozari poſſe videk.
Jra in Tigranē recētis belli ⁊ mea res parū pſpere: ſi vera exiſtimare
voles maxime hortabunk; ille eñ obnoxius: qualē tu voles ſocietatem
accipiet: michi fortuna multis reb⁹ ereptis vſuz dedit bene ſuadēdi: ⁊
qō florētib⁹ optabile eſt: ego nō validiſſim⁹ prebeo exēplū quo rectius
tua cōponas. Māq; Romanis cū nationib⁹ populis regib⁹ cūctis vna
⁊ ea vet⁹ cauſa bellādi eſt. Cupido pfūda īperij ⁊ diuitiaꝝ qua p̄mo cū
rege Macedonū Philippo bellū ſūpſere: dū a Carthaginēſib⁹ p̄mebā
tur amicitiā ſimulātes ei ſubuenientē Anthiochū cōceſſione Aſie p̄ do
lum auertere: ac mox a Philippo Anthioc⁹ omnicis aurū agro ⁊ decē
milibus talētoz̄ ſpoliat⁹ eſt. Perſen deinde Philippi. F. poſt multa ⁊
varia certamīa apud Samothracas deos acceptuz in fidē callidi ⁊ re
pertozes pfidie: qz pacto vitā dederāt in ſomnis occidere eū. En cui⁹
amicitiā glozioſe oſtētāt initio pdidere: Anthioco pacis mercedē poſt
habitū cuſtodi agri captiui ſumptib⁹ ⁊ cōtumelijs ex rege miſerrimuz
ſeruoz̄ effec ere: ſimulatoq; īpio teſtamēto filiū eius Ariſtonicū qz pa
trium regnū petiuerat hoſtiū moze per triūphuz duxere: Aſia ab ipſis
obſeſſa eſt: poſtremo bithyniam Nicomede mozruo diripuere: cū fili⁹
Muſa quē regīa appellauerat genit⁹ haud dubie eſſet. Maz q̄d ego me
appellem: quē diſiunctū vndiq; regnis ⁊ tetrarchijs ab īperio eoz̄: qz
fama erat diuitē neq; ſeruiturū eſſe. p Nicomedē bello laceſſiuerūt ſce
leris eoz̄ haud ignarū et ea que accidere teſtatū. antea Cretēſes ſoli
oīm liberi ea tēpeſtate et rex Ptholome⁹: atq; ego vultus iniurias Ni
comedē bithynia expuli: Aſiamq; ſpolium regis Anthiochi recepi. Et
grecie dempſi graue ſeruitiū: incepta mea poſtremus ſeruorū Arche-
laus exercitu pdito īpediuit. Illiq; quos ignauia aut praua calliditas
vt meis laboz̄ib⁹ tuti eēnt armis abſtinuit: acerbiſſimas penas ſoluūt.

Ad Cesarem senem

Ptholomeus pcio dies bellū platans Cretēses ipugnari semel iā neq; finē: nisi excidio habituri. Equidē cū michi ob ipsoz inter ea mala dila ta plia magis q; pacē data intelligerē abnuentē. Tigrane: q mea dicta sero, pbat te remoto pculoibus alijs obnoxijs: rursus tū bellū cepi. Ab q; Cottaz Romanū ducē apud Calcedona terra fudi: mari exui classe pulcherrima: apud Liricū magno cū exercitu in obsidio morāti frumē tum defuit: nullo circū adnitēte: simul hyēs mari phibebat: ita sine vi hostiū regredi conat⁹ in patriū regnū naufragijs apud parū t heracle am militū optimos cū classib⁹ amisi: restituto deinde apud caberā exer citu: t varijs inter me atq; Luculū plijs iopia rursus ābos incessit. Il li suberat regnū Ariobarzanis bello ītactū ego vastis circū oib⁹ locis in armeniā cōcessi. secutiq; romani nō me sed morē suum oia regna sub uertēdi: qz multitudinē arctis locis pugna phibuere: iprudentiā tigra nis p victoria ostentāt. Nūc queso cōsidera nobis oppssis vtrū firmio rem te ad resistēdū: an finē belli futurū putes. Scio eqdez tibi magnas opes virorū: armoz̄ t auri esse: t ea re a nobis ad societatē ab illis ad predā peteris. Ceterū cōsilium est tigranis regno integro meis militi bus pcul ab domo puo labore p nostra corpora bellū cōficere. quomō neq; vincere neq; vinci sine tuo periculo possumus: an ignoras Roma nos postq; ad occidentē pgentib⁹ finē oceanus facit: arma huc cōuer tisse: neq; quicq; a principio nisi partū habere: domū: cōiuges: agros: i perū: cōuenas: olim sine patria sine parētibus: peste ꝓditos orbis ter rarū qbus nō humana vlla: neq; diuina obstāt: qn socios amicos pcul iuxtaq; sitos inopes potētisq; trahāt: excidātq;: oiaq; t maxie regna hostilia ducāt: nā que pauci libertatē: pars magna iustos dños volunt nos suspecti sum⁹ emuli t i tēpore vidices affuturi. Tu vero cui Seleu cra maxia vrbiū regnūq; pclidis iclitis diuitijs ē: qd ab illis nisi dolum

in presens et postea bellū expectas. Romani arma in oēs habēt acerri
ma in eos qb⁹ victi spolia maxīa sunt: audēdo: ⁊ fallēdo: ⁊ bella ex bel
lis serēdo magni facti. p hūc morē extīguent oīa: aut occidēt qō difficī
le ē si tu Mesopotamia: nos Armenia circūgredimur: exercit⁹ sine fru
mēto: sine auxilijs: fortūa aūt nr̄is vitijs adhuc īcolumē: teqꝫ illa fama
seqr̄ auxilio pfectū magnis regib⁹ latrōes gētiū oppssisse: qō vti facias
moneo hortorqꝫ neu mal' pnitie nr̄atuū platare qꝫ societate victor fieri:

Ad Cesarem senem de Republica.

OPulus Roman⁹ antea tenebat regna atqꝫ īperia fortu-
nam dono dare: itē alia q̄ p mortalis auide cupiunt: qr et
apud īdignos sepe erāt quasi p libidinē data: neqꝫ cuiqꝫ ī-
corrupta pmanserāt: sed res docuit id verū esse qō in carmīb⁹ Appius
ait Fabrū esse quenqꝫ fortune atqꝫ in te maxime qui tñ alios p̄gressus
es vt pri⁹ defessi sint hoīes laudādo facta tua qꝫ tu laude digna facien
do, ceterū vt fabricata sic virtute pta qꝫ magna industria haberi decet
Me incuria deformenr̄ aut corruāt īnfirmata, Nemo em̄ alteri īperi
um volēs cōcedit; et qꝫuis nou⁹ atqꝫ clemēs sit q̄ plus potest tñ qr ma-
lo esse licet formidar̄: Id cōuenit qr plerīqꝫ rerū potētes peruerse con
sulūt et eo se munitiores putāt: quo illi qbus imperitāt neqores fuere:
at contra id eniti decet cū ipse bon⁹ atqꝫ strēnuus sicuti qꝫoptimis īpe
rites: nā pessim⁹ qsqꝫ asperrime rectorē patr̄: sed tibi hoc graui⁹ est qꝫ
ante te oībus armis parta cōponere: bellū aliorū pace mollius gessisti
ad hoc victorie predā petunt: victi ciues sunt. Inter has difficultates
euadēdū est tibi atqꝫ in posterū firmāda respu. nō armis modo neqꝫ ad
uersum hostis: sed qō multo multoqꝫ asperius est bonis pacis artibus.
Ergo oēs magna mediocris sapiētia res huc vocat que qsqꝫ optīa po-
test vti dicāt: ac michi si vider̄ qualicūqꝫ modo tu victoriā cōposueris.

Jta alia oia futura: sed iã quo melius faciliusq; cõstituas paucis q̃ me
anim⁹ monet accipe. Bellũ tibi fuit Jmperator cũ hoie claro magnis
opib⁹ auido potẽtie maiore fortuna q̃ sapiẽtia: quẽ secuti sunt pauci p
suã iniuriã tibi inimici. Jtẽ quos affinitas aut alia necessitudo traxit.
Mã pticeps dñatõnis neq; fuit q̃squã: neq; si pati potuisset orbis terra
bello pcussus foret. Cetera mlt̃itudo vulgi more magis q̃ iudicio post
alius aliũ q̃si prudẽtiorẽ secuti: p idẽ tpũs maledictis iniquor occupã
de reipu. in spẽ adducti hoies: quib⁹ oia pbõ ac luxuria polluta erant
nõ currere in castra tua: t apte q̃etis mortem rapinas: postremo oia q̃
corrupto aio iubebat mĩtari: ex q̃s magna ps vbi neq; creditũ pdona
re: neq; te ciuib⁹ sicuti hostib⁹ vti vidẽt defluxere: pauci restitere q̃bus
maius ociũ in castris q̃ Rome futurũ erat: tãtayis creditor ipẽdebat.
sed ob easdẽ causas (imane dictu ẽ) q̃ti et q̃ multi mortales postea ad
Põpeiũ discesserit: eoq; p oẽ tpũs belli quasi sacro atq; ispoliato fano
debitores vsi. Jgit̃ qm̃ tibi victori de bello atq; pace agitandũ est hoc
vti ciuiliter deponas: illa q̃ iustissima: t diuturna sit: de teipso primus
qr cõpositur⁹ es quod optimũ factu est existima. Equidẽ ego cũcta ipe
ria crudelia magis acerba q̃ diuturna arbitror. Neq; quẽq; in multis
metuendũ eẽ: q̃n ad eũ ex multis formido recidat: eã vitã bellũ eternũ
et anceps gerere: qm̃ neq; aduersus neq; ab tergo aut laterib⁹ tut⁹ sis
semp in piculo aut metu agites. Cõtra q̃ benignitate clemẽtia iperiũ
tẽperauere: ijs leta et cãdida oia visa etiaz hostes eqores q̃ alij ciues:
an qui me his dictis corruptorẽ victorie tue nimisq; inuictos bona volũ
tate pdicent: scilicet q̃ ea q̃ externis nationib⁹ natura nobis hostibus
nosq; maiores nostri sepe tribuere: ea ciuib⁹ dãda arbitror: Neq; bar
baro ritu cede cedẽ t sanguinẽ sanguine expiãdũ: An illa q̃ pauloante
hoc bellũ in Cn. Põpeiũ victoriãq; Syllã increpabant̃: obliuio inter-

fecit Domitiũ: Carbonẽ: Brutũ: alios item nõ armatos neqꝫ in prelio belli iure: sed postea supplices ꝑ summũ scelus iterfectos plebẽ Roma nã in villa publica pecoris mõ cõsciſſam: heu qꝫ illa occulta ciuiũ funera ꝛ repẽtine cedes in parẽtũ aut liberorũ ſinũ: fuga mulierũ ꝛ puerorꝫ vaſtatio domuũ: Ante partã a te victoriã ſeua atqꝫ crudelia erãt. Ad qꝫ te ũdẽ hortant et. ſ. id certatũ eſſe vtriuſqꝫ veſtrũ arbitio iniurie fierẽt neqꝫ receptã ſed captã a te rẽpu. ꝛ ea cauſa exercit⁹ ſtipẽdijs cõfectis optimos ꝛ veterrimos oĩm aduerſum fratres parẽtiſqꝫ alij liberos armis ꝓtẽdere: vt ex alienis malis teterrimi mortales vẽtri atqꝫ ꝓfunde libidini ſumpt⁹ quererẽt: atqꝫ eſſent obprobria victorie quorũ flagitijs cõmacularetur bonorũ laus: neqꝫ eñ te preterire puto qlis quiſqꝫ eorꝫ more aut modeſtia etiã tũ dubia victoria ſeſe geſſerit: quoqꝫ mõ in belli adminiſtratõe ſcorta aut cõuiuia exercuerint: nõnulli quorũ etas neper ociũ quidez talis voluptas ſine dedecore attigerit. De bello ſatis dictũ. De pace firmanda: qñ tuqꝫ et oẽs tui agitatis: Primũ id queſo cõſidera qualis ſit de quo ꝓſultas ita bonis maliſqꝫ dimotis patẽtiꝫ ad verũ perges. Ego ſic exiſtimo (qñ orta oĩa intereũt) qua tẽpeſtate vrbi Romane fatũ excidij aduẽtarit: ciuis cũ ciuibus man⁹ ꝓferturos ita defeſſos ꝛ exãguis regi aut nationi ꝑde futuros aliter nõ orbis terrarũ neqꝫ cũcte gẽtes cõglobate mouere: aut cõtũdere queũt hoc ĩperium. Firmãda igit̃ ſunt vel cõcordie bona ꝛ diſcordie mala expellẽda id ita eueniet ſi ſumptuũ ꝛ rapinarũ licẽtiã dẽpſeris nõ adveterа inſtituta reuocãs: que iãpridẽ corruptis morib⁹ ludibrio ſunt: Sed ſi ſuam cuiqꝫ rez familiarẽ finẽ ſumptuũ ſtatueris: qñ is inceſſit mos vt hoies adoleſcentuli ſua atqꝫ aliena conſumere: nichil libidini atqꝫ alijs rogãtibus denegare pulcherrimum putent: eam virtutem et magnitudinẽ animi pudorem atqꝫ modeſtiam ꝑ ſecordia eſtimẽt. Ergo anim⁹ ferox

praua via ingressus vbi cōsueta nō suppetūt ferē accēsus in socios mō
modo in ciuis mouet cōposita res nouas vterib⁹ acquirit: q̄re tollen
dus fenerator i posterū vti suas q̄sq̄ res curem⁹. Ea vera atq̄ simplex
via est magistratū populo nō creditori gereret magnitudinē animi in
addēdo nō demēdo reipu. ostēdere: atq̄ ego scio q̄ aspera hec res i p̄n
cipio futura sit: p̄sertim ijs q̄ se in victoria licētius liberiusq̄ q̄ arctiꝰ fu
turos credebāt: quoꝝ si saluti potius q̄ libidini cōsules: illosq̄ nosq̄ ꝛ
socios in pace firma p̄stitues: si in eadē studia arteſq̄ iuuētutis erūt ne
ista egregia tua fama simul cū vrbe Roma breui cōcidet. Postremo sa
pientes pacis causa bellū gerūt: laborē spe ocij sustētāt. Nisi illā firmā
efficis vinci an vicisse q̄d retulit? quare capesse p deos rēpu. ꝛ oia aspa
vti soles psuade. Nāq̄ aut tu mederi potes: aut omittēda est cura omi
bus: neq̄ q̄sq̄ te ad crudelis penas aut acerba iudicia iuocat; q̄bus ci
uitas vastat magis q̄ corrigit: sed vt prauas artis malasq̄ libidies ab
iuuētute p̄hibeas: ea vera clemētia erit cōsuluisse: ne imerito ciues pa
tria expellerent retinuisse: ab stultitia ꝛ falsis voluptatib⁹: pacē cōcor
diā stabiliuisse nō si flagitijs obsecut⁹ delicta ppessus p̄sens gaudiū cū
mox futuro malo cōcesseri ac michi anim⁹ (q̄bus reb⁹ alij timēt) maxi
me fret⁹ est negocij magnitudie: et q̄ tibi terre ꝛ maria sil'oia cōponē
da sunt: q̄ppe res puas tm̄ ingeniū attingere neq̄t: magne cure magna
merces ē. Igit̄ puideas oportet vti plebs largitionib⁹ ꝛ publico frumē
to corrupta habeat negocia sua: q̄b⁹ ab malo publico detineat iuuēt⁹:
p̄bitati ꝛ industrie nō sūptib⁹ neq̄ diuitijs studeat: id ita eueniet si pe
cunie q̄ maxia oim pnicies est vsū atq̄ dedecus dēpseris. Nā sepe ego
cū admoneo reputāt quib⁹ q̄sq̄ rebus clari viri magnitudīe iuenissent
que res pplos nationesue magnis auctoribus auxissent ac deinde q̄bus
causis amplissima regna ꝛ impia corruissent: eadē semp bona atq̄ ma-

la reperiebam: oēsq; victores diuitias cōtēpsisse: ⁊ victos cupiuisse: ne q; aliter q̄sq; extollere sese ⁊ diuina mortalis attigere potest: nisi omissis pecunie ⁊ corporis gaudijs aīo indulgēs nō assentādo neq; cōcupita p̄bendo puersam gratiā gratificās: sed in labore patiētia bonisq; p̄ceptis ⁊ factis fortib⁹ exercitādo. Mā domū aut villā extruere eam signis auleis alijsq; opib⁹ exornare: ⁊ oīa poti⁹ q̄ semet visendū efficere .i. nō diuitias decori habere: sz ip̄m illis flagitio esse: porro eis q̄b⁹ bis die ventrē onerare: nullā noctē sine scorto q̄escere mos ē: vbi aīm quez dñari decebat seruitio opp̄ssere: nequaq; eo postea hebeti atq; claudo p exercitio vti volūt. Mā iprudētia pleraq; ⁊ se p̄cipitāt. Uerū hec et oīa mala pariter cū honore pecunie desinēt. Si neq; magistrat⁹ neq; alia vulgo cupiēda venalia erūt: ad hoc puidēdū est tibi quonā mō Jtalia atq; puincie tutiores sint: id qō factu haud obscuruz ē: Mā ijdē oīa vastāt: suas deserēdo domos: ⁊ p iuriā alienas occupādo. Jtez ne vti adhuc militia iiusta aut iequalis sit: cū alij trigita: ps nullū stipēdiū faciet: ⁊ frumentū id qō antea p̄miū gnauie fuit: p municipia ⁊ colonias illis dare cōueniet: stipēdijs meritis domos reuerterit: q̄ reipu. necessaria tibiq; glorioſa rat⁹ sum q̄ pauciſſimis absolui. Mō peius videtur pauca nunc de facto meo disserere. Pleriq; mortales ad iudicandū satis ingenij habēt aut simulant: verum enim ad reprehendenda aliena facta aut dicta ardet oīb⁹ animus: vix satis apertuz os aut lingua prompta videtur: que edicta pectore euolat: quibus me subiectū haud penitet: magis reticuisse pigeret: nam siue hac seu meliore alia via perges a me quidē p virili parte dictum et adiutū fuerit reliquū est optare vtiq; tibi placuerit ea dij imortales approbēt beneq; eucnire sināt.

Ad. C. Cesarem oratio de Republica

Ad C. cesarem senē oro de repu.

Clio ego q̄z difficile atq; asperū factu sit cōsiliū dare Regi aut iperatori: postremo cuiq̄ mortali cui⁹ opes in excelso sunt. Quippe cū illis cōsultoꝝ copie adsint: neq; de futuro quisq̄ satis callidus satisq; prudēs sit. Quinetiā sepe praua magis q̄z bona cōsilia ꝓspere cueniūt: qr pleraq; res fortuna ex libidīe sua agitat. Sz michi studiū fuit adolescētulo rēp. capessere: atq; i ea cognoscēda multā magnāq; curā habui; nō ita vt magistratū mō caperē: quē multi malis artib⁹ adepti erāt. Sed etiā vt rēpu. domi militieq; q̄tūq; armis viris opulētia posset cognitū haberi. Jtaq; michi mlta cū aīo agitāti cōsiliuz fuit famā modestiāq; meā post tuā dignitatē haberi: & cui⁹ rei iubet periculū facere: dū qd tibi ex eo glorie acciderit. Jdq; nō temere ex fortuna tua decreui: sz qr in te ꝓter ceteras artē vnā egregie mirabilē cōperi semp tibi maiorē i aduersis q̄z in scōis reb⁹ aīm esse: sed p ceteros mortalis illa res clarior ē: qō pri⁹ defessi sunt hoies laudādo atq; admirādo munificētiā tuā: q̄z tu faciūdo q̄ glia digna eēnt. Eqdez michi decretū ē nichil tā ex alto reperiri posse: qō nō cogitāti tibi i prō ptu sit: neq; ego q̄ visa sunt de repu. tibi scripsi: qr michi ꝓsiliū atq; igeniū meū āplius equo ꝓbaret. Sz iterq; labores militie iter plia: victorias iperiū statui admonendū te de negocijs vrbanis. Manq; tibi si id mō i pectore ꝓsilij ē vt te ab iimicoꝝ ipetu vidices quoq; mō cōtra aduersum cōsulē bñficia ppli retineas idigna virtute tua cogitas: sin i te ille aīm⁹ est q iā a prīcipio nobilitatis factionē disturbauit plebē ro. ex graui seruitute i libertatē restituit in ptura iimicoꝝ arma iermis disiecit: domi militieq; tāta & tā pclara facinora fecit: vt ne iimici qdē queri qcq; audeāt: nisi de magnitudine tua: qn tu accipe ea q̄ dicā de summa repu. q̄ pfecto aut vera iuenies aut certe haud pcul a vero. Sz qñ En. Pōpei⁹ aut aī prauitate: aut qr nichil maluit qō tibi obesset. Jta lapsꝰ

est: vt hostib⁹ tela ī man⁹ iaceret. Quib⁹ ille reb⁹ rēpu. cōturbauit: eis-
dē tibi restituēdū est primū oīm summā ptātē moderādi: de vectigali-
bus sūptib⁹ iudicijs senatorib⁹ paucis tradidit pleb. Ro. cui⁹ ātea sū-
ma ptās erat: neq; ijs q̄dem legib⁹ in seruitute reliqt iudicia: tametsi sl
cut antea trib⁹ ordinib⁹ tradita sunt: tñ idē illi factiosi regūt: dant adi-
mūt q̄ iubet: īnocētes circūueniūt: suos ad honorē extollūt. Nō facin⁹
nō pbrū aut flagitiū obstat: quomin⁹ magistrat⁹ capiāt: quos ꝯmodū
est trahūt rapiūt. Postremo tanq; vrbe capta libidīe: ac licētia sua p
legib⁹ vtunt: ac me q̄dem mediocris dolor angeret: si virtute parataz
victoriā more suo p seruiciū exercerēt. Sed hoīes īertissimi: quoruz in
oīs vis virtusq; līgua sita est: forte atq; alteri⁹ secordia dñationē abla
tam īsolētes agitāt. Nā q̄ seditio aut dissensio ciuilis tot tā illustris fa-
milias ab stirpe euertit: aut quor vnq; victoria aīm⁹ tā ꝓceps tāq; im
moderat⁹ fuit. L. Sylla: cui oīa ī victoria lege belli licuerūt: tāetsi sup
plicio hostiū ptis suas muniri ītelligebat: tñ paucis īterfectis ceteros
bñficio q; metu retinere maluit. At hercle Catone. L. Domitio ceteris
q; eiusdē factiōis: quadragīta senatores: multi ꝓterea cū spe bona ado
lescētes sicuti hostie mactati sūt. Cū īterea īportunissima gīa hoīz tot
miseror ciuiū sanguīe satiari nequere. Nō orbi liberi: nō parētes exa
cta etate. Nō gemit⁹ virorū luct⁹ mulierū īmanē eorū aīm inflexit: q̄n
acerbi⁹ in dies male faciūdo ac dicūdo dignitate alios: alios ciuitatē
euersum irēt. Nā q̄d ego de te dicā cui⁹ cōtumeliā hoīes ignauissimi vi
ta sua ꝯmutare nolūt: scz neq; illis tāte voluptati ē. Tāetsi īsperātib⁹
accidit dñatio q;to merore tua dignitas: q̄ optati⁹ habēt ex tua calami
tate piculū libertatis facere q; p te. p. r. īperiū maximū ex magno fieri
quo magis tibi etiā atq; etiā aio pspiciēdū est quonā mō rez stabilias
cōicesq; mihi quidē que mens suppetit eloqui nō dubitabo. Ceteruz

tui erit ingenij ꝓbare que vera atqz vtilia factu putes. Jn duas ptes ego ciuitatē diuisā arbitror sicut a maiorib⁹ accepi in pfestet plebē an tea in patrib⁹ sūma auctoritas erat vir multo maxīa in plebe. Jtaqz se pi⁹ in ciuitate secessio fuit. Semꝑqz nobilitatis opes diminute sunt: et ius ppli amplificatū: sed plebs eo libere agitabat qz nulli⁹ potētia sup leges erat: neqz diuitijs aut supbia: sz bona fama factisqz fortib⁹. Mobi lis ignobilē āteibat; hūillim⁹ qsqz in armis aut militia nulli⁹ honeste rei egēs satis sibi satisqz patrie erat, Sed vbi eos paulatiz expulsos agris iertia atqz iopia: icertas domos hre subegit: cepere alienas opes pete re: libertatē suā cū repu. venalē habere. ita paulati ppls q dñs erat cuz ctis gētib⁹ iperitabat dilapsis ē: et ꝓ cōi iperio priuati sibi qsqz seruitu tem pepit. Hec igit multitudo primū malis moribꝰ ibuta: deīde i artis vitasqz varias dispallata nullo mō inter se cōgruēs parū michi qdē ido nea videt ad capessendā rēpu. Ceterū additis nobis ciuib⁹ magna me spes tenet fortey oēs expgiscant ad libertatē: qppe cū illis libertatis retinēde tū his seruitutis amittēde cura orict: hos ego cēseo ꝑmixtos cū veterib⁹: nouos in colonijs cōstituas. Jta t res militaris opulētior erit t plebs bonis negocijs ipedita malū publicū facere desinet. Sz nō iscius neqz iprudēs sum q mea res aget: q seuitia qve tēpestates hoim nobiliū future sint: cū idignabunt oia fundit⁹ misceri antiqs ciuib⁹ hāc seruitutē ponī: regnū veniqz ex libera ciuitate futurū vbi vni⁹ munere multitudo igēs in ciuitatē puenerit. Equidē ego sic apud aīm meū sta tuo malū facin⁹ in se t mittere q incōmodo reipu. gīam sibi cōsilie t vbi bonū publicū etiā ꝑuatim vsui ē: id vero dubitare aggredi secordie at qz ignauie duco. Ab. Lubio drufo sp cōsiliū fuit in tribunatu sūma ope niti ꝓ nobilitate: neqz vllā rē in principio agere itendit: nisi illi auctores fuerāt hoies factiosi: qb⁹ dolus atqz militia fide carioza erāt: vbi itelle

xerunt per vnū hoīem maximū bñficiū multis mortalib⁹ dari: videlz ⁊ sibi q̄sq̄ cōsci⁹ malo atq̄ īfido aīo eē de. M. Lubio druso iuxta ac se existimauerūt. Itaq̄ metu ne ꝑ tantā gr̄am solus rerū potiret: ꝯtra eā nixi sua ipsius ꝯsilia disturbauerūt: quo tibi īpator maiore cura fideq̄ amici ⁊ multa p̄sidia parāda sunt: hostē aduersum dep̄mere strēnuo hoī haud difficile ē: occulta ꝑicula neq̄ facere neq̄ vitare bonis ī prōptu ē Igit vbi eos ī ciuitatē adduxeris: qm̄ q̄dem renouata plebs erit: in ea re maxīe aīm exercitato: vt colant boni mores ꝯcordia īter veteres ⁊ nouos coalescat. sz multo maximū bonū patrie: ciuib⁹: tibi: liberis: postremo hūane gēti peperis si studiū pecunie aut sustuleris aut q̄ad res referet minueris: aliter neq̄ p̄uata res neq̄ publica neq̄ domi neq̄ militie regi pōt: nā vbi cupido diuitiarū īuasit: neq̄ disciplina neq̄ artes bone neq̄ īgeniū vllū satis pollet: q̄n aīus magis aut min⁹ mature: postremo tñ succūbat: sepe iā audiui q̄ reges q̄s ciuitates et rōes ꝑ opulētiā magna īpia amiserint: q̄ ꝑ virtutē īopes ceperāt: iō haud mirādū ē Nā vbi bon⁹ deteriorē diuitijs magis clarū magisq̄ acceptū videt: primo estuat: multoq̄ ī pectore voluit. Sz vbi gl̄ia honorē magis īdies: virtutē opulētia vīcit aīus ad voluptatē a vero deficit: q̄ppe gl̄ia īdustria alit: vbi eā dēpseris: ipsa ꝑ se virt⁹ amara atq̄ aspa est. Postremo vbi diuitie clare habent: ibi oīa bona vilia sūt. Fides ꝓbitas pudor pudicitia: nā ad virtutē vna ardua via ē. Ad pecuniā qua cuiq̄ lubet nitit ⁊ malis ⁊ bonis reb⁹ ea creat. Ergo ī pr̄is auctoritatē pecunie demito neq̄ de capite neq̄ de honore ex copijs q̄sq̄ magis aut min⁹ iudicauerit: si vt neq̄ p̄tor neq̄ cōsul ex opulētia verꝫ ex dignitate creet. sed de mgr̄atu facile ppl̄i iudiciū fit: iudices a paucis ꝓbari regnū ē: ex pecunia legi īhonestū. q̄re oēs p̄me classis iudicare placz: sz nūero pl̄es q̄ iudicant: neq̄ rhodios neq̄ alias ciuitates vnq̄ suoꝝ iudicioꝝ penituit:

vbi ꝓmiscue diues ⁊ paup: vt cuiqꝫ sors tulit de maximis rebꝰ iuxta ac de mimis discept at: sed mgr̃atibꝰ creãdis haud michi q̃dẽ absurde placet lex quã. C. Gracchꝰ ĩ tribunatu ꝓmulgauerat: vt ex confusis q̃nqꝫ classibꝰ sorte cẽturie vocarent̃: ita coequãt̃ dignitate pecunia virtute ãteire aliꝰ aliũ ꝓperabit: nec ego magna remedia ꝯtra diuitias statuo nã ꝑinde oẽs res laudant̃ atqꝫ appetunt̃: vt earũ rer̃ vsus ẽ: malitia ꝑ mijs exercet̃ vbi ea dẽpseris: nemo oĩm gratuito malus ẽ. Ceterũ auaritia belua fera: ĩmanis: ĩtolerãda est: q̃ intẽdit oppida agros fana atqꝫ domos vastat: diuina cũ hũanis ꝑmiscet neqꝫ exercitus neqꝫ menia obstãt q̃minꝰ vi sua penetret. Fama: pudicitia: liberis: pr̃ia: atqꝫ parẽtibꝰ cũctos mortalis spoliat. Uer̃ si pecunie decꝰ ademeris magna illa vis auaricie facile bonis moribꝰ vincet̃: atqꝫ hec ita sese habere tãetsi oẽs equi atqꝫ ĩiqui memorẽt: tñ tibi cũ factõe nobilitatis aut mediocriter certandũ ẽ: cuiꝰ si dolũ caueris alia oĩa in ꝓcliui erũt. nã ij si virtute satis valerẽt magis emuli bonor̃ q̃ ĩuidi eẽnt: qꝛ desidia ⁊ inertia stupor eos atqꝫ torpedo ĩuasit: strepũt: obtrectãt: alienã famã bonã suum dedecꝰ estimãt. Sꝫ q̃d ego plura q̃si de ignotis memorẽ. M. bibuli fortitudo atqꝫ aĩ vis in ꝯsulatũ erupit: hebes lĩgua: magis malꝰ q̃ callidꝰ ĩgenio: Quid ille audeat cui cõsulatꝰ maximũ ĩperiuꝫ maxĩo dedecori fuit. An. L. Domitij magna vis ẽ: cuiꝰ nullũ mẽbrũ a flagitio aut facio re vacat: lĩgua vana: manꝰ cruẽte: pedes fugaces: q̃ honeste noĩari nequeũt ĩhonestissima. vniꝰ tñ. M. Catonis ĩgeniũ versutũ loquax callidũ haud cõtẽno: parant̃ hec disciplĩa grecor̃. Sꝫ virtꝰ vigilãtia labor apud grecos nulla sũt: q̃ppe q̃ domi libertatẽ suã ꝑ inertiã amiserũt: cẽses ne eor̃ ꝑceptis ĩperiũ haberi posse. Reliq̃ de factiõe sunt ĩertissimi nobiles: in q̃bꝰ sicut ĩstituto ꝑter bonũ nomẽ nichil est additamenti. L. Postumiꝰ. M. Fauoniꝰ michi vident̃ q̃si magne nauis supuacua one-

ra eē. vbi salui puenire visi sūt. Si qd aduersi cohortū ē de illis potissimum iactura fit: qz pcij minimi sunt. tūc qm̄ sicvt michi videor de plebe renouāda corrigēdaq; satis disserui. De senatu q̄ tibi agēda videnť dicam. postq; michi etas ingeniūq; adoleuit: haud ferme armis atq; eqs corpo exercui: sed aīm in litteris cogitaui: qōnā firmio erat in laborib9 habui: atq; ego in ea vita multa legēdo atq; audiēdo ita cōperi oīa regna itē ciuitates nationes vsq; eo psperū iperiū habuisse dū apud eos vera psilia valuerūt: vbicūq; gratia tior voluptas ea corrupere. Post paulo īminute opes: deīde adēptū iperiū: postremo seruio īposita est Equidē ego sic apud aīm meū statuo cuicūq; in sua ciuitate āplior illustrioq; loco q; alijs est: ei magnā curā esse reipu. Mā ceteris salua vrbe tm̄modo libertas tuta ē: q p virtutē sibi diuitias: deco honorē peperūt Vbi paulū inclinata respu. agitari cepit multipliciter aīmo curis atq; laborib9 fatigať aut gloriā aut libertatē aut rē familiarem defensat. oī bus locis adest: festinat q̄to in secūdis rebus florētior fuit: tanto in aduersis asperio magisq; anxie agitat. Igiť vbi plebs senatui: sic vbi corpus ario obedit: eiusq; cōsulta exequiť patris psilio valere decet: ppto supuacanea est calliditas. Itaq; maiores nostri cū bellis asperrimis p mereně equis: viris: pecunia amissa nunq; defessi sūt armati de iperio certare: nō inopia erarij: nō vis hostiū: nō aduersa res ingentē eoz aīm subegit. Quin quevirtute ceperāt simul cū aīa retinerent. Atq; ea magis fortibus cōsilijs q; bonis prelijs patrata sunt. Quippe apud illos vna respu. erat: Ei omnes cōsulebāt: factio cōtra hostis parabať. Corpus atq; ingenium patrie non sue quisq; potētie exercitabat: at hoc tē pore cōtra ea homines nobiles: quorum animos secordia atq; ignauia inuasit: ignari laboris hostiū militie domi factione instructi p supbiam cūctis gētibo moderanť. Itaq; patres quorū cōsilio ātea dubia respu.

stabiliebat̃ opp̃ssi ex aliena libidine huc atq; illuc fluctuãtes agitant̃ ĩ
terdũ alia deĩde alia decernũt vti eorũ q̃ dñant̃ simultas arrogãtia fer
tur. Ita bonũ malũq; publicũ estimãt q̃ si aut libertas equa oĩm aut sẽ
tẽtia obscurior eẽt maiorib⁹ opib⁹ respu. et min⁹ potẽs nobilitas esset.
Sed qm̃ coequari gr̃a oĩm difficile est q̃ppe cũ illis maiorꝝ virt⁹ partaꝫ
reliquerit gloriã: dignitatẽ: cliẽtelas cetera multitudo pleraq; ĩscia sit
Sentẽtia eorꝝ a metu libera ita occulto sibi q̃sq; alteri⁹ potentia carior
erit libertas iuxta bonis ⁊ malis strẽnuis atq; ignauis optabilis ẽ. Ue
rum eã pleriq; metu deserũt stultissimi mortales q̃ in certamĩe dubiuꝫ
quorsum accidat: id ꝑ inertiã in se q̃si victi recipiũt. Igit̃ duab⁹ reb⁹ cõ
firmari posse senatũ puto si numero auct⁹ ꝑ tabellã sn̄iam feret. Tabel
la obtẽtui erit: quo magis aĩo libero facere audeat: in multitudĩe ⁊ p̃si
dij plus ⁊ vsus ãplior est. Naꝫ fere his tẽpestatib⁹ alij iudicijs publicis
alij p̃uatis suis atq; amicorũ negocijs ĩplicati haud sane reipu. cõsilijs
affuerũt. Neq; eos magis occupatio q̃q; supba ĩperia distinuere: hoĩes
nobiles cũ paucis senatorijs quos ad ditamẽta factõis habent: q̃cunq;
libuit ꝓbari: rep̃hẽdere: decernere: ea vti libido tulit fecere. Uerũ vbi
numero senatorꝝ aucto ꝑ tabellã sentẽtie dicent̃: illi supbiam suã dimit
tent: vbi ijs obediendũ erit: q̃bus antea crudelissime ĩperitabãt. Forsi
tan ĩperator ꝑlectis litteris decernes quẽ numerũ senatorũ fieri place
at quoq; mõ in mlta ⁊ varia officia distribuat̃. Iudicia qm̃ p̃me classis
mittẽda putẽ: q̃ descriptio: qui numer⁹ in quoq; gñe futur⁹ sit. Ea mihi
oĩa generatĩ describere haud difficile factu fuit: sed pri⁹ laborãdũ visũ
est de sũma cõsilij: idq; tibi ꝓbãdũ verũ eẽ. si hoc itinere vti decreueris
cetera in prõptu erũt. Uolo ego cõsiliũ meũ prudẽs maxĩeq; vsui esse.
Nã vbicũq; tibi res ꝓspere cedet: ibi michi bona fama eueniet. Sꝫ me
illa magis cupido exercet: vt quocũq; mõ q̃q̃ p̃mũ respu. adiuuet̃ liber

tatem gloria clariorē habeo. Atq; ego te oro hortorq; ne clarissimꝰ ipe
rator Gallica gēte subacta. P. R. sūmū atq; iuictū iperiū tabescere ve
tustate: ac p summā secordiaz dilabi patiaris: pfecto si id accidat: neq;
tibi nox: neq; dies curā aī sedauerit: qn in sōnijs exercitꝰ furibūdꝰ atq;
ea mēs alienata mēte feraris. Nāq; michi p vero cōstat oīm mortaliū
vitā diuino numine iuiseri: neq; bonū neq; malū facinꝰ cuiusq; p nichi
lo haberi. Sz ex natura diuersa p̄mia bonos malosq; seq. Interea for-
te ea tardiꝰ pcedūt. suus cuiq; aīus ex cōsciētia spē p̄bet. qd si tecū pa
tria atq; parētes possent loq. s. hec tibi dicerēt. O Cesar: nos te genui
mus fortissimi viri in optīa vrbe decꝰ p̄sidiūq; nobis: hostibꝰ terrorē q̄
multis laboribꝰ ⁊ piculis ceperamꝰ: ea tibi nascēti cū aīa simul tradidi
mus: patriā maximā ī terris domū familiāq; in p̄ria clarissimā. p̄terea
bonas artis: honestas diuitias: postremo oīa honestamēta pacis: ⁊ p̄-
mia belli p ijs āplissimis bn̄ficijs nō flagitiū a te neq; malū facinꝰ peti-
mus: sz vti libertatē euersā restituas: qua re patrata pfecto pgēt oīs
fama virtutis tue volitabit. Nāq; hac tēpestate tāetsi domi militieq; p̄
clara facinora egisti: tn̄ gl̄ia tua cū multis viris fortibꝰ eq̄lis ē. Si vero
vrbē āplissimo noīe ⁊ maxīo īperio ppe iā ab occasu restitueris: qs te
clarior: qs maior in terris fuerit? qppe si morbo iā aut fato huic īpio se
cus accidat: cui dubiū ē qn p orbē terraꝝ vastitas: bella: cedes oriant?
Qd si tibi bona lubido fuerit p̄rie parētibus gratificādi posteroq; tp̄e
Re. P. restituta sup oīs mortales gl̄ia agnita tuaq; vniꝰ mors vita cla
rior erit. Nā viuos īterdū fortuna sepe īuidia fatigat. Ubi aīa nature
cessit dēptis obtrectatoribꝰ ipsa se virtꝰ magis magisq; extollit: q̄ mi-
chi vtilissima factu visa sunt: queq; tibi vsui fore credidi q̄ paucissimis
potui pscripsi: ceterū deos īmortalis obtestor: vt quocūq; modo ages
ea res tibi Reiq;. P. pspere eueniat. Finis.

Inuectiua. C. Saluſtii in ciceronẽ

C. Criſpi Saluſtij vita.

CRiſpus Saluſtius gen⁹ ex Amiterno Sabinoꝝ duxit. C. Saluſtio pr̃e genit⁹: ex liberalib⁹ artib⁹ in qb⁹ educat⁹ erat p̃ter eruditionẽ nichil accepit: oĩb⁹ voluptatib⁹ turpiſſime ĩdulſit: paternam domũ vẽdidit vt crimĩe adulterij ſe redimeret: ex q̃ſtura ⁊ tribunatu nullã laudẽ eſt aſſecut⁹: fauẽte. C. Ceſare p̃toꝝ affricã ſortit⁹ puĩtiam expilauit ⁊ exhauſit: tantũqz idẽ pecuniarũ reportauit vt ameniſſimos hortos ſub Quirinale extra pomerĩũ ad collinã portã titulo ſui nominis ẽpto loco habuerit: atqz adornauerit nõ vulgares illi⁹ ſeculi et poſteroꝝ etatib⁹ delitias atqz ſeceſſum: vſqz ad exactã etatẽ libidĩs auidus ⁊ potẽs: in amicitia vari⁹ ⁊ incõſtãs. Sepius tñ liuido dẽte momordit: habit⁹ eſt ore ĩprobo: et aĩo inuerecũdo: manes Põpei magni (exiſtimãs hac via ſe Ceſari gratiorẽ fore) lacerare auſus ẽ. vnde ĩ Saluſtiũ Leneus Põpeij libert⁹ ſcripſit: moreſqz ei⁹ ſigillatim paucis vocabulis exp̃ſſit. Nebulonẽ: lurconẽ: popinonẽ: et laſtaurũ appellans. vox poſtrema ĩdicat fuiſſe hoĩez valide libidĩs. Scripſit ſtilo nõ abhorrẽte a veterib⁹. extat ꝓiuratio Catiline ⁊ bellũ Jugurthinũ: et q̃dã cõtiões e libris belloꝝ ciuiliũ. vt ſecreta ĩimici fideli⁹ ĩtelligeret. Terẽtiã a Ciceronẽ repudiatã duxit vxorẽ: ⁊ q̃ tertio nupſit Meſſale Cornino

Inuectiua. C. Saluſtij in Ciceronem.

GRauiter ⁊ iiquo aĩo maledicta tua paterer. M. Tulli ſi te ſcirẽ iudicio magis q̃ morbo aĩ petulãtia iſta vti. Sed cũ in te neqz modũ neqz modeſtiã vllã aĩaduertero rũdebo tibi: vt ſi quaz maledicẽdo voluptatẽ cepiſti: eã male audiẽdo amittas: vbi q̃rar: q̃s iplorẽ. P. C. diripi rẽpu. atqz audaciſſimo cuiqz eẽ pſidie locũ: an apꝰ pplm ro. q̃ ita corrupt⁹ eſt largitõib⁹ vt ſeſe ac fortunas ſuas venales habeat: An apꝰ vos. P. C. quoꝝ auctoritas turpiſſimo cuiqz ludibrio

eſt? Vbi.Ab.T.leges iudicia Po.ro.defendit atq; ĩ ordine ita mode=
rat quaſi vn⁹ reliquus ex familia viri clariſſimi Scipionis Af.ac nõ re
ptitius accit⁹ ac pauloãte inſitus huic vrbi ciuis.an vero.Ab.Tulli fa
cta tua ac dicta obſcura ſunt? an nõ ita a pueritia vixiſti vt nichil flagi
tioſum corpori tuo putares qõ alteri collibuiſſet: an.ſ. iſtã ĩmoderataz
tuã eloquentiã apud.Ab.Piſonẽ non pudicitie iactura pdidiciſti. Jta
q; minime mirandũ eſt q; eã flagitioſe vẽditas quã turpiſſime paraſti.
Verũ (vt opinor) ſplẽdor domeſticus tibi aios attollit vxor ſacrilega
ac piurijs nobilitata: filia matri pellex: tibi iucũdior atq; obſequẽtior
q; parẽti par eſt: domũ ipſã tuã vi & rapinis funeſtã tibi ac tuis cõpara
ſti videlz vt nos ꝓmonefacias q; cõuerſa reſpu.ſit: cũ in ea domo habi
tares hõ flagitioſiſſime q. P. Craſſi viri clariſſimi fuit. atq; cuz hec ita
ſint: Cicero ſe dicit in cõſilio deorũ imortaliũ fuiſſe: inde miſſuz huic vr
bi ciuibuſq; cuſtodez abſq; carnificis noĩe. Qui ciuitatis incõmoda in
gloziã ſuã ponit: quaſi vero nõ illius cõiuratõis cã fuerit cõſulat⁹ tu⁹.
Et idcirco reſpu. diſiecta eo tpe quo te cuſtodẽ hẽbat. Sed (vt opior)
illa te magis extollũt q; poſt cõſulatũ cũ vxore de repu. cõſuluiſti cũ le
gis Plaucie iudicia domi faciebatis: ex cõiuratis alios pecunie cõdẽ=
nabas. Cũ tibi ali⁹ Tuſculanã ali⁹ põpeianã yillã edificabat: ali⁹ domũ
emebat: q; vero nichil poterat hic erat calũnie prim⁹: hic aut domũ tu
am oppugnatũ venerat: aut iſidias ſenatui fecerat. deniq; de eo tibi cõ
pertũ erat: q; ſi tibi falſa obijcio redde rõem q; tũ patrimonij acceperis
Quid tibi litib⁹ accreuerit: q; ex pecũia domũ paueris. Tuſculanũ & põ
peianũ ifinito ſũptu exedificaueris? Aut ſi retices cui dubiũ põt eſſe q;
opulẽti ã iſtã ex ſanguĩe & miſerijs ciuiũ p aſti? vex (vt opior) homo no
uus arpias ex. Ab. Craſſi familia illi⁹ virtutẽ imitat. Cõtẽnit ſimilitatẽ
hoim nobiliũ. Po. Ro. curã hz: neq; terrore neq; gfa mouet. Illud vo

Inuectiua. C. Saluſtii in Ciceronẽ

amicitia tantũ ac virtꝰ eſt aĩmi: ĩmo vero homo leuiſſimꝰ: ſupplex ĩimicis: amicis cõtumelioſus: mõ harũ modo illarũ partiũ: fidus nemini: leuiſſimꝰ ſenatoꝛ: mercenariꝰ patronꝰ: cuius nulla ꝑs coꝛpis a turpitudine vacat: lĩgua vana: manꝰ rapaciſſime: gula ĩmenſa: pedes fugaces: q̃ honeſte moĩari nõ poſſunt inhoneſtiſſima. Atq; is cũ eiuſmodi ſit tñ audeꝛ. O foꝛtunatã natã me ꝯſule Romã. Te foꝛtunatã ꝯſule Ciceroꝛ: ĩmo vero infelicẽ ꝛ miſerã q̃ crudeliſſimã ꝓſcriptionẽ ciuiũ ꝓpeſſa eſt: cũ tu ꝓturbata repu. metu perculſos oẽs bonos parere crudelitati tue cogebas: cũ oĩa iudicia õs leges ĩ tua libidie erãt: cũ tu ſublata lege poꝛtia erepta libertate oĩm noſtrũ vite neciſq; ptãtẽ ad te vnũ reuocaueras: atq; parũ q̃dem vl̃ parũ eſt qõ ĩpune feciſti verũetiã cõmemoꝛãdo exꝓbꝛas. neq; licꝫ obliuiſci ius ſeruitutis ſue egeꝛis oꝛo te Cicero feceꝛis q̃d libet: ſatis ẽ ꝓpeſſos cẽ: ne ẽt aures nr̃as odio tuo onerabis: etiam moleſtiſſimis verbis ĩſectabere. cedãt arma toge cõcedat laurea lĩgue. Quaſi vero togatꝰ ꝛ nõ armatꝰ ea q̃ gloꝛiaꝛis cõfeceꝛis. Syllãq; dictatoꝛẽ ꝓter nomẽ ĩperĳ quicq; ĩterfuerit. ſꝫ q̃d ego plura de tua ĩſolẽtia ꝯmemoꝛẽ: quẽ minerua oẽs artes edocuit: Jupiter optimꝰ maximus ĩ ꝯſiliũ deoꝝ admiſit: italia exulẽ hũeris ſuis repoꝛtauit. oꝛo te romule arpĩas: q̃ egregia tua ꝟtute oẽs paulos: fabios: ſcipiões ſupaſti: quẽ tãdẽ locũ in hac ciuitate obtĩes: q̃ tibi ꝓtes. r. p. placẽt: quẽ amicũ quẽ ĩimicũ hẽs: cui ĩ ciuitate feciſti iſidias: quo iure de exilio tuo diuachio rediſti: cũ ſeq̃baꝛ; q̃s tyrãnos appellabas eoꝝ potẽtie faues. q̃ tibi ãte optiates videbant eoſdẽ dementes ac furioſos vocas. Elatinũ cãm agis: de ſextio male eſtias. bibulũ petulãtiſſis ꝟbis ledis: laudas Ceſarẽ quẽ maxie odiſti: ꝛ ei maxie obſeq̃ris: aliõ ſtãs: aliõ ſedẽs ſẽtis de repu. his maledicis: illos odiſti: leuiſſie trãſfuga neq; ĩ hac neq; ĩ illa ꝓte fidẽ hẽs.

M. T. C. rñſio: cõtra. C. Saluſtium.

AVdemũ magna voluptas eſt Cri. Saluſti equalẽ ac pa-
rem verbis vitã agere: neq̃ q̃cq̃ tã obſcenũ dicere cui nõ
ab iitio pueritie oĩ genere facinoris etas tua reſpondeat
vt oĩs oſo moꝛib⁹ cõſonet. neq̃ eſt̃ qui ita viuit vt tu aliter ac tu loq̃ põt
neq̃ q̃ tam illoto ſermone vtĩ vita honeſtioꝛ ẽ. Quo me vertã. P. L.
vnde iitiũ ſumã? mai⁹ eſt̃ michi dicẽdi on⁹ ĩponĩ quo notioꝛ eſt vterq̃
noſtrũ: qõ ſi aut de mea vita atq̃ actib⁹ nr̃is huic cõiuratoꝛi reſponde
roꝛ: inuidia gliam cõſequeĩ: aut ſi hui⁹ facta: moꝛes: oẽm etatẽ nudaue
roꝛ in idẽ vitiũ incidã, pcacitatis qõ huic obĩcio. id vos ſi forte offendi
mini iuſti⁹ huic q̃ michi ſuccẽſere debetis q̃ iitiuꝫ ĩtroduxit: ego dabo
operã vt t̃ p me minimo cũ faſtidio reſpõdeã t̃ ĩ hũc mime mẽtit⁹ eſſe
videar. Scio me. P. L. in reſpõdẽdo nõ habere magnã expectationẽ
q̃ nullũ vos ſciatis nouũ crimẽ in Saluſtiuꝫ audituꝛos: ſed oĩa vetera
recogniturꝛos. Quib⁹ t̃ mee t̃ veſtre iã t̃ ipſi⁹ aures calẽt: verũ eo ma-
gis odiſſe debetis hoĩem q̃ ne icipiẽs q̃dẽ peccare mĩmis rebus poſuit
rudimentũ: ſed ita igreſſus ẽ vt neq̃ ab alio vici poſſit neq̃ ipſe ſe oĩno
reliqua etate p̃terire: itaq̃ nichil aliud ſtudet niſi vt lũculẽt⁹ cũ quouis
volutari. lõge vero fallit̃ opinione: nõ eſt̃ pcacitate lĩgue vite ſoꝛdes
eluunt̃: ſed ẽ quedã calũnia quã vnuſq̃ſq̃ noſtrũ teſtãte aĩo ſuo fert de
eo qõ falſum crimẽ obiectat: q̃ ſi vita iſti⁹ memoꝛiã vicerit aliã. P. L.
nõ ex oĩone ſed ex moꝛib⁹ ſuis ſpectare debeꝫ: iã dabo operã q̃ maxi
me potero bꝛeue vt faciã neq̃ nr̃a vobis iutilis altercatio erit. P. L.
plerũq̃ eſt̃ reſpu. p̃uatis creſcit iimicitiꝫ vbi nemo ciuis qualis ſit vir
poteſt latere. Primũ igit̃ qm̃ oĩm maioꝛes Cri. Saluſti⁹ ad vnũ exem
plũ t̃ regulã q̃rit velĩ michi reſpõdeat nunq̃d hi quos ptulit Scipiõs
t̃ metelli ante fuerũt aut opiniõis aut glozie q̃ eoꝛ res ſue geſte t̃ vita
inocẽtiſſime acta cõmẽdauit: q̃ ſi hoc fuit illis iitiũ noĩs et dignitatis:

cur nõ eque de nobis existimet̃ cuius ⁊ res geste illustres sunt ⁊ vita ĩ-
tegerrime acta? q̃si vero tu sis ab illis viris Salusti ort⁹: ꝙ si esses: nõ-
nullos iã tue turpitudinis pigeret. ego meis maiorib⁹ virtute mea p̃lu
xi vt si pri⁹ noti nõ fuerint a me accipiãt ĩitiũ memorie sue: tu tuis vita
quãturpiter egisti: magnas effudisti tenebras vt ẽt si fuerĩt egregij ci-
ues certe venerĩt in obliuionẽ: quare noli michi antiq̃s viros obiecta-
re: sati⁹ est em̃ me meis reb⁹ gestis florere q̃ maiorꝝ opĩone niti ⁊ ita vi
uere vt sim posteris meis nobilitatis ĩitiũ ⁊ v̄tutis exẽplũ: neq̃ me cũ
his cõferre decet. P.C. q̃ iã decesserũt; oĩq̃ odio carẽt ⁊ ĩuidia: sed cũ
his q̃ mecũ vna in repu. versati sũt: sed si fuerĩ aut in honorib⁹ petẽdis
nimis ãbitiosus nõ hãc dico popularẽ ambitionẽ cui⁹ me p̃ncipẽ cõfite
or: sed illã ꝑnitiosaꝫ cõtra leges cui⁹ prĩos ordĩes Salusti⁹ duxit aut ĩ
gerũdis magistratib⁹ aut in vindicãdis maleficijs tã seuer⁹ aut in rep.
tã vigilãs q̃ tu ꝓscriptionẽ vocas credo ꝙ nõ oẽs tui similes ĩcolumes
in hac vrbe vixissent at q̃to meliore loco respu. staret si tu par ac simi-
lis scelestorũ ciuiũ vna cũ illis annumerat⁹ eẽs: an ego tũc falso scripsi
cedãt arma toge: qui togat⁹ armatos ⁊ pace bellũ opp̃ssi: an illud mẽti
tus sum fortunatã me cõsule Romã qui tãtũ intestinũ bellũ ac domesti
cum vrbis ĩcendiũ extĩxi neq̃ tui piget te hõ leuissime cũ ea culpas q̃
in historijs michi glĩe ducis: an turpi⁹ ẽ scribẽtẽ mẽtiri q̃ illũ palã hoc
ordine dicentẽ? nã qd̃ in etatẽ increpuisti tantũ me abesse puto ab ĩpu
dicitia q̃tũ tu a pudicitia. Sed q̃d ego de te plura q̃rar. q̃d em̃ mentiri
turpe duces q̃ ausus michi sis eloquẽtiã vt viciũ obijcere? cui⁹ semꝑ no
cens eguisti patrocinio: an vllũ existimas posse fieri ciuẽ egregiũ q̃ nõ
his artib⁹ ⁊ disciplinis sit erudit⁹? an vlla alia putas rudimẽta ⁊ ĩcuna
bilia virtutis q̃b⁹ aĩ ad glorie cupiditatẽ alunt̃. Sꝫ mĩme mirũ ẽ. P.C
si q̃ desidie ac luxurie plen⁹ sit hec vt noua ac ĩusitata mirat̃: nã ꝙ ista ĩ-

usitata rabie petulāter in vxorē ⁊ in filiā meā īuasisti: q̄ facili⁹ mulieres se a viris abstinuerūt q̄ tu vir a viris satis docte ac perite fecisti. nō ei sperasti mutuā tibi gr̄am relaturū vt vicissim tuos cōpellerē: vn⁹ em̄ satis es materie habēs: neq̄ quicq̄ turpi⁹ ē domi tue q̄ tu: multū te vero opinio fallit q̄ michi putasti parare inuidiā ex mea re familiari: q̄ multo michi minor ē q̄ habere dign⁹ suz: atq̄ vtinā ne tāta quidē esset q̄ta est vt poti⁹ amici mei viuerēt q̄ ego testamētis eoꝝ locupletior essem. Ego fugax Cri. Salustij furore tribuni plebis cessi: vtili⁹ duxi quāuis fortunā vn⁹ experiri q̄ vniuerso popu. Ro. ciuilis eēm dissensionis cā. Qui postea q̄ ille suū aīm in repu. debacchat⁹ esset oīaq̄ quecūq̄ cōmouerat: pace ⁊ ocio resederūt hoc ordine reuocāte atq̄ ipsa repu. manu retrahēte me reuerti: qui michi dies si cū oī reliqua vita cōferat̄ aīo q̄dem meo superet: cū vniuersi vos pplusq̄ Ro. frequēs aduentu meo gratulat⁹ tanti me fugacē mercenarij patronū hi estimauerūt neq̄ hercle mirū est: si ego semp iustas oīm amicitias existimaui. Nō em̄ vni p̄uatim ancillat⁹ suz neq̄ me addixi. Sed q̄tū quisq̄ reip. studuit tm̄ mihi fuit aut amic⁹ aut aduersarius. Ego nichil plus volui valere q̄ pacē multi priuatoꝝ audacias metuerunt: ego nichil timui nisi leges: multi arma sua timeri voluerūt: ego nunq̄ volui quicq̄ posse michi pre vobis multi ex vobis potētia freti vobis suis virib⁹ abusi sūt. Itaq̄ nō est mirum si nulli⁹ amicitia vsus sum q̄ nō ppetuo reipu. amicus fuit: neq̄ me penitet si aut petēti Vatinio reo patrociniū pollicit⁹ sū: aut Sexti īsolentiā rep̄ssi: aut Bibuli patiētiā culpaui: aut virtutib⁹ Cesaris faui: q̄ si tu michi vt vitia obijcis: temeritas tua rep̄hēdet̄: nō mea vitia culpabunt̄. Plura dicerē si apd̄ alios michi eēt disserēdū. P.C. nō apd̄ vos quos habui oīm actionū mearū monitores: sz vbi reꝝ testīonia adsunt q̄d opus est verbis? nūc ad te vt reuertar Salusti patrēq̄ tuū pretereā

qui si nunq̃ in vita sua peccauit tñ maiorẽ iniuriã reipu, facere nõ potu
it q̃ q tete talẽ filiũ genuit: neq̃ tu si qua in pueritia peccasti exequar
ne parentẽ tuũ videar accusare q eo tpe summã tui potestatez habuit
sed qualẽ adolescẽtiã egeris: hac em demõstrata facile intelliget q̃ pe
tulãti pueritia q̃ ipudic⁹ et pcax adoleueris: postea q̃ imẽse gule ipu
dicissimi corporis q̃stus sufficere nõ potuit: t etas tua ad ea patiẽda q̃
alteri facere collibuisset exoleuerat: cupiditatib⁹ infinitis efferebaris vt
q̃ ipse corpi tuo turpia nõ duxisses in alijs experireris: ita nõ est facile
reputare. P. C. vtrũ ihonestiorib⁹ corporis ptib⁹ rẽ quesierit an ami
serit: domũ paternã viuo patre turpissime venalez habuit vẽdidit: nec
cuiq̃ dubiũ eẽ potest qn mori coegerit eũ: quo nõdũ mortuo p herede
gesserit oĩa. nec pudet a me q̃rere qs in. P. Crassi domo habitet cũ ipe
respõdere neq̃at qs in ipsi⁹ habitet paterna domo. At hercle lapsus e-
tatis tyrocinio postea se correxit nõ ita est: sed habuit in sodaliciũ sacri
legi Migidiani bis iudicis ad subsellia attract⁹ extrema fortũa stetit t
ita decessit vt nõ hic inocẽs esse sed iudices peierasse existimarẽt. Pri
mum honorẽ in q̃stura adept⁹ secut⁹ est hũc locũ t hũc ordinẽ despectũ
cui⁹ adit⁹ sibi quoq̃ sordidissimo hoĩm patuit. Ita q̃ timẽs ne facinora
eius clãdestina clara vobis eẽnt: cũ oĩbus matrũfamiliax viris obpro
brio esset cõfessus est vobis audiẽtib⁹ adulteriũ: neq̃ erubuit ora vra:
vixeris vt libet Salusti egeris q̃ volueris satis est vnũ te tuoq̃ scelerũ
esse cõsciũ: noli nobis lãguorẽ t soporẽ nimiũ exprobrare: sum⁹ diligen
tes in tuẽda pudici tia vxorũ nostrarũ sed ita exprecti non sum⁹ vt a te
cauere possim⁹: audacia tua vicit studia nostra. Et qđ hũc mouere pos
sit factũ aut dictũ turpe quẽ nõ puduerit palã vobis audiẽtib⁹ adulte-
riũ cõfiteri: q si nichil p me tibi respõdere voluissem sed illud cẽsoriuz
eloquiũ Appij Claudij t. L. Pisonis palã vniuersis recitarẽ: nõne ti-

bi viderer eternas inijcere maculas q̃s reliqua vita tua eluere nõ pos-
set? neq; post delectũ senat⁹ te vnq̃ vidim⁹ nisi forte in ea te castra cõ-
iecisti quo oĩs sentina reipu. ꝯfluxerat: atq; idez Salusti⁹ q̃ in pace nec
senator q̃dẽ mãserat posteaq̃ respu. armis opp̃ssa ẽ: ⁊ idẽ victor q̃ exu
les reduxit in senatũ post q̃sturã reduct⁹ est: quẽ honorẽ ita gessit vt ni
chil venale nõ ĩ eo habuerit cui⁹ aliq̃s ẽptor fuerit. Itaq; egit vt nichil
nõ equũ atq; verũ duxerit qd̃ ip̃i facere collibuisset: neq; aliter vexauit
ac debuit si q̃s p̃de loco accepissz magistratũ: ꝑacta q̃stura posteaq̃ ma
gna pignora eis dederat cũ q̃bus sil̃itudine vite se cõiũxerat: vn⁹ iã ex
illo grege videbat̃. Eius em̃ ꝑtis exẽplar erat Salusti⁹: quo tm̃ in vnã
voraginẽ cetus oĩm vicioꝝ excesserat q̃cquid ĩpudicoꝝ cillonũ parrici
darum sacrilegoꝝ debitorũ fuit in vrbe: municipijs: colonijs Italia to
ta sicut in fretis succederãt noĩs ꝑditi ac notatissimi nulla ĩ ꝑte casti ni
si licẽtia vitioꝝ ac cupiditate rerũ nouarũ: atq; posteaq̃ p̃tor est fact⁹:
modeste se gessit ⁊ abstinẽter: nõne ita ꝓuinciã vastauit vt nichil neq;
passi sint neq; expectauerĩt graui⁹ socij nostri in bello q̃ experti sunt in
pace (hoc aphricã in terrore obtinẽte). Vñ tm̃ hic exhausit. P. C. q̃tuz
voluit ne cãm diceret: Sestertia duo decies cũ cẽsore paciscit̃: q̃ si q̃p-
piam eoꝝ falsũ est hic palã refelle vnde q̃ nõ mõ ne paternã q̃dẽ domũ
redimere potueris: repẽte tanq̃ sõnio beat⁹ hortos p̃ciosissimos: villã
Tiburtij. C. Cesaris reliq̃s possessiões ꝑaueris? neq; piguit q̃rere cur
ego. P. Crassi domũ emissem: cũ tu veteris ville dñs sis cui⁹ pauloãte
fuerit Cesar: mõ inq̃ patrimonio nõ comeso sed deuorato q̃b⁹ rõnibus
repẽte factus es tã affluẽs ⁊ tã beatus? Nã q̃s te faceret heredẽ? quez
ne amicũ q̃dez satis honestũ quisq̃ sibi ducit nisi sil̃is ac par tui: at her
cle egregia facta maioꝝ tuorũ te extollũt: quorũ siue tu sil̃is es siue illi
tu nichil ad tuũ scelus ac nequitiã addi potest. Verũ (vt opinor) hono

Ab. T. C. rñsio in. C. salustium

res tui te faciũt insolentẽ Tu Eri. Salusti totidẽ te putas esse bis sena torẽ ⁊ bis questorẽ fieri q̃ bis cõsularis et bis triũphalis carere debet oĩ vitio qui in alterũ dicere parat⁹ est: demũ maledicit qui nõ põt verũ ab alio audire. Sed tu oĩm mẽsarũ assecla: oĩm cubiculorũ in etate pellex ⁊ idẽ postea adulter oĩs ordinis turpitudo et simul belli memoria. Quid eñ hoc graui⁹ pati potuim⁹ q̃ q̃ te incolumẽ in hoc ordine videamus. desine bonos petulãtissima cõfectari lingua: desine morbo pcacitatis isto: desine vnũquẽq̃ morib⁹ tuis estimare: his morib⁹ amicũ tibi efficere nõ potes: videris velle ĩimicũ habere. Finẽ dicẽdi faciã. P. C. sepe eñ vidi graui⁹ offendere aĩos auditorũ eos qui aliena flagitia apte dixere q̃ eos q̃ ꝓmisere. Mihi quidẽ rõ habẽda est nõ que salusti⁹ merito debeat audire: sed vt ea dicaz si qua ego honeste effari possum.

Oratio Lucij Cathiline responsiua in. Ab. T. C.

OMnis hoies qui in maximis ꝓcipatib⁹ vitã agunt: aut q̃ de reb⁹ publicis aut priuatis ꝓsultãt: decet in primis aĩad uertere: ne cuiq̃ voluptati temere assentiãt: neue liberum ingenũ furore: aut iracũdia pessundẽt. Sed vigilãtius enitendũ est vt durent iuictis aĩs: vt oĩm rationes eque circũspiciãt. Nec in alterutrã partẽ declinent donec in luce clariores in apertũ deducte: ⁊ satis pzate videaĩ. Difficile est eñ cõmotis aĩs ⁊ cõcitatis ingenijs verũ cuiq̃ psuadere. Tanta sit plerunq̃ vis ac frequẽtia oronis: hec si fuisset vobiscũ. P. C. aĩaduersio: dũ ppcrã de meis morib⁹ ꝓsul noster tãta acerbitate loquebaĩ: cũ pnitiosa ⁊ insolenti facũdia in caput meuz vestros cõcitabat aĩos: modulabaĩ oratione. cõsiderẽ pfecto vt illius pcacitatis hodierna die inocẽtia nr̃a deleret. Sed video iã suggestiõe cõsulis pectora ayr̃a reb⁹ incudere: vix meã ppeti oroem. Credere iã illi⁹ auctoritati: mee pudicitie diffidere. Quãobrẽ facile vereor ne sera sit nr̃e sa

lutis defensio. Mã paucorũ iuidia plerũq; inocẽtes iure aut iniuria sup
peditant. Que res pfecto neq; constãtie viroꝝ illustriũ: neq; romane
disciplie: neq; senatorie dignitatis officia vident. Quare p deos imor
tales vos. P.C. atq; humanitatẽ vestrã appello vt in tãtis rebꝰ nõ fa=
cile iudiciũ excipiatis: demulsos ac deuictos aios facũdia Ciceronis
pstine integritati restituite: ꝛ ita restituite vt aliqñ Ro. patricij atq; Ca
tilineverba itelligatis. Si qd in patriã peccaui qrites: neq; gfam neq
miam iploro. Erigite tũ ab hac luce aiam. Trucidate hoc corpꝰ ꝛ mẽ=
bra hec ipudẽtia diuellite. Mõ eo tẽdit oro nra: vt Catiline miserecami
ni. Sũma est ei mia in parricidã subitũ supplitiũ aiaduertere. Sz hãc
verbis clemẽtiã postulo. P.C. ne oino inocentiã deseratis ne dũ liber
tatẽ defenditis paucoꝝ iniqtate plerosq; inoxios pditũ eatis. Ostẽdã
vobis atq; elucidabo acerbas in cõsilio nro mecuz iimicitias nõ salute
reipu. fuisse exagitãdi iper ijcausa: nõ manutenende libertatis deside
rio cũcta. Mã quãte primũ in supiorꝰ ãnis imoderate i me illũ discor
die agitauerit: qtisq; atq; q; crebris postea iuicẽ ꝛtumclijs versati fui
mus nõ referã: vobis eñ oibꝰ nota sunt qrites. Sz ea malo dicere q̃ p=
ximis comitijs postq; cõsul designatꝰ est ipudẽter ꝛ temere q̃ tandẽ e=
uomit se nichilo magis q; excidio Catiline cõsulatũ petere. Testes hic
duo viri clarissimi. M. An. ꝯsul: ꝛ. C. Cesar quoꝝ auctoritate teriatio
illa eo tpe veluti parũ cõsulta reprobata ẽ. Itẽ nũc. P.C. talibꝰ aiis i=
peria tribuite q curiosiꝰ puatas iimicitias q; totiꝰ reipu. salutẽ psequã
tur. Mõ cupit Cicero cõsulatũ: vt opẽ referat miseris: vt potẽtiã iprꝰ
borũ arceat: vt ciuitatẽ defendat: vt reipu. cõsulat: sed vt maxime Ca
tilinã delere: ꝛ circũscribere possit. Hec sunt officia viri ꝯsularis ꝛ glo=
riosi ꝛ sanctissimi ciuis istitutõnes. Tales hoies in dãdis mgratibꝰ no
bilitari anteponite: qbus tãtus ꝛ vastꝰ est animꝰ extiguẽdi nobilitatẽ.

Nam quod nichil huius viri interminatũ est diligẽtius in vos oẽs con
uerteret. Credite michi. P.C. Credite rata est iter tã dissimiles aios
beniuolẽtie caritatisq; cõsensio. Ille ex municipio arpinati nouus ho-
spes huic vrbi iisit⁹: eã velut ingenitã rabiẽ atq; inuidiã aio volutat: q̃
nou⁹ exteris ciuibus: nõ tm̃ mores sed veteri cõsuetudine natura cõpa
rauit. Vidi ego ibi in petitione cõsulat⁹ patria exprobata est: aliqñ noui
tas gñis obiecta equo aio tantã cõtumeliã tolerasse: tũc ipatiẽtissimũ
hoiem existimatis. Incitabat eo tpe truculẽto spiritu lacessitũ igeniũ
q̃ veluti vipera serpẽs inflãmato ac venefico pectore ferox eius q̃ cru-
delis anim⁹ agitabat. Hic q̃ se patrez patrie noiat: q̃ dicere solitus est
hãc rẽpu. suo splendore decoratã: qui virorũ oim illustriũ: ac prestãtissi
morũ: familias nõ modo equasse: aut aliqñ suis moribꝰ: verũtamẽ oim
maiorum virtutem supasse: cũ obiectari sibi nouitatẽ videret: quo pu-
tatis eum ingenio pferre potuisse. Infremebat tũc dẽtibus: atq; in vos
oẽs rabido rictu cõceptã latenter irã acuebat: quã neq; lenitã adeptio
ne cõsulatus in posterũ putetis. Cũ nõ vestra gra: sed suis maxis virtu
tibus cõsequi tantã dignitatẽ debere arbitret. Hũc itaq; priores illos
ipetus exequit. Hũc his artib⁹ pturbare ciuitatẽ instituit. Hũc se his
cõsilijs vlcisci q̃ nobilitatẽ eo deducere: vt nunq̃ sibi nouitas obijciat.
Faciet hoc. P.C. faciet nisi vester prudẽtissim⁹ anim⁹ aliqñ nostre oĩ
saluti q̃ vniuerse reipu. cõsulat. Jam hoc primũ iitio ab hoc pricipe sce
lerum: ab hoc flagitioꝝ artifice: ita ciuitas nostra dira ac pestilẽti labe
cõsperssa est. Ita pnitiosum semẽ diffundit i patriã: vt si aliqñ cõsitũ ra
dicibus paulũ alti⁹ coaluerit delebit/ quidẽ hec respu. pulcherrimum
hac a stirpe cõcidet iperium. Nichil eñ est tã periculosum ciuitatib⁹ q̃
cũ delecti ciues iter se dissident. Inimica nãq; est rerũ maximarum dis
cordia. Ea res fortes dissipat q̃ demolit. Ea q̃dem hãc nũc iseruit no-

stre ciuitati. Hãc inter vos calamitatẽ ingessit: que si nõ mature puide
atur: video iã summã fortune cõiunctã hãc rẽpu. Video iã arma in ma
nib⁹ vestris: alterũ alteri obsistere: hũc pscribi: alterũ vero trucidari.
Utinã em rerũ malarũ innocẽs Catilina finis eẽt: vti est initiũ. Nullũ
fozet michi graue p repu. periculũ subire: patrie eẽdẽ pscribi: patrie
abdicari: emozi paterer. Sed nõ semp cũctis moztalib⁹ idẽ anim⁹ est.
Erit alter ipatiẽtioz: q vlcisci malit q̃ iprobozũ ppeti iniurias. Tũc ne
cesse est vt ciuili bello res agitenť: periclitabit tũc patria: t ĩ ancipites
casus: certũq̃ vrbis excidiũ cõcidet repẽte: t vẽtura tũc ingẽte letitia
efferẽť: t optatis sese reb⁹ potiri gloziabiť. Cũ hãc videbit armis splẽ
dere patriã: t istã admotis ignib⁹ vrbẽ lucere. Tũc laudabit sua ꝓsilia
t extollet inuictũ aĩm: t p suis cõtumelijs satis se maiozesq̃ suos vltũ
iri existimabit. Nã pdicare aliqñ solitus oziginẽ se gñis habuisse ex tul
lij hostilij familia volscozũ regis q̃dem po.ro. ĩimicissima: q̃ sola ꝓsus
nota est occasio vt vniuersuz sit sibi nomẽ po.ro. odio semp̃q̃ exhozre
at hãc rẽpu. cui⁹ ditione obscurata est maiozũ suozũ familia: t subactũ
eius ac demolitũ ĩperiũ q̃ res quãte cure habenť humanis ĩgenijs vos
ipsi existimate. Hoc ego tñ de Cicerone existiare possum: vt pside illa
maiozũ suoz ĩuidia: veteres ille ĩimicitie ipatiẽtis animi suũ semp ĩge
niũ agitẽt nunq̃ ipetu aut rabie q̃escãt. Tãta est illi⁹ animi ĩmoderata
euertẽdi huius ĩperij libido videlicet placato em orbe terraz tot pfli=
gatis regib⁹: tot populis: tot gẽtibus: tot exteris nationib⁹ subactis:
terras vndiq̃: t maria ĩperio nostro parere nullũ superiozẽ hostẽ ppli
Ro. cui nõ nostra virt⁹ lõge pbata sit. Defluxit itaq̃ illi spes ois extri
secus huius ĩperij demoliẽdi. Tute nobis oĩa q̃escunt. oẽs vltro obtẽ=
perãt. Cũ vo sese maiozesq̃ suos vidicatũ iri malit: nec possit vnq̃ ab il
la opinione dur⁹ t crudelis aĩmus q̃escere. Ad has cõfugit pturbatio

nes. q̃bus priuatis ĩimicitijs: mecũ p̃mo: postremo in vniuersam rẽpu: cõferre putat. Accusat itaq; amicũ sibi Catilinã: ⁊ plerosq; alios eiusdem cõscios cõiurationis velle rẽpu. ĩuadere: euertere patriã: vrbẽ deformare: domibus: tẽplis: tris incẽdia parare: stupra: virgines: senes: plebẽ: ac patritios iugulare: nusq̃ ire aut ferro ꝑcere: donec pulcherrima ista oĩm ĩperatrix a stirpe ĩtereat. Sed ꝑ deos ĩmortales nescio q̃r sum tẽdat vana hec hoĩm existimatio. Ut q̃squis mortaliũ credat aliquem esse tã ꝑditũ: aut tã ꝓrsus ignarũ rõnis. Cui nõ quãdã ĩtelligat ĩsitam patrie pietatẽ: que semꝑ quadã tacita ac vehemẽtissima vi nature humanis pectoribꝰ ĩfundit̃. Quis itaq; romanꝰ aĩmus tãtaꝫ reipu. calamitatẽ afferre cupiat? Quis em̃ tã acerrimꝰ populi romani hostis ille etiã carthaginẽtiũ dux Hãnibal maiora nobis aut paria excogitare potuisset? Ego ne rẽpu. ĩuadere velĩ: q̃ ⁊ ꝓ repu. ingẽtia pericula suscepi? Ego ne senatũ: vrbẽ deformare: tot ãplissimis bñficijs nostre familie decoratã auderẽ? Ego ne romanoꝝ tẽpla ĩcendere: que tot signa tot tabulas maioꝝ nostroꝝ ostendũt? Ego ne togatos patricios aut senatores iugulare q̃ ĩter dignitates modo honore p̃fectꝰ suꝫ? Ego ne cãdidatꝰ reliq̃s scelerib⁹ deturpare ciuitatẽ q̃ plerunq; ne q̃s deturparet sũma ope ꝓpulsaui? Que spes? Quis aĩus? q̃ occasio me ad tale facinus ĩpellunt? Nun causa forte quã pauloante Cicero disseruit libido dñandi. Nõne q̃ete dignitatẽ oĩm adeptꝰ sum? Nõne in spe michi agẽdi tales reliq̃e parant̃: quales cuiq̃ ĩmortaliũ fas est optare? Neq; em̃ patriciatꝰ: neq; senatoria dignitas defuit. Neq; in posterũ cõsulatus: aut dictatura deesse poterũt. Que tãte ⁊ tales sunt: vt nõ modo ĩ hac p̃stantissima vrbe: sed in oĩ orbe terrarũ: oĩm gentiũ: oĩm nationũ ĩperia ⁊ prĩcipatus antecellãt. Quid igit̃ opus erat vt difficile in bello q̃reret̃: quod michi in pace vltro parabat̃: an forte ĩuid ia me cõcitauit

qꝫ pariter Cicero docebat: grande es alienū. Angustia rei familiaris
ꝛ imoderata potiendarū rerū audacia. Sed de temerario aut vesano
hoīe hoc existimandū esset: vt plerisqꝫ q̄ p potiūdis opib⁹ īconsulte tā
tam parare posset popu.ro. seditionē: nō pīertim in viro patricio: ꝛ cō
sulari: in tā opulētissima ciuitate cui honeste sunt opes q̄d dubitas sibi
ynqꝫ deesse posse? Tot vltro sese sibi q̄stus offerūt et ex publico erario
puētus: q̄ si qs paululū labefactare maluerit: neqꝫ oīno parere hone=
stati īcredibile est q̄uis facile in īmēsis opibus affluere possit. Vt reli
qua p̄tereā: tu michi in apertū exēplū es Cicero: q̄ pridie pene hāc vr=
bem cōgressus oīm rerū egēs: Cū te ad magistratū cōtulisti: tantā cō=
glutinasti repēte diuitiarū molem: vt oēs hui⁹ vrbis colonie vix ēpto=
ribus tuis supersse videanť. Temere igiť michi obīcis auaritiā: pau
pertatē: īstans onus eris alieni. Que cūcta tutiore via sedare potuis=
sem: qꝫ rempu. inq̄tare: īcerta p certis capere paruo cōmodo īgentia
p̄icula subire. Sed neqꝫ q̄bus arguor priuatarū īimicitiarū cā tantū fa
cinus ūtiassem. Nemo est ī hac repu. quē īimicum habeā. Hic Cice. tā
tum michi molest⁹ est q̄ eius flagitia q̄ in occultū habet nunqꝫ reticere
potui: cui⁹ ieptias si tandē a me ꝓpulsare maluisseꝫ: sine discrimine pu
blico multi michi adultionē āditus patebāt. Mō erat opus ad p̄nitiem
reipu. cōfugere: neqꝫ met⁹ michi: neqꝫ p̄icula obstabāt: cū si ex hoīm vi
ta deleret nō modo ad īdicandū sed nec ad lugendū fun⁹ q̄sqꝫ supesset.
Sed dij ꝓhibeāt ne hūc aīm illius temeritate dehonestē. Nullā em̄ il=
lustrib⁹ viris in abiectis hoībus vltio laudē afferre pōt. Illam tñ si ca
su maluisseꝫ: nō est putandū q̄rites eo tp̄e susceperi opportunitatis mi
nimū sibi michi vero plurimū adesse poterat. Porro si q̄bus armatorū
copijs domū meā circūsepsi: socios īduxi: permisi vigiles: neqꝫ hoꝛ em̄
q̄cqꝫ inficior. Feci p̄es cō. non vt cuiqꝫ facerē īiuriā: sed vt ꝓhiberē cō

sulis ipetũ. Uerebar: igeniũ nouerã. Sciebaz iimicitias: itellexeram hãc ab illo istructã cõiurationẽ. Formidabã itaqꝫ ne illiꝰ facũdia subito momẽto aimi vestri idignarent ⁊ cõtra q̃stionẽ meã licentia vestra designatis piculis de me suppliciũ sumeret. At si semel in eiꝰ designatꝰ manꝰ cõcidissem frustra mee i posterũ defensioni locꝰ parabat. Uitaz igit meã sũma ope in hũc diẽ ꝓduxi. Et in tãta reꝝ ꝑturbatione nũc ꝑsuasu tuo ne me oẽs reũ facerẽt pene trãsijt. Nũc tibi minꝰ opꝰ erat Cicero ꝑter spẽ in senatũ veni. Et q̃tũ michi satis videbat: minora q̃daz scelera elucidaui: ex auditu quoꝝ iri i obscuro maluisses q̃ ipis tã enormibꝰ sceleribꝰ viã dedisse. Nichil tuoꝝ facinoꝝ expaui. Nõ tũc oro tua nõ vltro cõiecti motꝰ territauerũt. Quis em̃ terror i tãta senatorũ frequẽtia: in tãto splẽdidoꝝ ciuiũ cetu isontẽ cuiusq̃ aim turbare põt. Habeo igit diẽ quẽ maxie cupiui: quẽ vero mime existimabas. Habeo senatũ q̃ inocentiã meã intelligat: apud quẽ flagitia tua i apto habeant. Optimo igit periculo meis periculis ꝓspexi: si qñ armatorũ copia furorẽ tuũ ꝓpulsaui. Si qñ intrepidus in repu. ꝑstiti: fugã dũ michi oi obtentu ꝑsuadebas: instare michi cõtra fuit aimus. Sed o dij imortales vbinã sumus: q̃s potentẽ calũniam nõ videt? Quid aliud nisi vt fugerem tota tua oro ꝑtimuit? Sed si (vt ais) oia mea tibi facta illustrant: si luce clariora sunt mea ꝯsilia. Quid nũc michi fugã ꝑsuades? hic sum nullis meis presidijs circũuentꝰ. Adest senatꝰ q̃ tibi vi fieri ꝓhibebit. Ostẽde hec facinora: elucida seditionẽ: affer suppliciũ. Nõ decet in tãtis piculis in miam videri. Cũctatio q̃dem ois obesse põt. Nullũ vero p̃sidiũ afferre: si habes p̃ncipiũ ꝯiuratõis. Si ipatorẽ hostiũ tenes q̃d remorar? q̃d eijcere cupis? Utiliꝰ ẽ. n. vt luce careat exercitꝰ fiẽt illico ad bellũ segniores Sz video vtiqꝫ fieri soles i medijs malis. tibi maloꝝ cã: tiore aiꝰ frigescit. casũ. n. quẽ mihi ãt reipu. ꝑabas i teꝯferri vides.

Res pcter opinionē tuā nunc agit tui capitis periculo. Dubitas nūc de fortunis tuis nō obiecturū me tibi: in senatum venire existimabas. Ideo cū veni ilico trepidus fact⁹ es. Putas minitādo nūc michi terrorem icutere ignorās q̄ liber q̄ vastus sit inocēs aius. Uis vt fugiā Cicero: vtiq̄ nō fugiā: sed psistā acrius petulātiā tuā oppugnādo. Necesse est vt oim cōsiliorū tuorū flagitio refellā. Veniāt in hūc locū testes quorū tibi tantā copiā supesse dicis. Ut nil tibi meor̄ operū tectū aut occultū sit. Quos pduces? Quin. curiū hoiem quidē sane opinionis: integre vite. at vero q̄ suis flagitijs celeberrime hūc ordinē deuastauit: Propterea pbari gñe abdicatus est? Aut fuluiā pduces eius cōsortē libidinis que nulli⁹ ynq̄ cedis cōscia fuit. Nulli⁹ stupri aut incesti alū na cōcubit⁹: aut vero ita vixit vt velut quoddā sceleris exēplū oēs meretricū artes egregie sola ipa superauit. Hi sunt hoies clarissimi q̄bus nūc inq̄etudo ciuitatis suspecta est: quorū aduersum me testimonia parant. Sed p deos imortales tu te iā Cicero morib⁹ tuis ostēdis: furore tuo paulū nō ipudenti⁹ abutere. Nō erat ex apertis cōiurationib⁹ petenda fides populi romani si me delere cupiebas. Eos eligere debuisti quorū obscurior vita: et parūper occultiora latrocinia fuissent. Multi mortales eadē pecunia vtili⁹ ambitioni tue obtēperassent. Illorū autē maledicta nemo bon⁹ ciuis timere debet. Facile refelli possunt: vtpote cū fortuna eorū t fides t facta satis vulgata sit: qui michi se fauere debeant aduersari mallē esse iniurios: ne vitā meā eor̄ familiaritas eque in cōtemptū deduceret. Nūc itaq̄ patres cōsc. oia vobis facta cōsulis t cogitata illustrāt. Nūc etiā vobis inocētia mea patere potest. Que res illū ipulerit ad Catiline interitū: ad pturbandā rēpu. videtis. Ne cum priuatis inimicitijs agitat. Obiectū vero nouitatis vniuersā odit nouitatē more maiorū suorū. Nā hanc patriā abhorret. Ea ppter sedi

tiones parat. Serit discordias: nunq̃ ad ꝑnitiem nostrã ĩpatiens eius
animꝰ quiescit. Facit in primis reũ parricidij mero: patriciũ. Senato-
rem cuiꝰ tot res geste: tot ĩperia: tot magistratꝰ: tot maiorũ meorũ be
neficia amplissimo splẽdore reipu. lucescũt. Obijcit egestatẽ que ĩ opu
lentissima ciuitate minoribꝰ etiã magistratibꝰ nunq̃ obesse potuit. Ob
iectat ĩimicitias: que michi ad ꝑturbandã rẽpu. nõ vtiq; satis esse vide
rent̃. Testes quos ꝓducit videtis q̃ tales sunt vt oĩm sceleratorũ exu
perẽt ingenia. Que tẽtata postq̃ sibi p̃ter spẽ euẽtibꝰ nõ respondẽt ne
q; in senatũ sperat: timore illico supp̃ssus est. Fugã michi imperat qñ si
deliquisset ad vĩdicandũ nephas nulla magnitudo supplicij satis esse
posset. Si ergo patres cõsc. innocentiã meã videtis. Si illiꝰ animi fero
citatẽ intelligitis. Si ꝑicula reipu. ĩgenijs vestris aꝑta sunt: exꝑgisci-
mini igit̃ aliqñ: ⁊ ĩperij romani vite miseremini. Habetis habentẽ colu
brũ in visceribꝰ vestris: habetis in hoc ordĩe inclusã reipu. calamitatẽ
q̃ vigilat ad ꝑnitiez po. ro. Vos illũ in sũmo honore posuistis. Cauete
ne qñ ꝑ licentiã ea pars pestis totũ corpus ãbiat: ⁊ veluti ↄtagio que
dam in vobis adolescat. Expiate ociꝰ ⁊ eneruate hãc sentẽtiã scelerũ.
Abdicate hũc hoĩem cõsulatu: ne clarã ⁊ amplissimã dignitatẽ feda il-
lius flagitia deturpẽt. Eripite hũc ab hac repu. ne qñ eum ad excidiuz
nostre ciuitatis anhelantez hec sanctissima intra menia se cõspiciãt. Si
cara sunt vobis huiꝰ vrbis monumẽta: si ꝑiucundi liberorũ cõspectus.
Si grata est vestrarũ virginũ pudicitia: si tẽpla potẽtatus: sacerdotie
societates: domꝰ: opes: familie: cliẽtele: fortune oĩm: ⁊ vniuerse patrie
cõmoda vobis accepta sunt. Jã iam ab hac repu. semẽ hoc malorũ oĩm
eradicate: hũc a cõspectu ciuiũ eripite qui vos ⁊ oĩa bona vestra extin
guere cogitat: qui claritudinẽ ĩperij ro. in simultatibꝰ atq; discordijs ꝑ
turbare instituit. Succurrite his ꝑiculis obuiate huic calamitati. Tũc

oīs suspitio sedabit. Tū dolus ille a cohortib⁹ cōfestim dissipabit. In hoc vno hoie oīs spes eorū sita est. Quis em̄ aliū huic maximo īperio: huic capiti orbis terrarū paucorū sceleratorū aīos erigere: aut cōcita re potuit? Quis ciuis in hac repu. taz atrox facin⁹ excogitare? Hic hic tantū nouus Cicero arpinas ex tulliorū familia struit clā nostro capiti insidias Catiline cōiurationis simulat: quo liberior sibi ad cōsiliuz op portunitas patere possit. Nos pleroscz in questionē deducit patrescō. vt noie nostro cōparatis copijs facilior sibi pateat aditus ad inuaden dum rēpu. Vos patres con. nōne vestra pericula videtis? Capessite rē publicā miserā et nutantē. Subuenite patrie: parentum t simul salutis oīm misereamini. Mecz psularem patriciū ciuem: t amicū popu. ro. a faucibus inimici cōsulis eripite. Supplicē atcz instantem pristine clari tudini oīm ciuiū gratie ac beniuolentie restituite: dixi.

Finis.

Scito humanissime lector hec opera Salustij cum Cōmentarijs: t alijs cū declamationibus: tum orationibus: opera et diligētia Magi stri Andree Bocard. Impensa vero Johānis alexādri: et Johānis pe tit librariorū Paris q̄diligenter reuisa: atcz impressa fore Idibus Ja nuarijs. M. CCCC. xcvij. Vale.

Venales reperiũtur in vico sãcti Jacobi: apud le onem argenteum.

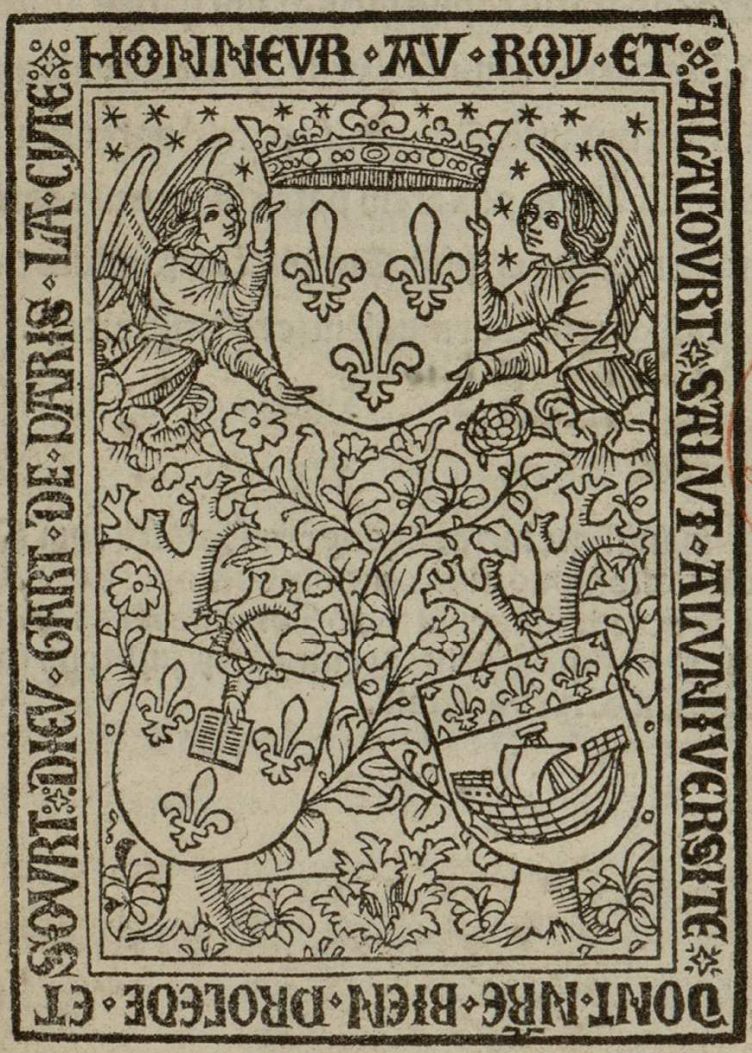

BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ DE PRAGUE

Marque de l'imprimeur

Bocard (Silvestre S).

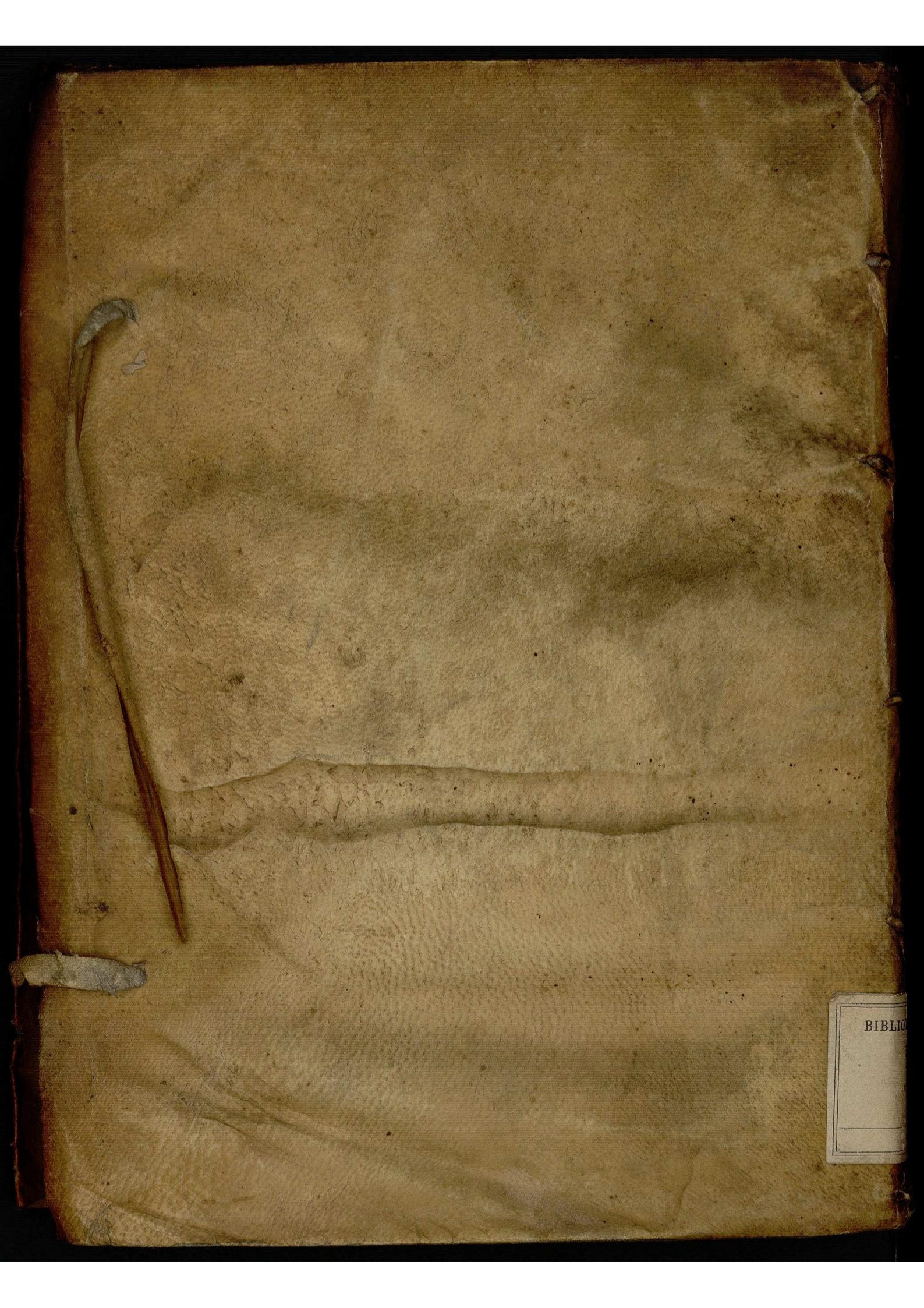
BIBLIO

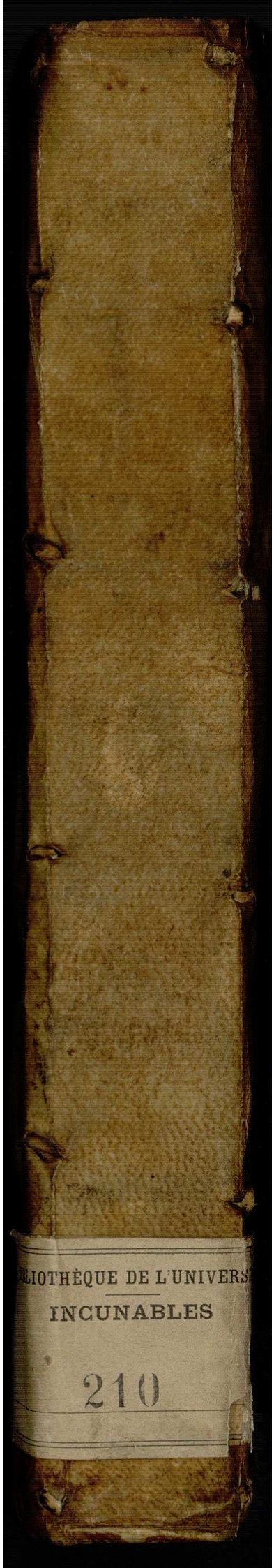
LIOTHÈQUE DE L'UNIVERS
INCUNABLES
210